Rhetorica Aristotelis cum fundatissimi artium &
theologie doctoris Egidij de Roma luculen
tissimis cōmentarijs nunc primū in lucem
editis: necnon Alpharabij compendio
sa declaratione. Addita eiusdem
Aristotelis poeticā cum magni
Auerroys in eādē summa: no
uissime recognite. cun-
ctisq; erroribus
castigate.
✠

¶ Alexander Achillinus Bononiensis presentes lecturis salutem.

Egidius romanus in varijs scientijs sue doctrine bonitatem magnifice ⁊ glorio
se ostēdit. In logica: in philosophia: in metaphysica: in theologia: lꝫ varia volu-
mina illi ascripta fuerint ab his: q pecuniarū subtractores extitērt: stilus tamē scri-
bendi errorē detegit. Elaboraui igitur: vt expositio librorū rhetoricorum Aristo
telis non amplius latitaret in tenebris: sed in lucē nitide emicaret. Cū si ifimū scri-
bendi stilum elegit: id vt ab oibus aperte intelligeretur: effectum est. Cū si grecum pūerbiuꝫ:
aut fabulā: aut hystoriā nō plene assecutus ē: quantū tamē ad sniam sufficienter iterpretatus
est. Aliam litterā etiam habuit corruptam. Tertio enim rhetoricorū cōmento. xvi. de iambo
loquens Aristoteles. Quare ad orationē reductum est: q: aliorū metrorū simillimū: puto ꝙ
sensissimum: sic aūt ex presumptione corrigere temerariuꝫ esse iudicaui. Ponit̄ in primo tyrā
nis minorosa: itelligo nimis plena. Ꝙ ponit̄ in primo. cc xl. In foro statui: intelligo. idest sta
tuam publice erigi. Et in primo textu. 100. Multos insignes perdidisse in his: que zelātur: in-
telligo in his: que zelo custodiuntur: vt pro defendenda republica: vel alia re chara. Ponitur
in tertio. ccc xlvij. Dixi: audistis: habete: ⁊ iudicate: itelligo: sermonē compleui. audistis ratio
nes nostras: habete eas menti: ⁊ iustū iudicate. Tertio ⁊. ccc xxij. itroducit̄ pater hortans filiā
in malū: nedū pp metaphorā: sꝫ vt vterqꝫ vituperet̄. scꝫ pater male ꝯsulens: ⁊ filia iniuste la-
crans. Et in tertio. xxxij. Cōsequitur aūt rationibus his emiolia. i. comparatis duabus breui-
bus ex vno extremo: ⁊ vna breui syllaba: ⁊ vna lōga ex alio extremo: tunc sequitur emiolia. i.
sexquialtera ꝓportio: quia due syllabe breues dant duo tempora: ⁊ vna breuis: ⁊ vna longa
dant tria tempora. ergo ꝓportio ibi est triū ad duo: ⁊ sic ea est: quā sexquialterā appellamus.
Hoc igitur opus inter Egidij opa collocādū cādide lector habe. ⁊ deo optimo gratias age:
⁊ bene vale.

¶ Declaratio compendiosa per viam diuisionis Alpharabij super libris rhetoricorum Aristotelis: ad formã tamẽ diuisionem et tabule reducta.

Nos autem erimus cõtenti isto modo: quod memorabimus tractatus et capitula: que sunt partes minores eius summe: quã perstrinximus in libris rhetoricorum Aristotelis: ex quibus perficitur et cõponitur ars ista. Neque est possibile: vt comprehendatur totum: quod est in quolibet horum sub vna intentione. Ideoque oportet comprehendi per distinctiones tractatuum et capitulorum: que sunt in ipsis. Nos igitur incipiemus nunc: et adducemus quod est in singulis ipsorum summatim: vt facile fiat per talem nostrã expositionem: siue glosam: et formam ad intelligendũ: et retinendum totũ: quod est in quolibet tractatuũ et capitulorum.

Iam autem diximus: quod liber igitur iste in tres libros diuiditur. Primus liber cõtinet tria genera: ex quibus fiunt orationes rhetoricales. scilicet deliberatiuum: demonstratiuum: et iudiciale. ¶ Secundus liber continet qualiter vtendum sit enthimematibus et exemplis. ¶ Tertius vero liber continet in summa qualiter vtendum sit omnibus: quorum precessit enumeratio in duobus libris in sermocinatione rhetorica: et ordinem cuiusque eorum ex partibus orationum rhetoricalium. ¶ Primus itaque liber tractatus sex continet.

c Tractatus vero primus prologum libri et capitula nouem continet.

c Capitulum primum primi tractatus primi libri continet narrationem eiusin quo communicant rhetorica et dyalectica.

Capitulum secundũ continet quoniam omnes homines vtuntur accidentibus huius artis: et secundum quas vices vtuntur eis: et qui modi eorum sunt meliores et completiores. Et quoniam completiores eorum sunt: vt sit visus eius secundum viam artificialem. et patet quis modus vtendi accidentibus huius artis sit secundum viam artificialem. Patet etiam que sit ars: et qualiter sit visus eius secundum viam artis: et quoniam qui vtitur ea secundum viã aliã: nõ erit ei posse assequi cõplementũ aptũ disciplinę huius artis. Oportet nempe: vt qui voluerit perfectus fieri in ea: vt assequatur eã: et per ea que explicita sunt in libro: in quo ponuntur omnes eius canones: et oẽs eius partes. Necessaria erit ergo enumeratio omnium partium suarum: ita quod possibile fiat ei qui voluerit eam adiscere: et scire ipsam quid est: et quod oportet ipsam inquirere: donec procedat ad vltimum complementum eius.

Tertiũ capitulũ primi tractatus primi libri ẽ: in quo declaratur: quoniam reliquę vices quibus vtantur quis ad hoc: vt fiat rhetoricantes oratorum: sufficientes sunt ad hoc: vt per eas fiat quis rhetoricans orator: et declaratur etiam in ipso: quoniã illi qui antecesserunt Aristotilẽ: et redegerunt hãc artem in scriptum: aut collegerunt partes eius ad aliquã summam: non peruenerunt ad hoc: vt omnes partes ipsius comprehenderent. Neque etiam complexi sunt oẽs canones ipsius in scriptis suis. Et quoniã reliquerũt maiores et digniorem partium ipsius: et eam cuius gratia quidẽ querũtur cetere partium eius. Neque etiã perceperũt quidẽ hanc partem: neque canones eius: et est oratio inductiua credulitatis et persuasionis: verũtamen multiplicauerunt sermonem in rebus: quibus mouentur et inclinantur iudices: et obuiatores tantũ: et dictũ est in eo: quoniã quantitas: quã scripserunt: non est sufficiens in hac arte. Et ostensum est: quoniã non in oĩbus locis: neque apud oẽs iudices vsitantur ista: que isti cõposuerũt in ea. Et quoniã si non esset insufficientia in istis: tunc non essent extranea ab arte: si esset aliqua pars partium eius. Et quoniã oportet vt vsitentur secundum quod sunt actus aliquis actuũ eius. Deinde ostensum est quantũ afferre vtilitatis quod isti posuerũt in hac arte: et in quo perficitur per ipsam in ea: et in quo non perficitur: et in quo genere sermocinationis rhetorice perficitur ex rebus istis. Et quoniam non perficitur per ea in omni genere orationũ rhetoricaliũ: vt innotescat per hoc: quod si aliquis adeptus esset notitiam omniũ partium huius artis nõ indigeret cõpositione huius libri. Uerũtamẽ ex quo insufficiens est hoc: quod scripserunt illi: qui precesserunt ipsum non est superflua huius libri editio: quasi qua non indigetur. immo est necessaria.

Quartũ capitulum primi tractatus primi libri est in quo declaratum est: ex qua facultate sit ars rhetorica: et quoniã hec: quã hic posuit pars est scientię logicę. Et quoniã nõ potest aliquis attingere complementũ partium istarũ: neque redigere eas in scriptis: vel in librũ: nisi qui peritus fuerit in logica ideoque non attingerunt eam plene antiqui: quia defecerũt ab eius complemento. Et ostensum est ex quo modo non fuit eis posse: qui precesserunt: cõprehẽdere oẽs partes eius: et precipue orationes inductiuas credulitatis: et in hac parte ostẽsum est proficuũ sui libri. Et quoniã nõ est possibile: vt cõprehendatur rhetorica per artẽ aliã: nisi per eã: quã cõfirmauit ipse. Et quoniã quidẽ hoc: quod alij fecerũt ex his qui antecesserunt ipsum. instructiuum est ad aliquã modicã partem rhetorice et facultatis oratorie.

c Capitulum quintũ primi tractatus primi libri est: in quo ostensa est vtilitas artis rhetorice: et in quot rebus proficiatur per eam.

Capitulũ sextum primi tractatus primi libri continet quoniã actus quidem huius artis est in duobus cõtrarijs: secundum quod se habet res in dyalectica et medicina. Et quid est intentum per hoc: quod ars sit directiua ad duo cõtraria absolute: et ad que duo cõtraria sit hęc ars amplius directiua. Et quoniã quidẽ dirigit ad melius et vtilius: et non ad id quod nociuũ ẽ: et nõ ad id quod nõ proficit: quemadmodum hoc declarauit in dyalectica. vt per hoc notificaret: quoniã quod memorat in hoc libro nõ dirigit: nisi ad rhetoricam completam. Deinde completũ est: quod vsitatur in quibusdam hominibus absque aliis.

Capitulũ septimũ primi tractatus primi libri est: in quo interpretatio huius artis declaratur per cõparationem eius ad finẽ ipsius. Et que est quantitas: ad quam peruenit homo ex ipsa et ex frequẽtia actuum suorũ donec adipiscatur hanc artem: et fiat rhetoricus quã quantitatẽ eum efficacius fuerit predicatorum: attingas secundum viam artis in qualibet rerũ ad hoc vt agat actũ oratoris: et rhetoris secundum exigentiã artis.

c Capitulum octauum primi tractatus primi libri est: in quo declaratur cõmunicatio artis huius cum sophistica.

c Capitulum nonum primi tractatus primi libri est in quo narrat: quod intentio eius sit sermo in arte: cuius dispositio est dispositio: quã determinauit.

Hec sunt ergo oia: que ꝯtinet primus tractatus ꝑmi libri.

t Tractatus vero secundus primi libri continet diffinitionē rhetoricę: ⁊ enumerationē omnium: quę apparent in diffinitione ex partibus eius necessarijs vniuersalib⁹. per quas completur: ⁊ sex capitula continet.

Primū capl'm secūdi tractatus primi libri est: in quo ponit̃ diffinitio rhetoricę absolute: seu simpliciter: ⁊ post h̄ memorat ea: quę apparent in diffinitione posita de appendicijs ipsius: ⁊ q̄ consequuntur a diffinitione eius ex canonibus per quos perficit̃: seu completur ars ista: ⁊ sunt hęc q̄nq; res in summa.

c Capitulū secundū secūdi tractatus primi libri ē in quo ponitur determinatio de diffinitione: qm̄ hęc ars nō est ꝓpria vni rei absq; alia re.

c Capitulū tertiū secundi tractatus primi libri est: qđ ꝯtinet hoc: qđ declaratur de diffinitione rhetoricę ⁊ spēbus rerū: ex quib⁹ fit ista credulitas.

c Capitulū quartū secūdi tractatus primi libri est in quo dclaratū est: quonā necesse est: vt sit ars rhetoricę: q̄ quasi ꝯposita est ex dyalectica ⁊ scia morali: ⁊ quonā partes eius quędā sunt ex logica. ⁊ q̄daz ex scientijs moralibus.

c Capitulum quintū secūdi tractatus ꝑmi libri est: in quo est sermo vniuersalis in orationibus: ex quibus p se fit persuasio: ⁊ sunt exempla: ⁊ enthimemata ⁊ diffinitio cuiuslibz eoꝝ: ⁊ enumeratio modoꝝ enthimematū: ⁊ disgressio cuiuslibz modi ipsorum ab altero per diffinitionem suam.

c Capitulum sextum secūdi tractatus primi libri est in quo fit sermo vl's de rebus: quę sunt ꝓpositiones: ⁊ materię exemploꝝ: ⁊ specierū enthimematis: quot sunt: ⁊ quę sunt: ⁊ q̄nā sunt spēs ⁊ loci. Et h̄ tractatus secundus primi libri est q̄si cōtinēs verba oia eorū: quę sunt in duobus libris. s. in ꝑmo ⁊ secundo.

t Tractatus tertius primi libri continet genera rerum: in quibus: ⁊ ex q̄bus fiunt orationes rhetoricales: ⁊ quonā sunt tria. scz deliberatiuum: demonstratiuū: ⁊ iudiciale: ⁊ capitula quinq; continet.

c Capitulū primū tertij tractatus primi libri est in quo dicitur quādo sermocinatio rhetorica constat ex doctore: ⁊ ex homine: de quo fit sermo: ⁊ ad quem fit sermo. Et quonā auditores sunt tres: ⁊ quonā genera orationū rhetoricalū sunt tria: ⁊ quonā vnūquodq; diuiditur ꝑmā diuisione in duos modos: ⁊ quod sit subiectū cuiusq; eorū: ⁊ quibus fit qđlibet generū illarū orationū triū. Et dicit̃ qđ fit ex tribus generib⁹ earū: quoꝝ vnūquodq; fit ex vnoquoq; horū triū: ⁊ dicit̃. quę est intentio propria vniuscuiusq; generis orationū trium. Intelligo q̄ est illud: qđ intendit quęlibz illarū per suā persuasionem: ⁊ ad quid conatur: qui vtitur vnaquaq; earū: vt pertingat persuasionē; ⁊ quonā hęc quoq; tria sunt in vniuerso. Deinde dicit̃ quonā subiecta vniuscuiusq; eorū vtitant̃ in alteroꝝ qualiter vtitant̃: ⁊ in quo loco: ⁊ ꝓpter quā cām. Et quonā quoddā illoꝝ subiectorū magis est ꝓpriū ⁊ dignius est genere: cui ꝓportionauerimus ipsū: ⁊ cuius generis ipsarū orationū subiectū vtitat̃ in genere altero nō erit eius vl's ſm q̄ est magis ꝓpriuꝫ ei: s; ſm q̄ est magis ꝓpriuꝫ generi alteri vtitatur in hoc genere.

c Capitulū scdm tertij tractatus primi libri est in quo dicitur: quonā hęc genera oia necessario indigent ad hoc: vt cōpleatur vnūquodq; eoꝝ oium quorū antecessit enumeratio ex modis: per quos inducit̃ credulitas ex enthimematibus: ⁊ exemplis: ⁊ ex quibus fiunt enthimemata ⁊ exempla.

c Capitulū tertium tertij tractatus primi libri est: in quo dicit̃: quonā vnūquodq; triū generū indiget quoq; modis ꝓpositionū ⁊ enthimematonum vniuersaliū ꝑter ea: quoꝝ pręcessit enumeratio: ⁊ illę sunt enunciationes: ex quibus possibile ē fieri persuasionem. qm̄ res: aut est possibilis: aut nō possibilis: ⁊ enunciatiōes: per quas possibile est persuaderi: q̄ res erit in futuro. aut q̄ nō erit. Enunciationes: per quas contingit persuaderi: quonā res iā fuit in pręterito: aut quonā non fuit. Et enūciationes per quas contingit persuaderi: quonam res est in fine egritudinis: aut paruitatis: aut multitudinis: aut paucitatis: aut nobilitatis: aut vilitat': ⁊ vniuersaliter per quod res magnificatur: aut minoratur: aut nobilitat̃: aut vilificatur.

c Capitulum quartū tertij tractatus primi libri cōtinet qualr loquēdū fit in vnoquoq; istorū triū generū: ⁊ quonā loquēdū est in eis duobus modis loquendi. Unus eoꝝ est: vt loquamur de eo: qđ ꝓpriū est vnicuiq; ipsoꝝ. s. vt non fiet ex quibus fiunt orōnes deliberatiuę ꝓprię: ⁊ ex quibus iudiciales ꝓprię: ⁊ ex quibus demōstratiuę ꝓprię. Modus secundus loquendi est sermo: in quo cōmunicant oia. Et dicit q̄ incipiet primo a speciebus ante locos vniuersales: ⁊ q̄ icipiet a deliberatiuis: ⁊ hic narrat: cuius rei gratia cōsiliatur. seu deliberat deliberator.

c Capitulū quintū tertij tractatus primi libri est: in quo ostendit: q̄ hęc in quibus hic loquit̃. sunt cōia rhetoricę ⁊ scię morali: ⁊ q̄uis sint cōmunia: tn̄ speculatio fit in eis hic ſm modū quendā: ⁊ in scia morali ſm aliū modū. Et ſm quā quātitatē loquēdū est hic: ⁊ quonā qđ ꝑtrāsit hāc quātitatē ꝑtinet scientię morali.

Tractatus quartus ꝑmi libri cōtinet enumeratione ꝓpriorū generis deliberatiui: ⁊ sunt ea: in quibus: ⁊ ex quibus cōstituunt̃ orationes deliberatiuę: ⁊ ista vt summari dicatur duas hn̄t partes: quarū vna est ipsi fines: altera ea: quę ducūt ad fines. Et posuit finium esse duos modos. Unus ergo modoꝝ finiū est reꝝ eximioꝝ vtilitas in regimine ciuitatum: ⁊ sunt res: quarū vtilitas cōis est: aut oībus hoībus: aut pluribus ipsoꝝ: aut illis de ciuitate totaliter: aut pluribus ipsoꝝ. Modus secundus est finiū huius: cuius vtilitas cōis est vnicuiq; hoīum. Et ducētiū ad finē sūt duo modi: vnus eius qđ est vtile absolute ad finem. Alius est eius: qđ est vtile in cōparatione ad aliud vtile. Et tractat⁹ iste capitula quinq; continet.

c Capitulū primū quarti tractatus primi libri est in quo Aristotiles enumerat: quot sint ea: i q̄b⁹ ⁊ ex quibus fiunt orationes deliberatiuę in regimine ciuitatū: ⁊ ex quibus contrahende sunt in vnaquaq; deliberatione.

c Capitulū secūdū quarti tractatus primi libri est in quo enumerat ex quib⁹: ⁊ quoꝝ genera: ⁊ in quibus fiūt orōnes deliberatiuę in eo q̄ appropriat̃ cuiq; hominū: aut vnicuiq; collegio siue societati: ⁊ sunt quę nō frustrant̃ ab hoc: quin fit aliqs inter hoīes: cui videatur: q̄ sint ei bona: aut quin fit aliquis finis inter eos qui appetit ea.

c Capitulū tertiū quarti tractatus ꝑmi libri est: in quo enumerat quasi oēs res: ex q̄bus possibile ē hominū: vt inducat credulitatem de re aliqua: ⁊ persuadeat: q̄ fit vtilis: aut ducēs ad bo'm aliqđ ex bonis: aut videat ad bonū ꝓpriū vniuscuiusq;: aut bonū cōe vniuersum.

Capl'm

Apitulum quartū quarti tractatus primi libri ē
c in quo enumerat phs plurimas rerū: que sunt
maxime vtilitatis: vel plurimū ducentes ad bo
nā intētā. Euenit enī in multis finium: vt non sit vtile ad
adeptionē ipsoꝝ vnū aliquid: sed duo ad tria: quorū q̄-
dā sunt vtiliora alijs. Enumerat ergo oīa: ex quibus fiunt
orōnes: p quas mōstrat. quonā hoc vtilius illo.
c Apitulū quintū quarti tractatus primi libri est:
in quo enumerat maneries legū: siue ciuilitatū
intētū: per quālibz earū: ꝛ fores: ꝛ mores: ꝛ actiones per
vnāquāqz quoqz cōtingit puenire ad itentū in vnaquaqz
ciuitatū: aut populorū: aut gentiū: qui aliqua lege vtunt
ex illis legibus: vt sciat homo: per que consulat: seu delibe
ret in vnaquaqz earū: vt sit hoc. per qd cōsulit perducens
ad finem cuiuslibet ex ipsis.

Ractatus qntus primi libri est: in quo fit
enumeratio rerū ꝓpriarū generū ꝓprioꝝ
c generi demōstratiuo: ꝛ sūt ea genera: quo-
rum constituunt orōnes in laude: ꝛ vitupe
rio. Et continet capitulū vnum solū: ꝛ est
in quo ponunt res: ex quibus fiunt orōnes
demōstratiuę: aut laudis: aut vitupery: ꝛ est laudatio orō
per quā intendit vt cōmendet: ꝛ firmet de aliquo hoie:
ꝙ sit probus: honestus: virtuosus: aut intendit probari de
homine aliquo ipsū esse viciosū: seu facinorosum et ma
lum. ꝛ ita tractatus iste tm̄ habz vnū capitulū in quo fit
sermo de rebus: ex quibus constituunt orōnes laudatiuę:
aut vituperatiuę hoīs. Et notificat res: quę cū fuerit in ho
mine: constituit per eas virtuosus. ꝛ quę sunt: quę cū fue
rint in homine: constituitur viciosus.

Ractatus sextus ꝛ penultimus: q̄uis vl
timus pmi libri in prologo eius culpa exē
plaris: est: in quo ponunt res proprie iudi-
ciꝫ ꝛ cōtrouersyę: ꝛ ex ipetitione ꝛ repul-
sione: seu ꝺfensione: ꝛ relatis ad hęc. Sūt
aūt relata siue cōparata ad hoc. s. ad res iu
diciales ea: ex quibus fiunt credulitates
accidentes nō ab orationę: quas cōposuerimus nos. Hęc
eni magis propria sunt iudicialibus. ꝛ si contingat vti eis
in alijs: ꝛ posuit eā quinqz. s. leges: pacta testes: torturas: ꝛ
iuramenta: ꝛ ad iuramenta refertur iactantia. Uirtus āt
dictionis siue probitas ipsius: ꝛ firmatio virtutis referūt
ad capitulū laudandi. Ambę eni efficiunt ex rebus eisdē.
Ualitus aūt: habitudo: ꝛ corporis dispositio: ꝛ quę his co-
gnata sunt: referunt quidē ad recessionē modorū continē
tię: ꝛ gestuum: quorū faciet mentionē in libro tertio: ꝛ cō-
tinet capm vnū tm̄. in q̄ pōit phs ea: ex qbus fiūt orōnes: ꝛ
ꝑtinēt iudicijs: ꝛ sūt: vt in sūma dicat: accusatio: ꝛ recusa-
tio siue accusatio ꝛ ꝺfensio: ꝛ vtrūqz istoꝝ diuidit in mo-
dos. Atqz accusatio: siue q̄rimonia in sūma orō est p quaz
intēditur: vt firmet: ꝛ psuadet de aliq̄ hoie: qm̄ iniuriatus
est alteri: ꝛ ea per quę probatur: ꝛ persuadet: qm̄ iniuriat9
est. enumerat ipse oīa in hoc tractatu. Et ostendit: quę sūt
ea: ex quibus consuetū est: cū appetit: seu desiderat qs ea
maneant eum ad iniuriandū. Manifestū est enim ꝙ nō
iniuriat hō desiderādo: aut inquirēdo ea: p quę acquirat
virtutes: ꝛ per ea: quę indicant ei habitū honestatis. Res
vero ꝓpter quas iniuriatur quis desiderādo aliquas eaꝝ:
sunt aliquis modus earū: ex quibus ꝯtingit ꝓbare: ꝙ in-
iuriat qm̄ victus fuerit eis in sua querimonia quis. Ex his
sunt dispositiones: quas cū habuerit homo mouent seu
inclinant eum ad iniuriandū: ꝛ sunt dispositiones quarum
habebit aliquas hō cū iniuriat: vt si fuerit hō magne po
testatis: aut quasi potentiā habens regiā. Ista quippe sūt
ex quibus pōt quis in querimonijs suis: ytēdo eis perlua
dere: quoniā iniuriatū est ei a talibus. Et ex his dispositio
nes: quas cū habuerit quis aptū faciat eū ad hoc vt fiat
ei iniuria: ꝛ sunt dispositiones fm aliquos: qbus disponi-
tur homo cū recipit iniuriā. Istę ergo sunt res: ex quarum
aliquibus contingit probare aliquē de altero: ꝙ iniuriat9
sit ei. Et ex his sunt actiones: quas cū exercuerit hō iniu
riam ꝑpetrat. Et hec quoqz sunt: qb9 cū vtit hō in q̄rimo-
nijs suis: ꝓbare pōt p ea: ꝙ iniuriatus sit iam quis ei.

Ractatus septimus ꝛ vltimus neglectus in
ꝓlogo pmi libri exemplaris ē: in quo Aristo
c teles posuit sermonem suum in iudicialibus
ꝛ in decem partes siue capitula diuisum.
Apitulū igit pmum septimi tractatus primi li
c bri est: in quo diffiniuit phs iniuriam ꝛ enume-
rauit ea: ꝓpter que qs iniuriat. ꝛ que illoꝝ sunt
per accidens: ꝛ que illoꝝ nō ꝑcessit electio. ꝛ que
ꝑcessit electio. Deinde cōprehendit rē fm ꝙ maximū sit
cui9 iniuriat: aut passio aliqua. vtpote ira. aut inimicitia:
aut furor: aut odiū: aut inuidia: ꝛ similia his: aut ꝓpter vti
litatez aliquā separatā ex iniuria sua: aut propter delecta
tionem aliquam: quā assequit ex hoc.
Apitulum scdm septimi tractatus pmi libri est
c in quo loqtur in passionibus: cā quaꝝ iniuriat
quis: vt sunt inimicitia: aut inuidia: aut ira: aut si-
milia his. Sermone etenim in his rebus indiget in duo
bus locis rethoricę: quoꝝ vnus est cū ꝓbare habuerim9
de aliquo: ꝙ iniuriatus sit: aut ꝙ sit iratus aduersum nos
aut inuidus: magis credet querele nrē: ꝛ facilius psuade-
bimus auditoribus: ꝙ iniuriatus sit nobis: ꝛ ꝙ transgres-
sus sit erga nos. Scds est: ꝙ cū ꝓbauerimus iudici. ꝙ ali
quis sit inimicus eius: aut ꝙ hostiat ipm: aut ꝙ inuideat ei
mouebimus ipm facilius ad indignandū ei: de quo ꝓpo
nimus querimoniā. aut si ostenderimus. ꝙ nos simus de
amicis ipsius: ꝛ fautores oīum: que ad eū pertinent moue
bimus eū per hoc: ꝛ inclinabimus ad partem nostram.
Apitulū tertium septimi tractatus primi libri:
c in quo declarat phs res vtiles: ꝓpter quas cum
iniuriat quis: non iniuriat nisi vt adipiscat eas
aut oēs: aut aliquas eaꝝ: ꝛ eis rebus ꝯsideratio fit in duo-
bus locis in rhetorica: quoꝝ vnus est circa orationes deli-
beratiuas. alter circa querimoniales.
Apitulum quartū septimi tractatus primi libri
c est: in quo loquit de delectabilib9: gratia quorū
iniuriatur quis desiderādo eas: sperando adipi
sci ea: aut aliquid ex ipsis.
Apitulum quintū septimi tractatus primi libri
c est: in quo loquitur in dispositionibus: quarū ha
bet aliquas homo cum iniuriatur.
Apitulū sextū septimi tractatus primi libri est:
c in quo loquitur de dispositionibus: quarum hz
aliquis cum recipit iniuriam.
Apitulum septimuz septimi tractatus primi li-
c bri est: in quo loquitur de notificatione accusa-
tionū: quas cum egerit quis iam iniuriatus est:
quas ēt cū egerit: aut est iniuriatus: aut nō est iniuriatus.
Apitulū octauum est: in quo loquitur de excessu
c ꝛ de indulgentia: ꝛ de recōciliatione quid est: ꝛ
in qua re fit. ꝛ ex quibus rebus fiunt orationes
quę sunt in ꝗōne indulgētię ab hoīe ꝛ in excessu erga ipsꝫ.
Apitulū nonum est: in quo determinat de iniu-
c ria magna quid est: ꝛ qui sunt modi iniurię: quā
cū ꝑpetrat homo: perpetrauit iā iniuriā magnā.
Apitulum decimū ꝛ vltimuz septimi tractatus
c pmi libri est: in quo enumerat credulitates: quę
non fiunt per sermonē: seu orōnes quot sunt: ꝛ

quid est quelibz earū: et qualiter est vsus earū in iudicialibus oronibus: et mōstrat q iste est: quis vtamur eis in ceteris generibus: cum vsus earum: vt plurimū est: et vtilitas earum in iudicialibus et iudicijs. Ideoqz visum est ei q ponat locum earum digniorem. s. locum credulitatum siue orationum inductiuarū credulitatum: vbi ordinent orationes iudiciales. Hec sunt omnia: in quibus fiunt accusationes et defensiones: et istud est postremū eius: qd est in hoc p libro. Faciemus ḡ ad modū istius in libro scdo.

De his que continentur in secundo libro.

Liber aūt secundus continet simil'r sex tractatus. Prim' itaqz tractatus est. in quo ponitur firmatio rerum ex quibus efficiuntur orationes passionales: et sunt ex quibus fiunt queqz orationes: que imprimunt in animas diuersas: vt pote iram: mansuetudinem: misericordiam: inuidiam: zelum: emulationē: et cetera hōi: et continet vnū capitulum [illegible] quo ponit phs passiones quidē imprimētes in animā auditoris impressione vehemētiore: et cōpletiore: et plurimū fiunt per tres res. Una quarū est: vt enumerentur res ille: que nate sunt inducere passiones. Altera est: vt sit homo aptus: siue paratus ad patiendum velociter: et hoc est: vt sit in dispositione: a qua procedit passio sua citius et fortius. Tertia est: vt sit ille: cui inducēda est passio scdm dispositionē: de cuius natura est. vt cum qs habuerit eā aptissimus sit ad patiendū. Vbi grā ira hec nāqz inducitur homini per tres res. Una quarū est res ille ex quibus irascit' hōi ira. Et altera est habitudo seu dispositio in qua cum fuerit quis fit habilior: vt accēdat' ira eius: et hoc est: vt sit in anxietate: aut strictura pectoris scz aliquē modorū talium. Tertia ē vt sit ille: cui qs irascit': vel cui irascendum est scdm dispositionem: cuius natura est. vt cum scdm eam fuerit quis dignus sit vt ira exerceatur in ipsuz. Interdum enim alia inferuntur homini: propter que cogitur ad irascendum: et ad velocius irascendum ei cui talis fuerit dispositio: verūtamen homo: cui ignoscendum esset: interdum est excelsi gradus valde: ita q non exercetur tunc contra talem ira: aut habet pro se multas defensiones valde. ita q neqz tunc mutatur. Et ipse quidez diuidit quodlibet capitulorum: in quibus loquitur de passionibus trina diuisione: siue in tres partes. Una pars: q in quolibet capitulo est sermo de rebus que acquirere faciunt passionem: et pars: de dispositionibus: in quibus cuz fuerit homo: erit passio in ipso velocius: et erit incidentia passionis in ipsum dignior. Et pars de dispositionibus: in quibus cum fuerit homo: cui irascendū est. videlicet erit incidentia ire supra ipsum dignior. et hoc vt sit preparatus his: cui irascendum est: vt indicatur ira supra ipsum: et similiter in illis passionibus: que sunt preter iram: vt in misericordia. ipse enim primitus enumerat ea: ex quibus puenit misericordia: et dispositiones: in quibus cum fuerit homo dignior et habilior: et ipsiz vt accidat i eo dispositio miserendi seu misericordia. Et tertia dispositio: quam cū habuerit homo dignior efficiatur. vt misereat' sui. et doleatur de ipso: quando etenī ista tria adunātur: in eoz erit incidentia passionis secundum amplius et passiones multe: nisi q plurime illarum passionū tres illas suas causas adinuicē sibi propinquas habeāt: vt est in misericordia et pietatē. Cause namqz introducentes misericordie propinque sunt causis inducentibus pietatem. Et res que inducunt pauorem propinque sunt inducentibus timiditatē [illegible] eedem ipse et inducentes fortitudinem propinque sunt inducentibus confidentiam siue securitatez. Et quedam ipsarū sunt: que habent causas diuersas siue remotas: vt sunt ira: amor: et misericordia. Cause enī a quibus pcedit ira: alie sunt ab eis: a quibus pcedit amor: et a quibus amor alie sunt ab eis. a quibus pcedit misericordia. Et ipse quidem enumerat passiones. et vnamquāqz earū quarum cause sunt remote abinuicem memorant secundum singularitatem suam. Quarum vero tres sunt ppinque: quas rememorat sufficere hic extimās ad excusationez ab aliarum rememoratione: vt in pietate: et misericordia. Ponit nāqz eis vtriusqz capitulum vnum: et similiter pauori et timiditati eodem modo in consimilibus. Unaqueqz autem harum passionum habet sibi contrarium. et quando incidentia sui fuerit per aliquas causas: erit incidentia sui contrarij per causas contrarias vt in plurib' et ipse in pluribus harum passionum contentus est rememorare aliquod duorum contrariorū et causas ipsius: cuz alterum non accidat nisi per contrarias causas primi: et noto vno contrario: facile cognoscitur et alterum.

Tractatus secundus secundi libri est: in quo Aristoteles ponit res ex quibus fiūt orationes morales: et sunt ille: p quas cuz sermocinatur homini: mouent ipsum ad informandum secundum morez aliquē: et faciunt apparere in ipso morem illum: quāuis nō operetur actus eius: qui habet hunc morem. et continet capitula tredecim: siue partes.

Primum capitulum siue prima pars est: quod vel que continet vtilitates passionuz. et orationum passionalium in arte rethorice et oratorie et magnitudinem ipsarum ad inducenduz per suasiuam sufficientiam: et ad iuuandum: et ad faciendum fidem. siue credulitatem et vtilitates earuz in in vno quoqz generum: ex quibus: et in quibus fiunt orationes rethoricales. scilicet que est vtilitas earuz: et ipsarū adiutorium in iudicialibus: et in deliberatiuis: et in demōstratiuis. Et rememoratur ibidem secundum quā viam ponit sermonem suum in istis passionibus: et quot modis dicitur quodlibet capitulorum ipsorum: et quoniam sunt secundum distinctiones tres secundum maneriem: quaz nos determinauimus.

Secundum capitulum secundi tractatus secūdi libri est: in quo ponitur sermo in ira: et incepit eam diffiniendo iram: et que cōsequuntur eius diffinitionem: et in qua dispositione est homo cum irascitur.

Capitulum tertium secundi tractatus secundi libri est. in quo rememoratur eorum: propter que irascitur homo.

Capitulum quartum est: in quo rememoratur dispositionum: que cum fuerint in homine: erit pronior ad irascendum.

Capitulum quintum est: in quo rememoratur eorum: ex quibus erit pronior in iram: et velocioris ire et fortioris: et orationes iratiue constituuntur quidem ex rebus inductiuis ire.

Capitulum sextum est: in quo memorat dispositiones: que aptant hominem ad irascendum subito siue velociter: et sunt quelibet instrumenta vel inclinatiua quecunqz ad commouendum iram hominis.

Capitulū septimū est: in quo memorat similiter dispositiones: que cū fuerint in homine: reddunt eum aptiorem. vel magis idoneum: vt cadat super ipsum ira.

Ctauū capitulū est: in quo memorat quot sūt instrumēta ēt ad iram. ⁊ orationes pertinentes ad iram non fiunt ex his duobus modis: verūtamē non comprehenditur per eas intētum vt in pluribus: nisi per applicationē istorum duoꝝ modoꝝ ad ipsas.

Onum capitulū est: in quo ponit: qm̄. n. sermocinator alloquitur hominem: oportet vt apter illum respectu auditoris. vt sit in dispositione per quam fiet incidentia irę super ipsum magis idonea.

Apitulum decimū secūdi lib. est: in quo ponitur quō fit vniuersaliter: super quem magis intenditur inductio irę auditoris in illa hora dispositus: taliter vt inductio irę sup ipsuz sit efficacior: ⁊ magis idonea.

Ndecimuz capitulū est: in quo ponit: ꝙ quādo enim orationes irascitiuę carent illis duob⁹ modis alijs: vt in pluribus: non ꝑficitur per eas ad consequendum intentionem: ⁊ hoc idem intelligendum est in illis alijs passionibus. s. ꝙ orationes. quę sunt inductiuę passionis alicuius auditori inducunt eā equidē: qm̄ ipse apparatus fuerit ad illam: ille ꝯtra quē inducit̄ similiter se habuerit ad ipsaz. verbi gratia ad irascendū: aut ad miserendū: aut conferendum gratiam. ⁊ fortasse erit hoc cui volumus sermocinare in dispositione in qua non festinat ad ipsum ira.

Uodecimum capitulum est: in quo memorat: ꝙ is: de quo loquimur in dispositione: de qua non sit auditor. verum ſm eam irascēdum sit ei: vel qui in simili fuerit dispositione cuiusqꝫ sic fuerit incipiendum: erit primitus: vt deducamus auditorem ad dispositionē: ſm quam idoneus fiat ad concipiendum iram. Hęc autem deductio ipsius ad hanc dispositionē erit per quasdā orōnum passionaliū aliaꝝ. ⁊ plus ēt hoc per quasdam orōnum moraliū. ⁊ forsan fit per orationes inductiuas credulitatis.

Ertiumdecimum ⁊ vltimum capitulum est: in quo memorat ph̄s quomodo cum hoc firmabimus apud ipsum. quoniā ille: de quo loquimur in dispōne est: in cuius consimili existentibus irasci inconueniens nō est. Et illud quidē est ꝑ oratiōes inductiuas credulitatis. Tu. n. ꝓbas siue firmas de illo hoie: esse eū in dispositione tali: ſm quā dignus sit ira auditoris: ita ꝙ firmaueris apud auditorez illum hoiem esse h̃ꝯ: cuiusmodi hoies digni sunt ira: ⁊ inducis ipsum auditorem ad dispositionem: per quam aptus fit ad irascendum ei: incipiens ex hoc allegare res: per quas excitabis iram eius: similiter illum hominem. ⁊ tūc erit conueniens: vt assequaris propositum tuum: quod intendis. Et scire te oportet de re irę: ⁊ de re multarum reliquarum passionum. ꝙ non ipsis indigetur in hoc capitulo tantum. sed ⁊ in ceteris capitulis alijs: vtpote iam ꝓcessit in sermone in causa querelarum. Unum nempe: ꝑ quod poteris probare: ꝙ quis iniuriatus sit tibi. qm̄ querimoniā mouebis de ipso est: vt ostendas quando iratus ē erga te: aut aliqualiter aliter cōmotus. Probabis autem ⁊ ꝓbabis eius aduersum te iracundiam: probando teipsum esse in dispositione: ratione cuius solent alij ab alijs iracundias sustinere. Et probando etiam ipsum esse in dispositione: cuius causa solet procedere ira ab alijs in alios citior ⁊ vehementior. Quando vero fueris inquirens pacem ꝑ tendendo excusationem: sumes allegationem ex contrarijs harum rerum: probando te non transgressum esse aduersus ipsum. Quando enim ostenderis te non esse in dispositione. propter quam debeat festinare ad te ira: neqꝫ eum esse in dispositione: propter quam debeat moueri cōtra ipsuz alia commotione iracundię: proficies per hoc in inquisitione pacis ⁊ cōcordię. ⁊ similiter est in ceteris passionibus. Transgressio nanqꝫ ⁊ iniuria est interdum propter inuidiam. ⁊ interdum est propter duritiam ⁊ asperitatem: quę est in homine: ⁊ interdum est propter effrenitatem ⁊ paruitatem verecundię peccandi: ⁊ inique agendi: ⁊ consimilia. ⁊ interdum est propter odiuz ⁊ inimicitias. Querelosus itaqꝫ proficit in persuadendo: ꝙ quis iniuriatus sit ei per hoc. quod ostendat. quoniam inuidet ipsi. Et per hoc proficit ad ostendendum: ꝙ inuideat ipsi: si monstrauerit ipsum esse in dispositione: quę consueuit homines idoneos: siue aptos reddere ad inuidendum alijs. ⁊ se ipsum esse in dispositione: in cuius consimili cum fuerit quis aptior est: vt inuideatur ei. Et hac via procedendum est in consimilibus. ⁊ in ceteris passionibus siue accidentibus animę. Per omnia ergo hęc: quorum rememoratur in his capitulis: proficitur in accusationibus ⁊ querimonijs: ⁊ per horum contraria proficitur in sedatione litium ⁊ recusationis. Nos enim persuademus nos non iniuriatos esse: aut Socratem non iniuriatum esse Platoni: per hoc. ꝙ ostendimus nos ⁊ Socratem amicos esse Platoni. Qualiter ergo iniuriaremur ei. Firmabimus autem nos amicos eius esse per ea: quę dicta sunt in capitulo de amicitia. Rememorabimur enim eorum: ex quibus fit amicitia. ⁊ declarabimus quoniam talis homo. qui ꝯqueritur de nobis. fecit erga nos ea: ex quibus tenemur amare ipsum: ⁊ habet se taliter: ꝙ amandus est. Et nos quoqꝫ sic nos habemus. ꝙ dilectio ⁊ amicitia inuenitur in nobis. Sumus enim homines solatij: notę mansuetudinis: ⁊ nō intractabiles hominibus. hę quippe dispositiones existentes in homine: habilem reddunt eum ad amicitiam hominum. ⁊ vt ametur ab eis. Et similiter ostendemus nos non iniuriari monstrantes verecundos nos esse per res: quę dictę sunt in capitulo de verecundia: ⁊ monstrantes nos esse pios: ⁊ misericordes. ⁊ fideles: ꝑ ea quę dicta sunt in hoc capitulo. Igitur omnia: quę dicta sunt in capitulis passionum proficiunt in querimonijs ⁊ defensionibus.

Ertium capitulum principale primi tractatus secundi libri est: in quo ponuntur mitigatiuę irę. ⁊ dispositiones: quas cum habuerit homo: erit mitigabilior ira ipsius: ⁊ dispositiones quas cum habuerit homo habilior erit vt pacreatur irę aduersus eum. ⁊ refertur istud capitulum ad capitulum gratię. Etenim differentia est inter gratiam ⁊ remissionem irę. Gratia enim fit homini etiaz ira nulla precedente: sed remissio non fit nisi ira ꝓcedēte: ⁊ interdum fit ira precedente. Uidendum ergo. ꝙ gratia sit nomen equiuocum. Sed qualitercunqꝫ sit capitulum de gratia: relatiue se habet ad capitulum remissionis irę.

Uartum capitulum principale est: in quo loquitur de amicitia ⁊ causis ipsius. ⁊ sunt illa tria: quorum fecit mentionem in capitulo de ira. scilicet de quibus rebus procedit amicitia ⁊ per quę fit aliquis habilior ad amicitiam: et qualiter se habet erga quem amicitia exercetur. ⁊ referūtur ad hoc capitulum mansuetudo: sodalitas: concordia: fidelitas: ⁊ amor. Amor nāqꝫ est quasi genus amicitię.

Uintū caplm principale primi tractatus scōi lib. est: in quo loqtur ph̄s de inimicitia ſz eum dē modū. determinans ex quo ꝓcedit: ⁊ qs est habilior vt ab eo ꝓcedat: ⁊ qs ē habilior. vt sup ea ips̄ cadat: ⁊ referunt̄ ad h̄ caplm odiū: intractabilitas ab hoibus: sequestratio ab ipsis. insoliditas. hoc

rribilitas ipsius. ⁊ loci eius. ⁊ grauitas ipsius apud hoīes. ⁊ ex quibus causis puenit hec grauitas. Hec etenim res sūt: q̄s eniz erauimus: ⁊ tūc ipsaꝝ ppinque sūt cāis aliqs: ex quibus eoꝝ: que dicta sunt in his duobus caplis possumus pbare hoī nō esse amicos ipsi⁹: ⁊ nō hr̄e inimiciciā erga ipsum.

c Apitulū sextū pmi tractatus scđi lib. ē: in quo loqtur de timiditate qd sit: ⁊ ex qbus puenīat. ⁊ in qua dispositiōe sit hō: p quā fiat habilior ad timiditatē. ⁊ i q̄ dispōne sit hō timid⁹. ⁊ referunt ad h̄ ca[m] pauor: siue formido: ⁊ retrocessus: siue fuga ab agēdis.

c Apitulū septimū principale est: in quo loqtur de fortitudine qd sit: ⁊ ex qbus habeat fieri: ⁊ i quo existat: ⁊ ex qbus potissime fiat: ⁊ erga quos potissime exerceat̄ aduersus ipm: ⁊ ad h̄ caplm referunt̄ cōfidentia: siue securitas: audacia: ⁊ promptitudo ad rem.

c Apitulū octauū principale pmi tractatus scđi libri est: in quo loq̄t de erubescētia fm eūdez modū: ⁊ ex quo accidit: ⁊ cui accidit: ⁊ apō quid accidit. ⁊ nō separat erubescētie: siue verecūdie: ⁊ priuatiōi ipsius caplm singulare: sz refert ɔ̄riū verecūdie ad cap[m] verecūdie fm: q̄ cāe ɔ̄rie verecūdie ɔ̄rie sūt cāis verecūdie.

c Apitulū nonū principale est: i quo loqtur de bn̄ficio: ⁊ de quo fit bn̄ficiū. ⁊ in quo fit plimū: ⁊ super quē plimū fit: ⁊ ponit in hoc caplo oppositū eius: ⁊ est sublatio: seu carentia eius: ⁊ ex quo fit eius sublatio: ⁊ in quo fit plurimū: ⁊ ex quo fit plurimum.

c Apitulū decimum principale primi tractatus secūdi lib. est: in quo phs loqtur de pietate qd est: ⁊ ex qbus puenit: ⁊ que dispositio est in hoīe vsquequo habilitet̄ magis ad pietatē hn̄daz in seipso: ⁊ fm quā dispōnē fit aptior; vt hēatur pietas de ipso magis: ⁊ refert ad hoc caplm misericordiā: ⁊ cōpūctionē: siue compassionē. Pietas nēpe respicit malū supuenturū. Misericordia vero ⁊ cōpassio malū: qđ iam supuenit. ⁊ amborū genus vnū est: ⁊ nō diuersificant̄ nisi penes hāc q̄ntitatē: ⁊ sollicitudo: ⁊ cogitatus circa aliqd ingrediunt̄ in hoc caplm: ⁊ referunt̄ ad hoc caplm ɔ̄ria istoꝝ. sunt etenim ex ɔ̄rijs causis. Et referī quoqz ad hoc caplm pusillanimitas circa malū: qđ supuenturū ē: ⁊ qđ iā supuenit: ⁊ vir ɔfidētie: diffidentia. s. robur aīe: ⁊ ipsius debilitas ad tolerāda mala tanq̄ que supuentura suspicant̄: q̄ ea que iā supuenerūt. Oīa. n. hec adinuicē cognata sunt: ⁊ ingrediētia in vnū genus: ⁊ similiter contraria ipsorum ⁊ ipsis proportionata. ideoqz omnia continentur sub hoc capitulo.

c Apitulū vndecimū p̄ncipale est: in quo loq̄t de inuidentia: que est dolor. de hoc: q̄ imeriti psperant̄: siue bn̄ agūt fm modū p̄cedentē. s. notificat quid sit inuidētia. ⁊ ex quo accidat: ⁊ in quo fit vtplurimum: ⁊ respectu cuius vtplurimum fit.

c Apitulū duodecimū principale est: in quo loquitur de inuidia: que est dolor de alieno bono cuiuscunqz similiter fm precedentem modum.

c Apitulū tertiūdecimū ⁊ vltimū p̄ncipale p̄mi tractatus scđi lib. ē: in quo loq̄t fz eūdē modūz de zelo: ⁊ ē emulatiōe: ⁊ ē hīs: q̄ cognata sūt ipsis.

Tractatus secūdus secūdi lib. ē: in quo ꝑuenit̄ res: ex qbus fiūt orōnes morales. Et sunt ille: p quas consermocinatur homini ⁊ mouent ipsum ad informandū fm morem aliquem: ⁊ faciūt apparere in ipso morem illū: q̄uis nō opetur actus eius. q̄ hēt hūc morē. Et continet tria capitula.

c Apitulū primū est: in quo loqtur phs de modis moꝝ diuersoꝝ: q̄ ɔsequunt̄ hoīes pp diuersitatē ipsoꝝ in quinqz rebus: ⁊ sunt passiōes: studia:

etates: ⁊ fortune. Scđm diuersitatē. n. in oībus his sequitur diuersitas in moribus. Hoīes nāqz diuersi in passionibus diuersi sunt in moribus: ⁊ oīs hō hn̄s per nām: aut per assuetudinem passionē aliq̄: istaꝝ passionū hz morē aliquē aut mores consecutiuos talis passionis: vt est aggressitas: aut insodalitas: siue p nām. siue p assuetudinē. hec. n. ē passio q̄dā: vel ɔseq̄t̄ hoīem tōne ipsius mos aliqs: vl' mores quos non hz tractabilis hō ⁊ lenis silr qui fuerit hō realis nāliter: aut discolus mores hz diuersos ab eoꝝ in opposita est passiōe. ⁊ iste passiōes inueniunt̄ diuerse in diuersis hoībus: ⁊ tā inuenit̄ ista diuersitas pp diuersitatē generū. ⁊ pp diuersitatē villaꝝ: seu regionū. Uerūtn̄ diuisio ipsaꝝ penes ista difficilis est. Jō q̄ qm ɔtenti fuerimus diuersitate: q̄ ɔsequit̄ diuersitatē in passionibus. etenim cuiuslibet haꝝ passionū facilis erit distinctio ⁊ cognitio in hoīe: erit quelibet eaꝝ nota. siue signūz moꝝ illoꝝ. quoꝝ nā est: vt sequāt̄ tales passiones. Et cognitio moꝝ diuersoꝝ: q̄ cōsequunt̄ passiōes diuersas: facilis erit ex his quoꝝ habita ē mētio in passionibus p̄dictis: ⁊ pp hoc nō posuit eis caplm separatū singulare inueniens eos p p̄dicta. ita q̄ p h̄ adinueniet eos q̄s p seipz. Et silr diuersificant̄ mores pp diuersitatē studioꝝ ⁊ appetituū suoꝝ. ad q̄ aspirāt hoīes: vt sūt artes ⁊ habitus: quos p̄elegit quecūqz maneries hoīum. vt pote scripturā: militiā: ⁊ ceteras artes. ⁊ vt hitus nobiles. s. sciae: ⁊ speculatiōes: ⁊ his similia: de qb⁹ putat̄: q̄ expediant vnicuiqz fz ppriū desideriū: seu appetitū: penes. n. oīa ista diuersificant̄ mores: ⁊ pote est. vt assequat ea quis ex scia regiminis ciuitatū. Ideoqz nō posuit eis separatū capitulū singulare: ⁊ diuersificant̄ mores penes diuersitatē etatū: ⁊ in eodē hoīe: vt in virilitate diuersificant̄ ab adolescētib⁹: ⁊ senib⁹. ⁊ ceteris etatū ɔsistētijs. Rememorat̄ q̄ in hac pte moꝝ ppriorꝝ cuiꝫ etati. Et diuersificant̄ quoqz mores penes diuersitatē fortūaꝝ: vt penes generis nobilitatē. diuitias: robur corpis. pulchritudinē ⁊ sanitatē: ⁊ cetera q̄ ad fortunā bonā ptinēt: ⁊ psperitatē: ⁊ ex oppositis hoꝝ sumunt̄ mores oppositi. Ipse q̄ determiat quoslꝫ moꝝ: q̄ q̄slꝫ haꝝ fortunaꝝ ɔsequunt̄: siue tēdētiū ad felicitatem. siue ad miseriam. Necesse ē. n. qui ɔtrahere vult orōnes morales: vt nouerit ipsoꝝ morum varietatē: vt fz conuenientiam morum in sermocinatione sua deducat quemlibet ciuius ⁊ magis idonee ad hoc: quod intendit.

c Apitulum secūdū secūdi tractatus secūdi libri ē in quo notificat que sit necessitas huius artis in hoc. s. vt sit actus eius perfectio: siue completio corā iudice: ⁊ coram obuiatore: ⁊ que est vtilitas i vtrisqz. Et rememorat̄ huius q̄dē in hoc loco. pp̄terea q̄ orōnes passionales ⁊ orōnes morales sunt: per quas intenditur in pluribus hoīs inclinatio iudicis: ⁊ obuiatoris: ⁊ ipsoꝝ inductio ad intētionē aliq̄: ⁊ rememorat̄ vtilitatis cuiuslibet amboꝝ in vnoquoqz modoꝝ orōnū triū rhetoricalium.

c Ertiū ⁊ vltimū cap. scđi tractatus secūdi lib. est in quo ponit qualiter fiant orōnes morales: ⁊ in quo fiant: ⁊ intentū p has orōnes morales ē: vt agat auditor actionē ei⁹: q hz talē morem: ⁊ si nō habeat ipse hunc morem. Cūqz sic sit. tunc op3: q̄ vt finis sit ipse mos. Et res ex qbus fiunt orōnes: q̄ describunt vel imaginant morē in hoīe: sunt res deliberatiue: ⁊ demōstratiue: qđ. n. intēdit p has orōnes est instigatio ad illū morē: ⁊ ad ei⁹ actiōes. h̄ aūt fit p cōmēdationē: ⁊ decorationē huius moris apud auditorē: ⁊ p detestationem ⁊ deturpationem sui ɔ̄rij. Cōmendatio aūt ⁊ detestatio sunt laudationes ⁊ vituperationes. Et qm̄ hoc sic est: ⁊ res ex qbus fiunt orōnes morales sunt: quoꝝ p̄cessit mentio in sermone in deliberatiuis: ⁊ in hīs: per que laudatur q̄s. aut vituperat̄: ⁊ ppter hoc non ponit eis cap. separatum singulare. etiamen

intromisit

...missit ea in his que preterierunt. Hec ergo sunt q̄ cō... tur in hoc secundo tractatu huius secundi libri.

Ertius tractatus secūdi lib. ē: in quo ponitur nūeratio rez cōium oibus illis tribus generibus: et sunt ea q̄ vsitant̄ fm scias in orōnibus deliberatiuis: iudicialibus: et demōstratiuis. et prīt ea eē quatuor. Unuz p qd fit psuasio: qm̄ res est possibilis. aut impossibilis. Alterz res: ex qbus fit psuasio: q̄ ... fuit in eo: q̄ preterierant q̄ nō fuit. Et tertiuz res. ex ... fit psuasio de re: qm̄ futura ē in posterz. et q̄ eueniēs: ... nō sit futura. Et quartū ē res: ex qbus possibile est ...nificare aliqd: aut minorare: aut ampliare i numero: ...iorare: aut exaltare: aut deprimere. s. p q̄ pōt fieri p... o: qd est aliqd eximiū valde: aut exile. aut p̄ciosum. ...ile. Et ptinet vnuz cap. tm̄: in quo ponit̄ sermo i his. ...bus fiunt orōnes inductiue credulitatis p res cōes ge... bus oium orōnum. et sunt quatuor. Prima est memo... ppositionū: ex qb⁹ fiunt orōnes per quas intendit̄ p... o: qm̄ res est possibilis: aut ipossibilis. Scd̄a ē enume... ppositionū: ex quibus possibile est fieri orōnes p q̄s ...dit̄ persuasio: qm̄ res iam fuit: aut nō fuit. Tertia est ...eratio ppositionū: ex qbus possibile est fieri orōnes: ...s intēdit̄ psuasio qm̄ res fit. Quarta est memoratio ...itionū: ex qbus fiunt orōnes: p quas intendit̄ magni... io rei: aut minoratio ei⁹: aut eleuatio ei⁹: aut depssio. ... q̄ sunt q bus indiget rhetor in oib⁹ modis orōnum.

Uartus tractatus secūdi lib. est: in quo ponit̄ qualiter vtendū sit exēplis et enthimematibus in oibus tribus generibus: et fm quot modos vtendū est in vnoquoqz ipsorum in oibus generibus. in qbus. et ex quibus fiūt orōnes rhetoricales. Et ponitur rememoratio vsus exēploz: et enthimema... et pariter vtendū est eis. et ex qbus fiunt. et q̄ sunt acci... maneriez ex quibus fiunt: et que sit vtilitas modo ... vsus ipsorum. et continet tria capitula

Rimū capl̄m quarti tractatus scd̄i lib. ē: i quo ponit sermonē suū in exēplo. et dicit modos et maneries exēploz. et quonā sūt tres. et declarauit mām cuiuslibet illoz. Deinde dicit vtilitatez cuiusqz ipsoz. postea determinauit dr̄iaz inter ... et inductionē: notificās q̄nam exēplū ppriū ē ora... ...iue rhetorice. Inductio vera nō pueniet ei. et cuz hoc ...n qua dispōne vtēdū ē inductiōe in rhetorica.

Ecundū capl̄m est: in quo memoratus ē psiliu qd est: et quonā psiliū ē modus q̄s enthimematis. et qs modus est ipsius. et quot sūt modi orōnū psiliatiuaz. et qualiter vtēdū est in quolibz ipsoz. et fm quā dispositionē. et cū holum vten... ...plo. Deinde determinauit mām consiliz qualr oz ... et p qd differt consilium in mā sua: et ceteris modis ...nematum. et ex qbus psituuntur. et qualiter est vsus ...a q̄ optime se habeat: et que est vtilitas ipsius.

Ertiū et vltimū cap^m q̄rti tractatus scd̄i lib. est in quo ponit̄ sermo in enthimematibus summatim. et qualr vtēdum est eis. et que est dr̄ia inter ea. et syllogismos: siue topicos. siue dyalecticos. Et ex qbus sunt enthimemata. et q̄ nō ...unt̄ nisi ex notoriis. et receptibilibus. et pbabilibus. ...nā p h̄ cōicāt syllogismis dyalecticis. siue disputati... ...einde declarat qualr accipiunt̄ notoria et pbabilia i ...enthimematibus. et quonā vsitant̄ in enthimematib⁹ fm ...spōnem q̄ in syllogismis disputatiuis: et declarat p ... dispositionē vsitant̄ pbabilia in enthimematibus.

Epithoma

Deinde notificat qualr oz se hr̄e eum. q vtit̄ enthimematibus. et q̄ oz eum nosse ad hoc: vt possibile sit ei facere enthimemata in quolibet triū generz. et q̄ opz eū nosse. q vtitur enthimematib⁹ deliberatiuis. Et q̄ opz eū nosse: q vtitur enthimematibus ad laudandū: vel vituperandū: aut q vtit̄ eis in iudicialibus. Deinde declarat post hoc. ex qbus materiis cum facta fuerint enthimemata sunt sufficiētiora. et efficaciora ad persuadendum.

Uintus tractatus secūdi lib. est: in quo ponit̄ enumeratio locorū: q sunt cōes oibus tribus generibus: et continet vnuz capl̄m tm̄. in quo ponit̄. q̄ hoz locoz rhetoricaliū dispositio ad rhetoricā est sicut dispositio locoz dyalecticoz ad artē topicā. Et ōbis locis sunt modi enthimematū: et ō eis pōe est vt fiant cetere maneries orōnū: vt sunt orationes passionales et morales. nisi q̄ partitio enthimematū; que fiūt de istis locis ē duoz modoz. quoz vnus ē. p q̄ intendit̄ firmatio. et alter p q̄ intendit̄ redargutio et pdictio. Et dr̄ia est inter firmationē et redargutionē: quonā redargutio ē enthimema. p qd intendit̄ destructio dicti doctoris. Firmatio aūt est: p quā nō intendit̄ destructio dicti doctoris: sed intendit̄ p ipm: vt determinet̄ res. et hz se firmatio in hac arte ad modū scie i artibus demōstratiuis. et redargutio hic hz se ad modum opinionū corruptaz illic. Dēs ergo loci vsitant̄ in his duobus. nisi q̄ qdā eoz puenientiores sunt firmationi. et quidā redargutiōi. et p vtrosqz intendit̄ sufficientia psuasiua. nisi q̄ p firmationē intēditur psuasio rei absqz eo. q̄ ponat̄ illa res opposita dicto doctoris. aut credulitati credētis. Per redargutionē aūt intendit̄ psuasio ad oñdendū corruptelā dicti doctoris. aut credulitatis ipsius credētis. et posuit locos duoz modorū .s. modos q sūt in v̄itate psuasiui. et modos q putant̄ eē tales. et nō sunt tales fm veritatē: sz sūt loci sophistici. Aptitudinē aūt cuiuslz istoz duoz modoz nos rememorabimus in expositiōe nr̄a huius loci: postq̄ accesserimus ad textū. Et plures istoz locoz sā dixit Ari. in lib. suo topicorum. nisi q̄ illic visus est eis fm modum quēdam: hic aūt visus est eis fm modum alium. Et nos declarabimus omnia ista in expositione textus.

Extus tractatus scdi lib. est de pdictione orōnū rhetoricaliū et oratoriarum: et quot sint. et quot modis fiāt instantie et obiectiones in arte oratoria. et q̄ est dr̄ia inter eas et instantias dyalecticas: et qualis ē modus pdicendi cuiuslibet spēcrum enthimematuz. et p quas res fit pdictio. et fm quot modos fit hic. et continet iste tractatus capitula duo.

Rimū capl̄m sexti tractatus et vltimi scdi li. est: in quo ponit̄ sermo in modis oppositionū rhetoricaliū: q̄ sunt: et quot sunt. et quonaz sunt quatuor fm numerum oppositionum: siue instantiarum dyalecticarum.

Ecūdū et vltimū cap^m est: in quo fit sermo i maneriēb⁹ enthimematū: qualr resistit̄ vnicuiqz ipsaz. Declarat q̄ quonā qbusdā resistit̄ p istātiā eis: et qbusdā nō p istātiā. sz oñdēdo quonā nō sūt necia. et istō ē postremū ei⁹: qd dr̄ i z⁹ li.

Iber vero tertius continet vt sit praqualiter vtenduz sit omnibus: quoruz precessit enumeratio in aliis duobus libris in sermocinatione rhetorica: et ordine cuiusqz eorum ex partibus orationum rhetoricaliū: et habet se

iste liber ad duos precedentes: sicut se habet liber vnius libri topicorum ad eos: qui antecedunt ipsum: ⁊ liber iste sex tractatus continet: quorum quilibet continet vnum capitulum tantum.

Primus tractatus tertij libri est in quo ponitur sermo in speciebus sonorum ⁊ vocum: quibus vtendum est in orationibus: ⁊ sermocinationibus in vnoquoqꝫ generum: ⁊ sermo in locis illorum sonorum.

Secundus tractatus est de inquisitiõe simplicium: quibus vtendum est in orationibus rhetoricis: qualiter oportet eas esse: ⁊ quot modis earum: ⁊ quibus mutatiõibus oportet vti eis in arte rhetorica: ⁊ que sit differentia inter vsum earum in rhetorica ⁊ vsum earum in poetria: ⁊ que est quantitas: qua oportet vti istis mutationibus in doctrina sophistica ⁊ dyalectica.

Tertius tractatus est: in quo fit sermo de hoc qualiter vtendum est intentionibus: quarum precessit enumeratio in sermocinando. Et patet in hoc: quoniam vtendum est eis permutatiue: ⁊ patet quot sunt modi mutationum: quibus mutantur intentiones donec fiant per eas propositiones: ⁊ orationes rhetorice efficaciores ⁊ vehementiores ad persuadendum: ⁊ quibus istarum permutationum vtendum est in rhetorica: ⁊ quibus in poetria. ⁊ non in rhetorica.

Quartus tractatus est: in quo fit sermo in hoc: qualiter componende sunt dictiones: per quas fit interpretatio intentionũ rhetoricalium: donec fiat complectior constitutio eius ab intentionibus: ⁊ qualiter ordinande sunt dictiones: ⁊ qualiter oportet vt sint earum differentie ⁊ principia differentiarum suarum: ⁊ incessiones earum: ⁊ per quid: ⁊ qualiter oportet vt sint incisiones earum: ⁊ vbi oportet vt sint loca stationis in ipsis: ⁊ qualiter oportet vt sint quãtitates suarum differentiarum. ⁊ qualiter oportet vt sint figure interpretationum.

Quintus tractatus est: in quo fit sermo in similibus de intentionibus: qualiter cause proponende sunt ⁊ ordinande: vt faciliores sint ad intelligendum. ⁊ per quas fit hoc quod concipitur de ipsis delectabilibus: ⁊ efficacius in animabus. ⁊ perfectius operans ad inclinandum animas ad credulitatem. Et q sunt modi qui appropinquantur cuiuius debitum est vt scribatur ⁊ qui appropriantur ei: quod recitandum est: ⁊ vocalem proponendam coram auditoribus. ⁊ hoc in quolibet genere orationum rhetoricalium.

Tractatus sextus ⁊ vltimus tertij libri est in quo ponitur sermo de ornatu rhetorice in quolibet modorũ rerum: ⁊ quot oportet esse numero magnas partes ipsorum. Et quoniam ad plus sunt quattuor. s. prohemium. narratio. credulitatis inductio. ⁊ cõclusio. Et quoniam pauciores sunt tres. prohemium. inductio credulitatis. ⁊ cõclusio. Et ostenditur ex quibus construenda sunt proemia rhetoricarum in quolibet generum. vel distinctionum. ⁊ qualiter fiunt proemia. ⁊ que sunt vtilitates eorum tam in recitando q̃ in legendo. Deinde quoqꝫ ostenditur ex quibus componende sunt narrationes. ⁊ qualiter. ⁊ que sunt earum vtilitates: in quibus rhetoricis non oportet esse narrationes. ⁊ in quibus necesse est eas esse. Deinde ostenditur post hoc: qualiter oportet vti orationibus credititiuis in rhetoricis: ⁊ qua specie earũ vtendum est in qualibet distinctione. ⁊ vbi ordinande sunt in rhetoria. ⁊ qualiter ordinande sunt partes earum: ⁊ in quo genere rerum sunt multiplicande. ⁊ in quo minorãde. Et patet quoniam orationes credititie vsitantur quandoqꝫ oretenus. siue labialiter secundum viam interrogatiõis ⁊ responsionis. ⁊ quandoqꝫ secundũ viam interrogatiõis. ⁊ aliquando secundum viam responsionis. Et ostenditur vbi sunt vsitande secundum viam interrogationis. ita q optime se habeant: ⁊ ostenditur qualiter ordinande sunt quãdo hoc: quod vsitatur de eis. vsitatur secundum viam responsionis: ⁊ quando vsitatur secundum viã interrogationis. ⁊ qualiter oportet vt sit interrogatio rhetorica. Et quid differt inter eam ⁊ interrogationem dyalecticam: ⁊ secundum quot modos fit interrogatio rhetorica. ⁊ secundum quot modos vsitatur: quod vsitatur secundum viam interrogationis. ⁊ vbi vsitatur. ⁊ secundum quot modos. ⁊ in quot locis. Et vniuersaliter ostenditur qualiter oportet vt sit ars rhetorica: quando quod adinuenitur ex ipsa vsitatur in responsione ad interrogationem. Et qualiter oportet vt sit ordo partium ipsius. Deinde ostenditur qualiter oportet vt sit conclusio rhetorice: ⁊ qualiter concludẽda sit oratio. et posuit hunc locum extremum sui libri. Hec ergo sũma. quã enumerauimus sunt partes magne cuiuslibet tractatus ⁊ capitulorum libri rhetoricorum Aristotelis. Ob finem cuius semper deo gratias agamus. sicut sui ordinis celsitudo ⁊ ipsius beneficij multitudo meretur: cuius misericordie super omnes fideles existunt.

¶ Explicit compẽdiosa declaratio Alpharabij nouissime a viro docto optime recognita. cunctisqꝫ erroribus castigata.

Finis.

¶ Baldasar Bardanus ciuis Venetus Clarissimo patricio Ve-
neto Danieli Rayneriio felicitatem. D.

ARistotelem illū Stagyritam: quēʒ phm sūmū: ⁊ scriptorē eloquētissimū totus mundus extollit: testatur: ac pene adorat Daniel doctissimorʒ nostre tempestatis sine controuersia rarissime. Rhetoricos etiam libros luculentos: limatos: emunctos: ⁊ in primis conducibiles ad docendam eloquentiam adamussim excudisse: nō te fugit. quos vtinā tā studiose legeremus: q̄ʒ studiose illi ab Egidio Romano nō nimus scite q̄ʒ graphice cōmētati sunt. Ita.n. ipsius phi p̄cepta rhetorices lectitauit: ac vniuersas difficultates: quas vel paucissimi explicare potuerunt: medullitus reserauit: vt nullius ingenue discipline scientiaʒ ei defuisse credaʒ: diciqʒ posse de ipso: q̄ Anneus Lucanus de. M. Tullio. Romani maximus autor. Tullius eloquij: aut id epigramatarij poete Martialis. Illud Laurigeros ageres cū leta triūphos. Hoc tibi Roma caput cū loquereris erat. Quid.n. in oratorum apparatu significāter dici potest: quod ille legentium oculis nō subiecerit: vt ausim p̄pemodum affirmare: non minus illius lectionem q̄ʒ Aristotelis: cuius se interpretem exhibuit: ad eruditionēʒ conferre. Scripsit in libros Aristotelicos diuino quodā numere multa quidē: ⁊ preclara ingenij ⁊ doctrine sue cōmētaria Romanus Egidius: qui ob id ipsum doctor fundatissimus non iniuria meruit appellari. Et q̄ inter ceteras apprime modernorʒ editiones laudem sibi haud obscuram apud posteros vendicasse a doctis omnibus p̄spicue compertum est: iccirco sua volumina accuratissime cōscripta silentio pretereamus: ⁊ si nōnulla de ipso: nisi longum foret: possem recensere: que neqʒ quempiam audiuisse: neqʒ nos dixisse peniteret. Verum sufficiat inpresentiarum elucubrationes suas rhetoricas publicasse: in quibus precepta docēdi oratorias artes plurima: ⁊ pene omnia erudite: ⁊ elegāter scripta continentur: vt vniuerse latinorum ⁊ discipline: ⁊ eloquentie q̄ʒ rectissime in omnem posteritatem consulatur. Satis.n. hucusqʒ in nostra bibliotheca deliruisse contente sint: exeant tandem in apertum: ⁊ tanq̄ʒ christatus gallus cantaturi quādoqʒ exultent. Sed minus forsan se mature q̄ʒ voluisses: id quod nulla mea culpa factum est. sed emēdati librarij inopia. Is cū mihi primum est oblatus. curaui vt intelligeres. quantum apud me pondus habuerit adhortatio tua. Nam mos gerendus fuit tibi: id a me petitiōibus prope quotidianis efflagitān. Lege igitur clarissime Daniel rhetoricas Egidij Romani vigilias. Et q̄ noniā tu solus visus es dignus: cuius splēdidissimo nōie id operis diffunderetur in nostros homines: eas pro meo officio ⁊ beniuolentia tue magnificentie dedicaui. Quis.n. improbare audeat: qđ īcomparabilis eruditio tanti patricij approbauerit. Tibi sane eruditissimorum decus plurimum gratulor: q̄ vnus sis hodie ⁊ litteratis ⁊ eruditissimis admirādus. Mihi aūt maiorem in modum letor: q̄ te vnum adinuenerim huius operis defensorē: de cuius studio: ⁊ eruditione omnia mihi possim vel maxima polliceri. Vale ⁊ Bardanum tuum: vt soles: ama.

¶ Rhetorica Aristotelis cum Egidij Romani luculentissimis commentarijs feliciter incipit.

Rhetorica assecutiua dialectice est.

¶ Quia qualis ē vnusquisq;: talis sibi finis videtur: et talia dic̄ et operatur: et sic viuit bonis moribus decoratus: morū notitiam: vt per eam finem consequatur intentam: ceteris indicat ꝓponendam. Hac igitur intentiōe (vt puto) mota vestra discretio: a me domine Romano cum instantia requisiuit: vt sup libro rhetoricoꝝ: quez Aristoteles edidit ꝑ modū snię aliquā scripta cōponerē: quib⁹ cicius dicte artis haberetur facilis intellectus. Quā petitionē licz mihi grauem nō modicū: etiā preter difficultatem: que in dicto consurgit opere: non soluz ex greca editione: ex ꝓhi breui elocutione: sed ex multiplicitate exēploꝝ: et paucitate auxiliorum: reddat occupationū pluralitas: quibus sum iugiter prepeditus. Uestra tn̄ punctus dilectiōe animaduertens: ꝙ difficilia et fere impossibilia: facilia et dulcia facit amor delectabiliter: auxiliante deo aggrediar postulata. Ubi qz onus expositoris assumpsi: nolo mihi ꝯscribi: qz ꝑferam: sed talem promulgabo sententiam: qualem credā Aristotelem intendisse.

Sicut scribitur in tertio libro artis rhetoricę: cuius expositionem intēdimus proœmium est orōnis principiū: sicut i poesi ꝓlogus: et in fistulatione preludium. Sic. n. imaginari debemus: sicut fistulatores ꝑus q̄z suos ludos exerceant: seriatim faciūt quendā introitū. in quo gdē ludi prelibatio continetur: et sicut componens poemata anteq̄z sermōe prosequatur que continētur in versibus premittit quēdā ꝓlogū. in quo sūmatim habenť: que postmodū ꝑ poemata explicātur: sic in orōne: vel in locutione premittendum est proœmium: per quod habeať quedaz precognitio de dicendis post a se. ergo loq̄ndo ꝑ ꝓemium habetur quedam precognitio: vt clarius comprehendantur que in executiōe per singula continentur. vnde si manifesta essent dicenda: nō indigeremus prelocutione. Ut igiť clarius possimus inspicere que in rhetorica determinanť: bene se hz de ea aliq̄z prelocutionem facere: ꝑ quam ipsius ꝓcognitio possit haberi. ¶ Notandum est igiť: ꝙ rhetorica ē pars dialectice: siue pars logice. vt innuit ꝓhs in primo rhetoricoꝝ: logica aūt dr̄ a logos. logos. n. grece sermo vel ratio latine interpretatur. est igiť logica sermocinatiua: vel rōnalis scientia. Sed sic dicēdo valde modicam ꝓcognitionez haberemus de ipsa: vt ergo ei⁹ magis in speciali precognitionem habere possimus: duo nobis declaranda occurrunt. ¶ Primo enim inuestigandū est: cū oēs sciētię sint aliquo modo rōnales: eo ꝙ singule ꝑ rōnez ꝓcedūt: quō distinguať logica ab alijs scientijs rōnalibus extendendo rōnale ad oēm artem rōnabilr incedentem. ¶ Scd̄o declarandū occurrit: quare logica et rhetorica simpliciter rōnales dicanť: cum tn̄ magis per rōnes firmas et stabiles ꝓcedant hmōi sciē q̄z dialectica et rhetorica. ¶ Propter primum aduertendum: ꝙ dimissa grāmatica: que quodāmodo est ad libitū: et poetica: que innititur alijs gestibus et representatiōibus: dicere possumus rhetoricā differre a ceteris scientijs rōcinantibus: eo ꝙ non eodē mō procedat per rōnes vt ille. Sunt aūt q̄tuor ad ꝓsens tria genera rōnum: qz quedā sunt rōnes ꝓbabiles: quedaz persuasiuę: quedā demōstratiuę. Rōnes probabiles sunt dialecticę. persuasiue sunt rhetoricę: demonstratiuę vero sunt aliaꝝ scientiaꝝ. Possumus aūt assignare dr̄iaz inter ista genera rōnū fm̄ dr̄iaz eoꝝ: que generanť ex illis. Nā per rōes ꝓbabiles generatur opinio. Per ꝑsuasiuas fides aggenerať: siue credulitas. Per demōstratiuas vo efficiť scientia. Si g̊ bn̄ videre poterimus quo mō differat fides siue credulitas ab opinione et scīa. liquidū erit quō differāt rōes rhetoricę a rōnib⁹ dialecticis et demōstratiuis. ¶ Uidere aūt quō differat fides a sciētia: forte nō eēt difficile. sed quō differat ab opiniōe: cū vtraq; nō terminet intellectū ꝑfecte: difficil⁹ ē videre. ¶ Dixerūt āt aliq̄ credulitatem: siue fidē differre ab opinione fz certitudinē: qz certi⁹ adheremus his q̄ opinamur q̄z his que credimus: nā huiusmōi credulitas: et potissime q̄ generať ꝑ rhetoricā: q̄daz suspicatio dz dici. Alfarabius in q̄busdā suis ꝓambulis: que edidit sup rhetoricā: vult ꝙ ꝑ rhetoricā fiat ꝑsuasio ī vnaquaq; reꝝ ꝑticularium: ex quo dicere possumus: cum opinio fiat circa vl'ia: differre opinionem a fide: sicut id qđ fit circa ꝑticularia ab eo: qđ circa vl'ia dz fieri. ¶ Iste aūt differentię vel non videnť verę: vel radicalē dr̄iam nō attingunt. Contingit aūt aliquē adherere firmius his: q̄ credit q̄z his: q̄ opinať. Rursus autē qz de his singularibus pōt eē aliq̄ mō opio. opinamur. n. solez maiorē tota terra: quē sensus iudicat vni⁹ pedis. ¶ Propter h̄ aduertēdū ē: ꝙ si fides accipiať cōiter ꝑ q̄lz assensu: vt ad p̄ns spectat: sex modis hz fieri: nā cū assentiamus ꝯnib⁹ tā dialecticis q̄z rhetoricis et demōstratiuis: fm̄ q̄slibz genus taliū ꝯonuz fides sumi pōt. Et qz si assentimus ꝯclonib⁹: dignius ē ꝙ assentiamus ꝑmissis: assentiemus ꝓpositionibus ꝓbabilibus: fm̄ quas ꝯcludiť ꝯ dialectica: et demōstratiuis: q̄bus ꝯcludiť ꝯclo scientifica: et ꝑsuasiuis q̄bus ꝯcludiť rhetorica. ¶ Sex g̊ modis accipiť fides trib⁹ ꝑut assentim⁹ ꝯnibus: et tribus ꝑut assentimus ꝑmissis: imo accepta actiōe intellectus: fm̄ quā intelligit simplicia: in q̄ nō ē assensus neq; fides: qz neq; in ea est veꝝ: neq; falsuz: in oī alia opniōe itelligibili fides aliq̄lr sumi pōt. fz sic accipiēdo fidē accipiť cōius q̄z sit illa credulitas: q̄ ꝑ rōnes rhetoricas hz fieri. ¶ Ut g̊ videam⁹ quō differat fides: quā itēdit aggenerare rhetor a scīa et opiniōe. Sciēdū ꝙ aliq̄ cōpetūt potētie aīe fm̄ se accepte: aliq̄ ꝯpetūt vni po' in ꝯparatione ad aliā: vt velle cōpetit volūtati fm̄ se cōsiderate. eligere vo ꝯpetit ei, vt hz ordinē ad rōnē. Nā electio nō ē finis: fz eoꝝ: q̄ ordinātur i finē: cū g̊ ordinare ad rōnē ptineat: eligere nō pōt ꝯpetere volūtati nisi in ordine ad rōnē: ꝑp quod scribiť 6° ethi. ꝙ electio vel est appetitus intellectiuus: vel intell's appetitiuus. et sic ē ex pte volūtatis: ita ē et in actionibus intell's. Actio vo intell's speculatiui vr̄ cē intell's fz ꝙ est intell's. actio vo intell's practici magis vr̄ intellect⁹ ꝑut hz ordinē ad appetitū: et iō facit malicia mētiri circa ꝑn^m: nō ꝑ ꝯparatione ad cognitionē speculatiuā: fz magis ad cognitionē practicā: cū ꝑꝑ passiōes et malicia in affectu exercem⁹ in ꝑticulari: nō in vl'i. Et sicut ē in actōib⁹ ita est in assensu: qz aliq̄n assentit intell's fm̄ motū ꝓpriū: aliq̄n vo, vt motū a volūtate: vel aliq̄n assentit ꝓpositionibus: q̄bus fm̄ se est aptus natus assentire: aliq̄n vo assentit aliq̄bus: q̄b⁹ pōt fieri assensus: vt hz ordinē ad appetitū. Hoc aūt si bn̄ aduertamus: habēmus dr̄iam inter scibilia: ꝓbabilia: et ꝑsuasibilia. Nā assensus credulitatis ꝑ rōnes ꝑsuasiuas ꝯpetit intellectui fm̄ ꝙ est aptus natus moueri ab appetitu. Assensus vo scientificus et opinatiuus: siue assentire ꝑ ꝓpōnes demōstratiuas et ꝓbabiles cōpetit intellectui, vt est aptus natus moueri fm̄ motū ꝓpriū: aliter tn̄ est in

tellectus in scia ⁊ opinionem: nã in scia est assensus sine formidine alterius partis: i opiniõe vero cũ formidine. Et si diceret̃ qꝛ nõ ẽ necessariũ opinãtẽ de pte ɔ̃ria formidare. Dõm est hoc esse p accñs: nã sicut est in speculatiuo ⁊ practico: qꝛ scia est speculatiua: q̃ ad speculationẽ ordinat̃: illa vero practica: q̃ ad praxim: nihilominus sũme speculatiuã posset qs velle scire pp opus: vtputa: qs vellet forte scire metaphisicã: vt p eã dirigeret̃ in agẽdis: ⁊ maxime practicam: vtputa. fabrilẽ vellet qs pp speculationẽ: ⁊ vt sciret ẽt si p eam nihil operari deberet: sic scibilia illa. q̃ sine formidine hñt cognosci opinabilia võ: quę cũ formidine: lȝ forte aliqs opinans non formidet: ⁊ si eẽt pose sciens aliqd dubitare. Et qꝛ credulitas: quam intendit aggenerare rhetorica: cõpetit intellectui: vt ẽ aptus natus moueri a voluntate: nõ qꝛ nũq̃ fiat talis psuasio: nisi actus intellectus a voluntate sit motus: vt infra patebit. Sed quia non fit psuasio in mã rhetorica: nisi fiat in talibus ẽm qꝛ intellect⁹ ab appetitu moueri põt: pp qõ patere põt qd veritatis hȝ dcm illoꝛ: f. dẽ ab opiniõe differre ẽm certitudinẽ: qꝛ nõ est tanta certitudo in credulitate rhetorica: cũ sit q̃dã suspicatio q̃ta est in opiniõe: nã si loquunt̃ de certitudine speculationis: veritatẽ hȝ. qꝛ maior certitudo speculatiua hȝ eẽ in eis: circa q̃ negociat̃ intell̃s: ẽȝ qꝛ hmõi est in opiniõe q̃ sit in illis: in qbus est aptus natus moueri ab appetitu: qõ fit in credulitate rhetorica. ❡ Rõ aũt huius ex h sumit̃: qꝛ speculatio (vt habitũ ẽ) vr̃ ɔpetere intellectui ẽm motum ppriũ. Ex hoc ẽt põt apparere dcm Alfarabij: qꝛ psuasio rhetorica hȝ esse in rebus singularibus: opinio võ circa vl̃ia. Nã res sunt cognitę ẽm modũ: quo hñt esse in intell̃u. sunt vero volitę put in seipsis: nam veꝝ ⁊ falsum sunt in aĩa: bonũ ⁊ malũ sunt in rebus. vt põt hri ex sexto metaphi. Sũt ergo res magis intellectę ẽm esse vl̃e: volitę võ ẽm particularẽ existẽtiã: vel circa rẽ particularem. Ex ɔ̃ñti aũt pȝ: qꝛ scia ⁊ opinio: q̃ ɔpetũt intellectui ẽȝ qꝛ hmõi sunt magis circa vl̃ia. Credulitas võ: q̃ cõpetit ei: vt est aptus natus moueri ab appetitu: in singularib⁹ magis hȝ esse. ❡ Est ḡ signanter notandũ dr̃iam inter opinionẽ ⁊ fidẽ: siue inter dialecticũ ⁊ rhetorẽ. Nã ex hoc: qꝛ intellectus assentit psuasionibus rhetoricis: vt est aptus nat⁹ moueri ab appetitu: pbatiõibus võ dialecticis credit: vt mouet̃ ẽm modũ ppriũ: sequitur qꝛ triplex dr̃ia inter rhetoricũ ⁊ dialecticũ. Prima est qꝛ rhetor magis descẽdit in mãm moralẽ: ⁊ dialecticus magis in speculatiuã. Scđa qꝛ spectat ad rhetorẽ determinare de passiõib⁹. nõ aũt ad dialecticũ. Tertia est: qꝛ iudex locutionis rhetoricę ⁊ eius auditor ẽ simplex ⁊ grossus. Auditor vero locutiõis dialecticę dȝ eẽ ingeniosus ⁊ subtilis. Quarta est: qꝛ instr̃a rhetoricę sunt enthimema ⁊ exẽplũ. dialecticę vero syll̃s ⁊ inductio. Quinta est: q̃ supra fuit tacta: vȝ. qꝛ psuasio rhetorica magis est circa singularia: dialectica võ pbatio magis ẽ circa vl̃ia. Posset ẽt sexta assignari: qꝛ lȝ tam dialectica q̃ rhetorica vtat̃ locis: loci tñ hic ⁊ ibi nõ sumunt̃ eodẽ modo. Hec aũt ⁊ alia: que diligẽs rhetor inuestigare posset: sumũt originem ex dr̃ia: quę assignata est inter opinionẽ ⁊ fidem: vt in oĩbus apparebit. ❡ Declaratũ est ḡ pmũ: vȝ. rhetoricam differre a ceteris scientijs: qꝛ lȝ singulę sciẽtię aliquo modo rõnales sint: nõ tñ eodem mõ per rõnes videntur incedere hec ⁊ illę. ❡ Scđm võ qõ declarãdũ dicebatur. s. quare dialectica ⁊ rhetorica simplr̃ rõnales dicãtur: alię vero scię reales sunt rõnales quodãmodo: cũ tñ magis p rõnes firmas ⁊ stabiles pcedãt q̃ rhetorica ⁊ dialectica. de leui patere põt. Nã alię sciẽtię sunt rõnales solũ: qꝛ incedunt modo rõnabili: nõ tñ rõnales sunt: eo qꝛ sũt de actibus rõnis ẽm qꝛ hȝ. Dialectica vero ⁊ rhetorica dupliciter rõnales sunt q̃tum ad modum procedendi: qꝛ rõnabiliter incedunt: vel q̃tuȝ ad id de quo sunt: qꝛ sunt de actibus rõnis. Nã syllogizare ⁊ enũciare: circa q̃ p̃nc. palr̃ versari dial. circa ad intell̃m ptinẽt. ❡ Sed sicut imaginari debemus: qꝛ sicut intellectus intelligendo simplicia format diffinitionem: sic intelligendo cõposita format enũciationem: ⁊ discurrendo ɔ̃stituit syll̃m: ⁊ sicut ea circa quę versat̃ dialectica ptinent ad rõnem. eodẽ autem modo psuadere ⁊ orare: circa quę versat̃ rhetorica sunt rõnis actus. Et qꝛ dialectica ⁊ rhetorica huiusmõi actus rõnis ordinare docẽt: ⁊ circa eos rõcinãtur: sunt rõnales duplr̃: vt tactum est. Reales vero scię de rebus sunt: ⁊ circa eas rõcinantur: vtputa geometriã circa magnitudinem: adeo nõ sunt rõnales: qꝛ sunt de actibus rõnis cũ sint de rebus: sed solũ rõnales sunt: qꝛ modo rõnabili incedunt: ⁊ qꝛ sciẽtia ⁊ ois habitus sortiuntur spẽm ex obiecto nõ ex modo: ab obiecto recipit denoĩationem simplr̃: a modo vero quodã modo. ❡ Cũ ḡ ipsi actus rõnis sint p̃ncipale obm vel subiectũ in dialectica ⁊ rhetorica iuxta illud. quod hr̃ in p̃ncipio huius artis. Persuasiones qdem sunt totum corp⁹ rhetoricę. Sic etiam dicere possumus syllogismos ⁊ enũciationes esse totũ corpus dialecticę: simpliciter dialectica ⁊ rhetorica rõnales sunt. Alię võ scię: quę habẽt res p subiecto. vel principali subiecto simplr̃ sunt reales. Possunt tñ dici rõnales quodãmodo: qꝛ p modũ rõnis incedunt: ex quo apparet maiorẽ conuenientiã esse inter dialecticã ⁊ rhetoricam q̃ inter rhetoricã ⁊ alias artes. Naȝ conuenit rhetorica cũ dialectica q̃tum ad id: de quo est: cum ambę sint de actibus rõnis: nõ aũt cum ceteris scientijs: cum artes alię sint de rebus. ❡ Rursum ẽt q̃tum ad moduȝ pcedendi plus cõueniunt rhetorica ⁊ dialectica q̃ cũ aliis. Nã lȝ singulę artes pcedant modo rõnabili: attamẽ alię artes pcedunt p rõnes cogentes ⁊ determinãtes intell̃m: dialecticę vero ⁊ rhetoricę rõnes modo persuasiuo ⁊ pbabili: vnde ambę conueniunt: qꝛ perfecte intell̃m non quietant. Et qꝛ tanta conuenientia est inter dialecticam ⁊ rhetoricam: volens phs nobis dare notitiã artis rhetoricę: vt dicę artis aliq̃ cognitionem habere possemus: optime fecit qꝛ eam in principio sui libri ad dialecticaȝ comparauit dicens. (Rhetorica assecutiua dialecticę est). In dando aũt nobis cognitionem rhetoricę duo facit. Primo p̃mittit proẽmiuȝ. Secũdo exequitur de diuersis. Pars executiua incipit ibi. (Rursuȝ igit̃ velut in principio). ❡ Circa primum duo facit ẽm qꝛ proẽmiũ dupliciter accipi potest in se ⁊ in comparatione ad auditorem. Per se aũt consideratum: proẽmium ad nihil aliud est: nisi q̃ est quedaȝ premiatio ad dicenda pauisq̃ eniȝ narraretur per singula ea: quorum cognitio tradi dȝ: in proẽmio summam tangitur: vt postea clarius cognoscant̃. vnde vt superius tactuȝ est per se loquendo manifesta non egent proẽmio. In cõparatione aũt ad auditorẽ est vtilę pheminũ: vt reddat ipsum attentum. Nõ. n. semper proẽmiator dȝ reddere auditorem attentum: vt apparet in causis. Nã qꝛ habẽs causam iniustam: optimum est ei esse semper extra suum negociũ: ⁊ optime proẽmiaret: si moueret auditores ad cachinum: vel ad aliquid aliud: ppter quod sequeretur eos non attendere: cum suũ negociũ narraretur. ❡ Proẽmitendo ergo phs proẽmium artis rhetoricę. Primo ostẽdit qualis est scientia: ⁊ de quibus est: in quo habetur proẽmio ad sequentia: ⁊ continetur in eo: qõ dȝ continere proẽmiũ ẽm se. Secundo reddit auditores attentos ostẽdẽdo sciẽtiam istam esse vtilem: nam ad audiendum vtilia animati sumus. propter quod proẽmium huius artis continet quod continere dȝ in comparatione ad auditorem. Scđa pars ibi. (Utilis aũt est rhetorica). ❡ Circa primum tria facit. Nam primo ostẽdit qualis est ista scia: ⁊ qꝛ est assecu

tiua dialectice. Secundo ostendit q rhetoricis potest esse ars et scientia. Tertio manifestat cui parti phie supponatur: qr sermocinali. Scda ibi. (Multorum quidem igitur). Tertia ibi. (Quam autem manifestum est). ❡ Circa primum tria facit: qr primo premittit intentionem suam dicens. rhetoricam assecutiuam esse dialectice. Scdo probat qd dixerat: per hoc q ambe sunt de quibusdam cõibus. Tertio cõcludit oes homines aliqualiter participare tam dialectica q rhetorica. Scda ibi. (Ambe enim de talibus). Tertia ibi. (Propter quod oes). Dicit ergo primo (Rhetorica assecutiua est etc.) ❡ Notandum autem q aliquid põt assequi aliqd dupliciter. primo si equatur illi. scdo si deficiat ab eo. s. in parte: et in parte assequatur illud. nam assecutio quedam imitatio est. Imitatio autem potest esse perfecta: et differre equalitatem: et importare defectum: vtroqz modo dialecticam rhetorica assequitur: nam equatur ei aliquo modo: et etiam deficit ab ea aliquo alio modo. s. in parte et non in toto. quia si deficeret in toto: non esset sequi: sed potius deficere. Tripliciter autem equatur et tripliciter deficit. Aequatur. n. in eo de quo est: et in modo procedendi: et in ambitu. Primo equatur in eo de quo est: qr vtraqz est de actibus rationis. Scdo equatur etiam in modo procedendi: qr vtraqz docet cõponere rõnes nõ oio determinantes intellectum. In ambitu autem: qr quelibet se extendit quodammodo ad oia: qr ambe sunt de quibusdam cõibus: q nullius artis specialis est cõsiderare. ❡ Deficit in parte et in parte sequitur etiam rhetorica dialecticam tripliciter. Primo in certitudine: qr non tanta certitudo speculatiua est per rõnes rhetoricas: sicut per rõnes logicas: vt põt haberi ex habitis. Scdo per cõparationem ad instrumenta dialectice. nam instrumenta dialectice sunt syllogismus et inductio. rhetorice vero enthimemata et exempla. Et enthimema est quidam defectiuus syllogismus. exemplum vero quedam defectiua inductio. Tertio deficit per cõparationem ad actum intellectus secundum se. nam ratio dialectica non respicit intellectum: vt ordinatur ad voluntatem: sed vt in se: rhetorica vero vt habet ordinem ad voluntatem: et plus est respicere actum intellectus secundum se q vt ordinatur ad volũtatem. potissimum cum actus voluntatis sit quedam inclinatio sequens bonum apprehensum. ❡ Ex quibus modis rhetorica dialecticam sequitur. tribus vt equatur: et tribus vt deficit. Phs tamen magis videtur attendere de assecutione: q accipitur secundum equalitatem in ambitu: vt qr quelibet ex quibusdam cõibus. Unde in alia translatione habetur q rhetorica conuertitur arti topice: et Alfarabius exponit hanc cõuersionem esse quandam adequationem et equipollentiam. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Ambe enim de talibus quibusdam sunt: que cõiter quodammodo oium est cognoscere: et nullius scientie determinate.

❡ Probat huiusmodi assecutionem et equalitatem: quam habet rhetorica ad dialecticam: vz ex eo q ambe sunt de talibus quibusdam: que quodammodo oium cõiter est cognoscere: vt nulla scientia determinata. nulla scientia specialis habet de illis determinare: huiusmodi autem sunt contrarium et simile magnum et paruum respectu huius: de quibus rhetor et dialecticus. et nulla scientia specialis considerat de istis in se omnes tamen considerant de his prout reseruantur in illis. de quibus tractant: vt geometre considerant de oppositione contraria prout reseruatur in recto et curuo. Omnes ergo artes speciales aliquo modo cõsiderant de istis. et nulla simpliciter cõsiderat de eis. ❡ Deinde.

❡ Propter quod et omnes modo quodam participant ambabus: oes enim vsqz ad aliqd et exquirere et sustinere sermonem: et defendere et accusare conantur.

❡ In parte ista concludit omnes homines participare aliqualiter ambabus. s. dialectica et rhetorica. Nam cum cõia sint quasi locus ianue in domo: quam nullus ignorat: vt vult Cõmentator super 2° metaphisi. sequitur: ex quo oes hec oia cognoscũt: singulos participare modo quodam dialectica et rhetorica determinantes de illis. Et dicit mõ quodam. qr ydiote participant has artes sine arte: ideo subdit: omnes. n. vsqz ad aliqd et exquirere et sustinere sermonem conantur hoc quantum ad dialecticam. que vertitur inter opponentem et respondentem: ita q exquirere referatur ad opponentem. et sustinere ad respondentem. Et oes conantur defendere et accusare: hoc quantum ad rhetoricam. que intuendo modum disputatiuum aliqualiter imitatur dialecticam. nam accusans induit habitum opponentis et defendens respondentis. ❡ Notandum autem phm premisisse tres propositiones quarum prima est q rhetorica dialecticam assequitur. Scda vero: q ambe sunt de cõibus. Tertia vero: q oes participant de illis. ❡ Ex qualibet autem istarum propositionum ostẽdere possumus rhetoricam esse quodammodo cõem scientiam: nam quod conuertitur et coequatur dialectice siue scientie cõi: quodammodo quid cõe est. Rursum quod est de cõmunibus: et cõiter participatur ab omnibus q cõe oportet esse. ❡ Ex his autem consurgit dubium. Videtur enim q nõ sit dare scientiam cõmunem preter vnam. nam quanto scientia cõmunior est: tanto est altior et prior: et habet magis rationem mensure. Magis enim prioritas et ratio mensure sequuntur scientiam propter cõitatem: q propter abstractionem. Nam secundum phm septo metaphisice si non esset aliqua substantia imobilis: naturalis scientia esset prima phia. Nam cum phia naturalis consideret de omnibus rebus mobilibus: phia naturalis eet maxime cõmunis. non tamen esset maxime abstracta: cum metaphisica sit abstractior ipsa. Cum ergo ex hac propositione sequatur phiam naturalem eẽ primam phiam: non autem mathematice cõsequens est primitatem reperiri in scientijs magis propter cõmunitatem q propter abstractionem. ❡ Sicut igitur i omnibus generibus entium est dare vnum aliquid prius alijs mensuram aliorum: ita q semper multitudo reducitur in vnitatem: vt colores in albũ pondera in vnciam: poemata in dyasim. sic et in scientijs: imo multo magis. ne sit confusio in eis: est dare vnam scientiam mensuram oium scientiarum preuiam inter oes alias. Et qr primitas et rõ mensure (vt habitũ est) ex cõitate accipitur: sicut nõ est dare proprie et per se loquẽdo plures mensuras in aliquo genere: ita videtur plures scientias cõmunes esse: est impossibile. ❡ Propter hoc notandum: q ad solutionem huius secundum duplicem distinctionem incedere possumus. primo distinguendo rhetoricam et dialecticam inquantum sunt scientie: vel quedam modi sciendi. Secundo: q huiusmodi scientia aliqua considerat per se primo: aliqua ex consequenti inquantum sunt scientie non proprie sunt cõmunes. Sed inquantum sunt quidam modi sciendi. sic etiam ea: que considerantur per se et primo non sunt quid cõmune: sed que considerantur ex cõsequenti. nam dicte artes prout sunt scientie determinant de syllogismis et persuasionibus: que specialiter quicq dicunt. Vel: qr singule scientie quibusdam modis arguendi vtuntur: sequitur dictas artes in alias scientias descendere: propter quod inquantum sunt quidam modi sciendi quid cõmune existunt. Rursum. Ea que cõsiderantur per se: et primo in huiusmodi scientijs actus rõnis sunt. Unde qr huiusmodi cõia: que nullius scientie est considerare: et potissime per actus rationis cõsurgant: pertinet ad dialecticam et rhetoricam: que rationales sunt: determinare de illis. Nõ igitur huiusmodi artes sunt quicq cõmune quantum ad ea: que primo considerantur: sed quantum ad ea: que quodammodo ex consequenti. non igitur simpliciter.

ter dicende sunt communes: sed quodammodo. Sola autem metaphysica communis est simpliciter: quia solum illa inquantum scientia: et ratione eius: quod considerat per se et primo: ut quia est de ente: habet rationem communitatis. Et quia non est inconueniens in eodem genere esse plures regulas quodammodo: sed esse plures simpliciter quesitum difficultatem non habet. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Multorum quidem igitur hi quidem fortuito hoc agunt. hi autem propter consuetudinem ab habitu. Quoniam autem utroque modo contingit palam quia erit utique ipsa et dirigere: propter quod. n. adipiscuntur: et hi propter consuetudinem: et hi a casu huius causam considerare contingit. Tales autem omnes utique iam confitebuntur artis opus esse.

¶ In ista parte ostendit quod de rhetoricis potest esse scientia: et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo remouet errorem quorundam. Secunda ibi. (Nunc quidem igitur qui artes etc.) ¶ Intendit ergo talem rationem: Quicquid fit a casu et ex consuetudine: si illius consideretur causa: erit opus artis: sed conuenit persuadere casu et ex consuetudine. ergo huius persuasionis si consideretur causa: erit opus artis et scientie. sed rhetorica tradit causam et modum persuadendi: ergo est ars et scientia. et hoc est quod dicit. Hi quidem igitur de genere multorum hoc agunt. i. persuadent fortuitu. hi quidem per quandam habituatam consuetudinem. Et quoniam utroque modo. s. casu et consuetudine contingit persuadere: erit dirigere ipsam innuendo causam. Et quia contingit considerare causam propter quid hi propter consuetudinem: et hi a casu persuadent. Hi autem. s. considerare talem huius omnes confitentur esse opus artis et scientie. Et quia hoc facit rhetorica: ut dictum est: erit ipsa ars et scientia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nunc quidem igitur: qui artes sermonum componunt: modicam adepti sunt ipsius partem: persuasiones enim sunt solum artificiales: alia autem adiectiones. Hi autem de enthimematibus quidem nihil dicunt: quod quidem est corpus persuasionis. De extrinsecis autem rei plurima negociantur. Commotio enim: et misericordia: et ire: et tales passiones anime non sunt de re: sed ad iudicem.

Superius determinauit philosophus qualis est rhetorica: quia assecutiua dialectice: et de quibus est: et de communibus quibusdam: et quod de rhetoricis potest esse scientia. hic in parte ista remouet errores quorundam: qui de rhetoricis se intromiserunt. ¶ Ad cuius euidentiam notandum: quod (ut habitum est) sicut per rationes logicas aggeneratur opinio: sic per rhetoricas inducitur fides et credulitas. Fides autem: quam assignare intendit rhetor: tripliciter habet fieri: ut ex parte auditoris: et ex parte dicentis: et rei. Una autem ad generandum fidem ex parte auditoris esse habet per sermones passionales. Nam si quis talem passionem inducere posset in auditore et in iudice: que suo facto competerent: de leui mouerent iudicem ad credendum: que ei denunciaret: utputa si quis vellet accusare aliquem: et contra illum iudicem moueret ad iram: nephanda que de illo proponeret de facili quecumque a iudice crederentur. Rursus si quis aliquem defendere vellet: si oratio eius iudicem ad misericordiam prouocaret de bonis que de illo diceret: iudex de facili assentiret. ¶ Secunda via ad inducendam credulitatem sumitur ex parte dicentis: ut si quis se talem posset ostendere: cui merito fides debeat adhiberi: que ab eo dicuntur: de facili acceptantur. ¶ Triplex est. n. causa quare alicuius sermonibus fides non adhibetur: quia triplici de causa homines mentiri consueuerant: ut circa principium huius artis narratur. ¶ Mentiuntur. n. quidam primo propter imprudentiam. nam ignorantes veritatem falsa dicunt: eo quod veritatem nesciant. ¶ Secundo propter maliciam. nam mali homines dato quod veritatem sciant: quia malicia pleni sunt: non dicunt illam. ¶ Tertio contingit mentiri propter odium et inimicitiam. nam qui alium odit ut illum ledat: falsa de eo loquitur. Tunc ergo ex parte dicentis credulitas sumitur. et dicens se talem ostendat: quod ei fides debeat adhiberi: si per sermones: vel gestus vel alia euidentia facta se demonstrat prudentem: ut propter ignorantiam non mentiatur: vel se ostendit bonum: quod propter maliciam falsa non dicat: vel si se demonstrat amicum. ut quod propter odium et innocentiam ipsum mentiri non contingat. ¶ Tertia via ad generandum fidem sumitur ex parte rei: ut si quis enthimemata et persuasiones facit: per que ei fides adhibeatur. ¶ Aduertendum est: quod licet istis omnibus modis fides fieri habeat: principaliter rhetorica est de persuasionibus. Nam fides que sumitur ex parte audientis. ut quia facit iudicem vel auditorem talem: et alia etiam que sumitur ex parte dicentis: ut cum dicens se ostendit prudentem: bonum: vel amicum: non comparatur essentialiter ad rhetoricam: sed ad ipsam comparata quedam adiectiones sunt. Errauerunt ergo illi: qui credentes se tradere sufficienter rhetoricam artem: de persuasionibus nihil dixerunt. sed solum dederunt artem de sermonibus passionalibus. ¶ Intendit ergo philosophus ostendere in tota lectione presenti sermones inducentes ad passionem esse quodammodo preter negocium rhetoricum: et sicut adiectiones quedam non essentialiter pertinent ad artem. Et duo facit: quia primo ostendit talem compositionem sermonum non essentialiter pertinere ad artem rhetorice prout rhetorica est scientia: et est docens. Secundo ostendit hoc idem prout rhetorica applicatur ad opera politica: et est utens. Secunda pars est ibi. (Siquis volens tradere scientiam de corpore: si nihil dicat de substantia eius: sed solum de his: que adiacent extrinsecus: contingit eum modicam cognitionem tradere de eo: sed cum contingit solum dicere: que corpori quodammodo sunt extranea. Et quia simile fecerunt tradentes rhetoricam: ratio rhetorice ergo etc.) Hoc est ergo quod dicit. (Nunc quidem igitur: qui artes sermonum componunt: modicam partem adepti sunt ipsius rhetorice. nam solum de passionibus terminabant: non de persuasionibus). Unde subdit: quod persuasiones sunt solum artificiales. i. solum quod considerat essentialiter ars rhetorica. alia autem ut passiones et talia adiectiones quedam sunt. Hi ut componentes sermonum artes de enthimematibus: siue de persuasionibus quidem nihil dicunt: quia est corpus persuasionis: vel ut habet vetus translatio: quod est corpus fidei: nam fides: quam rhetor intendit essentialiter in enthimematibus consistit. Predicti ergo de extrinsecis rei: ut de passionibus: que quodammodo sunt extra negocium rhetoricum plura negociantur. ideo subdit: quod commotio: et misericordia: et ire: et tales passiones anime non sunt de re: sed ad iudicem. vel ut aliqui textus habent: sed ad iudicem. Nam ut dictum est per sermones passionales fit credulitas ex parte auditoris et iudicis: vel prout dicens et iudex adinuicem colloquuntur. ¶ Utrum autem verum sit: quod in ista ratione est suppositum: ut persuasiones esse totum corpus rhetorice. et quod essentialiter rhetorica considerat: passiones vero et talia esse adiectiones quasdam in fine huius lectionis declarabitur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare si circa omnia essent iudicia: sicut in quibusdam ciuitatum nunc est: et maxime in

bene ordinatis legibus nihil vtiqz haberet q̃ꝺ dicerent. Omnes enim hi quidem putãt oportere sic leges promulgare. hi autem ⁊ vtuntur ⁊ prohibent extra rem dicere: sic etiaz in Ariopago recte hoc putantes.

¶ In hac parte ostendit hmõi sermones passionales esse quodãmodo preter negocium rhetoricum. prout rhetorica sic accepta tripliciter cõsiderari potest. Primo ad legislatorem: a quo ordinatur. Secundo ad iudicem corã quo agatur. Tertio ad opera politica: circa que negociatur. Ideo tria facit: qz primo ostendit huiusmodi sermões nõ directe pertinere ad rhetoricam vtentem prout comparatur ad legislatorem. Secundo prout refertur ad iudicez. Tertio prout respicit opera politica. Secũda pars incipit ibi. (Non enim opz iudicem). Tertia ibi. (Propter hoc enim eadem existente). ¶ Propter primum notandum q̃ sermones passionales semper sunt extra rem: vtputa: si quis accusans aliquem: qz furatus. vel qz debet sibi decez vt faciliter iudex de illo malum credat: ducẽs ipsum ad passiones. vel ad odium: vel ad inimicitias. dicat hmõi accusatum iudici aliquando iniuriaz intulisse: vel suos vulnerasse cognatos: cõstat talia nec arguere pro: nec contra: qz ex hoc non ostendit ipsum fuisse furatum: vel non fuisse nec debere decez: vel nõ debere. Propter quod si leges bene essent ordinate: prohiberent in iudicio: ne dicerẽtur impertinentia. ergo sit ratio: que sunt extra negocium litigantium circa quod versatur rhetorica: ⁊ essentialiter nõ comparantur ad artem rhetoricam: spectat ad legislatorem ꝓhibere illa. (Sermões passiõales sunt h. ergo ⁊c.) Vim aũt huius rationis tangit in eo quod dicit: sermões passionales esse extra rem. ⁊ a legibus bene ordinatis prohiberi: vnde aut q̃ si esset circa omnia iudicia: sicut nũc est in quibusdam ciuitatibus: maxime in legibus bene ordinatis dicientes solum artem sermonum passionalium per artem suam nihil haberent q̃ꝺ dicerent: nam tales sermões dicere prohibentur a legibus bene ordinatis. Alia aũt tali hypothesi facta dicere nescirent: ideo subdit: q̃ omnes hi vz boni legislatores putant oportere sic leges promulgare: vz. q̃ prohibeant extra negocium dicere: propter quod additur q̃ hi. s. positores legum vtuntur talibus legibus ꝓhibendo extra rem dicere: sicut in Ariopago: hoc est in illa ciuitate recte sunt hoc putantes. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Non enim oportet iudicez peruertere ad irã prouocantes: aut timorem: aut inimicitiã. Simile enĩ si q̃s qua vti regula hãc faciat distortã.

¶ Ostendit hoc idem per comparationem ad iudicem: ⁊ tria facit ſm q̃ iudex tripliciter cõsiderari potest. Primo vt est quedam regula. Secundo in se. Tertio per comparationem ad legislatorem. Secunda ibi. (Adhuc autem manifestum). Tertia ibi. (Maxime quidem igitur). ¶ Propter primum notandum: qz sicut est in iudicio: q̃ iudex est sensus: est media proportio sensibilium: ⁊ non inficitur ſm alterum contrariorz: dat rectum iudicium de sensibilibus: vt q̃diu lingua non est infecta aliquo humore: dat rectum iudicium: ⁊ iudicat amarum amarũ ⁊ dulce dulce. Si vero inficiatur colera vel flegmate: tũc quasi non existens in medio: sed contracta ad alterum cõtrariũ peruerse iudicat dicens: dulce esse amarum ⁊ econuerso. Sic iudex debet esse in medio inter litigantes: ⁊ non declinare ad alteram partem: sed quasi regula recta dicens: iustum iustum: ⁊ iniustũ iniustum esse. Si vero ad alteraz partem declinet per misericordiam ⁊ amicitiam: ab altera vero recedat per iram ⁊ odium: quasi tortuosa regula dat peruersum iudicium dicens: iniustum iustũ esse: ⁊ ecõuerso. Et quia hoc faciunt sermones passionales inficientes appetitum: vt in talibus sermonibus in litigatione nihil aliud est q̃ regulam obliquare. Formetur ergo sic ratio. Quecunqz ordinantur ad aliquid vt ad regulaz: regulam non peruertunt: sed omnia spectantia ad negocium adinuicem ordinantur: vt ad regulam. ergo talia regulaz non peruertunt. sed sermones passionales habent obliquare regulam. ergo sunt extra negocium litigantiũ: ⁊ per consequens extra rhetoricaz: que versatur circa illud. De hac autem ratione non plus ponit: nisi q̃ non oportet iudicem prouocare ad iram ⁊ passiones: qz hoc simile est: ac si torqueretur regula: qua oportet vti. ¶ Possem ̃tamen si vellemus dicere. q̃ hic redditur causa: quare legislator non debet permittere sermones passionales dici in iudicio: qz non est bonum: q̃ iudex: qui est regula obliquetur: tamen quanto plures rationes trahuntur de textu: magis valet. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc autem manifestum: q̃ litigantis quidem nihil est: nisi ostendere rẽ quia est: aut nõ est: aut facta est: aut facta non est. Si aũt magna: aut parua: aut iusta: aut iniusta quecũqz legislator non determinauit ipsum vtiqz iudicẽ opz cognoscere ⁊ nõ adiscere a litigantibus.

¶ Hic ponit rationem sumptam ex parte iudicis prout cõsideratur ſm se. Formemus ergo sic rationez. Cum oporteat litigantes coram iudice vti rhetorica: ⁊ nõ proprie ipsum iudicem: ea proprie spectant ad negocium rhetoricũ: que iudex a litigantibus debet adiscere: non autez que ipsum per se scire conuenit. Et qz quid factuz debent litigãtes iudici ostendere. si autem res sit magna vel parua: vel iusta vel iniusta: quecunqz talia legislator nõ determinauit ipsum iudicem per seipsum oportet cognoscere: ⁊ non a litigantibus adiscere. Ergo que ostendunt rem esse vel non esse: factam vel non factaz: cuiusmodi sunt persuasiones ⁊ enthimemata directe spectant ad negocium rhetoricum: que vero rem iustam ostendunt: vel iniustã magnaz vel paruam: quod fit per passiones: eo q̃ iudex declinans ꝑpter talia a medio iudicat iustum iniustum: ⁊ magnum paruum ⁊ econuerso: ⁊ talia ad negocium rhetoricum pertinere essentialiter non possunt. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Maxime quidem igitur conuenit recte positas leges: quecunqz contingit omnia determinare ipsas: ⁊ q̃ paucissima committere iudicantibus. Primum quidem: qz vnum habere: ⁊ paucos facilius q̃ multos bene sapiẽtes: ⁊ potẽtes leges ferre ⁊ iudicare. Deinde legislatores quidem ex multo tẽpore ex cõsideratis fiunt. iudicia autem ex subito. Quare difficile assignare iustum ⁊ expediens bene iudicãtes. Omniuz autem maximum: qz iudicium legislatoris nõ ſm partem: sed de futuris ⁊ vniuersalibus est. Prefectus aũt ⁊ iudex iam de presentibus ⁊ determinatis iudicat: ad quos amare ⁊ odire ⁊ proprium cõmoduz annexa sunt sepe: vt non adhuc possint videre sufficiẽter verum: sed attendere in iudicio proprium delectabile: aut triste.

¶ Ponit tertiam rōnem sumptaz ex parte iudicis put cōparatur ad legislatorem. ¶ Propter quod sciendum est: q sicut est in causis naturalibus: q influentia deriuantur a summis ad infima per media: sic in opibus politicis iudicium deuenit ad litigātes per iudices: ita q iudices sūt medij inter litigantes z conditores legum. vnde iudices quasi in medio existentes ab vtrisqz aliquid addiscere debent. Nā a legis positore scire debent qd iustū vel non iustum: a litigantibus vero qd factum vel non factum: quare ad litigantes spectat vti rhetorica: extra igitur negociū rhetoricum sunt sermones passionales: qui apparere faciunt quid iustū z nō iustū: quod oz addiscere iudex a cōditore legum. Differt hec rō a prima: nam legis cōditor q̄tum ad se iustū z nō iustuz: si sit possibile: oia determinare oz: z nulla vel saltem modica iudicio iudicū cōmittere. Uerum qz non est possibile omnia determinare singulariter q̄tum ad quid: eo qz particulares sermōes sub vera rōne non cadunt: opz aliqua reseruari discretioni prudentis iudicis. Uerū qz nec quid iustum prout determinaē a legislatore: nec put reseruaē arbitrio iudicis: addiscit iudex a litigantibus. simpliciter ostendere videtur. tum quod fit per sermones passionales directe z ad vsum rhetorice ptinere non potest. ¶ Prima ģ rō concludit sermōes passionales non pertinere recte ad rhetoricam vtentez: ex eo q iudex ex se oz scire quid iustuz in his: que nō determinat legislator. Hec aūt ratio ostendit illud idem magis ex eo q legum conditorem: z leges positas q̄tum possibile est contingit omnia determinare: z q̄ paucissima cōmittere iudicibus. vn̄ duo facit: qz primo premittit hoc: in quo stat veritas rōnis sue: vz pauca iudicibus cōmittenda eē. Secūdo probat quod dixerat. Scđa pars ibi. (Primū quod qz). ¶ Circa primum duo facit. qz primo facit qđ dictuz est. Secundo ostendit: que oportet iudicibus cōmittenda esse ibi. (De alijs quidem igitur). ¶ Circa primum tria facit: s̄m q tripliciter ostendit q̄tuz possibile paucissima iudicibus cōmittenda esse. ¶ Prima rō talis est. Componere leges spectat ad vnum: vel saltem paucos. Iudicare aūt s̄m leges positas spectat ad multos: eo q i singulis castris vel ciuitatibus oportet esse iudices legibus conditis vtentes. Cum ergo facilius sit inuenire vnum sapientem: vel paucos q̄ multos: debent legū cōditores tanq̄ sapientiores omnia determinare: z paucissima iudicibus cōmittere. ¶ Secunda rō talis est. Cōpositiones legum fiunt cōsideratis negocijs ex multo tempore: iudicia aūt fiunt subito prout negotia subeūtur. Et qz difficile est bene iudicare in modico tempore quid iustum: z assignare quid expediens: paucissima iudicibus cōmittēda sunt. ¶ Tertia rō est: que maxime vr̄ cōcludere intentuz. qz iudicium legislatoris est non de presentibus z de particularibus: sed de futuris vbilibet. Iudex aūt z prefectus iudicant de pn̄tibus z determinatis rebus vt de amicis z inimicis: ad q̄s amare z odire: z pprium cōmodū annexa sunt sepe: ppter quod passionibus corrupti non possunt sufficienter videre aliquid verū: sed attendunt in iudicio quid eos cōtristat vel delectat. Igiē conditores leguz eo q iudicant de futuris: z nesciunt verum amici vel inimici debeant legem infringere: z non possunt corrumpi s̄m passiones: valent verius iudicare: ideo debent paucissima committere iudicibus: quibus potest accidere dicta corruptio. Secunda ratio incipit ibi. (Deinde legislatores). Tertia ibi. (Omnium autem maxime). ¶ Deinde cum dicit.

¶ De alijs qdē igiē: vt diximus: oportet q̄ paucissimis facere dominū iudicem: eo aūt q factum esse: aut non factum esse: aut fore: aut nō fore: aut esse: aut non esse: necesse iudicibus cōmittere. Nō .n. poē hec legislatorē pruidere.

¶ In hac parte ostendit quid iudici cōmittendum sit. Et duo facit. qz primo facit quod dictum est. Secūdo ex hoc concludit phs extra negocium rhetoricuz predictos excessisse. Secunda pars ibi. (Si itaqz). dicit ergo: q sicut dictum est: de paucissimis debemus facere iudicē dominū. Spectat .n. ad ipsum iudicare de eo quod est factum esse aut non esse. hoc q̄tum ad iudicium preteritorum: aut fore aut non fore quantum ad futura. Unde alia littera hz aut erit aut non erit: aut esse aut non esse quantum ad presentia: talia enim necesse est iudicibus cōmitti: qz ea legislatorem non possibile est preuidere. ¶ Deinde cū dic.

¶ Si itaqz hec ita se habent: manifestuz q qz extra negocium regiologizant: qcunqz alia determināt: puta q non opz pemiuni: aut narrationem habere: z aliarū vnamquamqz ptiuz. Nihil .n. aliud in ipsis negocianē: nisi quō iudicem qualē quendam faciāt. De artificialibꝰ aūt persuasionibus nihil determinant: hoc autem est vn̄ vtiqz aliquis fiet enthimematicus.

¶ Dicit itaqz cōcludit ex habitis māifester eē p̄dictos phos regiologiçare .i. girare vel circuire. Nam qui adiacentia tāgit. z de essentialibus nihil dicit: z s̄m superficiem vadit: nō ad medullam incedit: ideo dicit predicti phi. quecūqz determinant talia hoc est extranea: ita q de pprijs z essentialibus nihil dicant: vtputa si aliqui volentes determinare de rhetorica solum de sermonibus passionalibus dicerent: vz ad hoc: q iudex fiat passionatus. Quid oportet dicere progmium: z quid narrationez. z quid alias partes locutionis: vtputa: quid epilogum. Constat aūt q sic dicētes de ipsis rhetoricis nihil aliud negociantur nisi q faciunt iudicem qualem qddam .s. passionatum: sed de psuasionibꝰ: vbi consistit pncipaliter rhetorica: nihil dicūt: z per quas quis potest fieri enthimematicus: qz psuasiones rhetorice enthimemata sunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter hoc .n. eadē existente methodo circa concionalia z iudicia: z pulchriori z magis ciuili concionali negocio q̄ id: qđ circa cōmutatiōes: de illo qdez nihil dicūt. De disceptare aūt oīa tēt āt artificialiter differre: qz minus ē pre opere: que extra rē dicere in cōcionalibus. Et minus ē fraudulentū cōcionatio disceptatione: qz cōius: hoc qdē est iudex: q de cōueniētibus iudicat. Quare nihil aliud opz nisi ostēdere: q sic hn̄t: vt aīt cōsiliatis. In iudicialibus non sufficiens hoc: sed pre ope est p singula captare auditionem. de alienis enim iudicium. Quare ad id: quod ipsoruz intendentes: z ad gratiam audientes condonāt litigāntibus: s3 nō iudicant: ppter qđ in multis locis: sicut z prius diximus lex phibet qdē dicere extra rē. Ibi aūt ipsi iudices hoc seruant sufficienter.

¶ Hec ponit q ops p̄dictos phos nō determinare de pncipalibus z essentialibus rhetorice: in q̄tū rhetorica ē concionatiua [illegible] in q̄tū est vtēs p cōparatione ad legislatorē: z ad iudicibus aūt osiđt ēē idē: put vtimur rhetorica in negocijs politicis. Hec aūt sunt tria: deliberatiuū: iudiciale: z epideicticum.

rationale; deliberatiuum est in consilijs: iudiciale in causis: exclamatiuum in cōmendacōibus. In deliberatiuo attendit quid pficuum: et quid nociuū. et quid de conferentibus: vel contrarijs semp consiliemur. In iudiciali aūt qd iustum vel iniustum: eo q de talibus ordinatur eē. In exclamatiuo vero quid laudabile: et quid vituperabile. Ista aūt tria negocia; vt infra patebit: accipiunt sm̄. triplex tēpus: qz deliberatiuū respicit futuꝝ. iudiciale p̄teritū: et exclamatiuum p̄sens. Inter hec aūt negocia deliberatiuū siue concionale excelsius iudiciali est. naz iudiciale per se p̄mo videtur respicere bonuz hōis: aūt si respiciat bonū reipub. hoc est inq̄tum bonū cuiusl3 hec ciuis redūdat in bonū totius. et deliberatiuū; qz potissime de bonis communibus est consilium p̄ncipaliter videt respicere bonuz gentis. ❡ Intendit aūt ph̄s talem rōnem. Sermōes passionales potissime sunt vtiles in iudicio: in conciōe aūt vel in deliberatiuo nihil aut modicum valent. sed circa deliberatiuum principaliter intendit rhetorica tanq̄ circa maius bonū: circa iudiciale non sic principalr: eo q bonū vnius non sit tm̄ bonum sicut bonū gentis. Igitur predicti ph̄i non dabant artem q̄tum ad ea: de quibus est p̄ncipaliter rhetorica. Cōtingebat ergo eos extranea dicere put non oino principale: extraneum quodāmodo dici potest. ❡ Circa hāc rōnem sic pcedit: qz primo dicit rhetoricam esse methodū circa cōcionale et iudiciale: et q concionale pulchrius et dignius est q̄ negocium circa cōmutationes: quod est negocium iudiciale: et q predicti ph̄i solum tentabāt disserere: vel disputare tm̄ de iudicio: non aūt disputabant de principali. i. concionali: siue deliberatiuo: circa qd principalius consistit rhetorica. Scd̄o pbat quod dixerat: vz sermones passionales esse potissime vtiles ad disceptationes: non aūt ad concionalia. Scd̄o qz ē minus p̄ter ope. ❡ Notandū igit̄: q iudex inter litigātes dz eē de medio: et qz de se non est inclinatus ad aliā ptem; valēt passiones ad remouendū iudicem ab vna pte: et inclinandū ad aliā: sed iudex in deliberatiuo negocio iudicat de bono sibi cōueniēti. Et qz qlibet est sufficienter inclinatus ad amorē sui: minus siue modicum est p̄ter ope in cōcionalibus dicere sermones passionales extra rē: qz q̄n in deliberatione iudex cōis iudicat de bono cōi: in quo recognoscit bonū proptiū. nō pōt fieri tanta corruptio appetitus: vel tāta fraus per passiones in cōcione sicut in disceptatiōe. tota g̃ causa quare modicū est p̄ter opere: siue modicū eaꝝ dicere sermones passionales in concione cōsurgit ex eo: q iudex in talibus iudicat de sibi p̄uenientibus: ad quē p̄sequenda ē de se sufficienter inclinatus. Uñ nihil aliud restat nisi ostendere sic se h̄re negociū: vt p̄siliās dicit: et acgriēāt auditores. In iudicialibus vo: qz iudex nō ē inclinatus ad alterā ptē: nō ē sufficiēs ondere solū sic rē se h̄re: sed p̄ter ope: et necessariū ē captare auditorē. i. reddere iudicē beniuolū sibi p singula. Nā iudex in talibus iudicat de alienis: ad q̄ d̄ se sufficienter nō inclinat̃. pp qd si audientes siue si iudices inclinentur per passiones: erūt intendētes ad negociū litigātiū: et ad id: ad qd est bonū ipsoꝝ. pp qd sic affecti condolent: vel p̄donāt litigantibus remittēdo eis penā: et non iudicant recte. qz declinātes ad alterā ptē non sunt i medio: sicut iudices eē debēt. Et qz passiōes sic puertunt iudiciū vtile est multis locis lege p̄hibere sermōes passiōales: vel dicere extra rē. Nā ibi vbi hoc p̄hibet̃: hoc seruāt sufficiēter: vz: q sm̄ veritatem datur iudicium.

D intelligētiā predictorum duo sunt dclarāda. Primo. s. videndū est. vtruz possit fieri persuasio rhetorica: nisi actus intellectus a volūtate sit motus: et actu assentiat p imperium voluntatis. Scd̄o ostendendū est; vtrū sermones passionales sint extra negociū rhetoricū; vel essentialr p̄tineāt ad dictā artem. ❡ Propter primū aduertēdū. q forte vr̄ alicui p̄siderando p̄habita: q nunq̄ esset p̄suasio nisi actu intellect⁹ assentiat p voluntatis imperium. dictū est. n. supra dialecticam et rhetorica in h̄ differre: qz p dialecticas rōnes aggenerat̃ opinio. p rhetoricas vo fides. Fides aūt ab opinione: vt dicebatur: sic distinguitur: qz lz vtraqz tam fides q̄ opinio non pfecte terminet intellectū. opinio tn̄ terminat ipsum sm̄ se: fides vo non: sed h3 ordinem ad appetitū. Uidet̃ g̃ q nunq̄ aggrauetur fides. nisi intellectus actu a voluntate sic motus. Ideo sciendū: q sicut dicebamus in speculatiuo et practico: sic dicere possumus in persuasiuo et pbabili. siue in fide et opinione. Est enim aliqua scientia. quē de se ordinatur ad speculationē: aliqua quē de se ad praxim: siue ergo aliquis velit scire scientiā pp opus: siue pp cōtēplationē ipse per se loquendo non facit scientiā practicam speculatiuā: sed quē de se est huius talis dr̄. Sic ēt de qbusdā sermones sunt: in qbus intellectus est aptus natus corrūpi per volūtates: vel p passiōes existes in appetitu: sicut sunt sermones reꝝ singulariū: vt in operibus politicis: i qbus amantes et odientes gaudentes et tristātes nō pariter iudicamus. Quarundā vero reꝝ sermones fiunt: in qbus p amorē et odiū iudiciū non peruertitur: cuius sunt sermones reꝝ vliū3. et oium ad quē p passiones non inclinamur: nihil g̃ ad ppositū ad h̄: q sit p̄suasio rhetorica p se loquēdo: vtrū itell's p ipeiū volūtatis actu assentiat vel nō assētiat: sed satis sufficit ad orōnez rhetoris esse de talibus: in quibus iudicium rōnis per passiones in appetitu existentes sit aptum natū peruerti. sicut in logica rōnes fieri hñt ex vlibus. in qbus ratio non puertitur. Dñt ergo rhetorica et logica quodāmodo distictas mās: circa quas versantur: et non differunt solum per accñs: vz in cōparatiōe ad opinantes et credentes. Potest g̃ fieri persuasio rhetorica absqz eo: q intellectus assentiat per imperium voluntatis quod declarare volebamus.

S Ecundo declarādū restat sermones passionales nō esse id: circa quod essentialiter versat̃ rhetorica. qd dupliciter via ostēdi pōt. ❡ Pria via sumit̃ ex eo: qd dctū est. habitu est. n. p̄suasionē rhetoricā esse no ex eo: q intell's actu assentiat p impeium volūtatis: s3 qz q̄dā sunt: qbus de se cōpetit cāre passiōes in appetitu: et peruertere intellectū. Utrū aūt talis p̄suasio fiat vel nō fiat: nihil ad ppositum. sed sufficit ad h̄: q sint sermones rhetorici: q de talib⁹ orant̃: sicut g̃ illud ē speculatiuū simplr qd d̄ se ad speculationē ordinat̃. put aūt ab hoie h̄ pp speculationē scit̃ vel nō scit̃ est speculatiuū p accñs: vere sic p̄suasiuū sumit̃ simplr ex mā debita. ex eo vo: qd fit p̄suasio: qz actu intellectus assentit p impium volūtatis: est eē p̄suasiuū huic: et quodāmō p accñs: et qz hoc faciūt sermones passionales: nō sunt id circa qd versat̃ eēntialr rhetoricis. ❡ Scd̄o h̄ idē declarare possumus: qz dato q nūq̄ generaret̃ credulitas nisi actu passiōes in appetitu existerēt: et actu intellectus assentiret p impiū voluntatis no se queret̃ circa sermōes passiōales eēntialiter versari rhetoricā. ❡ Ad cui⁹ euidētiā aduertēdū singulas artes et scias aliq̄lr ordinari ad vitā humanā: et h̄re quēdā ordinē in finē humanū: vel ad fēlicitatē possibilē hoi. hō aūt ē in medio p̄stitutus inter subas sepatas et bruta: pp qd triplr p̄siderari pōt. p̄° p se. z° put h3 aliqd cōe cū brutis. 3° vt participat aliqd de subis sepatis: et sm̄ h̄ distinguit̃ in pedib. triplex vita: voluptuosa: politica: et p̄templatiua. Uoluptuosa aūt cōpetit vita hoi put hō h3 aliqd cōe cū bestijs. Politica vo p̄petit ei sm̄ se. Cōtēplatiua q̄dez put participat

cum substantijs separatis. ¶ Aduertendu3 tñ: q licz hec triplex vita homini competere possit. phi tamen non ni si duplicem felicitatem posuerunt: nam f3 vitã voluptuosam non pot homini felicitas: nam felicitas cum dicat quid optimũ ẽ: t optimũ hois in eo qd participat cũ brutis nullatenus poni potest. ¶ Est ḡ duplex felicitas: quã acquirere possumus ex puris nãlib9: t õ qua terminauerũt phi: v3 politica: quç sumitur f̃m vitam ciuilẽ: de qua determinatur in p° ethi. t quç competit homini vt homo est. Alia est felicitas speculatiua quç respicit contemplatiuam vitam: de qua determinatur in .10° ethi. quç non est hoĩs f̃m q hõ: sed mag⁹ prout in eo est aliquid diuinum: vel q participat aliquid de substantijs separatis: vt ex eodez .10° haberi potest. Scd3 has duas felicitates inuenta sunt duo genera scientiarum. v3 moraliũ t doctrinaliũ. Morales q̄dẽ vt de se seruiant vitç ciuili: f̃m quam sumitur felicitas politica. Doctrinales vero vt deseruiant vitç speculatiuç: f̃m quaz sumitur ɔtemplatiua felicitas. ¶ Sic etiã inueti sunt duo modi sciendi: dialecticus: t rhetoricus: dialecticus propter sciẽtias doctrinales. Rhetoricus vero ꝑpter morales. Descendit vero dialecticus: qui insistit circa vex in doctrinales. rhetoricus qui circa verisimile i morales: nam in moralibus verisimiliter e typo omnia determinãtur: ex quo apparet dialecticum magis ordinari ad felicitatem contemplatiuam. rhetoricum vero magis ad politicam. Hoc aũt si bene consideremus: clarum esse potest qualis sit assensus dialecticus t rhetoricus. Nã cum dialecticus seruiat fçlicitati contemplatiuç: quç consistit in speculãdo f̃m metaphisicam: qr metaphisica suppreme est inter intellectuales: cum speculari videatur competere intellectum f̃m q hm̃õi assensus dialecticus terminat intellectum f̃m se. l3 non adeo perfecte vt scientificus. Rhetorica vero: quç deseruit vitç politicç: cuius fçlicitas consistit in actu prudentiç quç est supprema inter morales ṽtutes t eas regulans efficiet assensum prout intellectus h3 ordinem ad voluntatez. sine assensus rhetoricus erit in his: ꝓpter quç iudicium rõnis obliquari h3 ꝓpter passiones existentes in appetitu: sicut t prudentia sumit principia a virtutibus moralibus: t per passiones corrumpitur. ¶ Dico ḡ q sicut fçlicitas politica esse non potest sine his: quç sũt in appetitu: qui sine prudentia: sine virtutibus moralibus eẽ non põt: qr impossibile est prudentem esse non entẽ bonum. sic assensus rhetoricus si nunq̃ eẽt sine impio volũtatis: adhuc circa sermões passionales: t circa ea: q̃ sunt in appetitu eẽntialr̃ nõ versaret rhetorica. Nã sicut eẽntialr̃ fçlicitas politica ẽ actus prudẽtiç t est vt in subo in intellectu: ea aũt q̃ se tenẽt ex pte vo ũtatis: vt ṽtutes morales t actus eax: t delectatiões ad fçlicitatẽ ɔñtes nõ ptinent ad essentiã fçlicitatis sed sunt quçdã adiectiões: vel faciẽtes ad bñ esse t ad ornatũ eius: vel adminiculãtes ei: l3 sine istis oib⁹: vel quibusdã fçlicitas eẽ nõ possit. sic rhetorica q̃ scia rõnalis est eẽntialr̃ respicit actus rõnis. dato q hõi actus sine passionibus esse non possint: nõ tñ pp hoc circa sermões passionales dr̃ nãliter eẽ rhetorica: sicut fçlicitas politica essentialiter dicebatur eẽ qd rõnis t actus prudẽtiç. Existẽtia aũt in appetitu ad eẽntiã fçlicitatis non ptinebant: l3 sine illis fçlicitas eẽ negt. Teneamus ḡ circa act⁹ rõnis. t circa modos arguẽdi eẽntialr̃ versari rhetoricaz. ¶ Aduertẽdũ tñ: q l3 tã syllogiçare q̃ psuadere actus rõnis fiet: tñ qr sylls magis respicit vex. psuasio vo vl̃ enthimema magis respicit verisile: qr dialecticus descendit in sciãs doctrinales: qr ɔsiderat vex: rhetorica vo i morales: qr incedunt verisilr̃: dialecticus eẽntialr̃ negociabit̃ circa syllos. rhetor vo circa enthimemata. hñ ḡ dcm̃ est: qd dicebat̃ in p̃a lectione: enthimemata eẽ totum corpus psuasionis: siue totũ corpus fidei: vel esse id solum: qd eẽntialr̃ respicit rhetorica: qd declarare volebamus.

Quoniam autem manifestuz est: q artificialis methodus circa persuasionem est. persuasio autem demõstratio. tũc eni3 credimus maxime quando ostensuz eẽ existimamus. Est aũt ostẽsio rhetorica enthimema: t est hoc vt est dicere simpliciter principalissimuz psuasionuz enthimema: aut syllogismus quidem. De syllogismo autez dialectice est videre: aut ipsius totius: aut ptis alicuius.

Hic phs inuestigat cũ porti phiç supponat̃ rhetorica oñdens ipsam subijci sermocinale vel rõnali: t duo facit: qr p̃mo facit qd dcm̃ ẽ. Scdo ex eo q rhetorica ẽ rõnalis ostẽdit dictos phos: q credẽdo determinare d rhetorica sufficiẽter dabãt artẽ sermonũ passiõ aliũ dicere extra rẽ. Scda ps ibi. (Or gdẽ igr̃ q̃ extra). ¶ Circa p̃m duo facit. f̃m q duplr̃ ꝓbat rhetoricã rõnalẽ eẽ. p° facit hoc de enthimemate: de quo p̃ncipalr̃ ẽ rhetorica. 2° ꝑ hoies: quã eã adipiscunt̃. Scda ibi. (Simul aũt t hoies). ¶ Circa p̃m duo facit f̃m q duplr̃ ꝓbat ꝑ enthimemata rhetoricã rõnalẽ esse. Scda pars ibi. (Palã qr q maxime). ¶ Ad intellectũ p̃mç rõnis notandũ: q qñ aliqd ɔuenit alicui i eo q tale cuicunq; ɔuenit illud: opz ipsum esse tale: vt si leoñ eo: q est aial est sensibile: nihil põt esse sensibile: qd nõ sit aial. Formetur ergo sic rõ. Dialectica in eo q est rõnalis cõsiderat de enthimemate. qmcqd ḡ de enthimemate p̃ncipaliter considerat opz rõnale esse: sed rhetorica principaliter versat̃ circa enthimemata. erit ergo rhetorica rõnalis: quod est intentum. ¶ In hac rõne sic ꝓcedit. qr p̃mo ponit eam q̃ntum ad secundam partem. s. q rhetorica est principaliter de enthimemate dicens: nihilominus eẽ artificialem methodum: siue totam artem rhetoricam esse circa persuasiones. Persuasio aũt quçdã ostensio: vel quçdam demonstratio est: q tunc maxime credimus: t maxime psuasum nobis ẽ: qñ estimamus nobis eẽ oñsũ ꝓpositũ. Cũ igit̃ p̃ncipalissima oñsio rhetorica sit enthimema simplr̃ loq̃ndo p̃ncipalissimũ gen⁹ psuasionũ ẽthimemata erũt: t circa ipm p̃ncipalr̃ est rhetorica: t postea ponit p̃mã ptẽ rõnis: v3 dialecticã in eo q rõnalẽ ɔsiderare d enthimemate dicẽs q enthimema ẽ sylls gdã. Sz oĩs dialectica f3 q rõnalis: supple ẽ de syllo: cũ syllogiçare sit act⁹ rõnis. ḡ dialectica f3 q rõnalis erit de ẽthimemate: qr ad eãdẽ artẽ ptinent ɔsiderare de tali simplr̃: t de eo: qd deficit ab illo dialectic⁹ ḡ q f3 q rõnalis ɔsiderat de syllo: ɔsiderabit d enthimemate f3 q hõ: q ẽ gdã sylls: qr ẽ defectiuus sylls. Uex qr dixerat oẽz dialecticã ɔsiderare d syllo qr hoc nõ est vex simplr̃: vel per cõem modũ ɔstringit se dicens: q tota dialectica: aut pars eius cõsiderat de syllogismo. Nã de syllogismo f̃m se t f3 suas ptes determinat̃ in oĩbus libris dialecticç. De eo aũt f3 se determinatur in parte dialecticç: vel alternatim cũ rhetorica sit quodãmõ pars dialecticç: vt infra dicetur: qr enthimema est quodãmodo sylls: considerare de syllo ptinet ad totam dialecticam vel ad ptẽ: qr pertinet ad dialecticã t rhetoricam. ¶ Sz hic oriĩ dubitatio. Uĩ. n. ad dialecticaz nõ ptinere ɔsiderare de enthimemate: nã vt infra hẽbit̃: vt supra dcm̃ fuit. instrã dialectici sunt sylls t inductio. rhetorici vero exẽplũ t enthimema. ¶ Propter qd notãdũ: q si qs diceret operationem artificis t instrumẽto vterentur: forte non

esses

esset via ad euadendum dubitationē pretactaȝ. Sed hoc non est verum nō eni qui dat artem demonstrādi demō strat: nec aduinentor grāmatice fm q hmōi grammaticus fuit: sed magis metaphysicus i videndo modos intelligēdi ꝛ significādi. Sicut ergo potest dialecticus dare artem demonstrandi: ꝛ determinare de demonstratione absqȝ eo q propriū instrumentū eius sit demōstratio: sic pōt rhetoricus considerare de enthimemate ꝑter hoc q enthimemate vtatur tāq̄ ꝓprio instrō. Vterqȝ ergo rhetor ꝛ dialecticus de enthimemate considerāt: aliter tamē ꝛ aliter: eo q rhetor cōsiderat de ipo tanq̄ de eo: circa qd ꝑncipalr versaṫ eius intentio. Dialecticus vero nō sic: sed de ipso cōsiderat. ꝓut deficit a syllogismo de quo ꝑncipaliter intendit. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Palamqȝ q: qui maxime hec pōt cōsiderare ex quibus ꝛ quō fit syllogismus: iste ꝛ enthimematicus vtiqȝ erit: maxime quo assumens circa equalia: quedam est enthimema: ꝛ quas habȝ differentias ad logicos syllogismos. Verū eni est: ꝛ qd sile ꝟo eiusdē ē potētie videre.

⁋ Adducit 2[am] rōnē ostēdēdo rhetoricā eē rōnalez sūptā eē ex enthimemate dialetice: ꝓbauit āt in pª rōne dialetice sȝ q rōnalis est ꝯsiderare de enthime[te]: ꝓ h q ꝯparaṫ syllogismo fm q enthimema a syllo deficit. Hic aūt ꝓbat hoc idē ex eo q dialecticus: q: rōnalis cōsiderat de vero. ergo fm q hꝫ ꝯsiderat etiā de verisimili: qd deficit a vō: ꝛ q: ad veꝝ ordinaṫ sylls enthi[ma] ad visile. fm q rōnalis considerabit de syllō ꝛ enthimemate: sed ꝑncipalr de syllogismo: ex cōsequēti de enthimemate. sicut ꝑncipalr est de vero ꝛ ex cōsequēti de verisimili. Ideo dicit palā eē q dialecticus qui pōt considerare ex quibus: ꝛ quō est sylls ipse dialecticus erit. coassumens circa qualia quedā: quia ꝑncipalr considerat circa qualia est sylls: ex consequenti aūt coassumēdo aspicit circa qualia est enthimema. Et q: ꝯsiderat dialecticus fm q rōnalis de enthimemate. ꝛ syllogismo videre potentit: quas differentias hȝ enthimema ad dialecticos syllōs. Causa autē quare dialecticus in eo q rōnalis considerat de syllō ꝛ enthimemate: ꝛ id in quo stat tota vis orationis est cum aut: q eiusdē potētie vel artis est videre verū ꝛ verisimile. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Simile aūt ꝛ homines ad veritatē apti nati sufficienter: ꝛ in pluribus adipiscunṫ veritatē: ꝓpter qd ad ꝓbabilia cōiecturabiliter se habere est: ꝛ ad veritatem similiter se habentes.

⁋ Ponit tertiā rōnē sumptam ex parte hoīum: ꝛ est talis. Hoīes sȝ q: rōnales participāt dialectica ꝛ rhetorica: qd pȝ ex hoc: q: sunt apti nati ad veritateȝ ita opȝ eos se hre ad ꝓbabilia ꝯiecturalr: hoc est ad verisimilia. vl ꝑsuasibilia que per quasdā cōiecturationes intendunt: ꝛ tunc est supplendū: q ad veritateȝ ordinaṫ dialectica: ad verisimile rhetorica. Si ergo hoīes fm q rōnales veritateȝ ꝛ verisimile adipiscunṫ. opȝ eos sȝ q rōnales aliqualr participare dialectica ꝛ rhetorica fm q participaṫ a rōnalib[us] fm q hō rōnales sunt. erit ergo taȝ dialectica q̄ rhetorica rōnales. ⁋ Dubitaret forte aliqs non esse verū: hoīes vt in pluribus veritatē adipisci. q: aīa per plus tepotis est ignorans q̄ sciens: ꝛ pauci deuenīūt ad agnitionē vitatis. Propter hoc dicendū agnitionē veritatis posse sumi dupl[r]: vl fm q sufficit ad regimen vite ꝛ sic in pluribus hoīes adipiscunṫ eam: ꝛ hoc sufficit ad hoc q dicare nālr fm q rationales sūt aliqualr participāt rhetoricā ꝛ dialecticā. Secundo agnitio veritatis sumiṫ prout subtiliter res inuestigamus ꝛ sic pauci deueniunt ad eam. ⁋ Aduertendum autē ad ītellectū rōnis ꝑdicte: q geometriā ꝛ alias reales scīas adipiscunṫ hoīes inquantu rōnales si ly inquācū refert modū nō eni id: de quo est scīa. Nam via rōnatiua ceteras talia acquirimus dialecticā vō ꝛ rhetoricā scim[us] inquātum rōnales: hoc est inquātū via rōnatiua de actibus rationis cognitionē accipimus. ideo sequiṫ ex hac rōne has esse simplr rōnales alas vō fm quid. ⁋ Deinde cū dicit.

⁋ Quō quidē igitur que extra rē alij negocianṫ ꝛ q: magis diuerterūt ad litigare manifestuȝ.

⁋ Concludit modū esse dictos phōs tradentes solū artem de sermonibus passionalibus dicere extra rē. ⁋ Sed dubitaret quidē aliquis: quō ex hoc q rhetorica est rōnalis: seqṫ sermones passionales esse extra negociū rhetoricuȝ. ⁋ Ideo notandū: q vt tactū est. scia sortiṫ speciē ex subiecto siue ex obo ꝑncipali. nō ex modo: adeo sciam rōnalez simpliciter loquēdo opȝ habere actus rōnis tanq̄ propriam subm: ꝛ tanq̄ id: circa qd negociaṫ essentialr: ꝛ q: hꝰ actꝰ in rōne sunt: q: nō sunt transeuntes in exteriorē māȝ passiones: que sunt in appetitu nō in intellectu: non pñt eē id a quo rhetorica trahit spēȝ: circa qd eēntialr versaṫ. Dicit eni sermones passionales esse extra negociū rhetoricum: nō q nullo modo spectet ad rhetorē determinare de passionibus sed quia circa passiones nō ꝑncipalr vsatur rhetorica. ⁋ Deinde cum dicit.

⁋ Utilis aūt est rhetorica: ꝓpterea qd vera: ꝛ iusta sunt nā meliora cōtrarijs. Quare si non scdm ꝯueniens iudicia fiant: necesse per ipsa vinci: hoc enim est dignuȝ increpatione.

⁋ In pte ista oñdit phs vtilitatē huiꝰ artis. vel in qua reddit auditores attentos: ꝛ duo facit. q: ꝑmo facit qd dictuȝ est. scdo epilogat. scda pars. ibi. (Qr quidem igitur.) Circa primū duo facit. nā ꝑmo ostendit rhetoricā vtilem ex eo q ab alijs distinguitur. scda pars ibi. (Adhuc aūt ad quosdam.) ⁋ Primo notādū q singul[r] scie vtiles sunt: q: q̄dā regule sunt: ꝛ ꝑ cas possumus sequi rectū: ꝛ vitare obliquum sic ꝛ per rhetoricā fm quā possumus vincere iudicem: si nō faciat iudiciū cōueniens: ostendendo eū esse dignū icrepatione: nō vidēdo qd iudicat. ⁋ Deīde cū dicit.

⁋ Adhuc autē ad quosdā: neqȝ si certissimā habeamus sciam facile ab illa ꝑsuadere loquentes. Declinare eniȝ est q fm sciam fmo: hoc āt impossibile. Sed necesse ꝑ cōmunia fieri ꝑsuasiones: ꝛ orationes: sicut ꝛ in topicis dicebamus de ea: que ad mulros obuiatio est.

⁋ Ostendit ipsam esse vtilem. prout differt ab alijs scientijs. Hec aūt differētia triplex est. nam alie scientie procedunt ex proprijs: rhetorica āt ꝛ etiaȝ dialectica ex cōibus arguit. Scdo alie scie syllogiçant alterā partē cōtradictionis. dialectica vō ꝛ rhetorica vtramqȝ partē cōtradictionis cōcludunt. Tertio alie scientie sunt reales: dialectica vero ꝛ rhetorica sermocinales: ideo tria facit fm q per h tria assignat tres rōnes ad ostendendō rhetoricā esse vtilem. Scda ratio incipit ibi. (Adhuc ꝯria oꝫ.) Tertia ibi. (Adhuc aūt incōueniēs.) Intendit ergo ꝑmo taleȝ rōnē Nos loquētes ad quosdaȝ: vt puta ad hoīes vulgares vel grossos ꝛ si certissimā habeamus sciam: non facile vel etiā forte nō possibile est ꝑsuadere illis ab illa. hoc est per illaȝ scientiā: ꝛ est rō: q: sermo fm sciam est sermo doctrine: ꝛ hoīes grossos impossibile ē capere h. idest scientifica: ꝛ do

ctrinalia. necesse est ergo: et utile est habere rhetoricã: ut homines vulgares: qui nõ possunt reduci per scientificas rõnes: fiãt eis persuasiones per cõtraria: et verisimiles orones: sicut in topicis dictũ est: q per dialecticã obuiandũ est ad multos. vt e c. 8° topicoꝝ haberi põt. Sic etiã per rhetoricaz: que est assecutiua dialectice: obuiandũ est ad multos vulgares et grossos. qui multi sunt. imo multo magis per rhetoricam obuiandum est eis inquantũ grossiori modo procedit: et per rationes: quas vulgares facilius capiunt.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc cõtraria opz posse persuadere: sicut et in syllogismis: non vt ambo agamus. Non enim opz praua agere: sed vt non lateat qualiter habet: et vt alio vtente non iure orationibus ipsis soluere habeamus: aliarũ quidem artiuz nulla contraria syllogizat. Dialectica autez et rhetorica sole hoc faciunt: similiter enim sunt ambe contrariorum.

¶ Ponit aliam rationem. et duo facit: quia primo facit qđ dictum est. Secundo remouet cauillationem quandam. Secunda ibi. (Res tamẽ subiecte.) Dicit ergo primo: q oportet. idest vtile est posse persuadere contraria. sicut vtile est in syllogismis dialecticis contraria syllogiçare: non vt ambo agamus: quia praua non sunt faciẽda. sed vt nõ lateat nos: et sciamus qualiter negatiuuz se habeat: et vt si alius vteretur rationibus non iure: siue etiã non rationabiliter sciamus ea soluere. Cum ergo scire malum et posse malum non sit malum. imo bonũ et vtile. vtiles sunt aũt rhetorica et dialectica: que ad bonam et ad malam partez syllogiçare possunt. Nam sole ambe sunt contrariorum: nulla aũt alia ars syllogiçat cõtraria. ¶ Deinde cuz dicit

¶ Res tamen subiecte non similiter se habent: sed semper vera et meliora natura: syllogizabiliora et psuasibiliora sunt: vt vere est dicere.

¶ Quia dixerat cõtraria esse syllogiçabilia: quia crederet aliquis hoc esse ex parte rei: quod nõ est verũ. imo ex pte nostra: ideo ait q res subiecte sermonibus non similiter se habent ad vtrãqz partem contradictionis. imo naturaliter et de se: et vt vere est dicere: semper vera syllogiçabiliora et psuasibiliora sunt falsis. Et quia semper altera pars contradictionis est vera: non eodem modo syllogiçatur quantũ est ex parte rei vtraqz pars cõtradictionis: q aũt quedam falsa sint probabiliora quibusdam veris. hoc est ex parte nostra. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc autẽ inconueniens si corpore quidez non posse adiuuare seipsuz sit turpe: oratione autem non turpe: qđ magis proprium rez hominis corporis oportunitate.

¶ In parte ista ponit vltimam rationem. Et duo facit. nã primo ponit rationem dictam. Secundo remouet instantiam quandam ibi. (Si autez qm magna.) Dicit ergo ad hec autem et preter omnes rationes dictas. et etiam hec ratio ad probandum rhetoricã vtilez. Nam inconueniẽs est: si sit turpe hominẽ non posse seipsuz iuuare corpore: cũ natura dederit sibi corpus: et non sit turpe non posse seipsz iuuare oratione: seu sermone cuz natura nobis etiã sermonem dederit: et vere est inconueniens appellare id turpe: et non istud: quia tanto turpius est non posse se iuuare sermone q̃ꝫ corpore: quanto sermo magis ẽ ꝓprius hominis q̃ꝫ corporis oportunitas. Naz in habendo corporis robur erit homo cum bestijs: sed habere sermonẽ est proprium hominis: ꝓpter q phs ꝑmo politicorũ ꝓbat hominẽ naturaliter esse magis ciuile et sociale omni alio animali: eo q solus ipse habet sermonem: et sermo fit semper ad alterũ.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Si autem qm magna nocebit vtiqz qui vtitur iniuste tali potentia orationum. Hoc est commune de omnibus bonis exceptis virtutibus maxime de oportunissimis: puta robore: sanitate: diuitijs: militia. Talibus enim vtiqz quis proderit maxime vtens iuste et nocebit.

¶ Remouet quandam instantiam possibilem fieri. Diceret enim aliquis rhetoricam non esse vtilem et bonam: sz inutilem et malam: quia per ipsam possumus multa magna nocumenta inferre: si vtamur tali potentia orationũ hoc est si vtamur rhetorica: que est potentia sermocinatiua iniuste. Sed hec cauillatio nulla est: nam exceptis virtutibus: quibus non conuenit male vti: ceteris bonis possumus bene et male vti. imo bonis maxime vtilibus: et maxime necessarijs et oportunissimis: vt puta robore: sanitate diuitijs militia. contingit male vti: cum tamen predicta non solum vtilia sunt: sed valde oportuna: talibus enĩ quis iuste vtens: maxime ꝓderit: et maxime nocebit si eis abutatur. Non ergo rhetoricaz et alia bona: quibus possumus male vti: debemus iudicare mala: sz nosmetipsos inculpare debemus: qui eis abutimur. ¶ Notanduz q virtutibus nõ possumus male vti formaliter: quia actus virtutis semper est bonus: sicut calidum per se semper calefacit. materialiter tamen et per accidens possumus virtutibus male vti: quia posset quis de virtutibus superbire.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod quidem igitur non est neque vnius generis determinati rhetorica. Sed quemadmodum dialectica: et quia vtilis: manifestum et q non est opus ipsius persuadere: sed videre existentia persuasibilia. puta vnumquodqz sicut et in alijs artibus. Nõ eniz est medicinalis sanitates efficere: sed vsquequo contingit vsqz ad huc perducere. Est eniz et eos qui non possunt recipere sanitatem: tamen medicari bene.

¶ In parte ista epilogat. Et duo facit: quia primo epilogat conuenientias assignatas inter dialecticam et rhetoricaz. Secundo assignat quandam aliam conuenientiam. ibi. (Adhuc autem q eiusdem.) Est autem assignata triplex conuenientia inter dialecticam et rhetoricaz. prima est q vtraqz communis: secunda quia vtraqz rationalis. tertia vtraqz vtilis. ¶ Quantum ad primam conuenientiam dicit rhetoricam non esse vnius generis determinati: sed esse de cõmunibus: quemadmodum dialectica: quantum ad tertiam conuenientiam addit: medium esse q rhetorica est vtilis: quantum vero ad secondam conuenientiã vt quia rhetorica est rationalis sicut et dialectica; subdit q non est opus rhetorice persuadere: sz cõsiderare persuasibilia existentia circa vnumquodqz genus sicut in alijs artibus se habet: non est enim medicine semper sanare: sz eius est perducere ad sanitatem vsqz adhuc et vsquequo contingit. idest vsquequo corpus in quod debet inducere sanitas: est aptum natum suscipere. nã medicus nõ semꝑ sanabit. rhetor nõ semꝑ ꝑsuadebit. sz si nihil dimiserit de cõtingentibus sufficiẽter: hñt disciplinã. et ideo ꝓtingit hñi medicari

dicimꝰ eos: qui non possunt sanitatem suscipere: quia contingit medicos facere bene q̄d in se est. ergo eos qui sanari non possunt. ¶ Ad intelligentiā huius dicti notandū ꝙ rhetorica ex eo ꝙ rationalis est eēntialiter ē de actibꝰ rationis vt de persuasionibus: et ideo suū est videre persuasibilia in vnoquoq; genere: verum quia persuasibilia simpliciter nō sunt persuasibilia huic ꝓpter indispositionem eius sicut dulcia simpliciter non sunt dulcia huic: si linguam infectam habeat. ideo concludit rhetorem ꝑsuasibilia dicere: non tamen persuadet q: ex eo q̄d habet esse rationalis simpliciter: debet cōsiderare persuasibilia simpliciter: non huic. ergo bene dictū est. ꝙ q: rationalis est: suum est persuadere. Recipit ergo speciē non ex persuasione: sed ex persuasibilibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc autem ꝙ eiusdem persuasibile videre et apparere persuasibile: sicut et in dialectica syllogismum. Sophistica enim non in potentia: sed in electiōe est: verumtamē erit iste quidem ꝺm scientiā: ille autē ꝺm electionē rhetor. Ibi autem sophistica quidem ꝺm electionem. Dialecticus autem non ꝺm electionem: sed secundum potentiam. De ipsa autem iam methodo tentemus dicere qualitercūq;: et ex quibus poterimus adiscere ꝓposita.

¶ Dat aliam conuenientiam inter dialecticā et rhetoricaȝ. Et tria facit: q: primo dat conuenientiam dicens: ꝙ sicut ad eandem artem dialecticam spectat considerare syllogismum et apparentē syllogismum: sic ad eandem rhetoricam spectat considerare persuasibile: et apparēs persuasibile: non enim differt sophista a sciente in virtute: vel in potentia. vt ꝙ sophista possit cōsiderare de syllogismo sophistico: et non sciens. Nam cum rectū sit iudex sui et obliqui: qui bene cognoscit artem: cognoscit obliquitatem artis: qui bene cognoscit syllogismū verum: cognoscit syllogismum sophisticum: qui obliquātur a vero: differt tamē sophista a sciente in electione. Naȝ sciens cognoscit sophistica vt obliquitates artis. sed nō eligit apparere per illa: Sophista vero eligit gloriā ex sua sophisticatiōe. ¶ Scḋo ex hoc concludit aliter esse scientem verum et scienteȝ sophistam: et hoc in rhetorica et dialectica. Naȝ hic. idest in rhetorica: erit iste. idest rhetoricus ꝺm scientiam. hic autē idest sophista rhetoricus erit rhetor ꝺm electionem: quia vellet apparere rhetoricus. Ibi autem. idest in dialectica sophista est dialecticus ꝺȝ electionē: q: vult apparere dialecticus: sed verus dialecticus non est dialecticus ꝺm electionem: sed ꝺm personam: hoc est ꝺm scientiā. Et vniuersaliter oīs habitus potentia quedam est: cum habitus sit: quo possumus operari cum volumus. Tertio cōtinuat se ad dicēda dicēs: ꝙ de ipsa methodo: siue de ipsa rhetorica tentemus dicere qualitercūq;. idest dicamus de ea ꝺm modum nobis possibilem et dicamus: et ex q̄bus poterimꝰ adipisci ꝓposita. idest ex quibus poterimus cognoscere persuasibilia in vnoquoq; genere. Secūda pars incipit. ibi. (Veritamen hic querit.) Tertia ibi. (De ipsa autem.)

Hic determinanda sunt duo. Primo. vtrum ad eandem artem: vt ad dialecticā spectet considerare de syllogismo dialectico et sophistico. ¶ Scḋo dato ꝙ sic: quare i dialectica factꝰ est specialis liber de syllogismo sophistico: vt liber elenchorū: in rhetorica vero non fuit factus specialis liber de sophistica persuasione. ¶ Propter primum notandum: ꝙ non est inconueniens vnum et idem considerari a diuersis sub alia et alia ratione. Nam ꝺm Cōmentatorem in .12°. metaphysice naturalis et metaphysicus cōsiderant de materia prima: aliter tamen et aliter. Nam naturalis considerat de ea vt est substantia subiecta motui et trāsmutationi. Metaphysicus prout in ea aliqualiter reseruetur ratio entis: sicut syllogismus sophisticus consideratur a dialectico sophistico: et persuasio sophistica a rhetore et sophistico rhetorico: aliter tamen et aliter Naȝ dialecticus considerat sophisma inquantū est obliquitas artis: sophista vero ꝯsiderat de eo principaliter: et querit inde gloriam: et magis est ei opere pretium videri: et nō facere q̄ȝ facere: et non videri. ideo scribitur in quarto metaphysice ꝙ logicus et sophista laborāt in eodē quod philosophus laborare debet. differt tamē phūs a dialectico in modo veritatis. et in ꝯsideratione veritatis. a sophista vero in regimine arte et electione glorie ꝺm Comentatoreȝ. Non est igitur incōueniens de sermone sophistico cōsiderare sciētem et sophistam: cum non eodem modo de illo considerent. ¶ Propter secundum sciendum rhetorem esse magis particularem artificem q̄ȝ dialecticū ꝓpter quod rhetorica dicit̄ assecutiua dialectice: siue quedam particularis dialectica: et propter sui particularitatem pot defectus artis magis particulari conspicere: et apparentia enthimemata sigillatim distinguere: ꝓpter quod non oportet esse specialem librum de sophisticis enthimematibus. imo si perfuisset talis liber: cum eorū cognitio sigillatim in rhetorica tradi possit. Dialecticus vero qui magis est vniuersalis artifex. eo ꝙ opinio magis vniuersalia respiciat et particularia fides: defectus syllogismi dialectici singulariter in arte dialectica cōsiderari non possunt. Non ergo de syllogismis sophisticis possemus habere sufficientem notitiam: nec de eis esset liber editus specialis.

¶ Rursum igitur velut in principio diffinientes ipsam: que est: dicamꝰ reliqua. Est itaq; potētia rhetorica vnumquodq; considerandi contingens persuasibile.

Posito proemio ponitur tractatus. Intēdit autem philosophus in hoc tractatu dare artem de persuasionibus. In arte autem persuasiua duo cōsideranda sunt. Primo ꝙ sciamus modos persuasiuos inuenire: et cōsiderare persuasibilia: circa vnumq̄dq; genus. scḋo ꝙ ex talibus sciamus formare et componere orationeȝ. ideo duo facit: quia primo docet persuasibilia inuenire. scḋo ostendit ex persuasibilibus orationē vel locutionem formare: vel componere. Secūda pars incipit ibi. (Quoniā auteȝ tria sunt.) In ꝑncipio tertij libri: et sic habemus diuisum tertium librum ab alijs duobus. ¶ Quō aūt distinguatur secūdus liber a primo in sequentibus apparebit. Prima pars diuiditur in duas: quia primo determinat q̄dam cōmunia circa artem rhetoricaȝ. Secūdo in speciali determinat de speciebus eius. Secūda pars ibi. (Sūt itaq; rhetorice species.) Circa primum tria facit. nam primo dicit: quid est rhetorica: et circa que habet se. Secūdo declarat instrumenta: quibus rhetorica vtitur. Tertio dat differentiaȝ inter enthimemata rhetorica: et enthimemata aliarum scientiarū. Secunda ibi. (Earum autem que per ostendere.) Tertia ibi. (Enthimematum autem maxima.) Circa primum duo facit. nam primo describit quid est rhetorica. Secundo determinat quedaȝ cōmunia de persuasionibus: circa quas versat̄ rhetorica. Secunda pars ibi. (Persuasionū aūt vie.) Prīa diuidit̄ in duas. q: primo ponit descriptionem rhetorice. Scḋo manifestat qd dixerat. Scḋa ibi. (Hoc enim nullius.) Dicit ergo rursus igi-

tur diffiniamus rhetoricam velut a principio diffinivimus: diffinientes ipsam dicendo: que est: vel quid est: et hoc declarando dicam reliqua dicenda. Est enim rhetorica potentia considerandi persuasibile circa unumquodque contingens. Dupliciter ergo est descripta rhetorica: a principio enim dictum est: quod erat assecutiva dialectice: et nunc dictum est: quod est persuasiva potentia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hoc enim nullius alterius artis opus est. Aliarum enim unaqueque circa suum subiectum est determinativa et fidefactiva: puta medicinalis de sanis et egris: et geometria circa passiones accidentes magnitudinibus. et arismetica circa numerum. Similiter autem et reliquarum artium et scientiarum. Rhetorica autem de dato ut est dicere posse considerare persuasibile: propter quod et dicimus ipsam non circa aliquod genus proprium determinatum habere artificialitatem.

¶ Declarat rhetoricam non esse determinati generis dicens: quod nullius alterius artis specialis hoc opus est extendere se ad unumquodque genus: quia unaqueque aliarum artium est doctrinativa: et fidefactiva. idest habet creare scientiam et credulitatem circa suum obiectum: puta medicinalis de sanis et egris: geometria circa passiones accidentes magnitudinibus. arismetrica circa numerum: et similiter relique artium et scientiarum circa determinatum subiectum negociantur. Rhetorica autem ut est ad unum: dicere videtur posse considerare persuasibile de dato contingenti. quia circa quodlibet genus persuadere potest: et propter hoc dicimus ipsam non habere artificialitatem. idest non habere artificialem considerationem circa aliquod genus proprium et determinatum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Persuasionum autem hec quidem autem inartificiales sunt. hec autem artificiales. Inartificialia autem dico quecunque non per nos acquisita sunt: sed preextiterunt ut testes: extorta: conscriptiones: et quecunque talia. Artificialia quecunque per methodum et per nos effici possibile est. Quare oportet horum his quidem uti: hec autem invenire.

¶ Determinat de persuasionibus circa quas est rhetorica. Et duo facit: quia primo dividit huiusmodi persuasiones dicens: persuasionum has esse inartificiales: has autem artificiales. Secundo declarat membra divisionis. ibi. (Inartificialia autem etc.) Circa quod duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo subdividit artificiales persuasiones. Inartificialia autem sunt quecunque per nos non sunt acquisita: sed preextiterunt vel utimur eis tanquam preexistentibus: et huiusmodi persuasiones sunt iuramenta: testes: extorta. idest tormenta: earum scriptiones: et quecunque talia non invenimus: sed presupponimus inventa. ¶ Dicuntur enim talia inartificialia per comparationem ad artem rhetoricam: quia cum talis ars sermocinalis sit: et persuasiones artis solum per orationes et sermones conveniunt esse: ideo subdit. Artificialia persuasibilia esse quecunque est possibile effici per methodum hoc est per rhetoricam. et per nos inquantum dictam artem habemus. Et quia sic se habet quod alique persuasiones sunt artificiales: et alique inartificiales harum persuasionum: vel horum persuasibilium. his. idest persuasibilibus inartificialibus oportet uti. hec autem. videlicet artificialia persuasibilia oportet invenire. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Earum autem: que per orationem acquiruntur

fidei erunt tres species. Hec quidem enim sunt in more loquentis: hec autem in eo: quod est auditorem disponi aliqualiter. hec vero in ipsa oratione per hoc quod ostendit: aut videtur ostendere.

¶ In parte ista subdividit artificiales persuasiones. Et duo facit: quia primo trimembrem divisionem ponit. Secundo ostendit quod de omnibus talibus persuasionibus spectat ad rhetorem considerare. Secunda pars ibi. (Quoniam autem persuasiones.) Circa primum duo facit. quia primo ponit divisionem dictam. Secundo declarat divisionis membra. Secunda pars ibi. (Per morem quidem.) Dicit ergo primo quod earum fidei erunt. idest earum credulitatum fidei erunt enim est genitivus pluralis de fides fidei. Talium igitur credulitatum vel fidei erunt: que acquiruntur per orationem. idest per fidei erunt artificialium tres sunt species. hec enim sunt in more loquentis idest unum genus credulitatis sumitur ex parte dicentis. si ostendat se morigeratum et modestum: sive boni moris. Hec autem in eo quod est auditorem disponi aliqualiter. idest secundum genus fidei et credulitatis accipitur: ex eo quod auditor disponitur aliqualiter et competenter per sermones passionales. Hec vero in ipsa. idest tertium genus credulitatis sumitur ex ipsa re: quando ex ea competentes orationes: et competentes sermones: persuasiones et enthimemata invenimus. Per que ostendit si enthimemata inventa fuerint bona: aut videtur ostendere sive si fuerint apparentia. ¶ Fit autem his tribus modis persuasio artificialis: et non pluribus. Nam omnis persuasio per sermonem fit: cum rhetorica ars sit sermocinativa. Sermo autem per se solum ad tria comparatur. ad dicentem a quo est: ad auditorem ad quem est. et ad rem de qua est. ideo credulitas vel sumitur ex parte dicentis: et tunc est prima credulitas: que est per mores: vel ex parte audientis: et tunc est secunda credulitas: que est per passiones ex parte rei: et tunc est tertia: que est per rationes et enthimemata. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Per morem quidem cum sic dicatur oratio: ut faciat dicentem dignum fide. Modestis enim magis credimus et celerius de omnibus quidem simpliciter. In quibus autem certitudo non est.

¶ Declarat membra divisionis. et tria facit. quia primo declarat credulitatem supradictam sumptam ex parte dicentis. Secundo ex parte auditoris. Tertio ex parte rei. Secunda ibi. (Auditores autem.) Tertia ibi. (Per orationes.) Circa primum duo facit. quia primo premittit intentionem suam. Secundo dat causam dicti. ibi. (Oportet autem et accidere.) Dicit ergo primo: quod per morem quedam fit credulitas: cum taliter dicitur oratio: ut faciat dicentem dignum fide. Nam si quis per suos gestus et sermones potest se modestum ostendere: se dignum fide demonstrat. Nam simpliciter quidem de omnibus magis celeriusque sive citius credimus modestis quam aliis. immo in rebus dubiis: in quibus non est certitudo: sed utrunque: vel utrumlibet opinamur: penitus modestis credimus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed et penitus oportet: ut et accidere hoc non per orationem: sed propter opinari qualem quedam esse dicentem. Non enim sicut quedam orationum artem tradentium apponunt in arte modestiam dicentis: tanquam nihil conferentem ad persuasibilitatem: sed fere ut est dicere principalissimam habet fidem mos.

¶ Dat causam dicti dicens hic. idest credulitatem non accidere

dere per orationē: sed ꝓpter opinari qualem quendā dicentem esse naturā: cum videamus hominē similr passionatum eandem rationem ꝛ eadem verba prolata a modesto credere dicta: a non modesto non credere: non erit talis credulitas per orationē: cum eadem sit: sed ꝓpter dicentem: quē credimus qualem quendā. idest quem credimus modestū ꝛ bonū. Ideo non est concedēdū sicut quidā credentes artes orationū dicunt: apponunt enim. idest cōponunt ꝛ fingunt dicentes in arte persuasiua modestiam conferre nil ad persuasibilitatē: qḋ falsū est. imo fere: vt est dicere mos bonus: siue modestia principalissimā habz fidē. Et dicit fere: qꝛ per se loquēdo fides magis innititur in enthimematibus ꝛ rationibus. qꝫ autē modestia ꝛ principalitatē habeat ad generandā fidem: hoc est ex parte credentium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Per auditores autē cum in passionē per orationem perducti fuerint. Non enim similiter reddimus iudicia tristes ꝛ gaudētes: vel amātes ꝛ odientes: sed solū dicimus eos: qui orationum artē tradiderūt tentasse negociari. De his quidē igitur declarabitur ſm vnumqḋqꝫ quando de passionibus dicemus.

¶ Declarat fidem sumptam ex parte audiētiū: ꝛ quattuor facit: quia dicit primo fidem per auditores fieri: cū sunt perducti in passionē per orationē: cum tamen sunt passionati. Scḋo dat causam dicti: quia tristes ꝛ gaudētes: amātes ꝛ odientes non pariter reddimus iudicia: qꝛ ſm diuersas passiones diuersimode iudicamus. Tertio addit qꝫ q circa hoc solū genus credulitatis tentabant negociari: artem sermonum tradiderunt. vꝫ. illi: de quibus facta fuit mentio circa principiū proemij. Quarto subdit qꝫ de his passionibus ſm vnumqḋqꝫ genus passionū declarabitur. in scḋo: qꝛ de passionibus dicemus. Partes patēt legēdo litteram. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Per orationes autem credimus quando verum: aut apparens ostenderimus ex probabilibus circa singula.

¶ Declarat tertiū genus credulitatis: qḋ sumitur ex parte rei: quia ꝓprie dicit credulitas per oratiōēs. Talis credulitas fit quādo verū vel apparens verū ostendimus ex ꝓbabilibus circa singula. Et dicit verū ꝓpter rationes veras apparens vero ꝓpter rationes sophysticas. vel dicit verū ꝛ apparens: qꝛ rhetoris est vtramqꝫ partē orationis syllogizare: si contraria pars orationis sit probabilis: ꝛ apparens. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniā autē persuasiones per hoc sunt: manifestum quidē hec tria est accipere eius: qui syllogizare pōt: ꝛ ꝯsiderare: q̄ circa mores ꝛ virtutes: ꝛ tertio q̄ circa passiones: qḋ sit vnaqueqꝫ passionū: ꝛ q̄le sit ex quibus fiat: ꝛ quomodo.

¶ In parte ista ostendit: qꝫ spectat ad rhetorem considerare de omnibus illis credulitatibꝰ. Et duo facit: qꝛ p̄mo facit qḋ dictū est. scḋo ex habitis cōcludit rhetoricā eē quādam dialecticā applicabilem ad ciuile negociū. Secūda pars ibi. (Quare accidit rhetoricā.) ¶ Intendit ḡ talem rationē. Quātū ad rhetoricā spectat persuadere: cum persuasiones sint vel fiant per hoc. idest per istos modos: manifestum est cuiuscumqꝫ pōt syllogizare: rhetorice accipere hec tria: idest posse cōsiderare de tribus dictis credulitatibꝰ. Et ideo addit qꝫ potest considerare que circa mores quātum ad credulitatem ex parte dicentis: ꝛ que circa virtutes q̄tū ad credulitatē: que est ex parte rei. ¶ Et accipit hic virtus non ꝓprie: sed per virtutes intendit locos ꝛ enthimemata rhetorica: in quibus principalr virtus rhetorice consistit: ꝛ tertio spectat ad rhetorem cōsiderare que circa passiones: que sit vnaqueqꝫ passionū: ꝛ quale quid sit: idest quō habeat reddere homine qualem ꝛ passionatum: ꝛ ex quibus fiat: hoc est: quas causas habz vnaqueqꝫ passio: ꝛ quō se hꝫ ex suis causis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare accidit rhetoricam velut adnata partem quandā dialectice esse ꝛ negocij: qḋ circa mores: qḋ iustū est appellare politicū: ꝓpter qḋ ꝛ induit figurā politice rhetorica: ꝛ contra fieri huius: q̄tū ad hoc ꝓpter ineruditionē: ꝛ quantū ad alia ꝓpter iactantiā: quantū ad alia vero ꝛ ꝓpter alias causas humanas. Est enim pars dialectice ꝛ similis sicut ꝛ incipientes diximus. De nullo enim determinato neutra harum est scientia qualiter habz: sed quedā potentie obtinendi orationes. De potentia quidem igitur ipsarum: ꝛ quō habent adinuicē dictū est fere sufficienter.

¶ Concludit ex habitis rhetoricam esse quādā dialecticā applicabilē ad ciuile negociū: ꝛ tria facit: qꝛ p̄mo ꝯcludit qꝫ accidit ex dictis rhetoricam velut natam quandā ptē dialectice esse: ꝛ eē eius negocij: qḋ est circa mores: quod negocium de iure appellat politicum. Vult ergo phs: qꝫ ex habitis sequatur rhetoricam esse partem dialectice applicabilē ad mores ciuiles: quod sic declaratur. Nā cū habitum sit rhetoricā principaliter esse circa persuasiones. persuasio autē dicat actum rationis circa materiā ex qua possunt cōsurgere passiones potētes peruertere intellectū ad credēdū id: qḋ dicitur. Nam circa actū rationis. circa particulares res: rhetorica est quedā particularis ars rōnatiua: siue quedā particularis dialectica. ¶ Ex quo nota: qꝫ res ille particulares: ad quas applicant̄ rationes rhetorice. sunt opera ciuilia: ꝛ hoc est rhetoricū esse circa mores. ꝛ circa negotium politicū: ꝓpter qḋ sequit̄ rhetoricā esse induere figurā politice. ¶ Sed quia aliqui negabāt rhetoricam esse quandā partem dialectice: addit qꝫ ꝯtra. idest contrariū huius facit: siue huius dicti qꝫ rhetorica sit pars dialectice: ꝛ ꝓpter diuersas causas ꝟ dixerat quātū ad hoc. idest quantum ad vnum genus cause esse potuit qꝫ illi talia dixerant ꝓpter ineruditionē: qꝛ ignorauerūt logicā: quantū ad alia. idest alia causa esse potuit propter iactantiā. idest ꝓpter superbiā: quia forte aliqui: qui habebant rhetoricā: ex hoc inflati ꝛ superbi nolebant confiteri rhetoricā partem esse dialectice: ne ex hoc dialectici magis honorent̄ q̄ ipsi. Quātū ad alia vero: hoc est alie cause q̄re negabant rhetoricam quandā partem dialectice eē potuit ꝓpter alias causas humanas. vt ꝓpter ciuilem potentiam: vel etiam ꝓpter lucrum: qꝛ forte talia magna consequebant̄: si rhetoricā talem esse negabant. ¶ Tertio epilogat dicēs: qꝫ rhetorica est quedā pars dialectice: vt patz ex hisque nunc dicta sunt: ꝛ qḋ est ei similis. sicut diximꝰ incipiētes. i. assero eā: vt dicit̄ in principio proemij. Ibi enim habitū est: qꝫ de nullo determinato: qualr se habeat: ē neutra harum scientiarū: qꝛ nec dialectica: nec rhetorica sunt scientie: qualr se habeat aliqḋ determinatū: sed sunt quedam potentie obtinendi rōnes. idest sunt quedā potentie rōnatiue: per quas in orationibus: ꝛ locutiōnes possumus obtinere ꝛ vincere aduersarios. Igitur de potētia istarū artiū: ꝛ quō se habent adinuicem fere sufficienter dictum

est. Secūda pars incipit ibi. (Et contra facti hm̄ōi.) Tertia ibi. (Est enim pars quędam dialecticę.)

Ad intelligentiam dictorum tria sunt declaranda. Primo declarandū est. vtrū rhetorica sit alicuius generis determinati: vt vtę de omni dato persuasiones possint formari. Scdo determinandū est. vtrū rhetorica dialecticę subalternetur. Tertio videndum erit: cum rhetorica sit quędam potētia ratiocinatiua circa opera ciuilia: et ordinem habeat ad dialecticam et politicam: cum dicatur pars dialecticę. vtrum possit dici pars politicę. ¶ Circa primū notandum φ sicut est in virtutibus moralibus: sic est in scientijs: et potissime in rhetorica et dialectica habet esse. Videmus enim in dictis virtutibus duplicē materiam: vnam proximā: et aliam quasi remotam: vt in magnanimitate ꝓpria materia videtur esse honor. Remota autem videtur esse materia: circa quā negociant̄ alie virtutes. Naz omne ex quo pōt consurgere honor: est aliquo modo materia magnanimitatis: et quia ex artibus virtutū et ex materia ipsarū potest ꝯsurgere honor. magnanimitas aliquo modo negociatur circa omnes virtutes. vnde phs vult φ magnanimitas operatur magnū in omnibus virtutibus. Sicut etiā in temperātia et in fortitudine possum⁹ distinguere duplicem materiā. vz. passiones: et ea ex quibus passiones consurgunt: simili modo in dialectica et rhetorica sicut materia propinqua se habent actus rationis: sicut remota se habent res: ad quas huius rationis actus sunt applicabiles. ¶ His visis declarare possumus dialecticā et rhetoricam non esse circa determinatum genus. Nam si volebamus accipere materiā harū. actus rationis circa quos īmediate versantur: nō sunt talia determinati generis: eo φ ratio male sit terminabilis termino ꝓprio: semper enim ratio ſm φ hm̄ōi tendit in aliquid: vt in illud: de q̄ est. Si vero materiam diuersarū partium accipere voluimus res: ad quas sunt applicabiles rationes: adhuc veruz est eas non esse determinati generis. Nam et si rhetorica magis est applicabilis ad facta singularia. siue ad opa politica: vel ad ea: ex quibus passiōes cōsurgere possunt. dialecticā vero magis ad alia: ꝓpter hoc debere dicere rhetorem versari circa determinatum genus. Non eniz solū persuadere habet circa ea: quę consurgunt ex vbi: φ non possint persuadere circa ea quę consurgunt ex quali: vel circa actionem et passionē: siue circa alia predicamēta: qd non est in geometria: cum magnitudo terminet̄ ad genus quantitatis continue: nec in arismetrica: quę determinat̄ ad genus q̄titatis discrete: nec in alijs artibus. ¶ Et isto modo phs indeterminationē generis videtur saluare in rhetorica: vt quia circa quodlibet contingens datum persuasiones potest conspicere. Possemus tamē dicere si vellemus: qd licz rationum rhetoricarū videat̄ esse ꝓprius vsus circa materiam politicaz. potest tamen vsus earum adaptari ad materiā aliarū scientiarū. ¶ Unde Alfarabius in suis preambulis super rhetorica ait: φ ꝯuenit orationibus persuasiuis vti in scientijs. veruz earum vsus in scientijs non habet vsum scientialem. sed incedit via rhetoricali in non subiectis rhetoribus: ꝓpterea φ subiecta rhetorica ꝓpria ipsius: in quibus viam habet persuadendi: sunt singularia.

Secundo declarandum est. vtrum rhetorica subalternetur dialecticę. ¶ Propter qd notandum subalternationē posse sumi dupliciter: large et sic qōlibz superior scientia sibi subalternat: et isto modo metaphysica: quę est suprema i scientijs: oēs ceteras alias sibi subalternat: et sic accipiendo subalternationem rhetoricam dialecticę subalternatur. Nam in quolibz genere: quod attingit optimum et suppremuz excellit alia: quę illud nō attingunt: sicut prima phia considerans deum: qui est quid optimum: ceteras alias scientias speciales excellit: sicut in genere rerum est dare vnam rem optimaz: vt primā causam: circa quā versatur suppre ma scientiaruz realium: sic in genere rationum est dare vnam rem optimam: vt syllogismum. qui est ad concludendum violentior: et ad contradicēdū efficatior: circa quā versat̄ dialectica. Propter quod inter scientias rationales sequit̄ dialecticaz superiorem esse. imo ſm viaz predictaz est magis supprema dialectica inter rationales q̄ metaphysica inter reales. Nā si ex optimo talis excellentia accipitur: q̄to magis attingitur optimum: tanto excellētia est potior: qr dialectica essentialius respicit optimā rationum q̄ metaphysica optimū entiū: eo φ syllogismus magis sit subiectuz in dialectica q̄ deus in phia pria. Opz nos dr̄e ſm hāc ꝓportionē aliquo modo dialecticā magis esse excellentē inter rōnales: aut magis supare rhetoricā q̄ metaphysica: alias igit̄ ſz tacitā subalternatiōis rhetorica subalternat̄ dialecticę. ¶ Sed si proprie subalternationē sumere volumus: et ut de ea determinat phs in primo posteriorū caplo de subalternatione scientiarū: subalternationē inter dictas scientias saluare nō possumus qd duplici via declarari potest. ¶ Prio ex ordine: qui requirit̄ inter scientiā subalternantē et subalternatā. ¶ Scdo ex vniuoco modo procedendi: sic enim imaginari debemus: φ subalternatio quendaz importat ordinem qd ex ipso nomine demonstratur. nam ex eo φ aliquid est sub alio: et ad aliud ordinatur: illi subalternari dicitur. Quę ergo per se non habent ordinez ad inuicem: inter ea per se subalternatio esse non potest. ideo requirit illud per se considerari a scientia subalternāte: circa quod versatur scientia subalternata: ꝓpter qd sicut nō dicim⁹ sophisticaz subalternari dialecticę: qr sophisma de quo considerat sophisticus per se: cōsiderat dialecticus per accidens in quātū est obliquitas artis: sic non debemus dicere rhetoricam subalternari dialecticę: quia enthimema. de quo est rhetorica per se: consideratur a dialectico per accidēs quodāmodo. vz. put deficit a syllo: de quo considerat per se. ¶ Possumus etiam ostendere ex mō procedendi ꝓpie rhetoricam dialecticę nō subalternari. nā nisi eēt q̄ modus vniuocus procedendi et demonstrandi inter ꝓspectiuū et geometram: vt quia vterqz per lineas et triangulos: vna alteri non subalternaret̄. Sic naturalis quantum ad illam partem: quę est de yride non procederet per reflexionem lucis: et ꝑ pyramidem constitutā ex angulis incidentię equalibus angulis reflexionis vt procedit perspectiuus: ei nō subalternaretur. Et qr modus procedēdi rhetoricus est alius a modo procedendi dialectico: et circa aliam materiam applicabilis: inter eas subalternatio saluari non potest. imo sicut per rationes logicas aggenerat modus sciendi. qui non aggeneratur per rationes artium et realium: cuz per eas aggeneretur scientia: dialectica non subalternat sibi reales scientias: nec econuerso: ita qr per rationes rhetoricas aggeneratur fides: quę non aggeneratur per dialecticas: sed tm per eas aggeneretur opinio dialectica non subalternat sibi reales scientias: nec econuerso.

Tertio declarandū est: φ he rationes rhetoricę sint applicabiles ad negocium politicum: quasi ad propriam materiam: magis tamen debet rhetorica dici quędaz dialectica q̄ quędam politica. Nam vt habitum est: actus rationis sunt id circa qd īmediate versatur rhetorica. Facta vero ciuilia sunt: quasi materia eius remota: quia habitus sortitur speciē ex eo: circa quod versat̄ imediate

immediate: sicut erit rhetor magis rationalis artifex quam politicus: quia immediatius versatur circa rationes quam circa res: sic magis est dialecticus quam politicus: cum ex eo quod respicit rationes conueniat cum dialectica: ratione vero rei ad quam rationes ille applicantur: vt ratione operum ciuilium sit negocium circa mores. ¶ Ideo notandum: quod facta singularia: ex quibus consurgunt passiones: si comparantur ad materiam ciuilem vniuersalem: secundum quam non conuenit amare vel odire: dicuntur propria materia: sed si comparantur ad actus rationis: vt ad persuasiones: sunt quodammodo materia extranea: propterea possemus distinguere triplicem materiam rhetorice: vnam omnino propriam vt actus rationis: quasi omnino extraneam vt res vniuersales. et medio modo se habentem vt facta singularia que quodammodo materia propria sunt rhetorice: licet non adeo vt actus rationis.

Earum autem preostendere: aut apparere ostendere sicut et in dialecticis. Hoc quidem inductione. hoc autem syllogismis. hoc autem apparens: et hoc similiter. Est enim exemplum quidem inductio. Enthimema quidem syllogismus. Voco autem enthimema quidem rhetoricum syllogismum: exemplum autem rhetoricam inductionem.

¶ In parte ista vult ostendere auctor: quibus instrumentis vtatur rhetorica: et duo facit: quia primo ostendit eam vti enthimemate in exemplo generali. Secundo de dictis instrumentis magis specialiter loquitur. Secunda ibi. (Nunc autem de ipsis.) Circa primum duo facit. Primo facit quod dictum est. Secundo dat differentiam inter enthimemata et exemplum. Secunda pars ibi. (Que autem est differentia.) Iterum prima pars diuiditur in duas: quia primo ostendit rhetoricam vti enthimemate: quod reducitur ad syllogismum. et exemplo quod reducitur ad inductionem. Secundo dat causam dicti. Secunda pars ibi. (Omnes autem persuasiones.) Dicit ergo quod sicut in dialecticis eorum ratio per que volumus preostendere quantum ad rationes veras: aut apparere ostendere quantum ad alias. hoc quidem dictarum rationum est inductio: hoc autem apparens syllogismus. hoc autem syllogismus. et hoc. i. in rhetorica similiter se habet. Nam exemplum ibi est inductio: enthimema vero est syllogismus: nihil enim est aliud enthimema quam rhetoricus syllogismus: et exemplum quam rhetorica inductio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Omnes autem persuasionem faciunt preostendere: aut exempla dicentes: aut enthimemata: et preter hoc nihil. Quare si quidem et totaliter necesse syllogizantem: aut inducentem ostendere quodcunque. Palam autem nobis hoc ex analeticis: necessarium vtrumque ipsorum vtrique horum idem esse.

¶ Probat instrumenta rhetorica reduci ad instrumenta dialectica. Nam si omnes persuasiones rhetorice faciunt preostendere ex eo quod facientes huiusmodi rationes sunt dicentes exempla: aut enthimemata. et preter hoc nihil: quia rationes rhetorice solum dicuntur exempla et enthimemata: ex quo palam est nobis ex analeticis. i. ex libro priorum: quia volentem ostendere quodcunque: aut quecunque taliter: necesse est ipsum syllogizantem: aut inducentem esse. i. ex quo omnis ratio: vel reducitur ad syllogismum vel ad inductionem: que sunt instrumenta dialectice: et enthimemata et exempla: que sunt instrumenta rhetorica reducuntur ad dialectica instrumenta. ideo subdit necessarium esse vtrunque ipsorum. scilicet enthimema et exemplum esse idem vtrique horum. idest syllogismum et inductionem. Quomodo autem omnis ratio reducatur ad syllogismum et inductionem: et qualiter enthimema et exemplum reducantur ad ista: in fine lectionis declarabitur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que autem differentia exempli et enthimematis manifestum ex topicis. Ibi enim de syllogismo et inductione dictum est prius: quia hoc quidem in multis et similibus ostendere quod sic habet: ibi quidem inductio est: hic autem quibusdam entibus aliquod exemplum. propter hec accidere preter ista: eo quod hic sunt vniuersaliter vt in pluribus: ibi quidem syllogismus: hic autem enthimema vocatur.

¶ Dat differentiam inter exemplum et enthimema: et tria facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo concludit eam enthimemate quam exemplo vti rhetoricam. Tertio comparat persuasibile per exemplum ad persuasibile per enthimema. Secunda pars ibi. (Manifestum autem.) Tertia ibi. (Persuasibile quidem igitur.) Dicit ergo primo quod differentia exempli et enthimematis manifesta est ex topicis. i. primo topicorum: ibi enim de syllogismo et inductione dictum est. Prius enim habitum est ibi: quod hoc quod. idest quod inductio est ostendere in multis et similibus: quia sic habet. Nam inductio vt in libro topicorum habetur est a particularibus ad vniuersale. vnde est transibilior et planior: et secundum sensum notior. et pluribus communis: et quod ibi hoc est in dialectica est inductio. hic idest in rhetorica est exemplum. aut pro sed. idest syllogismus habet esse quibusdam entibus. i. premissis alterum aliquod. idest conclusionem propter hec. idest propter premissas ostendere. Nam conclusio: que est aliud a premissis accidit propter premissas: vt quia. idest premisse vere sunt vniuersales: aut in pluribus: et quod ibi hoc est in dialecticis est syllogismus. hic hoc est in rhetorica: vocatur enthimema. Vult ergo dicere quod quia in topicis est differentia habita inter syllogismum et inductionem: de leui patet differentia inter exemplum et enthimema: cum enthimema sit quidam syllogismus: exemplum vero quedam inductio. ¶ Ad intelligentiam huius notandum philosophum dedisse duplicem differentiam inter syllogismum et inductionem. Vnam que tacta est. scilicet inductionem esse ex multis particularibus similiter se habentibus ad aliquod vniuersale. Syllogismum vero esse orationem: in qua quibusdam positis premissis conclusio accidit per illas. Aliam autem in libro priorum. vbi dicitur syllogismum per medium coniungere maiorem extremitatem minori. Inductionem vero per tertium. idest per minorem extremitatem coniungere maius extremum medio. quia autem differentia data in libro priorum subtilior erat: et minus ad propositum quam differentia data in libro topicorum: ideo adduxit illam et non istam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Manifestum autem et quod vtrunque habet species rhetorice. Sicut autem et methodicis dictum est: et in his similiter habet: sunt enim he quidem exemplares rhetorice: he autem enthimematice et rhetorice: similiter hi quidem exemplares: hi autem enthimematici.

¶ Concludit quod species rhetorice: hoc est rhetorica habet vtrunque. idest vtitur vtroque instrumento: exemplo et enthimemate quia sicut in methodicis. idest in topicis dictum est de inductione et syllogismo: et in his hoc est in rhetoricis similiter se habet quantum ad enthimema et exemplum. Sunt enim orationes rhetorice extra res: he autem enthimematice: sic et rhetores: qui talibus orationibus vtuntur quidam sunt extra res: quidam enthimematici. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Persuasibile quidem non igitur non minus ora

stiones:que per exempla. Turbant aut magis enthimematice. Causam aute ipsorum: et quo utendum dicemus posterius.

¶ Ostendit orationes per exempla nō esse minus psuasibiles q enthimemata. nā hoīes vulgares: qui sunt auditores rationū rhetoricarū volentes melius capere exempla: turbant magis. siquis eni loquit enthimemate. Unde addit q causam horum. vz. q enthimemata plus turbāt auditore q exempla: et quo utendū est utroqz. i. enthimemate et exemplo. posterius dicet. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nunc aut de ipsis his magis determinem⁹ liquido. Qm eni persuasibile alicui psuasibile est: et hoc quidem confestim existit ppter se psuasibile et credibile. Hoc aute eo q videatur ostendi per talia.

¶ In pte ista magis in spāli inquirit de psuasionib⁹ rhetoricis: et duo facit. qz pmo inquirit qualr rhetores persuadere debent. Scdo ex hoc investigat ex quibus consistent enthimemata et exēpla: per que fiunt psuasiones rhetorice. Scda ps ibi. (Qm aut sūt pauca.) Circa pmū duo facit. qz pmo distinguit persuasibile. scdo adaptat distinctionē ad propositum. scda pars ibi. (Nulla aut ars.) Dicit ergo q determinandū est de ipsis persuasionibus magis liquido: et magis clare. distinguēdo persuasibile ppter se: hoc quod propter se persuasibile est: confestim distinguit per se psuasibile et credibile: hoc aut qd ē psuasibile huic: est tale: eo q videat ondi p talia. i. psuasibilia huic. ¶ Deide. c. d.

¶ Nulla autem ars considerat particulare puta medicinalis qd Socrati sanū ē: aut Callie: sz quid tali: aut talibus. hoc eniz artificiale. Qd scdm vnūqdqz infinitū: et nō scibile: neqz rhetorica qd secundū vnūqdqz pbabile cōsiderabit: vt Socrati vl' Yppie. sed qd psuasibile talibus: sicut dialectica. Etenim illa syllogizat non ex quibuscūqz: viderēt eni quedā et deliris. Sz illa quidē opportunis. Rhetorica autē ex iam consuetis consiliari.

¶ Ex distinctiōe data investigat quo rhetorica de psuasibili intendit. et duo facit: qz pmo ostendit rhetoricā non intendere de persuasibili huic. scdo dat modū: quo negociatur circa persuasibile simplr. ibi. (Est autem opus.) Dicit ergo q nulla ars cōsiderat particulare: vtputa medicinalis nō cōsiderat quid sit sanū Socrati: aut Callie: sed qd tali: vt puta quid tali egritudini: aut talibus. i. laborātibus in egritudine illa: et dat cām dicti: qz h. i. vle est artificiale: sine scibile: qd autē sm vnūquodqz. i. particulare et singulare est infinitum: et non scibile: et sicut medicinalis non cōsiderat sanū huic: sic rhetorica non cōsiderabit pbabile: vel psuasibile sm vnūqdqz singularium: vtputa Socrati vel Yppie: sed q est persuasibile talibus. i. sic passionatis: vel illo modo se habentibus. sicut dialectica: que non syllat de hisque videnf isti vel ille: vel de hisque videnf quibuscunqz: qz aliqua videntur deliris et stultis. differēter eni dialectica assumit probabilia: et rhetor persuasibilia: quia dialectica assumit probabilia optima ratione: sine cōpetentia ipsi sermoni. Rhetor vero magis arguit ex consuetis consiliare: q talia magis acquiescibilia sunt. Acquiescimus enim his que soliti sumus audire. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Est autē opus ipsius et de talibus: de quib⁹ cōsiliamur: et artes nō habemus: et inter tales auditores: qui nō possunt per multa conspicere: neqz ratiocinari a longe.

¶ Dat modū et documenta: quo psuadere debemus: et duo facit: qz pmo premittit documenta. scdo assignat causam dicti. scda ibi. (Cōsiliamur aūt.) Premittit ergo duo documenta: quorū primū sumitur quantū ad ea: de quibus persuadere debemus. vnde ait: q opus ipsius rhetorice ē persuadere de talibus: de quibus consiliamur: et artes non habemus. Scdm documētū est quantū ad modū arguendi: debemus eni breviter syllogizare: qz tales psuasiones fiunt inter auditores populares: qui non possunt conspicere: nec ratiocinari a longe. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Consiliamur āt de his: q videntur cōtingere vtroqz modo se habere. De ipossibilibus eni aliter aut facta esse: aut fore: aut habere null⁹ consiliat ita existimans. Nihil enim plus.

¶ Manifestat predicta documenta: et pmo manifestat pmū. scdo scdm. scda pars ibi. (Haud sic cōtingit.) Ostēdit ergo pmo q psuasiones sunt de cōsiliabilibus: qz nos cōsiliamur de his: que videnf cōtingere vtroqz modo se habere. De impossibilibus eni aliter hre: aut aliter facta esse aut alr fore nllus: q san⁹ est mētis: cōsiliat ita existimās: q per consiliū suum talia intenf: nihil enim plus. i. ppter nostrū consiliari neqz plus: neqz minus talia esse habēt: et quia opera humana: de quibus persuasiones fiunt: sunt que contingunt aliter se habere: et de quibus consiliamur: ops autem saltem vt in pluribus circa cōsiliabilia psuasiones esse. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Haud sic contingit consiliari et concludere. Hoc quidē ex syllogizatis prius. hocāt ex nō syllogizatis: oportunis autē syllogismo: ppterea q non sunt opinativa. Necesse habz horū hec qdem non esse bene assequibilia ppter lōgitudinē. iudex eni supponit eē simplex. Hec autē non persuasibilia: ppterea q neqz ex confessis sint: neqz ex opinabilibus: quare necessarium enthimema esse et exemplū de contingētibus aliter se habere vt mlta: exemplū quidē inductionē: enthimema autē syllogismum.

¶ Ostendit documentum. vz. persuasionē rhetoricā debere ex paucis esse: et primo facit qd dictum est. Scdo ex hoc concludit syllos rhetoricos aliquādo habere constare ex vna propositione. scda ibi. (Et ex paucis.) Dicit ergo q haud. i. non sic contingit cōsiliari et cōcludere: hoc quidem ex syllogizatis prius: hoc aūt ex non syllogizatis: oportunis aūt syllo: ppterea q non sunt opinata. q. d. q in persuasione rhetorica nō debemus syllogizare et prosyllogizare: nec adducere nō syllogizata: que quia nō manifesta sunt syllogismo indigeāt. Nā cū in talib⁹ iudex et auditor supponaf simplex et grossus: necesse habef: vt quorum. i. de numero dictorum. vz. syllogizata indigerent syllogismo non erant persuasibilia: qz non sunt confessa: neqz opinata. ¶ Cōcludit aūt quantū ad primū documētū: q enthimemata et exemplū rhetoricū debēt esse de cōtingentib⁹ aliter se habere: vt multa. i. vt in pluribus: quia: vt infra patebit: aliqua enthimemata fiunt quodāmodo ex necessariis: et addit q exēplū sic se hz sicut iductio. Enthimema autem sicut syllogismus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et ex paucis et sepe paucioribus q̄z ex quibus primus syllogismus. Si eniz sit aliquid

horum notū nihil opꝫ dicere. Ipse enī auditor hoc appōit: puta ꝙ Doricus corābeleus agonem deuicit. Sufficiens dicere ꝙ olimpia deuicit. hoc autē ꝙ coronalis olimpia nihil opꝫ apponere. cognoscunt enim omnes.

¶ Ostendit aliquādo enthimema rhetoricū debere cōstare ex vna premissa. naꝫ licꝫ ex vno nihil sequat̄: tñ si altera premissarū est nota exponenda: ideo dicit: ꝙ enthimema rhetoricum debꝫ cōstare ex paucis: ꝛ sepe ex paucioribus: ꝙ̄ pmus syll's. idest ꝙ̄ syll's syllogiçatus fine nō computata prosyllogiçatione: qꝛ quando altera premissarum est nota: nō opꝫ dicere eaꝫ. Ipse enī auditor apponit ipaꝫ: vtputa. siquis vellet probare: ꝙ Doricus deuicit agonem coronalē. idest deuicit bellum: ex quo debꝫ coronari: sufficit dicere ꝙ deuicit olimpiaꝫ: si notum esset ꝙ tali victorie deberet̄ corona. Si ḡ ex h deberet fieri syll's: diceret̄ quicūqꝫ deuicit olimpiā: debꝫ coronari: Doricus deuicit olimpiā. ergo ꝛc. Sed si fit enthimema: tacet̄ maior: non enī opꝫ apponere ꝙ olimpia sit coronalis: vt quicūqꝫ deuicit olimpiā ꝙ ei debeat̄ corona: quia vt positum est: hoc omnes cognoscunt.

Ic declarandū est. Utrū omnis ostēsio reducatur ad syllogismū ꝛ inductionem. ¶ Propter hoc animaduertendū: an omnis ratio reducitur ad syllogismū: aut inductionē: licꝫ aliqua de necessitate concludat: que ꝓpe nec est inductio: nec est syll's: vt si diceremꝰ: nulla substātia interempta non interimit̄ substantia: ergo partes substātie sunt substātie. vt igitur ista reductio appareat. ¶ Notandū ꝙ homo ꝓprie rōnalis: modicū autē itellectualis est: dicit̄ enī intelligere simpliciter cognitionē sine discursu: rōnari vero discursum importat: ideo sube separate: qꝛ simpl'r veritatē inuenit̄: ꝛ absqꝫ discursu cognoscunt: simpliciter intellectuales sunt. Nos vero quoꝝ cognitio est discursiua: ꝛ nostrū intelligere est cū continuo tēpore: simpliciter rōnales sumus: participamus autē modicū de intellectualitate: vt quantū ad ꝓpria pncipia: que quasi existentia locus ianue in domo sine discursu cognoscimus. exceptis igitur pncipijs: ad que non est ratio: oīa alia non simpl'r sunt vera: verū qꝛ nō est nobis īnata cognitio simpliciter: nō est nobis inata pncipioꝝ cognitio: qꝛ vt scribitur scdo poste. icōueniēs est nos habere nobilissimos habitus: ꝛ latere nos. Sunt hmōi pncipia nota via sensus: memorie ꝛ experientie: ꝓpter qd̄ ꝯcludere possumus: ꝙ quecunqꝫ scimus: vel scimus p experientiā: vel per artem. nā si preter artem ꝛ experientiaꝫ contingat nos bene facere: hoc est casu: vel aliquo presupposito: de quo nobis non fit cure. ¶ Dicere ergo possumus oēm rōneꝫ nostrā reduci ad syllm̄ vel inductionē: sicut ꝛ oīs nr̄a cognitio aliq̄ mō ad artem vel ad experimentū pertinet: cū inductio sit rōcinium: que per experientiā sciuntur: sic enim imaginari debemus ꝙ experimentuꝫ dupl'r sumi pōt. Primo vt ab arte deficit: ꝛ sic expertorū quodāmodo nō est agere fm̄ rōnē: sed fm̄ ꝯsuetudinē: vt in pmo metaphy. dr̄ expertes modicum differre ab inanimatis. differūt enī quia illa agūt per nām: ipsi aūt per cōsuetudinē. Scdo pōt accipi experimentū fm̄ ꝙ est iductiuuꝫ artis iuxta illud. Experientia fecit artem: inexperientia casuꝫ: ꝛ sic expertū est vīa inductione: vt qꝛ vidimus ꝛ habemus in memoria ꝙ hec herba: vtputa reubarbarū purgauit colerā in hoc ꝛ in illo inducentes in multis facimus vnā propositionē vlem: que est pncipiū artis ꝛ scientie: vt ꝙ oē reubarbarū purgat colerā: ideo dictū est ꝙ inductio est verisimilior ꝛ planior: ꝛ fm̄ sensum notior: eo ꝙ a sensibilibus ad vl'ia pcedat: qui processus est ꝓprius expertorū: put per experientiā manuducimur in artem: syllogismo aūt quasi velociori ꝛ ad concludendū efficaciori vtitur ars vel sciā: ad quaꝫ vt ad cōpletiorē experientiā ordinat̄. Est ergo vna via ad reducendū oēm orationē nr̄am in syllm̄ ꝛ inductionē ex parte experimenti ꝛ artis: que predictis instrumētis vtantur. Secunda via ad ostendendū hoc idē sumi pōt ex his in quibus rationamur. Naꝫ omnis ratio nr̄a vel est ad pncipia: aut est iductio: ad ea que sequunt̄ ex pncipijs: ad pncipia autē est inductio ad ea que sequunt̄ ex pncipijs est syll's nam cum dicit̄ ꝙ ad pncipia nō est ratio: intelligendum est de rōne syllogiçata. Nam per syllogismū non possunt cōcludi pncipia scdꝫ ꝙ hmōi sine petitione pncipij. Pñt tamē pncipia per inductionē ostēdi: ꝛ ideo scribit̄ scdo poꝝ: ꝙ iductio oñdit extremū de medio per tertiū. syll's vo extremū de tertio p mediū. Tertia via ad ostendenduꝫ h idē sumit̄ ex parte nostra. nam oīs nr̄a ratio vel sumitur ex eo ꝙ ex admirari cepimus philosophari: vl' ex eo ꝙ accepimus ordinem in contrariū eius qui est a pncipio questionū: est enī inductio: qꝛ est magis sensibile istā magis rationibus competens: vt philosophari incepimus. Syll's vero: cuius est magis per causaꝫ incedere: competit nobis iaꝫ instructis. Quare igitur oīs ratio. vt tripliciter est ostēsum: ad syllogismū ꝛ inductionē reducit̄: opꝫ exempluꝫ ꝛ enthimema reduci in illa. Reducit̄ enī exemplū in inductionem. Enthimema vero in syllm̄: quod quō fit in fine lectionis sequentis dicetur.

Uoniā sūt pauca qdē necessaria: ex qbus rhetorici syllogismi sunt multa enim de quibꝰ iudicia ꝛ cōsiderationes contingunt ꝛ aliter hr̄e. De his eni que agūt ꝯsiliant̄ ꝛ tractāt: que āt agunt̄ oīa talis generis sūt: ꝛ nihil horū vt consequēs est dicere ex necessitate. Ut in pluribus eniā contingentia ex talibus alteris necē syllogizari. Necīa āt ex necessarijs

¶ In parte ista ostendit phs ex quibus enthimema: ꝛ exēplum. Et duo facit: qꝛ pmo ostēdit ex quibus est enthimema. Secūdo declarat quō habeat fieri exēpluꝫ. Secūda pars ibi. (Exemplū autē.) Circa primū duo facit. naꝫ primo ostendit enthimema ex ycotibus ꝛ signis. Secundo declarat qd ycos: ꝛ quid signū. Scda pars ibi. (Ycos qdeꝫ enim.) Circa primū tria facit: qꝛ primo dicit eoꝝ: ex qbꝰ sunt enthimemata: quedā esse necessaria: plurima tamen esse vt in pluribus: ꝛ ꝙ cōclusiones assimilant̄ pmissis. Scdo dicit hoc esse manifestū ex libro prioꝝ. Tertio concludit signū ꝛ ycotem: ex quibus est enthimema esse idē ꝙ necessariū: ꝛ in plibus. Scda ibi. (Palam aūt nobis.) Tertia ibi. (Enthimemata autem.) Dicit pmo: ꝙ pauca sunt necessaria: ex quibus sunt rhetorici sylli: multa autē sunt de quibus iudicia ꝛ considerationes contingit aliter se habere: quasi diceret ꝙ syllogismi rhetorici raro habēt pmissas necessarias: vt plurimū habet eas ꝯtingētes: ꝛ est ratio: qꝛ hꝰ sylli vt plurimū sunt de his que homines agunt: consiliantur ꝛ tractant: que aūt agunt̄ omnia sunt talis generis contingentis: nihil eni horū: vt ꝯsequens est dicere ex necessitate habꝫ esse. igitur vt plurimū enthimemata habent pmissam contingentē: ꝛ sicut est in pmissis: ita est in conclusionibus. Naꝫ cōclusa non necessaria: sed contingentia ꝛ accidentia vt in pluribus necesse hr̄t syllogiçari ex talibus alteris. idest ex talibus pmissis. ꝙ

sint vt in pluribus aũt pro sed cõclusa necessaria syllogizantur ex necessarijs. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Palam autem nobis: ⁊ etiam hoc ex analeticis manifestum: q꞉ ex quibus enthimemata dicuntur. hec quidez necessaria erũt: plurima autem vt in pluribus dicuntur.

¶ Ostẽdit phs esse manifestũ ex analeticis. idest ex libro priorũ. nam ibi ostensum est cõclusiones necessarias esse ex necessarijs: alia aũt ex alijs. Et q꞉ in rhetorica sont pauce cõclusiones necessarie: multe aũt vt in pluribus: manifestum est ꝙ ea: ex quibus sunt enthimemata ⁊ sylli rhetorici. hec. idest pauca erunt necessaria. plurima aũt dicuntur esse vt in pluribus. Deinde cum dicit.

¶ Enthimemata autem ex ycotibus ⁊ signis. Quare necesse horuz vtrũqꝫ vtriqꝫ idez esse.

¶ Ex eo ꝙ enthimemata sunt ex ycotibus ⁊ signis: cuz habitũ sit esse ex necessarijs ⁊ hisque sunt in pluribus: ꝯcludit vtrũqꝫ horũ. idest ycotez ⁊ signũ esse idẽ vtriqꝫ dictorum. idest necẽio: ⁊ ei qd̓ est vt in pluribus: q꞉ signũ est idez qd̓ necessariũ: ycos aũt est idẽ qd̓ eẽ in pluribꝰ. ¶ Ad euidentiã aũt dictoꝝ ⁊ dicendoꝝ notandũ signũ tripliciter posse sumi ẜm tres figuras syllogismoꝝ: sumit̃ enĩ primo signũ in p̃ma figura: ⁊ hoͦ signũ semꝑ refert signatuz: sicut lac habere est signũ peperisse: ⁊ tunc formet̃ sic sylls: quecũqꝫ habet lac: peperit. hec habꝫ lac. ergo ⁊c. In scd̓a autẽ figura accipitur signũ qñ in plus est signũ q̃ꝫ signatuz: tũc in pluribus signũ signatũ infert: lꝫ vere simplr̃: sicut esse errabundũ de nocte est signũ furis. Põt tamẽ quis esse errabundus absqꝫ eo ꝙ sit fur: tunc formet̃ sic syllogismus fur est errabundus. hic est errabundus. ergo ⁊c. In tertia autem figura sumitur signum quando aliqua duo habẽtia aliquem ordinem ad se inuicem: ex eo ꝙ se comitẽtur in aliquo: credimus ꝙ se comitent̃ in omnibus. vt sapientia habꝫ quendã ordinẽ ad studiositatẽ siue ad bonitatez. ¶ Nã Socrates īter cetera auxilia dicit scientiã eẽ maximũ auxiliũ ad vitandũ peccatũ. q꞉ g̃ videmus ꝙ aliqs hoͦ particularis: vtputa Pytachus ẽ sapiẽs ⁊ studiosus: credimus sapientes studiosos esse. Formet̃ g̃ sic sylls. Pytachus est sapiẽs: Pytachus ẽ studiosus. g̃ sapiẽtes sũt studiosi. Istoꝝ aũt signoꝝ signũ ĩ p̃ma figura: ⁊ ꝙ de necessitate cõcludat dicimus prodigiũ. i. signũ magnũ siue retinentũ: q꞉ hoiem retinet ⁊ terminat eo ꝙ nõ cõtingat soluere: nec ẽ in eo possibilis euasio. Signũ vero in scd̓a figura cũ est in pluribus dicit̃ ycos: quasi imago: vel similitudinariũ. nã si non est necessariũ ꝙ posito tali signo ponat̃ signatũ: est tamẽ verisimile ⁊ ꝓbabile. Signũ vero in tertia figura ycos etiaz dici põt. q꞉ verisĩle est sapientes studiosos esse: tamen q꞉ non habet ꝓpriũ nomẽ dicit̃ signuz non necessariuz: quia non est necessarium ꝙ aliqua non habẽtia aliquẽ ordinẽ ad se inuicẽ se cõcomitantia in aliquo: ꝙ se cõcomitent̃ simplr̃. ¶ Aduertẽdũ tamẽ: ꝙ licꝫ istis oĩbus modis sumat̃ signũ: attñ signũ diuidit̃ cõtra ycotẽ: vel noiat solũ signũ in p̃ma figura: vel noiat signuz in p̃ma ⁊ tertia. Dictũ ẽ eniz ꝙ ycos dupl̃r sumit̃. vno mõ vt noĩat solũ signũ ĩ p̃ma figura. alio mõ ꝓut cõprehẽdit signũ in scd̓a ⁊ tertia figura. Si g̃ ycos sumant̃ ad scd̓az ⁊ tertiã figuram diuisuz cõtra ycotẽ: cõprehẽdit solũ signũ in p̃ma figura: siue signa necessaria: ⁊ sic accipit signũ phs ⁊ ycotem cũ dicit: ꝙ necessariũ est idẽ ꝙ signuz ⁊ ycos. i. ꝙ esse in pluribus: ⁊ ꝙ enthimemata q꞉ constant ex ycotibus signis: constãt ex necessarijs: ⁊ ex his que sunt in pluribꝰ. ¶ Sed ex h̓ etiã apparere põt quõ intelligendũ sit ꝙ eaꝝ ex quibus sunt enthimemata raro sũt necessaria: vt plurimũ vero sunt vt in plꝰibus. Nõ eni intendit phs loq de necessario simplr̃: nec istud capl̃m debꝫ reduci ad generationẽ syllogismoꝝ ex necẽio: vel ad capl̃m de mixtione ex necessario ⁊ contingenti: sed vult dicere ꝙ rhetores cum arguunt per signũ: raro dant signa ĩfallibilia: ẜm plurimũ dant signũ vt in pluribus. ꝓpter qd̓ id ad ẜm prioꝝ vbi terminantur de enthimemate: reduci habꝫ. Cu igitur tales sint ꝯclusiones: quales sont p̃emisse: sicut rhetores raro arguunt per signa infallibilia: cõclusiones eorũ raro sunt infallibiles: vt plurimũ aũt debent esse: vt in pluribꝰ. ¶ Si vero ycos dicat solũ signũ in figura scd̓a: sic signũ diuisum cõtra ycotez cõprehẽdit signũ necessariũ vt signũ in p̃ma: ⁊ nõ necessariũ vt signum in tertia. ⁊ sic loquitur phs de signo infra: cum diuidit ipsum signũz necessarium ⁊ non necessarium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ycos quidez eniz est qd̓ vt in pluribus fit: nõ simpliciter autẽ sicut diffiniunt quidam. Sed quod circa cõtingentia aliter se habere sic se hꝫ ad id: ad quod ycos vt vl̓e ad particulare.

¶ Determinat de ycote ⁊ signo. Et duo facit. q꞉ p̃mo determinat de ycote. Scd̓o de signo. Secũda pars ibi. (Signorũ aũt.) Dicit ergo ꝙ ycos est: quod fit in pluribus: nõ sic quidã diffiniũt ycos est: ꝙ fit simpl̃r: vel ꝙ fit in omnibꝰ: sed ycos sive tale signũ qd̓ fit circa contingentia aliter se habere sic se habꝫ ad illud. ad qd̓ ẽ ycos. idest ad signatuz sicut vl̓e ad particulare. Accipit enĩ hic ycotem ꝓut dicit signum in scd̓a figura ⁊ reperit̃ in aliquo in quo non reperit̃ figuratũ: vt esse errabundũ est ycos ad esse furẽ: cum sit vl̓ius q̃ꝫ ipsuz: ⁊ sit aliquis errabũdus: qui nõ est fur: q꞉ si etiã reperit̃ fur: qui nõ est errabundus: ita ꝙ errabũdus ⁊ fur se habẽt aut sicut excedẽtia ⁊ excessa: nihil ad propositum: sufficit ad hoc ꝙ errabundus sit ycos ad furez esse aliqualẽ talem: qui non sit fur. ¶ Deinde cuz dicit.

¶ Signoꝝ autem hoc quidẽ sic se habꝫ aut aliquod singularium ad vniuersale. hoc autez vt aliquod vniuersaliũ ad particulare. Horũ aũt ꝙ necessariũ inominatũ est ẜm differentiam.

¶ Determinat de signo: ⁊ p̃mo diuidit. scd̓o ostendit quõ vtrũqꝫ signũ se habꝫ ad enthimemata: vl ad syllogismũ rhetoricũ. Scd̓a pars ibi. (Adhuc autem.) Circa p̃mum duo facit: q꞉ primo distinguit signũ. scd̓o specialr̃ determinat de signo necessario. Scd̓a pars ibi. (Necessaria quidẽ igit̃.) Dicit ergo ꝙ signũ h̓ qd̓ sic se habet vt aliqd̓ singulariũ ad vl̓e quantũ ad signatũ in tertia figura vbi particulariter cõcludit intentũ: vt q꞉ Socrates est sapiens ⁊ studiosus ĩferimus omnes sapiẽtes eẽ studiosos: hoc aũt vt aliqd̓ vl̓iuz ad particulare quãtũ ad signũ in p̃ma figura: vbi cõcludit̃ vl̓r intentũ. Istoꝝ aũt signoꝝ vnũ est necessariũ in p̃ma figura: aliud aũt nõ necẽium vt signũ in 3ª. signũ necessariũ vocat̃ retinentũ: quasi hoiem retinens ⁊ terminans: q꞉ cum sit insolubile: nescit homo quõ fugiat. In scd̓o autẽ prioꝝ vocat̃ prodigium: q꞉ magnum signũ. Signũ vero non necessariũ. idest non habꝫ nomẽ ꝓpriũ: ꝫ ꝙ distinguitur ⁊ differt ab alijs. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Necessaria quidẽ igit̃ dico ex quibus fit syllogismus: ꝓpter qd̓ ⁊ retinentiuz nõ est qd tale signoꝝ: qd̓ eniz putant non contingere soluere qd̓ dictum est: tunc fere putant temerariuz tanq̃ꝫ ostensum ⁊ terminatum: retinar enim ⁊ terminus idem est ẜm antiquam linguam.

¶ Determinat de signo necessario dicens ꝙ ea ex quibus est sylls

est sylls dicunt necña: eo q tale signorum idest signũ necessarium est retineriũ. Nam quãdo putãt nõ cõtingere solue re qd dictũ est tunc vere putant retineriũ esse: eo q ostensum et determinatũ sit. nam ſm aliquã linguã grecorum retinar idem est qd terminus vel detinar ſm aliam litteram dicunt esse talia signa necessaria: eo q hoiem necessitent retinendo eum et terminando. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc autem signorum hoc quidem vt singulare ad vniuersale: sicut si quis dicit signum esse q sapientes sint iusti. Socrates nũc enim et sapiens erit et iustus. Hoc quidẽ signum. igitur. Solvendũ est autem quod dictum est: et si verum sit insyllogizabile.

¶ Comparat pdictũ signum ad enthimema: et tria facit: quia primo ostendit quõ signum nõ necessariũ operat ad enthimema. scdo quõ necessarium. tertio epilogat. Scda ps ibi. (Quid igit est ycos.) Dicit ergo q hoc quidẽ signorum: qd se hz vt singulare ad vle. idest signũ in tertia figura. idest preter hoc qd non est necessariũ: est etiam insyllogicabile: habet eni sic fieri huius signũ: vt si quis dicat sapiẽtes iustos ecce qr Socrates: qui nunc est sapiẽs: iustus est. Hoc igit est signũ non necessariũ. ideo soluendum est qd dictum est. Nam et si verũ sit qd cõcluditur: insyllogicabile tamẽ est. nam dato q pmisse vere sint: nõ est necessariũ conclusionẽ verã esse: qr non vz grã forme. licz contingenter vel ex alia cã veritatẽ habere possit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hoc autem vt si quis dicat signũ q egrotat: febricitat enim: vel peperit: qr lac habz: necessariũ qd quidem signorũ solum retineriũ est. solum eni verũ insolubile est. Hoc autem vt vniuersale ad particulare se habz: vt si quis dicat q febricitat signum esse. spissim enim respirat. Solubile enim et hoc: et si verũ sit. Contingit eni non febricitantẽ spissim respirare.

¶ Ostendit quõ se habz signũ necessariũ ad syllogismum. nã tale signũ syllogicabile. Est eni hoc signũ si quis dicat egrotat: qui febricitat: vt accipiamus febricitantẽ non prout est spẽs egritudinis: sed prout dicit aliqd signũ iseparabile egritudinẽ ɔcomitãs: tale etiã signũ est cũ dicit peperit. quia lac habz: istud enim signũ necessarium est: et solũ tale signũ est retineriũ. et cum verũ sit: insolubile est. Nam cũ tale signũ inficiat de aliquo: de necessitate inficiatur signatũ: et ideo est isolubile. qr nõ põt esse q aliquis febricitet: nisi egrotet: et ideo addit q hoc signũ se habz vt vle ad particulare. qr semper vle cõcludit intentũ. vt si quis dicat: febricitare: signũ est egritudinis: spissim aũt respirare nõ est tale signũ respectu febricitationis. Nam et si verũ sit aliquẽ spissim respirare: nõ tamẽ pter hoc sequit q febricitet. imo soluẽdũ est: qr cõuenit spissim respirantem nõ febricitare: vl aliter et melius per hoc qd dicit: hoc aũt vult vle ad particulare: possumus intelligere signum in secunda figura: vt signũ est vlius q̃ signatũ. nã in spissim respirare est in plus q̃ egrotare. ¶ Notandũ q̃ q tã in scda figura q̃ in prima reperit habendo vlis ad pticulare: aliter tamẽ et aliter. nam in secũda signũ se hz vt vle: et signatum vt particulare: cũ ibi mediũ de se hz vt signum pcedit et maior extremitas subiciat: que hz se vt signatũ. In prima aũt totũ est econuerso: vt patz intuenti. ¶ Deide. c. d.

¶ Quid igit est ycos: et quid signũ: et quid retineriũ: et quid differentia dictũ est quidem et nunc. Magis autẽ manifestũ et de his: et ppter quã cãm: et qdẽ syllogizabilia sũt. Hec aũt syllogizata in analeticis determinatũ est de ipsis.

¶ Epilogat dicens: quid igit est ycos: et quid signum: et quid retineriũ. et que differentia inter ipsa dictũ est: nunc tamẽ in analeticis. idest in libro priorũ. vt in scdo dictum est: de his magis manifeste. ibi etiã de ipsis dictũ est: ppter quã causam: hec quidẽ insyllogicabilia sunt: vt signa nõ necessaria: hec autem syllogicata. vt illa que sequunt ex signis necessariis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Exemplũ autem qd quidẽ sit iductio: et qualis inductio dictũ est. Est aũt neqz vt pars ad totum: neqz vt totũ ad partẽ: neqz vt totum ad totum: sed vt pars ad partẽ. Simile ad simile cum ambo quidẽ sunt sub eodem genere: notius autẽ altero sit alterum exemplum est.

¶ In parte ista determinat de exemplo. Et tria facit: quia primo dicit quõ habz fieri exemplũ. scdo qd dixerat ponit in terminis. tertio declarat quoddã qd supposuerat. Secunda pars ibi. (Puta q isidiant.) Tertia ibi. (Omnia autẽ hec.) Dicit ergo qd dictum est prius: q exemplum sit inductio. nam habitũ ẽ q iductio ẽ rhetorica sicut enthimema est rhetoricus sylls. In huius autẽ inductione pmisse vel potius premissa nõ se habz ad conclusionẽ vt pars ad totũ. neqz vt totũ ad partẽ neqz vt totũ ad totũ sed vt ps ad partẽ: et simile ad sile. Fit eni exemplũ qñ aliqua duo similr se hñt ad aliquid: et cũ verificat de vno: cõcluditur de alio: vt si cõtingeret pncipem inuitare nobiles regni ad prãdiũ: et post ɔuiuiũ eos decapitaret: si alius pnceps sile tale cõuiuiũ faceret per exemplũ pus habitũ. possem9 arguere q pnceps iste secũdus dcapitare vult nobiles. igit in exemplo est pcessus de parte ad partẽ: et ab hoc particulari ad illud particulare: debẽt tñ particularia esse similia vel esse sub codẽ genere vt sunt pncipes. Primus fecit cõuiuiũ nobilibus sic et scdus faciet: et vnũ debz esse notius altero: vt factũ pmi pncipis: qd adducit in exẽplo: debet esse notius facto scdi pncipis: sicut pteritũ est notius. nam primus pnceps cõuiuans decapitauit nobiles. secũdus aũt quia facit ɔuiuiũ vt pmus: arguimus eũ decapitare velle et qñ talis pcessus est tũc est exẽplũ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Puta q insidiat tyrãnidi Dionysi9 expetẽs munitionẽ. Et Pisistrat9 tract9 prius isidiãs expetebat munitionẽ: et accipiens tyranizauit et Theagenes in Megariis: et alii quoscunqz sciũt si ppter hoc expedit munera.

¶ Declarat iterum qd dixerat dicẽs: q si aliqs vellet ostẽdere q Dionysius expetẽs munitionẽ insidiat tyrãnidi. idest, vult tyrãnicare: debz adducere in exẽplũ pncipes. q precesserunt dionysiũ: et petierunt munitiones: et acceptis munitionibus tyrãnicauerũt. Nam Pisistratus insidiãs expetebat munitiõem et accipiẽs tyrãnicauit. Theagenes ille alius pnceps in Megariis. i. in illis partibus fecit siliter et hoies alii quoscũqz sciũt fecisse similr. Exemplũ dionysii: et illud semp debz esse notius: eo q p exẽplũ cõcludit vt facta pncipũ: que sunt exẽplũ Dionysii quasi pteritũ sint notiora facto Dionysii: scimus eni Dionysiũ expetere munitiões: ſm qd expetit ppter hoc. idest vt tyrãnicet: nondum scimus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Omnia autem hec sub eodẽ vniuersali: quia insidiãs tyrãnidi munitionẽ expetit. Ex qbus quidem igitur dicunt: que putantur persuasiones esse demonstratiue dictum est.

¶ Declarat qd̄ supposuerat: dixerat enī in exēplo eē pcessū partis ad partē: similis ad simile: que oia debēt eē sub eodē genere: qd̄ satis apparet esse verum ex his: que dicta sūt: qz oia hec. s. Dionysius Pisistratus ꝛ Theagenes sūt sub eodē vl̄r: siue sub eodē genere: qz vl̄r ꝛ general̄r videntur habere ordinē ad vnū aliquid. vt qz quilibz eoꝝ expetit munitiōes: vt isidieī tyrānidi. Ultimo epilogat quod dictū est ex quibus dicunī esse argumētatiōes rhetorice vt enthimema ꝛ exemplū. ¶ Ibi putanī esse ꝑsuasiōes demonstratiue. i. adest ostensiue.

Ad intelligētiā dictorū tria sunt declarāda. Primo videndū est quō differt exēplū ab inductione ꝛ syllo. nam quō differt ab enthimemate declaratū fuit prius per differentiam quā habz inductio ad syllm̄. Rursum quō differt enthimema ꝛ sylls in sequētib⁹ declarabiī. ¶ Secūdo ostendendū est: quō enthimema ꝛ exemplū reducunī ad inductionē ꝛ syllm̄. Tertio manifestabiī. vtrū spectat ad rhetorē cōsiderare de syllogismo ꝛ de inductione: que sunt instrā dialectice: cū spectet ad dialecticū considerare de exemplo: ꝛ enthimemate: que sunt exempla rhetorice. ¶ Propter primū notandū: ꝙ vt ad ꝑsens spectat: exēplū dupl̄r differt a syllo: ꝛ dupl̄r ab inductione. nam sylls coniungit extremū tertio per mediū: ꝛ est in eo quodāmodo ꝑcessus a toto ad partē: cum oēs sylli aliquo mō reducantur ad ista duo ꝑncipia ad dici de omni: ꝛ ad dici de nullo. Exemplum vero coniungit extremum medio per simile: tertio: ꝛ nō est in eo processus a toto ad partē: sed a parte ad partē: vt si vellem probare ꝙ Dionysius insidiaī tyrānidi: si via syllogistica vellem incedere: acciperē hoc medium expetere munitionē: ꝛ formarez sic syllz. Quicūqz expetit munitiones: vult tyrannizare. Dionysius expetit munitiones. ergo ꝛc. ¶ Sed propter exēplū formandū: accipiendū est simile tertio. nā in ꝑdicta argumētatiōe. tyrānizare se hz vt maior extremitas: expetere munitiōes vt medius terminus. Dionysius vt minor extremitas: siue vt tertiū: ꝛ assumaī Pisistrat⁹: qui est similis tertio: se habz simil̄r vt Dionysius. qui est tertius terminus: cōcludeī maior extremitas. vt tyrānizare de medio: vt de expetenti munitiones: ꝛ formabiī sic rō. Pisistrat⁹ tyrānizauit. sed Pisistratus petebat munitiones. ergo qui expetit munitiones vult tyrānizare. cū igitur Dionysius expetit munitiōes. ergo vult tyrānizare. Hic aūt ꝯsideraī vis arguēdi. nā est ꝑcessus a parte ad ptē: vt a Pisistrato ad Dionysium. ꝛ cōiungiī extremū medio per simile tertio: vt tyrānizare cōcludiī de expetenti munitiones per Pisistratum. ꝑpter qd̄ manifeste sunt ꝑdicte differētie: q̄s habz exēplū ad syllm̄. ¶ Aduertendū m̄ in exēplo ꝑter hoc ꝙ in eo cōcludiī extremū de medio per simile tertio: cōcluditur extremū de tertio: vt tyrānizare de Dionysio. Hz ēt exemplo duas differentias ad inductionez: quarū prima est: qz inductio est in oibus particularibus: exēplū vero in vno syllogismo. Nā exēplariter ꝯcludo expetētē munitionē velle tyrānizare ꝑ vnū: vt ꝑ Pisistratū. g̃ hō faciēs tyrānizauit: sed si inductiue hoc ꝯcludere vellē: oporteret me inducere in singulis: qui expetunt munitiones: qd̄ vellēt tyrānizare. ¶ Scd̄a dr̄ia est: qz inductio concludit extremū de medio per tertiū: qz oia singularia accepta concludentia vl̄em ꝑpositionē: que cōstituunī ex extremo: se hūt quasi minor extremitas: vel sicut tertius termin⁹. In exēplo vero cōcludiī extremū de medio: vt tyrānizare de expetēti munitiones non per tertiū: qz non per Dionysiū: sed per simile tertio: qz per Pisistratū. Posset etiā tertia dr̄ia assignari inter exemplū ꝛ inductionē: quia in exēplo ꝯiūgiī et extremū extremo: nō solū extremū ō medio: qz in īductōe nō ꝯuenit: vbi solū extremū de medio īferī.

Secundo declarandū est quō exēplū ꝛ enthimema reducūī ad inductionē ꝛ syllm̄. ¶ Ad cuius euidētiā notādū: ꝙ in omni genere imperfecta reducunī ad perfecta: eo ꝙ perfectiora sunt mēsura imperfectoꝝ: cū igiī sylls ꝛ enthimema quodāmodo eodē modo procedant: qz vtrūqz coniungit extremū tertio per mediū ad syllm̄: qui est perfectior enthimemate: reduciī enthimema. Deficit aūt enthimema a syllo dupl̄r: ꝛ quātum ad mām: ꝛ quantū ad formā quantū ad mām autez qz enthimema magis est de verisimili. sylls vero magis de vero. Habitū est enī ꝙ per syllm̄ magis fit descensus in scientias speculatiuas: in quibus est consideratio scd̄m rei veritatē. Per enthimema autē magis descēdiī in opa politica: in quibus fit processus: ꝛ arguiī per quedā signa ꝛ verisimilitudines. ꝛ qz v̄isimile deficit a vero enthimema rōne materie: circa quā negociaī: ꝺficit a syllo. Scd̄o deficit rōne forme: in syllo enī est ordinatio terminoꝝ ꝛ ꝑpositionū in modo ꝛ figura: vel est aliqd inseꝑabil̄r comitans illud. Cū ergo hui⁹ ordo reseruet complete in syllo: non tamē de necessitate perfecte reseruaī in enthimemate: potest dici enthimema deficere a syllo in forma: ponūtur enim in syllo due ꝑpositiones ꝛ tres termini: in qbus reseruaī complete ꝑdictus ordo. In enthimemate vero: si altera ꝑpositionū sit nota: sufficit alterā ꝑponere. quia auditor de se alterā addit: ꝛ qz ex vno nihil sequiī: quātū ad ꝑdictū ordinē deficit enthimema. sicut ꝛ in duobus deficit exemplū ab inductione. Dictū est enī ꝙ exēplū est in vno. inductio vero in oibus: ꝛ qz ꝑs deficit a toto: ꝛ vnū ab oibus: cōueniens est exēplum deficere ab inductione. Ex isto aūt defectu oriī defectus alius: vt quia iductio de necessitate cōcludit: non aūt exēplum. Nam quia tā inductio q̄ exemplū cōiungunt extremū medio vl̄r: cū ex omnibus particularibus de necessitate ꝑpositio vl̄is cōcludi possit nō autē ex vno nisi ex hypotesi: diciī iductio de necessitate concludere: non aūt exēplū qz silis modus procedendi est aliquo mō in inductione ꝛ cū exēplo: vt vtrūqz coniungat extremū medio: sicut similis modus erit in enthimemate ꝛ syllo: qz vtrūqz cōiungit extremū tertio: enthimema reducetur ad syllm̄ velut ad perfectū in suo genere: ꝛ exēplum ad inductionē: qd̄ declarare volebamus.

Tertio restat ostendere. vtrū rhetor considerare possit de inductione ꝛ syllogismo: ꝑpter qd̄ sciendū ꝙ sicut est in actione rerū naturaliū per ꝯparationē ad suas formas: sic est in consideratione scientiarū ꝑ cōparatione ad sua subiecta. Nam sicut res nāles per suas formas trahunt spēs: ꝛ habēt actualitatez: ꝛ determinanī ad modos: vt calidū per formā caloris poniī in eē calido: ꝛ determinaī ad hanc actionez: que est calefacere: sic scie ꝑpter subiecta sua trahunt spēm ꝛ determinationē: eo ꝙ cōmune sit oi habitui trahere spēm ex obiecto. ꝛ etiam ꝑ hui⁹ subiecta: que sunt obiecta in scientijs artes determinanī ad modū cōsiderandi. nā quicqd cōsideraī in scia rōne subi inducī. ¶ Hoc viso sciendū ꝙ res nāles aliq̄ agunt scd̄m se: alique vero vt sunt instrm̄ alterius. nā si saluare possumus aliquo modo res posse scd̄m se efficere: que non excedūt suas spēs: vt calidū rōne sue forme calefacere: nihil tamē agit vltra suam formā: nisi ꝑut est instrm̄ alterius: ꝛ ideo calor in igne licz sit accns: cōparaī ad introductionez forme substātialis: que excedit ipsum ꝑut agit in virtute forme substātialis ignis: qz ergo rhetorica recipit spēm ex enthimemate: de quo est ꝑncipal̄r considerāo ꝛ enthimema deficit a syllo: ꝛ nihil agit vltra spēm suam in virtute

in virtute

in virtute propria: rhetorica fm se z sine virtuti innixa de syllo cõsiderare non poterit: in virtute tñ artis dialectice ꝓsupponẽdo que de syllo determinat a dialectico esse ostensa: sic de syllo aliqua dicere nõ est incõueniẽs. Unde cũ phs in hoc libro assignare voluit differentiaz inter exẽplum z enthimema per differẽtiã: que est inter iductionẽ z syllm non valens tanq̃ rhetor in virtute ꝓpria talem differentiã ostendere remisit nos ad librũ topicoꝝ: vbi est dicta differẽtia ostẽsa. ℂ Dialecticus vo in virtute ꝓpria de enthimemate cõsiderare poterit nõ agẽdo vltra suam spẽm. nam cuz per habitum cognoscat̃ priuatio: z per perfectũ imperfectũ cum enthimema deficiat a syllo: sic non agit vltra suã spẽm habens spẽm perfecti si de imperfecto ꝯsiderat: eo q̃ imperfectũ per spem perfecti sit aptũ natũ cognosci. sic dialecticus non agit vltra suam formã: cũ cõsiderat de enthimemate: qð a syllo deficit: z sic est de enthimemate respectu sylli: qð rhetor: qui per se de enthimemate considerat in virtute ꝓpria nõ põt cõsiderare de syllo: qui ipsum superat. Dialecticus vero põt considerare de enthimate: per qð a syllo deficit: sic etiaz est de exẽplo respectu inductionis. Naz rhetor in virtute ꝓpria non põt cõsiderare de inductione: que superat exemplũ. poterit tamẽ dialecticus considerare de exemplo qð deficit ab inductione. ℂ Aduertendũ tamẽ: q: vnũqðq: positiuũ cum per se consideraẽ plura possunt de eo cõsiderari q̃ cum non per se cõsideraẽ: sed cõsideraẽ soluz per aliud z per accidẽs. Dialecticus. qui ꝯsiderat de enthimemate z exẽplo inquantũ sunt diminute argumẽtationes: z quodãmodo obliquitates sue artis: non poterit de exemplo z enthimemate tot considerare: quot põt rhetor. qui de eis magis per se videtur intendere.

Enthimematũ aũt maxima differentia: z que maxie latuit omnes fere est: que quidem z circa dialecticã methodũ syllogismoꝝ. Hec quidem ipsoꝝ sunt fm rhetoricã: z sic fm dialecticam syllogismorũ. Hec autem secunduz alias artes z potentias.

ℂ In parte ista ostendit phs esse diuersa genera locorum: z enthimematum quibus vtunẽ rhetor z dialecticus, a locis z enthimematibus pertinentibus ad alias artes: q: primo facit qð dictũ est. Scðo exponit se ostendens qui loci: vel qui sylli sunt ꝓpe rhetorici z dialectici: z qui fm alias artes. Scða pars ibi. (Dico eni dialecticos.) Circa primum duo fac. nã primo huiusmõi locos distigụit. scðo ostẽdit locos spãles esse latẽriores alijs p differentiã inter ipsas partes ipsis locis. Scða pars ibi. (Has quidẽ existẽtes.) Dico ergo q̃ quedã differẽtia maxime est enthimematũ i. syllogismoꝝ rhetoricoꝝ: que differentia maxime latuit fere oẽs: qui de rhetorica tractauerũt: z ista differentia nõ solũ est enthimematũ circa rhetoricã: sed est etiã sylloꝝ circa dialecticũ methodũ. i. circa dialecticã artẽ: est aũt hec differentia: q: hoc ipsoꝝ. idest hic de numero ipsoꝝ enthimematũ sunt fz rhetoricã: h fm alias artes z potentias: sic fm dialecticã methodũ syllogismorũ: q̃si diceret q̃ sicut est loquendũ de genere enthimematũ circa rhetoricaz: q̃ aliqua sunt enthimemata circa rhetoricã: aliqua vero fz alias artes. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Has quidez existentes. has aũt nondũ comprehensas: ꝓpter qð z latent auditores z magis tangentes fm modum transeunt ex ipsis. Magis aũt planũ erit qð dicit̃ p plura.

ℂ Ostendit locos speciales lateniores alijs per differẽtiã inter ipsas artes dicẽs: aliquas artes esse existẽtes z scitas apud nos: has aũt idest alias nondũ esse cõprehensas: z q: logica z rhetorica: ita inuente sunt z hoĩes oẽs aliq̃ mõ participant eis: artes aũt spãles nõdũ scite sunt: z inuentis non oẽs participant: ꝓpĩs q̃ qñ arguẽtes per syllogismos: vel enthimemata trãseũt ex ipsis. idest ex dialectica z rhetorica tangentes fm methodũ aliã magis latet auditorẽ. Nõ eni ita manifesti sunt alij loci pertinẽtes ad alias artes: sicut dialectici rhetoricicum sint loci de cõibus: que omnibus sunt nota. idest addiẽ q̃ per plura. idest per ea que plura cõprehendũt: erit magis planũ. siue magis manifestum. ℂ Deinde cũ dicit.

ℂ Dico eniz dialecticos z rhetoricos syllogismos esse: de quibus locos dicimus. Hi autez sunt qui cõmunes de multis z nãlibus z politicis: z de multis differẽtibus spẽ: vt puta locus a maiori vel minori: nihil eni magis erit ex hoc syllogizare: aut enthimema dicere de iustis: vel de naturalibus: vel de quocũq: q̃uis hec specie differant.

ℂ Determinat locos z syllos pertinentes ad dialecticaz z rhetoricã: z ad alias artes. Et duo facit: q: primo facit quod dictũ est. Scðo dat causaz dicti. Scða ibi. (Et illa qdẽ.) Circa primũ duo facit. Nam primo ostendit qui loci: vel q̃ sylli sint pertinẽtes ad dialecticã z rhetoricã: q: cõmunes. Scðo declarat locos vel syllos pertinẽtes ad alias artes ostendens eos esse proprios. Scða ibi. (Propria autez.) Dicit ergo q̃ ipse vocat dialecticos rhetoricos syllos eos de quibus dicimus locos. idest ꝓpositiones cões. ideo subditur q̃ hi. scilz sylli: vel loci dialectici z rhetorici sunt: qui sunt cões de multis vt de nãlibus z politicis: z de multis alijs materijs differentib⁹ spẽ: vt puta locus a maiori z minori. q: per tales locos nõ magis syllogizabimus vel dicemus enthimemata de iustis vel de nãlib⁹: vl de quocũq: alio: q̃uis hec spẽ differant. Igiẽ ꝓpositiones z loci q̃ p̃nt adaptari ad diuersas materias ptinẽt ad dialecticã z rhetoricam. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Propria aũt quecunq: ex propositionibus: que circa vnãquãq: spẽm: aut genus sunt: vt puta de nãlibus sunt ꝓpõnes: ex quibus neq: enthimema: neq: syllogismus est de moralibus: z de his alie: ex q̃bus non erit de nãlibus. Similiter q̃ hoc fm se habz in omnibus.

ℂ Declarat proprios syllos z propria enthimemata circa quãlibz artẽ dicens: q̃ illi sunt ꝓprij sylli vel illa sunt ꝓpria enthimemata: quecũq: sunt ex ꝓpositionibus: circa vnãquãq: spẽm determinatã: vel circa vnũqðq: gen⁹ determinatũ: vt ꝓpositiões: que ita deseruiunt vni gñi: que non possunt adaptari ad aliud genus. Nam de nãlib⁹ sũt ꝓpositiones: de quibus non potest fieri enthimema: neq: syllo in moralibus. De his. idest de moralibus sunt alie ꝓpositiones: siue alij loci: ex quibus nõ erit syllo de nãlibus siue naturalis. Similr aũt hoc se habz in omnib⁹ q̃ aliq̃ propositiones vnius artis nõ deseruiũt ꝓpositionibus alterius artis. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Et illa quidẽ non faciunt circa nullũ genus sapiẽtẽ: circa nullũ eni subiectũ sunt. Hoc aũt quãto quis vtiq: melius elegerit ꝓpõnes: latebit faciens aliaz sciam a dialectica z rhetorica.

Si eni icidere i principijs nō adhuc dialectica neqꝫ rhetorica. sed illa erectius habꝫ principia. Sunt aūt plurima enthimematū: que dicunt ex his spēbus. s. particularibus ꝛ ꝓprijs ex cōibus paucioꝝ. Quēadmodū igit̄ etiā in topicis ꝛ hic diuidēdū enthimematū spēs: ꝛ i locis ex quibus sumendū. Dico aūt spēs quidē eas: q̄ ſm vnūqđqꝫ genus ꝓprias ꝓpositiōes: locos autem cōmunes: similiter omnium.

¶ Assignat ratioē dicti. Et duo facit: qꝛ primo assignat ratioē: quare loci oēs pertinēt ad dialecticos ꝛ rhetoricos spāles vero ad alias. Scđo ex hoc cōcludit: ꝙ sicut in topicis. Distinguebat̄ de sylli̅s. sic in rhetorica distinguēdū est de enthimematibus. Scđa para ibi. (Quēadmodum igit̄.) ¶ Circa primū tria facit: qꝛ p̄mo dat cāꝫ: quare loci cōes pertinent ad dialecticū ꝛ rhetoricuꝫ dicens: ꝙ illa idest pertinentia ad dialecticū ꝛ rhetoricū non faciunt sapiētē circa aliqđ genus determinatū: qꝛ circa nullū determinatū subm sunt. Cuꝫ ergo loci ꝛ ꝓpositiones cōes sint hꝫ: opꝫ talia ad rhetorē ꝛ ad dialecticū ptinere. ¶ Scđo assignat rōnem: quare enthimemata ꝛ syllogismi ex ꝓpositionibus specialibus pertinent ad alias scias dicens: ꝙ quāto aliquis melius eligeret ꝓpositiones spāles latebit: qꝛ nō sunt ita manifesta ꝓpꝛ sicut cōmunia: faciens aliaꝫ sciam ad dialecticā ꝛ rhetoricaꝫ. Nam huiꝰ ꝓpositiones magis vident̄ directe pertinere ad alias q̄ ad dialecticaꝫ ꝛ rhetoricā ideo addit ꝙ si icideret i p̄ncipijs. idest si ꝓpōnes reducāt̄ in sua p̄ncipia. nō adhuc dialecticam: neqꝫ rhetorica habebit illa pncipia: sed illa: hoc est alia ars spālis erectius siue directius habꝫ talia p̄ncipia: qđ q̄uo verum sit: in fine lectionis patebit. ¶ Tertio. qꝛ spālia sunt multa: cōmunia pauca: cōcludit esse plurima enthimematuꝫ: quedā ex his speciebus. i. ex his spālibus ꝓpositioibus: vt ex particularibus ꝛ ꝓprijs: pauciora aūt esse enthimemata ex cōmunibus. Scđa pars incipit ibi. (Hec aūt quanto.) Tertia ibi. (Sūt aūt plima.) Deide cū dicit. (Quēadmodū igit̄.) concludit distinguēda esse in rhetorica: sicut in dialectica. Et duo facit: qꝛ p̄ facit qđ dcꝫ ē. scđo cōtinuat se ad dicēda. Scđa pars ibi. (Primo quidēꝫ igit̄.) Dicit ḡ ꝙ sicut in topicis: vt in p̄mo topicoꝝ dictum fuit: ꝙ propositionū: ex q̄bus fiunt syllogismi: quedā sunt cōmunes ꝛ logice: quedā sunt speciales ꝛ aliarū artium: vt nāles: ꝛ ethice: ꝛ infra hoc dicendū est inter spēs enthimematum hoc est spāles ꝓpōnes: ex quibus sumēdū est enthimema ꝛ exponit se dicens. (Dico autem.) idest voco spēs ꝓprias ꝓpōnes eas. vꝫ. que sunt ſm vnūqđqꝫ genus: locos autēꝫ voco cōmunes. similr̄ oium. idest omnes ꝓpōnes: q̄ vniformiter se hñt ad omnia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Primū quidem igitur dicamus de spēbus. Primo aūt accipiamus genera rhetorice quatenus diuidentes quot sunt. De his singillatiꝫ accipiamus elementa ꝛ ꝓpositiones.

¶ Primo quidē qꝛ dixerat enthimemata: fieri ex ꝓpositionibus spālibus: ꝛ sumenda esse siue habere robur ex locis vel ex ꝓpositionibus cōmunibus: continuans se ad dicēda ait: ꝙ primo sine prius dicamus de speciebus. idest de specialibus propositionibus. prio accipiamus genera rhetorice. idest materias illas: circa quas negociatur rhetorica: vt deliberatiuum: exclamatiuū ꝛ iudiciale: quatenus dicētes: ꝙ sunt huiꝰ genera de eis accipiamus singillatiꝫ elementa: propositiones ꝛ loca competentia illis.

Hic declaranda sunt tria. p̄mo quomodo differunt enthimemata rhetorica ab enthimematibus aliarū artiū. Scđo ondetur cū p̄ncipia ꝛ elemēta enthimematū sint loci: vt dicit̄ circa finē secūdi huius sciꝫ: ꝛ locus non sit idē quo principiū dici de omni ꝛ principiū dici de nullo. Tertio cū taꝫ dialectica q̄ rhetorica vtatur suis locis: videnduꝫ est quomō differunt loci rhetorici a locis dialecticis. ¶ Propter primū notandū ꝙ sicut p̄ncipiū est i demōstrationibꝰ. sic suo modo est in entibus. Videmus eni alia p̄ncipia demōstratiua ingredi demonstrationē ſm subam: alia vero ſm virtutē solum. nā p̄misse substantialr ingrediunt̄ demonstratiuū syllm: dignitates vero ſm virtutes. Nam cum arguitur: ꝙ ois figura plana habēs angulū extrinsecū habꝫ tres angulos equales duobus rectis. triangulus est hꝫ: ergo ꝛc. non valet argūm: nisi cōcludit in huius vtute dignitatis: quecūqꝫ vni ꝛ eidem sunt equalia: inter se sunt equalia. nam ex eo ꝙ duo recti sunt equales angulo extrinseco trianguli: ꝛ alteri angulo intrinseco. ꝛ omnes tres anguli intrinseci valent per predictos angulos: eo ꝙ extrinsecus valet duos intrinsecos. sequitur tres intrinsecos duos rectos valere. Simili mō est in enthimematibus. Naꝫ preter ea que ingrediunt̄ enthimemata ſm subaꝫ: opꝫ dari aliud: qđ ingrediatur ſm virtutē. cuius efficatia enthimema concludat: nō eni valꝫ. miles pōt impugnare castrū. ergo imperator: nisi supponat̄ qđ pōt minus. pōt ꝛ maius: adeo predictuꝫ enthimema coroborat̄ per locū a minori. Et idē est ꝙ locus in topicis suis circa p̄ncipiū dicit locū esse sedeꝫ argumenti. nā ex loco tanq̄ ex maxima elicitur conueniens argumentū ad propositā questionē. Isto etiaꝫ modo loquit̄ phs cum ait: elementū aūt enthimematis ꝛ locum idem dico. ¶ Est ḡ locus p̄ncipiū enthimematis nō intrinsecū ꝛ ingrediēs ſm subam: sed extrinsecū ingrediēs ſm virtutem: quā si inter locū ꝛ maximā ponere vellemus differētiam non distingueremus eā ex eo: ꝙ vnū esset p̄ncipiū ſꝫ virtutē. alterū vero ſm subam. Nā vtrūqꝫ tā locus q̄ maxima habet rationē p̄ncipij extrinseci: ꝛ non ingredit̄ enthimema: nisi virtualr: sed tota diffa sumenda esset ex eo: ꝙ locꝰ magis videt̄ habere ratione p̄ncipij icomplexi: maxima vero magis videt̄ esse p̄ncipiū cōplexuꝫ. Et qꝛ complexa ab icōplexis sumūt originē: sicut multitudines ab vnitatibus: maxima videt̄ trahere ortum a loco: vt a loco minori sumit ortum h̄ maxima: qđ pōt minus: pōt ꝛ maius. vñ possemus dicere ꝙ maximā scimus in quantū locos scimus. ¶ Nā sicut p̄nꝰ cognoscimus inquantuꝫ terminos cognoscimus vt dicit̄ in p̄mo posterioꝝ: qꝛ si scimus quid est totum: ꝛ quid est pars: scimus ꝙ omne totū est maius sua parte: ꝛ omnis pars est minor suo toto: sic si scimus qđ est minus vnde sumitur locus a minori: ꝛ quid maiꝰ vñ sumitur locus a maiori: scimus: quod potest minus: potest ꝛ maius: ꝛ quod non potest maius non potest ꝛ minus. ¶ Aduertenduꝫ tamen: ꝙ loci vel maxime a quibus sumunt robur enthimemata: sunt vniuersaliores enthimematibus. naꝫ ad ꝯfirmandū enthimema hoc: miles pōt expugnare castrum. ergo imperator: assumimus hāc maximam. qđ potest minus ꝛ maius: ꝛ dicimus ꝙ predicti enthimematis est elementū locus a minori: cum tamen talis locus non magis sit elementū enthimematis p̄dicti q̄ cuiuslibꝫ alterius habentis similē formam. Nam ꝛ huius enthimematis: comes potest expugnare. ergo rex. est etiam elementū locus a minori. Cum igit̄ ꝓpria vlium sint vlia: ꝛ p̄ticularū sint particularia: vt hoīs est ꝓpriū homo: huius hoīs hic homo: vt dicit̄ in 12ᵒ metaphy. sicut enthimematis vlr accipimus elementuꝫ in vlia enthimemata

mematis huius est elementum hoc in particulari. Si ergo volumus accipere elementa et elementata secundum proportionem equatam: non dicemus q locus a minori est elementum huius similes pot expugnare. ergo imperator: sed accipiemus b. pro omni minori: et a. pro omni maiori: et tunc formabitur enthimema. b. ergo et a. talis enthimematis erit elementum locus a minori secundum proportionem equatam: sic etiam huius enthimematis: album secundum q huius disgregat. ergo non nigrum. non est elementum locus a contrario secundum proportionem tactam: sed sumentur a. b. pro quibuscunque contrariis: et tunc formabitur enthimema. a. secundum q b agit hoc. ergo non. b. et talis enthimematis locus a contrario erit proportionatum elementum. ¶ Cum ergo enthimematum constitutorum secundum vniuersales terminos sint elementa proportionata loci vniuersaliter accepti: oportet enthimemata secundum particulares terminos formata habere particularia elementa. Verum quia vniuersalia in particularibus sunt ipsa particularia: vt animal in homine est idem quod homo: contrarium etiam vt reseruatur in albo est idem quod album: et vt reseruatur in curuo est idem quod curuum. sicut ergo cum. a. et b. sumebantur vniuersaliter pro singulis contrariis: et ex eis constituebantur enthimemata. assignatur ibi elementum proportionatum loco a contrario: sicut si descendimus ad hoc genus contrariorum. vt ad album et nigrum: rectum et curuum: oportet ibi assignari vt elementa locum ab hoc contrario. Cum ergo dicimus album secundum q huius disgregat. ergo non nigrum huius enthimematis est exemplum proportionatum locus a contrario: quod reseruatur in albo: non locus a contrario simpliciter: et quia contrarium in albo idem est quod album accipiendo locum et elementum proportionatum: cum quereretur a nobis vnde locus. si liceret nobis sic loqui diceremus: q in predicto enthimemate est locus ab albo. ¶ His visis apparere potest quomodo differunt enthimemata rhetorica ab enthimematibus aliarum artium: et etiam manifestum esse potest q enthimemata aliarum artium formata ex specialibus propositionibus: si reducuntur in sua principia: incidunt in principia aliarum artium: quorum sunt enthimemata. Nam cum rhetor et dialecticus non negocientur circa aliquod determinatum genus. enthimemata accepta secundum vniuersales terminos pertinent magis directe ad dictos artifices: sed cum constituuntur ex specialibus propositionibus: pertinent ad speciales artifices. verum autem enthimemata formata ex specialibus propositionibus possint pertinere ad rhetorem vel ad dialecticum in sequenti lectione apparebit. ¶ In presentiarum autem in tantum patefactum sit: q sicut rhetor et dialecticus non assignant locum ab hoc contrario: vel ab illo: vt ab albo vel curuo: sed a contrario: nec ab hoc maiori vel ab illo: vt a rege vel imperatore: sed a maiori. sic enthimemata et syllogismi de quibus considerant rhetor et dialecticus: et non alii artifices: non debent constitui ex hoc contrario: vel ex illo: sed ex terminis communibus designantibus omne maius: et quia enthimemata constituta ex specialibus propositionibus reducuntur ad particularia principia: vt in locum ab albo: vel in locum a curuo cum de albo et curuo considerent particulariter artifices: incidunt talia argumenta in principia aliarum scientiarum.

Secundo videndum est. Utrum enthimemata reducantur in principia dici de omni: et dici de nullo. ¶ Ad cuius euidentiam notandum duo esse genera principiorum tam syllogismorum quam enthimematum: vt superius aliqualiter est tactum. Nam quedam sunt principia secundum substantiam: quedam vero secundum virtutem: principia autem secundum substantiam: et que essentialiter ingrediuntur syllogismum distinguuntur: quia quedam sunt formalia: et quedam materialia: nam termini et propositiones se habent sicut materia syllogismi: ordo vero secundum modum et figuram: siue secundum qualitatem et quantitatem se habent sicut forma syllogismi: vel sicut aliquid forme annexum. Et quia principia intrinseca secundum substantiam argumenti in virtute principiorum extrinsecorum: et secundum virtutem: eo q talia principia vniuersaliora sint: sicut distinguimus principia intrinseca in formam et materiam: ita oportet distinguere extrinseca in principia dantia efficaciam forme et materie. Nam principia non ingredientia syllogismum vel substantiam aliqua probant formam: aliqua vero materiam: vt principium dici de omni et dici de nullo probant formam: maxime vero et dignitates probant materiam. que si bene consideramus: manifestatur nobis causa quare principia syllogismorum secundum virtutem probantia formam sunt tantum duo: vt principium dici de omni et de nullo. Nam cum forma syllogistica diuersificetur secundum triplicem figuram si in illis figure assignarentur sua principia: non esset possibile omnia talia reduci in dici de nullo et in dici de omni. Nam secunda figura et tertia non innituntur directe dictis principiis: sed secunda figura innititur huic principio. Quicquid remouetur a consequente et ab antecedente. ideo oportet omnes conclusiones in illa figura esse negatiuas: ergo quia gratia forme propter quam talia principia sunt inuenta ad positionem consequentis non sequitur positio antecedentis: sed ad destructionem sequitur destructio: sic etiam et tertie figure sua principia possemus assignare si tempus adesset. ¶ Probant ergo dici de omni: et dici de nullo solum formam: et quia tales forme per indirecte concludatur: non variat ordinem terminorum: eo q medius terminus subiicitur semper in ipsa propositione: et predicatur in secunda: et maior extremitas in conclusione de minori predicatur: nec etiam variat prout spectat ad presens negotium: et semper maior est vniuersalis: solum quantum ad qualitatem est ibi variatio. Et quia qualitas non variatur nisi per affirmationem et negationem: oportet talia principia solum duo esse. videlicet dici de omni quantum ad conclusionem affirmatiuam et dici de nullo quantum ad negatiuam. ¶ Et si diceretur q conclusio in prima figura non semper est vniuersalis: sed aliquando particularis. ergo oportet ibi assignare principium dici de quodam sicut dici de omni: et dici de quodam non sicut dici de nullo. ¶ Dicendum esset q cum maior sit semper vniuersalis: quicquid sumitur sub subiecto sumitur sub predicato. vel remouetur ab eo: si sit negatiua. Et quia in maiori principaliter virtus syllogistica est: ab ea sumi debent principia. cum ergo conclusio non sit particularis in prima figura ex parte maioris sed ex parte minoris: aliqua principia sumunt originem dici de quodam. vel de quodam non. necesse non habent rationem principii. Vel dicendum q dici de quodam: vel de quodam non quia concluduntur in dici de omni: et in dici de nullo non constituunt diuersa principia ab illis. non sunt ergo dici de omni: et dici de nullo principia tertie et secunde figure: nec adinuenit principium in prima vt indirecte concludat: sed solum sustentatus fuit in predictis duobus principiis. Dici posset q principia quanto pauciora sunt quantitate: maiora sunt virtute: et magis habent rationem principii. Et quia secunda et tertia figure reducuntur ad primam tanquam ad illam: que maxime facit scire: vt dicitur in primo posteriorum: oportet principia secunde et tertie reduci ad principia prime: propter quod sequitur ea non proprie habere rationem principii: vel et si in eis rationem principii saluaremus: magis artificiale est: quanto in arte fit reductio ad pauciora principia. Et sicut est de secunda et tertia respectu prime. sic est de syllogismis prime figure indirecte concludentibus respectu syllogismorum concludentium directe. Nam illi ad istos reducuntur. ¶ Uiso quomodo dici de omni et dici de nullo probant formam: restat videre quomodo dignitates et maxime probant materiam. ¶ Ideo notandum q propositiones et termini vt ingrediuntur syllogismum dupliciter considerari possunt. primo secundum se et quantum ad naturam suam: et sic pertinent ad materiam syllogismi. Secundo prout stant sub debita qualitate: et quantitate: et ordine syllogistico: et sic pertinent ad formam. omnia ergo illa principia: que sumuntur ex materia

terminorum se tenent ex parte materie: illa vero que ex ipso ordine syllogistico accipiuntur: se tenent ex parte forme. et ideo dici de omni: et dici de nullo dicuntur probare formam: eo quod talia principia ipsum ordinem syllogisticum includant. Non est enim dici de omni idem quod propositio universalis affirmatiua: vel dici de nullo idem quod negatiua: quia cum ex puris particularibus nihil sequatur. sed oportet in quolibet syllogismo aliquam propositionem universalem esse: in quolibet syllogismo esset principium dici de omni vel de nullo. quod falsum est. ¶ Unde quia Commenta. Auerroys volens super priora describere dici de omni ait: quod non est dici de omni in eo quod dicitur omne animal est corpus. sed ex eo quod omne animal disponitur per corpus: et quicquid disponitur per animal: disponitur per corpus: in quo manifeste ostendit in dici de omni includi totum ordinem syllogismi affirmatiui: qui per ipsum probatur: sic in dici de nullo clauditur totus ordo syllogismi negatiui: qui confirmatur per tale principium. Dignitates vero et maxime et loci se tenent ex parte materie quia ex ipsa natura terminorum sumuntur. ¶ Nam quia natura contrarii est alia a natura maioris et minoris: locus a contrario et maxima data in tali loco distinguuntur a loco a maiori et a minori: et a maximis ibi datis. propterea diuerse dignitates accipiuntur secundum aliam et aliam naturam rerum: que significatur per terminos: quia clarum esse potest: quare in libro priorum assignantur solum principia formalia: ut dici de omni et de nullo: de locis et dignitatibus: et maximis ibi nulla fit mentio. ¶ Nam cum in dicto libro ordo syllogisticus specificetur secundum alium et alium modum: et secundum aliam et aliam figuram: termini vero sumantur communes non designantes hanc naturam: nec illam: non proprie ibi possunt sumi principia deseruientia naturis rerum: et terminis secundum se sumptis: que se tenent ex parte materie: sed solum ibi accipiuntur principia includentia ordinem syllogisticum que se tenent ex parte forme: et si aliqualiter principia se tenentia ex parte forme et maxime ibi assignari possent: hoc est inquantum preter syllogismum simpliciter fit descensus ad materiam contingentem et necessariam. ¶ Sed si quereretur. utrum sit assignare certum numerum principiorum materialium siue dignitatum: sicut assignatur certus numerus principiorum formalium: quia talia ad dici de omni: et ad dici de nullo reducuntur. ¶ Dici posset quod nature rerum non sunt nobis simpliciter note: ideo numerum talium dignitatum simpliciter ignoramus: quia non scimus numerum naturarum. verum quia in omni natura reseruatur natura entis aliquo modo nobis talis numerus est notus. quia nota est nobis illa dignitas: que sumitur ex ipso ente: ad quam omnes alie dignitates reducuntur. Unde et Commentator super quarto metaphysice. vult omnia principia inniti isti principio. de quolibet affirmatio. vel negatio vera est: quia tale principium ex ipso esse: vel ex ipsa natura entis accipitur: et quo aliquo modo ars imitatur naturam: quia sicut in natura est unitas ex parte materie: pluralitas ex parte forme: eo quod est dare duo contradictoria: et tertium quod subiicitur eis: licet Plato huic sermoni non recte contradixit ponens unitatem ex parte forme: et pluralitatem ex parte materie: sic in arte syllogistica principia formalia reducuntur ad duo. ut ad dici de omni: et ad dici de nullo. principia vero que se tenent ex parte materie reducuntur ad unum. scilicet ad illud principium: de quolibet affirmatio vel negatio vera. ¶ Aduertendum tamen quod sicut forme naturales: et educte de potentia materie quodammodo in ipsa materia clauduntur: de cuius potentia sunt educte: sic principia formalia syllogistica habent ad de quolibet affirmatio reduci habent. Valeat simile quantum potest: quia ars non est natura: sed fit via nature. ¶ His declaratis de leui apparere potest enthymemata rhetorica propter hoc quod reducuntur in locos et maximas tanquam in principia se tenentia ex parte materie reduci in dici de omni et de nullo tanquam in principia formalia. Nam cum enthimemata reducuntur ad syllogismum: oportet principia syllogismi simpliciter aliquo modo reseruari in enthimematibus. oritur ergo dubitatio: quam sequebatur. Utrum enthimemata reducerentur in dici de omni et de nullo cum reducuntur in locos tanquam in propria elementa: quia credebatur locos et dicta principia eodem modo habere rationem principii quod falsum est.

Tertio ostendere restat. Utrum loci dialectici differant a locis rhetoricis et quomodo. Adhuc dixerunt quidam predictos locos sic differre: quia loci rhetorici sumuntur penes contingit. dialectici vero penes esse: et ita secundum istos: si ex eisdem terminis formetur locus: et dicatur. si hoc est: hoc est: erit dialecticus. si vero dicatur. si hoc contingit: hoc contingit: erit rhetoricus. Sed hoc est stultius quam ex hoc impossibilia considerare: de facili enim immo statim quicunque esset dialecticus: fieret rhetoricus: ponendo pro esse contingit. immo cum loci ex natura propositionum sumantur et roborant syllogismos ex parte materie: ad quemcunque pertinet considerare propositiones de contingenti pertinet etiam considerare locos formatos per contingens cum ergo dialecticus consideret non solum propositiones de inesse: sed de necessario et contingenti: ut patet in primo priorum et secundo perihermenias qualitercunque formentur loci. siue per esse: siue per contingit: siue per necesse: non propter hoc per se loquendo effugient considerationem dialectice. ¶ Propter hoc notandum: quod cum loci sint elementa enthimematum rhetoricorum et etiam syllogismorum dialecticorum accipiendo syllogismos dialecticos ut distinguuntur contra syllogismum simpliciter: et addant quandam habitudinem localem super ipsum: si bene videre poterimus differentiam inter syllogismos dialecticos et rhetoricos: similiter inter syllogismos et enthimemata: apparebit differentia ipsorum locorum: cum secundum differentiam principiatorum sequitur principia esse distincta. ¶ Dixerunt enim quidam syllogismos differre ab enthimematibus quia in syllogismo requiruntur due premisse. In enthimematibus vero non debet poni nisi altera premissarum: que differentia: et si non est omnino abiicienda: eo quod philosophus eam innuit in secundo priorum: non totam questionem euacuat. Nam enthimemata non semper constant ex altera premissarum. immo quando altera non est nota vtraque premissarum est ponenda. Unde philosophus supra non dixit quod enthimema semper constat ex paucioribus: sed dixit. quoniam primus syllogismus secundum quod sepe: ut quotienscunque altera premissarum est nota. Nam quotienscunque hoc est: solum altera est ponenda: eo quod auditor alteram supplet. Ideo notandum enthimemata et syllogismos differre secundum materiam. nam sicut syllogismus demonstratiuus et dialecticus differunt quantum ad materiam. ut quia demonstratiuus constat ex necessariis: dialecticus vero ex probabilibus: sic suo modo syllogismus dialecticus et enthimema distinguuntur. Nam syllogismus dialecticus fit ex probabilibus: enthimema vero ex persuasibilibus: vel per syllogismum dialecticum magis negociamur circa vera: per enthimemata vero magis circa verisimilia: vel per syllogismum dialecticum magis descendimus in scientias speculatiuas: per enthimemata vero magis in politicas. ¶ Utrum autem enthimemata rhetorica ad scientias naturales: vel ad alias speculatiuas artes adaptari possint: in sequenti lectione dicetur. Differentia vero secundum materiam per se loquendo nunquam facit diuersitatem in specie: sed vel facit differentiam in genere: vel diuersitatem in numero: nunquam enim reperitur a philosopho dictum diuersitatem materie

esse

esse diuersitatē specier. vel ꝙ vnitas specier sit vnitas materie. In quinto tñ metaphi. capitulo de vno. vult ꝙ vnitas generis sit vnitas materie. vnde ait ꝙ ſm modũ vnitatis generis est dicere: ꝙ materia sit vna: ⁊ tñ circa finem dicti capituli dicit: ꝙ illa sunt vnũ numero. quoꝝ mã est vna. ¶ Et vt appareat qñ diuersitas mãe sit diuersitas generis: vel vnitas eius vnitas generis: vel qñ vnitas vel diuersitas ipsius est vnitas vel diuersitas numeri soluꝫ: aduertendum materiam duplicitet suscipere diuersas formas. ¶ Primo ꝓpter extẽsioneꝫ eius sicut videmꝰ diuersos annulos fieri ex auro eo ꝙ materia auri sit extensa: ꝓpter quod in diuersis partibus auri fiũt diuerse forme annullares. ¶ Scḋo bꝫ se diuersitas ꝓdicta ſꝫ diuersam intentionẽ materie sicut corpora supcelestia differunt a corporibus existentibus in spera actiuoꝝ ⁊ passiuoꝝ. Est enim talis diuersitas ex ipsa materia: sed non soluꝫ ex extensione eius: vt qꝛ materia sit extensa ex diuersis ꝑtibus materie suscipiantur diuerse forme. sed etiam diuersa rõne materie. Nam materia supercelestium ⁊ inferioꝝ corporum non ſm eandem rationem suscipiunt formas: cuꝫ illa suscipiat formam non habentem contrarium: ⁊ complentem totum appetitum materie. hec autem suscipiat formam habentem contrarium non terminantem materie appetitum. Et sicut diuersitas sumitur ex parte materie: vna propter extensionem. alia vero propter rationem diuersam: sicut diuersitas ex parte materie duplicitet accipitur ſm genus: ⁊ ſm numerum. Nam cuꝫ materia causat diuersitatem propter suã extensionem facit differentiã numeralem ideo diuersi annuli aurei solo numero distinguũtur: sed cum materia diuersitatem facit propter rõnẽ diuersaꝫ. sic causat differentiam generis. ¶ Vñ supercelestia corpora ⁊ inferiora genere differunt: qꝛ corruptibile ⁊ incorruptibile non sunt in eodem genere. vt potest haberi ex decimo metaphisi. que omnia si bene intellecta sunt satis ostendunt syllogismũ simpliciter non esse genus ad syllogismum demonstratiuum dialecticum: sed vl'ẽ analogum: vel species respectu eoꝝ. Nam si materia necessaria ⁊ probabilis faciunt differentiam ꝓpter rationẽ diuersam: eo ꝙ dicte materie non ſm eandem rationem suscipiant formam syllogisticam: sic predicti syllogismi differunt genere ⁊ syllogismus absolute sumptus non ẽ genus ad ista. sed analogum sicut corpus est analogum ad supercelestia ⁊ inferiora. Sed si dicta diuersitas est ꝓpter extẽsionem materie: sicut syllogismus demonstratiuus ⁊ dialecticus sunt eiusdem spẽi: sicut hõ masculus ⁊ hõ mulier que non differunt nisi ſm differentias materiales sumptas ex extensione materie: ⁊ sicut est in syllogismo demõstratiuo ⁊ dialectico qꝛ si diuersitas inter ea sumit̃ ex extẽsione mãe solũ: sic syll'i dialectici ⁊ rhetorici sunt eiusdẽ spẽi: cũ vero hoc est ꝓpter aliã ⁊ aliã rõneꝫ: sic differũt genere. ¶ Sed si queratur: ꝙ istoꝝ sit: absqꝫ dubitatione dicẽdũ est hoc esse ꝓpter rõnem diuersam. nam mã persuasibilis ẽ ex qua hꝫ esse enthimema: ⁊ ꝓbabilis ex qua hꝫ esse sylls dialecticus: non ſm eandem rõnem recipit formam syllogisticã. Dictuꝫ fuit. n. supra enthimema a syllo differre q̃ tum ad mãm: ⁊ q̃tum ad formã. Per se enĩꝫ est: ꝙ i syllo dialectico dꝫ exprimi tota forma sylli: q̃tumcũqꝫ ꝑmisse sint note: non est ibi syllogismus: nisi exprimatur vtraqꝫ premissarum. Non est aũt per se ex parte enthimematis: quia vtraqꝫ premissa exprimatur: imo magis videtur eẽ per accidens: ⁊ ex parte auditoris: cum altera premissarum non est nota: propter quod eam necesse addere: si solum dicatur altera. vñ sepe enthimemata debẽt cõstare ex vna premissa: vel ex paucioribus propositionibus q̃ ꝑmus syllogismus. vt raro aũt debent constare ex duabus premissis: qꝛ ea que vergunt ad accidẽs sunt in paucioribus ⁊ raro. Hãc etiam diuersam rationem declarat ipsa terminatio intellectus: cum per enthimemata aggeneretur fides: que terminat intellectum ſm se: ex quo apparet q̃tuꝫ ad aliquid magis differre syllm dialecticum ab enthimemate q̃ a syllo demonstratiuo. Nam ⁊ sylls demonstratiuꝰ simpl'r determinat intellectuꝫ: non dialecticus: vterqꝫ tñ determinat ſm se. enthimema vero terminat ipsuꝫ. vt hꝫ ordinem ad voluntatem. ¶ Manifestũ est ergo syllogismum dialecticum differre ab enthimemate genere. An aũt sylls dialecticus differat a syllo numero: nõ est presentis speculationis. ¶ Viso q̃ differt enthimema a syllogismo dialectico: satis apparet quomodo differunt loci rhetorici a dialecticis. Nam sicut propter diuersam materiã: que non ſm eandem rationem suscipit formam syllogisticam: differt enthimema a syllogismo dialectico genere. sic propter eandem materie diuersitatem loci rhetorici a dialecticis genere distinguũtur. Propter quod manifestũ est. ꝙ licet dialecticus ⁊ rhetoricus vtantur locis a maiori ⁊ a minori. Et etiam si fere omnes loci dialectici nominarentur eodeꝫ nomine cum locis rhetoricis. hic ⁊ ibi sumerentur equiuoce: vel analogice. vnde maius ⁊ minus: vel locus a maiori ⁊ locus a minori dicitur analogice ꝓut eo vtitur rhetor ⁊ dialecticus sicut corpus dicitur analogice de corpore supercelesti. ⁊ de istis inferioribus.

Sunt itaqꝫ rhetorice spẽs tres numero: tot enim ⁊ auditores orationum existunt entes.

¶ Quia spectat ad rhetorem non solũ determinare de enthimematibus ⁊ persuasionibus in cõmuni. sed etiam in speciali: vt patebit. ¶ Jõ phs postq̃ distinxit modos persuadendi. ⁊ ostẽdit quibus instrumentis vtitur rhetoricus: ⁊ dedit differẽtiã inter enthimemata cõmunia ⁊ specialia: siue inter persuasiones acceptas in cõmuni: ⁊ constitutas ex propositionibus spãlibus. Hic in parte ista determinat de vtrisqꝫ ꝑsuasiõibus: ⁊ duo facit. qꝛ primo determinat de persuasionibus i spãli. Scḋo in generali. Scḋa ps incipit ibi. (Qm̃ aũt ꝓbabiliũ orõnũ vsus ⁊c.) circa mediũ scḋi lib. ¶ Circa pᵐ duo facit. Nã ꝑ dat modos ꝑsuadẽdi sũptos ex ꝑte orationis: siue ex parte rei. Scḋo docet sumere ꝑsuasiones ex parte dicentis ⁊ auditoris: ⁊ hꝫ fieri ꝑ mores ⁊ passiões. Scḋa ps ibi. (Ex qbꝰ q̃dẽ igit̃). in pnᵒ scḋi lib. ¶ Persuasionũ aũt ex ꝑte rei duo sunt gña: qꝛ q̃dã sunt artificiales: ⁊ q̃dã inartificiales. Ideo pᵃ pars diuidit̃ in duas. qꝛ ꝑ docet inuenire ꝑsuasiões artificiales. 2ᵒ docet vti ꝑsuasionibus artificialibꝰ. Scḋa ps incipit circa finẽ primi lib. (De notatis aũt i artificialibꝰ). ¶ Artificiales aũt ꝑsuasiões sũt circa negociũ politicũ: qḋ ẽ triplex: vꝫ deliberatiuũ: exclamatiuũ. ⁊ iudiciale. vnde duo facit: qꝛ ꝑ ostẽdit spẽs rhetorice esse tres ſm tria pretacta negocia ⁊ enthimemata rhetorica de illis fieri. Secũdo determinat de vnaquaqꝫ specie rhetorice singulariter. Scḋa pars incipit in fine huius capituli ibi. (Preter hec aũt dicendẽ). ¶ Circa primum duo facit. Nam primo distinguit triplex negociuꝫ politicũ circa qḋ versat̃ rhetorica. Scḋo ostendit h̃ negocia habere quedam annexa. Scḋa ps ibi. (Qm̃ autẽ neqꝫ acta esse). ¶ Itẽ prima pars diuiditur in duas. Nã primo distinguit rhetorie species ſm triplex negocium. Secundo dat differentiã inter dicta negocia. Secunda ps ẽ ibi. (Deliberationis aũt). ¶ Circa primũ tria facit. Nã ꝑ dicit species rhetorice eẽ tres ſm ꝙ est triplex auditor. Secundo dat causam: quare ex diuersitate auditoris diuersificantur species rhetorice. Tertio manifestat auditorem

esse triplicem secundum triplex negocium politicum: propter quod sequitur species rhetorice esse tres secundum tria negocia politica circa que versatur. Secunda pars ibi. (Componitur quidem). Tertia ibi. (Necesse est auditorem). Dicit ergo quod species rhetorice sunt tres numero: quia et auditores orationum rhetoricarum existunt tres totentes. i. existit tres numero. ¶ Dein.

¶ Componitur quidem ex tribus oratio: ex dicente: et de quo dicit: et ad quem: et finis: ad hunc est.

¶ Hic dat causam dicti dicens: quod oratio rhetorica componitur ex tribus. Ex dicente: a quo est. Et ex re sive ex negocio de quo dicit. Et ex auditore: ad quem dicit. Et finis orationis rhetorice est ad hunc. ¶ Dico autem. i. expono auditorem. Et quia necessarium est omnia denominari a fine: et secundum finem diversificari postquam ad auditorem est finis orationis rhetorice: dignum est esse tres species rhetorice secundum quod est triplex auditor. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dico autem auditorem: aut spectatorem esse: aut iudicem. Iudicem autem: aut factorum: aut futurorum. Est autem quidem qui de futuris discernit velut capitaneus. Qui autem de factis velut iudicator. Qui de potentia velut amplectator. Quare ex necessitate tria utique erunt genera orationum rhetoricarum: deliberativum: disceptativum: et exclamativum.

¶ Ponit ipsas esse triplicem secundum triplex negocium politicum. unde ait quod necesse est auditorem aut spectatorem esse iudicem: iudicem autem factorum: aut futurorum. nam in deliberatione auditor est iudex futurorum: in iudicio est iudex factorum: sed in exclamatione auditor non se habet ut iudex: sed se habet ut amplectator: quia simpliciter amplectitur et suscipit. Quod exclamans dicit: non est suum iudicare: verum sic sit vel non sit: nec sententiam proferre: est tamen suum inspicere et quasi speculative cognoscere utrum res sic se habeat vel non. Nam cum hoc quod est amplectator est inspectator vel inspector. et ideo ait: quod auditor: qui de futuris: discernit est velut capitaneus. talis vero auditor est iudex: quia suum est proferre sententiam de consiliis datis. Qui autem est auditor de factis dicitur iudicator. Qui vero est auditor de potentia hoc est de rebus presentibus: quia de tempore non est principaliter nisi in sententiis: quia cum sit in continuo fluxu dicitur esse in potentia. talis enim auditor est amplectator. Cum igitur exclamatio sit de presentibus. sive de potentia: auditor in talibus non est iudex: quia secundum triplicem auditorem est triplex negocium: circa quod versatur rhetorica: concludit quod ex necessitate tria sunt genera orationum rhetoricarum. videlicet: deliberativum: disceptativum: et exclamativum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Deliberationis autem hec quidem exhortatio: hec autem dehortatio: semper enim qui singuli consulunt: et qui communiter concionantur horum alterum faciunt. Disceptationis hec quidem accusatio: hec quidem defensio: horum. n. alterum facere necesse litigantes. Exclamantis autem hec quidem laus: hoc autem vituperium.

¶ In ista parte dat differentiam inter dicta negocia: et tria facit: quia primo ostendit ea differre penes actus. Secundo penes tempora. Tertio penes fines. Secunda ibi. (Penes autem). Tertia ibi. (Singulis autem horum). Distinguuntur enim ista negocia penes actus. quia actiones sive actus deliberantium sunt exhortatio. Semper enim qui singulariter consuluerunt: et qui communiter concionantur: ut qui consulunt multis: faciant alterum horum: quia hortantur vel dehortantur: actiones vero disceptationis sunt accusatio et defensio: quia litigantis est facere alterum horum: vel enim accusant vel defendunt. Exclamantis vero actiones sunt laudare et vituperare. ideo dicitur quidem hoc quod est laus. i. laudatio. hoc autem vituperium. i. vituperatio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Tempora autem uniuscuiusque horum sunt deliberanti quidem futurum. De futuris enim deliberat qui exhortatur aut dehortatur. Disceptanti autem preteritum. De actis. n. semper hic quidem accusat: hic autem defendit. Exclamativa autem principalissimum quidem presens secundum existentiam enim laudant aut vituperant omnes. Convertuntur autem sepe et facta rememorantes: et futura preconizantes.

¶ Ostendit predicta negocia differre secundum tempora. nam tempora uniuscuiusque horum negociorum sunt: que dicentur. nam deliberationi convenit tempus futurum: quia de futuris deliberat: quia hortantur et dehortant disceptativum. i. litigativum convenit tempus preteritum. Nam de actis. i. de preteritis unus litigans accusat. et alter defendit: exclamativum vero est circa presens: quia principalissimum quod in ea intenditur est presens. Nam secundum existentiam omnes laudant: vel vituperant: et sepe tamen exclamantes convertuntur ad facta: sive preterita rememorantes ea: et futura pronunciantes et precavientes. De his principalissimum tamen in tali negocio est tempus presens: quia nullus propter memoriam preteritorum et spem futurorum laudatur nisi quia propter talia nunc presentialiter extimatur melior. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Singulis autem horum finis alius est. Et tribus existentibus tres. Deliberanti quidem conferens et nocivum. Qui enim exhortatur tanquam melius consulit. Qui. n. dehortatur tanquam deterius dissuadet. Alia autem ad hoc coassumunt aut iustum aut iniustum: aut pulchrum aut turpe. Disceptantibus iustum et iniustum. Alia autem et hi coassumunt ad hoc. Laudantibus vero et vituperantibus pulchrum et turpe. Alia aut ad hoc et his referunt.

¶ Ostendit dicta negocia differre prius propter fines. et duo facit: quia primo cuilibet negociorum dictorum dat alium et alium finem: sicut dedit eis aliam et aliam actionem: et aliud et aliud tempus. Secundo manifestat quod dixerat. Secunda ibi. (Est autem signum). Dicit ergo quod singulis horum negociorum est alius et alius finis: et tribus existentibus negociis sunt tres fines. Nam finis deliberativum est conferens et nocivum. Nam cum actiones deliberantis sint hortari et dehortari: hortantis est finis conferens. nam qui hortatur semper consulit aliquid tanquam melius. Dehortanti autem finis est fugere nocivum. nam qui dehortatur semper dissuadet aliquid tanquam deterius. Alia autem ad hoc coassumunt: quia quicquid aliqui dicunt consulentes dicunt propter hoc videlicet ut fugiamus nocivum: et prosequamur proficuum. Iustum et iniustum: pulchrum et turpe sunt fines aliorum negociorum: ut disceptativi et exclamativi. Nam finis disceptabilibus est prosequi iustum et fugere iniustum: vel ostendere quod ipsi habeant iustum: adversarii iniustum: propter hoc vel propter iustum et iniustum: sicut et laudantibus et vituperantibus finis est pulchrum et turpe: ut laudando ostendit negocium alicuius pulchrum: vituperando vero ostendit ipsum turpe: hi autem. i. laudantes et vituperantes referunt talia ad hoc. i. ad pulchrum et turpe. ¶ Sed dubitaret forte aliquis non esse tres fines negociorum: sed secundum tria sint negocia: et cuilibet negocio assignetur duplex finis. ¶ Ad quod forte diceret aliquis alterum

rerum illorum non habere rationem finis: quia in delibe ratione proficuuz hʒ rationem finis non nociuū. & in liti gatione iustū non iniustū: & in exclamatione pulchꝝ est fi nis non turpe. Sed sic dicendo non bene diceremus: naz in deliberatione ponitur finis nociuum: non propter pro sequendum: sed fugiendum: & fugere nociua habet rōnez finis: & rationem finis: qꝛ finis & bonum idem sunt: vt dicit Cōmentator .ii° metaphi. Nociuuz igitur sic acceptū habet rationem finis: eodeʒ modo in alijs se habet. ℂ Jō notandum quodlibet dictorum habere aliquo modo ra tionem finis: nec tamen propter hoc sunt sex fines: qꝛ pro ficuum & nociuum non habent rationem duorum finiuz: sed vnius finis: nec tamen propter hoc sunt sex fines: qꝛ p ficuum & nociuum non habent rationem duorum finiuz: sed vnius finis: sic iustum vel iniustuz se habent vt vnus finis: et turpe & pulchrum eodem modo. Est enim pficuū tum & nociuum finis. & pulchrum & turpe codē modo: sed non proprie alius finis. Nam finaliter loquendo vbi vnū propter alterum: vtrobiqʒ tantū ē vnum. est enim bonuz tota causa: quare aliquid habet rationē finis. Si ergo sūt aliqua duo: quorum vnum quicquid bonitatis habet: ha bet in ordine ad aliquid: bonitas vnius non proprie po nit in numeruz cum bonitate alterius: nec sunt magis bo nū ambo q̄ alterꝝ solū. Vn̄ si potio totā bonitatē suā hr̄et in ordine ad sanitatē: nō esset maius bonū sanitas & potio q̄ sanitas solū. et per ꝯsequens bonitas potionis nō pone ret in numerum cum bonitate sanitatis: qꝛ si poneret i nu merum: cum bonum additum bono efficiat magis bo num: sanitas & potio magis esset bonum q̄ sanitas soluz: cuius contrarium ponebatur. ℂ Cum igitur nociuū nō sit finis inquantum eligendum est: sed inquantuz fugiēdū: & fugere nocumentum sit quoddā pficuum: tota ratio bo nitatis ē in nociuuz fugiendo: vnde rationem finis sumit in ordine ad pficuum. ꝑpter quod nociuum sic acceptuz non dicit alium finem a pficuo. sic etiam iniustum nō di cit alium finem a iusto. Nā cum aliquis ostendit aduersa riuz habere iniustū: hoc non facit nisi vt ex hoc appareat q ipse habʒ iustuz. similr etiam modo de turpi & pulchro sciendum est. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Sunt autem quemadmodum dictuz est sin gulis sic finis. De alijs quidē eniz nunq̄ vtiqʒ litigabunt: puta qui dijudicatur quomodo nō fuerit factū: aut quomodo non nocuerit. Qui autem iniuriam fecit: non vtiqʒ confitebit. Ni hil .n. vtiqʒ opus esset disceptatione.

ℂ Manifestat h̄ in litigatione. Scd̄o in deliberatōe. Ter tio in exclamatiuo. Scd̄a ibi. (Silr aūt & deliberantes). Tertia ibi. (Silr aūt & laudātes). Dicit ḡ q vt appareat vep eē vt dcm̄ ē: q singulis sic finis sic. sicut dcm̄ ē est h̄ signuz: qꝛ de alijs nunq̄ litigāt: vtputa qui iudicat quomo do non fuerit factum: aut quomodo non nocuerit: ideo ali quando se confitetur fecisse & nocuisse: sed q iniuriam .i. iniustitiam fecerit nunq̄ confitebitur. per se ergo & pri mo intendit iustū vel iniustū. Si aūt litigāt de fcō vel nō facto: nocumento vel non nocumento: hoc est inquantuz per talia arguitur iustum vel iniustum. & ideo si quis con fiteretur iniustitiam: qꝛ iam haberetur propositū. nō eēt opus disceptatione: neqʒ litigio. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Similiter autem & deliberantes. Alia quidē sepe facere nituntur. Qui autez inutilia consu luerit: aut a proficuis dissuaserint: nō vtiqʒ cō fitebuntur: nihil enim vtiqʒ confitebuntur: q autem non iniustum vicinos in seruitutem re digere: & eos: qui nihil iniuriabantur sepe ni hil curant.

ℂ Manifestat hoc idem in deliberatiuo dicens: q simili ter deliberantes sepe fatentur q consuluerint inutilia: sʒ q discesserint a proficuis: non vtiqʒ confitebuntur. Est .n. finis in talibus prosequi proficuum: & fugere nociuū: & nō iustum vel iniustum: & ideo consulentes sepe nihil curāt inanimare ciues: & dicere eis. quasi non sit iniustum: ideo iustum & bonum redigere vicinos in seruitutem: & eos vi cinos. qui nihil iniuriabantur. Si ergo possint conciuātes consulere proficuum. nihil curant de iniusto: cum sit tan tum iniustuz iniuriari nō iniuriantibus. ℂ Deinde cū .d.

ℂ Similiter & laudantes & vituperantes nihil considerantes si cōferentia egerunt aut nociua Sed etiam in laude sepe ponunt: q paruipen dens quod ipsi erat preciosum: egit quod pul chrum: vtputa Achillem laudant: q adiuuit amicū Patroclum: sciens q oportebat ipsuz mori: cuʒ posset viuere. Huic auteʒ talis mors pulchrior erat: viuere autem conferens.

ℂ Manifestat hoc in exclamatiuo. Et duo facit. qꝛ primo facit quod dictum est. Secundo concludit q oportet hr̄e propositiones de his: que dicta sunt. si volumus formare syllogismos rhetoricos. Secūda ibi. (Manifestū ergo). ℂ Dicit ergo primo. q similr laudantes & vituperātes so lum intendunt pulchrum vel turpe. Unde nihil ꝯsiderāt vtrum illi. quos laudare intendunt: egerunt cōferentia vl nociua: ideo multotiens ponunt in laude q aliquis paruī pendens: quod erat eis preciosum hoc est proficuum & cō ferens egit. quod erat pulchrum: vtputa: laudant Achillē qui adiuuit Patroclū amicū suuʒ: sciens q simulabat cū oportebat eum mori: cum posset viuere: si non auxiliaretꝰ. ergo erat ipsi Achilli talis mors: vt p amico mori pulchri us q̄ vita viuere: tamen erat ei conferens & proficuuz. so lum ergo cons. qui pulchrum & vitare turpe est finis in cō tione. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Manifestum autem ex dictis: q necesse de his habere primum propositiōes: retineria .n. & ycota: & signa propositiones sunt rhetorice. Totaliter quidem .n. syllogismus ex proposi tionibus est: enthimema autem syllogismus est ex dictis propositionibus.

ℂ Concludit manifestum esse ex eis: que dicta sunt: q ne cesse est de his .s. de exclamatiuis: & iudicialibus habere p̄ mum propositiones: & ex propositionibus formare enthi memata: & addit quales sunt propositiōes rhetorice dicens q detinena siue retineria: & ycota: & signa sunt propositio nes rhetorice. Habitū enim fuit supra enthimemata rhe torica reduci ad triplicem figuram vt reducantur ad pri mam constāt ex retinerijs. siue ex prodigijs: vt reducātur ad secundam constant ex ycotibus: vt reducantur ad ter tiam constāt ex signis. Itaqʒ signuz in tertia figura: qꝛ nō habet proprium nomen: accipit nomen cōmune: & dicitur signū: q aūt tales sint ꝓpositiones rhetorice: qꝛ enthime mata ex talibus constant: ostendit ex hoc q syllogismus est ex propositionibus totaliter .i. ex propositionibus tota libus & vniuersalibus. enthimema autem: qꝛ est quidam defectiuus & sensibilis syllogismus: constat ex propositio nibus dictis: que formant ex pticularibus & singularibus.

Uult enim q̃ dialectica: que cõsiderat de syllogismo magis sit de re circa vniuersalia. rhetorica vero: que est de enthimemate magis circa singularia. ¶ Deinde cũ dic.

¶ Quoniaz autez neqʒ acta esse: neqʒ agenda possibile. Sed possibilia neqʒ qui nõ fiebant: aut futura erãt non possibile est: hec quidez acta in preterito; hec autez in futuro agi necessarium esse deliberanti: ⁊ disceptanti: ⁊ exclamatiuo habere ꝓpositiones de possibili ⁊ impossibili: ⁊ si factuz fuerit: aut nõ: ⁊ si erit; aut nõ.

¶ Postq̃ȝ ostendit phus circa quos fines sumende sunt ꝓpositiones rhetorice: ostendit que annexa sumi debeant. Sunt autem duo annexa dictis finibus. Primum est possibile ⁊ impossibile. Scdm est magnum ⁊ paruum: ⁊ ĩo duo facit: qz primo ostendit primum annexum. secũdo secundum. Secũda aũt ibi. (Adhuc autem quoniam). Dicit ḡ q̃ non est possibile impossibilia acta esse: neqȝ agenda: sed possibilia sunt illa: que sunt acta: ⁊ aguntur: ⁊ agentur: ⁊ iõ quia non fiebant: neqʒ futura erant: non possibile hec quidem acta esse in preterito quantum ad ea. que non fiebãt: h autem agi in futuro quantum ad ea: que futura nõ erãt: sicut etiam supplendum est: q̃ talia nõ fiebant in presenti: ⁊ qui de preterito considerat iudiciale: de presenti exclamatiuum. de futuro deliberatiuum: cum impossibilia nõ habeant ordinem ad aliquid dictorum temporum: sʒ possibilia necesse est deliberanti: ⁊ disceptanti: ⁊ exclamatiuo habere propositiones de possibili ⁊ impossibili: non tanq̃ȝ de fine: sed tanq̃ȝ de annexo fini: ⁊ hoc vt sciant si fuerit factum aut non factum quantum ad iudiciale vel disceptatiuum: aut erit vel non erit quantum ad deliberatiuum. Et supplendum est autem est aut non est quantum ad exclamatiuum. ¶ Aduertendũ q̃ hic nullam mentionẽ facit de presenti: qz presens proprie sumptum non est nisi instans in quo nihil potest fieri. et ideo sic sumptum ꝑsens non pertinet ad exclamatiuum. Alio modo sumitur presens ſm consuetum modum loquendi prout comprehendit partem proximo preteriti: ⁊ proximo futuri: ⁊ sic ꝑsens ad exclamatiuum pertinet: vnde non oportuit fieri mentionem de eo aliã a preterito ⁊ futuro. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Adhuc autem quoniaz omnes ⁊ laudantes: ⁊ vituperantes: ⁊ exhortantes: ⁊ dehortantes ⁊ accusantes: ⁊ defendentes non soluz ea: que dicta sunt ostendere tentant: sed quod ⁊ magnuz aut paruum: bonum aut maluz: vel pulchrum aut turpe: vel iustum aut iniustum: vel ſm se dicentes: aut adinuicem comparantes.

¶ Determinat de secũdo annexo: ⁊ duo facit: qz primo ostẽdit magnum ⁊ paruum esse annexum predictis finibus. Secundo excludit q̃ de talibus oportet nos habere propositiones. Secunda ibi. (Palamqʒ oportebit). Dicit ergo adhuc omnes laudantes ⁊ vituperantes quantum ad exclamatiuum: ⁊ exhortãtes quantum ad deliberatiuum ⁊ accusantes ⁊ defendentes quantum ad iudiciale non solum tentant ostendere que dicta sũt: vt q̃ȝ possibile vł impossibile: sed q̃ magnum aut paruum sit bonum aut malum quantum ad finem deliberatiuum: ⁊ q̃ magnuʒ aut paruʒ sit pulchrum aut turpe quantum ad exclamatiuum: ⁊ q̃ iustum vel iniustum sit etiam magnum vel paruum: ⁊ hoc vel ſm se dicentes: aut adinuicem cõparantes. Qz magnum ⁊ paruum potest ostendi dupliciter vel simpliciter ⁊ ſm se: vel in comparatione ad aliud: vt euellens oculum alteri simpliciter magnum damnum infert: tamẽ infert paruum damnum ad aliud in comparatione ad illuȝ qui exterminat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Palam quia oportebit vtiqʒ ⁊ de magnitudine ⁊ paruitate: ⁊ de maiori ⁊ minori propositiones habere: ⁊ vniuersaliter de vnoquoqȝ: puta q̃ magis bonum: aut q̃ minus: vel iustitia aut iniusticia: similiter autez ⁊ de alijs. De quibus quidẽ igitur ex necessitate oportet dicere propositiones dictum est.

¶ Concludit palam esse: q̃ oportet habere propositiones de magnitudine ⁊ paruitate: considerando magnuʒ ⁊ paruum in se: ⁊ de maiori ⁊ minori considerando ipsum in cõparatione ad aliud: ⁊ tales propositiões oportet nos habere vniuersaliter vt puta propositiões cõmunes possibiles adaptari ad omnes fines: ⁊ de vnoquoqʒ. i. propositiones speciales ad istum finem vel ad illuʒ: vt puta q̃ iste finis vt iustitia vel iniustitia est magna vel parua. similiter autem de alijs: vt q̃ pulchrum aut turpe sit magnum vł paruum. ¶ Ad intelligentiam dictarum notandum: q̃ magnum ⁊ paruum possunt sumi ſm se in comparatione ad aliud: non q̃ semper non sint relatiua ⁊ ad aliud: sunt enim ad aliquid magnum ⁊ paruum. sicut multum ⁊ paucum: sed dicitur ſm se sumi vel simpliciter: quoniam non respectu huius vel istius est tale: sed simpliciter ad suuʒ genus comparatuʒ tale dicitur: vt homo dicitur magnus simpliciter siue paruus: quoniam in genere hominum est talis ⁊ cõmunem staturam hominum excedit: vel ab ea deficit. In comparatione autem ad aliud dicitur magnum siue paruum: q̃ tale est respectu huius vel illius. vnde non est inconueniens aliquem esse magnum simpliciter: qui est paruus respectu huius. similiter de paruo dicendum est. ¶ Ultimo epilogat quod dictũ ẽ: de quibus finibus: ⁊ de quibus aliqua aut annexis ex necessitate oportet propositiones dicere.

H Ic sunt tria declaranda. ¶ Primum vtrum rhetorica sufficiẽter distinguatur a dialectica: ⁊ sit alia sciẽtia ab ea: ex eo q̃ dialectica est de syllogismo: q magis est applicabilis ad vniuersalia. rhetorica vero est de enthimemate: quod magis applicabile est ad facta singularia. ¶ Secundo: vtrũ spectet ad rhetorem considerare de specialibus propositionibus circa negocia politica: cum propria enthimemata rhetorica dicantur esse enthimemata cõmunia. ¶ Tertio: vtruʒ rationes rhetorice possint fieri in materia naturali: ⁊ in scientijs speculatiuis: ⁊ circa vniuersalia: cum propria materia rõnuʒ rhetoricarum sint facta singularia ⁊ negocia politica: ex quibus hñt consurgere passiones obliquantes regulaʒ rõnis. ¶ Propter primum notandum: q̃ phs supra circa primũ volens ostendere quomodo se hʒ rhetorica ad dialecticã ait: rhetoricam quandam dialecticam esse. est enim rhetorica quedam disputatiua scientia. Sic enim imaginari debemus: q̃ dialectica simpliciter disputatiua vel ratiocinatiua est. Nam cum ratiocinari sit actus rationis: illa scientia: que simpliciter est de actibus rationis: simpliciter debet dici ratiocinatiua. Et quia huiusmodi est dialectica simpliciter: ratiocinatiua est. inde est q̃ syllogismus ⁊ inductio: que sunt rationes simpliciter sunt instrumenta ipsius: ⁊ potissime syllogismus: qui est potissime simpliciter ratio. Rhetorica vero non est de actibus rationis simpliciter ⁊ absolute sumptis: sʒ est de eis vt sunt applicabiles ad facta singularia; ideo ait philosophus: q̃ accidit rhetoricam

toricam vt sit adnatam partem quandam dialectice et negocij quod est circa mores. Nã sicut geometria est de linea simpliciter: perspectiua vero non est de linea absolute sumpta: sed de linea visuali. Et sicut arismetrica ẽ de numero simpliciter. musica vero non est de numero simpliciter: sed prout est applicabilis ad sonos: sic dialectica est de rationibus: siue actibus rationis simpliciter. rhetorica vero est de eis: vt sunt applicabiles ad moralia: adeo bene dem̃ est: qꝫ adnatum est rhetorice esse quandam dialecticã applicabilem ad negocium circa mores. et inde est qꝫ instrumenta rhetorice sunt exẽplũ et enthimema. Nã exemplũ non est ratio simpliciter: nec concludit ex necessitate. cum ex solo particulari arguat: sic et per enthimema: qꝛ arguit ex ycotibus et signis: et raro accipit prodigia. vl signa necessaria: sed plurimum accipit vt in pluribus: ideo est quedaꝫ defectiuus syllogismus. syllogismus vero et inductio sunt que magis sunt ratiões simpliciter. ¶ Viso quomodo se hꝫ rhetorica ad dialecticaꝫ: et quomodo diuersis instrumẽtis vtitur ab ipsa. duplici via inuestigare possumus ipsam esse alteram scientiam a dialectica. ¶ Prima via ẽ quodãmodo cõis. nam non potest esse vna scientia de aliquo simpliciter: sed de aliquo contracto ad hoc: ita vt illud: ad quod contrahitur: nec oriatur a principijs eius: nec in sua ratione includat ipsum. Nã de naso fm se: et vt est simus potest esse vna sciẽtia. et qꝛ simitas oritur de principijs nasi: et vniuersaliter de isto in se: et vt est passionatus est vna scientia: si passio illa oriatur ex principijs eius: sicut est de corpore mobili ad formam est vna scientia vt scientia naturalis. ¶ Nã in corpore mobili ad formaꝫ clauditur ratio corporis mobilis simpliciter. nam cũ scientia sit vna qꝛ est vnius generis subiecti: vt vult phũs primo posteriorum caplõ de vnitate et diuersitate scientiaruꝫ. oportet qꝫ si scientia considerans de aliquo tali debet esse altera ab ea: que considerat de eo simpliciter: per quod est tale non oriatur ex principijs eius. cum habitum sit vnam scientiã esse de passione et subiecto: nec in sua ratione includat ipsum: nec habeat se vt pars eius: qꝛ consideratia subiecti et suarum partium potest pertinere ad vnam scientiam: et iõ quia visuale nec oritur a principio linee: nec includit ĩ sua ratione lineam de linea simpliciter: et de linea visuali nõ est sciẽtia vna. ¶ Sic etiaꝫ qꝛ negocia politica non se hñt vt passio respectu actuuꝫ rationis: neqꝫ vt pars de actibus rationis simpliciter: et de eis vt sunt applicabiles ad moralia non potest esse scientia vna: cum hec et illa non considerant ea. de quibus determinant sub vna rõne. ¶ Naꝫ cũ habitum sit rhetoricam se habere ad dialecticam quodãmodo: sicut perspectiua ad geometriam: et musica ad arismetricã sicut musica et perspectiua sunt alie sciẽtie a geometria et arismetrica: sic rhetorica ẽ alia a dialectica: ex eo qꝫ non considerat rationes simpliciter vt dialectica. sꝫ cõsiderat eas vt sũt applicabiles ad negocia singularia. Unde sicut musica est aliquo modo inter arismetricam et naturalem phiam: habet quendam ordinem ad vtrunqꝫ: cũ sit de numero relato ad sonos: et determinare de numero spectet ad arismetricaꝫ. de sono vero ad naturalem: tamẽ quia musica in propositionibus suis tenet modum arismetricum: et incedit fm propositiones illas: debet dici quedã arismetrica: nõ quedam naturalis: et si admitteret confusionẽ: diceremus qꝫ arismetrica totalis: eo qꝫ sit de numero simpliciter. ¶ Musica vero est quedam pars arismetrice: siue est quedam arismetrica particularis: eo qꝫ nõ sit de numero simpliciter: sed de numero tali: et õ numero relato ad sonos: sic etiam rhetorica: eo qꝫ habet quendaꝫ ordinem ad dialecticam et politicaꝫ: et dialectica est simpliciter disputatiua: siue ẽ dialectica totalis: eo qꝫ sit õ actibus rationis simpliciter. Rhetorica vero est quedam dialectica. quia est de actibus rationis non quocunqꝫ modo sumptis sed vt sũt applicabiles ad facta singularia. ¶ Aduertendum tamen: qꝫ licet rhetorica habeat quendam ordinem ad dialecticam: sicut perspectiua ad geometriam: et musica ad arismetricaꝫ: ista tamen similitudo non est per omnem modum: nam non proprie accipitur subalternatio inter rhetoricam et dialecticam: sicut inter dictas scientias. qđ sic ostenditur: qꝛ ad hoc qꝫ scientia subalternatur scientie: requiritur qꝫ scientia subalternata addat aliquid super scientiam subalternantem: eo qꝫ oportet ipsam esse magis sensibilẽ et magis subiectã. ¶ Et vlterius illud additum non debet oriri a subiecto vel suis principijs. ita qꝫ se habeat vt passio eius. ¶ Rursum non oꝫ includere in se rationem subiecti: sicut pars subiectiua includit totum vniuersale: eo qꝫ tota ratio generis de necessitate contineatur in specie: debet tamen in illo addito saluari ratio eius: de quo per se determinatur in superiori scientia: vt apparet in perspectiua: que aliquid addit supra lineam simpliciter: de qua consideratur in geometria. addit enim visuale. Propter quod perspectiua est magis sensibilis geometria. et huiusmodi additum nec se habet vt passio linee: saluatur tamen rõ linee in linea visuali. ¶ Sed si rhetoricã comparemus ad dialecticã: inueniemus ipsam magis sensibilem dialectica: eo qꝫ non sit de syllogismo simpliciter. sed de syllogismo quodammodo sensibili: vt de syllogismo applicabili ad negocium morale: et huiꝰ negociuꝫ qđ contrahit syllogismum rhetoricum: nec se habet vt passio syllogismi. neqꝫ vt species eius. siue pars ipsius: sicut visuale nec est passio linee. neqꝫ pars: attamen in syllogismo tali nõ reseruatur ratio syllogismi simpliciter: sicut in linea visuali reseruabitur ratio linee. quia vt tactum fuit supra syllogismus rhetoricus siue enthimema est quedam obliquitas syllogismi simpliciter. ¶ Uñ sicut tactũ fuit. sicut sophistica nõ subalternatur dialectice: eo qꝫ sophisma sit obliquitas syllogismi. sic rhetorica proprie subalternatur illi. qꝛ in enthimemate nõ proprie saluatur ratio syllogismi: attamen plus recedit a subalternatione dialectice sophista q̃ rhetor fm materiam pretactam: eo qꝫ sophisma plus obliquatur a syllogismo q̃ enthimema. Propter qđ sciendum quandam viam cõmunem rhetorice et multis alijs fm quaꝫ scientia magis sensibilis distinguitur a sciẽtia altiori. Sequitur rhetoricam esse aliam scientiã a dialectica: eo qꝫ est de rationibus magis sensibilibus et applicabilibus ad singularia. Illa võ est magis õ actibus rationis simpliciter sumptis: et applicabilibus ad vniuersalia. ¶ Nec ꝓpter hꝫ qꝫ rhetorica nõ subalternatur dialectice sicut perspectiua subalternatur geometrie sequitur rhetoricam non esse diuersam scientiam a dialectica: q̃uis perspectiua sit alia a geometria. imo magis sequit̃ oppositum: qꝛ fm hanc viam magis diuersificatur dialectica a rhetorica q̃ perspectiua a geometria: cum magis reseruetur ratio linee ĩ linea visuali q̃ ratio syllogismi in syllogismo rhetorico. ¶ Secũda via ad ostendendum hoc idem est propria scientijs rationalibus. Nam vt supra ostẽsuꝫ fuit ratio est male terminabilis termino ꝓprio: et bñ terminabilis alieno. Nã ratio fm qꝫ huiõi videtur semper tendere in aliquid: de quo est ratio: propter quod nihil miruꝫ videtur: si ea ad que ratio applicatur: rationem diuersificãt. Et quia rhetorica est de actibus rationis. vt sunt applicabiles ad negocium morale: non fm eandem rationem considerabit de actibus rationis rhetorica et dialectica: et erit alia scientia rhetorica a dialectica: cum per talem applicationem ad facta singularia diuersificentur sylli rhetorici a dialecticis: ꝓpter quod declaratũ est qđ volebamus.

DJso ꝙ rhetorica est quedam dialectica circa morale negocium: de leui ostendi ꝙ secundo dicebatur declarandum: vz: vtrum spectet ad rhetorem considerare speciales ꝓpositiones circa negocium politicum: cum ꝓpria enthimemata eius videantur esse cōmunia. Naȝ ꝯsiderare de specialibus propositionibus triplicater pōt contingere. ¶ Nā primo ⁊ principaliter ꝯsiderāt de talibus scientię reales: que sunt de illis rebus: quę signantur ꝑ terminos constituentes dictas propositiones: ⁊ sic sunt ꝓpositiones naturales: quę constituuntur ex terminis significantibus naturalia: ⁊ morales: quę ex moralibus. ¶ Scd̄o de talibus cōsiderare pn̄t artes: quę non sunt de rebus principaliter: sed sunt de actibus rationis vt sunt applicabiles ad illas. ¶ Tertio de spālibus ꝓpositionibus considerare potest scientia: quę non est de rebus: nec de actibus rōnis vt sunt applicabiles ad illa: sed de actibus rationis simpliciter: dūtamē per talia specialia ipsi actus rōnis magis innotescunt. Ex quo apparet ꝙ rhetorica etiā vt est docens potest considerare de specialibus propositionibus: ⁊ maxime de moralibus: non solum ex eo ꝙ per talia magis innotescūt nobis syllogismi rhetorici. sed qꝛ de se tales syllogismi ad talem materiam magis sunt applicabiles: dialectica vero licet vt est vtens de specialibus ꝓpositionibus cōsideret: eo ꝙ loci cōmunes ad specialem materiā sunt applicabiles: tn̄ qꝛ ipsa vt est scientia de actibus ratiōis simpliciter de specialibus propositionibus vt est docens nō potest se intromittere: nisi prout cōmunis per talia specialia fiunt nobis magis manifesta: vnde sic sunt talia de cōsideratione dialecticę. qꝛ solum adducūtur vt sentiat qui discit. ¶ Aduertendum tn̄: ꝙ licet de specialibus propositionibus moralibus intromittat se politicus ⁊ rhetor: non tamen hoc est eodem modo. Ideo quantum ad ꝑsens dupliciter differt. Primo qꝛ vt tactum est politicus considerat de eis principaliter ⁊ primo: eo ꝙ de talibus sit: ⁊ taliū scientiam tradere intendat. Rhetorica vero nō est de talibus: sed d̄ enthimematibus ⁊ persuasiōibus principaliter intendit: ⁊ talium scientiam tradere vult: verum qꝛ enthimemata ⁊ syllogismi rhetorici non sont syllogismi simpliciter: sed syllogismi sensibiles de se circumcernentes moralem materiam. Ideo ⁊ si non est negocium morale oīno per accidens de consideratione rhetoricę. non est tamē de consideratione eius prima: sicut sunt enthimemata. Et inde est: qꝛ quod est primo ⁊ principaliter: semper ē magis eo: qđ non est primo. ex plura potest considerare politicus de morali negocio q̄ȝ possit rhetor. ¶ Scd̄a differentia ē: quia idem enthimema ex propositiōibus specialibus constitutum: qđ facerent rhetor ⁊ politicus: reduceretur ī sua principia a rhetore ⁊ politico aliter ⁊ aliter. nam rhetor reduceret ip̄m in locos ⁊ in principia cōmunia: politicus vero in propria principia. vt si diceres. Pytachus fecit iustū: ergo non fecit iniustum: diceret rhetor: ꝙ est locus a cōtrario: politicus vero ab hoc contrario vt a iusto: ꝓpter quod clarius innotescit quō enthimemata cōmunia sunt propria rhetori. Nā si volumus accipere enthimemata quę sunt formata ex omnibus propositiōibus: sic sunt propria rhetori: non ꝙ rhetor non possit considerare de enthimematibus formatis ex specialibus propositionibus: sed qꝛ ipe ⁊ non artifices speciales considerat de his: quę formantur ex cōmunibus. ¶ Sed aliter possumus accipe enthimemata propria ⁊ cōmunia: vt sic idem enthimema ꝓprium ⁊ cōmune differens solum prout reducitur in principia ꝓpria ⁊ cōmunia: ⁊ sic est omnino proprium rhetoricę ꝑ ꝙ distinguitur a specialibus artibus considerare enthimemata cōmunia: qꝛ solum considerat de enthimematibus cōmunibus sic accipiendo cōmunia: ⁊ nulla specialis ars de talibus considerat. Nam vt tactum est enthimemata ex specialibus propositionibus formata considerantur a rhetore: hoc est solum vt sunt cōia principia: qꝛ vt reducūtur in spālia sunt in consideratione aliaꝝ artiū: ⁊ iste modus multum videtur accedere ad intentionem ph̄i: qꝛ in precedenti capitulo distinxit enthimemata rhetorica ab aliis: eo ꝙ rhetorica reducuntur in locos. siue in ꝓpositiones cōmunes. enthimemata vero aliarum artium reducūtur in principia propria. ¶ Dicunt enim propositiones cōmunes loci: qꝛ locus est sedes argumenti: ⁊ dat robur ei: cū igitur ex hoc fortificetur ⁊ roboretur argumentum dare apparet nobis: ꝙ rhetor concludat. cuȝ omnia sint quasi locus ianuę in domo quā nullus ignorat. specialia autē sint quasi quędam latibula non omnibus nota. Rursum qꝛ principia debent esse minima in quantitate: ⁊ maxima in virtute: vt innuitur circa fineȝ secundi elenchoꝝ: ⁊ hec habent propositiones cōmunes: qꝛ sunt pauciores specialibus ⁊ virtuosiores: qꝛ ad plura se extēdunt potissime talia debent dici principia ⁊ loci: ⁊ hoc est quod superius dicebatur: qꝛ in hoc enthimemate: albū ſm ꝙ hm̄ōi disgregat ⁊c. ergo non nigrum: assignaremus tanq̄ȝ propriuȝ principium locum ab albo si liceret: qꝛ specialia non ꝓprie habent rationem loci ab albo: quod est quid speciale non dȝ nominari locus: sed a cōtrario quod est quid commune: ¶ Nō ergo irrōnabiliter supra ph̄s volens exponere qd intenderet per locos: dixit locos esse cōmunes: qꝛ vniuersaliter se extendunt ad omnia: vel ad multa. Pȝ ergo rhetorem posse determinare de specialibus propositionibus: non obstante ꝙ est aliquo modo artifex cōmunis: ⁊ cōia enthimemata sūt propria sibi. qꝛ de specialibus determinat prout reducuntur in locos ⁊ in principia cōia.

TErtio restat declarare: vtrum rationes rhetoricę possint applicari ad materiam naturaleȝ: ⁊ ad scientias speculatiuas: siue ad vniuersalia. ¶ Ad cuius euidentiam notandum: ꝙ tota causa quare dubitatio ē ista: sumitur ex differentia assignata superius inter dialecticam ⁊ rhetoricam. Dictum. n. fuit dialecticam ⁊ rhetoricā esse duos modos sciendi applicabiles ad duo genera sciētiarum. Nam rhetorica magis hȝ descendere in scientias morales ⁊ politicas. dialectica vero magis in naturales ⁊ speculatiuas. Sed qꝛ ista non est radicalis differentia inter predictas artes: ideo vt appareat veritas quesiti recurrenduȝ est ad radicales differētias. ¶ Duplex. n. quasi radicalis differentia inter rhetoricam ⁊ dialecticam est superius tacta. Prima est ex eo: qđ generatur ex eis: nā ex rhetorica aggeneratur fides: quę terminat intellectum in ordine ad appetitū. ex dialectica vero opinio: quę hȝ quietare intellectum ſm se: ⁊ ideo dicebat rhetoricam a dialectica differre: quia vna vtitur rationibus quietantibus intellectum secundum se. alia vero non in se. sed terminat intellectum vt habet ordinem ad voluntatem. ¶ Secunda differentia est ꝑ comparationem ad ea: de quibus sunt: quia dialectica est de rationibus simpliciter ⁊ ſm se. rhetorica vero de eis: vt sunt applicabiles ad negocium politicum: ⁊ ad facta singularia. hę aūt differentię sibimutuo correspondent. Nam cuȝ res sint volitę ſm esse: quod habent in se: quod est esse particulare ⁊ signatum: sequitur ꝙ si per rationes rhetoricas aggeneratur fides: quę terminat intellectum in ordine ad appetitū: quod propria materia talium rationum sunt facta singularia. Sic etiaȝ generes intelliguntur secunduȝ esse: ꝙ habent in anima: quod est esse vniuersale: eo ꝙ intellectus facit vniuersalitatem in rebus. si rationes rhetoricę ⁊ dialecticę aggenerant opinionem

opinionem: que terminat intellectum secundum se: conveniens est dictas rationes magis esse applicabiles ad universalia et speculativas scientias. ¶ Ex his autem differentiis oritur quedam differentia necessaria ad nostrum propositum: videlicet quod per rationes dialecticas magis probatur aliquid esse verum: quod rhetoricas vero magis esse bonum. Nam cum verum et falsum sint in anima: et obiectum intellectus formaliter loquendo non sit bonum sed verum: quod terminat intellectum secundum se oportet quod probet aliquid esse verum. unde bene dictum est: quod verum sub ratione: quia probabile intenditur a logico. Nam sit habere opinionem alicuius: quia assentimus ei tanquam vero probabili: sed cum bonum et malum sint in rebus: et bonum sit obiectum appetitus. quod terminat intellectum ut habet ordinem ad voluntatem: debet ostendere aliquid quia bonum ideo finis rhetorice non videtur esse verum quia probabile: sed magis bonum ut persuasibile. Nam ex hoc habemus fidem quam finaliter intendit aggenerare rhetor in quantum assentimus alicui: quod persuasum est nobis id esse bonum. bonum autem a philosophis tripliciter consuevit distingui: videlicet: bonum honestum. utile: et delectabile: ut potest haberi ex primo ex primo ethicorum. et ex secundo et 8° et multis aliis locis. Et secundum triplex bonum acceptum est triplex negocium. politicum: quia secundum conferens vel secundum utile accipitur: deliberativum: ubi secundum quod huiusmodi non curatur de iusto vel iniusto: nec de honesto et turpi: sed solum ubi principaliter intenditur quid conferens: et quid nocivum. Secundum bonum honestum sumitur exclamativum: ubi principaliter intenditur laus et vituperium secundum veritatem et maliciam: quas concomitantur honestas et inhonestas. Cum enim honestum sit idem quod honoris status: et honor sit exhibitio reverentie in testimonium virtutis: virtutem concomitatur honestas: et per locum ab oppositis vicium inhonestas: immo sit quid pulchrum et inhonestum: quod pertinet exclamativum negocium: in quo intenditur quid pulchrum: et quid turpe potissime secundum bonum honestum sumitur. iudiciale vero secundum delectabile bonum accipitur. Nam cum in tali negocio intendatur: ne cuilibet fiat iniuria: que habet impedire delectationem et est inductiva tristitie: videtur tale negocium respicere delectabile bonum. unde et philosophus in 2° ethicorum probat virtutem esse contra delectationem. quia pene inflicte a legislatore: qui intendit cives inducere ad virtutem sunt medicine quedam: et quia medicine per contraria fiunt: oportet si huiusmodi medicine habent rationem pene: quod circa delectabilia fiat virtus. ¶ Cum igitur finis rhetorice sit triplex: videlicet ostendere aliquid iustum vel iniustum quantum ad iudiciale: aut turpe vel pulchrum quantum ad exclamativum. aut conferens vel nocivum quantum ad deliberativum: quod huiusmodi triplex finis non sumitur secundum divisionem veri: sed secundum divisionem boni: magis est finis rhetorice ostendere aliquid esse bonum vel non bonum quam esse verum vel non verum. Nam si probat aliquid esse verum: hoc coassumit ut ostendat aliquid esse bonum verum: quia bonum dicitur equaliter enti: ut scribitur primo ethicorum. cum verum equaliter enti dicatur. concludi potest: quod nec rhetorica simpliciter est generis determinati: quia intendit ostendere persuasive quid bonum: sicut nec dialectica: que nititur concludere probabiliter quid verum. Sed tamen secundum viam hanc: quia talem ibi terminationem accipit rhetorica ex bono: et dialectica ex vero: quia in negocio morali potissime intenditur ut boni fiamus: quia finis illius scientie non est scire: sed agere: rationes rhetorice maxime sunt acceptabiles ad morale negocium. et ad actiones nostras: que sunt ad facta singularia: dialectici vero syllogismi magis deserviunt in speculativas scientias: cum finis scientie speculative sit veritas: ut dicitur in secundo metaphysice. Ex his videlicet apparere potest veritas questionis. Nam ad scientias naturales: et ad artes speculativas: in quibus finaliter intenditur veritas: non possunt adaptari rationes rhetorice tanquam ad propriam materiam. ¶ Sed si quereretur utrum ad ea tanquam ad materiam extraneam adaptari possint: distinguere[m]us de scientiis speculativis: quia alique sunt in quibus possunt fieri rationes ex fine meliori et peiori. sicut in scientia naturali: cum ostendimus principia esse pauca non multa: quia melius est ea ponere finita quam infinita. Alique vero sunt in quibus tales rationes locum non habent ut in geometria: ubi non possumus dicere: quod anguli trianguli valeant duos rectos et non plures: quia unum sit bonum: aliud sit malum. immo philosophus in 3° metaphysice. dicit: in mathematicis non esse finem: nec bonum: quia ibi a causa finali et per melius et peius non sunt argumenta. ¶ Quotiens quod fiunt rationes alique non omnino de necessitate concludentes sed per ycota et signa ostendentes propositum. et fiant per illud: quod est esse melius. non per id: quod est esse verum possunt dici rhetorice: que si fiant in scientia speculativa: dicuntur fieri in materia extranea tum quia ibi intenditur ut finis veritas: non bonitas: tum etiam quia per tale bonum vel malum non proprie insurgunt passiones in affectu: rhetorice tamen aliqualiter dici possunt: inquantum per eas bonum non demonstrative concluditur. Et ideo et si aliquo modo in naturalibus fiant tales persuasiones: omnino tamen obliquum est geometram persuadere: apparet quod ad aliquas scientias speculativas adaptari possunt rationes rhetorice. Attamen cum hoc sit utimur rhetoricis rationibus quasi in materia extranea.

Post hoc autem dividendum singularitatem de unoquoque bonum: puta de quibus deliberatio: et de quibus exclamative orationes. tertio autem de quibus disceptationes. Primo quidem accipiendum circa qualia bona: aut qualia mala deliberans consulit: quoniam non circa omnia: sed quecunque contingit fieri: et non. Quecunque autem ex necessitate aut sunt: aut erunt: vel impossibile esse: aut fieri: de his non est consilium.

¶ Postquam distinxit philosophus tres species rhetorice: hic dat artem et scientiam quomodo sumantur elementa: et fiunt enthimemata circa unamquamque rem. Et duo facit: quia primo premittit intentionem suam. Secundo exequitur de intento. Secunda ibi. (Primo quidem igitur) Dicit ergo post hoc. i. postquam distinximus species rhetorice: et dedimus differentias inter eas. et assignavimus fines unicuique et annexa finibus: dividendum est singularitatem de unoquoque bonum. i. distinguenda et dicenda sunt propria et specialia uniuscuiusque. Nam ubi nos habemus singularitatem alia littera habet propria. Et primo dicemus de quibus est deliberatio. Secundo de quibus sunt exclamative orationes: Tertio etiam de quibus sunt disceptationes et iudicia. ¶ Deinde cum dicit. (Primo quidem) exequitur et tria facit: quia primo exequitur de primo: ut de deliberativo negocio. Secundo de secundo: ut de exclamativo. Tertio de tertio: ut de disceptativo. Secunda pars ibi. (Post hec autem dicamus) Tertia ibi. (De accusatione autem et defensione) ¶ Propter primum notandum quod in deliberativo negocio duo sunt consideranda: finis: et ea que sunt ad finem. hec tamen duo non eodem modo comparantur ad deliberationem et consilium. Nam ea que sunt ad finem sunt illa de quibus consiliamur: quia de fine non est consilium: neque electio non tamen propter hoc nihil operatur finis ad consi

bili: cum in consiliabilibus et agibilibus a nobis se habeat finis quasi principium. Sic enim imaginari debemus: q omne consilium est questio: licet non omnis questio sit consilium: ut vult phs in topicis suis. Unde sicut in omnibus speculabilibus omnes non sunt de principiis: eo q questio sit dubitabilis propositio: principia autem quilibet probat audita. Sunt tamen necessaria principia querentibus: vel inquirentibus veritatem: eo q per illa elucidantur dubitabilia: propter quod volentibus tradere elementa de speculabilibus: et ostendere quomodo fiant tales sylli de principiis: et de his: que sequuntur ex ipsis: oportet facere intentionem: ut supponentes principia alia investigemus: et concludamus sic: quia phus volebat tradere elementa de consiliabilibus: oportebat ipsum dare quandam notitiam de fine: et de his que sunt ad finem: ut supponentes finem sciamus investigare conferentia: et ea que sunt ad finem: et habeamus viam ad cognoscendum elementa de conferente et bono: et etiam de his: que sunt eis annexa. Ideo duo facit: quia primo distinguit ipsa consiliabilia: vel ea que sunt ad finem: et dat notitiam de ipso fine. Secundo docet sumere elementa de fine: et eis que sunt ad finem: et de eis annexis. Secunda ibi. (Omni enim ut proponitur). ¶ Circa primum duo facit. Nam primo ostendit ea que sunt consiliabilia et distinguit ea. Secundo postquam dedit cognitionem de consiliabilibus: sive de his: que sunt ad finem: dat nobis de ipso fine cognitionem. Secunda ibi. (Ex quibus autem opz). ¶ Circa primum duo facit: quia primo diffinit consiliabilia. Secundo dividit ea. Secunda ibi. (Fere enim de quibus). Iterum prima pars dividitur in duas: quia primo investigat diffinitionem datam. Secundo ostendit q exquisite determinare de talibus non spectat ad rhetorem ibi. (Per singulas quidem). Est autem diffinitio consiliabilis. Consiliabile est contingens: quod est aptum natum reduci in nos: cuius cognitionis principium in nobis est: ita q in ista diffinitione contingens se habet ut genus ad consiliabile: alia autem se habent ut differentie. Tria ergo facit: quia primo investigat genus consiliabilis. Secundo inquirit differentiam eius. Tertio concludit diffinitionem eius. Secunda ibi. (Neque etiam de contingentibus). Tertia ibi. (Sed palam quia). ¶ Dicit ergo primo: q accipiendum est qualia bona prosequendum: aut circa qualia mala fugienda deliberatis consulit circa omnia: sed quecunque sunt consiliabilia: q contingit ea fieri et non fieri: quecunque autem ex necessitate aut sunt: aut erunt: vel impossibile est ea esse: aut fieri: de his non est consilium: sed contingentia: ex quo habemus genus consiliabilis quod est contingens. ¶ Deinde etc.

¶ Neque etiam de contingentibus omnibus: sunt etenim et a natura quedam: et a fortuna sunt bona contingentium et fieri: et non de quibus prope consiliari. Sed palam quia de quibuscunque est consiliari: talia sunt quecunque nata sunt reduci in nos: et quorum principium generationis in nobis est: usque ad hoc enim aspicimus: donec inveniamus: si nobis possibilia agere.

¶ Investigat differentias eius dicens: q non de omnibus contingentibus est consilium: quia quedam bona de numero contingentium fieri et non fieri sunt a natura: ut quia contingit hominem canescere et non canescere: et apponere barbam et non apponere: quecunque tales sunt a natura: quedam autem sunt a fortuna: quia contingit aliquem invenire thesaurum et non invenire: et obviare debitori in foro et non obviare: de talibus autem nihil est prope consiliari. ¶ Ad intelligentiam dictorum advertendum phm in his verbis investigare duas differentias consiliabilis. Prima est q consiliabile est reductum in nos per se loquendo: et ista differentia habetur ex eo q consiliabilia non debent esse a fortuna: quia fortuitorum secundum q huiusmodi non sumus causa nisi per accidens. Secunda differentia est: q huiusmodi contingens reductum in nos sicut in causam per se debet esse tale: q in nostra potestate sit facere vel non facere illud: et ideo cum in nos sicut in causam per se reducantur ea: que sunt a natura nostra: et ea que sunt a voluntate. Sed quia non est in potestate nostra facere vel non facere procedentia a nobis naturaliter: sed bene que procedunt voluntarie: ex eo q consiliabilia non debent esse a natura habetur secunda differentia consiliabilis: videlicet q in nobis sit facere vel non facere illud igitur investigato genere et differentiis consiliabilis concludit diffinitionem eius cum ait. (Opz palam quia). dicens palam esse: q de quibuscunque convenit consiliari: talia sunt quecunque nata sunt reduci in nos quantum ad illam differentiam: q non debent esse a fortuna: quorum principium generationis in nobis est: et quantum ad aliam differentiam: q consiliabilia non debent esse a natura: sed a voluntate: ita q in nostra potestate sit facere vel non facere illa. Nam cum consiliari debemus usque ad hoc conspicimus: donec inveniamus ea que sunt possibilia nobis agere. Nam quantumcunque aliquis finis possit multis modis adipisci: semper tamen per consilium conamur consequi intentum modo possibili nobis. ¶ Advertendum autem phm in concludendo diffinitionem consiliabilis tacuisse genus: et posuisse solum differentias: quod forte ideo fecit: quia in ipsis differentiis consiliabilis includitur contingens quod est genus eius. Est ergo consiliabile contingens nec a fortuna: nec a natura: quod idem est quod contingens reductum in nos: cuius generationis principium in nobis est. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Per singula quidem igitur diligenter dinumerare et distinguere in species: de quibus consueverunt negociari. Adhuc autem quantum contingit de ipsis determinare secundum veritatem: non opz secundum presens tempus inquirere: propterea q non est artis rhetorice: sed illustrioris et magis vere: et quia multo plura attributa sunt ipsi: et nunc quam sunt propria theoremata.

¶ Ostendit non pertinere ad rhetorem determinare exquisite: et per singula de consiliabilibus. Et tria facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo dat causam dicti. Tertio concludit: q si exquisite de consiliabilibus determinamus transgredimur artem rhetoricam. Secunda ibi. (Quod enim et prius). Tertia ibi. (Quanto autem utique). Dicit ergo primo: q per singula et diligenter demonstrare consiliabilia et distinguere in species: sive de quibus consueverint negociari consiliantes. Adhuc autem tantum determinare de ipsis consiliabilibus quantum contingit: sive quantum est possibile secundum rei veritatem: non opz inquirere secundum presens tempus: non spectat ad rhetoricum talia facere: non est enim hoc artis rhetorice: sed est artis illustrioris et magis vere: hoc est artis politice: et bene dico: q talia determinare non spectat ad rhetorem: quia si talia nunc ei attribuantur: multo plura sunt ipsi rhetorice attributa numero: et sic dicendo quam sint propria theorica ipsius. ¶ Ad intelligentiam dictorum advertendum est: q (ut supra habitum est) politica et moralis negocium est de consiliabilibus et operabilibus a nobis principaliter. rhetorica vero est de illis quodammodo ex consequenti inquantum enthymemata: a quibus principaliter est rhetorica ad illa sunt applicabilia. Et quia quod est principaliter et primo: semper est magis: eo q est ex parte exquisite determinare de consiliabilibus transcendit rhetoricam: et consiliationes rhetoricas sed est proprium politice. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod enim dicentes et prius extitimus: verum est: quod rhetorica componitur quidem ex dialectica scientia: et ex ea: que circa mores politica. Simile autem est quantum ad hoc quidem dialectice: quantum ad alia autem sophisticis sermonibus.

¶ Assignat rationem dicti. nam si aliqua causa est propter quam ad rhetoricam pertineat determinare exquisite de consiliabilibus hoc est quantum induit figuram politice: et negocium politicum aliquo modo pertinet ad rhetoricam: quia rhetorica videtur esse composita ex dialectica et politica. nulla igitur ratio possibilis posset melior inveniri ad ostendendum non pertinere ad rhetoricam tractare quam exquisite consiliabilia ostendere: quod non pertinet ad eam investigare exquisite talia etiam prout convenit cum politica: que exquisite consiliabilia videtur perquirere. Ideo ait verum esse quod prius dicebatur. videlicet quod rhetorica componitur ex dialectica scientia: et ea que est circa mores. idest politica: et quantum ad hoc: quod similis est dialectice. idest in quantum est disputativa: et per quedam communia intendit: assimilatur dialectice: quantum vero ad alia. idest vult se intromittere exquisite determinare de consiliabilibus assimilatur sophisticis sermonibus. Nam sicut dialecticus declinaret in viam sophisticam: si vellet per communia: de quibus spectat ad ipsum determinare ostendere quadraturam circuli: quod si est possibile: est proprium geometre. Sic sermo rhetoricus vertit in sophisticam: si per ea: que pertinent ad ipsum determinare: vult exquisite inquirere consiliabilia: quod est proprium politice. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quantum autem utique quis vel dialecticam: vel hanc: non quemadmodum utique ut potentias: sed ut scientias tentaverit constituere. Latebit namque ipsam exterminans: eo quod transgrediatur insuper instituendo ad scientias quarundam rerum subiectarum: et non solum orationum. Aut tamen quecunque proposuere quidem est dividere: relinquent autem considerationem adhuc politice scientie: dicamus et nunc.

¶ Concludit quod si exquisite talia determinamus transgredimur sermonem rhetoricum dicens: quod quando utique quis dialecticam: vel hanc. idest rhetoricam tentaverit constituere non sicut potentias. idest non sicut artes: que sunt quedam potentie rationative: et de sermonibus: sed ut scientias: ac si esset de rebus: tunc ille talis exterminans ipsam. i. destruens rhetoricam: eo quod transgrediatur proprias considerationes eius instituendo insuper. i. super modum rhetoricum considerationes pertinentes ad scientias quarundam rerum subiectarum: et non solum orationum: si exquisite determinet de rebus: vel de aliquo genere determinato non de consiliabilibus: destruitur consideratio sermocinalis artis: et efficitur consideratio scientie realis: que habet pro subiecto res aliquas determinatas. Verum quia spectat ad rhetorem aliqua de consiliabilibus dicere: que eo modo: ut ipse considerat non spectant ad politicum. ideo subdit. Attamen dicamus et nunc de consiliabilibus: quecunque proposuere est dividere. i. quecunque spectant ad rhetorem: vel melius: quia rhetor non pro parte dicere quicquid de consiliabilibus dici potest: quia exquisite determinare de eis spectat ad politicum. ideo ait dicamus et nunc de consiliabilibus quicquid est proposuere dividere: quia talia dicta adhuc relinquunt considerationem politice scientie. nam cum non dicatur per rhetorem quicquid potest de eis: relinquatur politice aliqua dicenda de consiliabilibus.

Propter dicta consurgit duplex hic dubitatio. Primo. Quia videtur philosophus velle non spectare ad rhetorem considerare specialiter de consiliabilibus: quod cum supra habitum sit quod spectat ad rhetorem considerare speciales propositiones circa negocium politicum. Secundo. Quia vult sermonem rhetoricum esse sophisticum si exquisite de consiliabilibus determinat: cum non sit sermo musicus sophisticus: si exquisite determinat de sono. Et sic si videatur dicere sonus ad musicam sicut consiliabile et morale negocium ad rhetoricam. Nam sicut est musica de numero non simpliciter: sed relato ad sonum: sic rhetorica est de actibus rationis non simpliciter: sed ut sunt applicabiles ad morale negocium. ¶ Propter primum notandum quod licet rhetor consideret de propositionibus specialibus: non tamen ut speciales sunt. sed prout reducuntur in principia communia. ¶ Vel dicendum: quod considerare de specialibus habet gradus: nam cum non spectat ad rhetorem ita exquisite et specialiter perquirere consiliabilia. ut politicus: qui de eis est principaliter: licet aliquo modo aliqua specialia de consiliabilibus tractet: in comparatione tamen ad politicum quedam communia et superficialia videtur tradere. ¶ Propter secundum sciendum quod non spectat ad musicum determinare de sono: quicquid de eo determinari potest. imo aliqua spectant ad naturalem determinare: de quibus musicus non se habet intromittere. Verum quia musica non est scientia communis. ut per applicationem musicalium considerationum de sono ad considerationes naturales comitatur sophysticatio: ideo non erat simile quod pro simili inducebatur: sed rhetorica quia est scientia communis aliquo modo sicut dialectica: ut pretactum fuit cum rhetorice determinare volumus politica: que non spectant ad rhetoricam committitur sophisticatio sicut si dialectice vellemus probare geometricalia. de quibus ipsa tractare non habet.

Ferme enim de quibus consiliantur omnes: et circa que pronunciant deliberantes quinque numero existunt entia. Hec autem sunt de proventibus: et de bello: et pace. Adhuc autem et de custodia regionis: et de his que inferuntur: et deducuntur: et de legis latione.

¶ Superius philosophus diffinivit consiliabilia: hic in parte ista dividit ipsa. Et duo facit: quia primo premittit divisionem consiliabilium. Secundo exequitur de membris divisionis. Secunda ibi. (Quare de proventibus.) Dicit ergo quod ea: de quibus consiliamur: et circa que deliberantes maxime pronunciant fere existunt entia numero quinque. Nam hec consiliabilia sunt de proventibus: et de bello et de pace: adhuc autem de custodia civitatis: et de his que inferuntur vel inducuntur in civitatem et de his: que educuntur: vel extrahuntur de ipsa: et de legis latione: hec autem quinque consiliabilia sic accipiuntur: quia consilium non est nisi de bono. Nam si de malo habetur consilium hoc non est nisi inquantum fugiendum: malum autem fugere aliquo modo habet rationem boni: oportet ergo consiliabilia distingui secundum distinctionem bonorum. Bona autem dividuntur: quia quedam sunt intrinseca: quedam extrinseca: et secundum extrinseca bona accipiuntur tria genera consiliabilium: secundum intrinseca duo: ita quod de universo potissime de quinque consiliamur. Sunt autem extrinseca bona: quedam vilia: ut proventus: quedam autem excellentiora vilibus: ut honores: et libertates: et dominationes: et cetera huiusmodi. ¶ Primo ergo consiliamur vel consiliari possumus de proventibus. Secundo de honoribus et libertatibus: sive de pace et bello: que ordinantur ad honores et libertates. Tertio de munitione civitatis: per quam custodiuntur tam honores quam proventus. nam cum conservativum boni habeat rationem boni: oportet de custodia bonorum esse consilium. Secundum autem bona intrinseca est duplex consilium: secundum quod talia bona duo sunt: quia quedam sunt bona corporis: quedam sunt bona anime: circa bona corporalia

est consilium de alimento: qđ conuertitur in substantiam aliti: ſm bonū aīe. ſicut virtus ꝛ etiā consilium de latore legum. Nam intentio latoris legis est inducere hoīes ad virtutē. virtus autem est bonū ſpūale intrinsecū. ¶ Sed si quereret̄ quare nō est tertiū cōsiliū de custodia bonorū intrinsecoꝝ: cū ꝙ sex essent consiliabilia. tria ſm extrinseca. tria ſm intrinseca. Dici pōt ꝙ in munitōe ciuitatis includitur custodia bonoꝝ intrinsecoꝝ: vel aliter: q̄ bona extrinseca de se vident̄ auxiliabilia: intrinseca vero per accidens ex corruptione subti. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quare de prouentibus qui debet consiliari: oportebit vtiqꝫ introitus ciuitatis scire: ꝛ qui: ꝛ quanti: quatenus siquis deficit: apponatur: ꝛ siquis minor augeatur.

¶ Exequitur de istis cōsiliabilibus singulariter. Et duo facit: q2 pmo exequit̄ de cōsiliabilibus respectu bonorū intrinsecoꝝ. Scđa ibi. (Adhuc aūt de alimēto.) Circa pmū tria facit ſm ꝙ cōsiliabilia respectu bonoꝝ extrinsecorū tripliciter accipiunt̄: q2 pmo exequit̄ de prouentibus siue de vtilibus. scđo de pace: ꝛ bello siue de honorib⁹. tertio de munitione ciuitatis: per quā custodiunt̄ honores ꝛ ꝓuent⁹. Scđa ibi. (De bello aūt ꝛ pace.) Tertia ibi. (Adhuc autē munitione.) ¶ Circa pmū tria facit: q2 pmo docet augere ꝓuentus per multiplicādo introitus. Scđo per subtrahendo expensas. Tertio dat cautellā ad faciendum talia in respiciendo ciuitates alias. Scđa ibi. (Adhuc aūt expensas.) Tertia ibi. (Hec autē nō rō.) ¶ Dicit ergo pmo: ꝙ eos qui debent consiliari de ꝓuentibus: oportebit scire introitus ciuitatis: ꝛ qui sunt quantū ad numerū: ꝛ quāti quantū ad magnitudinē: ꝛ si quis introitus deficit apponat̄: ꝛ si quis minor est: augeat̄. ¶ His aūt duobus modis redditus ciuitatis consueuerunt defraudari. Primo. q2 non dat tributū qui debꝫ. Scđo ꝛ si quilibꝫ tributarius tribuit: non tamen quilibet tribuit quantum debet. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc autē opꝫ expensas ciuitatis oēs: quatenus si que superflue auferant̄: ꝛ si que maiores minores fiant. Non eni solū apponentes ad existentia ditiores sunt: sed etiam auferentes ab expensis.

¶ Docet quō augeant̄ ꝓuentus de subtractione expensarū dicēs: ꝙ adhuc si volumus ciuitatē ditari ꝛ multiplicare in prouentibus: opꝫ nos scire oēs expensas ciuitatis quatenus si superflue sunt: ꝛ si que male maiores ꝛ minores fiāt. Duobus enī modis aliquis plus expendit q̄ꝫ debeat: vl̄ q2 expendit vbi non debꝫ: ꝛ tunc expense sunt subtrahende: vel si expendit vbi debet posset tamen minori sumptu facere q̄ꝫ facit: ꝛ tunc expense si non sunt subtrahende: sunt tamē minorande. Addit ꝙ duobus modis p̄dictis fiūt ciuitates ditiores: ꝛ hoc est qđ ait: ꝙ nō solū apponentes ad existentia ditiores fiunt ciuitates: sed etiā auferentes ab expensis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hec aūt nō solū ex ea: que propria experiētia contingit cōcupiscere: sed necessarioꝝ ꝛ inuentorū apud alios scientem ad eam: que de hoc deliberationem.

¶ Dat cautelam quō possint ciuitates fieri ditiores p̄dictis modis. vꝫ. multiplicando introitus: ꝛ subtrahendo expensas dicemus ꝙ hoc nō solū cōuenit inspicere ex ea experientia que est circa ꝓpria: sed ad habendā eā deliberatiōnē: que est de hoc necessariū est esse scientē inuentorū apud alios. i. opꝫ nos scire: que alii inuenerint: q̄si dicat: ꝙ sicut videmus ciuitates alias augumētatas i diuitijs multiplicasse introitus ꝛ subtraxisse expensas: sic debemus facere in ciuitate ꝓpria. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ De bello autē ꝛ pace scire potentiā ciuitatis quāta est: ꝛ iam: ꝛ quātā cōtingit fore. ꝛ qualis quedā: ꝛ que existit: ꝛ que pōt aduenire.

¶ In ista p̄te est notandū: ꝙ hic non intenditur de bello ꝛ pace ſm ꝙ ciues habēt inter se. sed prout habent cū aliis extrinsecis. nā pax ciuiū inter se debꝫ esse quasi finis legislatoris. vnde sicut medicus non habꝫ consiliū de sanitate sed eam supponit: sic nec rector ciuitatis de pace ciuiū cōsiliari hꝫ. ¶ Est ergo intentio ph̄i loqui de bello extrinseco: per qđ potissime acquirit̄ honor sic etiam ꝛ per pacē acqritur aliquo modo honor: q2 sicut fugere malū est aliquo modo bonum: sic fugere bellum cū melioribus: ꝛ habere pacem cum eis est aliquo mō acquirere honorē cū per hoc fugiatur vituperiū. In determinando de bello ꝛ pace tria facit: q2 de re aliqua tripliciter cognitio hri pōt. Primo per causam. scđo per experientiā. Tertio per similitudinem vel exempla. Docet ergo nos pmo cognoscere. Utrū sit bellandū: vel non in cognoscendo potentiā ciuitatis: que est q̄si causa ꝛ radix victorie bellice. Scđo docet hoc idē in videndo bella ciuitatis: ꝛ quō ciues preliati sunt: qđ est scientie bellū per experiētiā. Tertio in vidēdo potentias aliarū ciuitatū: qđ est scire bella per exēpla: ꝛ similitudines. Secūda pars ibi. (Adhuc autē bella.) Tertia ibi. (Et potentie vtrū.) Dicit ergo: si volumus scire cōsiliari de bello ꝛ pace: opꝫ nos scire potentiā ciuitatis quanta est iam. idest quanta est nunc: ꝛ quanta cōuenit fore. idest quāta potest esse: quia aliquādo ciuitas per se sine auxilio amicoꝝ posset cū aliquo conatu habere maiorē potētiā tempore belli q̄ꝫ ceteris temporibus habeat: ꝛ etiā videndum est qualis est ista potentia: vtrū sit militū: vel peditū. ꝛ que pōt euenire per amicos. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Adhuc aūt bella: que ꝛ qualiter preliati sunt nō solū aūt ꝓprie ciuitatis: ꝛ ꝯ aliū hec necessarium scire: aut ꝛ ad quos dubij euentus sit pugnare: quaten⁹ ad meliores quidē pacē hēant ad deteriores ipsis sit pugnare. Et potētie vtrū similes: aut dissimiles. Est enī ꝛ his excedere ꝛ minorari. Necessariū ꝛ ad hec nō solū tua prelia ꝯsiderasse: sed ꝛ ea: que alioꝝ qualr̄ eueniunt. A silibus in similia fieri nata sunt.

¶ Ostendit cognoscere. vtrum sit bellandum: vel non per experientiam bellorum. que accidunt ciuibus dicens: ꝙ adhuc si volumus talia scire bella ciuiū: oportet scire ea que fiunt ꝛ qualiter ciues preliati sunt: non solum ꝓprie ciuitatis: sed necessarium hoc scire contra aliū: quia qui vult dare consilium de bello: non solū debet aspicere eos inter se: quia quando ciues sunt pugnantes inter se corda ꝛ animi eorū videbuntur: sed debet aspicere. vtrū pugnātes contra alios fuerint animosi. aut non: etiam debet cōspicere contra quos pugnare est dubij euentus: ꝛ ꝯtra quos non est dubium. ꝛ hec fieri debent: quatenꝰ ad meliores pacē habeant: q2 ex quo cum talibus non possunt honorē acquirere: bonum est fugere vituperiū: ad deteriores aūt in ipsis sit pugnare. i. pugnare p̄nt si expediat. ¶ Deinde cum dicit. (Et potentie.) Ostendit cognoscere bella per exempla ꝛ similitudines dicens: ꝙ debemus scire potentias aliarū ciuitatum: que bellantur: ꝛ debemus videre.

uterum persone ille sint similes vel dissimiles potentie ciuitatis proprie. ⁊ potentie ciuitatis: cum qua intendit bellare: quia in his est excedere ⁊ minorare: quia aliquando plus excedit ciuitas propria ciuitatem resistentem ꝙ ciuitas vincens ciuitatem victam: aliquādo minus. vnde sm proportionalitatem: que est inter ciuitates olim bellantes ⁊ ciuitatem propriam cum ciuitate alia. debemus dare consilium de bello: adeo addit ꝙ necessarium est ad hoc considerare non soluz prelia sua: idest prelia proprie ciuitatis: sed ⁊ prelia aliorū qualiter euenerūt. vel qualiter euenerunt: quia a similibus similia nata sunt fieri. Debemus eni de similibus similia iudicare. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Adhuc aūt de munitione regionis nō latere qualr custodiet: sed multitudinē scire custodie: ⁊ spēm: ⁊ loca munitionū. Hoc aūt īpossibile non expertū existentem regionis: vt si minor sit custodia apponat: ⁊ siqua supflua auferatur: ⁊ loca idonea obseruent magis.

¶ Determinat de consiliabili circa munitionem ciuitatis: eorum. que ad ciuitatem pertinent dicens: ꝙ adhuc opz nos nō latere qualiter custodietur talis munitio: ⁊ tria tāgit. Nam vt bene custodiatur munitio: oportet nos scire multitudinez custodie. vtrum sint quatuor vel decem custodie muniende. Secūdo opz nos scire speciez custodie. s. qualem munitionē volunt huiō custodie. vtrum militum: vel peditum. vel nauium. Tertio sciēda sunt loca munitionum: qr debemus scire: que sunt loca infirmiora que egent custodia: ⁊ addit: ꝙ est impossibile non existentem expertum regionis talia scire: ⁊ hoc debemus scire: vt si minor sit custodia: apponatur: ⁊ si superflua: auferatur ⁊ loca magis idonea ad custodiendū: aut loca infirmiora magis custodiantur. Deinde cum dicit.

¶ Adhuc autē de alimento quantus sumptus sufficiens ciuitati: ⁊ quantū ibidē factū: ⁊ quātū adducibile: ⁊ quoꝝ īductiōe īdigēt: ⁊ quoꝝ abductione: vt ad hoc ⁊ cōsilia: ⁊ statuta fiāt.

¶ Determinat de consiliabilibus respectu bonorū intrinsecorum. Et duo facit: quia pmo determinat de eis prout sumuntur ex parte alimenti. qd ordinatur ad bonum corporis. Scdo determinat de cōsiliabilibus sumptis ex parte positionis legum: que potissime ordinant ad virtutem: que est bonum anime. Scda ibi. (Non minimū autē.)
¶ Circa pmuz duo facit. quia primo facit quod dictū est. Scdo ex habitis concludit: ꝙ ciues ad duo genera bonorum debent habere pacem. Secunda ibi. (Ad duo enim necessarium.) In dando documentuz de consiliabilibus quattuor tangit: quia qui vult scire consiliari non solum de munitione regionis: vel de pace ⁊ bello: sed adhuc vult scire dare consilia de alimento: oportet pmo inuestigare quantus sumptus: siue quantū alimenti sit sufficiens ciuitati. Scdo quantuz est ibidem factuz. idest quantū alimentum ciuitas potest habere de se. Tertio quantum alimentuz est adducibile per alios. Quarto quoꝝ inductio ꝑ pōt tale alimentū induci: ⁊ hoc debent scire consiliatores: vt ad hoc ⁊ ad consimilia fiant statuta prout expedit ciuitati. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ad duo eni necessariuz ciues cōseruare sine querela: ad potentiores: ⁊ ad eos: qui ad ista sunt vtiles: ad securitatem autem oia quidem hec necessarium posse considerare.

¶ Concludit ex habitis necessariū esse ciues cōseruare se in pacem sine querella ad duo genera hominum. videlicz ad potētiores: ⁊ ad eos qui sunt vtiles ad ista. idest ad eos alimēta portare: ⁊ addit: ꝙ omnia hec est necessariū posse considerare ad securitatem ciuitatis: quia tantum est ciuitati habere pacem cum potentioribus: ⁊ cum his qui portant alimenta. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nō minimū aūt de legislatione audire. In legibus enim est salus ciuitatis. Quare necessarium scire quot sunt ciuitatuz species: ⁊ quales conferunt vnicuiqz: ⁊ a quibus corrumpi nate sunt: ⁊ a proprijs ciuitatis: ⁊ a cōtrarijs. Dico autem a proprijs corrumpi: quia excepta optima ciuilitate: alie omnes ⁊ remisse ⁊ intense corrumpuntur. puta democratia non solum remissa debilior fit: ⁊ terminabitur in oligarchiam: sed ⁊ intensa valde: sicut ⁊ aquilinitas: ⁊ simitas non soluz remisse in medium veniunt: sed ⁊ valde aquila facta: aut sima disponunt nasum: vt neqz nasus videatur esse.

¶ Oportet scire quomodo sit consiliandu in positione legum. Et duo facit: quia primo ostendit tale consiliuz esse valde vtile. Scdo exequitr qualiter sit consiliandum circa talia. Scda ibi. (Quare necessariuz scire.) Dicit ergo ꝙ non minimū debemus studere audire cōsilia de latione legis: ⁊ est ratio: quia in legibus est salus ciuitatis. tunc sequitur illa pars: quare necessariū scire: in qua docet nos consiliari circa talia. Et duo facit: quia pmo docet nos bñ esse consiliatiuos circa lationem legum aspiciēdo ea: que sunt ciuitatis proprie. Scdo cōsiderādo ea: que sunt aliarum ciuitatum. Secunda ibi. (Utile autem ad legis.)
¶ Propter primū notandū ꝙ multe sunt species ciuitatis. vnde dicitur octauo ethicoꝝ: ⁊ septimo politico. nam in aliqua ciuitate dominatr vnus: in aliqua pauci: in aliq multi. cum dominatur vnus. si est bona dominatio: ⁊ propter bona subditorum: illa politia dicitur regnatiua. si vero sit mala: ⁊ dominus intendat bonum ꝓprium: non eorum. quib⁹ pręest: sic dicitur tyrannus. Est eniz hec differentia inter tyrannum ⁊ regem: quia rex intendit bonum subditoꝝ: tyrānus bonuz propriuz. ¶ Si vero in ciuitate dominantur pauci: si dominantes sunt boni ⁊ ephykes talis dominatio dicitur aristocratia: siue pncipatus virtutum. Si vero dominantes sunt mali: tunc illa politia dicitur oligarchia. sed si in ciuitate dominantur multi: ⁊ est bona politia: dicitur tymocratia. si vero est mala: dicitr democratia. ¶ Et quia iste ciuilitates differūt specie: sicut non sunt eadez sana hominis ⁊ leonis: ⁊ res naturales specie differentes a diuersis principijs sumunt originem ⁊ diuersitatez: ⁊ saluantur ⁊ conseruantur in esse: sic iste ciuitates: cum ciuitas sit aliquid naturale aliquo modo: vt probatur pmo politicorum. nō eadez modo habent fieri: ⁊ corrumpi: ⁊ quia non possumus bene dare cōsilia de positione legū in aliqua ciuitate: nisi sciamus qualis sit ciuitas illa: ⁊ a quibus habet fieri ⁊ corrumpi talis ciuitas. Ideo phs ait: ꝙ si volumus esse bene consiliatiui circa talia: oportet nos scire quot sunt species ciuilitatis ⁊ quales species conferunt vnicuiqz ciuilitati: ⁊ a quibus proprijs ciuilitati: ⁊ a quibus cōtrarijs ciuilitati: huius ciuilitates sunt apte nate corrumpi: ⁊ expōit se quomodo qualitates corrumpunt per propria: ⁊ quomodo per cōtraria. ¶ Ad cuius euidentiam notandū: ꝙ vniuersum est maxime ordinatum. nam totum vniuersum aliquo modo reseruatr

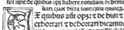
in vna ciuitate: et tota ciuitas in vna domo: tota domus in vno homine referatur: adeo antecedens est minor mundus. Unde phs in octauo ethicorum. Ea que sunt ciuitatis alicuius: conueniunt aliquo modo referuari in vna domo: et in primo politicorum ostendit in vno homine referuari que sunt ciuitatis: quia sicut in ciuitate: vel in domo est assignare principatum despoticum: siue ciuilem et regalem vel politicum. sic in vno homine anima debet regere corpus regimine despotico: ratio tamen debet preesse voluntati: et eam regere regimine politico et regali: quia sic est vniuersum connexum: et omnia aliquo modo referuantur in omnibus. Tunc est optimum regimen ciuitatis cum ei assimilatur regimen totius vniuersi. vt sicut in vniuerso est vnus principatus: et vnus princeps: vt concluditur in decimo methaphysice: ita sit vnus dominus vnius ciuitatis. et ideo regnatiua vbi dominatur vnus: est optima inter ciuitates ceteras. vt dicitur in octauo ethicorum: et hec sola. aut ipsa est omnino electa ciuilitas: cetere autem alie sunt quedam obliquitates eius. Hec est autem differentia inter rectum et obliquum: quia rectum proprie sumptum non intenditur nec remittitur: propter quod bene dictum est: quod recto nihil rectius. obliquum autem intenditur et remittitur: et ideo quando aliqua reposita in sua specie non potest corrumpi per propria: sed solum per contraria: si reponatur in specie per aliquem modum obliquitatis: tunc non solum corrumpitur per contraria: sed etiam propria. sicut apparet in naso. nam nasus est aquilinus: cum habet curuitatem gibosam. est autem simus: cum habet curuitatem conuexam. ❡ Dupliciter autem posset aquilinitas et simitas remoueri a naso. primo per contrarium: vt si huiusmodi simitas rectificaretur: quia tunc nasus non esset simus: nec aquilinus: sed rectus. Secundo per propria quia posset huiusmodi simitas intantum intendi. vt posset gibositas nasi intantum augmentari: quod non remaneret aquilinitas. imo posset esse tanta gibositas: quod fieret ibi circulus quidam vel speratata quod non solum tolleretur aquilinitas: sed etiam tolleretur species nasi. Rectitudo autem nasi non potest tolli nisi vno modo. nam si obliquaretur nasus: non esse rectitas: sed per propria tolli non posset: quia quanto plus rectificaretur: magis rectus esset. ❡ Similiter politia regnatiua in qua dominatur vnus: et est recta politia: et non intenditur et remittitur quantum ad dominantes: nunquam corrumpitur per propria: sed solum per contraria: vt si ibi dominantur multi. alie autem politie vtroque modo tolluntur. Dico autem a propria corrumpi: quia excepta optima ciuilitate: vt excepta regnatiua: que a propria corrumpi non potest: sed solum a contrario: omnes alie ciuilitates corrumpantur intense et remisse a propria et a contrariis. Cum enim aliquid intenditur: videtur accedere aliquid ad id: quod est ei proprium sed cum remittitur videtur admisceri contrario: vt puta Democratia: in qua dominantur multi non solum fit debilior et corrumpitur remissa: vt per contrarium. siue paucitatem: et terminat in olicratiam: in ciuilitate: in qua dominantur pauci. sed ipsa democratia corrumpitur valde intensa. ❡ Est enim democratia dominatio multorum secundum aliquem modum: vel secundum aliquem terminum: et ideo tale dominium dupliciter potest tolli. Primo per paucitatem: que contrariatur multitudini. nam si sit ciuilitas in qua dominantur multi: si remitterentur illi multi: et dominarentur illi pauci: non remaneret democratia: sed fieret olicratia. imo intantum posset remitti: quod fieret regnatiua: si ipsi dominaretur solus vnus. ❡ Secundo modo potest tolli per propria: quia intantum possent multiplicari dominantes ciuitati: quod non tantum esset illa ciuilitas democratia: sed etiam omnino non remaneret ciuitas: quia ciuitatis nomen non solum dicit congregationem domorum: sed etiam importat collectionem gentium viuentium sub certis legibus et statutis. ideo si omnes dominari vellent: et non essent ibi aliqui excellentiores aliis: qui statuta componerent: ciuitas stare non posset. Ergo sic se habent ciuilitates: que sunt alie a ciuitate optima sicut aquilinitas et simitas: que non solum remisse corrumpuntur: et veniunt in medium. siue fiunt recte: sed etiam aquilinitas facta valde aquila: et simitas facta valde sima ita disponunt nasum: quod tamen neque nasus esse videatur. ❡ Ad euidentiam dictorum notandum est: quod olicratia: et democratia est obliquitas aristocratie: democratia timocratie. Attamen philosophus hic accipit ea communiter: quia olicratiam accipit pro principatu paucorum: siue sit rectus. siue sit obliquus: et democratiam pro principatu multorum non descendendo ad rectum et obliquum. Non enim vult phs habere cum ait: quod democratia remissa fit olicratia: sicut principatus multorum fit principatus paucorum. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Utile autem ad legislationes non solum attendere: que ciuilitati expediunt ex preteritis consideranti: sed etiam eas: que apud alios scire: quales quibus congruant. Quare palam quod ad legislationem quidem externe descriptiones sunt vtiles: hinc enim est accipere gentium leges.

❡ Docet consiliari circa compositiones legum respiciendo ad alias ciuitates. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo manifestat quod dixerat. Secunda ibi. (Ad ciuilia autem.) Dicit ergo: quod ad lationes legum siue ad compositiones legum vtile est non solum accedere: que expediunt ciuilitati consideranti ex preteritis: siue considerando ea: que contingunt in propria ciuitate: sed etiam vtile est scire eas leges: que sunt apud alios considerando quales leges: quibus ciuitatibus congruant. Ideo ait quod ad lationes legis sunt vtiles descriptiones ciuitatum: quia hinc. idest ex certa descriptione est accipere leges gentis: et si sciuerimus leges aliarum gentium: et sciuerimus: que leges quibus ciuitatibus congruebant comparando propriam ciuitatem ad alias: scire poterimus: que leges nostre ciuitati expediant. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Ad ciuilia autem consilia hystorie gentium gesta. Omnia autem hec politice: sed non rhetorice opus sunt. De quibus quidem igitur oportet habere debentem consiliari: que maxima sunt: tot sunt numero.

❡ Manifestat que dixerat: et ista manifestatio est per simile: quia sicut gesta eorum: qui nos precesserunt: et aliarum ciuitatum docent nos quid facere debeamus: et qualiter debeamus consulere in agendis proprie ciuitati: sic leges aliarum ciuitatum docent nos: quas leges debeamus componere in propria ciuitate. ❡ De ista similitudine non plus ponit: nisi quod gesta scribentium hystorias: siue gesta scripta hystorialiter valent ad ciuilia consilia. idest valent ad consulendum ciuibus qualiter se debeant regere. Sic ergo debet continuari textus: bene dico quod leges aliorum valent ad leges nostras. quia gesta aliorum valent ad gesta nostra: addit autem quod determinare omnia ista et tractare: et gesta. et leges ciuilitatum non est opus rhetorice: sed politice. ❡ Ultimo epilogat: quod sunt tot maxime consiliabilia: et tot sunt: de quibus oportet habere noticiam debentem consiliari quot dicta sunt: quia quinque.

x quibus autem oportet: et de his: et de aliis exhortari et dehortari dicamus iterum.

❡ Determinauit phs de consiliabilibus. siue hisque modo sunt consilia: circa que consiliando

negociamur: vel consiliando inquirimus. ¶ In parte ista docet nos cognoscere finez sine fines: ex quibus: et p quos habet esse consilium. nam licz finis non sit per consilium quęsitus: nec sit id circa quod negociando negociamur: tamen finis in consilio supponitur: et est id: ex quo: vel per qd consiliamur. In determinando autem de fine: quia primo continuat dicta dicendis. quę ostendunt cognitionez finis pertinere ad negocium deliberatiuum. sine ad artem de consilijs. Secundo docet nos cognoscere talem finem. ex quo: et per quem habent esse consilia. Secunda ibi. (Fere vtiqz et singulariter.) Dicit ergo. Iterum dicamus ex quibus finibus. vel per quos fines oportet exhortari et dehortari: et de his. idest de consiliabilibus. naz omnia consiliabilia comprehenduntur directe per cōmunem moduz in illis quinqz: quę dicta sunt: sed solum maxime consiliabilia in illis continentur. Et quia per finem contingat hortari et dehortari de maxime consiliabilibus: et de non maxime: ideo dicit de his et alijs. ¶ Ex hoc apparet istud capitulum: in quo docemur cognoscere finem vtputa felicitatem: et partes eius pertinere ad negocium deliberatiuum cum per finem talez contingat facere exhortationes et dehortationes de cōsiliabilibus. ¶ Dubitaret forte aliquis quare phs dicit in plurali qd vult dicere: ex quibus conuenit exhortari et dehortari. Nam cum finis sit vnus. deberet dicere ex quo. nō ex quibus. ¶ Ad quod vt melius intelligatur littera philosophi potest multipliciter respōderi. Primo. Quia licet sit vnus finis omnino principalis: sunt tamen multi fines secundarij: ex quibus conuenit exhortari et dehortari. Vel aliter: quia hui9 finis potest habere multas partes. si quis poneret finem sufficientiā vitę: quia huius sufficientia habet esse ex multitudine amicorum. pluralitate possessionū. idē robore: et sanitate: et cęteris bonis. Ideo dicit ex quibus in plurali. quia per quālibet talē partez exhortamur. Vel aliter quia apud diuersas ciuitates sunt diuersi fines: quia fęlicitas apud omnes nō ponitur in eisdem bonis: cum spectet ad rhetorem dare vniuersaliter artem exhortandi et dehortandi: ideo dicit ex quibus nō ex quo. ¶ Possemus etiā si vellemus dicere: qp si vn9 esset finis: et omnes homines illum finez proponerent: qz ex vno fine conuenit multipliciter exhortari vel dehortari: vt quia tollitur vel non tollitur: et differtur vel non differtur. ideo bene dictuz est: ex quibus in plurali. ¶ Dubitari etiam posset. Cū superius etiam phs non determinauit de fine: et per cōsequens: nec de his quę conuenit exhortari et dehortari: q̄re dicit itez: dicamus: cū de his mētionē nō fecerit. ¶ Ad quod etiā potest multipliciter respōderi primo: qp iterum referatur ad ea: per quę iuuamur in consiliando: et quare qui vult esse bene cōsiliatiuus: debet scire consiliabilia: de quibus est consilium: et debet scire finē per quem fiunt exhortationes et dehortationes de cōsiliabilibus: ideo sic exponatur littera. ¶ Postq̄ diximus de consiliabilibus: per quoꝝ cognitionez iuuamur: vt deliberatiuum negocium dicendo de fine: per cuius noticiaz simus bene consiliatiui. Vel aliter: quia idez potest esse cōsiliabile: et per hoc hortamur et dehortamur: quia cōuenit aliquid consiliando inquirere: et postq̄ quęsitum est ipsuz supponimus: cum alia inuestigamus: vt si finez ponimus sanitatem: inquirimus. verum sanitas sit inducenda per potionem: vel per flobothomiam: et cum peruentuz est qp per potionem supponentes tunc potionem hortamur ea: per quę potio habet fieri: et dehortamur cōtraria: vt ita potio cum prius quęrebatur erat et aliquid consiliabile: nūc autem quia supponitur: per eaz hortamur et dehortamur. Sz possumus etiam aliter dicere. Nam fęlicitas non ponitur in eisdem bonis apud omnes: quia aliqua sunt consiliabilia apud aliquos: quę apud alios supponuntur vt finis: et quia inter illa consiliabilia prius dicta aliqua numerata sunt talia ideo dicit. Iterum dicamus ex quibus oportet hortari et dehortari: quia de talibus in pręcedenti capitulo aliquo modo tractauit: vt patet per iam dicta. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fere vtiqz et singulariter vnicuiqz et cōmuniter omnibus finis quidam est: quem coniectantes et eligunt et fugiunt. Et hoc est vt in summa est dicere felicitas et partes ipsius. Quare exempli gratia sumamus. quid est vt simpliciter est dicere felicitas: et ex qb9 ptes hui9.

¶ Docet nos cognoscere finem: per quez conuenit hortari et dehortari in consilijs. Et tria facit: quia primo describit huiꝰ finem dicens ipsum esse fęlicitatez. Secundo declarat qūo p talē finē fiunt exhortatiōes et dehortatiōes. Deinde assignat acceptiōes fęlicitatis. Secūda ibi. (De hac enim et de his.) Tertia ibi. (Sit itaqz fęlicitas.) Dicit ergo: qp fere itaqz acceptus finis singulariter vnicuiqz. idest s̄m qp vnus quisqz singulariter tendit in finez suuz: et acceptus cōmuniter omnibus ciues intendunt in finem suū. Finis est quidez: quē coniectantes et eligunt et fugiunt. Et hoc sine huiꝰ finis: vt in sūma est dicere: est fęlicitas et partes eius est: quia fęlicitas est hm̄oi finis per quē eligimus et fugimus alia. quia electio et fuga pertinent ad negociuz deliberatiuum: qd habemus pręmanibus. Ideo cōcludit qp exēpli gratia sumamus quid est fęlicitas vt simpliciter est dicere: et ex quibus habent esse partes huius. idest fęlicitatis. ¶ Ad intelligentiam dictorū notādum. qp nō ait philosophus omnem finem eē illū quez coniectantes eligimus et fugimus sed qp finis quidam talis est. Naz cū duplex sit fęlicitas politica: et contemplatiua: per se et directe loquendo solum fęlicitas politica est illa: s̄m quā hortamur et dehortamur in consilijs. nam cum consilium sit quędam quęstio de contingentibus operabilibus a nobis s̄m fęlicitatem. quę non acquiritur per talia opera nō cōuenit facere exhortationes et dehortationes de consiliabilibus. ideo bene dictuz est. qp nō omnis finis talis est: sz quidam. ¶ Rursus notandū: qp sicut partibus hominis damus suum finem. quia alius est finis manus. alius est finis oculi. et etiā toti homini assignat̄ suus finis: sicut et et proprij fines assignant̄ partibus ciuitatis: quia s̄m qp iste ciuis est alius ab illo ciue. sic finis huius est alius a fine illius. nihilominus tamen pręter hos fines singulares cōpetentes partibus ciuitatis: est dare finem cōmunem toti ciuitati. in quez tendant omnes ciues: tamen fine sic. siue sic accipiantur finis fere semper est finis: ꝓpter quem fugimus et eligamus alia. Et dicit fere: quia ꝯuenit aliquādo aliquo modo facere contra finem: non tamen regulat actiones suas s̄m talem finem: vt apparet in continente q proponit sibi optimum finez. ideo dicitur in septimo ethicoꝝ: qp incontinentes habent optimas leges: et nullā obseruant. Non tamen propter hoc dicenduz est incōtinentes simpliciter facere pręter finem. quia licz faciant pręter finem. quem sibi constituunt in vniuersali. non tamen propter hoc faciunt pręter finem. quem sibi constituunt in particulari: et in passione entis. ¶ Iterum notanduz: qp dicit se velle dicere de fęlicitate: et de partibus eius in quadam summa: et vt simpliciter est dicere de ipsa: qp magis exquisite determinate ptinet ad librū ethicoꝝ. ¶ Deīde cū dic.

¶ De hac enim: et de his: quę in hanc tendunt: et de contrarijs huic exhortationes et dehortatio

nes omnes sint. Que enim procurant ipsam: aut partium aliquam: aut maiorem pro minori oportet agere. Que autem corrumpũt: aut impediunt: aut que contraria faciũt nõ agere.

¶ Propter qđ notandum. ꝙ idem potest esse causa contrariorum: vt dicitur in quinto metaphisi. sed non eodeꝫ modo sumptum vt nauta per presentiam in naui est causa salutis: qui per absentiam est causa naufragij. sic felicitas est causa exhortationis quantum ad ea: que ipsam inducũt. Et est causa dehortationis quantũ ad ea: que ipsaꝫ tollunt. ideo aũt. ꝙ de hac idest de felicitate: ⁊ de cõtrarijs huic. i. de ꝯtrarijs felicitati sunt oẽs exhortatiões ⁊ dehortatiões. quare oportet agere que pcurant ipsaꝫ felicitateꝫ aut aliquam partiuꝫ felicitatis. partium dico aut maiorum aut minorum: vt habet alia littera: vel ẜm ꝙ habet nostra opꝫ agere que procurant maioreꝫ partem felicitatis: quia ⁊ pro minori parte oportet agere. ¶ Deinde. c. d.

¶ Sit itaqꝫ felicitas eupraxia cum virtute: vel per se sufficientia vite: vel vita: que cum infallibilitate delectabilissima: vel abundantia possessionum ⁊ corporum: cum potentia seruatiua ⁊ actiua hoꝝ. Fere .n. aliquid horuꝫ aut vnũ aut plura felicitatem confitentur esse omnes.

¶ Hic ponit diuersas acceptiones felicitatis: ⁊ duo facit. quia primo facit qđ dictuꝫ est. Scđo ostendit que bona pertinent ad felicitatem ẜm dictaꝫ acceptionem felicitatis. Scđa ibi. (Sit itaqꝫ est felicitas) ¶ Propter primuꝫ notanduꝫ: ꝙ dixit pp felicitateꝫ contemplatiuam: de qua determinare nõ est presentis speculationis. De felicitate politica fuerũt tres modi dicẽdi. Unus fuit philosophi: q posuit talem felicitatem esse actum virtutis perfecte. vt actum prudentie. Et quia ad hmõi actum debent ordinari alia opera nostra. vnde phs in primo ethicoꝝ. vbi de tali felicitate determinat: dupliciter describit ipsam. Primo ẜm ꝙ est actus virtutis. ẜm quem modum ait: ꝙ felicitas est operatio anime ẜm virtutem perfectam in vita tota. Describit etiam eaꝫ ibidem prout opera nostra ordinatur in ipsam: ⁊ ẜm ipsum modum dicit: ꝙ felicitas est finis operatoruꝫ perfectuꝫ ⁊ per se sufficiens bonuꝫ. Alie due acceptiones fuerunt aliorũ loquentiuꝫ ẜm diuersas vitas. Tres autem vite consueuerunt distingui: voluptuosa politica: ⁊ contemplatiua. Aliqui eniꝫ loquentes ẜꝫ vitam voluptuosam posuerunt felicitatem in delectationibus. Alij vero videntes ꝙ ciues potissime diligant honorem ⁊ ciuilem potentiaꝫ: dixerunt in talibus esse felicitatem. Quomodo autem accipitur felicitas ẜm vitam contẽplatiuaꝫ non est presentis speculationis. Philosophus ergo in numerando modos felicitatis ponit predictas acceptiones dicens. Sit itaqꝫ felicitas eupraxia idest bona operatio cum virtute: idest quantuꝫ ad illaꝫ acceptioneꝫ: ꝙ felicitas est operatio anime ⁊c. ẜꝫ .n. philo. felicitas est per se sufficientia vite quantuꝫ ad illaꝫ descriptioneꝫ quã etiam dat phus. vꝫ. ꝙ felicitas est finis operationuꝫ perfectuꝫ p se sufficiens bonum. Uel felicitas est vita cum infallibilitate delectabilissima: prout felicitas ponitur in voluptate: vel est abundantia possessionum ⁊ corporum: cum primo conseruatiua ⁊ actiua ipsorum: ⁊ hoc prout felicitas ponitur in ciuili potentia: videtur ciuilis potẽtia respicere possessiones vt agros ⁊ talia: ⁊ corpora vt bestias: ⁊ potentiam conseruatiuaꝫ ⁊ actiuam horum vt amicos: ⁊ seruos: ⁊ qꝛ fere computati sunt omnes modi felicitatis ideo subdit: ꝙ fere omnes confitentur esse felicitatem aliquod horum: que dicta sunt: aut vnũ: aut plura: ⁊ dicit fere: quia forte aliquę positiones omnino cum non sint in passione rationabiles fuerant de ipsa: de quibus nõ est nobis cure. ¶ Ad intelligentiam horum: que dicuntur i isto capitulo notandum. ꝙ quia non omnes ponunt fineꝫ vnũ ⁊ felicitatem in eodem bono: adeo vt vniuersaliter: ⁊ quo ad omnes habemus artem exhortandi ⁊ dehortãdi. phs assignat diuersas acceptationes felicitatis. ¶ Deide. c. d.

¶ Si itaqꝫ est felicitas tale: necesse ipsius esse partes nobilitatem: multitudinem amicorum bonoruꝫ: amicitiam: diuitias: bonam prolem: multitudinem prolis.

¶ Ostendit que bona pertinent ad felicitatem ẜm dictas acceptatiões. Et tria facit. quia primo enumerat huiusmodi bona. Secundo ostendit talia bona pertinere ad felicitatem. Tertio determinat de vnoquoqꝫ illorum bonorum simpliciter. Secunda pars ibi. (Sic enim vtiqꝫ per se). Tertia ibi. (Sũmamus igitur simpliciter). Dicit ꝙ si felicitas est tale bonum: quale dictum est: tunc partes ipsius felicitatis necesse est esse nobilitatem. multitudinẽ bonorum: amicorum: amicitiam: diuitias: prolem. bonaꝫ multitudinem prolis: hoc quantum ad bona exteriora: q respiciunt corpus. ¶ Notandum tamen ꝙ amicitia potest computari inter bona exteriora ⁊ inferiora: vt infra patebit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Bonam senectutem: adhuc corporis virtutes: puta sanitatem: pulchritudinẽ: robur: magnitudinem: potentiam agonisticaꝫ: gloriam: honorem: bonam fortunam: virtutem auteꝫ: ⁊ partem ipsius prudentiam: fortitudinem: tẽperantiam: ⁊ iustitiam.

¶ Adhuc autem corporis virtutes: puta sanitateꝫ: pulchritudinem: robur: magnitudinem: potentiam agonisticam: siue potentiam agonizandi ⁊ bellandi. tangit bona corporis intrinseca. Cum autem addit gloriam. honorem. bonã fortunam: tangit bona exteriora respicientia animam: cũ vero subdit virtutem. aut partem ipsius ⁊ prouidentiam. fortitudinem: temperantiam: ⁊ iustitiam. Sunt enim iste partes subiectiue virtutis: quia virtus est totum vniuersale: ad ista innuit bona anime intrinseca. ¶ Ad intelligentiam dictorum notandũ: ꝙ oportet bona huiusmodi quadrupliciter esse distincta. Nam cum homo diuidatur in animam ⁊ corpus: ⁊ natura anime sit alia a natura corporis. oportet bona hominis diuidi in bona ẜm animam: ⁊ bona ẜm corpus. Rursum qꝛ bonorum humanorum quedam sunt extrinseca: quedam intrinseca: tam bona anime q̃ corporis diuidũtur in intrinseca ⁊ extrinseca. Et in vniuerso quatuor sunt genera bonorum humanorum. videlicet bona corporis extrinseca. vt nobilitatem. ⁊ diuitias: ⁊ cetera huiusmodi: bona corporis intrinseca: vt pulchritudo: magnitudo ⁊c. talia. bona anime extrinseca: vt gloria: honor: bona fortuna: que conueniunt homini ẜm ꝙ participat cum substantijs separatis: quia non participat cuꝫ eis ẜm corpus: sed secundum animam: possunt talia bona dici bona anime extrinseca bona fortune tamen vt infra aliquo modo possunt cõputari inter intrinseca bona: quarto ⁊ vltimo inter bona humana sunt bona anime intrinseca. vt prudentia: temperantia. ⁊ cetere virtutes. ¶ Notandum etiaꝫ: ꝙ quia priora in via generationis ⁊ temporis sunt posteriora in via perfectionis ⁊ complementi: vt potest haberi ex octauo phisico. ⁊ 4. metaphi. philosophus enumerando bona humana primo enumerauit bona corporis extrinseca

ris extrinseca quasi infima bona. Et vltimo bona anime intrinseca quasi supprema bona: ⁊ medio modo bona corporis intrinseca: ⁊ bona anime extriseca quasi medio modo bona. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Sic enim vtiqȝ per se sufficientissimus erit: si existant ipsi interiora ⁊ exteriora bona. Non sunt enim alia preter hec: sunt in ipso quidem: que circa animam: ⁊ que in corpore. Extra autẽ bonitas generis: ⁊ amici: ⁊ pecunie: ⁊ honor.

¶ Ostendit talia bona pertinere ad felicitatem secundum communem acceptionem eius. nam felicitas ẜm quamcunqȝ acceptionem semper videtur importare quiddam perfectum quia nullus ponit felicitatẽ in aliquo: nisi estimet id bonum perfectius. Non est autem bonum perfectum nisi sit sufficiens bonum: quia insufficientia imperfectionem importat. Cum igitur habens predicta bona videatͬ per se sufficiens. oportet talia bona aliquo modo ad felicitatem pertinere. ideo ait. Sic enim vtiqȝ per se sufficientissimus erit: si existant ei interiora ⁊ exteriora bona. quia non sunt alia bona preter hec. Naȝ qui habet predicta bona intrinseca ⁊ extrinseca: cum inter bona extrinseca computetur bonitas vel nobilitas generis ⁊ amici: ⁊ pecunie: ⁊ honor: que omnia sepius enumerata sunt: etiaȝ ad hec putamus conuenire potentiam ⁊ fortunaȝ inesse felici: quia sic erit securissima ⁊ sufficientissima vita eius. Pat3 ergo bona superius enumerata aliquo modo pertinere ad felicitatem: quia faciunt ad securitatem ⁊ ad sufficiẽtiã vite.

Adhuc autem cõuenire putamus potentiam inesse ⁊ fortunam. sic eni vtiqȝ securissima vita erit. Sumamus igitur similiter ⁊ bonum vnumquodqȝ quidem quid est. Nobilitas quidem igitur est genti ⁊ ciuitati suiuris antiquos esse: ⁊ presides primos insignes: ⁊ multos isignes perdidisse ex ipsis in his: que zelantur.

¶ Postqȝ enumerauit philosophͣ bona anime ⁊ bona corporis tam extrinseca qȝ intrinseca: ⁊ ostendit ea pertinere aliquo modo ad felicitatem: quia propter felicitatem: vel finem est exhortatio ⁊ dehortatio. vt habeamus artem exhortandi ⁊ dehortandi determinat in speciali de vnoquoqȝ dictorum bonorum. Et duo facit: quia primo determinat de bonis extrinsecis. Secundo de intrinsecis. Secunda ibi. (Corporis autem virtus). ¶ Circa primũ duo facit: ẜm ꝙ bona extrinseca dupliciter distinguuntur: quia quedam respiciunt hominem ẜm corpus: quedaȝ vero respiciunt ipsum secundaȝ animaȝ: vel ẜm ꝙ participat cũ substantijs separatis. Secũda pars ibi. (Bona opinio autem). ¶ Circa primum tria facit ẜm ꝙ tria sunt bona extrinseca. huiusmodi auteȝ ad tria comparari possunt. Primo ad progenitores suos ẜm quos ei competit nobilitas generis. Secundo ad suas filias: ẜ3 quos ei competere potest bonitas prolis. Tertio ad possessiones quas habet: ẜm quas ei potest competere sufficientia diuitiarũ. ¶ In determinando ergo de bonis extrinsecis corporis. Primo determinat de nobilitate generis. Secũdo de bonitate prolis. Tertio de sufficientia diuitiarum. Secunda pars ibi. (Bona autem proles). Tertia ibi. (Diuitiarum autẽ partes). ¶ Circa primum duo facit. quia primo continuat se ad dicenda dicens: ꝙ vult sumere simpliciter: vel singulariter quid est vnumquodqȝ bonorum: que dicta sunt. Secundo sequitur de intento. Secunda ibi. (Nobilitas quidem). Igitur in determinando de nobilitate duo facit: quia primo determinat de nobilitate gentis. Secundo de nobilitate singularis persone. Secunda ibi. (Singularis autẽ nobilitas). Per rhetoricam enim habemus potentiã exhortandi ⁊ dehortandi toti genti: ⁊ etiaȝ alicui persone singulari. Si ergo nobilitas ad felicitatem pertinet: ⁊ per felicitatem exhortamur ⁊ dehortamur: vt sciamus exhortari ⁊ dehortari toti genti. ⁊ vni persone singulari. docet nos cognoscere nobilitatem totius gentis ⁊ singularis ꝑsone. In dicendo autem notitiaȝ nobilitatis gentis quatuor tãgit. Primo antiquitatem ciuium: quia nobilitas totius gẽtis ⁊ ciuitatis ẽ: ꝙ antiqui homines sint sui iuris. i. ꝙ pertineant ad ius: ⁊ ad foruȝ ciuitatis ⁊ ꝙ sint incole eius. Secundo tangit qualitatem eorum: qz ciues ciuitatis debent esse primi presides ⁊ insignes preclari viri. Tertio tangit quantitatem eorum. quia debent esse multi tales ciues: q sunt insignes ⁊ preclari. Quarto ⁊ vltimo insinuat: qualia debent esse bona: in quibus ciues ciuitatis insignes debẽt alios excellere quia si ciuitas est nobilis: debet ex his qui sunt in ciuitate produxisse viros insignes excellentes in his bonis: que zelantur ab alijs. Appellantur hic bona: que zelantur ab alijs: bona optima: quia talia bona homines inuidi consueuerant zelare. vnde alia translatio habet locũ huiusmodi in inuidis ¶ Ad euidentiam dictorum notandum antiquitatem ciuium facere ad nobilitateȝ ciuitatis quia nobilitas importat ortum naturalem non ortum ad vltimum. Sic enim videtur imaginari phs in primo politicorum. ꝙ ciuitas habeat naturalem ortum: quia filijs in vna domo multiplicatis ⁊ non potentibus ibi cohabitare fecerunt vicum ⁊ itẽ multiplicatis filijs ex pluribus vicis constituta fuit ciuitas: ita ꝙ ẜm naturalem origineȝ domus crescit in vicum: vicus in ciuitatem. Naȝ ꝙ ex hominibus aduenis constituatur ciuitas. non videtur naturalis ordo: quia domos crescere in ciuitatem non est sine antiquitate magna: antiquitas ciuium facit ad nobilitatẽ ciuitatis: qz facit ad eius originem. Quomodo auteȝ alia faciant ad nobilitatem ciuitatis de se patet. ¶ Deide cũ.

¶ Singularis autem nobilitas: que a viris: aut mulieribus: ⁊ legitimitas ab ambobus. Et sicut in ciuitate primos notos: aut in virtute: aut in diuitijs: aut in alio eorum: que honorantur: ⁊ multos insignes ex genere: ⁊ viros: ⁊ mulieres: ⁊ iuuenes: ⁊ senes.

¶ Determiat de nobilitate singularis persone: ⁊ tãgit quatuor: ꝫ non eodem ordine correspondentia predictis quatuor: q̃ reqruntͬ ad nobilitatẽ gñis gẽtis. Nã nobilitas singularis ꝑsone ẽ nobilitas q̃ a viris ẜ est ex progenie pris aut a mulierib': ẜ ẽ ꝓgenie mr̃is: ⁊ legitimus e ex ambobus. i. ex patre ⁊ matre: qz taȝ pr̃ qȝ mr̃ debent eẽ legitimi ciues: nõ aduene: vel a viris ⁊ mulieribus sue prolis. qz tã in masculis qȝ in feminis debet inueniri legitimitas: quod in idem redit: quia qui est legitimus ciuis ciuitatis. hẽt multos affines sibi. Ex quo apparet antiquitatem facere ad nobilitatem singularis persone: sicut ad nobilitatem ciuitatis: quia non posset quis esse legitimus ciuis ciuitatis: nisi ab antiquo sui progenitores fuerint incole ciuitatis illius. Secundo ad nobilitatem singularem facit qualitas progenitorum: ideo ait. Et sicut in ciuitate primos ⁊ notos quia sicut ciuitas nobilitatur per primos ⁊ notos ciues: sic singularis persona nobilitatur per primos ⁊ notos genitores. Tertio ad talem nobilitatem bonorum qualitas facit: in quibus abundare debent parentes eius: qz debent abũ

dare: aut in virtute: aut in diuitijs: aut in alio eorũ bonorũ: que honorant. ¶ Quarto ⁊ vltimo etiã ad talẽ nobilitatẽ facit multitudo taliũ personarũ: q꞉ nobilis est psona aliqua singularis si h꞉ ex grã suo multos isignes: vt multos pclaros: multos insignes dico ⁊ viros: ⁊ mulieres ⁊ iuu nes ⁊ senes. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Bona autẽ proles: ⁊ multitudo prolis nõ in manifesta. Est aũt cõis qdẽ bonitas prolis iuuentus: si sit multa ⁊ bona. Bona aũt fm virtutẽ quidẽ corpis: puta magnitudinẽ: robur: potentiã agonisticã. Anime autẽ iuuenis virtus: iuuẽtus: temperantia: ⁊ fortitudo.

¶ Determinat de bonitate prolis. Et duo facit: q꞉ pmo determinat de tali bonitate prout pertinet ad totã gentem. Scdo put pertinet ad singularẽ personã. Scda ibi. (Singularis autẽ bõitas.) Dicit ergo: q bona ples: ⁊ multitudo bone plis nõ est imanifesta. idest de leui apparere potest qualis sit talis bonitas. Scdo subdit: p cõis bonitas plis est iuuẽtus. si sit multa ⁊ bona: q꞉ tũc ciuitas fulget bona prole: q꞉ in ea sunt iuniores mlti ⁊ boni: ita q sint boni fm corpus ⁊ fm aiam. Et exponit qualis est vtraq꞉ talis bonitas: q꞉ bonitas fm virtutẽ corporis est hre magnitudinẽ pulchritudinẽ: robur: ⁊ potentiã agonisticã: siue potentiam bellatiuã: quę potẽtia siue robur ⁊ magnitudo agilitatem addit ⁊ velocitatẽ membrorũ. bonitas aũt aię iuuenis est virtus: vt tẽperãtia ⁊ fortitudo. pp hęc eni duo iuuenes cõsueuerũt esse mali quantũ ad malitiã aię: vel q꞉ sunt formidolosi: vel q꞉ sunt intemperati. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Singularis autẽ bonitas plis ⁊ multitudo. singulares natos multos: ⁊ tales esse in feminas ⁊ masculos.

¶ Determinat de nobilitate plis prout respicit personã singularẽ. Et tria facit: q꞉ pmo facit qd dictũ est. Scdo determinat de bonitate puerorũ. ⁊ de bõitate mulierũ: ⁊ ostẽdit qualis esse debeat bonitas feminarũ. Tertio cõcludit malitiã mulierũ facere ad infelicitatẽ. Scda ibi. (Feminarũ aũt virtus.) Tertia ibi. (Quibuscũq꞉ eni ea.) Dicit ergo: q bonitas prolis singularis persone: ⁊ multitudo talis plis est hre singulares multos. idest filios excellentes qui sint quasi singulares in ciuitate: non habentes pares: ⁊ huiꝰ filij debẽt esse multi: ⁊ tales esse masculos ⁊ feminas: q masculi ⁊ femine debẽt eẽ mlti ⁊ boni. ¶ Dei. c. d.

¶ Feminarũ autem virtus corporis quidẽ pulchritudo ⁊ magnitudo: anime aũt temperãtia ⁊ amor operositatis sine seruilitate. Sunt aũt singulariter: ⁊ cõmuniter: ⁊ quãtũ ad viros ⁊ quantum ad mulieres oportet querere vnum quodq꞉ talium inesse.

¶ Declarat qualis deb꞉ esse bonitas feminarũ: q꞉ bonitas earũ quantũ ad virtutẽ corporis est pulchritudo ⁊ magnitudo bonitas aũt aię feminarum est temperantia ⁊ amor operositatis sine seruilitate: q꞉ mulieres debent esse tẽperate: ⁊ non debent esse ociose: q꞉ ipsa ociositas inclinat ad intẽperantiã. debent ergo amare operositatẽ: ita tamẽ q non declinent ad opera seruilia. Addit aũt q aliq̃ bõa sunt singulariter: ⁊ aliqua bona cõiter quantũ ad viros: ⁊ quantũ ad mulieres. ideo opꝫ querere vnũquodq꞉ taliũ bonorum inesse viris vel mulieribus. Sunt eni aliqua bõa cõmunia vtrisq꞉: vt prudentia: ⁊ sunt aliqua ppria: vt illa que in vno laudant: ⁊ in alio vituperant: iuxta illd quod scribit pmo politicorũ: ornamẽtũ mulierũ est silentium. viro autem iam non hoc. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quibuscũq꞉ eni ea: que fm mulieres sunt praua: quẽadmodũ Lacedemonis fere scdm dimidium non sunt felices.

¶ Concludit malitiã mulierũ facere ad infelicitatẽ ciuitatis dicens: q quibuscũq꞉ nationibus inter praua fm mulieres. idest in quibuscũq꞉ nationibus sunt mulieres praue: quẽadmodũ ptingebat Lacedemonijs. vbi mulieres praue erant: fere tales nationes fm dimidiũ non sunt felices: q꞉ hec mulieres non sunt pprie media pars ciuitatis: eo q pars virorũ excellat parte mulierũ: in bonitate tamẽ q꞉ filij mulierũ multũ consueuerũt variari malicia mulierũ fere euacuat medietatẽ felicitatis ciuilis. ¶ Dei. c. d.

¶ Diuitiarũ autẽ partes numismatis: multitudo terre: villarum possessio: ⁊ multitudine: ⁊ magnitudine ⁊ pulchritudine differentiũ. Adhuc aũt supellectiliũ possessio: ⁊ seruorũ: ⁊ pecudũ: ⁊ multitudine differentium.

¶ Determinat de sufficientia diuitiarũ. Et duo facit: quia primo distinguit partes diuitiarũ. Scdo ostendit qualia debent esse illa: quę integrant tales diuitias ibi. (Omnia autem h.) Dicit ergo: q partes diuitiarũ sunt multitudo vniuersitatũ: ⁊ possessio terre: ⁊ villarũ differentium multitudine: quia si debet aliquis excellere alios in possessionibꝰ: deb꞉ habere terras ⁊ villas plures q̃ alij. ⁊ pulchriores. Adhuc aũt ad diuitias pertinet possessio suppelectiliũ ⁊ possessio seruorũ: ⁊ pecudũ differentium multitudine: ⁊ pulchritudine: quia talia debent esse multa ⁊ pulchra. Sufficientia autem istarum partium integrantium diuitias sic haberi potest. Quia pertinentia ad diuitias: vel se habent vt mensura: vel vt mensurata. Si vt mensura: sic est vt numisma: quia fm philosophũ oia talia numismate mensurantur. Si vero vt mensurata. tunc vel sunt animata vel inanimata. Si inanimata tunc distinguẽdum. Quia vel sunt fructifera vel liberalia. Si sunt fructifera. sic est possessio terre: ⁊ villarum. Si vero sunt liberalia ⁊ bonitas eorum consistit in vsu. sic est possessio suppelectilium ⁊ iocaliũ. Si vero bona possessa sunt animata: vel sunt animata aia rationali: ⁊ sic est possessio seruorũ: vel anima irrõnali: ⁊ sic est possessio pecudũ: ⁊ aliarũ bestiarum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oia aũt hec non fallacia: ⁊ liberalia: ⁊ vtilia Sunt aũt vtilia quidẽ magis fructifera: liberalia autẽ que ad fruitionẽ. Fructifera autem dico: a quibus prouentus. Fruibilia autẽ: a quibus nihil quod dignum sit preter vsum.

¶ Ostẽdit qualia debẽt esse huius partes integrãtes diuitias. Et tria facit: q꞉ primo dicit: q talia debent eẽ firma ⁊ liberalia fructifera: ⁊ exponit qd intelligat p fructiferum ⁊ qd per liberale. Scdo q diceret possessionẽ rerũ facere ad diuitias: diffinit vt declarat quid est possidere. Tertio q꞉ vsus rerũ ⁊ possessio earũ vident facere ad diuitias: cõparat illas ad inuicẽ ostẽdẽs aliquẽ magis esse diuitẽ: eo q vtitur diuitijs q̃ eo qui eas possidet. Scda ibi. (Et terminus aũt de possessionis.) Tertia ibi. (Totalr aũt diuitię esse.) Dicit ergo pmo: q oia aũt hęc integrãtia diuitias debẽt eẽ liberalia ⁊ vtilia: ⁊ expõit ꝗ qd intelligit per vtilia: ⁊ qd per liberalia: q꞉ vtilia sunt magis fructifera: liberalia sunt magis fruibilia: ⁊ appellat ea fructifera a qbꝰ puenĩũt pꝛ̃uentus: vt terrę ⁊ villę: fruibilia vo a qbus nihil qd dignũ sit. i. nihil dignitatis puenit pter vsum. ¶ Deide cũ dic.

¶ Et terminus

¶ Et terminus autem vere possessionis quidē hic: et ita possedisse: ut in ipso sit usus ipsorum: ita quod remaneant: sibi autem non: cum in ipso sit alienare. Dico autem alienationem: donationem: et venditionem.

¶ Diffinit quid est possidere dicens quod terminus sive diffinitio vere possessionis est ista: quia possidere dicitur aliquis cum in ipso sit usus ipsorum: ita quod remaneant sibi aut non: vel cum ipso sit alienatio vel non. Exponit quid intendit per alienationem vocat donationem: vel venditionem: vel aliquam aliam commutationem. Nihil est quam aliud possidere nisi esse in sua potestate alienare vel non alienare illud. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Totaliter autem dicere esse est in uti magis quam in possidere. Et enim operatio certa talium et usus divitie.

¶ Comparat usum rerum ad possessionem earum dicens: quod totaliter id est universaliter esse divitie: hoc est ratio et perfectio divitiarum magis est in uti quam in possidere. unde littera arabica habet: quod vere divitie sunt potius in utendo: ideo subdit: quod operatio et usus talium rerum: que possidentur esse ipse divitie. ¶ Ad evidentiam dictorum notandum: quod bona corporalia enumerata ordinata sunt secundum maiorem et minorem propinquitatem: vel identitatem. Nam divitie sunt magis bonum extrinsecum quam filii: ex quibus consurgit bonitas prolis: et quam progenitores: ex quibus consurgit nobilitas generis: nam parentes sunt propinquiores filiis quam filii parentibus: ut probat philosophus 8° ethicorum. Sunt enim filii quedam pars parentum et totum magis est propinquum portioni quod nundum ipsam attingant quam pars toti: que totum non comprehendit. Et quia ut tactum est nobilitas generis consurgit ex parentibus: nobilitas prolis habet esse ex filiis: sequitur nobilitatem generis non esse adeo extrinsecum bonum: ut bonitas prolis: ideo philosophus inter bona corporis extrinseca ultimo posuit sufficientiam divitiarum: quasi bonum maxime extrinsecum. et primo nobilitatem generis quasi minime extrinsecum: et medio modo bonitatem prolis: quasi medio modo extrinsecum. ¶ Rursum notandum hominem esse magis divitem eo quod utitur divitiis quam eo quod possidet. nam si divitie bonum sunt: quia hec non sunt nisi quia in eis est felicitas: vel quia sunt organa ad felicitatem et aliquo modo ordinantur ad ipsam. Est autem in aliquo bono posita felicitatis: vel aliquid ad ipsam pertinens: et tunc quanto magis illi bono accedimus tanto magis sumus tales. ut si quis poneret felicitatem: vel aliquid ad ipsam pertinens in cibis quanto magis contingeret cibaria tanto esset felicior secundum illum modum felicitatis. et cibaria maxime multa potissime esset felicitas eius. Magis est ergo quis dives eo quod divitiis utitur quam eo quod eas possideret: quia magis eas contingit. sicut magis contingimur cibis cum eis fruimur quam cum eos tenemus in archa. Ex quo apparet: quod avari licet divitias possideant: non proprie sunt divites: quia eis non utuntur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Bona autem opinio est ab omnibus studiosum existimari: vel tale aliquid habere quod omnes appetant: aut multi: aut boni: aut prudentes.

¶ Postquam determinavit de bonis exterioribus: que respiciunt hominem secundum corpus. hic determinat de bonis exterioribus: que respiciunt ipsum secundum animam: et prout participat substantias separatas. Sunt autem hec bona honor et gloria: nam ipsum deum et substantias separatas honorare et glorificare debemus: omnes enim alicui glorie eo quod sit bonus in se: vel potest esse bonus cum honoremus alios ratione beneficentie. cum ergo deus et substantie separate potissime sunt bona: maxime eos debemus honorare: quia solus ipse est essentialiter bonus: a quo cuncta bona procedunt: quia ergo in honore participamus cum eis secundum animam non secundum corpus: possunt talia bona dici bona secundum animam. ¶ In determinando autem de talibus bonis duo facit secundum quod sunt duo talia. Nam primo determinat de gloria. Secundo de honore. Secunda ibi. (Honor autem est.) Dicit ergo primo: quod gloria: vel bona opinio est existimari ab omnibus studiosum: sive bonum: vel habere aliquid tale: quod omnes appetant: aut multi: aut boni: aut prudentes. his enim duobus modis aliquis laudatur: vel quia existimatur simpliciter bonus vel quia in aliquo bono alios excellit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Honor autem quidem benefactive opinionis signum. Honorantur autem iuste quidem maxime: qui beneficia prestiterunt. Non solum si honorantur et qui potest beneficiare. Beneficentia autem que ad salutem.

¶ Determinat de honore. Et duo facit: quia primo ostendit quid sit honor. Secundo distinguit partes honoris. Secunda ibi. (Partes autem honoris). ¶ Circa primum duo facit. quia primo facit quod dictum est. Secundo ostendit semper honorem consurgere ex aliquo arduo: vel simpliciter: vel ratione modi. Secunda ibi. (Et quascunque causas). Dicit ergo primo: quod honor est signum benefactive opinionis: quia ex hoc honoramus aliquos: quia nobis benefecerunt: vel quia possunt nobis benefacere: ideo addit. honorantur iuste quidem qui maxime beneficia prestiterunt: et non solum tales honorantur sed etiam honoratur qui potest benefacere: et qui potest dare nobis beneficia: que nobis prosunt ad salutem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quascunque causas ostendit: aut ad divitias: aut ad aliquod aliorum bonorum: quorum non est facilis possessio: aut totaliter: aut hic: aut tunc. Multi enim propter ea: que videntur parva: honorem adipiscuntur. Sed modi et tempora sunt cause.

¶ Ostendit quod semper honor sumitur ex aliquo arduo dicens: quod nos honoramus quascunque personas videmus causas ostendi nobis aut ad divitias: aut ad aliquod aliorum bonorum: quorum non facilis est possessio. Ex quo apparet: quod semper honor redditur propter aliquid arduum: quia ardua sunt: que non faciliter possidentur arduum dico aut totaliter id est simpliciter: aut hic id est ratione loci aut tunc id est ratione temporis: multa enim non sunt ardua et de facili possidentur simpliciter loquendo: que tamen in aliquo tempore et in aliquo loco ardua esse possunt. ideo addit: quod multi propter ea: vel propter illa: que videntur parva adipiscuntur honorem secundum tempora vel ratione loci: quia vel tempora: vel loci sunt cause huius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Partes autem honoris sacrificia: recordationes in metris et sine metris: templum: antiqua primordia: sedis monumenta: imagines: alimenta publicaque barbarorum: puta adorationes et extases dona: que apud singulos preciosa.

¶ Hic distinguit honoris partes. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo quia computaverat donum inter partes honoris ostendit quomodo donum ad honorem pertinet. Secunda ibi. (Et enim donum est). Dicit ergo: quod partes honoris sunt sacrificia: vel ut habet alia littera mactatio victimarum. Antiquitus enim excellentibus hominibus sacrificia offerebantur et etiam ad honores pertinent recordationes in metris et sine metris: quia aliquis potest commendari metrice et prosaice: vel in metris et sine metris: quia aliquis potest commendari mensurate secundum modum hominum: et immensurate: ac si esset deus. Est enim metrum idem quod mensura: et hoc concordat cum alia littera: ubi habetur commemorationes moderate et immoderate. Est etiam pars honoris templum:

sicut ad honorē deoꝝ tēpla edificamus: qḋ forte antiqtus fiebat principibus: ac si essent dii: ꝛ antiqua pmorditas sedis: qꝫ aliquis ponebat in sede prima: ꝛ vbi solēnes persone consueuerunt poni ꝛ monumenta: eo qꝫ alicui cōstitue bant sepulchraꝫ speciosum ꝛ imagines: qꝫ depingebant sic vel sicut sit excellens persona: ꝛ alimēta publica: q: ad honorem pertinet: qꝫ aliqs viuat de cōibus bonis: qꝛ reges ꝛ principes de talibus cōsueuerūt viuere. Et honorifica sūt: que barbaroꝝ: hoc est que barbari faciebant principibus: vtputa adorantes: qꝛ adorabant eos. ꝛ estases: hoc ē admirōnes: qꝛ admirabant vidēdo eos ac si viderēt aliqd magnificum. ꝛ aliqd diuinū: qḋ forte contingebat: qꝛ pncipes eoꝝ p multū tps se occultabāt: ꝛ raro eis apparebat. honorifica sunt ēt dona: q̄ sūt sp̄osa apud singulos. ❡ Deni ꝛc.

❡ Etenim donum est rei possesse datio: ꝛ honoris signum: propter quod amatores pecūiarum: ꝛ amatores honoris appetunt ipsa. Ambo enim habent: quibus indigent: etenim potētia est: qua indigēt amatores pecuniarum: etiā honorem habere: quo amatores honoris.

❡ Spāliter ostēdit donū ptinere ad honorē. qꝛ spāliter d eo vr ee dubiū: cū dona appetāt auari ꝛ amatores diuitiarū. iō accidit qꝫ donū est datio rei possessę: ꝛ ē signū honoris: ꝛ inde est: qꝫ amatores pecūiaꝝ. vel amatores honoris appetunt ipsa dona: qꝛ donum ambobus. i. auaris ꝛ amatoribus honoris: qbus indiget vterqꝫ. Nā donū pōt vtrisqꝫ satisfacere: qꝛ inq̄ntum donuꝫ est pecunia: vel pōt pecunia mensurari. qa est res q̄ indiget amatores pecuniaꝝ. Et qa etiam in se vr hr̄e quendam honorē: qḋ est signū honoris: vr in se hr̄e id: quo indigent amatores honoris. ❡ Notandū ḡ qꝫ ptes honoris supius posite sic distingui pnt: qꝛ vt tactu ē: antiqtus hoies honorabant: ac si essent dii: ꝛ ideo ptes honoris tripl'r diuidunt: qꝛ aliq̄ sunt ppria dictoruꝫ: vt oblatio sacrificioꝝ: ꝛ ꝯstitutio tēploꝝ: ꝛ talia: aliq̄ vero sunt ppria hoium. vt edificatio monumentoꝝ: ꝛ victus publicoꝝ alimētoꝝ: ꝛ hꝫ. aliq̄ vo cōia sunt vtriqꝫ. s. diis ꝛ hominib⁹. vt recordatiōes: ꝛ adoratiōes: ꝛ cętera talia.

Corporis autē virtus sanitas. Hec autē sic: vt sint sine egritudine vtētes corporibus. Multi enim sani sunt: sicut Heraclitus dicit: quos null⁹ vtiqꝫ felicitabit sanitate: ꝓpter qḋ ab oibus abstinere humanis: aut pluribus.

❡ Postq̄ determinauit phs de bonis extrīsecis. hic in pte ista determīat d bonis itrinsecis. Bona āt hꝫ distīguunt: qꝛ q̄dā sūt intrinseca simpl'r ꝛ talia sunt duplicia: vꝫ: bona corporis. vt sanitas: pulchritudo ꝛ hꝫ: q̄dā vero sūt bona aię: vt prudentia: iustitia: ꝛ hꝫ virtutes: quędā vero sūt bona intrinseca quodāmō vt amicitia: ꝛ bona fortuna. Amicitia. n. lꝫ non sit intrinsecū bonū simpl'r. est tn̄ intrīsecuꝫ quodāmō inq̄ntū amicus est alter ipse: ꝛ amicabilia q̄ sūt ad alteꝝ: surrexerunt ex his: que sunt ad seipsuꝫ: sicut etiā bona fortuna quodāmō est bonū intrinsecuꝫ inq̄ntū nāliter qs pōt aliquo mō dici fortunat⁹: vt pōt patere ex pho in cap. de bona fortuna. ❡ In determinādo ḡ de bonis intrīsecis tria facit phus: qꝛ primo determinat de bonis intrinsecis simpl'r respicientibus corpus. Scḋo de bonis quodāmō: vt de amicitia: ꝛ de bona fortuna. Tertio de bonis intrinsecis simpl'r a. respiciētibus aiaꝫ. Scḋa ps ibi. (Amicoꝝ aūt amicitia). Tertia ibi. (De virtute aūt). ❡ Circa p̄m duo facit: qꝛ bona corporis intrinseca tripl'r distinguūtur. Nā q̄dā pnt dici simplicia: q̄dā vo cōposita quodāmō sunt. vt in ꝓsequēdo appebit. Primo ḡ determinat d bonis intrinsecis corporalib⁹ simplicibus. 2° de cōpositis. 2ᵃ ibi. (Agonistica aūt virtus). ❡ Circa p̄m duo facit: qꝛ hꝫ bōa simplicia q̄dā sunt: quoꝝ rō ꝯsistit in q̄dā eq̄litate ꝛ pportione: q̄dā vo in supabundantia ꝛ excessu. p° ḡ determiat de hꝫ bonis: quoꝝ rō ꝯsistit in q̄dā ꝯsonantia ꝛ pportiōe. 2° de his. q̄ dicūt supabūdātiā ꝛ excessuꝫ. 2ᵃ ibi. (Magnitudinis aūt virtus). ❡ Circa p̄m tria facit. qꝛ ꝯsonātia siue pportio tripl'r pōt accipi: vꝫ: humoꝝ mēbroꝝ: ꝛ neruoꝝ. Scḋꝫ ꝯsonātiā et pportionē humoꝝ hꝫ esse q̄dā bonum corpale intrinsecū qḋ dr̄ sanitas. Fm ꝯsonantiā mēbroruꝫ eē hꝫ pulchritudo. Fm vero pportionē ossiū ꝛ neruoꝝ fiunt fortitudo ꝛ robur. p° ḡ phs determinat de sanitate. 2° de pulchritudine. 3° de fortitudine. 2ᵃ ibi. (Pulchritudo aūt altera). 3ᵃ ibi. (Robor aūt est). Dicit ḡ p°: qꝫ sanitas ē virtus corpis: siue vtus corporalis: ꝛ hęc sanitas est vt hn̄tes eā sint vtētes corpibus absqꝫ egritudine: ꝛ dicit vtentes corpibus ad dn̄am eoꝝ: q stant in magna dieta: ꝛ suis corpibus libere vti nō pnt. Ideo addit: qꝫ multi sunt sani sicut heraclitus dr̄ dixisse quosdā sanos eē: quos null⁹ vtiqꝫ pp sanitatē felicitabit: qꝛ oportebat illos sic sanos abstinere oib⁹ hūanis. vel saltem a plib⁹. Nō. n. dici dꝫ aliqs ppe sanus si nō pōt ꝯseruari in sanitate: nisi steterit in dieta abstinens ab his que hoies cōiter vtunt. ❡ Deinde cum. d.

❡ Pulchritudo autem altera fm vnamquāqꝫ etatem est. Iuuenis autem pulchritudo est habere corpus vtile ad labores eos. s. qui ad cursum: ꝛ ad violentiam delectabilem existenteꝫ videre: ꝛ ad fruitionem: propter quod pētbaloi pulcherrimi: qꝛ ad violentiam: ꝛ ad velocitatem simulati sunt.

❡ Determinat de pulchritudie. Et duo facit: qꝛ p̄ dic: qꝫ fꝫ vnāquāqꝫ ętatē est altera ꝛ altera pulchritudo. 2° assignat diuersas pulchritudies ꝯgruētes diuersis ętatib⁹ ibi. (Iuuenis q̄dē). ❡ Circa qḋ tria facit fꝫ qꝫ ętas hoīs tripl'r pt distigui: qꝛ q̄dā respicit augmētū: ꝛ hęc cōiter vsqꝫ ad. xxi. annū fꝫ longitudinē. vel vsqꝫ ad. xxv. simpl'r: q̄dā vo ętas respicit statū. ꝛ hęc a. xxv. ānis vsqꝫ ad. xxxviii. vl' vsqꝫ ad xl si sit hō bone ꝯplōnis. Tertia ē ętas decremēti: q̄ respicit ętatē fm totū tps seq̄ns. p° ḡ determinat de pulchritudine q̄ respicit ętatē: in q̄ hꝫ fieri augmētū. 2° de ea q̄ respicit statū. 3° de illa: q̄ respicit decremētū. 2ᵃ ibi. (Eiusdē autē). 3ᵃ ibi. (Senis āt). Dicit ḡ qꝫ pulchritudo iuuenis est hr̄e corp⁹ vtile ad eos labores: q sunt ad cursū: ꝛ ad violentiā: qꝛ iuuenes debēt eē veloces ꝛ potētes ad inferēdū violētiā. Rursū oꝫ iuuenē pulchrū existētē eē delectabilē videre: ꝛ ad fruitionē: qꝛ pulchritudo iuuenis delectat aspectū: iō dicit: qꝫ pētbaloi sūt pulcherrimi: qꝛ sil'r nati sūt ad violētiā ꝛ velocitatē: appellat aūt hic pētbadeos iuuenes: vt appet ex alia lr̄a aptos ad. v. ludos: qb⁹ vtebant antiq: q̄s oportebat eē violētos ꝛ veloces. ❡ Ad itelligēdū dictorū notādū pulchritudinē p se p̄ respicere pportionē mēbroꝝ cū q̄dā claritate: qꝛ claritas coloris cū tali pportione iudicat ꝯplōnē bonā ꝛ agilitatem mēbroꝝ: iō regi. iuuenes si pulchri sint eē veloces ꝛ violētos ꝛ delectare aspectū cū ipsa ꝯsonātia membroruꝫ cum quadam claritate hoc habeat facere. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Eiusdem autēꝫ qui attingit acine: ad labores quidem bellicos: delectabilem autēꝫ esse videri cum terribilitate.

¶ Determinat de pulchritudine respiciente etatem in qua habet esse status dicens: q pulchritudo eius: qui attingit acmē.i.que attingit etatem perfectam est habere corpus vtile ad labores bellicos: et esse delectabile cum quadam terribilitate. Nā pulchritudo eius: q cōplevit tēpus augmēti est habere membra pro portionata ad bellum: qz si membra et bene correspondent etiam maxime cū non sit pulchritudo proprie nisi in magno corpore: vt dicitur in quarto ethico. oportet ipsum esse bellicosum. Rursum oportet habere quandam terribilitatem in aspectu: qz nō est pulchritudo viri habere faciem muliebrem. ¶ Et notandum qd dicit. Eiusdem autem qz attingit actionē. qz ille idem qui erat in etate cui competebat augmentum: est postea in etate cui competit status. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Senis autem ad labores quidez necessarios sufficientem: sine tristitia autem: propterea q nihil habeat corū: quibus senectus molestat.

¶ Dicit pulchritudinem senis esse in eo: qd conuenit senez esse sufficientez ad labores necessarios: et esse sine tristitia propter quod nihil habeat eorum: quibus senectus molestatur. Nam cum pulchritudo arguat bonam complexionem: et dominium sanguinis: si talia sunt in sene nō generabunt in eo melancoliam: et nimiā debilitatem mēbrorum: a quibus senes molestari consueuerunt: imo ipsa tristitia: qz reddit faciem turpem: videtur esse contra rationez pulchritudinis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Robur autem quidem potentia mouendi alterum: vt vult: necesse autez mouere alterum: aut trahentem: aut pellentem: aut leuantē: aut prementem: aut concutientem. Quare robustus aut omnibus; aut aliquibus horum est robustus.

¶ Determinat de robore dicens: q robur: siue fortitudo ē pro mouendo alterum: vt vult ipse: qui habet robur. Et quia mouere alterū est v. modis: vz trahendo leuando pellēdo p̄mendo: siue deprimendo: et concutiēdo. ideo robustus est: qui ē robustus: vel qui pollet viribus omnibus dictis: aut aliquibus dictorum modorum. Sufficientia autē istoruz motuum sic accipitur: qz motus est ad aliquā partem positionis tantum. vel ad plures partes. Partes autē positiōis sunt sex: sursum: deorsum. ante et retro: dextrum et sinistrū sed ante et retro non diuersificant motum a dextro et sinistro. Sic ergo motus est ad vnam differentiam positiōis: que est sursum: dicitur eleuatio. si est deorsum: dicitur depressio. siue vero sit ab alio: dicitur tractio: siue hoc fiat ad dextram: siue ad sinistraz. siue ante: siue retro. Si vero sit ad aliud dicitur impulsio: differt enim impulsio a tractu: quia nunquam impulsio potest esse ad mouentem sz semper est ad aliud. licet possit esse a mouēte et ab alio. Tractus autem est ab alio: licet possit esse ad mouentez et ad aliud: sed motus est ad plures differentias positionis sic dicitur concussio: quia concussio esse non potest: nisi sit motus ad plures differentias positionis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Magnitudinis autem virtus excedere sm lōgitudinem: et profunditatem: et latitudinem. Maiores in tanto maiori vt nō fiant tardiores motus propter excessum.

¶ Determinat de magnitudine: que est quoddam bonum temporale intrinsecum: cuius ratio consistit in quodā excessu dicens: q virtus magnitudinis est excedere sz communem differentiam positionis: vt sm longitudinem. latitudinem: et profunditatem: et iste excessus dicitur esse in tanto maiori siue in tanta magnitudine: vt propter excessum non fiant motus tardiores. Nam sicut motores corporum supercelestium sunt proportionati suis orbibus. Et si adderetur vna stella primo orbi motor ille moueret cū labore et pena: sic anime sunt proportionate suis corporibus vnde anima hominis non posset debito modo mouere q̄tumcunq: est magnum corpus: attamē ista proportio nō est punctalis ideo concludit in eadem proportione reperiri maius et minus corpus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Agonista autem virtus corporis componitur ex magnitudine: et robore: et velocitate: etenim velox robustus quidem est.

¶ Postq̄ determinauit de bonis corporalibus simplicibus determinat de bonis compositis. Hec autem sunt due: vz: virtus agonistica: et bōitas senectutis: et licet alia bona possint aliquo modo dici composita: specialiter tamen dicentur ista bona composita: quia ad eorum existentiam requiruntur plura bona: de quibus fit hic mentio. Et duo facit sm q duo sunt talia bona. Et primo determinat de virtute agonistica. Secundo de bonitate senectutis. Secunda ibi. (Bonitas). ¶ Circa primum duo facit: qz primo facit quod dictum est. Secundo ex habitis inuestigat: quia homines sunt apti ad quinqz genera ludorum. quibus antiqui assuescebant. Secunda ibi. (Qui enim potest.) Dicit ergo q virtus agonistica corporis: siue virtus bellatiua componitur ex magnitudine: robore: et velocitate: q autem velocitas pertineat ad eius virtutem: patet: qz velox est aliquo modo robustus: et qui vult esse agonisticus opz q sit robustus. ¶ Apparet autē hic virtutem esse compositam respectu predictorum: quia fere tria predicta cōcurrunt ad ipsa quia ibi concurrit aliquo modo pulchritudo ratione velocitatis: cui quodāmodo est annexa magnitudo et robur. vt expresse tāgitur in lra. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Qui potest tibias proijcere aliqualiter et mouere cito et longe cursiuus est. Qui autez deijcere et detinere luctatiuus. Qui autem propellere ictu pugillatiuus. Qui vero ambobus is perfecte obtentiuus. Qui autē oibus pacbilis.

¶ Ex habitis concludit: qui homines sunt apti ad quinqz genera ludorum. quibus assuescebant antiqui. ¶ Ad cuius euidentiam notandum: q antiquitus omnia prouocantia ad lasciuiam reprehendebantur: vnde pueri non docebātur cantus molles: vt narrat Boetius in musica sua. sic et ludi debent esse liberales non prouocantes homines ad turpitudinem. Erant forte quinqz ludi antiquorum de quibus hic intendit philosophus. Primus autem requirebat velocitatem. vnde apti ad illum ludum dicebantur cursiui. Et quantum ad hoc ait: qui potest tibias proijcere aliqualiter: et competenter: et bene potest mouere eas cito et longe: hic cursiuus est. Secundus ludus erat in luctando: ideo qui potest tibias ducere et detinere eas modo competenti est luctatiuus. Tertius ludus erat in pugnando et pellendo alium ictibus: quem ludum tangit cuz subdit: qui potest propellere alium ictibus est pugnatiuus. Quartus ludus erat compositus ex secundo et tertio: sicut apparet in duello: vbi pugiles se prius impellunt et percutiunt ictibus: et postea luctantur. Hunc autem ludum innuit cuz ait. Qui vero ambobus: vz pugillatio et luctatiō pollet: pōt dici pfecte obtētiuus: qz tales perfecte obtinent pugnā. Quintus ludus componebatur ex primis tribus: qz ad ipsm requirebatur velocitas: luctatio et pugilatio ideo in quinto ludo omnes predicti ludi continebantur.

ideo quantum ad istum ludum subdit: q equipollet omnibus predictis tribus in velocitate: luctatione: pugillatione dicitur pentathlus .i. vir habens peritiam quinqz ludorum vt exponitur in alia littera. ¶ Notandum autem phm determinasse hic de his quinqz ludis: quia omnes tales ludi videntur inniti virtuti agonistice. Nam qui habet magnitudinem: velocitatem et robur est aptus ad omnes predictos ludos. ¶ Deinde cu dicit.

¶ Bonitas autem senectutis est quidem tarditas senescentie cum absentia tristitie: neqz enim si cito senescit: bene senescens: neqz si vix: cum tristitia autem.

¶ Hic determinat de bonitate senectutis: et tria facit. quia primo facit quod dictum est. Secundo ostendit talem bonitatem esse quodammodo compositum. Tertio ostendit: q inuestigare vlterius causas longeuitatis et senectutis preter eas: quas tetigit non est presentis speculationis. Secunda ibi. (Est autem et corporis). Tertia ibi. (Est autem quedam etc.) Dicit ergo: q bonitas senectutis est tarditas senescentibus cum absentia tristitie. Nam non bene senescit qui cito senescit et bene senescit: si vix aut tarde senescit sine tristitia. duo ergo requiruntur ad bonitatem senectutis: tarditas: et letitia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Est et aut et a corporis virtutibus et a fortuna. Non sine egritudine .n. existens: neqz robustus non erit impassibilis: neqz sine tristitia. Et non longeuus: neqz vtiqz bn fortunatus permanebit.

¶ Ostendit bonitatem senectutis esse compositam: quia sicut virtus agonistica composita est: qr ad eam requiruntur magnitudo: robur: et velocitas: sic bonitas senectutis e composita. qr ad eam requiritur robor et bona fortuna. Dupliciter enim concludit aliquem male senescere: vel propter debilitatem corporis qr caret robore: vel propter infortunia si careat bona fortuna: ideo ait: q bonitas senectutis e ex virtute corporis et a fortuna. Nam qui non est robustus corpore: sed est debilis: non existens sine egritudine: non impassibilis: neqz sine tristitia. ergo ad bonitatem senectutis requirit robur vt sit sine tristitia: et ait no q longeuus non permanebit bene fortunatus: per quod vult habere q ad bonitatem senectutis requiritur bona fortuna ad hoc vt sit senectus tarda: et homo sit longeuus. ¶ Deinde cu dic.

¶ Est autem et sine robore et sanitate alia virtus longeuitatis. Multi .n. sine corporis virtutibus longeui sunt: sed diligens pertractator de his nihil vtilis ad ea: que nunc.

¶ Ostendit q licet sit aliqua virtus longeuitatis a robore aut a sanitate: qr multi sunt longeui sine corporis virtutibus: vt fortes qui carent colera: vel propter aliam causam: tamen de talibus non est curandum: qr de his diligens pertractatio: vel subtilis perscrutatio: vt habet alia littera: no est vtilis ad ea: que nunc sunt dicenda. ¶ Deinde cu. d.

¶ Multorum autem amicitia et bonorum non immanifesta amico diffinito: q est amicus talis: qui eorum: que putat bona e illi: operatiuus est propter illu. Cui vtiqz multi tales polyphilus. Cui autem et epiciches aristophilus.

¶ Hic determinat de bonis non simpliciter intrinsecis: sz quodammodo: et duo facit fm q sut talia bona: quia primo determinat de amicitia. Secudo de bona fortuna. Secunda ibi. (Bona fortuna autem). Dicit ergo: q non est immanifestum: sed de leui apparet: que sit amicitia multorum: et in que sit amicitia bonorum. Na diffinito amico vel notificato qd sit amicus vt q amicus est talis: q est operatiuus eorum: que putat esse bona illi .i. amico et hoc propter illum .i. propter amicu. Hoc viso sat apparet quis est amicus multorum qr qui sunt multi talis est polyphilus .i. amicus plurium. dicitur .n. polyphilus a polis: qd est plurimum: et philos: qd est amor: vel amator quasi amator plurium. Cui aute viri iusti et epiciches sut tales: qr veniunt eis preesse ille est aristophilus ab aristos. quod est virtus vel virtuosus: et philos. qd e amor vel amator: qsi amator virtuosorum. ¶ Deinde.

¶ Bona fortuna aut est eorum: quibus fortuna est causa bonorum: q hec fiant et existant omnia: aut plurima: aut maxima.

¶ Determinat de bona fortuna: et tria facit: qr primo ostendit quis est fortunatus bene. Secundo manifestat quorum bonorum est ca. Tertio dat vniuersalem quandam maximam ad cognoscendum bona: que contingunt fortuita. Secunda ibi. (Ca que est fortuna). Tertia ibi. (Totaliter at talia). Dicit ergo: q bona fortuna est eorum hominum: sic ille homines sint bene fortunati: quibus fortuna est causa bonorum cum dico q hec: idest q bona omnia: aut plurima: aut maxima eis fiant et existant. Nam bona fortuna est ca fortunatis: q eis fiant et contingant bona: et q existat et conseruent in talibus bonis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Causa autem est fortuna quorundam quidem: quorum et artes. Multorum autem et que extra artem: puta quorumcumqz natura. Contingit autem et preter naturam esse. Sanitatis quidem enim ars causa: pulchritudinis autem et magnitudinis natura.

¶ Ostendit quorum bonorum sit causa bona fortuna dicens q fortuna est causa quorundam bonorum: quorum sunt artes: et est causa multorum bonorum: que sunt extra arte puta pot esse causa quorumcumqz bonorum co natura causat. quasi diceret fortunam posse esse cam bonorum: que psunt fieri ab arte et a natura: no subdit q contingit sanitatem esse preter naturam potissime: inquantum sanitatis est ars ca pulchritudinis: aut et magnitudinis est ca natura. Et qr contingit aliquem esse pulchrum magnum et sanum a fortuna videt fortuna esse ca eorum: que sunt apta nata esse ab arte et a natura. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Totaliter autem talia bonorum sunt a fortuna: in quibus est inuidia. Est aut et eorum: que extra rationem bonorum causa fortuna: vt puta: si alij fratres turpes: vnus autem pulcher. Et si alij nescieret thesaurum: hic autem inuenit: aut si propinquum tetigit sagitta: hunc autem non: aut si no venit solus semper pertransiens: alij aut semel venientes interempti sunt. Omnia enim talia et eufortunia videntur esse.

¶ Dat vniuersalem maximam ad cognoscendum bona q sunt a fortuna dicens: q talr talia de numero bonorum sut a fortuna: in qbus est inuidia: et totalr fortuna est ca eorum bonorum: que sunt extra ronem. Dupli g notificantur bona que sunt a fortuna. Primo qr in eis est inuidia. Secudo quia sunt preter rationem. hec autem duo se concomitant ad inuicem: qr potissime homo inuidet bono alicuius quado ignorat causam illius boni: vt si aliquis sit gratiosus hominibus maxime inuides gratie eius: qnqz vero apparet ronabilis ca: vt debeat esse talis. Exemplificat aut de talibus

bonis

boni:puta si alij fratres sunt turpes: vnus aũt ẽ pulcher. Nam qꝛ non apparet ratio: quare alij sunt turpes: ⁊ iste sit pulcher. inuident turpes pulchro. Similiter est si alij nesciuerint thesaurũ. hic aũt inuenit: aut si ꝓpinquum vel ꝓximum tetigerit sagitta: hũc aũt non tetigerit: aut si solus semꝑ transiens ꝑ loca periculosa non venit ad manus latronum. alij aũt semel venientes interempti sunt. oĩa autẽ talia bona viđr esse a fortuna: vel a bona fortũa. ¶ Deĩn.

¶ De virtute autem: qm̃ conuenientissimus: q circa laudes locus: qm̃ de laude faciem⁹ sermonem: tunc determinandum. Que quidem igitur opꝫ coniectare adhortantes tanq̃ȝ futura: aut existentia: ⁊ que dehortantes manifestuꝫ. Contraria enim sunt horum.

¶ Determinat de bono intrinseco anime. Et qꝛ huiusmodi bona sunt virtutes. de quibus dicetur in capitulo ꝺ laude: qđ erit cum determinabitur de exclamatiuo negocio: ideo excusat se dicens ꝙ de virtute: qm̃ conuenientissim⁹ locus eius est circa laudes: qm̃ de laude faciemus sermonem: tunc est determinandum: non nunc. ¶ Ultimo epilogat dicens: que quidem opꝫ coniectare adhortantes tanq̃ȝ futura. aut tanq̃ȝ existentia. ⁊ qm̃ opꝫ dehortantẽ coniectare: manifestum est. n. ꝙ qꝛ contraria horum sunt: qꝛ q̃cunq; opꝫ assumere hortantes: contraria horum accipiũt dehortantes: ⁊ dicit futura existentia. ꝙ deliberantes ẽtiã ea que existunt debent coniectari de futuris. ¶ Ad intelligentiam eoꝝ: que dicta sunt de bona fortuna notandũ: ꝙ phs in capitulo de bona fortuna distinguit duplicẽ bonam fortunam. vꝫ: continuam ⁊ non continuam: siue raram ⁊ spissatã. Nam ꝙ aliquis nesciens nauigare vadat ad portum: ⁊ potissime in tali loco: vbi sepe ipsi naute patiuntur naufragiũ duplici de causa potest contingere. Primo casu: qꝛ forte accidit eum sic euasisse: ⁊ qđ contingit ẽ raro. vnde qui sic est bene fortunatus: licet aliqñ ei bene accidat in suo negocio. hoc tñ non est sepe. Secũdo potest hoc contingere ex eo ꝙ sic effugiens maris pericula dirigitur ab aliquo superiori principio. vnde talis dicitur habere deum. siue demonem gubernatorem nauis. Et qꝛ deo nota sunt omnia presentia ⁊ futura: nil mirum si talis bene dirigitur. Unde phs volens ostendere bene fortunatũ ex eo ꝙ a deo dirigatur: consequenter vꝫ plurimuꝫ bonum aĩt homines habere prudentiam per experientiam. alij vero per consuetudinem in considerando. alij vero ꝓpter alias causas. sed deo per se competit prudentia: ⁊ bene videt futura ⁊ presens: ideo qui a deo dirigit̃: bene dirigit̃. ¶ Nullus est ergo bene fortunatus simpliciter: nisi habeat deuꝫ ductorem sui. ⁊ tanto magis hmõi influxum diuinum ꝑcipimus: quanto magis sumus a sensibilibus remoti. ideo simplices hoĩes conuenit vt plurimum esse magis fortũatos q̃ȝ astutos ⁊ versipelles. qꝛ implicati negocijs inferioribus percipiunt magis superiorem influxũ. sicut ponit exẽplum phs: ꝙ ceci amissis oculis non intenti circa visibilia memorantur magis. Et si naturaliter aliqui sunt dispositi ad hoc. aliqui ad contrarium sicut virtutes sunt a natura in bona fortuna. ⁊ forte multo magis a natura dici potest loquendo de directione nostra prout a substantijs separatis dirigimur in finem proportionatuꝫ nature nostre: quẽ ex puris naturalibus consequi possumus. ¶ Utrum aũt sit aliquis finis supernaturalis: ⁊ quomodo ad attingẽduꝫ illum a deo dirigimur: non est presentis speculationis. bene ergo dictum est bonam fortunam aliquo modo pertinere ad bona intrinseca: cum contingat naturaliter quodammodo esse aliquos bene fortunatos.

Quoniam aũt ꝓponitur finis cõsulenti conferens: consiliantur autẽ nõ de fine: sed de his: que ad finẽ: hec aũt sunt conferentia ſm actiones: conferens aũt bonum: sumẽda vtiq; erunt elementa de bono ⁊ conferente simpliciter.

¶ Quia ad persuadendum non sufficit cognoscere consiliabilia: de quibus considerauimus: ⁊ finem per quem hortamur: nisi de eis sciamus formare elementa ⁊ propositiões ideo in istis sequentibus capitulis vbi complet tractatum deliberatiuuꝫ hoc nos docet. Et duo facit: qꝛ primo docet nos formare elementa ⁊ propositiones de bono conferente: que sunt finis deliberationis. Secũdo viam ad formãdum talia de maiori ⁊ minori: ⁊ de possibili ⁊ impossibili: que vt superius fuit ostensum sunt annexa tali fini. Secũda ibi. (Qm̃ autem sepe). ¶ Circa primum duo facit: qꝛ primo continuat se ad dicenda. Secundo exequitur de ꝓposito. Secunda ibi. (Sit itaq; bonum). Dicit ergo: ꝙ qꝛ proponitur finis consulenti: ⁊ conferens siue consilians: ⁊ deliberans cõsiliatur non tñ de fine: sed de his. que ad finem sunt. cum ea que sunt ad finem ſm actiones ⁊ operationes suas sint conferentia fini. oportet de conferentibus esse consilium. Cuꝫ ergo conferens sit bonuꝫ: si volumus habere notitiam perfectaꝫ de deliberatiuo negocio sumẽda sunt elementa ⁊ propositiones de bono ⁊ de conferente simpliciter. Dicit autem de conferente simpliciter: quia sicut rhetor non intendit de persuasibili hoĩe vel illi: sed simpliciter: ita intendit de conferente simpliciter nõ huic vel illi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sit itaq; bonum quodcunq; ipsum sui gratia est eligibile: ⁊ cuius gratia aliud eligamus.

¶ Exequitur de intento: ⁊ duo facit: quia primo diffinit bonum. Secundo ex diffinitionibus datis docet nos cognoscere bona ⁊ formare propositiões de bono. Secũda ibi. (His autem positis). ¶ Circa primum duo facit. qꝛ primo describit bonum quod est finis. Secundo bonum qđ est ad finem. Secunda ibi. (Et factiuum aut conseruatiuum. ¶ Circa primum tria facit: qꝛ finis tripliciter potest describi. Primo per comparationeꝫ ad ea: que sunt sui generis. Secundo per comparationem ad appetitum. Tertio prout comparatur ad res in quibus hꝫ esse. Secunda ibi (Et ꝙ omnia appetũt. Tertia ibi. (Et quo presente.) Quantum ad res sui generis dupliciter diffinitur finis. Primo qꝛ est propter se eligibilis. Secundo qꝛ propter ipsum alia eligantur. ¶ Ad intelligentiam autem dictoruꝫ notandum. ꝙ ſm regulam traditam a pho in secũdo metaphisice in omni genere est dare vnum: quod est primo tale: propter quod omnia alia sunt talia: vt in genere verorum est dare primum verum: propter qđ omnia alia sunt vera: sic in genere bonorum per primum bonũ omnia alia sunt bona. Hmõi aũt primũ bonuꝫ est finis: qꝛ ꝑ finẽ ẽ omnis bonitas in his: que sunt ad finẽ. cum ergo finis sit de genere bonorum: ⁊ sit primum bonum per comparationeꝫ ad bona: in quorum genere ponitur large accipiendo genus dupliciter potest describi finis secundum quod quodlibꝫ primum in omni genere dupliciter diffinitur. Nam vno modo diffinitur primum per comparationem ad ea: que sunt ante ipsum. ⁊ sic describitur per negationem: quia primum est quod non est ab alio tale: nec per aliud. sed a se ⁊ per se. ⁊ ſm hunc modum phus diffinit quasi primum bonum: qđ est eligibile sui gratia: sine ꝙ idem est eligibile ⁊

volitum: non per aliud. Scḋa descriptio primi sumit per comparationē ad ea: quę sunt post ipsum: ⁊ sic describitur per causalitatē: qꝛ primū est. per quod cętera sunt talia. Et q̄tum ad hoc subdit phs scḋam diffinitionem finis: vz: ꝙ finis est: cuius gratia aliud eligimus. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et ꝙ omnia appetūt: aut omnia: que sensuȝ habent ⁊ intellectum: vel si acceperint: ⁊ quecunqȝ intellectus vnicuiqȝ dederit. hoc enim vnicuiqȝ bonum.

¶ Postq̄ȝ diffiniuit bonū finis per comparationeȝ ad res sui generis: diffinit finē ꝑ comparationē ad appetitū: ⁊ dat quatuor descriptiones eius. Prima ē: ꝙ tale bonū est: qḋ omnia appetunt. Scḋa est: ꝙ oia appetunt ipsum: quę habent sensum ⁊ intellectū. Tertia est: ꝙ oia ipsum appeterent. si acciperent intellectū. Quarta est: ꝙ qḋcunqȝ dederit intellectus vnicuiqȝ: hoc est vnicuiqȝ bonū. ¶ Ad euidentiam dictoꝝ notandū: ꝙ cum omnis natura tendit in aliquē finē: ⁊ finis ⁊ bonū sint idem: ois res ⁊ oīa nā tēdit in bonum. Et qꝛ non est appetitus boni sine cognitione: oȝ omni rei tendenti in bonum assignare cognitionē: ꝑ quaȝ in bonū tendat: ⁊ s̄m quam dirigantur: aliter. n. casualiter tenderet: sed hm̄oi cognitio non eodē modo comparatur ad ea: quę tendunt in finem. qꝛ aliqua tendit ꝑ cognitionē quę est in ipsis: aliqua per cognitionē: q̄ est in alio. ¶ Nā sicut videmus in motu locali: sic arbitrari possumus in motu s̄m finem. Uidemus. n. aliqua moueri localiter: quę tēdunt ad debitum terminum per cognitioneȝ: quę in ipsis est: vt aīalia: aliqua vero tendunt ꝑ cognitionem: quę est eis in alio: vt sagitta. quę nisi dirigeretur per cognitionem sagittantis: non tenderet in debitum locum. Sic hn̄tia intellectum vel aliquam cognitionem possunt tendere in finē ꝑ cognitionem: quę est in ipsis: sed res nāles ⁊ vniuersalr insensibilia: cum cognitione careant: vel casualiter dirigūtur in finem. quod est inconueniens dicere: vel opȝ dare intellectum aliquem: per cuius cognitioneȝ dirigatur nā tota: sicut sagitta dirigitur per sagittantem: ꝓpter quod hn̄ dcm̄ est: ꝙ opus naturę est opus intelligētię. ⁊ Cōmētator in. i2. metaphi. ait: ꝙ natura facit aliqd perfecte ⁊ ordinate: q̄uis non intelligat: sed hoc agit quasi rememorata ex virtutibus agentibus nobilioribus: quę dicūtur intelligētię. ¶ His visis possumus dicere: ꝙ quadrupl'r pōt describi bonum per cōparationeȝ ad appetitū. primo cōiter nō descendendo ad modū appetendi: ⁊ sic cū cōia tendāt in bonū est prima descriptio boni. vz: ꝙ bonum est: qḋ oīa appetunt. Scḋo potest describi bonū prout tendunt in ipsuȝ habentia cognitionem. et qꝛ non tendunt in bonum ꝑ cognitionem: quę fit in ipsis sed solū sunt talia habentia sensum ⁊ intellectum: ideo est secunda descriptio boni: vz: ꝙ bonum est: qḋ omnia appetunt: quę habent sensuȝ ⁊ itellectum. ¶ Tertio mō potest describi bonū sub cōditione. nā licet non omnia cognitionem habeant: nec oia tendant in finem per cognitionem quę fit in ipsis: sed dirigunt̄ ab intellectu diuino: tn̄ in illum eundem finem: in quē intendit natura: eo ꝙ dirigit̄ ab intellectu diuino: si acciperet intellectum: tenderet etiam ꝑ intellectum ꝓprium: ⁊ ideo ē tertia diffinitio ꝙ finis: illud est bonum ⁊ finis omnium qḋ omnia appetunt: si oīa acciperēt intellectū. ¶ Quarto mō pōt describi bonū ꝓut oīa tendunt in ipm ꝑ superioreȝ intellectuȝ: nā ēt intellm habentia licet tendant in bonuȝ per cognitionē: quę fit in ipsis: in quo distinguunt̄ ab his: quę cognitione carent: q̄m talia tendunt in bonuȝ per cognitionem: quę fit in alio: non tn̄ per hoc excludit̄ qn talia tendant in bonum per cognitionem: quę fit in alio: cū ipsi intellectum ⁊ cognitionē: quam habent: ab alio accepeꝛint.

Solus. n. intellectus diuinus est ille: qui a nullo dirigitur: ipse tn̄ oīa dirigit. Et qꝛ huiꝰ itellectus oibus ꝓuidet bonis s̄m bonum ꝓprium: ideo est hęc vltima diffinitio boni: vz. ꝙ hoc est bonum vnicuiqȝ: ⁊ tale bonum vnūqḋqȝ dȝ appetere: qḋ ei intellectus dederit: ⁊ ad quod bonū ipse ordinatur intellectus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In quo presente bene disponitur: ⁊ sufficienter hȝ: ⁊ quod per se sufficiens.

¶ Ponit descriptionem boni per comparationeȝ ad rem quam ꝑficit dicens. ꝙ bonuȝ est quo pręsente res disponitur per ipm. ⁊ sufficienter hȝ bene disponere rem: ⁊ ꝑ se est sufficiens: in quo sufficienter distinguitur bonuȝ: quod est finis ab alijs bonis. Nā si alia bene disponunt rem. nō disponunt sufficienter: ⁊ si disponunt sufficienter: hoc non est per se: sed ꝓut sunt coniuncta suis finibus: solus finis est illud. quod per se: ⁊ s̄m ꝙ huiusmodi dicitur sufficiens bonum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et factiuum: aut conseruatiuum bonum: ⁊ ad quod sequuntur talia ex prohibitiua contrariorum ⁊ corruptiua.

¶ Describit bonum. quod est ad finem: ⁊ duo facit: qꝛ primo facit quod dictum est. Scḋo distinguit quędam: de quibus fecerat mentionem describendo tale bonuȝ. Secūda ibi. (Sequuntur aūt). Dicit ꝙ bonum est ad finem: ideo bonum est: qḋ est factiuum ⁊ conseruatiuū boꝝ. i. finium: siue boni finis: ⁊ ideo tale bonū est. qꝛ ad ipsum ꝯsequunt̄ talia bona. siue fines: vel ea: quę sunt ad finem: ideo bona sunt: quę sunt corruptiua ⁊ prohibitiua ꝯtrarioꝝ. i. ꝙ ꝓhibent: vel corrūpunt ea: quę contrariātur fini. ¶ Ad euidentiam dictorum notandum: ꝙ ea quę sunt ad fineȝ intantū bona sunt inquantum conferunt ipsi fini: vel faciunt ad ipsum. Facere autem ad aliud potest esse dupl'r per se: vel ꝑ accidēs per se dupl'r: vel qꝛ est factiuum illius: vel qꝛ est conseruatiuum eius: per accidens aūt dupl'r: vel qꝛ est causa sine qua non oportet istud ꝑexistere ad hoc ꝙ aliud sit: vel qꝛ est remouens prohibens. Ista. n. duo genera causarum reducuntur aliquo modo ad cās per accidens. vz: cā sine qua non: ⁊ remouens ꝓhibens. Ideo phs quadrupliciter describit bonum: quod est ad finem. Primo qꝛ est factiuum finis. Secūdo qꝛ ꝯseruatiuū eius. Tertio: qꝛ ad ipsum sequitur finis. Quarto. qꝛ ꝓhibet ⁊ corrūpit contraria fini. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sequuntur aūt dupliciter: aut enim simul: aut posterius: puta adiscere quideȝ scire posterius. Conualescere autem viuere simul.

¶ Quia fecerat mentioneȝ de sequi: ⁊ de factiuo: distiguit vtrunqȝ: ideo duo facit: qꝛ primo distinguit sequi. Secundo factiuuȝ. Scḋa ibi. (Et factiua tripliciter). Dicit ergo: ꝙ seqꝗ aliquid ad aliud est dupliciter: qꝛ aut ibi sola prioritas naturę: aut est simul ibi tempore: aut est ibi ⁊ posterius tempore. Et exemplificat de vtroqȝ: quia discere est prius: ⁊ scire est posterius etiam tempore: accipiendo scire ꝓut dicit habituatam cognitioneȝ: quę sequitur ad discere: sed conualescere licet naturaliter pręcedat vitam perfectam tempore: tamen ⁊ simul: quia statim cum homo cōualuit: sequitur ipsum euasisse mortem: vel habere vitaȝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et factiua tripliciter: hec vt conualescere sanitatis: hec aūt vt alimenta sanitaria: alia vero vt exercitari: qꝛ vt in pluribus facit sanitatem.

¶ Distinguit factiua dicēs: ꝙ aliquid est factiuū alterius tripliciter. Primo sicut conualescere vl̄ natura roborans

⁊ conualescens

et conualescens efficit sanitatem. Secūdo autē vt alimē-ta sint effectiua sanitatis. Tertio alia vt exercitari ⁊ potio non sint effectiua sanitatis. put in pluribus exercitari. vel aliquid hmōi sanitatē facit. ¶ Ad euidentiam dictorum notandum: ꝙ hęc tria effectiua sic accipi possunt: quia aliquid potest efficere aliud: vel principaliter: vel instrumē-taliter: vel exercitans: vel remouens contrarium. ꝑncipaliter efficit sanitatem. Natura roborata ⁊ conualescens i-strumentaliter facit sanitatem cibus ⁊ alimentū quo vti-tur natura vt instrumento ad expellendum morbū exercitata: ⁊ remouendo contrarium inducit sanitatem potio ⁊ exercitatio. Dicitur enim cibus instrumentum: qꝛ cibus inducit sanitatem: non principaliter: qꝛ hoc facit natura: sꝫ ministrando ⁊ prębendo adminicula naturę. ¶ Deinde cū d.

¶ His aūt positis necesse sumptiones bonorū bonas esse: ⁊ malorum abiectiones.

¶ Ex descriptionibus datis de bono ostendit nos cognoscere bonum certitudinaliter. Secūdo dat nobis maximas ad cognoscendum ea: quę dubitamus esse bona. Secūda ibi. (In dubijs autem). ¶ Circa primum tria facit: qꝛ potest tripliciter bonum distingui: vꝫ bonum finis: bonū quod pręcedit finem: ⁊ bonum qđ finem concomitatur ⁊ sequitur. vt felicitas est bonum: qđ est finis. Uirtutes aūt ⁊ alia. quę felicitatem inducunt: possunt dici bona: q̄ sunt ad finem. Delectatio autem non est ipsa felicitas: nec pręcedens felicitatem. sed est aliquid concomitans ipsā: ⁊ ornans eam: sicut pulchritudo iuuentutem. vel iuuētus pulchritudinē. vt potest haberi ex. x°. ethico. Primo ergo docet nos phs cognoscere bona: quę sunt ad finem. Secūdo bonum. qđ est delectatio: quod est concomitans finē. Tertio docet nos cognoscere ipsum bonū finis. Secūda ibi. (Delectationē). Tertia ibi. (Ut aūt ſm vnum.) ¶ Circa primum duo facit: qꝛ primo docet nos cognoscere bona: quę sunt ad finē in generali. Secundo in speciali ibi. (Et virtutem autem). ¶ Circa primum tria facit qꝛ primo pręmittit duas propositiones ſm quas cognoscimus talia bona. Secūdo ostendit eas esse veras. Tertio annectit propositionem comprehendentē quodāmodo duas pędictas. Secunda ibi. (Assequitur enī). Tertia ibi. (Et pro minori). Dicit ergo ꝙ his positis quę dicta sūt: necesse est suppositiones bonorum esse bonas. i. necesse est ea esse bona: quibus positis sequitur nos bonū habere. ⁊ abiectiones malorum etiam esse bonas. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Assequitur enim huic quidem non hr̄e malū simul. Huic autem habere posterius.

¶ Dat causam dicti: vel ostendit esse verum: quod dictū est dicens: ꝙ huic .i. per abiectiones malorum sequitur simul .i. statim non habere malum. huic autem .i. per suppositiones bonorum habere bonum: ⁊ si non statim: saltem posterius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et pro minori bono maioris acceptio.

¶ Ponit quandam maximam comprehendentē quodāmodo pędicta duo dicens: ꝙ bonum est pro minori bono accipere maius bonum. in quo quodāmodo comprehenditur. quia minus bonum est quodāmodo malum respectu maioris boni: ⁊ ideo accipere maius bonum pro minori est quodāmō vitare malū ⁊ assequi bonū. ¶ Deinde cū.

¶ Et virtutes autem necesse bonum esse: ſm has enim ⁊ bene disponuntur habentes: ⁊ factiue bonorum sunt ⁊ actiue: ⁊ de vnaquaqꝫ aūt: ⁊ quę: ⁊ qualis seorsum dicendū. Et delectationem bonum esse. Omnia enim animalia appetunt ipsam natura. Quare ⁊ pulchra ⁊ delectabilia necesse bona. hoc qđ enim delectationis factiua.

¶ Hic docet nos cognoscere quod est ad finem in speciali. Ostensum est enim in libro ethicorum: ꝙ virtus non habet rationem felicitatis ſm actus eius. Et qꝛ virtus ordinatur ad actum. ideo habet rationem conferentis: ⁊ eius quod est ad finem. Ostendit autem tale conferens eē bonum dicens: ꝙ necesse est bonum esse. Et subdit causam: qꝛ ſm has virtutes bene disponuntur habētes: ⁊ huiusmodi virtutes sunt factiuę ⁊ actiuę bonorum. Et qꝛ ostensū est supra talia esse bona: necesse est virtutes bonas esse. Et quia non perfecte hic determinat de virtute: ideo excusat se dicens de vnaquaqꝫ virtute quę ⁊ qualis sit dicendū est seorsum: quod erit in capitulo de laude. ¶ Deinde cū dicit. (Et delectationem). Ostendit delectationem esse bonam: ⁊ duo facit. qꝛ primo facit quod dictū est. Secūdo dat quandam diuisionem bonorū. Secunda ibi. (Bonorum autem). Dicit ergo: ꝙ necesse est delectationem ⁊ bonum esse. Et subdit causam. qꝛ omnia animalia natura vel naturaliter appetunt ipsum. Ostensum autem fuit supra: quę appetuntur ab habentibus sensum ⁊ intellectum bona esse. ¶ Concludit etiam ex habitis. ꝙ necesse ē pulchra ⁊ delectabilia bona esse: quia talia sunt factiua delectationis: quę bonum est. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Bonorum autem hęc quidem delectabilia: hęc autem ipsa ſm se eligibilia sunt.

¶ Ex habitis dat quandam diuisionem bonorum. Nam cum delectatio quę est quodāmodo eligibile per se: sit bonum: ⁊ factiuum delectationis bonū sic necesse est: ꝙ bonorum hęc sint delectabilia: vt factiua delectationis. hęc autem ſm seipsa eligibilia: vt ipsę delectationes. ¶ Dein.

¶ Ut autem ſm vnum dicere necesse bona hęc esse felicitatem. Etenim ſm se eligibilis ⁊ ꝑ se sufficiens: ⁊ gratia ipsius multa eligimus: iustitia: fortitudo: temperantia: magnanimitas: magnificentia: ⁊ alij tales habitus. virtutes enim animę.

¶ Docet nos cognoscere bona: quod est ipse finis: ⁊ duo facit: qꝛ primo ostendit hoc de ipso fine. Secundo de ꝑtibus eius. Secūda ibi. (Iustitia ⁊ fortitudo.) Dicit ergo: ꝙ vt ē ſm vnum dicere: necesse est felicitatem esse hęc bona: vel ſm ꝙ hꝫ alia littera: necesse est felicia bona esse dicit. vt ē ſm vnū dicere: qꝛ cętera bona sunt bona in ordine ad aliud sed ipse finis ⁊ ipsa felicitas est bonum simpliciter ⁊ per se bonum non in ordine ad aliud. Dicit ergo hęc bona eē felicitatem: quę omnia bona quodāmodo comprehenduntur in fine. Subdit aūt cām: quare felicitas est bonum ſm se: qꝛ ſm se eligibilis: ⁊ per se sufficiens: ⁊ gratia ipsius multa eligimus. cum ergo dcm̄ fuerit supra talia eē bona: felicitas bona ē. ¶ Deinde cū dicit. (Iustitia ⁊ fortitudo). ostendit bonas esse partes felicitatis. ¶ Ad cuius euidētiam notandum: ꝙ licet felicitas proprie sumpta ēēntialiter nō dicat nisi actū virtutis perfecte: attamen cōiter sūpta: vt de ea loqtur rhetor: qꝛ importat q̄dā sufficientiā virtutis: oīa illa bona: ꝑ q̄ talē sufficientiā accipimus: ꝑtes felicitatis esse pn̄t. Ex quo apparet nō eē incōueniēs aliqd ꝯputari inter ꝑtes felicitatis: ⁊ in esse bonū: qđ ē ad finē. cū ēt ꝑ talia bona q̄dam sufficientiam habeamus. Cum ergo duo sint: quę faciant ad talem sufficientiam. vꝫ bona: ⁊ potentię bonorum quia ex eo ꝙ potentes sumus ad bona sufficientes sumus. Ideo philosophus duo facit: quia primo

describit partes felicitatis prout sunt bona. Scdo put sūt potētie bonoꝝ. Scda ibi. ¶ Potētia dicēdi agendi. ¶ Circa primū quatuor facit: qꝛ bona humana: vt superius ostē sum fuit: sunt quadrupl'r diuisa. Primo. n. ostendit eē bona ea: quę sunt intrinseca aię. Scdo ea: quę sunt intrinseca corpori. Tertio ea: quę sunt extrinseca corpori. Quarto ea quę sunt extrinseca aię. Scda ibi. (Et sanitas: ꝛ pulchritudo). Tertia ibi. (Diuitię virtus). Quarta ibi. (Honor ꝛ gloria). ¶ Ut aūt appareat dr̄ia eoꝝ: quę dicūtur hic ab his: quę dicta fuerunt in pręcedenti capitulo notandū ꝙ lꝫ de his omnibus: vꝫ de intrinsecis ꝛ extrinsecis aię ꝛ corporis determinatum fuerit in pręcedēti capitulo. attamē ibi determinatum fuit de ipsis inq̄ntum sunt ptes felicitatis: vel inq̄ntum faciebant ad quandam sufficientiaꝫ vitę: non tn̄ perspicuum erat ea esse bona: qꝛ nō data erat descriptio boni. Hic ēt ostenditur talia esse bona p diffinitiōes boni superius datas. ¶ Dicit g̊ pmo: ꝙ iustitia: fortitudo: magnanimitas magnificētia: ꝛ alij tales habitus supplēdum est sunt boni. ꝛ subdit cām: qꝛ sunt virtutes aię: quas ostensum est supra esse bonas. ¶ Notandū aūt: ꝙ lꝫ phs supra ꝛ hic mentionem fecerit de virtute: non tn̄ est superfluus: qꝛ supra ostendit virtutem esse bonam: vt ordinat̄ ad felicitatem. Hic aūt intendit de ea put est pars felicitatis: ostensum fuit aūt loquendo de felicitate vt loquit̄ rhetor non esse inconueniens idem esse partez felicitatis: ꝛ eē bonum: quod est ad finem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et sanitas: ꝛ pulchritudo: ꝛ talia: virtutes enim corporis ꝛ factiue multorum: vtputa sanitatis ꝛ delectationis: ꝛ ipsius viuere: ppter quod ꝛ optimum videtur esse: qm̄ duorū: quę apud omnes multos preciosissima sunt: causa est delectationis ꝛ ipsius viuere.

¶ Ostendit ea esse bona: quę sunt intrinseca corpori dicēs: ꝙ sanitas: ꝛ pulchritudo: ꝛ talia supplēdum est sunt bona: ꝛ subdit causam: qꝛ sunt virtutes corporis ꝛ factiue multorum bonoꝝ: puta sanitas: quę est quid intrinsecum corpi est factiua delectationis: ꝛ etiam ipsius viuere: ppter qđ quę apud multos sūt pciosissima sunt. Est ergo sanitas bonum: qꝛ est factiua bonorū: sicut ēt pulchritudo ꝛ alie virtutes corporales bone sunt: qꝛ taliū sūt factiuę. ¶ Deide.

¶ Diuitie virtus enim possessionis ꝛ factiuuꝫ multoruꝫ: amicus ꝛ amicitia: ꝛ enim fm se eligibilis amicus: ꝛ factiuus multorum.

¶ Ostendit. n. partes felicitatis: quę respiciunt corpus fm exteriora bona eē dicens: ꝙ diuitię supple bonę sūt: ꝛ subdit causaꝫ: ꝙ sunt virtutes possessiōis: ꝛ sunt qdē factiuū multorum bonoꝝ: sicut ēt amicus ꝛ amicitia bona sunt: ꝛ est causa: qꝛ amicus est fm se eligibilis ꝛ factiuus multorum bonoꝝ: qđ ēt de amicitia dicere possumus. ¶ Deīn.

¶ Honor autē ꝛ gloria etenim delectabilia ꝛ factiua multorum: ꝛ assequitur ipsis vt frequenter assistant ea: in quibus honoratur.

¶ Ostendit partes felicitatis esse bonas: quę respiciūt aīaꝫ ex extrinseco dicens. ꝙ honor ꝛ gloria bona sunt. ꝛ subdit cām: qꝛ talia sunt delectabilia ꝛ factiua multoꝝ bonorū. Et vlterius ad talia sequuntur bona: ideo addit: ꝙ vt frequenter assequitur: vt in ipsis qui honorantur existant ea bona: in quibus honorant̄. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Potentia dicendi agendi: factiua eni omnia talia bonorum.

¶ Ostendit bonas esse potentias bonorūꝫ. Et dupl'r facit. qꝛ primo ostendit hoc de potentijs naturalibus. Secūdo de potentijs acquisitis. Secūda ibi. (Similiter aūt ꝛ sciētię). Potentias nāles hēmus dupl'r. Primo respectu nāliuum bonorum. Scdo inquantum habemus nāles aptitudines ad bona. quę habemus ex acq̄sitione: ideo duo facit fm ꝙ ambo hęc ostendit bona esse. Scda ibi. (Adhuc bonę). Et subdit cām: qꝛ omnia talia: vel omnes tales potentię sunt factiuę bonorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc bone aptitudines memorię faciles disciplinatus: solertia ꝛ omnia talia: factiuę enīꝫ bonorum he potentie sunt.

¶ Ostendit ipsas aptitudines bonas esse dicens. qꝛ adhuc sunt bone aptitudines ad bona acq̄sita: vt ad sciētias: ꝛ ad alia bona hꝫ aptitudines sunt memorię faciles disciplinatus sicut ꝙ homo sit d̄ facili disciplinabilis. solertia ꝛ oīa talia. Et subdit causam quare tales potentię bonę sunt: qꝛ hę sunt potentię factiuę bonoꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Similiter autem ꝛ scientie omnes: ꝛ artes: ꝛ viuere. Si. n. nullum aliud sequatur bonuꝫ fm se eligibile est.

¶ Ostendit potentias acq̄sitas bonas esse: ꝛ duo facit: qꝛ p̄mo facit hoc de scientijs ꝛ artibus. Secūdo spāliter manifestat hęc de iustitia: quę respicit mores ibi. (Et iustū conferens). ¶ Dicit g̊: ꝙ similiter sciētię ꝛ omnes artes: quę sunt potentię acquisitę bonę sunt: ꝛ etiam viuere inq̄ntum deseruit nobis in artem ꝛ scientiam bonum est. Et subdit cām quare viuere bonum sit: ꝛ si ex ipso viuere nullū aliđ sequatur bonum fm se est eligibile. Si vero vita est tātuꝫ bonum: ꝛ ipsam ordinamus ad artes ꝛ scientias: opꝫ artes ꝛ scientias esse bonas. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et iustum: conferens enim cōmuniter ē. hec quidem igitur fere confessa bona sunt.

¶ Ostendit iustitiam bonam esse: per quā potētes sumus ad bene conuiuendum moraliter dicens. Et iustuꝫ supple est bonum: ꝛ subdit causam: qꝛ conferens tale quale est iustum est conferens cōmuniter: qꝛ vꝫ toti cōitati: ꝛ toti gēti. ex quo apparet ipsum esse potissime bonum: qꝛ bonum gētis dignius est q̄ bonum vnius. ¶ Ultimo epilogat ꝙ hęc quę numerata sunt. fere sunt bona cōfessa. i. bona manifestata: bona non dubia. ꝛ dicit fere: qꝛ aliqua enumerata sunt: quę aliquis pp vniuersitatem appetitus indicaret non esset bona.

In dubijs autez ex his syllogismi.

¶ Postq̄ phus ostendit bona esse. quę fere ab oībus sunt confessa: ꝛ non videnī eē dubia. Hic docet nos elementa ꝛ propositiones: per quas possumus cognoscere: de qbus dubitamus: an sint bona. Et duo facit: qꝛ primo premittit intentionem suam. Secundo exequit̄ de itento. Scda ibi. (Cui ꝯriū.) ¶ Dicit ergo: ꝙ sylli ad cognoscēdū ea: de quibus dubitamus: vtrum bona sint: poterunt fieri ex his. i. ex ppositionibus dicendis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cui contrarium malum: hoc bonum.

¶ Exequitur de intento. ¶ Ad cuius euidentiā notandū intentionem phi esse inuenire quasdam generales ppositiones: per quas possumus cognoscere: an sit aliquid bonū si dubitaremus de bonitate eius: vtputa si dubitaremus an bellare sit bonum multis modis possemus hoc cognoscere. Primo si eius contrarium vt habere paceꝫ eēt malūꝫ: vel si bellare esset aliquid laudabile: qꝛ laudabilia bona sunt: vel per aliquas alias vias. Dinō ergo multas

ꝓpositiones:per quas de talibus dubijs certificamur in toto residuo huius capli vult venari phs. In venando autē talia duo facit:qꝛ pͥmo venat̄ hoc ex ipso cōtrario boni. Scḋo venat̄ hoc idez ſm diuersas acceptiones boni. Scḋa ibi.(Cuius non est.) ❡ Cōtrariū aūt boni dupliciter pōt sumi. Primo rōne formę ſm ꝙ malū contrariatur bono. Scḋo ratione subiecti ꝓut hoīes:qui sunt apti nati esse subm bonitatis sibinuicē cōtrariant̄. Ideo duo facit. Quia pͥmo docet nos sumere maximā ad cognoscēdū bona dubia ex ipsa contrarietate formę. Scḋo ex cōtrarietate subti. Scḋa ibi.(Et cuius ꝯtrariū.) Dicit ergo pͥmo:ꝙ illud est bonū cuius cōtrariū est malū:vt si bellare est malū:habere pacē est bonū. ❡ Aduertendū autez hāc maximā nō esse verā:nisi id qḋ ponit̄ bonū cōtrariet̄ malo inquātū malū est. Videmus eni ꝯriū mali malū esse:vt auaritia mala est:quę opponit̄ prodigalitati. tñ nō est mala auaritia iquātū prodigalitati opponit̄. sed ꝓut deficit a largitate:quę est virtus. Si ergo intelligit̄ ꝓpositio per se:ꝛ cū reduplicatione semꝑ est vera. ❡ Notādū tñ:ꝙ ꝛ si nō semꝑ esset vt v̄a:si cēt in pluribus sufficit: vt sit ꝓpositio rhetorica. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Et cuius contrariuz inimicis expedit:puta si timidos esse maxime inimicis palā:quia fortitudo maxime proficua ciuibus.

❡ Docet sumere tales maximas ex ꝯtrarietatibus boni:sine ex inimicitia boīum. Et tria facit. Quia pͥmo facit qḋ dictum est. Scḋo dicit talē maximā ſm apparentiaz esse vtilem. Tertio subdit ſm veritatē eā nō hr̄e veritatē semper:sꝫ frequēter. Scḋa ibi.(Et totaliter ꝙ inimici.) Tertia ibi.(Est aūt nō semꝑ.) Dicit ergo pͥmo ꝙ id est bonū cuius cōtrariū expedit inimicis:puta expedit inimicis nostris eos esse timidos palam. qꝛ fortitudo est maxime bona:vel est maxime ꝓficua ciuibus. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Et totaliter qꝛ inimici volūt:aut in quo gaudent contrarium huic proficuum videtur: ꝓꝑ quod bn̄ factiuū ē:ꝑfecto gaudet Priamus.

❡ Ostendit ꝙ talis maxima videt̄ vtilis dicens:ꝙ totaliter ꝛ vl̄r qḋ volunt inimici:aut in quo gaudent:cōtrariuz huic videt̄ ꝓficuū ꝛ bonū.ideo bene dictū est ꝓuerbiuz certe gauderet Priamus. Fuit eni istud ꝓuerbium apud gręcos ꝙ qñ sapiētes gręcoꝝ volebant dissuadere gręcis aliqḋ tanq̄ malū. Dicebāt:ꝙ si illud facerent Priamus qui erat inimicus eorū gauderet:ꝓpter qḋ cōtrariū videbatur esse. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Est aūt nō semꝑ hic:sed vt frequēter. Nihil enim prohibet aliquando eadem expedire contrarijs. Unde dicitur ꝙ mala congregāt hoīes quādo est idem nociuum ambobus.

❡ Subdit causam:qꝛ nihil ꝓhibet aliqñ cōtrarijs ꝛ inimicis expedire eadē. naꝫ cū ciuibus expediat iusticia:ꝛ hoc expedit inimicis ciuiū:ne eis obsistat:ideo bene dictuꝫ est id ꝓuerbiū:ꝙ mala congregant hoīes inimicos:qñ id est ꝓficuū ꝛ nociuū ambobus. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Et cuius nō est superabundātia. hoc bonuz. Quodcūqꝫ aūt fuerit maius q̄ opꝫ malum.

❡ Docet sumere maximas ſm diuersas acceptiōes boni. Bonū aūt tripliciter pōt sumi. Primo put bonū est finis Scḋo prout importat bonū:qḋ est ad finē. Tertio ꝓut dicit bonū cōiter sumptū ad vtrūqꝫ. Ideo tria facit:qꝛ pͥo docet sumere huiꝰ maximas ex fine. Scḋo ex his:quę sūt ad finē. Tertio docet hoc accipiēdo bonū ad vtrūqꝫ communiter. Scḋa ibi.(Et laudabile.) Tertia ibi.(Et possibilia.) Circa pͥmuꝫ tria facit ſm ꝙ finis tripl'r pōt accipi. Pͥo ſm se. Scḋo in cōparatione ad ea:quę sunt ad finē. Tertio ꝓut cōparat̄ ad ipsum appetitū. Scḋa ibi.(Cuiꝰ gratia multa.) Tertia ibi.(Qꝛ multa appetūt.) Propter pͥmū notandū ꝙ ſm phm in pͥmo politicoꝝ. finis est appetibilis in infinitū:alia aūt sunt appetibilia ſm ꝙ habēt ordinē ad finē:ideo ait ꝙ hoc est bonū:cuius non est supabundantia:vel etiam nō pōt ibi abundātia esse:ꝛ subdit causam quare vbi nō est abundantia. hoc est bonū:qꝛ vbi est magis q̄ oportet:hoc est malū.ergo carentia semper abundantia est bona. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Cuius gratia multa laborata sunt:aut multa sunt expensa:apparens enim bonuz iam:ꝛ vt finis iam ꝙ tale existimat̄:ꝛ finis multorum: finis aūt bonū:vnde hec dicta sunt. Dedit gloriaz Priamo:ꝛ turpe. Et diuturnuz sufferre Quia in amnibus hydria.

❡ Ponit secundā consideratione sumptam ex fine ſm ꝙ comparat̄ ad alia dicens.ꝙ illud cuius gratia sunt multa ellaborata:ꝛ multa expensa:est apparens bonū.i.est manifeste bonū:qꝛ se habet:vt finis. Existimat̄ enī tale bonuꝫ finis multoꝝ:vt oīum illoꝝ:quę sunt expensa:aut ellaborata ꝓpter ipsum:ꝛ quia finis est bonū:opꝫ id bonuꝫ esse. vnde ꝓpter hec dicta sunt multa ꝓuerbia:quoꝝ vnuꝫ est Dedit gloriā Priamo:in quo ꝓuerbio ostēditur victoriā Troię:pro qua tot expēsa ꝛ ellaborata fuerūt:esse valde bonā:ꝓpter qḋ dimittere eā sine victoria:ꝛ ꝙ gręci amisserūt tantū bonū:dabāt magnā gloriā Priamo.qꝛ inimicabat̄ eis. Ex hoc etiā aliud ꝓuerbiuꝫ dicebat̄ ꝙ sufferre diuturnū laborē:vel diuturnas expensas pro aliquo:ꝛ nō habere illud:est valde turpe. Inde etiā illud ꝓuerbium inoleuit:qꝛ in amnibꝰ ydria.ydria enī ꝓpe est vas pro aqua: quia de aqua est magna copia in amnibꝰ.ꝛ statim pōt qs eam habere. Alia tamē excellenter bona habētur ex magno labore:quę oīa declarant id esse maxime bonum:pro quo multa sunt ellaborata. ❡ Qꝛ si tamē per hydriā vellemus itelligere aliqḋ excellēs bonū:tunc ꝓuerbiuꝫ esset yronice dictuꝫ:quasi non esset in amnibꝰ hydria. ꝛ excellentia bona de nō facili habentur. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Et qḋ multi appetūt:ꝛ circūpugnabile apparens. Quod eni omnes appetunt:hoc bonuz erat. Multi aūt velut omnes videntur.

❡ Oportet cognoscere bonū per cōparationē ad appetitū dicens:ꝙ multi appetunt:ꝛ apparet circūpugnabile.i.dest apparet:qꝛ pro eo habēdo hoīes pugnare debeāt:hoc simple est bonū. Et subdit causam.qꝛ ita erat superius diffinitum:bonū est:qḋ omnes appetunt. Et qꝛ tale bonuꝫ multi appetunt:ac positum est:qꝛ multi vident̄ ꝛ computant̄ quasi omnes:ideo opꝫ tale bonuꝫ esse. Apparet aūt phm per istas tres regulas docere nos cognoscere bonuꝫ:quod est finis:qꝛ finis est ille:in quo non est superabundantia; ꝛ pro quo multa ellaborant̄:ꝛ omnes appetūt:quia sicut pͥncipia in speculabilibus:q̄ sunt quasi locus sanitę in homo.sunt ab omnibus vel saltez a pluribus cognita:cōclusiones autem nō:sic finis in moralibus:qui se habet vt pͥncipia in speculabilibus:est ab omnibus:vel a multis volitus:quod non oportet dicere de his:quę sunt ad finem. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Et laudabile. Nullus eni non bonū laudat.

❡ Venat̄ maximas:quę sumūt̄ ex bono:quod est ad finē: bonum aute quod est ad finē quātū ad pńs in duobꝰ differt a fine. Primo:quia huiꝰ bona possunt esse lauda

bilia. Fini aūt non debetur laus. loquēdo de laude: vt de ea loquit phs. Nā laus semp inest rei in ordine ad aliud. finis aūt non ordinat ad alia. sed alia ad ipsum. Ideo dr in pmo ethicoꝝ: qꝫ nullus felicitatē laudat: ꝫ ibidē scribit qꝫ optimoꝝ nō est laus. sed aliqd melius laude. ¶ Secūdo differt huius bonum a fine. qꝛ ea que sunt ad finē sunt eligibilia. Est enim eligibile idem qd consiliabile: vt dicitur in tertio ethicoꝝ. Sicut ergo nō est cōsiliū de fine: sꝫ de his q̄ sunt ad fine: ita ꝫ electio. ¶ Duo igitur facit phs fꝫ qꝫ dupliciter docet nos cognoscere bonū qd est ad finē cū dubiū est ipsum esse bonū. qꝛ primo facit hoc ex eo qꝫ tale bonū est laudabile. Scdo ex eo qd est eligibile. Scda ibi. (Et totaliter eligibilia.) Circa primū duo facit. qꝛ primo dicit id: cui debet laus: debꝫ eē bonū. Scdo qꝛ qd laudatur ab oībus: vel saltē a multis: bonū est: eo qꝫ probabile sit nunqꝫ famā perdi. Et etiā qꝛ bonū est quod laudatur prudentibus: quia probabile est tales vā dicere. ideo ostendit que sic laudant bona esse. Scda ibi. (Et qꝫ inimici.) ¶ Dicit ḡ pmo ꝫ laudabile supple bonū est: ꝫ subdit cāni quia nullus laudat non bonum causa autē quare sola bona sunt laudabilia est: qꝫ bonū finis ordo potissime habet rationem boni. nam malū non dicit ordinē: sed priuationē ordinis: quia huius ordo a fine in laude claudit. vt potest patere ex primo ethic. ideo sola bona sunt laudabilia. ¶ D. inde cum dicit.

¶ Et quod inimici ꝫ praui laudant: velut enim omnes iam cofitentur: si ꝫ qd qui male passi: ꝑpter euidentiā enim confitebuntur vtiqꝫ: sicut ꝫ praui quos amici vituperant: ꝫ boni quos inimici laudant.

¶ Ostendit que laudant ab omnibus: vel a prudentibus bona esse. Et duo facit. quia primo ostendit esse bona que laudant ab omnibus. Scdo que a prudētibus. Scda ibi. (Et quod prudentes.) Circa primū duo facit fm qꝫ dupl'r ostendit aliquid esse laudabile ab omnibus. Nam qd aduersarij ꝫ praui laudant: est valde manifeste bonum propter quod videt sequi qꝫ omnes talia bona laudant. Rursum qꝫ insani ꝫ dementes laudant. videt esse valde manifeste bonum: ꝫ ab omnibus laudabile. Primo ergo ostēdit esse bona. que laudant inimici ꝫ praui. Scdo q̄ laudāt male passi vel insani. Scda ibi. (Si ꝫ qui male.) Dicit ḡ qꝫ illud est bonū qd inimici ꝫ praui laudant. Nam inimici semper odiunt aduersarios suos: ꝫ praui diligunt praua quia qualis vnusquisqꝫ talis est sibi finis. videt qd isti laudant est tanqꝫ bonū: qꝫ iam velut omnes confitent ipsum bonum esse. ¶ Deinde cum dicit. (Et si quod qui male.) ostendit esse bonum: quod laudant insani. Et duo facit: qꝛ primo facit qd dictū est. Scdo ad roborationē dictorum adducit quoddā prouerbium. Scda ibi. (Propter quod male dicti.) Dicit ergo: qꝛ illud est bonum si qꝫ qui male passi sunt: hoc est si illi: qui sunt male dispositi fm intellectum: ꝫ insani supple laudant ipsum: ꝫ subdit causam dicti qꝛ si tales confitebunt illud bonū esse: hoc est ꝑpter euidentiam: vt quia illud est manifeste bonum: ꝫ hoc manifestat per simile: quia sicut illi sunt praui: quos amici vituperant: boni quos inimici laudant. ita illud est bonū qꝫ insani: vel praui: vel inimici laudāt. ¶ Ad euidentiā huius similitudis notādū ē qꝫ bonū fm rei veritatē aliqd dupliciter contrariat. Primo rōne: quia verum est: ꝫ sic ei contrariatur insanus: qui vera iudicare nescit. Scdo ratiōe: quia bonum est: ꝫ sic ei contrariant inimici ꝫ praui: quia bona cōsueuerunt vituperare. Et quia testimoniū aduersarioꝝ videt esse valde efficax in omni causa: ideo qd laudāt praui ꝫ inimici: ꝫ etiā insani: qꝫ sunt quasi aduersarij boni: ex existentium fm veritatem videt manifeste bonum: ꝫ ab omnibus confessum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter quod maledicti fuisse corinthij putabant a Simonide q poesim fecit. De Corinthijs autem non querelas mouebat illion.

¶ Ad roborationē dictorū adducit quoddam prouerbium siue quoddā poema Simonidis: qd fecerat d Corinthijs dicens: ꝑpter quod. idest ꝑpter hoc. qꝫ laus inimicorū videtur potissime esse de bono: putabant Corinthij maledicti fuisse a Simonide. idest ab illo poeta. qui fecit poesim de eis. Fuit enim tale poema: qꝫ Illion. idest qꝫ Troia nō mouebat querelas: siue non conquerebat de Corinthijs: quo Corinthij vituperabātur. ꝫ male dicebāt: qꝫ Troiani qui erant inimici eorum nō laudabant eos de ꝑbitate: cū nullam querimoniā facerent de ipsis. ¶ Deide cū dicit.

¶ Et qꝫ prudentum aliquis: aut bonorum virorū: aut mulierū preiudicauit: puta Vlixē Palas: aut Helenam Theseus: ꝫ Alexandrum dee: ꝫ Achilem Homerus.

¶ Ostendit ea esse bona: que laudabant prudentes dicēs: qꝫ illud est bonum: quod aliquis prudentum. vel aliquis bonorū virorū: aut mulierum preiudicat: hoc est pre alijs iudicauit laudādo ipsum: ꝫ ponit exemplū. vt puta Vlixē dicens bonum quem laudauit Palas: ꝫ Helenam laudabat Theseus: ꝫ Alexandrum dee: ꝫ Achilem Homerus. ¶ Dubitaret forte aliquis non esse verum quod hic dicitur. Nam cum sit bonum quod laudant insani ꝫ praui. vt superius dicebatur: ab opposito sensu videtur esse malum quod laudant sapientes ꝫ boni. ¶ Ideo notandum qꝫ vt circa principium huius libri dicebatur dialectica ꝫ rhetorica sunt contrariorū: ꝫ ambo syllogizant cōtraria. Vnde non est inconueniens vtrumqꝫ contrariorū esse probabile: vel etiam eidem inesse contraria: vt qꝫ Medea diligebat: ꝫ non diligebat: attamen qꝛ contraria simul inesse eidē fm idem non est possibile: ideo non potest stare probabiliter qꝫ Medea eodem modo sumpta diligat ꝫ odiat: sed probabile erat eam diligere filios suos: quia mater: ꝫ eam odire eos quia interficiens. sic etiam in rhetorica persuaderi potest esse bonum quod laudant sapientes ꝫ boni: ꝫ laudant insipientes ꝫ praui: aliter tamen ꝫ aliter. Nam verisimile est bonū qd laudant sapientes ꝫ boni: quia tales vt plurimum consueuerunt dicere nam boni saltem in particulari bene iudicant ꝫ vera dicunt: ꝑpter appetitū bene dispositum: ꝫ iudicium rectū. ¶ Sapientes etiam saltē in vniuersali bene iudicant ꝑpter intellectū eleuatū. quem habet. Rursum qꝛ praui insipientes modicum habent de luce cognitiua: praui qꝛ ignorant in particulari: insipiētes aūt in vniuersali. verisimile est esse manifeste bonū qd iudicant: ideo manifeste etiam verisimile: qd videt ab habente debiles oculos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et totaliter eligibilia: eligūt autē eligere predicta: ꝫ inimicis mala: ꝫ amicis bona ꝫ possibilia.

¶ Ostendit que sunt eligibilia dicens: ꝫ totaliter eligibilia sunt bona. Eligunt autem omnes eligere predicta: si eligit amicis bona: ꝫ inimicis mala: que aliquo modo superius tacta sunt. dictum enim fuit supra: qꝫ bonum ꝫ expediens inimicos habere mala: ꝫ per cōsequēs amicos habere bona. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Possibilia autem dupliciter sunt: ꝫ que fiūt vtiqꝫ: ꝫ que facile fiunt: facilia quecunqꝫ sine tristitia: ꝫ in modico tempore. Difficile enim

determinat

determinãt: aut tristitia: aut multitudine tpis.

¶ Uenatur propositiones ad cognoscendũ bona dubia que possunt adaptari tam ad finẽ q̃ ad ea: que sunt ad finem. Et duo facit. q2 pmo venat̃ ppositiones tales: que se habent vt pncipia τ cõclusiones. Scda ibi. (Et quia bene.) Circa pmum duo facit: quia primo venatur huiꝰ propositiones per respectum ad bona magis cõmuniter sumpta. Secundo ad sumpta magis specialr. Scda ibi. (Et propria: τ que nullus.) Bonũ aũt quodlibz habz duas generales acceptiones. Pama est: quia habet rationem entis: vel saltem possibilis esse. ideo impossibilia non dicũt rationem boni. Rursum vniuersalr quodlibz bonum habet ordinem ad appetitum. τ est quid notabile. Duo ergo facit. pmo docet nos cognoscere bona ex eo ꝙ sũt possibilia. Scdo ex eo ꝙ sunt volita. Scda ibi. (Et si volũt.) Dicit ergo pmo: τ possibilia supple sunt bona: quia habentur de facili vel sine tristia. vel saltez possunt haberi. Et ostẽdit quot modis aliqua sunt possibilia dicẽs: possibilia sũt dupliciter vel que fiũt: hoc est que fieri possunt a quibuscũqz. vel quia facile fiunt: exponit que sunt facilia. naz facilia sunt: que fiunt sine tristicia: vel in modico tempore. Nam per oppositũ phi sic determinant τ diffiniunt difficile: quia difficile est id: quod fit cum tristitia: vel in multitudine temporis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et si volunt: volunt autem vt nullũ malum aut maius bonũ. Hoc autem vel si lateat molestia: vel si persuasit.

¶ Ostendit volita esse bona dicens: ꝙ si hoies aliqua habent vt voluntalia sunt bona. Et est ratio: q2 hoies nolũt vllum malum. Et si contingat eos velle malum ratione boni annexi. plus bonuz volunt q̃ malum: vel minus volunt malum q̃ bonum: vel hoc erit propter ignorantiam: vt si lateat molestia: vel quia est madicum tale malum: vt si molestia sit parua. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et ppria. τ que nullus: τ superflua.

¶ Docet cognoscere aliqua esse bona fm quasdam speciales conditiones. Et duo facit. quia pmo facit quod dictuz est. Scdo dat causaz dicti. Scda ibi. (Honor eniz sic magis.) Pamo aũt dat tres maximas. Naz huius cognitiones tripliciter possunt distingui: q2 si aliquid est bonũ illi debet esse proporzionatũ rei: τ ideo propria cuilibus τ pportionata ei sunt ei bona: τ quantũ ad hoc dicit: τ ppria supple cuilibz. Rursuz q̃ ardua sũt bõa sũt: τ quia ardua pauci vel nulli habẽt: ideo subdit bona eẽ: que nullus habet. Rursum digna τ nobilia bona sunt: τ quia quãto aliquid est magis necessariũ: tanto est minus nobile: τ minus dignũ iuxta illud qđ dicit phs de metaphysica: τ oẽs scientie sunt necessariores illa: dignior autem nulla. ideo quantũ ad hoc ait: τ superflua supple sunt bona. dicunt̃ at hę tres maxime. vz. ꝙ bona sunt ppria: ardua: superflua τ sumut quodãmodo specialiter: q2 non omnia sunt propria. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Honor enim sic magis et cõgruẽtia sibi. Talia autez: que conueniunt fm genus τ potẽtiã τ i quibus deficere putãt: τ si modica sint. Nihil enim minus eligunt hoc agere.

¶ Dat causam dicti dicens: ꝙ ea que sunt ppria: sũt bona: quia magis est honor et congruentia q̃ ex non ɔgruẽtia. Ideo talia: que conueniunt fm genus: τ fm potentiã supple sunt magis honorabilia. nam quilibz videt̃ vituperabilis quia agit que non sunt sibi propria: τ que ei non conueniunt: ppter quod assignata est causa: quare ppria bona sunt. Rursum etiam ostendit: ꝙ bona sunt ardua: vt que nullus habz: τ honorabilia: vt que sunt superflua: quia in talibus consueuerũt homines deficere: ideo subdit ꝙ homines eligunt agere in quibus putant alios deficere: τ dato ꝙ modica sint talia: nihilominus homines eligũt talia agere: qđ non esset nisi ea: que nõ habent̃ ab omnibus: vt superflua: τ ardua reputarent potissima bona. ¶ Dei. c. d.

¶ Et que bene operabilia: possibilia enim vt facilia: bene operabilia aũt que omnes: aut multi: aut similes: aut que minores dixerunt.

¶ Uenatur ppositiones facientes fidem de bonis dubijs que se habent vt cõclusiones. Et duo facit: q2 pmo venat̃ tales ppositiones: que concludunt̃ fm ea: que conueniũt esse bona omni bono. Scdo venat̃ ppositiones cõclusas fm acceptiones alias. Scda ibi. (Et quecũqz illi.) ¶ Notandũ autẽ: ꝙ licz maxime iste qnqz ppositiones vltimo posite possint adaptari fini: τ eis que sunt ad finez: in quo differunt ab alijs precedentibus. Attamen due earum dicuntur generales. quia possunt adaptari omni fini: τ omnibus: que sunt ad finem. Alie vero tres que non sic adaptari possunt: speciales possunt dici. Et quia due sunt assignate maxime generales: ideo duo facit phs: quia primo assignat vnam maximam: que cõcludit̃ ex possibili τ impossibili. Scdo assignat aliam: que potest concludi ex volito τ non volito. Scda ibi. (Et que donat̃.) Dicit ergo ꝙ bona sunt: que sunt bene operabilia eẽ q̃ dixerũt vel facere prit oẽs: aut multi: aut siles. aut minores. ¶ Deide. c. d.

¶ Et que donant̃ amicis: aut que auferuntur ab inimicis.

¶ Assignat aliam maximã: que sumitur ex eo: ꝙ bonũ est volitum. Et quia amicus est alter ipse: τ eadem volumus nobis τ amicis: aut q̃ auferũt̃ ab inimicis. ¶ Deide. c. d.

¶ Et quecunqz illi: quos mirãtur ꝑeligũt agere: τ ad que bene nati sunt: τ experti: facilius enim dirigere putant.

¶ Assignat alias maximas: que sumunt̃ ex specialibus: q̃ erant tres. vz. ꝙ superflua sunt bona ardua τ propria. Et fm hec tria facit. Scda ibi. (Et ad que bñ τ cõsiderãtes.) Dicit ergo primo ꝙ illa sunt bona: que ꝑeligunt agere illi quos homines mirantur: τ q2 homines magni: quos habemus in admiratione: non operant̃ nisi nobilia. τ preter necessitatem vite. ideo ista maxima innititur illi maxime supenus assignate ꝙ que sunt superflua: bona sunt. ¶ Deinde cum dicit. (Ad que bene.) Ponit aliam maximam ꝙ illa sunt bona nobis: ad que sumus bene nati. q2 ad illa non ita cito deficimus. nam experti ad aliquid. τ bene nati ad illud: facilius putant dirigere: vel efficere id: hec aũt maxima: vt patet innitit̃ illi: ꝙ que sunt ppria: bona sunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et que nullus prauus: laudabile eni magis. τ considerantes adipiscuntur. Non enim solum delectabile: sed τ melius videtur. Et maxime singuli: ad que tales sunt: puta amatores victorie. si victoria erit ambiciosi: si honor auari: si pecunie eodem modo. De bonis quidez igit̃: τ conferente ex his sumẽdũ persuasiões.

¶ Assignat maximas: que innitũtur huic maxime: ꝙ que ardua sunt: bona sunt. Et tria facit fm ꝙ tripliciter potest sumi arduum. Secunda ibi. (Et considerantes.) Tertia ibi. (Et maxime singuli.) Pamo enim arduuz est: quod non habetur ex omnibus maxime a prauis: τ quantuz ad

hoc aiq bona sunt: que nullus prauus habz: quia lauda bile magis est: quod a prauis non habet. Secundo etiam ardua sunt: que cum multo desiderio: et multa considera tione habentur. Et quantum ad hoc subdit bona esse que co siderantes: vel desiderantes adipiscunt: quia tale non so lum delectabile est: sed melius videtur esse q delectabile ratione arduitatis quam importat. Tertio ardua sunt respe ctu vniuscuiusqz generis sm q illa homines magni a mant: et quantum ad hoc dicit q et maxime bona sunt: ad que singuli sunt tales puta si sunt amatores victorie victo ria erit arduum bonum eis. et si sunt ambitiosi: erit honor et si auari pecunie tales: eodez modo desiderant bona ad que sunt tales. Ultimo epilogat q de bono et conferente sunt persuasiones ex his que dicta sunt.

Quoniam autem sepe conferentes ambo conferre de eo de quo magis dubitant: consequenter vtiqz erit dicendum de maiori bono: et magis conferente.

Postq phs sumpsit propositiones: et ele menta de bono et conferente: hic docet nos sumere talia de annexis. Annexa autem vt superius tangebat sunt duo: ma ius et minus: et possibile et impossibile. Ideo duo facit: quia primo assignat propositiones de maiori et minori. Secundo dat viam ad inueniendum elementa de possibili et impossibili. Secunda pars ibi. (Maximum autem et principium.) Circa primum duo facit: quia primo continuat se ad dicenda. Secundo exeq tur de proposito. Secunda ibi. (Sit itaqz excedens.) Dicit ergo q sepe cofitentes siue cognoscentes ambo aliqua confer re: et esse bona. dubitant de eo: quod magis est bonum siue magis conferens. ideo consequenter dicendum erit de ma iori bono: et magis conferenti. Deinde cum dicit.

Sit itaqz excedens quidez tantum: et amplius excessuz autem qd inexistit.

Exequitur de proposito. Et duo facit. quia primo premittit diffinitiones. Secundo ponit propositiones ad cognoscendum magis bonum datis pluribus bonis. Secunda ibi. (Ne cesse plura vno.) Circa primum duo facit quia primo descri bit magis magnum. Secundo describit bona. Secunda ibi. (Quo niam igitur bonum.) Propter primum notandum q magnum vt superius tangebatur potest sumi dupliciter absolute: et respectiue. Nam licz magnum semper dicatur ad aliquid actum tunc absolute et simpliciter dicatur aliquid magnum quando respectu sui generis est tale. Ideo nunq est aliqd sic magnum nisi excedat multa: sed coparatiue tunc est ali quid magnum. quando ad aliquid comparatum illud exce dit. ideo paruus simpliciter potest esse magnus compara tione: et q solum vnum excedit isto modo magnum dici potest. Et quia est dare magnum simpliciter et magnum comparatiue: est dare tertium magnum: quod est commune: ad ista: que tria magna sic proprijs nominibus nominari pos sunt: vt magnum commune dicatur excedens: magnum co paratiue dicatur maius: magnum simpliciter detineat si bi proprium nomen: et dicatur magnum. Tria ergo facit phs: quia primo diffinit quid est excedens. Secundo quid est maius. Tertio quid est magnum. Secunda ibi. (Magnum autem.) Dicit ergo: q excedens siue magnum communiter sumptum est: qd est tantum et amplius. nam quocunqz mo do sumatur magnum semper ipsa descriptio verificatur de ipso: et quia excedens siue magnum commune est tale ex cessus est tale qd inexistit. hoc est qd existit in alio: et refer tur. Deinde cum dicit.

Et maius quidem semper est plus ad minus.

Diffinit maius dicens: q maius siue magnum compara tiue sumptum est: qd semper est plus ad id. quod est mi nus. Deinde cuz dicit.

Magnum autem et paruum: et multum et pau cum ad multorum magnitudinem excedens quidem magnum: deficiens autem paruum: et multum et paucum eodem modo.

Diffinit quid est magnum simpliciter sumptuz dicens q magnum et paruum multum: et paucuz semper sunt re spectu multorum: vt qd est excedens multitudine dicitur ma gnum: quod est deficiens dicitur paruum: eodem modo est de multo et pauco. Deinde cum dicit.

Quoniam igitur bonuz dicimus: qd ipsuz sui gratia: et non alterius eligibile: et qd omnia ap petunt: et qd intellectum: et prudentiam habe tes eligunt vtiqz et facturum: et seruaturuz: ad quod sequuntur talia.

Dat diffinitionem boni. Et duo facit: quia primo dat diffi nitiones tam boni finis q boni: quod est ad finem. Secun do dat differentiam inter finem: et que sunt ad finem. ibi. (Et autem cuius gratia.) Diffinitiones autem de bono: qs hic dat: sunt ille eedem: quas superius posuit. vz. q bonum est quod est eligibile gratia sui. non gratia alterius: et quod omnia appetunt: et qd eligunt habentes prudentiam et in tellectum: vel eligerent si haberent. Et hoc quantum ad bo num finis: et bonum est qd est facturum et conseruatiuum bo norum: et ad quos sequuntur talia: que bona sunt hoc quan tum ad bonum qd est ad finem. Deinde cum dicit.

Et autem cuius gratia finis est: finis autem est cuius gratia alia. Ipsum autez bonum qd ad ipsum hoc patitur.

Dat differentiaz inter finem: et ea que sunt ad finem di cens: q finis est: q est cuius gratia. nam alia sunt bona gra tia finis. non ergo ea que sunt ad finem: sunt bona propter se: sed propter finem ipsum tantum bonum: siue ipse finis pa titur hoc et habet esse bonum ad ipsum. idest ad seipsum: et propter seipsum. Deinde cum dicit.

Necesse est plura: imo et paucioribus connume rato vno: aut paucioribus maius bonum esse. ex cedit enim. Quod autem inexistit exceditur.

Ponit propositiones de maiori et minori bono. Et duo fa cit: quia primo ponit propositiones probantes maius bonum ex ratione maioritatis. Secundo ex ratione bonitatis. Secunda ibi. (Et quod eligimus sm se.) Prima in duas. quia primo ponit huius propositiones ex magnitudine sm se. Secundo p ut comparantur ad aliud. Secunda ibi. (Et excedentis.) Circa primuz tria facit sm q maioritas tripliciter potest sumi. scilz sm quantitatem: et sm suum genus: et sm virtutez. Secunda ibi. (Et si maximum.) Tertio ibi. (Et quando hoc idem sequitur.) Dicit ergo primo: q necesse est plura esse maius bonum vno: et esse maius bonuz paucioribus. dico autem connumerato vno: ita q illa plura excedant pau ca in vno: aut paucioribus simpliciter: et subdit causaz: q maius bonum excedit: et quod inexistit: siue quod est in mi nori exceditur: et quia vnum reseruatur in pluribus: et plura excedunt pauciora: siue excedant illa in vno: vel qualiter cunqz: semper plura bona sunt maius bonuz q vnum bonum: et q pauciora. Deinde cum dicit.

Et si maximum excedat maximum: et ipsa ipsa: et quecunqz ipsa ipsa: et maximum maximum: puta

si maximus

si maximus vir maxima muliere maior: ⁊ totaliter viri mulieribus maiores: ⁊ vir maximus maxima muliere maior: proportionabiliter enim habent excessus generũ ⁊ maximorum: que in ipsis.

¶ Ponit secundam propositionem sumptam ex excessu secundum generis dicens: ꝙ si maximũ in aliquo genere excedat maximum in alio genere: tunc ipsa illius generis excedunt ipsa alterius generis: ⁊ cõuertitur: quia si aliqua vnius generis excedant aliqua alterius generis. ⁊ maximũ excedit maximum: puta si maximus vir est maior maxima muliere: totaliter ⁊ vniuersaliter viri sunt maiores mulieribus: ⁊ maximus vir est maior maxima muliere: proportionabiliter enim se habent excessus generum: ⁊ excessus maximorum: que sunt in ipsis generibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quando hoc quidẽ sequitur ad hoc: illud autem ad hoc non.

¶ Ponit tertiã maximam: que sumitur ex maioritate secundum virtutem. ¶ Ad cuius euidentiam notandum: ꝙ semper priora virtualiter reseruant in posterioribus: vt vegetatiuum in sensitiuo: ⁊ sensitiuũ in intellectiuo: adeo posteriora: ⁊ que sequuntur sunt maius bonũ quam priora. ¶ Aduertendum: ꝙ posteriora secundum viam generationis ⁊ temporis sunt antecedentia secundum consequentiã. Nam sensitiuum: qđ est posterius ad vegetatiuũ secundum viam generationis: eo ꝙ in embrione sit posterius introductum. secundum consequentiã est prius. siue antecedens: non consequẽs. vnde bene valet: sentit. ergo viuit. Si igitur posteriora secundum generationẽ sunt magis bona quam priora secundum consequentiam magis bona erunt. ¶ Duo ergo facit phs: quia primo ostendit priora. Secundo consequentia esse maiora bona: ⁊ distinguit quot modis dicitur sequi. Secundo exponit membra diuisionis. Secunda ibi. (Sequitur autẽ simul.) Dicit ergo primo: ꝙ quando hoc sequitur: non est bonum tantum. distinguit autem triplex sequi dicens ꝙ sequitur vnũ aliud: aut simul: aut cõmuniter: aut potẽtia: ⁊ subdit causam quare illud: quod precedit est maius bonum: ⁊ illud quod sequitur est minus dicens: ꝙ vsus eius qđ sequitur inexistit: siue reseruatur in eo qđ ẽ alterius. idest i vsu prioris: ⁊ quia hoc est eẽ maius continere aliud: priora sũt magis bõa quam posteriora. ¶ Dei. ⁊c.

¶ Sequitur autẽ aut simul: aut dicitur esse maius bonum consequenter: aut potentia. In exi stit enim vsus eius: ꝙ sequitur in eo: qđ alterius. Sequitur autem simul quidem ipsi sanari ⁊ viuere. hoc autem ad id non: posterius autem ad adiscere scire: potẽtia vero ad sacra predari defectum sustinere. Qui enim sacra predatus fuit si forte defectum patietur.

¶ Exponit membra diuisionis tacte dicens: ꝙ viuere sequitur simul. idest statim ad ipsum sanari: scire autem sequitur posterius ad adiscere: sed sustinere defectum: vt truncari capite: vel secari sequitur potentialiter ad sacra: quia qui predatur sacra forte sustinebit defectum: quia patietur penam dicitur autem illud sequi potentialiter: quia nec semper mala agentes sustinẽt penam: sed possunt sustinere: ⁊ sunt dispositi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Excedentia idem in maiori. Maiora necesse excedere. Maius ⁊ maioris bõi factiua maiora. hoc enim erat esse factiuũ maioris: ⁊ cuius factiuum maius eodem modo. Si enim salubre eligibilius delectabili: ⁊ maius bonum: ⁊ salus delectatione maior.

¶ Ponit propositiones ad cognoscendũ maius bonum: prout maioritas sumitur respectu alterius. Et tria facit: quia primo docet nos cognoscere hic prout plura magna cõparantur ad vnũ paruũ. Secundo prout plures cause comparãtur ad effectus. Tertio prout plures effectus ad suas causas. Secunda ibi. (Et maioris boni.) Tertia ibi (Et cuius factiuum.) Prima propositio talis est: ꝙ si aliqua excedentia comparentur ad idem paruũ: que excedunt ipsum in maiori quantitate: sunt maiora: ⁊ subdit causam dicẽs: ꝙ necesse est excedere maius. quia si vnum magnum excedit plus paruum quam ad magnũ: necesse est ꝙ illud magnũ excedat aliud magnum: vel aliud maius: aliqui autẽ textus habent: necesse est excedere: quia si in maiori maius est. ⁊ si maius est excedat in maiori. Secunda propositio talis: ꝙ que sunt factiua maioris boni sunt maiora bona: quia hoc dicebatur: vel erat factiuum maioris boni: qđ erat maius bonum. ¶ Tertia propositio conuersa huius. vz. ꝙ eodem modo illud est maius: cuius factiuũ est maius. vt si salubre quod est factiuum salutis: est eligibilius. ⁊ maius bonum quam delectabile: quod est effectiuum delectationis: tunc salus est maior delectatione. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et qđ eligibilius secundum se: puta robur salubri: hoc quidem enim non sui gratia: hoc autem sui gratia. quod quidem erat bonum. Et si sit hic quidem finis: hic autem non finis: hic quidem enim alterius gratia: hic autem sui: puta exercitari gratia bene habendi corpus.

¶ Ostendit cognoscere maius bonum per propositiones sumptas ex ipsa ratione bonitatis. Et ideo tria facit: quia primo ostendit hoc ex eo: ꝙ bonum habet rationem eligibilis. Secundo ex eo ꝙ habet rationẽ per se sufficientis. Tertio ex eo ꝙ habet rationẽ rari ⁊ difficilis. Secunda ibi. (Et ꝙ vnius indiget.) Tertia ibi. (Et ꝙ maius est.) Circa primũ ponit duas cõsiderationes. quarum vna sequitur ad aliam. Secunda ibi. (Et si sit hoc quidem.) Prima consideratio talis. Illud est magis bonum ⁊ eligibilius: qđ est tale: vt puta robur salubri: quia salubre non est eligibile sui gratia: sed gratia sanitatis hoc. idest robur est eligibile gratia sui: qđ idem erat bonum: quia ita diffinitur erat bonum. vz. ꝙ bonũ est sui gratia. ¶ Secunda cõsideratio talis est. Si hoc est finis. hoc autẽ non finis: illud qđ est finis: est maius bonũ ⁊ dat causam: quia hoc. idest non finis est gratia sui: ⁊ ponit exemplum: vt puta exercitari est gratia bene habendi corpus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et qđ minus indiget altero quam vel alterius magis: sufficiens enim: minus autẽ indiget: qđ paucioribus: aut facilioribus indiget.

¶ Ostendit cognoscere maius bonum ex eo ꝙ bonum importat per se sufficientiam. Et tria facit: quia primo ostendit qđ est magis per se sufficiens esse maius bonum. Secundo ex hoc manifestat: ꝙ potens esse sine alio est maius bonum quam illud quod non potest esse sine ipso. Tertio ex hoc ostẽdit principiũ ⁊ causam esse maius bonũ quam principiatum ⁊ causatum. Secunda ibi. (Et quando hoc idem.) Tertia ibi. (Et si sit principiũ.) Dicit ergo primo ꝙ indiget altero est maius bonum quam alterium: ⁊ dat causam: quia est magis sufficiens: ⁊ diffinit quid est minus indigere dicẽs: ꝙ minus idiget qđ paucioribus: aut facilioribus idiget. ¶ Dei. ⁊c.

¶ Et quando hoc quidem sine hoc non erit: aut non possibile erit fieri alterũ: aut sine hoc ma

gis: sufficiens autem quod non indiget: quare videtur maius bonum.

¶ Ostendit q potẽs esse sine altero est magis bonũ dicẽs: quãdo hoc non erit. fm hoc aũt non possibile erit esse vel fieri sine illo: alterũ aũt non q sine hoc põt esse vel fieri: supple est magis bonum: τ ostendit causam: qz magis est sufficiens: qd non indiget alio: ideo videt̃ maius bonum: τ dicit videt̃: q non intẽdit arguere rhetorice nisi raro de necessitate concludatur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et si sit principium: hoc autẽ non principiũ. Et si sit causa. hoc aũt non causa ppter idem sine causa enĩ τ principio impossibile ẽẽ: aut fieri. Et in duobꝰ principijs. qd a maiori principio maius. Et in duabus causis qd a maiori causa maius. Et econuerso autem duorũ principiorum: qd maioris principium maius.

¶ Oportet principium esse melius non pncipio. Et duo facit: quia primo facit qd dictũ est. Scdo ostendit: q possumus arguere a contrario sensu. scz quia fm aliũ modum non principiũ melius est pncipio. Scda ibi. (Palã igit̃ ex dictis.) Circa primũ ponit quatuor considerationes: quarũ prima sumitur ex eo: q principiũ comparatur ad non principiũ. Scdo ex eo: q causa comparatur ad non causam. Tertia ex eo q ex maioritate pncipiorũ τ causarũ arguitur maioritas effectuum. Quarto vo ex eo q fit econuerso. Scda ibi. (Et si sit cã.) Tertia ibi. (Et in duobus principijs.) Quarta ibi. (Ecõuerso aũt.) Prima aũt cõsideratio talis est. Si hoc sit causa. hoc autẽ nõ causa: illud. qd est causa: est maius bonũ. Et dat causaz huiꝰ. quia ppter idem: ppter quod ostendebat̃ potens esse sine altero: est melius q̃z non potens sic esse. verificãtur iste due cõsiderationes tacte: quia sine causa τ pncipiũ impossibile est esse: aut fieri cãtum. aut principatum. Tertia consideratio talis est: quia in duobus pncipijs illd: qd est a maiori principio est maius. τ in duabus causis: qd est a maiori causa est maius. Quarta est conuersa huius: qz duorũ pncipiorũ qd est effectuũ maioris ẽ maius pncipiũ. ¶ Ad intelligentiã dictorũ notandũ: q pncipiũ appropriat̃ efficienti. causa aũt appropriat̃ fini. natura aũt per prius dicit̃ de forma. elementũ vero per prius de materia: vt potest patere ex quinto metaphysice: τ ex Commẽtatore super librum physicoꝝ. Fecit autẽ phs mentionẽ de principio τ causa nõ de natura τ elemẽto: quia finis τ efficiens põt esse sine eo: cuius est: sed non materia: neqz forma sine eo cuius est forma vel materia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Palam igitur ex dictis q vtroqz modo est videri maius. Etenim si principiũ: hoc autẽ non principiũ videbitur maius. Et si nõ principium: finis enim maius: τ non principium. Sicut Leodamas accusans calistratum dixit eum qui consulit iniuriam facere magis eo q operatus fuit. non enim egisset si consiliũ non precepisset. Iterũ aũt Cabriũ eum: qui egit: eo qui consuluit. Neqz enim factum fuisset: si non fuisset qui egisset. Huius enim gratia consuluere quatenus agant.

¶ Ostendit q vtroqz modo possumus arguere probabiliter. scz q principiũ sit maius bonũ nõ principio: τ ecõuerso. Ideo ait palam esse ex dictis: q vtroqz modo contingit videri maius: τ enim si hoc est pncipiũ pmũ: videt̃ maius: vt patet per cõsideratione prius positaz. Iterũ si hoc sit non principiũ: aliud autẽ principiũ: non principiũ videtur maius: quia finis: τ non pncipiũ est maius: vt etiaz ex dictis patet. Ideo ex exterioribus iste due considerationes: que vident̃ cotrarie manifestant̃: τ ponit exemplũ quando pncipiũ est maius nõ principio dicens: q Leodamas accusans Calistratũ: qui cõsuluit quẽdã aliũ facere iniuriã. Dicebat dictũ Calistratũ: ex eo q opatus fuit dando consilium magis fecisse q̃ faciens iniuriã: τ est ratio: quia iniurians non egisset: que egit: nisi ille per consiliuz hoc ei precepisset. ¶ Ponit etiam exempluz de ptrario dicens q iterũ quẽdã accusauit Cabriũ. idest eũ qui egit: sine qui fecit magis fecisse eo qui cõsuluit. Et dat causaz. quia propter consilium consulentis nunq̃ fuisset factum: si nõ fecisset qui egisset: quia consuliuz fuit gratia huius quatenus agat sine quantũ fere faciat: τ ideo non principiũ maius est principio. quia habet rationem finis. ¶ Ad intelligentiam dictorũ notandũ: q post primã causam nihil est contentiuũ omnis bonitatis: τ ideo Plato solũ deũ appellauit bonitatis essentiam: quia in eo reseruat̃ omnis bonitas. Et bene dictuz est qd scribit̃ scdo priorũ: quia deo nihil est proficiens: cetera: aut alia: que non habet omnibonitatẽ: aliqua bonitas reseruatur in alijs: que nõ reseruatur in ipsis: τ aliquã sufficientiã adipiscunt̃: ex eo q vniũtur alijs: quã ex seipsis habere nõ possunt: ideo aliqua bonitas est in pncipio: que nũ est in principio: τ ecõuerso. Et quia rationes rhetorice sunt persuasibiles quedam. cũ igitur vnũ τ idem consideratum vno modo sit maius bonũ alio: τ alio modo consideratum alio non sit maius bonũ: vtroqz modo potest fieri cõsideratio rhetorica. Potest etiã hoc idem ostendi. naz cũ duo sic se habere possint: q vnũ sit causa alterius: τ ecõuerso: vt potio est causa sanitatis: τ sanitas potionis: pncipiũ quod est melius nõ principio in quantũ est causa eius qd efficiens: τ non principiũ est melius pncipio inquantũ est causa eius: quia finis.

Et q rarius est: eo q sine inuidia: puta aurũ ferro minus in vsu existens. Maior enim pportio: propterea q difficilior sit. Alio mõ q sine inuidia raro: quia vsus excedit id: quod paucies. Unde dr̃ optima quidem aqua. Et totaliter difficilius faciliori: rarius enim. Alio autem modo quid facile difficiliori: habet enim vt volumus.

¶ Postq̃ phs venatus fuit cõsiderationes τ maximas ad probandum maius bonum: ex eo q bonũ habz rationem eligibilis per se sufficiens. hic ostendit hoc idem ex eo qd bonum habz rationem rari τ difficilis. Et duo facit: quia primo facit hoc considerando raritatẽ τ difficultatem absolute. Scdo referẽdo eaz ad alia. vt ad etates temporis: τ loca huius. Scda ibi. (Quõ aũt quid difficilius.) ¶ Propter primũ notandũ: q difficilia sunt delectabilia in acquisito esse: quia quãto aliquid laboriosius acquirit̃ tãto charius possidet̃: ideo aut possessa sunt valde bõa: sz vt sunt in acquiri sunt tristabilia: ideo quantũ ad modũ acquirẽdi facilia sunt meliora difficilibus: τ quia vtrũq: vt difficile τ facile habent rationẽ bonitatis: ideo duo facit phs: quia primo venatur considerationes: ex eo qd delectabile: τ qd habetur faciliter: τ sine tristicia est bonum. Scda ibi. (Et delectabilius autem.) Circa primum duo facit: quia primo facit quod dictum est. Scdo quia in raro τ difficili quedã excellentia τ abundantia continet̃: docet cognoscere nos maius bonum ex ipsa abundantia. Scda ibi. (Et quorum

supabundantiã

superabundantis.) Circa primum duo facit: quia primo ostendit rarū et difficile esse bonū. Scdo quia ex hoc habemus viam ad cognoscendum maioritatem cause et effectus: et docet nos illud cognoscere. Scda ibi. (Et quorum opera pulchra.) Item prima pars diuiditur in duas: quia primo ponit predictas considerationes. Scdo ponit considerationes: que sequuntur ex illis. Secūda ibi. (Et cui contrarium.) In prima parte ponit quattuor considerationes quarū prima ostendit: quod rarius est melius. Secundo ponit conuersam eius. Tertio ostendit quod difficilius est melius. Quarto ponit conuersam eius. Secunda ibi. (Alio modo id quod sum.) Tertia ibi. (Et totaliter difficilius.) Quarta ibi. (Alio autem modo.) Prima consideratio talis. Id quod est rarius: et per consequēs cum inuidia est melius eo quod sine inuidia: puta aurum minus existens in vsu quam ferrum est melius ferro: et dat causam: quia talis possessio est vicinior: et magis appetibilis: quia difficilior. Secunda est conuersa huius. ideo ait: quod id quod est sine inuidia alio modo acceptum est melius raro: et subdit causam: quia visus talis excedit visum rarū: quia id: quod est multotiens: excedit id quod est pauties: et quia bonum in communi reductum est dignus et maius: ideo sm quod est sepe: est melius raro: adeo dr prouerbialiter: quod optima est aqua: quia est communis. Tertia talis est: quia difficilius est meli⁹ facilior: et subdit causam: quia est rarius. Quarta est conuersa huius ideo ait: quod alio modo facile est melius difficiliori: et subdit causam: quia habet vt volumus. idest quia sine tristitia acquiritur. Deinde cum dicit.

Et cui contrarium maius. Et cuius priuatio maior: et virtus non virtute: et malitia nō malitia maius. hec quidem enim fines. hec autem non fines.

Ponit quasdam maximas: que possunt sequi ex dictis: quarū prima est. Cui contrariū est maius: et ipsum maius est causa: quia difficilius adipiscitur. Scda talis. Cuius priuatio est maior: et ipsum est maius: quod eandem causam habet: quanto aliquid est magis priuatum aliquo: quanto difficilius acquirit illud. Tertia talis. Quia virtus est maior nō virtute. Nā virtus circa difficile est. Quarta est ei oppositum: quia malitia est non malitia maior vel peior. Sumunt autē iste cōsiderationes ex ipsa difficultate: vt patet: tamē pħs reducit eas in hanc causam: quia hec quidem sunt fines. hec autē non fines: quia quāto aliquid est magis virtus: et eius contrariū est magis malum et sua priuatio est peior: tanto illud habet magis rationem finis et boni. Deinde cum dicit.

Et quorum opera pulchriora: aut turpiora maiora ipsa. Et quorum malitie: et virtutes maiores et opera maiora. Quoniā vt cause et principia: et que proueniunt vtiqz proueniunt cause et principia.

Quia habitum est supra: quod difficiliora: vel maiora: vel econuerso: meliora sunt: quia ex his habemus viam ad cognoscendum maioritatem causarum et effectuum: nam si illa meliora sūt: et cās debemus arguere: quod effectus meliores sunt ex melioritate: et effectus docet melioritatem cause et econuerso dicens: quod quorum opera sunt pulchriora et meliora: et ipsa principia maiora: vel meliora sunt. Et conuersio eam: quia quorū malitie et virtutes sunt maiores: et opera sunt maiora: et dicit malitie et virtutes: quia ista per oppositio tenet in malo et bono. et quia si causa valde mala: et effectus valde malus: et causa bona sm quod huiusmodi semper producit effectum bonum. Et dat causam dicens: quia sm eam proportionē: sm quā sunt cause et principia sunt: proueniunt. idest sunt effectus: et econuerso: vt sunt que proueniunt. i. vt sunt effectus: sunt cause et pricipia. Deinde.

Et quorum superabundantia eligibilior: aut pulchrior: puta subtiliter videre eligibili⁹ ipso odorare. Et enim visus olfatu: et amatorem sociorū esse quam amatorē pecuniarū magis pulchrū. Quare amor sociorum amore pecuniarū. Et opposite etiam meliorum excellentie meliores: et pulchriorum pulchriores.

Venatur considerationes huius ex ipsa excellentia vel superabundantia. Et duo facit: quia primo venatur hec ex ipsa excellentia sm se. Secundo ex his: ex quibus consurgit excellentia. Secūda ibi. (Et quorū desideria.) Ponit ergo primo talem considerationem: quod illa sunt meliora: quorum excellentia: aut superabundantia est eligibilior: aut pulchrior: puta in subtiliter et excellēter videre est eligibilius ipso odorare: simpliciter visus est melior ipso odoratu: vel olfatu: et etiam quia excellenter esse amatorem sociorum est magis pulchrum quam esse amatorem pecuniarum. et conuertitur ista cōsideratio. Ideo subdit: quod opposite et conuerse in veritatem habent quod dictum est: quia meliorum sunt excellentie meliores: et pulchriores sunt excellentie pulchriorum. Deinde cum dicit.

Et quorū desideria pulchriora: aut meliora. Maiores enim appetitus maiorū sunt: et pulchriorū etiam: et meliorū desideria meliora: et pulchriora propter idem. Et quorum scientie pulchriores: aut studiosiores et res pulchriores et magis studiose. Ut enim se habet scientia: et veritas percipit: aut que ipsius vnaqueqz studiosorū: aut et pulchriorū sciētie proportionaliter propter hoc. Et quod iudicabunt vtiqz: vel iudicauerunt prudētes: aut multi: aut plures: aut optimi bonū: vel maius necesse sit habere: aut simpliciter: aut si sm prudentiā iudicauerunt. Est autem hoc cōmune: et in alijs. Et enim quod et quale: et quantum ita se habet: si vtiqz scientia et prudētia dixerint: sed de bonis diximus. Diffinitū est enim bonū: quod si haberent prudentiam eligeret vtiqz vnaqueqz. Palam igitur quod et malis quod magis prudentia dicit. Et quod melioribus inest: aut simpliciter: aut quia meliores: vt puta fortitudo robore: et quecūqz eligeret melior: simpliciter: aut quia melior: vt puta iniuriā pati magis quam iniuriā facere. hoc enim iustior eligeret vtiqz.

Venatur considerationes: que sumunt ex his a quibus consurgit excellentia: et ponit quinqz cōsiderationes quarum prima sumitur ex excellentia simpliciter ex pulchritudine actuum. secunda ex pulchritudine habituum. tertia ex re-

titudine intellectus. quarta ex melioritate subiecti. quinta ex bonitate voluntatis. Nam in omnibus his quedam excellentia assignatur. Secunda ibi. (Et quorum scientie pulchriores.) Tertia ibi. (Et quod iudicabunt vtique.) Quarta ibi. (Et quod melioribus inest.) Quinta ibi. (Et quodcunque eliget melior.) ¶ Prima consideratio talis. Ista sunt meliora: quorum desideria sunt meliora: aut pulchriora: ⁊ subdit causam: quia maiorū sunt maiores appetitus: semper enim maior appetitus est maioris boni: ⁊ conuertitur ista consideratio. ideo subdit: ꝙ pulchriorū ⁊ meliorum sunt desideria pulchriora ⁊ meliora propter eandem causam. idest propter hoc. ꝙ sm ꝙ crescit bonum: videtur crescere appetitus: ⁊ econuerso: quia debet esse proportio inter actum ⁊ obiectū. ¶ Secunda talis. Quorum scientie sunt pulchriores ⁊ magis studiose: sunt meliores: res ille sunt meliores. ⁊ magis studiose. Et subdit causam quia scientia est semper vera. Unde vt se habet scientia ⁊ veritas sic res precipit: siue sic res se habet aut vnaqueque res talis est: qualis est scientia: quia est ipsius: ⁊ conuertitur ista consideratio. Ideo subdit: ꝙ studiosorum ⁊ pulchriorum scientie proportionaliter supple sunt studiose ⁊ pulchre: ⁊ hoc propter hoc. idest ꝑpter causam dictam: quia est proportio inter scientiam ⁊ rem: siue inter habitum ⁊ obiectū. ¶ Tertia talis est: ꝙ prudentes: aut multi: aut plures aut optimi iudicabunt: vel iudicauerunt esse bonum: vel maius bonum: necesse est sic habere se: vt tales dicunt: sunt simpliciter: aut saltem si iudicauerunt sm ꝙ principia sunt. Hoc dicit: quia non est inconueniens sapientes in geometricis falli circa mercationes. Et addit ꝙ ista consideratio est communis etiam in aliis: quia quid in substantia: ⁊ quale: ⁊ quātū: ⁊ vnumquodque ita se habet: vt scientia ⁊ prudentia iudicatiua: siue dixit. Et licet sit ista consideratio communis: tamē de bonis sm ea: que diximus videtur habere specialem veritatem: sic enim diffinitum fuit bonum quod bonum est quia vnaqueque res sic eligeret: si haberet prudentiam: ⁊ sicut bonum est: quod prudentia bonum dicitur: sic maius bonum est: qd prudentia maius bonum dicit id. o ait palam esse in malis quod prudentia magis dicit est: magis tale: ⁊ quia eodem modo se habet in bono: maius bonum est: quod prudentia maius bonum iudicat. ¶ Quarta talis est. Melius bonum est: quod est in maioribus: aut simpliciter: aut in eo ꝙ meliores: quia si non est vniuersaliter verum melioribus meliora esse: tamen in melioribus: put meliores sunt: semper sunt meliora. Et ponit exemplū: vt puta fortitudo est melior robore: accipit enim fortitudinem prout est virtus anime: robur vero prout est virtus corporis: ⁊ quia aia est melior corpore. ideo ⁊c. ¶ Quinta talis est. Et illud est melius quod eligit melior: aut simpliciter: aut ratiōe qua melior. Et ponit exemplum: puta iniuriam pati: quia homo iustior eligeret hoc non illud. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Delectabilius autē qd sine tristicia. Et diuturnius delectabile ⁊ melius minus bono: bonū enim est aut delectabile: aut qd secūdū se eligibile. Et quorūcūque ipsi sibi vel amicis volūt causa esse magis. hec maiora bona. Quorum cunque autem minime: maiora mala.

¶ Venatur considerationes: que sumunt originem ex ipsa delectatione. Et quia omnes videntur persequi delectabilia. Ideo duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo ostendit: ꝙ omnes aut plures diligunt meliora eē. Secunda ibi. (Et omnes diligunt.) Circa primum duo facit: quia primo venatur cōsiderationes ex ipsa delectatione. Secundo quia dixerat diuturnius delectabile esse melius: quia hoc videtur commune omni bono: quia coniunctum diuturnitati est melius. ideo predictis considerationibus addit quasdam considerationes cōmunes. Secunda ibi. (Et diuturniora.) ¶ Circa primum ponit tres considerationes. Quarum prima sumitur ex delectatione in se. Secūda sumitur ex delectatione prout refertur ad diuturnitatem. Tertia sumitur ex delectabili ⁊ bono prout comparatur ad nos ⁊ amicos nostros. Secunda ibi. (Et diuturnius delectabile.) Tertia ibi. (Et quorūcunque ipsi.) ¶ Prima cōsideratio talis. Delectabile est maius bonum: quia est magis sine tristicia. Secūda talis. Diuturnius delectabile est eligibilius ⁊ melius minus bono siue minus delectabili. Et subdit causam: quia bonum est delectabile: aut sm se eligibile. ideo magis delectabile: ⁊ diuturnius videt maius bonū. ¶ Tertia talis. Illa sunt delectabiliora ⁊ maiora bona quorūcunque homines sibi ipsis vel amicis suis volunt esse causa. Quorūcunque autē minime volunt esse causa sibi ⁊ amicis: sunt maiora mala: naturaliter enim quilibet vult sibi maius bonum: ⁊ fugere maius malum. Et quia amicus est alter ipse: hoc etiā de amico suo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et diuturniora ⁊ firmiora minus firmis: excedit enim visus: horū quidē tēpore: horum autē voluntate. Cum enim volunt existūt magis q̄ firmi. Aut vtique ex cōiugatis: ⁊ similibus casibus: ⁊ assequentur: puta si fortiter melius ⁊ eligibilius q̄ temperate: ⁊ fortitudo temperantia: ⁊ fortem esse q̄ temperate viuere.

¶ Ponit quasdam maximas cōmunes: ⁊ quia communiter possumus arguere ad ostendendum maius bonum ex diuturnitate ⁊ ex firmitate: ⁊ ex cōiugatis casibus: ⁊ similibus. Ideo ponit tres considerationes quarum prima sumitur ex diuturnitate. Secunda ex firmitate. Tertia ex coniugatis casibus ⁊ similibus. Secunda ibi. (Et firmiora.) Tertia ibi. (Aut vtique ex coniugatis.) ¶ Prima cōsideratio talis est ꝙ diuturna sunt meliora minus diuturnis. Secunda ꝙ firmiora sunt meliora minus firmis. Et dat causam dictorum dicēs ꝙ visus horum. idest visus diuturnorum: excedit visum aliorum tempore: ideo melior: sed visus firmorum excedit voluntate: cum enim volunt: existunt: ⁊ durant magis quā firmi sunt. Apparet autem ꝙ philosophus hic appellat firmitatem fortitudinem animalium: diuturnitatem autem appellat sm ꝙ huius firmitas se extendit ad alia. ¶ Tertia consideratio talis: ꝙ nos possumus arguere ex coniugatis: ⁊ similibus: ⁊ casibus. quia alia assequuntur ad ista: puta si fortiter viuere est eligibile: ⁊ melius q̄ temperate: fortitudo est melior q̄ temperantia: ⁊ fortem esse q̄ temperatum esse: vel q̄ temperate viuere.

Et qd omnes eligūt q̄ id quod nō omnes: ⁊ qd plures q̄ qd paucio res: bonum enim erat qd omnes appetunt.

¶ Hic dicit philosophus meliora eē que omnes: aut multi diligunt: ⁊ quia intellectus est

tus est connexus voluntati. quia nunquam potest esse ma licia in voluntate: nisi sit aliquis error in ratione. Et ideo duo facit: quia primo ostendit magis apparentia bona: et magis cogitata esse maiora bona. Secunda ibi. (Et que confessorum.) ¶ Circa primum duo facit: quia primo dicit que omnes diligunt sunt maiora bona. Secundo ponit considerationes: que sumuntur ex consideratione dicta. Secunda ibi. (Et que litigantes). ¶ Dicit ergo primo: et quod omnes diligunt est maius bonum quam id. quod non diligunt omnes. Et quod diligunt plures quam quod diligunt pauciores. Et subdit causam: quia bonum erat ita diffinitum. bonum est quod omnes appetunt. ergo quanto magis appetunt ipsum omnes: tanto est maius bonum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quod litigantes potentiores inimici: vel quam quos isti iudicant. hoc quidem enim ac si omnes dicent est. hoc autem precipui et scientes. Et aliquando quidem quo omnes participant maius: vilitas enim non participare. Aliquando autem quo nullus: aut quo pauci. rarius enim. Et laudabiliora meliora enim: et quorum precia maiora: precium enim velut dignitas quedam est. Et quorum damna maiora.

¶ Hic venatur considerationes: que sequuntur ex consideratione dicti. Et quia omnes videntur velle quod volunt potentes et communiter videntur diligere laudem. et velle numismata: et fugere damna ideo ponit quatuor considerationes. quarum prima sumitur ex potentia. Secunda ex laude. Tertia ex precio: siue ex numismate. Quarta ex damnis. Secunda ibi. (Et laudabiliora). Tertia ibi. (Et quorum precia). Quarta ibi. (Et quorum damna.) ¶ Dicit ergo primo: quod habent litigantes inimici potentiores. supple est maius bonum quam id. quod habent. quos isti iudicant. siue quam quod habent minus potentes: quia iudicantur a potentibus: et subdit causam: quia hoc quod habent potentes est tale bonum. quod omnes dicerent bonum sed bonum quod habent impotentes: non potest esse tale: quod omnes iudicarent ipsum bonum: sed scientes et precipui iudicarent ipsum bonum. Habent enim principes et potentes sensibilia bona: que omnibus apparent. impotentes autem talia bona habere non possunt. Possunt autem habere bona intelligibilia: que omnes percipiunt esse bona. sed solum illi hoc cognoscunt: qui sunt viri precipui et preclari. Cum ergo bonum sit: quod ab omnibus appetitur. Persuasibile est bona potentum esse maiora bona licet non oporteat ita esse secundum rei veritatem. Et quia dixerat: quod omnes appetunt esse maiora bona: ostendit quomodo bona communia sunt maiora bona. et quomodo non: dicens: quod vno modo: siue aliquo est maius bonum. quod omnes participant: quia vilitas quedam est non participare: quod omnes habent aliquo modo: aliquando est alio modo est maius bonum: quod nullus participat: siue quod participant pauci: quia est rarius. ¶ Posset autem qui vellet ex dictis tres considerationes accipere. quarum prima. Maiora bona sunt: que potentes habent. Secunda. Maiora bona sunt: que omnes habent. Tertia autem est contraria huius: videlicet maiora bona sunt: que tanquam nulli habent: nec est inconueniens si hec due considerationes sunt contrarie: quia rhetor contraria persuadere potest. ¶ Secunda consideratio principaliter sumpta ex laude talis est. Que laudabiliora meliora sunt. ¶ Tertia talis. Quorum precia sunt maiora: illa meliora sunt. et subditur causa: quia precium est quedam dignitas: siue quedam mensura rei appreciate: ideo quanto precium maius. illa res est melior. ¶ Quarta talis. Illa sunt maiora quorum damna sunt maiora. Et est ratio quia maiori bono maius malum opponitur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et que confessorum: aut apparentium magnorum: maiora. Et diuisa autem in partes maiora videntur. per plura enim diuisum excedit aut videtur. Unde et poeta ait sic dicentem. Persuade Meleagrum per singula notare: quot mala hominibus approximant: quorum ciuitas capitur. propterea quidem premuntur. Ciuitatem autem exurit ignis: pueros autem alij dimittunt. Et componere autem et accusare quemadmodum et epitaphium. propterea quod compositio est idem diuisioni. Compositio enim excessum dat multum. Et quia principium videtur magnorum et causa.

¶ Venatur considerationes et maxima per comparationem ad cognitionem: vel ad apparentiam. Et tria facit: quia primo ponit vnam considerationem sumptam ex apparentia simpliciter. Secundo ponit aliam prout apparentia consurgit ex diuisione. Tertio ponit tertiam prout huiusmodi apparentia consurgit ex compositione. Secunda ibi. (Et diuisa autem). Tertia ibi. (Et componere autem. ¶ Prima consideratio talis. Que ea sunt magis bona: vel maiora bona: que sunt de numero bonorum magnorum confessorum aut apparentium: hoc est que sunt de numero bonorum: que omnibus apparent bona: et ab omnibus confitentur bona. Probabile enim est talia bona esse: quia nunquam fama omnino perditur. ¶ Secunda consideratio talis. Nam quia diuisa in partes maiora videntur: quia sic diuisum per plura vel excedit: vel videtur excedere. Et ponit exemplum de quodam poeta qui ait id est dicit: siue recitat quendam sic dicentem. Meleagrum notare per singula. id est notare singulatim. et per partes quot mala approximant hominibus: quorum ciuitas capitur: quia populi premuntur vel occiduntur: ciuitatem exurit ignis: puerosque alij dimittunt. i. negligunt: quia incole ciuitatis: cum ciuitas capitur arripientes fugam: dimittunt filios inter manus inimicorum. ¶ Tertia consideratio talis est. Quia debemus mala vel bona ad hoc quod videantur maiora componere et accumulare: quemadmodum epitaphium. id est sicut illud scriptum bene narrat. Et hoc propterea quod compositio facit idem diuisioni: vel sic habet alia litera: propter hoc idem: quod in diuisione: quia sicut diuisio facit excessum: ita et compositio: ideo subdit: quod compositio excessum facit multum: et videtur principium et est causa magnorum. quia facit apparere alia magna. ¶ Ad intelligentiam dictorum notandum: quod compositio et diuisio videntur denotare excessum: videtur opponi toti vniuersali. Non enim debemus in vniuersali narrare mala vel bona si volumus: quod videantur magna: sed per singula sunt enarranda. Compositio autem etiam excessum facit: sed non compositio et totalitas non facit ad excessum: sed totalitas integralis: quia illa mala narrata per singula: vt faciant excessum: sunt aggreganda et accumulanda. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autem quid difficilius et rarius ma

ius: tempora: ⁊ etates: ⁊ loca: ⁊ animi: ⁊ potentie faciunt magna. Si enim extra potentiaz ⁊ extra etatez: ⁊ extra similes: ⁊ aut sic: aut hic aut nunc habebit magnitudinem: ⁊ bonorũ: ⁊ pulchriorum: ⁊ iustorum: ⁊ contrariorum. Unde ⁊ inscriptio i olimpico vico. anterius quidem aspectum habens: ⁊ super vtrũq humerũ insculptuz piscis q ex naui in terrã ferebatur: ⁊ inficiens ipsum laudabat dicens: ex quibus existerent hoc. Et quod per se natuz aduẽtitio difficilius enim. Unde ⁊ poeta ait. Per me docibilis sum.

Docet sumere considerationes sumptas non ex difficultate simpliciter: sed per comparationez ad alia. Et duo facit: quia primo ponit huiusmodi considerationes. Secundo ponit considerationes quasdaz: que sequuntur ex illis ibi. (Et magni maxima pars). Circa primum duo facit: quia primo ponit considerationem: vel etiam considerationes sumptas penes difficultatem relatam ad aliaz. Secundo ponit aliam considerationem annexaz illi. Secũda ibi. (Et ꝙ per se). Prima cõsideratio talis. Quoniam difficilius ⁊ rarius sunt maius bonum obseruanda sunt tempora: etates loca: animi: ⁊ persone. ꝙ faciũt videri magna quia si aliquid est extra potentiam: ⁊ extra etatem: ⁊ extra similes: vt quia sui pares: ⁊ sue etatis: ⁊ sue persone nunꝙ fecerunt talia: quando id factum sit quantum ad modum: aut hic. quoniam ad locum: aut quantum ad opus habebit magnitudinem ⁊ bonorum: ⁊ pulchriorum ⁊ iustorum: ⁊ contrariorum: quia aliquid in aliquo loco ⁊ aliquo modo factum videtur magnum bonum: vel magnum pulchrum: vel etiam contrarium: vel magnum malum vel magnuz turpe: quia simpliciter ⁊ absolute loquẽdo non est tale. Ideo subdit ꝙ in olympo monte erat quedam inscriptio: vel quedam imago: que anterius habebat aspectum hominis. ⁊ supra vtrunq humerum insculptum piscis: qui videbatur: ꝙ piscis erat in humeris eius: ac si faceret insultum super eum: ⁊ huius imago ex naui ferebatur in terram. Consuetudo enim erat antiquitus: ꝙ faciens aliquid magnum depingebatur vt haberetur in memoria: ⁊ licet non sit magnum portare piscez: vel aliquod pondus in terrã: tamen super aquas hoc facere ẽ magnum: ideo illum: qui hoc fecit: fecit sic inscriptum qd' acrer: ⁊ eum laudabat dicens: ex quibus existerent hoc: quasi dicat nulli talia possent. Secũda consideratio huic annexa est: ita ꝙ per sena tum est maius ãnexio in terra omni genere est plus. quod est per se: ꝙ per aliud: ⁊ subdit causam. Nam tale est maius: quia difficilius. Unde ⁊ poeta nolens se laudare dicebat. Per meipsuz docibilis sum. Deinde cum dicit.

Et magni maxima pars: qualez epitaphiũ dixit Perides: iuuentutem ex ciuitate ablatam esse: vel ac ver ex anno si auferatur. Et que in necessitate maiori: optima maiora: puta que in senectute ⁊ egritudinibus. Et duorum qd' propinquius fini. Et ꝙ ipsi est simpliciter: ⁊ quod possibile impossibili: hoc quidẽ enim ipsi. hoc autem ⁊ quod in fine vite. Fines enim magis ꝙꝫ apud finem.

Hic ponit quasdam considerationes: que sumunt originem ex dictis. Nam arduum siue difficile videtur esse potissime expediens: ⁊ existẽs: ⁊ bonum: siue virtuosum: deo tria facit: quia primo ponit maximas ⁊ considerationes sumptas ex expedientia. Secũdo ex existentia. Tertio ex virtuositate. Secunda ibi. (Et que ad veritatem). Tertia ibi. (Quod ad multa vniuersalius). Circa primuz ponit quinq considerationes fm ꝙ expediens quantum ad presens quincupliciter potest sumi. Primo prout refertur ad totum. Secundo prout comparatur ad necessitatem. Tertio prout comparatur ad finem. Quarto prout comparatur ad suam facultatem ⁊ possibilitatem. Quinto prout refertur ad vitam. Secunda pars ibi. (Et que in necessitate). Tertia ibi. (Et duoruz quod propinquius). Quarta ibi. (Et ꝙ ipsi). Quita ibi. (Et ꝙ i fine). Prima consideratio talis est. Quia cuiuslibet magni semper maxima pars est melior ⁊ maius bonum. quia magis expediens. Unde Perides descripsit quoddam epitaphiuz: vbi dicit ꝙ iuuentutem ex ciuitate ablatam tale est ac si ver tolleretur ab ãno: quia sicut est nobilissima pars anni: ita iuuentus nobilissima pars ciuitatis. Secunda talis. Que fiunt in necessitate maiori: sunt meliora: quia magis opportuna: vt puta que fiũt in egritudinibus ⁊ in senectute. Tertia talis. Quando aliqua duo comparantur ad finem aliud quod est propinquius fini est melius: quia magis expediens. Quarta continet duas considerationes quia illud est melius quod simpliciter est ipsi homini. i. quod est in facultate hominis: quia tali homini expediũt. Et ex hoc sequitur alia consideratio: ꝙ possibile est melius impossibili: quia hoc possibile est ipsi homini: siue in facultate eius. hoc autem vt impossibile non. Ultima consideratio talis. Quia bonum in fine vite est melius: quia fines sunt magis apud finem. i. quia talia sunt propinquiora fini ⁊ magis expedientia. Deinde cum dicit.

Et que ad veritatem his: que ad opinionez. Terminus autem eius: qd' ad opinionem: qd' latere debeat: non vtiqz eligitur. Propter qd' taz bene pati ꝙꝫ benefacere videbitur vtiqz eligi. Et quecunqz esse magis ꝙꝫ iudicari volunt ad veritatem eius magis propter quid: ⁊ iustitiã aiunt parum esse: quia videri ꝙꝫ esse eligibilius sanum autem esse non.

Ostendit magis esse bona: que sunt magis optima. Et ponit tres considerationes circa hec: quaruz vna sequitur aliam. Secunda ibi. (Quia si latere debeat). Tertia ibi. (Et quecunqz esse magis). Prima consideratio talis. Que sunt ad veritatem sunt maiora bona his: que sũt ad opinionem. Et subditur causa: quia existentia: siue virtus est terminus: id est finis eius: quod est ad opinionem. Et quia finis est melior his: que sunt ad finem: ideo existentia preualet opinionem. Secunda talis. Quicquid non eligeretur: si debeat latere: non videtur tantuz bonũ sicut illud: quod quis eligeret latens. Et quia non est commune: ꝙ quis eligat bene facere: nisi sciretur. Eligunt tamen homines bene pati ⁊ bona suscipere: si nullus sciat secundum consideratione; hanc: videtur melius bene pati ꝙꝫ bene facere. Tertia talis. Quecunqz homines volũt magis esse ꝙꝫ videri: sunt magis eligibilia. Et est ratio quia sunt magis ad veritatem. ⁊ dicunt homines iustitiam esse paruum bonum: quod eligibilius est videri iustũ ꝙꝫ esse

q̃ esse iustum sed sanum esse non sic habet: q2 potius q̄libet eligeret esse sanum q̃ videri. ℂ Aduertendum tamen q̄ iusticia simpliciter est melior sanitate: sicut bonū anime est melius bono corporis. Et similiter melius est esse iustum q̃ videri: tamen quia cōmuniter homines cognoscunt solum sensibilia bona: ideo eligerent homines vt plurimum magis videri iustos q̃ esse. Et q̄ hoc sufficiat ad hoc q̄ cōsiderationes nunc sunt secundum modū rhetoricum. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Et q̄ ad multa vtilius: puta q̄ ad viuere: ⁊ bene viuere: ⁊ ad delectationem: ⁊ ad agēduz bona: propter quod diuitie ⁊ sanitas maxime videntur esse: omnia enim habēt hec. Et q̄ n. minus triste. Et q̄ cuz delectatione: plura eniz vno: quare excedit. Et delectatio bonum: ⁊ tristitia: ⁊ duorum appositum magis totum facit. Et que non latent presentia q̃ que latent: ad veritatem enim tendunt hec: propter quid ditari videbitur vtiq3 maius bonum q̃ opinari. Et amabile his quidem solum. his autez cū alijs: propter quod non equale damnuz: si qs monoculum excecauerit: ⁊ duos habentem amabile enim singulariter ablatum est. Et quidem igitur oportet persuasiones ferre exhortando ⁊ dehortando fere dictum est.

ℂ Ostēdit esse maiora bona. que virtuosiora ⁊ rariora sūt. Et ponit sex considerationes circa hec. Secunda ibi. (Et enim qd minus). Tertia ibi. (Et qd cum delectatione). Quarta ibi (Et duorum qd eidem). Quinta ibi. (Et que non latent). Sexta ibi. (Et amabile his). ℂ Prima cōsideratio talis. q̄ est ad multa vniuersalius: id est magis bonū. Est enim virtuosius ⁊ charius: ⁊ ideo que valēt ad viuere: ⁊ bene viuere: ⁊ ad delectationem: ⁊ ad agendum bona: videntur esse valde bona: propter quod diuitie ⁊ sanitas: que habent omnia hec. i. que valent ad omnia predicta videntur esse maxima. ℂ Secunda talis. Bonum qd habetur cum delectatione est maius bonum: ⁊ dat causaz dictorum: quia plura bona sunt meliora vno. Nam sicut vnuz quod valet ad multa est virtuosius ⁊ rarius. sic plura bona virtuosiora sunt: ⁊ chariora vno bono. Cum ergo delectatio sit aliquod bonum ⁊ non tristari: ⁊ bonum sit quando delectatio: vel carentia tristitie additur bono possessor: excedit bonum: quod est sine istis possidetur sicut plura bona vnum bonum. ℂ Tertia talis est. Si aliquid bonorum duorum appositum eidem facit totū magis bonum contrarium aliud. illud est maius bonum: qd virtuosius. ℂ Quinta talis. Et ea que presentia no latent sunt meliora q̃ que latent: quia tendunt magis ad veritatez. Et in hoc sunt meliora ⁊ maioris virtutis: propter qd ditari videtur esse magis bonum q̃ opinari: sine q̃ scire. sunt eniz diuitie magis sensibilia bona q̃ scientia. ℂ Ultima talis est. Quando his. i. aliquibus inest aliqd bonuz amabile solum his. i. alijs inest bonum tale cum alijs: ⁊ non solum vbi inuenitur solitarium: ibi magis bonum: quia est magis charū: ⁊ magis necessarium: ⁊ iō non equale damnum infert si quis excecauerit de vno oculo monoculum ⁊ habentem duos oculos: quia monoculo est ablatum quod ei erat amabile singulariter: propter quod illud est ei maximum damnum. ℂ Ultimo epilogat: q̄ fere dictum est ex quibus oportet persuasiones ferre: vel facere exhortando ⁊ dehortando.

Primum autem ⁊ principiū omnium ad posse persuadere: ⁊ bene consulere ciuitates: omnes accipere ⁊ vniuscu. usq3 consuetudies: ⁊ lria: ⁊ pferētia distiguere.

ℂ Postq̃ phs posuit elemēta ⁊ ppositōes de bono pferenti: vt de maiori ⁊ minori. hic dat vnam viā ad inueniendum talia circa aliud: aut annexum: vt circa possibile: possibilitas ⁊ impossibilitas in persuadendo dupliciter habet esse. Primo ex fine. Nam quia finis imponit necessitatem his: que sunt ad finem si volumus scire. vtrum per talia possumus persuadere isti ciuitati: vel nō possumus oportet nos scire finem eius. Et quia sm diuersas ciuilitates sunt diuersi fines: oportet nos accipere ciuilitates ⁊ vnamquāq3 ciuilitatem cognoscere. vnde cuz ciuilitates ⁊ vniuersaliter omnia moralia videantur reponi in sua specie potissime per finem: sic naturalia reponuntur per suas formas sicut in naturalibus ex formis ⁊ naturis eorum sumitur possibilitas ⁊ impossibilitas: ita ⁊ in deliberatiuo negocio ex fine debet sumi possibilitas ad psuadendum: sed talia habent esse ex moribus ⁊ consuetudinibus ciuium. Nam si sciuerimus mores ⁊ leges ciuiuz erimus magis potentes ad persuadendum eis. Duo ergo facit philosophus in hoc capitulo: quia primo premittit intentionem suam. Secundo exequitur de intento. Secunda ibi. (Persuadentur enim omnes). ℂ Dicit ergo pmo q̄ oium pncipio3 istud ē maximū ad posse psuadere: ⁊ bn̄ ɔsulere: accipe ciuilitates oēs: ⁊ distiguere ɔsuetudies vniuscuiusq3: siue leges: ⁊ et q̄ ɔferāt legib9 ⁊ ɔsuetudinibus. Deide.

ℂ Persuadētur enim omnes conferentes. Cōfert enim qd saluat ciuilitatē. Adhuc autē precipua quidē precipui enūciatio. Precipua autem diuisa sunt sm ciuilitates: quot enim ciuilitates: tot ⁊ precipua sunt.

ℂ Exequitur de intento. Et duo facit: quia primo ostendit q̄ opz distinguere ciuilitates ipsas. Scda ibi. (Sunt autē ciuilitates quatuor). ℂ Circa primum duo facit secundū q̄ dupliciter probat: q̄ cognoscere ciuilitates facit ad bene posse persuadere. Secunda ibi. (Adhuc autem precipua). ℂ Prima ratio talis. Omnes persuadentur conferentes quia quilibet eligit bona ⁊ conferentia. cōfert autem quod ciuilitatez saluat. Si ergo volumus posse persuadere: oportet nos scire distinguere ciuilitates: vt sciamus que saluant ciuilitates ⁊ que ciuilitatibus cōferūt. ℂ Secunda ratio talis. Adhuc preter rationem dictam enunciatio ⁊ cognitio finis: que principue ⁊ principaliter in quolibet est attendendus circa precipua ē principalis ad persuadendum. sed ipsa precipua ⁊ ipsi fines sunt diuersi secundum q̄ ciuilitates distinguuntur. Si ergo finis est precipua ⁊ principalis ad posse persuadere: cognitio ciuilitatis erit etiā precipua ad tale posse. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Sunt autem ciuilitates quatuor: democratia: olicratia: aristocratia: monocratia. Quare qd quidem dominatur: ⁊ qd iudicat. Hoz autem vtiq3 erit pars: aut totum horum.

ℂ Distinguit ipsas ciuilitates. Secundo cuilibet ciuilitati dat suum finem. Tertio concludit ex dictis: q̄ cognoscere consuetudines: ⁊ leges: ⁊ conferentia facit ad posse persuadere. Scda ibi. (Finē vtiq3). Tertia ibi. (Palā igit). ℂ Circa primū duo facit: q2 primo facit qd dcm̄ ē. Scdo diffinit vel notificat vnāquāq3 ciuilitatem. Secūda ibi.

(Est aūt democratia). Dicit ergo primo: ꝙ ciuilitates sūt quatuor: democratia: olicratia: aristocratia: ⁊ monarchia. Et quia quelibet ciuitatum denominatur a dominatiōe: vel a principatu: vt monarchia quasi principatus vnius: democratia quasi principatus virtutuꝫ: ⁊ sic de alijs. Ideo addit: ꝙ scire: qui dominatur in ciuitate: ⁊ quod ciuitateꝫ indicat: erit aliqua pars bonum: vel totum bonum: idest erit aliqua pars ad cognoscendum huiusmodi ciuilitates: vel potius erit totum: ꝙ potissima ⁊ tota cognitio ciuilitatum est per distinctionem principatuum. ¶ Dein̄ ⁊c.

¶ Est autem democratia quidem ciuilitas: in qua sorte distribuunt principatus. Olicratia auteꝫ in qua: qui i honorabilibus. Aristocratia autem in qua: qui ſm eruditionem. Eruditionem autem dico eam: que a lege positaꝫ. Qui enim manserint in legitimis: in aristocratia pricipantur. Necesse autem hos videri optimos. Unde ⁊ nomen accipit hec monarchia ſm nomen: in qua vnus omnium dominus est. Harum auteꝫ: que quidem ſm ordinem quendā regnum. Que aūt indeterminata tyrānis.

¶ Notificat ciuilitates: ⁊ quatuor facit. q; primo dicit qd est democratia. Secundo quid olicratia. Tertio quid aristocratia. Quarto quid monarchia. Secūda ibi. (Olicratia autem). Tertia ibi. Aristocratia autem). Quarta ibi. (Monarchia autem). Notificatur autē democratia: q; est ciuilitas in qua sorte distribuūtur principatus. Nam in tali ciuilitate dominatur totus populus: vl' quasi totus. Et quia vniuersaliter quilibet vult esse libere quodāmodo par alijs: ideo in ea honores ⁊ ciuilitates pariter diuidūtur sorte. Olicratia auteꝫ notificatur sic: quia est ciuilitas in qua qui fulgent honorabilibus dominant̄: quia in huiusmodi ciuilitate dominantur diuites: quibus potissime exhibetur honor. Aristocracia sic notificatur: q; est ciuilitas: in qua dominantur: qui sunt excellentiores ſm eruditionem: eruditionem dico eaꝫ positam: que est a lege. Nā qui manserint in legitimis in aristocratia dominant̄. naꝫ in tali ciuilitate dominantur prudentes. nō prudētes quocunqꝫ modo: sed in legalibus. ideo subdit: ꝙ necesse ē hos sic prudentes videri optimos in tali ciuilitate. Unde hec .i. ipsa aristocratia accipit nomen ab ipsa cognitione legalium. Nam si dicitur aristocratia principaliter virtutuꝫ: hoc est inquantum intentio legislatoris est inducere homines ad virtutes. Monarchia autem ſm ꝙ nomen designat est ciuitas in qua est vnus dominus omnium. Istarum autem ciuilitatum in quibus solus vnus dominatur illa: que est ſm originem quandam vt ſm origineꝫ debitam dicitur regiminum: vel regnatiua. Illa auteꝫ que est indeterminata: ⁊ caret tali ordine: dr̄ tyrānis. ¶ Deinde.

¶ Fineꝫ vtiqꝫ vniuscuiusqꝫ ciuilitatis nō oportet latere. Fingunt ꝙ ad finem. Est autem democratie quidem finis liberalitas. Olicratie autem diuitie. Aristocratie vero: que circa eruditionem ⁊ legitima. Tyrānidis aūt custodia.

¶ Assignat finem vnicuiqꝫ ciuilitati dicēs: ꝙ si volumus persuadere ⁊ bene consulere: oportet nos non latere fineꝫ vniuscuiusqꝫ ciuilitatis. ⁊ dicit causam: quia finem homines eligunt: quod est ad finem. ideo subdit: ꝙ finis democratie: in qua dominatur populus: ⁊ quilibet vult esse par alijs est libertas. Finis olicratie: in qua dominantur diuites sunt diuitie. Finis aristocratie: in qua dominātur eruditi ſm legem: sunt ea: que circa eruditionem: ⁊ legitima: vt ꝙ homines sint eruditi: ⁊ sciant legalia: ⁊ sciendo obseruent ea. Finis tyrannidis est custodia corporis: cōmoduꝫ proprium: quia tyrannus non intendit bonum subditorum sed bonum suum. ¶ Ad euidentiam dictorum notandū: ꝙ cum sex sint ciuilitates tres bone: regnatiua: aristocratia: ⁊ thimocratia: ⁊ tres male istis opposite vt tyrānia: olicratia: ⁊ democratia. Phūs tamen dicit hic ciuilitates esse quattuor: quia non fuit intentionis sue determinare de istis ciuilitatibus: nisi ratione diuersitatis finium: quia thimocratia ⁊ democratia quantum ad presens spectat: aliquo modo habent eundem finem inquantuꝫ vtrobiqꝫ quodāmodo intenditur libertas: ideo vt est presentis speculationis vna non ponitur in numero cum alia: sicut ēt regnatiua quodāmodo videtur respicere eundem finem cum aristocratia. q; si cum in aristocratia intenditur eruditio ſm legem: vt ciues eruditi in talibus obseruāt leges ⁊ fiunt virtuosi: sic intētio regni oꝫ inducere homines ad virtutem: adeo numerando fines ciuilitatuꝫ philosophus non assignauit finem regnatiue: sed tyrānidis. ¶ Possumus aliter dicere: ⁊ forte melius. Nam bonum est vno modo: malum auteꝫ multipliciter: ideo omnes boni quodāmodo concordant in fine: quia ponunt finem suum in bono secundum rationem: mali autem non sunt concordes: nec ponunt finem suum in vno bono. Unde ſꝫ ꝙ aliter ⁊ aliter sunt dispositi ſm appetitum: aliter ⁊ aliter feruntur in bonum: ideo omnes tres ciuilitates bone ſm ꝙ huiusmodi sunt: habent quodāmodo vnum finem: i quo in omni bona ciuilitate principaliter debet intendi bonitas ciuium. Male autem ciuilitates: que sunt tres habēt tres diuersos fines: ita ꝙ in vniuerso sunt quatuor fines: iō distinguit phūs q̄tuor ciuilitates. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Palam igitur: ꝙ ea que ad finem vniuscuiusqꝫ consuetudines: ⁊ legitima: ⁊ conferentia diuidēdū: siquidē eligunt ad hoc referentes.

¶ Concludit ex dictis legitima ⁊ cōsuetudines posse aliqd persuadere. Et duo facit: quia primo facit quod dictū est. Secundo adducit rationem q̄dam. Secunda ibi. (Quoniam autem non solum). ¶ Dicit ꝙ palam esse ex dictis diuidendum esse ea: que sunt ad finem ⁊ consuetudines ⁊ talia. quia debemus scire ⁊ diuidere ea que sunt ad fineꝫ ⁊ consuetudines vniuscuiusqꝫ: ⁊ legitima: ⁊ cōferentia ad ista. quia quicunqꝫ eligunt aliquid. eligunt ex eo: ꝙ referunt ipsum ad hoc .i. ad finem: ⁊ secundum diuersos fines sunt diuerse cōsuetudines: ⁊ diuerse leges: ideo si oportet nos scire diuersitatem finium inter ciuilitates consuetudinum ⁊ legum: vt simus potentes ad bene persuadendum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autem non solum persuasiones fiunt per demonstratiuam orationem: sed ⁊ per moralem: eo enim ꝙ apparet quale quidē hic dicentē credimus. Hic autem si bonus appareat: aut beniuolus: aut ambo oportebit vtiqꝫ mores vniuscuiusqꝫ ciuilitatuꝫ nos habere. Morem enim vniuscuiusqꝫ maxime persuasiuum necesse ad vnamquanqꝫ esse.

¶ Adducit rationem ad hec. ⁊ tria facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo docet nos cognoscere diuersitates nostrorum. Tertio epilogat. Secunda ibi. (Hec autem accipientes). Tertia ibi. (Que quidē igitur). Dicit ergo primo: ꝙ persuasiōes nō solū fiūt per demōstratiuā orōnē: siue ex parte rei: sed etiam fiunt per moralem sermonē

fiue per

tur per mores: vt ex parte loquentis: vt ex eo q̄ hic dicens apparet qualis quidam. Nam credimus dominātu si appareat nobis bonus: aut beniuolus: aut ambo. Et q̄ potissime nos apparem⁹ beniuoli et boni moris: ex eo q̄ scim⁹ nos conformare moribus ciuium: ideo vt possimus bene persuadere oportebit nos habere: siue scire vniuscuiusq̄ ciuilitatem: q̄ mores vniuscuiusq̄ maxime videmus persuasiuum esse: necesse est ad persuadendū vnumquodq̄ siue ad vnamquāq̄ persuasionem faciendā esse nos sciētes talia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hec autem accipientur per eosdē locos: mores quidem manifesti s̄m electionem: electio autem refertur ad finem.

¶ Dicit p illos eosdem locos .i. per illā eandē viam: et per eadem documenta per que accepimus esse diuersas ciuilitates. Naz sicut per diuersos fines sunt ciuilitates diuerse: et alie et alie saluant aliam et aliam ciuilitatem. Iterum s̄m diuersos fines sint leges: et consuetudines: et mores diuersi: adeo subdit: q̄ mores sunt manifesti s̄m electionē. electio aūt refertur ad finem: ideo s̄m diuersos fines sūt diuersi mores. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Que quidem igit̄ oportet affectare exhortātes vt futura: aut existentia: et ex quibus oportet conferentes persuasiones accipere. Adhuc aūt de his: que s̄m ciuilitates moribus et legitimis: per que et qualiter abundabimus inquantum cōmensurabile erat presenti tpi diximus: dictum .n. est diligenter in politicis de his.

¶ Epilogat dicens: nihil ex dictis esse: que exhortantes opz affectare: tanq̄ existentia .i. tanq̄ presentia: et que tanq̄ futura: vt per presentia futura adipiscamur: et etiam dictum est: ex quibus oportet accipere persuasiones conferentes .i. de conferenti et bono. Adhuc aūt per que .et qualiter habebimus de his moribus: et de his legitimis: que sunt s̄m ciuilitates exquisite distinguere non est presentis speculationis: quia dictum est diligenter de his in politicis.

Post hec aūt dicamus de virtute et malicia: et turpi et honesto: isti enim fines laudanti et vituperanti.

¶ Superius determinauit ph̄s de negocio deliberatiuo. hec determinat de exclamatiuo. Et duo facit: q̄ p̄ p̄mittit q̄dā preambula ad propositū. Secūdo exequitur de intento. Secunda ibi. (Honestum quidem igitur est). ¶ Circa p̄mū tria facit: q̄ primo p̄mittat se ad dicendā. Scdo ostēdit vtilitatem huius tractatus. Tertio manifestat necessitatem eius. Secunda pars ibi. (Accidet aūt simul). Tertia ibi. (Qm̄ aūt accidet sine studio). Dicit ergo primo: q̄ post h̄ .i. post q̄ determinauimus de deliberatiuo negocio: dicamus de virtute et malicia: et de turpi et hōesto: quia isti sūt fines laudan. et vituperan. et circa ista versatur exclamatiuum negocium: de quo intēdimus tractare. ¶ Dein. c. d.

¶ Accidet aūt simul de his dicentes: et illa facere: ex quibus quales quedam extimabimur s̄z morem: q̄d erat secūda persuasio et eisdē nos et aliū fidedignū poterimus facere ad virtutē.

¶ Ostendit istum tractatum esse vtilē: dicens: q̄ dicētes de hiis que pertinent ad exclamatiuum negociū accidet simul et facere illa .i. ostēdere illa: ex quibus extimabimur quales quidem sermones: q̄d erat secunda persuasio: nā dictum fuit supra persuasionem fieri tripliciter: ex parte rei per enthimemata: ex parte dicētis propter mores. ex parte audientis per passiones. vide in secūdo libro vbi determinatur de persuasione sumpta ex parte dicentis remittit nos ph̄s ad istud caplm. Dat aūt causam dicti dicēs: q̄ ex eisdem possumus facere nos et alium dignū fide s̄z virtutem in quo apparet magna vtilitas huius tractatus: q̄ non solum ex eo scimus laudare et vituperare alios: quod pertinet ad rhetorem. Sed cum hoc poterimus ostēdere nos et alios dignos fide: quia hominibus virtuosis et morigeratis fides adhibetur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autem sine studio et cum studio laudare sepe non solum hominem: aut deū: sed inanimata et aliorum animaliū quodcūq̄ eodem modo: et de hoc accipiēde ꝓpositiōes. Quare q̄ntū exēpli grā dicamus et de his.

¶ Ostendit istum tractatum esse necessariū. ¶ Ad cuius euidentiam notandum: q̄ quotienscunq̄ contingit aliqd fieri sine studio: vt quia fit a casu: et cum studio: vt q̄ fit ex experientia et cōsuetudine: semper in tali negocio necessaria est ars: que ea dirigat: sicut supra ostendit ph̄us: q̄ contingebat persuadere a casu: et a cōsuetudine. Ostēdit q̄ cōtingebat ipsa per artem dirigere. hoc est ergo q̄d ait: q̄ accidit sepe laudare cū studio et sine studio: non solū hoiem aut deū. vt intellectualia: aut irrōnalia: sed inanimata et vnum quodq̄ aliorū animalium: ideo necessaria est ars de tali negocio: adeo subdit: q̄ eodem modo sicut accepimus propositiones de deliberatiuo: accipiende etiā sunt propositiones de hoc .i. de exclamatiuo. Et dat modū qualiter intendit de hoc determinare dicens dicamus de his: que pertinent ad tale negocium: q̄ntū permittit gratia exēpli: hoc etiā figuraliter et superficialiter: siue sūmarim: vt habet alia littera: q̄ nec spectat ad rhetorem exquisite: et per causam incedere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Honestum quidem igitur est quodcūq̄ propter se existens laudabile est: aut quodcūq̄ bonum existens delectabile est: q̄ bonum. Si autem hoc honestum ē necesse virtutem eē honestum: bonum enim existens laudabile est.

¶ Exequitur de intento. ¶ Circa quod notanduz: q̄ sicut in deliberatiuo negocio ph̄s docuit nos cognoscere consiliabilia: de quibus deliberamus: et fines per quos exhortamur: et postmodū ꝓpositiones et elementa tam de fine deliberatiui q̄ de hisque fini annectuntur: sic hic prius docet nos cognoscere qd sit honestū: et similr q̄ sunt pertinētia ad honestatē: circa q̄ fiunt laudes et vitupia. Scdo docet nos formare ꝓpositiōes et elementa de laude et vitupio q̄ de his annexis. Scda ibi. (Qm̄ āt signa et talia. ¶ Circa p̄m duo facit: q̄ p̄ diffinit qd est honestū: q̄ vtus et ptes virtutis: et ea que hnt ordinē ad virtutē et honestatē generare: manifestat q̄ sunt talia. Scda ibi. (Virtus aūt est). In diffiniēdo honestū ponit duplicē descriptionē eius dicēs: q̄ honestū est quodcūq̄ propter se eligibile laudabile existens. ¶ Secūda talis. Quia honestum est quodcunq̄ existens bonum est delectabile: quia bonum si hoc est honestum: vt diffinitum est: necesse est esse virtutem quid honestum. cū virtus sit existens bonum et laudabile. ¶ Ad intelligentiam dictorum notandum q̄ honestum dupliciter potest accipi. p̄º s̄m se. 2º p̄ cōparatiōē ad nos. Scdz se acceptū hōestū ē p̄p se eligibile: q̄ nihil ē honestū p̄ se: q̄d nō habet in se vnde eligatur. Sed si honestū comparetur ad nos: vel ad eos: quos habet delectare: sic honestum est bonum

inducens delectationem: qz bonum fm se: nam mala fm se non sunt delectabilia. Sed si aliquis delectatur in eis: hoc est: qz aliquis habens appetitum corruptiuum male cõformatur: qz qualis vnusquisqz est: talis sibi finis videtur. Honesta aũt de se sũt talia .i. delectabilia: pp qđ appa ret sufficientia diffõnum assignatarũ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Uirtus autem est quedam potentia vt videtur acquisitiua bonorum: τ seruatiua. Et potentia benefactiua multorum: τ magnorum: τ omnium circa omnia.

¶ Ostendit quid sit virtus: τ quid partes eius: τ que habẽt ordinem ad virtutem. Ideo tria facit. Secũda ibi. (Partes aũt virtutis). Tertia ibi. (De alijs aũt difficile). Dicit ergo primo: φ virtus est quedã potentia: que vt videtur i. manifeste est acqsitiua bonorum τ φseruatiua: qz per virtuté acqrimus honoré τ gloriam: τ multa bona. τ est etiaz virtus potentia benefactiua multo℞ τ magno℞ qũtuz ad opera eius: qz virtus semp est circa arduum τ difficile. ita φ hec virtus est circa hec magna: illa vero circa illa. Uirtus autem omnium .i. virtus simpliciter sumpta est circa omnia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Partes autez virtutis: iustitia: fortitudo: tẽperantia: magnificẽtia: magnanimitas: liberalitas: mansuetudo: prudentia: τ sapientia.

¶ Determinat de partibus virtutis. Et tria facit: qz primo distinguit partes virtutis. Secundo comparat eas adinuicem. Tertio diffinit vel notificat vnamquanqz illaruz partium. Secunda ibi. (Necesse autem maximas). Tertia ibi. (Adhuc aũt iustitia). Dicit ergo primo: φ ptes virtutis sunt iustitia: fortitudo: τ temperantia qũtum ad virtutes morales: cardinales: magnificentia: magnanimitas: liberalitas: mansuetudo qũtum ad virtutes aliquas morales: prudentia: τ sapientia qũtũ ad intellectuales. ¶ Deĩde.

¶ Necesse autem maximas esse virtutes eas: q̃ alijs honoratissime: siquidem est virtus potẽtia benefactiua: ppter hoc fortes τ iustos maxime honorant: hec quidẽ eniz in bello: hec autem τ in bello τ in pace vtilis ipsis. Deinde liberalitas: emittunt .n. τ non alterãtur de pecunijs: maxime quas appetunt alij.

¶ Comparat huiusmodi virtutes adinuicem. Nam si virtutes sunt honeste τ honorabiles: qũto sunt magis honorabiles: tanto sunt maiores virtutes: propter qđ necesse est maximas virtutes esse eas: que sunt honorabilissime alijs virtutibus: qz si virtus est potentia benefactiua: τ ex beneficijs quis honoratur: oportet esse proportionem virtutis adinuicem fm φ sunt magis τ minus honorabiles: ideo subdit: φ fortes τ iustos maxime homines honorant: qz si hoc .i. fortitudo est vtilis τ benefactiua in bello. hec aũt .i. iustitia est vtilis ipsis ciuibus i pace τ bello. Deinde autem post dictas virtutes est honorabilis liberalitas: quaz aliqui maxime appetunt. Uidentur ergo he tres virtutes quodãmodo alias morales excellere: quia magis benefactiue. ¶ Aduertendum tamen. φ ab hac cõmendatione non excluditur magnificentia: cum magnificus sit maxime pecuniarum emissiuus: nec excludit̃ magnanimitas cũ operet̃ magnus circa singulas virtutes. ¶ Deinde τc̃.

¶ Adhuc autem iustitia quidez est virtus: pp quam que sua singuli habẽt vt lex pcipit. Iniustitia autẽ: pp quã aliena: nõ vt lex pcipit. Fortitudo aũt: ppter quaz actiui sunt bonorũ operum in periculis: vt lex precepit: τ obsequentes legi. Timiditas aũt contrarium. Temperantia est virtus: propter quã ad delectatiões corporis ita se habent: vt lex precepit. In continentia autem contrarium.

¶ Notificat huiusmodi partes virtutum. Et duo facit: qz primo notificat virtutes morales. Secũdo itellectuales. Secunda ibi. (Prudentia autem est). ¶ Circa primum duo facit: quia primo notificat virtutes: que cõmuni noie dicuntur cardinales. Secundo notificat alias. Secunda ibi. (Liberalitas autem). ¶ Circa primum tria facit fz φ virtutes morales cardinales tres sunt. quia primo notificat quid est iustitia τ eius oppositum. Secundo quid fortitudo. Secunda ibi. (Fortitudo autem). Tertia ibi. (Temperantia autem). Dicit ergo primo: φ adhuc preter ea: que diximus de iustitia: notificemus ipaz: ideo ait: φ iustitia est virtus: propter quaz singuli habent que sua sunt: vt lex precipit. Iniustitia autem est eius oppositum: propter quod habentur aliena: nõ vt lex dicit. Postea notificat fortitudinem: que est virtus: propter quam in periculis homines sunt actiui bonorum operum: vt lex precipit: τ propter eã ciues sunt obsequentes τ obedientes legi. Timiditas aũt est cõtrariũ eius. Postea notificat tẽperantiam dicens: φ temperantia est virtus: ppter quaz hoies sta se habent ad delectatiões corporis vt lex pcipit. In cõtinentia aũt est õtrium eius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Liberalitas autem circa pecunias benefactiua. Illiberalitas autem contrarium. Magnanimitas aũt virtus factiua magnorum beneficiorum. Pusillanimitas aũt contrariuz. Magnificẽtia autem virtus in expensis magnitudinis factiua. Pusillanimitas autem τ paruificentia contrarium.

¶ Notificat virtutes morales nõ cardinales. Et tria facit fz φ sunt tres hõ virtutes: q̃s notificat: qz p̃ notificat liberalitaté τ eius oppositũ. Scđo magnanimitaté: τ ei⁹ oppositũ. Scđa ibi. (Magnanimitas aũt). Tertia ibi. (Magnificẽtia aũt). Snia ptũ pz legendo lrãm. ¶ Deĩde. c.

¶ Prudentia autem est virtus intellectiua: fm quam bene consiliari possunt de bonis τ optimis dictis ad felicitatem: τ de virtute quidem igitur τ̃ malicia vniuersaliter: τ de partibus dictum est fm presens tempus sufficienter.

¶ Notificat quid est prudentia dicens. φ est virtus intellectus .i. intellectualis. fm quam homines possunt bñ consiliari de his que dicuntur optima: τ bona ad felicitatem. Epilogat autem dicens: φ de virtute τ de malicia vniuersaliter: τ de partibus eius dictum est fm φ presens tẽpus sufficienter habet .i. qũtũ spectat ad pñs negociũ. ¶ Deĩ.

¶ De alijs non difficile videre. Manifestum enim: φ necesse factiua virtutis eẽ bona: ad virtuté enim: τ que a virtute fiunt: talia aut signa virtutis τ opera.

¶ Postq̃ determinauit de virtute τ partibus eius. hic determinat de his: que habent aliquem ordinez ad ips. Que autem ad tria genera reducunt̃: quia quedam sunt cause virtutis τ factiua eius: vt opera que virtutem precedunt: quedaz que sunt effectus virtutis: τ opera eius vt actiões τ opera

⁊ opera eius: vt ipsam sequuntur: quedam autem sunt signa animus. vt delectationes ⁊ talia: quia signum generati habitus est delectationem ⁊ tristitiam fieri in opere. Hec autem omnia de leui manifestantur: si sciuerimus: que est virtus: ⁊ que partes eius: ideo aitque de aliis. i. de his: que habent ordinem ad virtutem: non difficile est videre: quia est necesse facta virtutis esse bona: quia talia habēt ordinem ad virtutem sicut cause: ⁊ necesse est etiā signa ⁊ opera virtutis: que sunt a virtute etiam esse bona.

Quoniam autem signa: ⁊ talia que cūqz sunt bona opera: aut passiones honeste: necesse quecūqz fortitudine: opera autem signa fortitudinis: aut fortiter acta bona eē: ⁊ iusta: ⁊ iuste acta: passiones autem non. In sola enim hac virtutum non semper: qd iuste honestuz est: quin potius damnificari turpe qd iuste magis q̄ qd iniuste: ⁊ fm alias virtutes eodem modo.

Superius notificauit phus: que sunt laudabilia: siue ostendit quid est honestum: ⁊ quid virtus ⁊ partes eius. Hic autem docet sumere propositiones ⁊ elementa circa talia: ⁊ circa eius annexa: ideo duo facit: qz primo ponit propositiones circa ipsa laudabilia. Secundo circa annexa eius. Secunda ibi. (Et in quibus bonorum). Circa primū duo facit fm qd ponit duas tales propositiones. Secunda ibi. (Et in quibus). Prima cōsideratio talis est. Qz signa virtutum: ⁊ quecunqz talia ad virtutem ordinātur: vt ad bona opera ⁊ passiones honesta sunt laudabilia. Et qz vniuersaliter q̄ habent ordinem ad virtutem laudabilia sūt. ideo necesse est qd quecunqz sont opera fortitudinis: ⁊ fortiter acta bona esse ⁊ iusta. ⁊ iuste acta ita bona esse. Refert tria de iustitia ⁊ de aliis: quia passiones iuste non sunt bone: qz in sola hac virtutum vt in iustitia non semper qd iuste sit: honestum est vel pulchrum. Nam potius est turpe damnificari ⁊ sustinere penam iuste q̄ iniuste. Et fz alias virtutes eo modo dicendum est: qz que habent ordinē ad eas laudabilia ⁊ honesta sunt. Ad intelligentiaz dictorum notandum qd est hic quedaz vniuersalis propositio: qd quia virtus est honesta ⁊ laudabilis: quicquid habz ordinem ad virtutem. vel quicquid est etiam virtuosum est etiam laudabile ⁊ honestum. ⁊ etiam si accipitur ppositio vt debet in nullo habet instantiam: tñ videtur quandā apparentiam habere instantia in iustitia: quia iustum est aliqñ aliquē suspendi: suspensio tñ nō est pulchra: neqz honesta. imo adeo videtur vituperabile esse aliquē: si suspenderet iniuste: sicut si suspenderet iuste. nā si suspensio iniusta pulchra: ⁊ honesta esse potest. Aduertendum ergo qd si virtuosa debent esse pulchra ⁊ honesta sunt talia put habent ordinem ad eum in quo est virtus. Et quia in eo qui iniuste suspenditur: non est iustitia sed iniustitia: ideo accidit: qd si est iustum. scdm qd iustuz esset turpe hic. si qd iustum dicitur per comparationem ad illum: in quo est iustitia: semper est pulchrum ⁊ bonum: ideo suspensio est latronis iusta. licet per comparationem ad ipsum sit turpis: quia in eo est iniustitia: per comparationem ad iudicem: in quo iustitia est: talem sententiam dando: est honesta et pulchra. Deinde cum dicit.

Et in quibus prima bonum honestas.

Ponit aliam consideratiouem. quia illa sunt laudabilia: in quibus sunt pecunia ⁊ honor: vel ex quibus talia fiunt: quia in eis hz esse honestas. Deinde cū dicit.

Et in qbus honor magis q̄ pecunie. Et quecunqz non sui gratia agit quis eligibilium. Et que simpliciter bona quecunqz pro pria quis fecit negligens suum.

Postq̄ posuit cōsiderationes de laudabilibus: ponit cōsiderationes de annexis vt autem superius dicebat: duo sunt annexa cuilibet negocio. s. maius ⁊ minus: possibile ⁊ impossibile. Ideo duo facit: quia primo ponit cōsiderationes de maiori ⁊ minori. Secūdo de possibili ⁊ impossibili. Secunda ibi. (Sumendum autem ⁊ propinqua existētibus). Circa primuz quatuor facit: qz primo venatur considerationēs de maiori ⁊ minori laudabili per comparationem ad ea: que sequuntur ex operibus nostris: p que meremur laudem. Secundo facit hoc per comparationē ad ipsum bonum fm se. Tertio per comparationē ad verecundiaz: que opponitur bono. Quarto per cōparationē ad memoriam: que consurgit ex magnitudine boni. Secunda ibi. (Et que non bono). Tertia ibi. (Et contraria autem in quibus. Quarta ibi. (Et memorabilia). Circa primum ponit tres considerationes habentes se per ordinem. Secunda ibi. (Et quecunqz non sui). Tertia ibi. (Et que bona simpliciter). Prima consideratio talis. Ea in quibus acquiritur honor sūt magis laudabilia. qm̄ non aquiruntur pecunie. Est enim honor inter omnia bona exteriora maius: ⁊ ideo magis laudabile. Secunda ratio. Quecūqz de numero eligibilium agit quis: non sui gratia sūt magis laudabilia q̄ que agit gratia sui. Hec autem consideratio sequitur ex prima: qz in talibus ē magis honor. Tertia talis. Omnia bona simpliciter: que quis fecit pro patria negligens qd suum. i. negligens proprium cōmodum sunt magis laudabilia. qm̄ alia ratio huius ē ex dictis p3: qz in talibus hz eē magis honor. Dein̄ ⁊c.

Et que natura bona: ⁊ que non ipsi bona. ipsius enim gratia talia. Et quecunqz mortuo contingit inesse magis q̄ viuenti. Quod enim non sui gratia magis habent q̄ viuentia. Et q̄cunqz opera aliorum gratia: minus. n. sui. Et quecūqz bone actiones circa alios: sed non circa se ⁊ circa eos: qui benefecerunt. Iusta. n. ⁊ beneficētia: non enim ad seipsum.

Docet nos cognoscere magis laudabilia ex ipso bono fz se: siue ex ipsa natura boni. Et ponit quinqz consideratiōnes se habentes per ordinem. Secunda ibi. (Et que no ipsi). Tertia ibi. (Et quecunqz mortuo). Quarta ibi. (Et q̄cunqz opera). Quinta ibi. (Et quecunqz bone actiones). Prima consideratio talis. Quecunqz sunt natura ⁊ fz se bona sunt magis laudabilia. Et est ratio: qz in omni genere: quod est secundum se tale: est magis tale. Secunda talis. Que non sunt bona ipsi idest bona simpliciter sūt magis bona. Et subdit causam. quia talia. i. bona fm quid sunt bona gratia ipsius. i. gratia desiderantis ipsa. Est ergo iste modus: qd bona isti vel illi sunt bona fz quid. ergo ab opposito bonum fm se: siue bonum non isti aut illi ē bonum simpliciter: quod excedit bonum fm quid. Hec aūt consideratio sequitur ex prima: qz bona simplr sunt bona fm nām. Tertia talis. Bona que cōtingunt eē mortuo sunt magis laudabilia q̄ q̄ cōtingunt esse viuēti. Nō enim laudamus mortuos fz qd bona isti vel illi: qz mortui fz vitā politicā nō remanēt nisi i memoria boiu: iō talia bōa nō pnt ei cōpetere: fz laudamus mortuos fm bōa simplr: ideo aitqz bona: que sunt sui grā. i. bona isti vel illi magis habent: que sunt viuentia. Nam cum talia sint in rerum

natura ꝑpter corruptionē appetitus aliqua sunt bona eis: que non sunt bona simplr: ex quo apparet hanc tertiā cōsiderationē sequi ex secūda. ¶ Quarta talis. Quecūq; fiūt gra aliorum sunt magis laudabilia. ꝛ subdit cām: qꝛ talia sunt minus gratia sui: ꝑpter qḋ hec quarta ꝯsideratio sequtur ex tertia: vel ex secūda. ¶ Quīta ꝯsideratio seqtur ex quarta. Nā cū amicus sit alter ipse ꝛ benefactor vr̄ habere rōnem amici: bone actiones: q̄ fiunt circa alios: ꝛ circa extraneos sunt magis laudabiles q̄ⱥ ille: que fiunt circa se ipsos. ꝛ circa eos: q benefecerunt: qꝛ benefactores nostri ꝛ amici sunt quasi alteri nos ideo subdit ꝙ bn̄ficentia iusta ꝛ laudabilis non est ad seipsum. ¶ Ad intelligentiam dictoꝝ notandū: qꝛ rhetor argūt ꝑsuasibiliter: ꝛ ex qbusdaꝫ qbus pōt vnaꝫ ꝛ eandē maximā accipere: ac si essent due maxime: in quā reducit eā ī diuersas cās ꝑsuasiuas: vt opari non gr̄a sui: sed alterius pōt esse vna ꝯsideratio: qḋ ostēdit sic: qa magis laudabile ē anq̄ⱥtū ꝑ h̄ ꝯsurgit maior honor. Et pōt eē ꝯsideratio alia inq̄ⱥtum istud est bonuꝫ simpliciter: aliud aūt est bonū huic vel illi. Propter qḋ non ē mirandū: si eandem ꝯsiderationē vr̄ phs ponere plures: qꝛ nō ponit eā plures: nisi reducat in plures cās persuasiuas. ¶ Iterū notandū: ꝙ qꝛ rhetoris nō est demōstrare h̄ sed scḋm quēdam modū supficialē incedere: sufficit ꝑpositionē habere q̄ⱥdam apparentiā ad hoc: ꝙ cōsideratio sit rhetorica: ꝛ benefacere extraneis vr̄ opus magis liberale q̄ⱥ bn̄facere benefactoribus: cū magis teneamur istis q̄ⱥ illis. Cū ergo liberalius videat̄ laudabilius bonū ē ista ꝯsideratio rhetorica: ꝙ benefacere extraneis est laudabilius q̄ⱥ bn̄facere nobis ꝛ ꝑpinqs siue bn̄factoribus: dato ꝙ h̄ non sit veꝝ simpliciter. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et cōtraria: in quibus verecūdant̄. Turpia enim verecundantur: ꝛ dicentes: ꝛ facientes: ꝛ facturi. Quemadmoduꝫ Sapho fecit dicē te Alceo. Volo aliqd dicere: sed ꝑhibet me verecundia: verecūdie bonorum desiderabile: ꝛ ne quid diceret̄ malū: lingua turbabatur verecūdia: qꝛ nō hꝫ oculos. Sed dicis elamādo de ꝑprio iusto. Et de quibus agonizant nō timētes. de his. n. que ad gloriam fere bonoruꝫ hec patiuntur. Et natura magis studiosorū: virtutes magis hōeste ꝛ opa: puta viri q̄ⱥ mulieris. Et que fruitiue alijs magis q̄ⱥ sibi. Propter quod iustū ꝛ iustitia honestū puniri magis ꝛ non cōmutari. Retribuere. n. iustum. iustum aūt honestū. Et virile etiaꝫ vinci: ꝛ victoria: ꝛ honor honestorum: eligibilia. n. cū sint infructuosa ꝛ excellentia virtutis insinuant.

¶ Venatur consideratiōes sumptas ex ꝯ̄rio boni: siue ex verecundia. q̄ vr̄ hr̄e aliq̄ⱥ oppositionē ad bonū. Et ponit sex ꝯsiderationes se hn̄tes ꝑ ordinē. Scḋa ibi. (Et de qbꝰ agonicant). Tertia ibi. (Et nā magis). Quarta ibi. (Et q̄ fruitiue). Quinta ibi. (Et hostes puniri). Sexta ibi. (Et virile nō vinci). ¶ Prima ꝯsideratio ꝯ̄ria malis: vꝫ ꝯ̄ria eis: ī qbꝰ hoīes verecūdant̄ sūt magis laudabilia. Et subdit cām: qꝛ dicentes ꝛ facientes: ꝛ facturi turpia verecūdātur. Et si de turpi est verecūdia. q̄ de opposito erit laus. Et ponit exemplū de altero dicente. i. recitante ꝛ referēte qḋ Sapho dicebat. Dicebat. n. Sapho. Volo aliqd dicere: sꝫ ꝑhibet me verecūdia. nā verecūdie sunt de genere bonorum: ꝛ sunt quid desiderabile: qꝛ per verecūdiaꝫ vitamus malum: ideo subdit: ne diceret̄ quid malū: trahebatur lingua ꝑpter verecūdiam. Nā homo verecūdus dr̄ non hr̄e oculos: qꝛ non potest eos eleuare ad malefaciendū: verecundia ꝯfusus: sed de ꝑprio iusto: siue de bono non est verecundia: ꝛ ō talia: que de se verecūdia carēt laudabiliora sunt. ¶ Scḋa talis. Illa sunt laudabiliora: de qbus hoīes non timentes agonicant. Et subdit cām: qꝛ hoīes patiūtur hoc solum de his: que sunt de numero bonoꝝ: q̄ bona sūt ad gloriā ꝛ ad laudē: qꝛ cōiter nunq̄ⱥ hoīes manifeste pugnant ad obtinendum aliquid: pro quo debeant verecūdari: ꝑpter quod apparet hanc considerationem sequi ex prima. ¶ Tertia cōsideratio talis. Opera ꝛ virtutes magis studiosoꝝ natura. i. melioꝝ naturalr sunt magis honeste ꝛ laudabiliores: vt puta: qꝛ viri naturaliter sunt meliores q̄ⱥ mulieres: opera ꝛ virtutes viroꝝ sunt meliora q̄ⱥ mulierum. Hec enim consideratio sequit̄ ex dictis: ꝙ minus verecundamur: eo ꝙ facimus opera meliora q̄ⱥ aliorum. ¶ Quarta talis. Res que sūt fruitiue alijs sūt magis laudabiles: q̄ⱥ que sunt fruitiue sibi: ideo iustū ꝛ iustitia sunt magis honestū ꝛ magis laudabile q̄ⱥ ꝯ̄ria: qꝛ iniustus querit fruitiua sibi. i. ea: de qbus ipse habeat fructuꝫ. ideo nollet: ꝙ alius haberet fructū nisi ipse: sed per iustitiā: quilibet possideret qḋ suuꝫ est: vult quis filios habere fructū de suis rebus: hec etiam consideratio sequitur ex dictis: qꝛ in talibus minor verecundia. ¶ Quinta talis. Puniri hostes est magis laudabile q̄ⱥ cōmutari: qꝛ qs dꝫ facere vindictam de inimico: ꝛ non dꝫ facere ꝙ redimatur. vn̄ subdit cām huiꝰ: ꝙ retribuere vindictam in hostibus est iustum. Et qꝛ iustum est honestum ꝛ laudabile: vt dictū est. ideo talia laudabiliora sunt. ex quo apparet hanc quintaꝫ maximam sequi ex quarta. ¶ Sexta talis. Qꝛ virile: siue se habere viriliter non permittēdo se vinci est magis laudabile. qꝛ victoria ꝛ honor sunt de genere honestoꝝ ꝛ laudabilium: ꝛ subdit. ꝙ talia sunt magis eligibilia: quia cū sint infructuosa insinuant excellentiam virtutis: ꝛ iō maxime laudabilia. Ex quo apparet etiam hanc maximam sequi ex dictis: qꝛ non fructifera: vt ostensum est: laudabiliora sunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et memorabilia ꝛ magis que magis: ꝛ que non viuenti assequūtur: ꝛ honor assequet̄: ꝛ q̄ superflua: ꝛ que soli existūt magis honesta: facile memorabiliora. n. ꝛ possessa ifructuosa: liberaliora enim. Et que apud singula singularia honesta: ꝛ quecūqꝫ signa sunt eoꝝ: q̄ apud singulos laudantur: puta in Lacedemonia comam ferre honeste: liberi enim signum. Non enim est facile comatum facere nullum opus vile: ꝛ nullaꝫ arteꝫ manuualam operari: liberi enim non ad aliud viuere.

¶ Venatur quinqꝫ cōsiderationes sumptas ex memoria: que consurgit ex magnitudine bonitatis: qꝛ q̄ⱥto aliq̄ maiora sunt: tanto magis habentur in memoriam: circa hanc partem duo facit: qꝛ primo premittit considerationem: qꝛ memorabilia sunt magis laudabilia: ꝛ magis memorabilia: que magis laudabilia. Secundo venatur cōsiderationes alias: que sequuntur ex ista. Scḋa ibi. (Et que nō viuenti). Considerationes autem hec sunt sex: ideo sex facit. Scḋa pars ibi. (Et que superflua). Tertia ibi. (Et que soli.) Quarta ibi. (Et possessa). Quinta ibi. (Que apud.) Sexta ibi. (Et quecunqꝫ signa). ¶ Prima consideratio talis. Bona que sequuntur non viuenti: siue bonū mortuis vt habet alia litera: qꝛ non viuenti assequitur: maius bonum bono

[illegible] bonis. sed maius bonū est magis laudabile: q2 si ma[illegible] bonū ē ⁊ bonoꝛ assequit̄ supple maioꝛ. ¶ Scḋa talis. Et q̄ sunt superflua: vtputa bona p̄ter necessitatē vite sunt magis laudabilia. ¶ Tertia talis. Que soli existunt sunt magis honesta: q2 magis faciunt ad statū honoris. vnde sunt magis laudabilia. Et subdit causam dictoꝝ: q2 talia sunt facile memorabilia alijs: q2 de facili plus habent in memoria q̄ alia. Ex quo vult habere: q2 ꝯsiderationes iste: que magis sūt in memoria: laudabiliores sūt. ¶ Quarta talis. Q2 possessa ⁊ fructuosa sunt magis laudabilia. ⁊ subdit cām: q2 talia liberaliora sunt. Nā vt supra habitū fuit: vtilia sunt fructifera: infructuosa aūt siue nō fruibilia sunt liberalia. Posset hec consideratio reduci in cōsiderationē de memoria: q2 bona liberaliora sunt magis admiratiōe digna: ⁊ ita memorabiliora. ¶ Quinta cōsideratio est. Q2 apud singulos sunt singularia honesta. siue singularia bona. i. magis verecunda sunt magis memorabilia. ¶ Ultima cōsideratio talis est. Quecūq2 sunt signa eoꝝ: que apud singulos laudantur: sunt magis laudabiliora q̄ magis veneranda: ⁊ magis digna memoria. Et pōit exēplū dicēs: puta in Lacedemonia comā ferre honeste: est laudabile multū: erat eni apud illos comā honeste ferre signū rei laudabilis: vt signū libertatis. io addit q2 nō est facile comatū facere aliqd opus vile: siue aliquod opus mercenariū: vt habēt alij: nec ē facile huiꝰ comatū operari vllā artē manualem. hoc est artē mercenariā: quia liberi nō est viuere ad aliū. Ideo artes viles talibus non competunt.

Sumendum ⁊ propinqua existentibus tanq̄ hec existentia ad laudem ⁊ vituperium: puta pudicū: ⁊ qui bone frigiditatis timidum: ⁊ insidiatorem: ⁊ miserum dulcem autē: qui dolenda non sentit: mansuetū: Et vnūqdq2 aūt ex assequētibus semꝑ fz optimum: puta iracundum ⁊ inanimatū simplicē: ⁊ elatum magis docentem: ⁊ reuerendum.

¶ Postq̄ phs dedit artem de maioꝛi ⁊ minoꝛi: qd est vnū annexū laudi: ⁊ docuit nos cognoscere magis laudabile. Hic vult dare artē de possi ⁊ ipossi: ⁊ vult nos docere possibilitatē ad laudandū. ¶ Propter q̄ notandū: q2 sic possibilitas respectu deliberatiui negocij accipiebat ex ipsis ciuitatibus: ⁊ moribus: ⁊ legibus ciuiū: q2 per hoc habemꝰ viam ad bene persuadēdū in consilijs: ⁊ hmōi persuasio reddebat̄ nobis facilis ⁊ possibilis: sic possibilitas respectu laudis sumit̄ ex conditionibus eoꝝ: que sunt in hoīe laudādo: vt sciamus reducere ad laudādū: que non sunt simplr̄ laudabilia: q2 ex hoc habebimus viā ⁊ facilitatē ad laudādū: ⁊ laudatio erit nobis magis possibilis: ⁊ que p̄dicabimus de hoīe: quē laudare volumus: possibiliora videbunt̄. In hoc aūt caplo duo facit: q2 p̄mo dat possibilitatē ⁊ facilitatē ad laudes. Scḋo ad augendum laudes. Scḋa ibi. (Deinde aūt ex multis.) ¶ Circa p̄mū duo facit. q2 p̄mo dat possibilitatē ⁊ facilitatē ad laudādū ex his que sunt ꝓpinqua laudabilibus. Scḋo facit hoc ex ipsis opibus: quibus debet̄ laus. Scḋa ibi. (Qm̄ aūt ex actionibus laus.) ¶ Circa p̄mū duo facit: q2 p̄mo p̄mittit intētionē suā. Scḋo exequit̄ de intento. Scḋa ibi. (Puta pudicum.) ¶ Dicit ergo: q2 si volumus hr̄e facilitatē ⁊ possibilitatē ad laudādū ⁊ vituperādū: sumenda est ꝓpinqua existentibus. i. debemus sumere ꝓpinqua his: que existūt laudabilia ⁊ vituperabilia tanq̄ essent ad laudē ⁊ vituperiū. ¶ Deinde cū dicit. (Puta pudicū.) Exequit̄: ⁊ duo facit: q2 p̄mo exequit̄ de his: que sunt ꝓpinqua fm se. Secundo exequit̄ de ꝓpinquis laudabilibꝰ per cōparationē ad diuersas regiones: ⁊ diuersa gn̄a hoīuꝫ: ⁊ diuersas ciuitates. Scḋa ibi. (Intendere aūt opꝫ.) ¶ Circa p̄mū tria facit: q2 ꝓpinqua laudabilibꝰ: nō tn̄ simplr̄ laudabilia: tripliciter p̄nt distingui. q2 vel sūt sicut ꝓpinqua: q2 deficiūt a laudabilibus: vel q2 aliquo mō assequunt̄ ea: vl̄ q2 ipoꝛtant superexcessum respectu ipsoꝝ: ideo tria facit: q2 primo determinat de deficietibus. scḋo de assecutiuis. tertio de excedētibus. Scḋa ibi. (Et vnūqdq2 aūt.) Tertia ibi. (Et eos qui excessibus.) Cōtinet̄ sic p̄ma ps. Bene dico: q2 sumenda sunt ꝓpinqua laudabilibus tanq̄ laudabilia vtputa hoīnē bone frigiditatis ⁊ timidū: q2 talis nō dicitur est intēperatus: licꝫ hoc nō agat ex electione: sed magis ex cōplexione: q2 timidus: vel q2 timet male facere: debet tamē ipsuꝫ laudare: tanq̄ pudicū: ⁊ castū. Et īsidiatorē: q2 nō palā iniuriatur alteri: ⁊ miserū qui timet iniuriari. debemus appellare dulcē: insensibileꝫ aut qui dolenda nō sentit: appellabimus mansuetū: ⁊ vl̄r oēm deficienteꝫ a virtuoso: si non valde sensibiliter deficiat tanq̄ virtuosum laudare debemus. valde eniꝫ esset difficile laudare solū vere virtuosos. ¶ Deinde cum dicit. (Unūquodq2 autē.) Ostendit hoc idē de assequētibus. semꝑ debemus laudare fm optimū: nā q2 simplicitatē videt̄ assequi ira: q2 hoīes simplr̄ nesciunt celare irā suā: ⁊ etiā assequit̄ simplices quādā modus fatuitatis: q2 tales quādā fatuitateꝫ insinuāt: eo q2 nō per cautelas incedunt: ⁊ maniā cū debemus vocare simplicē: elatū aūt superbum vocemus: magis decētē. i. magnanimū: ⁊ ēt reuerēdū. ¶ Deide cū dic.

¶ Et eos qui excessibus tanq̄ in virtutibus existentes: puta audacē fortē: ⁊ prodigū liberalē etenī videt̄ multis simulq2 paralogizatiuū: ex causa. Si enim vbi non necesse periclitatiuus multo magis vtiq2 videbit̄ tibi honestuꝫ: ⁊ si largitiuus quibuscūq2 ⁊ amicis: excessus eniꝫ virtutis omnes beneficiare.

¶ Ostendit hoc idē de excedētibꝰ dicēs: q2 eos qui sunt in excessibus debemus laudare tanq̄ existētes in virtutibus: puta audacē debemus fortē dicere: ⁊ p̄digū liberalē. Et subdit rōnē: q2 hoc videt̄ multis. q2 existēs sic in extremo sunt in medio. Et dat cām quare videat̄ eis. cū subdit simul paralogizatiuū etiā est ex causa: q2 simul cū hoc q2 videtur multis: ratio est cā: quare alij paralogizant̄: ⁊ videantur hoc eis: q2 si aliqs vbi nō est necesse ē periclitatiuꝰ: ⁊ expectet opera fortitudinis: multo magis hoc videbitur facere: si ibi videbit esse honestū: ⁊ expediens talia fieri: ⁊ qui est elargitiuus quibuscūq2 indifferēter: multo magis bene faciet amicis: ⁊ his quibus debꝫ: nā oēs bn̄ficiare nū capiunt excessum virtutis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Intendere aūt opꝫ ⁊ apud quos laus: sicut enim Socrates dixit non difficile Athenīēses laudare: opꝫ aūt q2 apud singulos honorabile tanq̄ existens dicere: puta apud Scitas: aut apud Lacedemones: aut philosophos.

¶ Ostendit sumere ꝓpinqua laudabilibus tanq̄ laudabilia p cōparationē ad diuersas ciuitates: ⁊ ad diuersa genera hoīum ꝑ. qd duo facit: q2 p̄mo facit hoc respectu diuersarū ciuitatū. Scḋo p cōparationē ad diuersa gn̄a hominū. ibi. (Et quecūq2.) ¶ Circa p̄mū duo facit: q2 primo facit qd dictū est. Scḋo ex hoc cōcludit oē honorabile co

mendare quaſi honeſtū τ laudabile ſm ſe. Scđa ibi. (Et totaliter honorabile.) ¶ Propter pͥmū notādū: ꝙ multa non ſunt laudabilia ſimplr: que ſunt ꝓpinqua laudabilibus: q2 ſunt laudabilia apud aliquas gentes. nā nunꝙ̄ fama oīno perditur: adeo aut intendere aut opꝫ apud quos laus. Sicut eni Socrates dicit: ꝙ nō eſt difficile Athenienſes laudare inter Athenienſes: ſiquis ergo Athenis vellet laudare Athenienſes: q2 iter eos nō erat difficile: neq3 magnū ꝙ Athenienſes Athenienſibus cōparati laudarentur: debent eos cōparare alijs ciuitatibus τ vltra: qđ eſt honorabile apud ſingulos. opꝫ nos dicere: τ pficere tanꝙ̄ exiſtens vere honorabile: puta apud Scitas: aut apud Lacedemones: aut apud phōs. q2 apud diuerſos diuerſa ſūt laudabilia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et totaliter aūt honorabile iferre in honeſtū quoniam videtur vicinum eſſe.

¶ Concludit ꝙ vniuerſalr honorabile τ laudabile apud diuerſos debemus inferre in honeſtū: vel ad honeſtū. nā debemus de eo loqui: ac ſi eſſet honeſtū: non quia tale vr̄ eſſe vicinum honeſto. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quecūq3 ſm conueniēs: vtputa dignitas progenitorū τ antecesſorū: beatū eni τ honeſtum poſſediſſe honorem.

¶ Docet nos ſumere ꝓpinqua laudabilibus per comparationē ad diuerſa genera hoīum. Et duo facit: q2 pͥmo oſtēdit quō poſſumus laudare aliquē accipiēdo ꝯueniēs ſibi ſm ſuū genus. Scđo quō poſſum⁹ facere hoc idē accipiēdo vero cōueniēs. Scđa ibi. (Aut pter cōueniens.) Dicit ergo: ꝙ cū diuerſa ſint gn̄a hoīum: τ a diuerſis diuerſa laudabilia ſm cōueniens pōt alicui attribui. Sunt eni attribuenda: puta dignitas progenitoꝝ τ antecesſoꝝ: q2 bonū τ honeſtū videt̄ poſſediſſe honorē in ſuis progenitoribus τ antecesſoribus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Aut pter cōueniens ad melius τ honeſtius: puta ſi fortunatus quidem moderatus: infortunatus autē magnanimus: aut maior factus melior: τ in alijs operoſior: tale autem: τ qđ in futuris ex qualibus ad qualia: τ qđ in olimpico vico anterius in ambob⁹ humeris hn̄s aſperſum: τ qđ Simonidis patriſq3 viri τ fratru3 exiſtens tyrannis dominatrix.

¶ Quia dixerat: ꝙ debemus laudare aliquē ſm cōueniēs: oſtendit quō poſſumus laudare aliquē ſm nō ꝯueniens. Et duo facit: q2 pͥmo facit qđ dictū eſt. Scđo manifeſtat qđ dixerat per quedā geſta particularia. Scđa ibi. (Tale aūt τ qđ.) Dicit ergo: ꝙ pter ꝯueniens aliquis eſt laudandus referēdo hoc ad melius: τ honeſtius: puta ſiquis ſit fortunatus: vt ſi ſit abundās in ciuili potētia: τ in diuitijs debemus laudare ipſum: ꝙ ſit moderatus: qđ eſt preter ꝯueniens: q2 raro comitat̄ modeſtia diuitias. Videntur eni diuitie expellere modeſtiā q̄ſi ad nō ꝯueniēs: τ repugnās eis: ſic etiā ſi ſit infortunatus: debemus dicere: ꝙ eſt magnanimus: τ ꝙ eſt maior τ melior ide fact⁹: τ ꝙ in alijs bonis operibus eſt operoſior q̄ꝫ prius. ¶ Deinde cū dicit. (Tale aūt τ qđ Ypſicrates.) Manifeſtat qđ dixerat per quedā geſta particularia dicens: ꝙ tale fuit geſtū qđ recitat Ypſicrates cū referebat de quodā iſortūato magnanimo: vnde dicebat ex qualib⁹: τ ad qualia poſſum⁹ cōparare ipſum. Et tale fuit geſtū in vico olimpio: vbi pictus erat hō hn̄s faciē humanā anterius: τ in ambobus humeris habēs aſperſum .i. hn̄s piſcē. Eſt eni preter ꝯueniēs ꝙ homo in mari: vbi nullas vires hꝫ: maximū portet pondus: τ potiſſime maximū piſcē. Tale et fuit qđ Simonidis. i. qđ recitat Simonides de q̄dā muliere: ꝙ erat exiſtens tyrānisſa. i. ꝙ erat dominatrix patris: τ viri: τ fratrū preter cōueniēs eni eſt: ꝙ mulier dominet̄ viro: fratribus τ patri. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autē ex actionibus laus ꝓpͥū: aut ſtudioſi: ꝙ ſm electionē tentandū oſtēdere agentem ſm electionē. Vtile aūt ſepe appere egiſſe ſm electionē: ꝓpter qđ caſualia: τ que a fortuna quaſi in electione ſumendu3. Si eni multa τ ſimilia afferant̄: ſignum virtutis eſſe videbuntur electiones.

¶ Docet nos poſſe laudare aliquē ex ipſis actionibus: qb⁹ debet̄ laus. Et duo facit: quia pͥmo facit qđ dictū eſt. Secūdo q2 actiones humanas nō ſolū reſpicit exclamatiuū: ſed etiā deliberatiuū: ex cōueniētia τ ꝓportione exclamatiui ad deliberatiuū docet nos laudare: τ vituperare. Secunda ibi. (Habet aūt cōem ſpēm.) ¶ Circa pͥmū duo facit: q2 pͥmo docet nos aliquē comēdare ex ipſis actionibus que maxime elucidant virtutē. Scđo docet hic ex quibuſdā circū adiacentibus: que cōiecturaliter virtutē τ bonitatē inferunt. Scđa ibi. (Que aūt ſunt.) ¶ Itē pͥa pars diuidit̄ in duas: q2 pͥmo facit qđ dictū eſt. Scđo ex diffone laudis oſtendit: ꝙ operibus potiſſime debet̄ laus. Secunda ibi. (Eſt aūt laus.) Dicit ḡ q2 ex actiōibus laus ſumitur: τ ſtudioſi ſiue boni ſit propͥū agere ſm electionē: ſi volumus aliquē laudare tentandū eſt oſtendere ipſum eſſe agentē ſm electionē: ad oſtendendum aūt apparere egiſſe ſm electionē vtile eſt oſtēdere qđ hic ſepe fecit. vnī caſualia: τ que ſunt a fortuna ſunt ſumēda quaſi eēnt facta ex electione: quaſi ferant̄ multa talia τ ſimilia: videbitur eſſe ſignū virtutis τ electionis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eſt autē laus ſermo elucidās magnitudine3 virtutis. Oportet igit̄ actiones oſtēdere quō tales. Cōmendatio autem operum eſt.

¶ Oſtendit ex diffinitione laudis opera eſſe ꝓprie laudabilia: τ dicit ꝙ laus eſt ſermo elucidās magnitudinē virtutis. Et q2 ex magnitudine actionū iſinuat̄ magnitudo virtutis. Si volumus aliquē cōmēdare: opꝫ nos oſtendere: quō actiones ſunt tales. ideſt quō ſunt bone τ laudabiles q2 cōmendatio τ laus operū eſt ꝓpe loquēdo. ¶ Dei. c. d.

¶ Que aūt circa ꝟtutē ad fidē laudāt̄: puta ingenuitas: τ diſciplina. Veriſimile enim ex bonis bonum: τ ſic nutritum talem eſſe.

¶ Docet nos aliquē laudare ex his: que circūadiacēt ꝟtuti τ bonitati: aut ex eo: ꝙ quis eſt bene natus. τ bene diſciplinatus. Et duo facit: q2 primo facit qđ dictū eſt. Scđo concludit eſſe quandā proportionē inter opera reſpectu virtutis τ bonitatis filiorū reſpectu ꝓgenitoꝝ. Secūda ibi. (Propter qđ τ cōmēdamus.) Dicit ergo: ꝙ que ſūt circa virtutē .i. circū adiacentia virtuti ſunt ſumenda ad fide3 faciēdā de aliquo laudando: puta ingenuitas: vt ꝙ hō ſit bene natus τ diſciplinatus: vt ꝙ aliquis fuerit ſub bona diſciplina poſitus: τ bonis magiſtris ſubiectus: q2 veriſile τ ꝓbabile eſt ex bonis progenitoribus bonū filiū quātū ad ingenuitatē: τ ſic nutritū ſub bonis magiſtris eē talē .i. eſſe bonū: τ hoc quātū ad diſciplinā. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Propter qđ τ cōmēdamus eos: qui egerūt opera. Opera aūt ſigna habitus ſūt: q2 laudamus vtiq3 τ eos qui non egerunt: ſi crediderī

mus esse tales: beatificatio aũt ꝛ felicitatio his quidẽ eadem: his aũt nõ eadem: sed sicut felicitas virtutẽ: ꝛ felicitatio continet hec.

Ostendit esse quãdam ꝓportionẽ: ꝛ conuenientiã inter opa respectu virtutis: ꝛ bonitatẽ filioꝝ respectu virtutis ꝛ bõitatẽ filioꝝ respcũ ꝓgẽitoꝝ. nã hoĩes boni sũt cã opeꝝ bonoꝝ: quẽadmodũ patris filiorũ. Unde in 3° ethicorum scribit: ꝙ non est võm hoĩem nõ esse ꝑncipiũ ꝛ ꝓgenitorẽ operationũ: quẽadmodũ ꝛ natoꝝ. sic ergo ex virtute ꝛ bonitate hoĩs arguit̃ bonitas operũ. ꝛ ecõuerso. ita ex bonitate parentũ ꝓbabile est arguere bonitatẽ filiorũ: ꝛ ecõuerso. Ideo ait phs ꝓpter qð: qꝛ cõmendamus eos q̃ egerunt: qꝛ opera sunt signũ habitus. ita ꝙ ex operibus arguimus virtutẽ: ꝛ laudamus eos qui nõ egerunt: sĩ crediderimus eos esse tales. idest virtuosos ꝛ bonos: ꝓpter qð ecõuerso virtus arguit bonitatẽ operis. ita supplendum est ꝙ possumus cõiecturari ex bonitate parentũ bonitatẽ filiorũ: ꝛ econuerso. Ideo subdit. ꝙ cũ beatificatio: ꝛ felicitas ꝛ libertas: vt hꝫ alia lr̃a: his quidẽ sunt eadẽ: his aũt non eadẽ: qꝛ si referrimus felicitatẽ. i. bonã operationẽ: ꝛ bõa ꝑncipia sua vt in virtutes: ꝛ referimus bonã natiuitatem in sua ꝑncipia vt in parentes. inuenimus in hoc cõuenire bonã natiuitatẽ cũ bona operatiõe: qꝛ vtraqꝫ est vno mõ eadẽ suis ꝑncipijs. alio mõ nõ eadẽ: ideo subdit. ꝙ sicut felicitas cõtinet veritatẽ: ita felicitatio. idest liberalitas siue bona natiuitas continet hec. i. bonitatẽ progenitorũ.

Habet autẽ cõmunẽ speciem laus consilijs. Que in consulendo supponeret vtiqꝫ hoc trãsposita locutione cõmendatio fuit. Cum igit̃ habemus que opꝫ agere: ꝛ quẽ ꝛ qualem quendam opꝫ esse hoc velut suppositiones dicens locutione transponi oportet ꝛ vtere.

In pte ista phs dat nobis quẽdã facilitatẽ ꝛ possibilitatem ad laudandũ ex cõuenientia ꝛ ꝓportione quã hõbet laudatiuũ negatiuũ cũ ðhliberatiuo. Et tria facit: qꝛ primo facit qð dictũ ẽ. Scðo manifestat qð dixerat. Tertio reddit nos attentos qd debeam⁹ supponere in laude: ꝛ quid in cõsilijs. Scða ibi. (Puta ꝙ nõ opꝫ.) Tertia ibi. (Quare cũ laudare velis.) Propter ꝑmũ notandũ: ꝙ in ꝯsilijs supponimus bonũ ꝛ cõferens. ꝛ arguimus opera. vt quia bonũ est esse virtuosos: consulimus vt bene operemur: in laude est ecõuerso: supponimus opꝫ: vt qꝛ iste talia opera fecit: ꝛ arguimus bonitatẽ. vñ laudamus ipsum tanq̃ bonũ: adeo ait: ꝙ laus habꝫ quãdã cõem spẽm. adest quandã ꝯuenientiã in cõsilijs. qꝛ quẽ in ꝯsilijs supponũt̃: vtiqꝫ hoc transposita locatione fuit comendatio. idest laudant̃ vt si habeamus quẽ opꝫ agere: ꝛ qualẽ: ꝛ quẽdã opꝫ esse. tunc hoc. s. bonitas: siue bona in cõsilijs sunt: velut suppositiones: si in laudibus oportet transponi hec dicta: ꝛ vtere ꝑm locationem. Deinde cum dicit.

Puta ꝙ non oportet magna sentire in his: q̃ ꝓpter fortunaꝫ. sed in his que ꝓpter seipsuꝫ. Sic quidẽ igitur dictum supponere valet: sic autẽ laudẽ magnã sentiens nõ in his: q̃ existũt ꝑꝑ fortunã: sed in his: que ꝓpter seipsum.

Manifestat qð dixerat dicẽs: ꝙ si nõ opꝫ multa sentire idest hoĩem gloriari in his: que sunt ꝓpter fortunã: sed in his que sunt ꝓpter seipsum. isto modo aliqs erit sentiens magna ꝑm laudem. siue aliquẽ poterimus laudare: nõ in his que existent ꝓpter fortunã: sed in his que ꝓpter ipsuꝫ igit̃ in laude supponimus opera bõa: que sunt nobis ipsis: ꝛ arguimus bonum ꝛ laudabile in consilijs econuerso. Deinde cum dicit.

Quare cuꝫ laudare velis: vide qð vtiqꝫ suppõas: ꝛ qñ suppõere: vide qð vtiqꝫ laudabis: locutio autem transposita erit ex necessitate: quãdo hoc quidem prohibens aut non prohibens transponatur.

Reddit nos attentos ad cogitandũ quid sit supponẽdũ in laude dicens. Qꝛ cũ laudare velis aliquẽ vide. i. diligẽter attẽde: quid vtiqꝫ supponas: ꝛ ecõuerso quãdo supponere volueris: vide quid vtiqꝫ laudabis. qꝛ ex necessitate erit locutio transposita in consilio ꝛ laude. nã cũ per consiliũ eris supponẽs bonũ ꝛ laudabile: ꝓpter qð eris ꝓhibẽs que abducũt ab illo bono: ꝛ non ꝓhibens que inducunt transponat̃ locutio: ꝛ erit laudatiua: vt supponat̃ ꝙ quis fecerit opera non prohibenda: ꝛ arguatur bonitas ꝛ laus. Deinde cum dicit.

Uerũtamẽ aũt ꝛ multis augmentatiuis: puta si solus: aut primus: aut cum paucis: aut ꝙ maxime fecit. Oĩa eni honesta: ꝛ que ex tẽporibus: ꝛ tẽporaneitatib⁹. hoc aũt ꝑꝫ cõueniẽs. Et si sepe idem dixerit. Magnũ eni ꝛ nõ a fortuna: sed propter seipsum vtiqꝫ videbitur. Et si decentia: ꝛ honorantia: que ꝓpter hũc iuenta sunt ꝛ cõstituta: ꝛ in quẽ prima cõmendatio fcã fuit: puta ad Ippolocũ: ꝛ Armodiũ: ꝛ aristogecconẽ in foro statui. Simil'r in cõtrarijs.

Docet nos augumentare negociũ laudatiuũ. Et duo facit: qꝛ primo facit qð dictuꝫ est. Scðo ostẽdit ꝙ licꝫ augumentatio possit ad omne negociũ valere: potissime tamẽ valet ad exclamatiuũ. Scða ibi. (Cadit autẽ rõnabil'r.) Circa ꝑmũ duo facit: qꝛ ꝑmo docet nos augumentare negociũ laudatiuũ quãdo scimus facta bona: ꝛ opera laudãdi. Scðo qñ nescimus. Scða ibi. (Et si non ad eundem.) Circa ꝑmũ ponit qnqꝫ cõsiderationes. Quarũ pria sumitur per cõparationẽ ad alios hoĩes. Scða ꝑ cõparationeꝫ ad etates. Tertia ꝑm virtutẽ. Quarta ꝑm bona acquisita ꝛ inuenta. Quinta ꝑm dignitatẽ. Scða ibi. (Et que ex tẽporibus.) Tertia ibi. (Et si sepe.) Quarta ibi. (Et si decẽtia.) Quinta ibi. (Et in quẽ post.) Prima cõsideratio talis. Cuꝫ ostendimus aliquẽ laudandũ. si volumus augumentare laudẽ eius possumus vti multis augumẽtatiuis puta si ille: ꝓpter qð laudat̃ fecit solus: aut ꝑmus aut cuꝫ paucis: aut si habuit multos socios inter ceteros ipse maxime ad illud. oĩa eni ista sũt honesta: ꝛ laudabilia. Patet aũt ista augumẽtationeꝫ sumi ꝑm ꝙ quis cõparat̃ ad aliquos hoĩes: posset aũt qui vellet in tot ꝯsiderationes hãc ꝯsiderationẽ diuidere: quot sunt modi assignati ad comẽdandũ aliquẽ respectu sucꝝ. Scða talis. Qꝛ cõsideranda sunt ex tẽporibus: ꝛ tẽporaneitatibus. i. ex horis: vt habet alia lr̃a: eo ꝙ aliqd nõ est valde laudãdũ simpl'r: sed per cõparationẽ ad diuersa tempora: ꝛ ad diuersas horas est valde laudandũ: vt oĩa hec sunt cõueniẽs. i. cõueniũt augumento laudis. Tertia talis est: augumentanda laus ex eo ꝙ aliquis fecit aliqd magnũ sepe: nõ a fortuna: qꝛ hoc vtiqꝫ videbit̃ esse ꝓpter seipsum: siue ꝓpter electionem: siue ꝓpter virtutẽ. Quarta talis est: ꝙ est augumentãda laus alicuius ꝓpter bõa: que habemus ab ipso: vt si decentia: ꝛ honorantia ꝓpter ipsum sunt inuenta: ꝛ ꝯstituta.

¶ Quinta talis q̄ laus alicuius est augmentanda propter dignitatē: vt si prima cōmendatio facta fuit in ipsū. puta ad Ippolocū: ⁊ Armodiū: ⁊ Aristogetonē in foro statuꝫ: q2 forte tales in foro ⁊ publico ꝓpter cōmendationeꝫ fuerūt adducti. vel forte melius: vt dicit̄ sonare. Larabica q2 isti surrexerunt ⁊ steterūt in foro ⁊ in publico: ⁊ primo laudauerūt quēndā: que fuit maxima laus. addit etiā q2 similiter est in cōtrarijs: q2 sicut possum⁹ augmentare laudē: ita possumus augmētare vitupia. ¶ Deide cū dicit

¶ Et si nō ad eundē abundes: ad alios vicissiꝫ regredi: qđ quidē ⁊ Socrates faciebat ꝓpter consuetudinē ⁊ incōsuetudinē iuste loquendi. Opꝫ aūt ⁊ ad gloriosos cōferre: augmētatiuū enim ⁊ honestum: si studiosis melior.

¶ Ostendit nos augmētare negociū laudatiuū: quando nescimus abundare in narrando opera laudandi dicens: q̄ si ad eundē qui laudari debꝫ non habentes: vt quia nescis multa ⁊ magna de ipso narrare: debes regredi vicissiꝫ ipsum cōparando ad aliquos: q2 vnum opus etiam: si modicum sit: videt̄ valde laudabile: quoniā in illo multi superāt. qđ qdē faciebat Socrates ꝑꝑ ꝯsuetudinē ⁊ icōsuetudinē iuste loquēdi: q2 ꝯparās eos ꝯsuetos iuste loqui ad multos: qui nō sic consueuerant. laudabat illos multum. Unde alia littera habꝫ: q̄ iducebat iudicia super mores. nam assuetus iuste loqui pertinet ad iudiciū: ⁊ qui sic est iudicatiuus videt̄ debere laudari super alio: qui nō assuescit ad talia: quantūcunq3 sit boni moris. addit autem q̄ laudandū debemus conferre ⁊ cōparare ad hoies gloriosos ⁊ famosos: ⁊ videt̄ esse valde honestū ⁊ augmentatiuū laudis: si aliqs sit melior studiosis. ¶ Deide cū dicit

¶ Cadit autem rationabil'r augmētatio in laudes: in excellentia eni est. Excellentia autē honorū est: propter qđ ⁊ si nō ad gloriosos: sed ad multos oportet comparare: quoniā excellētia veri insinuare virtutem.

¶ Ostendit q̄ augmētatio est ꝓpa laudatiui negocij. Et duo facit: q2 p̄io facit qđ dictū est. Scđo gratia huius cōcludit de q̄bus: cū negotio appropriari debeat. Scđa ibi. (Totalr autē specierū.) Dicit ergo p̄mo: q̄ rational'r augmentatio potissime est excellentissima. q2 hic augmētare est excelere: excellentia aūt potissime est harū: quib⁹ debet̄ laus: ideo addit q̄ opꝫ cōparare laudādū ad gloriosos: in quibus est excellentia intēsiue: ⁊ si nō ad gloriosos ad multos: in quibus est excellētia extensiue: semꝑ enim excellentia videt̄ insinuare virtutem: cuius laus est elucidatiua. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Total'r aūt specierꝫ cōmuniū augmentatio orationibus quidē conuenientissima exclamatiuis: actiones enim confessas accipiunt. Quare restat magnitudinē supponi: ⁊ pulchritudinem. Exempla autēꝫ deliberatiuis ex prius factis enim diuinātes futura iudicamus. Enthimemata aūt disceptatiuis: causam eni ⁊ ostēsionem maxime recipit factū ꝑꝑ euidētiam.

¶ Ostendit que cōmunia cui negotio appropriant̄. nam augumētatio: que est quid cōmune: appropriat̄ potissime laudatiuo. Exemplū vero deliberatiuo: ⁊ enthimema disceptatiuo: ideo ait q̄ augumētatio: que est specierum cōmuniū omnibus orationibus: q2 ad oia negocia adaptari potest: totalr. idest vniuersalr est cōuenientissima exclamatiuis: q2 exclamātes accipiunt actiones confessas. i. manifestas. ¶ Itē nihil aliud restat: nisi supponere magnitudinem ⁊ pulchritudinē operatiōis: dando illas actiones cōfessas esse magnas: ⁊ ex hoc cōcludere magnitudines laudis. Exempla autē valent deliberatiuis. q2 ex propriis factis indicamus diuinantes futura: qđ tempus deliberatio respicit. Enthimemata aūt sunt potissime vtilia disceptationi: q2 ⁊ ostensionē maxime respicit factū ꝓpter euidētiam. idest ad hoc qđ appareat euidēs. ¶ Deide cū dicit.

¶ Ex quibus quideꝫ igitur laudes ⁊ vituperia dicunt̄ fere: ⁊ ad equalia respicientes opꝫ laudare ⁊ vituperare: ⁊ ex quibus cōmendatiōes fiunt ⁊ opprobria hec sunt. Habitis eniꝫ his: quorum contraria manifesta: vituperium aūt ex contrarijs est.

¶ Epilogat dicēs: q̄ ex quibus fere dicunt̄ omnes laudes ⁊ vituperia: ⁊ ad qualia respicientes opꝫ laudare ⁊ vituperare: ⁊ ex quibus fiunt cōmendationes: ⁊ opprobria: hec sunt que dicta sunt. Uerū q2 quasi per totū tractatū istuꝫ solū mentionē fecerunt de laudabilibus. ⁊ non de vituperabilibus: ideo ait q̄ his. idest laudabilibus habitis. idest manifestis. eorū cōtraria manifesta sunt: quia qui hi diffinit cōtraria cōsignificat: ⁊ q2 vituperiū est ex cōtrarijs. manifesta sunt etiam vituperabilia.

De accusatiōe ⁊ defensiōe: ⁊ quot ⁊ quib⁹ oportet fieri syllogismos habitu vtiq3 erunt dicere.

¶ Postq̄ phs determinauit de negotio deliberatiuo ⁊ exclamatiuo. hic determinat de disceptatiuo. Et duo facit: quia primo continuat se ad dicenda. Scđo exequitur de intēto. Scđa ibi stati post. (Oportet itaq3 accipere tria.) Dicit ergo q̄ his determinatis habitu. idest consequenter erit vtiq3 dicere ex quot: ⁊ ex quib⁹ oportet fieri syllogismos de accusatione ⁊ defensione. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oportet itaq3 accipere tria: vnū quidam: ⁊ quot grana iniusta faciunt. Secūdum autem qualiter ipsi dispositi. Tertiuꝫ vero in quales ⁊ quomodo se habentes.

¶ Exequitur de intento: ad cuius euidentiā notandū: q̄ sicut in deliberatiuo negocio prius fuerunt diffinita: ⁊ diuisa consiliabilia: ⁊ fuerunt manifeste partes felicitatis: ⁊ ipsa felicitas: per que est exhortatio. Et postea fuerūt posite ꝓpositiones ⁊ elemēta de bono ⁊ conferēte: ⁊ de annexis in laudatiuo quasi idem modus tenebat̄: sic in disceptatiuo prius inestigat phs: quoꝝ gratia fit iniustū: ⁊ qual'r se habentes iniusta faciant: ⁊ quelibꝫ: que sunt quasi preambula ad tale negociū. Scđo determinat de iusto ⁊ iniusto ⁊ annexis. Scđa ibi. (Iniustitias aūt oēs ⁊ iustitias diuidamus.) Circa primum tria facit: q2 primo dicit tria esse accipiēda si volumus determinare de iudicatiuis: ⁊ ostēdit que sunt illa tria. Scđo ostēdit q̄ anteq̄ illa tria ostēdant̄ est diffinienda iniusticia. Tertio posita diffinitione iniustitie: ⁊ declarata resumit predicta tria: ⁊ determinat de eis. Scđa ibi (Reliquuꝫ aūt dicere.) Dicit ergo: q̄ si volumus tractatū facere de disceptatiōe: opꝫ nos tria habere. vnū quidē que ⁊ quot sunt illa: quoꝝ grana hoīs faciant iniusta. Scđm aūt qualiter ipsi faciētes iniusta sint dispositi. idest quō sunt se habentes. Tertiū vero in quales. idest cōtra quales: ⁊ cōtra quos: ⁊ quō se habentes homines faciunt iniusta. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Diffinientes igitur iniustiaz facere dicimus consequenter.

¶ Ostendit ꝙ anteꝗ̃ ista tria declarent̃: est danda diffinitio iniustitię. Et tria facit: quia ṗmo facit quod dictuz est. Scḋo diffinit iniustitiam. Tertio declarat diffinitionem dc̃. Scḋa ibi. (Sit itaqꝫ iniustitia.) Tertia ibi. (Lex aũt est.) Dicit ergo ṗmo: ꝙ diffinientes iniustitiam facere dicimus cõsequenter: quasi dicat: ꝙ ṗus vult diffinire iniustitiam. Et postea consequenter declarabit tria: quę dicta sunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sit itaqꝫ iniustitiam facere ledere volentez preter legem.

¶ Diffinit iniustitiam siue iniustitiã facere dicens: ꝙ iniustitiam facere est ledere volentem preter legem: quia ex hoc aliquis est iniustus: quia voluntarie ledit alium: non vt lex dicit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Lex autem est hec quidẽ propria. hec autem cõmunis. Dico aũt propria: ſm quã scriptam ciuiliter inuiunt. Cõem autẽ quecũqꝫ nõ scripta apud omnes videntur esse confessa.

¶ Declarat diffinitionẽ dictã: ⁊ qꝛ in diffinitiõe facta fuit mentio de lege: ⁊ de voluntate: ideo tria facit: qꝛ ṗmo dat nobis noticiã legis. Scḋo declarat quid est voluntariuꝫ. Tertio concludit diffinitionẽ dictã tanꝗ̃ bene dataz. Secunda ibi. (Volentes aũt faciunt.) Tertia ibi. (Quę aũt elegit.) Dicit ergo ṗmo: ꝙ lex hęc quidẽ est ꝓpria: vt lex ciuilis. siue ius positiuũ: siue ius scriptũ. Hęc aũt est cõis vt lex nõ scripta: siue lex nãlis: quę est eadem apud oẽs. Ideo subdit. dico aũt ꝓpria: ſm quã scriptã: siue ciuilr viuitur. Cõem autez legem voco quecũqꝫ non scripta apud oẽs vir̃ esse cõfessa. idest manifesta. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Volentes autez faciunt quecũqꝫ scientes: ⁊ non coacti: quecũqꝫ quidem igitur voluntarij omnia eligẽtes: quecũqꝫ autẽ eligẽtes sciẽtes oia. Nullus enim eligit qḋ ignorat.

¶ Declarat qḋ est voluntariũ dicens. ꝙ volentes faciunt. idest voluntarie agunt: quęcunqꝫ faciunt scientes: ⁊ non coacti. ostensum enim est in 3° ethicoꝝ ignorantiam ⁊ coactionẽ opponi voluntario: ideo subdit: ꝙ quęcũqꝫ faciũt homines voluntarij: oia talia faciunt eligentes: quęcũqꝫ aũt faciunt eligentes: oia talia faciunt scientes: qꝛ nullus eligit qḋ ignorat. ergo ad voluntariũ sequit̃. ꝙ nõ sit ignoratum: ⁊ multo magis ꝙ nõ sit coactũ: qꝛ directius opponitur coactũ voluntario ꝗ̃ ignorantia. ¶ Deĩde cũ dic̃.

¶ Propter que eligit aũt necesse ⁊ praua facere preter legem malitia est ⁊ incõtinentia.

¶ Concludit diffinitionẽ dictam tanꝗ̃ bonum. Et duo facit: qꝛ primo facit quod dictum est. Scḋo qḋ dixerat manifestat per multa exempla. Dicit ergo: ꝙ aliqua malitia ⁊ incõtinentia est illud: vel illa: ꝓpter q̃ aliquis eligit nocere. idest voluntarie nocere: ⁊ eligit praua facere preter legem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si enim aliqui habẽt malitiã: aut vnam: aut plures circa hec: circa que mali existunt entes iniusti sunt: puta illiberales quidẽ circa pecunias. Intemperati aũt circa corporis delectationes. Mollis aũt circa desidiosa. Formidolosus aũt circa pericula: periclitantes eni deserunt ꝓpter timorem. Ambitiosus autẽ ꝓpter honorẽ. Furiosus aũt ꝓpter iram. Contentiosus aũt ꝓpter victoriã. Amarus aũt ꝓpter punitionẽ. Insipiens aũt ꝓpter decipi circa iustũ ⁊ iniustum. Inuerecũdus ꝓpter paruipensionem glorię. Similiter aũt ⁊ alioꝝ vnusquisqꝫ circa vnũquodqꝫ subiectoꝝ: sed de his quidẽ palã ex his: que circa virtutes sunt dicta. Hec autem que circa passiones dicuntur.

¶ Manifestat qḋ dixerat per multa exempla dicens: ꝙ si aliqua habeant malitiã vnã: aut plures iniusti sunt. idest iniustitiam faciunt circa hec: circa quę mali existũt entes idest circa quę mali sunt. puta illiberalis facit iniustitiaz: ⁊ iniuriatur alteri circa pecunias: intemperatus aũt circa delectationes corporis. mollis autem circa desidiosa: qꝛ non vult laborare. formidolosus circa pericula. Unde tales cum sunt in bello ꝓpter timorẽ fugiunt ⁊ deserunt socios suos periclitantes. Ambitiosus aũt ꝓpter honorem. furiosus ꝓpter iram. contentiosus ꝓpter victoriam. amarus. i. iracundus ꝓpter punitionem. insipiens: quia nescit iniustum vel iustum. inuerecundus autẽ qꝛ paruipendit: ⁊ nihil curat de gloria. nec de fama. Silr̃ aũt vnusquisqꝫ alioꝝ circa vnũqḋqꝫ subiectoꝝ. qꝛ ſm ꝙ homo est sub hic etus aliq: ⁊ alij malitię: sic ꝓpter aliud ⁊ aliud iniusta facit. Addit aũt ꝙ de his quide est nobis palam: ⁊ manifestuꝫ ex his quę dicta sunt circa virtutes quantũ ad librũ ethicoꝝ. Hęc aũt ex his quę dicunt̃ circa passiones quantuꝫ ad scḋm huius. ¶ Notandũ aũt. ꝙ iniusta facere quãtuꝫ ad omnẽ maliciã vel est ꝓpter passiones: sicut incantinẽs luxuriat̃: vel est ꝓpter habitũ ſm ꝙ intemperatus talia agit. Ea aũt quę prouenũt ex habitu maxime sunt ostesa in libro ethicoꝝ. vbi determinat̃ de virtutibus: quę vero prouenũt ex passione: qꝛ de passionibus magis determinatur in scḋo huius ꝗ̃ in alio libro morali. ideo remittit nos ad scḋm librum: per quẽ scire poterimus: quõ ex passionibus iniusti prouenirent. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Reliquum autez dicere: cuius gratia: ⁊ quo modo iniuriantur: ⁊ quibus.

¶ Resumit illa tria: de quibus intendit determinare. Et duo facit: ⁊ primo facit quod dictũ est. Scḋo exequit̃ de eis. Scḋa ibi. (Primo quidẽ igit̃.) Dicit ergo: ꝙ dicebat̃ superius. ꝙ posites diffinitione iustitię: consequeter erat dicere de illis tribus. de quibus mẽtione feceram᷒. Postꝗ̃ diffiniuimus iniustitiã. rõnabilr̃ est reliquuꝫ dicere dicta tria. vꝫ. cuius gratia. ⁊ ꝓpter quas causas hoĩes iniuriant̃: ⁊ qũo se hñt: ⁊ quibus iniuriant̃. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Primo quidez igitur diuidamus que appetentes: ⁊ que fugiẽtes conantur iniuriari. Palam enim ꝙ accusanti quidem considerandũ quot: ⁊ que eorum aduersario existãt: que appetentes omnes proximo iniuriãtur defendẽti aũt quot: ⁊ que horum non existant.

¶ Exequit̃ de dictis tribus: ideo tria facit: qꝛ primo inuestigat: ꝓpter quę hoĩes iniuriãt̃. Scḋo qũo dispositi iniuriant̃. Tertio in quos: ⁊ cõtra quos iniuriã faciunt. Scḋa ibi. (Qualr̃ aũt habẽtes.) Tertia ibi. (Iniusta autem faciũt.) Circa primũ duo facit: qꝛ primo continuat se ad dicenda. Scḋo inuestigat propositũ. Scḋa ibi. (Oẽs autez omnia agunt.) Dicit ergo: qꝛ primo vult diuidere: que appetentes. ⁊ quę fugientes hoĩes conant̃ iniuriari. quia hec sciendo manifestũ erit ꝓpter quas fit iniuria. Addit autẽ ꝙ hęc determinare pertinet ad disceptatiuũ negotiuꝫ: qꝛ

accusanti ꝯsiderādū est quot ꝫ que de numero bonū: que appetētes hoies iniuriant̄ proximo existūt in aduersario vt si in aduersario sit incontinētia ꝑpter quā iniuriet ꝑximo quātū ad vxorē. aut in eo sit illiberalitas: ꝑpter quā iniuriet quantū ad pecuniā: ꝫ sic de alijs. defendenti aūt econtrario restat ostendere: ꝫ que bonum non existant. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Omnes aūt oia agunt: hec quidē non propter seipsos: hec quidē ꝑpter fortunā agunt hec aūt ex necessitate: hec quidē ex violentia: hec aūt natura. Quare oia quecūqꝫ nō ꝑpter se agunt: hec quidē a fortuna. Hec autē natura: alia vero violentia.

¶ Inuestigat propositū: circa quod duo facit: quia primo inquirit ꝑpter quas causas hoies agunt: ostendens quia nunq̄ est voluntaria electio nisi sit ꝑpter conferēs: aut ꝑpter delectabile: ꝫ qꝛ nō iusta facimus nisi ex eo qꝺ voluntarie agimus. Ideo scḋo ꝯcludit sumendū esse quot ꝫ q̄lia sunt conferentia: ꝫ delectabilia: vt sciamus ꝑpter qꝺ: ꝫ ꝑpter que habꝫ esse iniuria. Scḋa ibi. (Sumēdū ergo conferentia ꝫ delectabilia.) Circa primū tria facit: qꝛ primo distinguit omnes causas: ꝑpter quas homines agūt. Scḋo ostendit ꝙ talia assignare est superfluū. Tertio determinat de vnaquaqꝫ illarū causarū specialr̄. Secunda ibi. (Et diuidere aūt que agunt̄.) Circa primū duo facit qꝛ ṗmo premittit quandā cōmunē diuisionem. vꝫ. ꝙ oēs agunt oia aut non propter seipsos aut ꝑpter seipsos. Secundo subdiuidit vtrūqꝫ membrū. Scḋa ibi. (Eorū aūt que non ꝑpter.) Circa qꝺ tria facit: qꝛ primo diuidit que non agunt hoies propter seipsos. Scḋo concludit oēs cās ꝑpter quas hoies agunt esse septēꝫ: ꝫ enumerat illas. Prima ibi. (Quecunqꝫ autem ꝑpter se.) Scḋa ibi. (Quare oia quecūqꝫ.) Dicit ergo ṗmo: ꝙ eoꝝ que nō facit homo ꝑpter se: vt ea que non est in ipso facere: ꝫ non facere: hec quidē sunt a fortuna: hec aūt ex necessitate: ꝫ ea que sunt ex necessitate diuidunt̄ quia hec sunt violentia. hec autē a natura. vniuersalr̄ ergo oia quecūqꝫ hoies non agunt ꝑpter se tripl'r diuidunt̄: quia hec sunt a fortuna. hec a natura: alia vero a violentia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quecūqꝫ aūt propter se: ꝫ quoꝝ ipsi causa: hec quidē ꝑpter consuetudinē. hec aūt ꝑpter appetitū: ꝫ hec quidē ꝑpter non rationalem. Est autē voluntas cum rōne appetitus. Nullus enī vult nisi cum putauerit esse bonuꝫ. Irrationales aūt appetitus ira ꝫ cōcupiscentia.

¶ Diuidit ea: que homines per se faciunt ostendēs ea esse quattuor. ideo aūt: ꝙ quecunqꝫ homines ꝑpter se agunt: ꝫ quorū ipsi sunt causa. hec quidē sunt ꝑꝑ consuetudinem: hec autē ꝑpter appetitū: ꝫ ea que sunt ꝑpter appetitum rationalem: vt ꝑpter voluntatē. hec autē non ꝑpter rationales. Est enim voluntas appetitus cum ratione: ꝫ nullus vult aliquid: nisi putauerit illud esse bonū: rursuꝫ irrationalis appetitus sunt ira ꝫ cōcupiscentia. ¶ Deide. c. d.

¶ Quare oia quecūqꝫ agunt necesse est agere per causas septēꝫ: ꝑpter fortunā: ꝑpter violētiam: ꝑpter naturā: ꝑpter consuetudinē ꝑꝑ rōcinationē: ꝑpter iram: ꝑpter concupiscentiā.

¶ Concludit esse septē: que agimus: qꝛ tria sunt sꝫ que agimus non ꝑpter nosipsos: ꝫ quattuor per que agimus propter nosipsos. ideo aūt: ꝙ oia quecunqꝫ agit homo necesse est agere ꝑpter causas septē ꝑpter fortunā: ꝑpter violentiam: ꝑpter naturā quantū ad ea que agit non ꝑpter seipsū: ꝑpter consuetudinē ꝑpter ratiocinationē: siue ꝑpter appetitū rationalē. ꝑpter iram: ꝑpter cōcupiscentia: quantū ad ea que agit ꝑpter seipsum. ¶ Notandū aūt: ꝙ quanto potētia vniori modo fertur in obiectū: tanto minus plurificatur. Ideo sensus cōmunis qui sub vna rōne formali comprehendit oia sensibilia particularia. remanet implurificatus: licꝫ sensus particulares plurificent̄: ꝫ sic etiam appetitus intellectiuus qui sequit̄ intellectū qꝛ vniuersaliter in obiectū fertur: est enīꝫ implurificatus. Appetitus aūt sensitiuus: quia sequitur sensum: cui non competit sic vniuersalr̄ ferri plurificatur ꝫ distinguitur fm irascibilē ꝫ concupiscibilem.

Considerare aūt que agunt̄ scḋm etates: aut habit᷒: aut alia quedaꝫ superfluū vtiqꝫ erit. Si enim accidit iuuenibus iracundos esse: aut desideratiuos nō ꝑpter iuuentutē agūt talia: sꝫ ꝑꝑ irā ꝫ ꝯcupiscētiaꝫ.

¶ In parte ista phs ostēdit: ꝙ assignare alias causas actionū humanaꝝ: vtputa assignare habitus: etates ꝫ status: ꝫ alia huiꝰ est supfluū. Unde tria facit: qꝛ ṗmo oñdit talia esse oīno impertinentia. Scḋo ne aliqs crederet talia eē oīno impertinentia. ostendit qūo faciunt ad propositum. Tertio reddit nos attētos ad cognoscendū que sunt oīno impertinentia: ꝫ que aliquo mō faciunt ad propositū. Secunda ibi. (Accidit tamē talibus.) Tertia ibi. (Considerandū aūt.) Circa ṗmū tria facit: qꝛ ṗmo premittit intētionē suā: ꝫ oñdit esse supfluū assignare cās hūanaꝝ actionū fꝫ diuersas etates. Scḋo oñdit hꝫ idē de diuersis statib᷒. Tertio de diuersis habitibus. Scḋa ibi. (Neqꝫ ꝑꝑ diuitias.) Tertia ibi. (Similr̄ aūt iusti.) Dicit ergo primo: ꝙ diuidere ꝫ distinguere: que agunt̄ fm diuersas etates: aut fm diuersos habitus: aut fm alia quedaꝫ: vt fm diuersos status superfluuꝫ vtiqꝫ erit qꝛ oino hec reducunt̄ ad causas predictas. ideo subdit: quantū ad diuersas etates: ꝙ si accidit iuuenibus esse iracundos. aut esse desideratiuos: qꝺ forte nō accidit senibus hoc non est ꝑpter iuuentutē ꝙ talia agant. sed ꝑpter iram ꝫ cōcupiscentiā. cū ergo irā ꝫ concupiscentiā assignauerit causam malorū actuū. superfluum est assignare istas. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neqꝫ propter diuitias: ꝫ paupertatē. Sed accidit pauperibus quidē ꝑpter indigentiam ꝯcupiscere pecunias. Diuitibus aūt ꝑpter potentiam cōcupiscere nō necessarias delectationes. Sed non agent isti ꝑpter diuitias: ꝫ paupertatē: sed ꝑpter concupiscentiam.

¶ Ostendit hoc idē de diuersis statibus. Naꝫ si homines ꝑpter diuersos status: vt qꝛ sūt diuites ꝫ pauperes diuersa appetunt. hoc nō est ꝑpter diuitias ꝫ paupertatē loquēdo de causa imediata. Sed hoc est: qꝛ accidit pauperibus ꝑpter indigentiam concupiscere pecunias: diuitibus aūt ꝑpter potentias accidit concupiscere delectationes nō necessarias: nō igit̄ imediate ꝫ directe agent isti ꝑꝑ diuitias ꝫ paupertatē: sꝫ ꝑꝑ ꝯcupiscentiā. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Similiter aūt iusti ꝫ iniusti: ꝫ alij qui dicuntur fm habitus agere ꝑpter hec oia agent: aut propter ratiocinationē: aut ꝑpter passionem. Sed hi quidē ꝑpter mores ꝫ passiones bōas. Hi autem propter contraria.

¶ Ostēdit

¶ Ostendit hoc idem de diuersis habitibus dicens: q̃ iusti z iniusti: z alij etiã qui dicunt̃ fm̃ diuersos habitus: agent hec oĩa: aut ꝓpter ratiocinationẽ: aut ꝓpter passiones: sed hi quidem vt iusti: z cõtinentes agent: ꝓpter bonos mores: z ꝓpter bonas passiones. hi aũt. scz ↄtrarij: vt incontinentes: z iniusti agẽt ꝓpter cõtraria: vt ꝓpter malas passiones z malos mores. Sufficit ergo assignare causas humanoꝝ actuũ ratiocinationẽ: irã: z concupiscentiã: z alia quia diuersi habitus sunt causa actuũ humanoꝝ inquãtũ diuersificant. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Accidit tamen talibus quidẽ habitibus talia consequi: talibus aũt talia. Mox eniz forte tẽperato quidẽ ꝓpter temperantiaz opiones z concupiscentie bone ↄsequunt̃ circa delectabilia: intemperato aũt cõtraria circa eadẽ: ꝓpter q̃d tales quidẽ diuisiones dimittendum.

¶ Ostendit talia: que assignata sunt: non esse oĩno impertinentes causas respectu humanoꝝ actuũ: cum diuersificẽt concupiscẽtias z appetitus. Ideo ait: q̃ accidit talibus habitibus talia consequi: talibus aũt talia. Semꝑ eni diuersi diuersa sequunt̃: mox eni forte temperato: ꝓpter tẽperãtiã cõsequunt̃ opiones: z cõcupiscentie bone circa delectabilia. Intemperato aũt cõtrarie cõcupiscentie z opiones circa hec eadem delectabilia sequunt̃. Ex quo apparet q̃ distinguere diuersitates habituũ: vel alioꝝ facientiuz ad tales actus est superfluũ. Ex quo assignate sunt cause predicte. licz oĩno non sit impertinẽs. ideo subdit: q̃ tales diuisiones: siue tales distinctiones est dimittendũ: quasi superfluum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Considerandũ aũt qualia qualibus consueuerunt cõsequi. Siquidẽ eni albus: aut niger aut magnus: aut paruus nihil ordinatũ est taliũ consequẽs. Si autẽ iuuenis: aut senex: aut iustus: aut iniustus iã differt. Et totaliter quecũqz accidentiũ faciunt differre mores hominũ: puta abundare putans seipsum: aut agere differre aliquid z infortunari: aut bene fortunari. Hec quidem igitur posterius dicemus. Nũc autem de reliquis dicamus primo.

¶ Reddit nos attentos ad cognoscẽdũ causas oĩno quasi impertinentes dicens. Considerandũ est qualia quelibet consueuerũt sequi: quia si aliquis albus est: vel niger: aut magnus: aut paruus: nihil ordinatũ est taliũ consequens esse aliquid. Sed si aliquis est iuuenis: aut senex quantũ ad diuersos etates aut iustus: aut iniustus quantũ ad diuersas habitus. iaz differt totalr: siue vniuersalr quecũqz accidentia faciunt differre mores hoĩũ. sunt etiam cõsideranda: puta abundare putans seipsum: aut egere facit aliquid differre z infortunari z bene fortunari: hoc etiam faciũt: quia ista efficiũt in hoĩe diuersos status. Addit tamen q̃ de istis dicet posterius: q2 vt in scdo lib. rñã ibi determinat̃ de diuersitate fm̃ diuersas etates hominũ: z fz diuersos mores: z fm̃ fortunia. z infortunia: nũc autẽ primo intẽdit dicere de reliquis: vt de illis septẽ causis: quas assignauit respectu humanoꝝ actuũ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Sunt autez a fortuna talia facta quorũcũqz est causa indeterminata: z non grã huius sunt: z neqz semꝑ: z neqz vt frequenter: neqz ordinate palam est ex diffinitione fortune de his.

¶ Determinat de vnaquaqz dictarũ specialiter. Et duo facit: q2 primo determinat de causis eoꝝ: que quis agit nõ ꝓpter se. Scdo determinat de his: que ꝓpter se agit. Scda ibi. (Cõsuetudine aũt.) Circa pmũ tria facit fm̃ q̃ acta ab hoĩe non per ipsum ad tria reducunt̃. scz ad fortunam ad naturã: z ad violentiã. Scda pars ibi. (Natura autẽ.) Tertia ibi. (Violẽtia.) Dicit ergo pmo: q̃ talia sũt a fortuna quoꝝũcũqz causa est indeterminata: z gratia huius: neqz semꝑ: neqz frequẽter ordinate: q2 totũ est palã: z manifestũ ex diffõne fortune: z ex his que dicta sunt de ipã.

¶ Ad intelligentiã dictoꝝ notandũ. q̃ fortuna: vt pz ex scdo libro physicoꝝ est causa per accñs: z q2 hõ cause sunt infinite: z nõ ordinate: ideo fortuna est ĩdeterminata. z nõ ordinata: in quo differt vniuersalr ab omni causa per se: z nõ gratia huius: q2 est preter intẽtionẽ: in quo differt ab arte: z neqz semꝑ: neqz vt frequẽter. q2 est in paucioribus z raro: in quo differt a natura. Est enim per se agentis per artem intendere: natura aũt nõ intendit: nisi inquantũ reducit̃ in artẽ itelligẽtie: cuius est intẽdere. ¶ Deĩde. c. d.

¶ Natura aũt quoꝝũcũqz z cause in ipsis z ordinata: aut eni semper: aut in pluribus eodem modo eueniunt. Que eniz preter naturã nihil opz diligenter inquirere: vtrum fm̃ naturam quendã: vel aliã causam fiunt: videbitur autẽ vtiqz: z fortuna causa est talium.

¶ Determinat de his: que veniunt natura dicẽs: q̃ natura sunt eadẽ numero quoꝝũcũqz est causa in ipsis. q2 non est pncipiũ eius ĩ quo est: z ordinata: q2 est causa per se. Dico eoꝝ que eueniunt eodẽ modo: aut semper quantũ ad naturã: que nõ põt impediri: aut frequẽter quantũ ad illam que impediri põt: vel aut semper quantuz est de se: aut vt in pluribus ꝓpter impedimẽtũ posse. Addit aũt q̃ nõ opz diligenter inquirere: ea que eueniunt pter nãm: ex qua cã contingant: vt forte: q2 fiunt fm̃ nãm quandã. Nã ea que sunt preter nãm particularem: possunt esse fm̃ nãm vlez: vel ꝓpter aliã causaz. Addit tamẽ q̃ eoꝝ que sunt preter nãm fortuna videt̃ eẽ causa. Et dicit videt̃: q2 que sunt fz nãm vlem: non simplr sunt pter nãm. ¶ Deĩde cũ dicit.

¶ Violentia autẽ quecũqz preter concupiscentiã: aut rõcinationes fiunt per ipsos agentes.

¶ Determinat de violentia. nam illa fiunt per violentiã: q̃ contingunt fm̃ aliquã coactionẽ. vnde non reducunt̃ talia nec in appetitũ nostrũ. nec in intellectũ. ideo ait: q̃ quecũqz fiunt per ipsos agentes violentia sunt preter concupiscentiã: q2 non reducunt̃ in appetitũ. z preter ratiocinationẽ: q2 nõ reducuntur in intellectũ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Consuetudine autez quecũqz faciunt: ꝓpterea q̃ sepe fecerunt.

¶ Determinat de causis ipsoꝝ: que quis ꝓpter se agit. Et duo facit: q2 primo facit q̃d dictum est. ¶ Scdo ostendit omnia talia esse delectabilia: aut bona. Scda ibi. (Sunt aũt assuetũ.) Circa primuz quattuor facit: q2 fm̃ q̃ huiꝰ cause ad quattuor reducunt̃. s. ad consuetudinẽ: ratiocinationẽ: irã z concupiscentiã. Scda ibi. (Propter rõcinationẽ autẽ.) Tertia ibi. (Propter furorẽ aut z irã.) Quarta ibi. (Propter concupiscentiã autẽ.) Dicit ergo pmo: quia consuetudine agunt homines quecũqz ꝓpterea faciunt: quia sepe illa fecerunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter rationem autem que putantur conferre ex victis bonis: aut vt finis: aut ad finem cũ ꝓpter conferens agant̃. Quedã eni z intẽperantia agunt conferentia: sed non ꝓpter cõ

ferens: sed propter delectationem.

¶ Determinat que fiunt ex appetitu rationabili dicēs: q̄ ꝓpter ratiocinatione fiunt: que ex dictis bonis putantur conferre: aut qz conferunt τ bona sunt: vt finis: aut vt ad finē: ita tamen vt talia fiant ꝓpter conferens. idest ꝓpter bonū accipit eni hic conferens vniuersal'r pro oīno bono vult eni q̄ rationabilis appetitus sit agere bonum ꝓpter bonū. Et ideo subdit q̄ intemperati agunt quedam conferentia: siue faciūt quedā bona: sed hoc non est ꝓpter cōferens: quia nō agunt illa bona intentione: siue ꝓpter bonum: sed ꝓpter delectationē: possunt enim mali τ habentes appetitum irrationabilē facere ea: que sunt de genere bonorum: sed fm q̄ huius semper habent intentionē peruersam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter furorē autez τ iram punitionalia. Differunt autē punitio τ castigatio. Castigatio quidem enim facientis gratia est. Punitio autē facientis vt satiet. Circa que quidē igitur est ira: palam erit ex his que de passionibus.

¶ Determinat que sūt per irā dicens: q̄ punitionalia: siue punitiones fiunt per furorē: τ iram. nam irati semper intendunt vindictā τ punitionē: distinguit autez punitionē a castigatione: quia castigatio est gratia patientis: vt efficiatur melior. ¶ Scd̄a punitio est gratia facientis: vt satiet ꝓpter vindictam visam. Et quia non sufficienter determinauit de ira: ideo remittit nos ad scd̄m librū dicēs: q̄ circa que est ira: erit palam τ moduz ex his: que dicent̄ de passionibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter cōcupiscentiā autē agunt̄ quecūqz videntur delectabilia.

¶ Determinat de concupiscentia dicens: q̄ propter concupiscentiam aguntur quecunqz videntur delectabilia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt autē assuetū τ consuetū inter delectabilia. Multa eni τ eorū: que natura nō sūt delectabilia: cuz assuefacta fuerint: delectabiliter fiunt. Et vt sūmatiz dicant̄ quecūqz preter se agunt: omnia sunt: aut bona: aut apparētia bona vel delectabilia: aut appentia delectabilia.

¶ Ostendit omnia acta ab homine per se esse bona vl' delectabilia. Et tria facit: quia primo reducit assuetū: de quo minus videt̄ in delectatione. Scd̄o concludit q̄ vniuersaliter oīa acta ab homine per se esse bona vel delectabilia: aut existenter: aut saltē apparenter. Tertio dat causaz dicti. Scd̄a ibi. (Et vt sumatim.) Tertia ibi. (Quoniaz autem quecūqz.) Dicit ergo primo: q̄ assuetum τ consuetum sunt computāda inter delectabilia: licz forte hoc nō videretur aliquibus: cum posset quis se assuefacere ad ea que sunt contra nām: ideo addit: q̄ multa eorū: que natura siue naturalr non sunt delectabilia: cum assuefacta fuerint homines faciunt ea delectabiliter. ¶ Deinde cuz dicit. (Et vt sumatiz.) ¶ Cōcludit q̄ vt vniuersalr τ summatim dicatur quecūqz agunt hoīes propter se: omnia talia autem sunt bona. aut apparentia bona: aut delectabilia: aut apparentia delectabilia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qm̄ autē quecūqz propter seipsos voluntarij agunt: nō voluntarij autē quecūqz nō propter seipsos: oīa vtiqz erunt quecūqz voluntarij agunt. Bona autē apparentia bona: vel delectabilia aut apparentia delectabilia.

¶ Dat causam dicti: τ duo facit: quia p̄mo facit qd̄ dictum est. Scd̄o remouet cauillationē quandā. Scd̄a ibi. (Potio eni aut maloꝝ.) Dicit ergo: q̄ quecūqz hoīes faciunt ꝓpter seipsos agunt illa volūtarie. quecūqz aūt nō faciūt pp seipsos: ita q̄ in ipsis nō sit facere vel nō facere: agunt illa nō voluntarij. cū ergo oīa quecunqz agunt hoīes voluntarij vel voluntarie sunt bona vel apparētia bona: delectabilia vel apparētia delectabilia: sequit̄ oīa eē talia: ꝓpter que homines ꝓpter se esse agunt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Potio enim aut malorū aut apparentiū malorū cōmutationē: vel trāsūptionē minoris ꝓ maiori. Eligibilia enim aliqualiter sunt: τ tristium cōmutationē: aut transumptionē minorū pro maiorib⁹ eodē modo iter delectabilia.

¶ Remouet cauillationē quādā: diceret eni aliqs nō semꝑ hoīes eligere bona: aut delectabilia: cū aliqs velit minus maluz: si dz fugere maius. dicit potio simplr iter bona: vt dz alia lrā cōmutationē vl' trāsmutationē maloꝝ: aut apparētiū maloꝝ: ita tñ q̄ sit trāsmutatio minoris ꝓ maiori. vz. qz accipiat qs minus malū fugiēdo maius: aliq aūt textus loco potio hñt pene: q̄ licz posset hr̄e bonū itellm tñ qz in aliqs ambabus trāslatiōibus hr̄ pono. iō de pene nō sit nobis cure. Addit aūt ad cōfirmationē dicti q̄ eligibilia sunt aliqualr cōmutatio tristiū: aut trāsumptio: si sit trāsumptio vel trāsmutatio minoꝝ pro maioribus: τ sic talia sunt aliquo mō eligibilia eodē mō dicere possumus q̄ sint computanda inter delectabilia.

Sumendū ergo conferentia τ delectabilia quot τ qualia. De conferente quidē igit̄ in deliberatiuis dictum est prius: de delectabili autē dicamus nunc.

¶ Quia ꝓbatū est ex habitis hoīes volūtarie per se solū agere bona τ delectabilia: vel consequēter: vel apparēter: cū nullus ꝑ se loquēdo iniustitiā faciat: nisi volūtarie agat: vt ex superiorib⁹ volūt ostendere quot: τ que sunt illa: ꝑp q̄ iniustitias facimus: est ondere quot τ qualia sunt cōferentia: τ delectabilia. qz supius de ɔferēte in hoc caplo dictū est: vbi phs pncipalr venat̄: quoꝝ gratia fiunt. Inuestigātur que τ quot sūt delectabilia: pp que iniustitias facim⁹: Diuidit̄ aūt presens caplz i duas ptes: qz p̄ phs cōtinuat dicta dicēdis. Scd̄o determinat de intento. Scd̄a ps ibi. (Opz āt putare.) Dicit ḡ p̄ q̄ cū solū volūtarie agimus: quoꝝ grā iniustitiā facim⁹: cū iustitiā facere nō sit: nisi volūtarie sumēdū est quot: τ q̄lia sūt ɔferentia τ delectabilia. sed de ɔferente in deliberatiuis prius dictū est. Restat ḡ vt dicamus de delectabili. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Opz āt putare sufficiētes eē diffōnes si sint de vnoquoqz: neqz imanifeste: neqz exquisite.

¶ Exeqt̄ de itēto: τ duo fac. qz p̄ diffinit delectatōez. Scd̄o ex diffōne data pōit ɔsideratōes ad cognoscēdū delectabilia. Scd̄a ps ibi. (Si itaqz ē dlectabile.) Circa p̄m duo fac: qz p̄ ondit q̄les debēt eē diffōnes rhetorice. Scd̄o ex hoc ivestigat diffōnē delectatiōis. Scd̄a ibi. (Supponat̄ aūt.) Dicit ḡ p̄ q̄ opz putare diffōnes rhetoricas eē sufficientes: de vnoqz si sint neqz imanifeste: neqz exquisite. Suffic. n. ad rhetorē aliq̄le notificationē dare de diffinitoiis q̄ non sit imanifestū: non tñ spectat ad ipsum oīno exquisite diffinire. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Supponat̄ aūt nobis eē delectationē motū quendā aīe: τ ɔstitutionez simul totaz τ sensibilem

bilem in existenté nãz: tristitiã aũt contrarium.
¶ Supponatur aũt a nobis delectationem esse motũ quẽdam anime: et ↄstitutioné simul totã et sensibilé inexistẽtez nãm. tristitiã aũt esse ↄ̃trarium huius. ¶ Ad intelligentiaz dictoꝝ notandũ: ꝙ phs in .10. ethico. perfectius determiat de delectatione ꝙ̃ hic. ideo dicit supponaᵗ dic: q2 ibi determinatũ est. Dz aũt hꝫ delectatio esse ex actione pfecta. iõ dr motus quidam: q2 sequiᵗ ad motũ large accipiẽdo motũ put oĩs operatio hꝫ ꝙ̃dam rõnem motus: iõ non dicitur simpliciter motus. sed motus anime: q2 nõ est motus: vt dicat impfectioné: sed vt dicat opatione pfectam: nõ ꝙ sit ipsa opatio: sed q2 sequtur ad eã. Nã nõ est pdicatio formalis: sed cãlis: et q2 delectatio seqᵗ opóné pfectã: q hꝫ totum suum esse: seqtur delectationé ee ꝙ̃dã ↄstitutioné siᵗ totã: q2 non mensuratur tpe: et nihil expectat in futurũ: vt pficiatur: vt dr in .10. ethi. Et q2 quicquid facit ad sui eẽ: totum simul habet: ideo bene dictum est ꝙ est quedam cõstitutio tota simul. Et si contingat delectationez perfici in futurum. hoc non est de ratione delectationis sm se: sed quia habetur imperfecte. ¶ Addit aũt: ꝙ huiusmodi cõstitutio et motus debet esse sensualis: quia et si cõtingit delectationes esse intelligibiles. tamen in ista facere: ppter quod suscipit tractatuz. potissime habet fieri sm delectationes sensibiles: licet delectationes intelligibiles sint potiores illis. Debet autem huiusmodi actus motus: quem importat delectatio inexistere sm naturam: quia non est delectatio nisi ex coniunctione convenientis cum conveniente. Et quia quod est contra naturam sm ꝙ huiusmodi semper est disconveniens. ideo tale nisi sit assuefactuz: propter quod aliquo modo sit naturale. eo ꝙ consuetudo est altera natura: nõ hꝫ inducere delectationé. ¶ Deĩn &c.

¶ Si itaqz est delectatio talis palam: q2 et delectabile est factivum dicte dispositionis. Corruptivũ autem contrarie cõstitutionis: factivũ triste. Necesse igitur delectabile esse in id: quod sm naturam initi: vt in pluribus: et maxime cum assumpserit sui ipsoꝝ naturam: que sm ipsuz fiunt: aut ꝫ consuetudines: etenim consuetum velut ordinatum iam fit. Simile enim consuetudo nature: prope eniz qdem sepe ei: qõ semper est. Est autem natuz quidez eius qõ semper. Cõsuetudo aũt eius qõ sepe.

¶ Adducit considerationes ad cognoscendum ipsa delectabilia. Et duo facit: q2 primo adducit hmõi consideratiões magis cões. Scdo magis speciales. Scda ibi. (Et in plurimis concupiscentiis). ¶ Circa primũ tria facit: q2 ad delectationé ꝙ̃tum ad presens tria concurrũt. Primo natura rei: cui dꝫ convenire: qõ delectationé inducit. Scdo appetitus et concupiscentia: sm quã fruitᵗ in delectatiõe. Tertio cognitio: q2 sine mente et sensu nõ est delectatio. Prio ergo investigat phs considerationes de delectatiõe ex parte nature. Scdo ex pte concupiscentie. Tertio ex parte fãtasie: sive ex parte cognitionis et apparentie. Scda ibi. (Et cuiuscũqz insit concupiscentia). Tertia ibi. (Qm aũt delectari). ¶ Circa pmũ duo facit: quia primo ostendit que sunt sm nãm esse delectabilia. Scdo ex hoc oñdit nõ violẽta esse delectabilia. Scda ibi. (Et qũo violẽta). ¶ Circa primũ tria facit sm ꝙ nãle tripliciter potest sumi. Nã vno mõ dr naturale quod convenit nobis sm formã. i. quã ex generatione: vel a principio generationis accepimus. et sic est nãle homini: quod convenit ei sm humanã nãm. Scdo modo potest dici nãle: q2 cõvenit nobis ꝫ formaz acquisitam ex operibus nostris: sm ꝙ omnis habitus inclinat in aliquid per modũ nãe: et sic est nãle: quod convenit nobis sm acqsitum habitum. Tertio modo est nãle: quod est assuetuz: vel consuetũ. Primo ergo dicit phs eẽ delectabilia que conveniunt rei sm nãm suam simpliciter. Secundo que ei conveniunt ex forma acquisita. Tertio ad que inclinatur ex assuetudine. Secũda ibi. (Maxime cũ assumpserit.) Tertia ibi. (Aut sm ↄsuetudĩes). ¶ Primo ergo consideratio talis est. Q2 si delectabile est factivũ dicte dispõnis. s. dispõnis nalis. corruptivũ aũt talis dispõnis: aut factivum dispõnis vel constitutionis contrarie est triste: necesse igiᵗ est delectabile esse innitã. i. ferri in id. quod est sm nãz. Et hoc vt in pluribus: q2 aliqñ ea que sunt contra nãm. vt studia: et conatus assuefacta sunt delectabilia. ¶ Secũda consideratio talis est. Q2 maxie est aliquid delectabile alicui: cũ assumpserit suipsoꝝ naturam: que fuerit sm ipsum. ita ꝙ ppter habitũ acqsitum si sit quodãmodo eadẽ natura sui. i. agentis. et ipsoꝝ opeꝝ: que fiunt ab ipso agente. ¶ Tertia cõsideratio talis: ꝙ ea que sunt sm consuetudines: sunt delectabilia: et dat causã: q2 consuetũ tã fit velut inatũ. Est. n. ↄsuetudo silis nãe: sicut sepe est prope et ppinquũ ei: qõ est semp: nã aũt ẽ eius: qõ est semp. consuetudo vo ẽ eiᵘ. qõ est sepe. ¶ Deĩn. &c.

¶ Et ꝙ non violentum: preter naturam enim violentia: propter qõ necessitates triste et recte dictum est. Omnez enim necessariam rem gravem dixit.

¶ Oñdit nõ violenta esse delectabilia. Et tria facit: q2 primo facit qõ dcm̃ est. Scdo q2 disperat violẽtiã eẽ cũ tristitia: dicit sollicitudiné studiũ: et similia: nisi sint assueta esse tristia. Tertio ostẽdit ↄ̃ria horum esse delectabilia. Scda ibi. (Sollicitudiné autem). Tertia ibi. (Cõtraria igiᵗ.) ¶ Dicit ergo primo: ꝙ nõ violentũ est delectabile: et quia violentia est pter nãm: necessitates: sive coactiones. quia violentiã intercludunt: dicunᵗ quid triste. ideo recte dictũ est illud pverbium: vel illud dcm̃ poete: qui dixit oém rẽ necessariã esse gravé. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sollicitudines autem: et studia: et conatus tristes. Necessaria eniz et violenta hec: et si nõ assuefiãt. sic autez cõsuetudo facit delectabile.

¶ Oñdit ex h studia et conatᵘ eẽ tristes. Nã talia sũt necẽia et violẽta. si nõ assuefiãt: sꝫ sic assuefacta ↄsuetudo facit delectabile: qõ prius videbaᵗ coactũ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cõtraria aũt delectabilia: ppter qõ desidie: et ocia: et negligentie: et ludi: et requies: et somnus delectabiliũ: nihil eni ad necessitaté hoꝝ.

¶ Uñ desidie: aut ꝙ aliqs pmaneat in malicia ꝙ̃dã: et etiã odia: et negligẽtie: et ludi: et reqes: et sõnᵘ sũe de nũero dlectabiliũ: q2 nihil hoꝝ ptinet ad aliqᵃ necẽitaté. i. ad aliqᵃ coactioné: q2 i talibᵘ nõ violẽtamus nãm nostrã. ¶ Deinde.

¶ Et cuiuscũqz insit cõcupiscẽtia: totũ delectabile. Cõcupiscẽtia. n. est delectabilis appetiᵘ.

¶ Oñdit ↄcupiscibilia eẽ delectabilia. Et duo fac: q2 p̃ ponit ↄsiderationé ipsã. 2ᵒ dividit ↄcupiam et exponit membra divisionis. Scda ibi. (Cõcupiscẽtiaꝝ aũt). Dicit g̃ ꝙ totuz illud est delectabile: cuius inest concupiscentia: et dat cãz dicti: q2 ↄcupia est delectabilis appetitus. ¶ Deinde cũ. d.

¶ Concupiscentiaꝝ autem he quidem irrationabiles sunt: he autẽ cum ratione. Dico autez cum irrationabiles qdẽ quascunqz ↄcupiscũt: nõ ex eo: qõ est existimare aliqd. Sũt aũt tales

quecūq; dicitur eē natura: sic que per corpus existūt: vt que alimēti: sitis: ⁊ fames: ⁊ sm̄ vnā quāq; spēm alimēti ꝯcupiscētia. Et q̄ circa gustabilia: ⁊ circa venerea: ⁊ totalr̄ tangibilia: ⁊ circa olfatū odoris: ⁊ auditū: ⁊ visuz: cū rōne aūt quascunq; expersuasos esse. Multa. n. ⁊ vidisse ⁊ possedisse concupiscunt: qui audiere ⁊ persuasi fuerunt.

¶ Diuidit concupiscentiam: ⁊ exponit membra diuisionis dicens: ꝙ concupiscentiarū hę quidem sunt irrationales rationi non obedientes. hę autem sunt cum ratione: ⁊ exponit se dicens: ꝙ irrationales vocat quascunq; concupiscentias homines concupiscunt non ex eo ꝙ eis existimare aliquid. i. quę fuerunt absq; premeditatione: vt hz alia littera. Tales autē sunt iste concupiscentię quęcunq; dicuntur esse a natura: quę existunt per corpus: vt cōcupiscētia alimenti: sitis: ⁊ fames: ⁊ concupiscentia sm̄ vnāquāq; speciem alimenti: ⁊ quę circa gustabilia: ⁊ circa venerea: ⁊ totaliter tangibilia: ⁊ circa olfatum boni odoris: ⁊ circa auditum: ⁊ circa visum: omnia talia sm̄ ꝙ natura sunt pertinent ad concupiscentias irrationales. Concupiscentię aūt cum ratione sunt quascunq; concupiscunt homines expersuasos esse. multa enim vidisse ⁊ possedisse concupiscunt homines. qui audierunt: ⁊ persuasi fuerūt. ¶ Deinde. c. d.

¶ Qm̄ autem ⁊ delectari in pati sensum alicuius passiōis: fantasia aūt ē sensus q̄dā debilis: ⁊ vtriq; memorāti ⁊ sperāti cōsequet̄ fantasia aliqua eius: qd̄ meminit: aut sperat. Si aūt hic palā: q2 ⁊ delectatiōes magis memorantibus ⁊ sperātibus q̄ꝫ ⁊ sensus.

¶ Hic ponit consideratōes ex delectatione sumpta ex parte apparente. Et tria facit. quia primo ostendit memoriaz ⁊ spem esse delectabilia: eo ꝙ faciunt fantasiam ⁊ sensuz. Secundo concludit delectabilia reduci quodāmodo ad tria genera. Tertio reddit ad ostendenduz quomodo memorabilia ⁊ sperata delectationem inducunt. Secunda ibi. (Quare necesse omnia). Tertia ibi. (Memorabilia quidem). ¶ Dicit ergo primo ꝙ delectari est ex eo: quod sensus patitur respectu alicuius passionis. quia ergo fantasia circa memorata ⁊ sperata est quidam sensus debilis: ⁊ dicit debilis respectu fantasię de presenti: quę est fortior ideo subdit: ꝙ memoranti ⁊ speranti consequitur fantasia aliqua. i. aliqualis ōbilis eius: quod meminit ⁊ sperat. Et si hoc ita se habet palam: quia delectationes magis. i. delectationes multę insunt memorantibus ⁊ sperātibus: quoniam ⁊ sensus habet esse respectu talium. ¶ Aduertēdum autem: ꝙ non est intentionis philosophi dicere delectationes sm̄ memoriam ⁊ spem esse magis q̄ꝫ alias intēsiue: sed extensiue: quia homo talibus delectationibus aliquando plus abundat. Unde alia littera vbi nos hēmus delectationes magis ⁊c. habet ꝙ volūtates abundant penes memorantes ⁊ sperantes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare necesse oīa delectabilia esse: aut i sentiēdo p̄sentia: aut in memorādo facta: aut i sperādo futura. Sentiunt̄ q̄dē. n. p̄sentia: memorātur aūt facta: sperāt vero futura.

¶ Concludit omnino delectabilia reduci quodāmodo ad tria genera. ideo ait: ꝙ necesse est omnia aut esse delectabilia in sentiendo presentia: aut in memorando facta: aut in sperando futura: sentiuntur quidem presentia: memorantur autem facta: sperant̄ futura. ¶ Deinde cū dic.

¶ Memorabilia q̄dē igit̄ delectabilia sunt: nō solū quecūq; in p̄senti q̄n aderant delectabilia erāt: sed q̄dā ⁊ nō delectabilia: si sit posterius honestū ⁊ bonū: qd̄ post hoc: vnde ⁊ hoc dictū est: sed delectabile saluatū reminisci laborꝫ ⁊ post angustias delectat̄ vir memorans: qui multa passus fuerit: ⁊ multa gesserit: hmōi āt cā: q2 delectabile ⁊ non habere malum.

¶ Redit ad ostendendum quomodo memorabilia ⁊ sperata sunt delectabilia. Et duo facit: q2 primo ostendit hoc de memoratis. Secundo de speratis. Secunda ibi. (Quę autem in spe). ¶ Dicit ergo primo: ꝙ memorabilia delectabilia sunt: vt apparuit per considerationem iam dictā. ⁊ non solum sunt delectabilia per memoriam quęcūq; in presenti quando aderant delectabilia erant. sed etiaz quędaz non delectabilia presentialiter delectant memorata: si posterius sit honestum. ⁊ qd̄ est post hęc: siue post illa sit est bonum. Et hoc dictum est: ꝙ delectabile est saluatum reminisci laborꝫ. ⁊ post angustias delectatur nisi memorans: qui multa passus fuerit. Et causa huius est. quare talia memorata delectant: quia delectabile est non habere malum. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Que aūt in spe quecūq; p̄sentia: aut letificare: aut pficua fore multum vident̄: aut sine tristi[illegible]unt. Totaliter aūt quecūq; p̄ntia letificāt: ⁊ sperantes: ⁊ memorātes vt i pluribus.

¶ Ostendit quomodo sperata delectant. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo ad confirmationem eius: quod dixerat adducit dictum Homeri. Secunda ibi. (Propter quod irasci). ¶ Dicit ergo primo: ꝙ illa delectant in spe: siue sperata quęcunq;: siue talia: quę presentia videntur. aut lętificare: aut proficua fore multum: aut etiaz quę sine tristitia presentia. prout sunt sperata delectant: ideo dicitur: ꝙ totaliter ⁊ vniuersaliter quęcunq; presentia lętificant sperantes per memorantes: vt in pluribus delectāt: ⁊ dicit vt in pluribus: quia si de sperato aliter creditur q̄ꝫ sit: potest delectare presens: quod non delectat speratio ⁊ ecōuerso. Quęcūq; ḡ talia sunt qualia sperantur: si delectant presentia totaliter ⁊ vniuersaliter quātum est de se delectant sperata: sed si hoc non sit vniuersaliter potest esse vep: vt in pluribus. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Propter qd̄ ⁊ irasci ⁊ delectabile sicut Homerus: ⁊ per poesim de ira: ꝙ multo dulcius melle distillāte. Nullus. n. irascit̄ ei: qui videt̄ ipotēs cruciatū sortiri: neq; his q multuz sup se: potētia aūt nō irascuntur: aut minus.

¶ Adducit ad confirmationem suam dictum Homeri: nā si delectans presentialiter delectat: cum punire presentialiter delectet: irasci: in quo est spes punitionis erit quid delectabile: sicut Homerus dixit per suam poesim: quam fecit de ira: ꝙ ira est multo dulcior melle distillante: ⁊ hoc propter spem punitionis ⁊ vindictę: quia nullus irascitur multum debili: nec ei qui est impotens sortiri cruciatum: neq; his: qui sunt super se multum potentia hoc ipsi: qui ipsum in potentia nimis excedunt: quia talibus aut nō irascitur homo: aut minus q̄ꝫ alijs. semper ergo ira est: nec ad multum debiles: quia contra tales non est vindicta: neq; ad multum potentes: an quo datur intelligi: ꝙ semper in ira est quędam spes punitionis ⁊ vindictę.

¶ Et in plurimis

CUm in plurimis concupiscentijs sequitur quedā delectatio: aut enim memorātes qūo adipiscebantur: aut sperātes qūo adipiscenť gaudent quadam delectatione.

¶ Superius docuit phs sumere considerationes quasi cōes de delectatione per comparationem ad nām: ꝛ ad ꝯcupiscentiam: siue ad appetitū: ꝛ ad cognitionē: vel ad fantasiā: siue ad memoriam: ꝛ etiam ad spē. Hic in parte ista venatur magis spāles ꝯsideratiōes de delectatione per comparationē ad p̄dicta. Tria ideo facit: q2 primo ponit considerationes quodāmodo spāles p cōparationem ad spē ꝛ ad memoriam. Scdo p comparationē ad appetitū. Tertio p comparationē ad nām. Secūda ibi. (Et punire delectabile). Tertia ibi. (Et transmutare delectabile). ¶ Circa primū tria facit: q2 primo p̄mittit hanc veritatē: ꝙ prout diuersa memoramus ꝛ speramus sequitur fm concupiscentias alia ꝛ alia delectatio. Secūdo qđ dixerat manifestat alia p exēpla. Tertio addit ex h̄ fieri in nobis principium amoris. Scđa ibi. (Utputa qui in febribus). Tertia ibi. (Et principiū amoris). ¶ Dicit g primo: ꝙ in pluribus. i. in varijs ꝯcupiscentijs: vt fʒ ꝙ cōcupiscentię per suas spēs distinguūť: sequitur quędam delectatio: ita ꝙ alias ꝛ alias ꝯcupiscētias alia ꝛ alia delectatio sequiť: ꝛ ideo aut memorantes qūo adipiscebanť in p̄terito. aut sperātes qūo adipiscenť in futuro gaudent quadam delectatione. ita ꝙ diuersificať delectatio fʒ diuersitatem spei ꝛ memorię. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Utputa qui in febribus habentes sitim memorantes qūo bibant: ꝛ sperantes gaudent: ꝛ agentes: ꝛ disputātes: ꝛ scribētes: ꝛ facientes semp aliquid de eo qđ amať gaudēt. In oibus. n. talibus memorātes quasi sentire putāt id: quod amatur.

¶ Ostendit per exempla speciales memorias: ꝛ spāles expectationes seq delectatiōes alias ꝛ alias dicēs. vtputa g in febribus habentes sitim: ꝛ memorātes qūo bibāt: ꝛ sperantes bibere gaudent: ꝛ agentes. i. dicētes siue g ingunt: vt hʒ alia ꝛ alia littera: ꝛ disputantes: ꝛ scribētes. ꝛ facientes aligd de eo quod amať gaudent: q2 in oibus talib⁹ memorantes: vel etiam sperantes amatū: quasi putāt sentire id. qđ amant. Si ergo amant disputare hntes spem ꝛ memoriam disputationis delectantur. ꝛ in alijs similiter se habet. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et principium amoris hoc fecit omnibus: cū non solum de presenti gaudeāt: sed etiam cuʒ absentis recordati adamāt. Propter qđ vtiqꝫ ꝛ cum tristis fiat: eo ꝙ non adsit: plorantibus ꝛ lamentationibus inest quedam delectatio: tristitia quidē. n. de non adesse: delectatio autē ex memorando ꝛ videndo aliqualiter illum: ꝛ qualia egit: ꝛ qualis erat: pp qđ dcm̄ ē: vt ait. Sup his oibus affectū excitauit fletus.

¶ Addit ex hoc fieri in nobis amoris p̄ncipiū dicens: ꝙ h̄ fit oibus p̄ncipiū amoris: cum non solum de presenti gaudeant: sed cuʒ ꝛ absentis fuerint recordati amant. ppter quod vtiqꝫ ꝛ cum tristis fiat: eo ꝙ non adsit: nec p̄sens sit: quod delectat: inest tamen eis tristibus: siue plorantibus: ꝛ lamentantibus quędam delectatio: q2 hmōi delectabile licet contristet: q2 non est presens corporaliter: letificat tñ q2 est presens per spē: fm ꝙ habetur memoria illius: siue spes: ideo subdit: ꝙ tristitia quidem est de non adesse. Delectatio autē ex memorando ꝛ videndo aliqualiter. i. imaginaliter illum. quem diligit: vt q2 recordatur qualia egit cum eo: ꝛ qualis erat: propter quod bene dictum est: quod ait Homerus. vt supplet alia littera. Et super his omnib⁹ affectū. i. delectationē ꝛ gaudiū excitat flet⁹. ¶ Dein. c. d.

¶ Et punire delectabile. Cuius. n. non adeptio triste: id adipisci delectabile. Irati. n. tristantur vehemēter nō punientes: sperātes aūt gaudēt.

¶ Postqꝫ ostendit: ꝙ speciales memorias ꝛ expectatiōes ferunt delectationes speciales: venatur speciales delectationes de delectabilibus per comparationeʒ ad appetitū. Et duo facit fm ꝙ appetitus sensitiuus. de cuius delectatione hoc potissime videtur intendi. dupliciter diuidiť in irascibilem. s. concupiscibileʒ. Primo ergo venatur hmōi considerationes respectu irascibilis. Secūdo respectu cōcupiscibilis. Secūda ibi. (Et amicus delectabiliū). Irascibilis aūt potissime videtur tendere in arduuʒ. vt in pugnam ꝛ vindictam: ꝛ honorem ꝛ huiusmodi. ideo ostēdit talia delectabilia esse. Et quattuor facit fʒ ꝙ adducit quattuor considerationes ad hęc. Secunda ibi. (Uidere delectabile). Tertia ibi. (Qm̄ aūt vincere). Quarta ibi. (Et petētibus honor ꝛ cōplacentia). ¶ Prima ꝯsideratio talis. Qꝛ punire est delectabile: ꝛ subdit cām: q2 illud. cuius non adeptio est tristis. adipisci est delectabile. vnde irati vehementer tristantur non punientes ꝛ sperantes punire gaudent. Si vero volumus loqui de delectatione. vt ꝯsurgit ex irascibili: punire est delectabile. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et ludere delectabile non soluʒ amatoribus victorię: sed oibus: fit. n. fantasia excellētię. cuius oēs hn̄t ꝯcupiam: aut remisse: aut magis.

¶ Ponit secundam considerationem. Qꝛ non solum punire ꝛ vincere est delectabile: sed etiam videre talia est delectabile: quę delectatio non soluʒ adest amatoribus victorię: sed etiam omnibus circunstantibus. quia ipsum videre talia fm se est delectabile: ideo subdit. ꝙ in talibus fit quędam apparitio: ꝛ quędam inest excellentia: cuiusmodi visionem habere omnes habent concupiscentiam: aut remisse: aut magis: quia aliqui magis: aliqui minus delectāntur in talibus. ¶ Si aūt obijciatur ꝯtra hoc ꝙ aliq vidētes bella tristātur. ¶ Dōʒ h̄ nō eē: q2 visus taliū nō sit de se delectabilis: sʒ q2 rōne timoris: vel appetitus declinātis ad aliā ptē ꝯgenerať in talib⁹ tristitia. ¶ Deinde cū dic.

¶ Qm̄ vincere delectabile: necesse ꝛ ludos delectabiles esse pugnatiuos: ꝛ fistulatiuos: ꝛ litigiosos: sepe. n. i ipsis fit vincere: ꝛ ossiū proiectiōes: sperizatiōes: ꝛ alea: ꝛ perrazatio: ꝛ circa studiosos aūt de ludis silr. Hi qdē. n. delectabiles fiūt: sigs fuerit ꝯsuetus. hi aūt mox delectabiles: puta venatio ꝛ ois venatiua. vbi. n. concertatio: ibi ꝛ victoria est: ppter qđ ꝛ saltatiua: ꝛ litigatiua delectabilis consuetis.

¶ Ponit tertiā ꝯsiderationē: q2 vincere e delectabile: necē est ludos pugnatiuos: ꝛ fistulatiuos: vt cū hn̄t sermōes adinicē fistulātes certāt: ꝛ disputatiuos: siue litigiosos eē delectabiles: ꝛ ē rō: q2 i talib⁹ sępe fit vincere: ꝛ q2 victoria i ludis ē delectabilis. Itē vicere i proiciēdo ossa. ꝛ ēt sperizatiōes: vt ludere ad talos pilas: ꝛ alea: ꝛ perrazatio: vt lud⁹ i eq̄ ludo lapidē ē delectabile. gdꝫ ꝛ ludos eē studiosos: vt q̄nqꝫ ludos liberales: de quibus superius fuit facta mentio: dicunt eē

delectabiles. vel qz non omnes ludi sunt vniformiter delectabiles. ideo cum dicit. (Ut quidem n. delectabiles.) Distinguit ludos: qz aliqui ludi sunt delectabiles: cū quis fuerit ɔsuetus ad illos. Aliqui vero statim sunt delectabiles: puta venatio z nō solum hec vel illa: sed omnis venatio est delectabilis: qz vbi est ɔcertatio qd est in oī venatione ɔtingit eē victoriā: ideo alteratiua z litigatiua delectabilis est consuetis rōne victorie. Possunt aūt distingui litigatiua z alteratiua: eo q vna accipit in causis. altera vo in collationibus z disputationibus. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Et potentibus: z honor: z complacentia delectabilissimorum: ppterea q sit fantasia vnicuiqz: q talis: z studiosus: z magis cū insinuēt quos putāt veraces. Tales aūt qui prope magis q̄ꝫ qui longe z simul conuersati z noti: z ciues q̄ꝫ qui aliunde: z existentes q̄ꝫ futuri: z prudētes q̄ꝫ insensati: z multi q̄ꝫ pauci: magis enim verisimile veridicos esse dictos ɔtrarijs. Q̄m quos quis multuz paruipēdit: sicut pueros: aut bestias. nihil curat de horum honore aut opinione ipsius opinionis gratia. Sed siquidem propter aliud aliquid.

ℂ Ponit quartā cōsiderationem: q potētibus honor z placentia sunt de genere delectabilissimoꝝ. Et subdit causaz qz fit fātasia vnicuiqz q̄ꝫ honorat: z ei applaudit: q sit talis q talis vr: z q studiosus: cui debet honor. cū dicit. (Et magis cuz insinuent). Addit q magis est delectabile ei: cū hoīes. quos putant esse veraces īsinuent. i. iudicēt esse honorandos: z applaudendū esse eis: z ostēdit qui sunt veraces dicens: q tales i. veraces sunt magis q sunt ppe q̄ꝫ qui sunt longe: z qui sunt simulcū eo ɔuersati: z noti: z conciues eius sunt magis veraces: q̄m qui sunt aliūde z extranei. z illi qui sunt existes z noti ciues ciuitatis sunt magis tales q̄ꝫ futuri aduenītij: z prudentes sunt magis q̄ꝫ insensati: z multi q̄ꝫ pauci: z verisimile est doctos eē magis veridicos cōtrarijs. Subdit autem ad manifestationem dictorum: q homo nihil curat de his: q̄ quis multum paruipendit: qz paruipendit pueros z bestias: nihil curat d ho nore eorum aut de opinione ipsorum gratia ipsius opinionis. sed si curat. hoc est propter aliquod aliud: non propter opinionem suam. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Et amic⁹ dlectabiliū: diligere. n. delectabile. Nullus. n. amator vini: qui nō gaudet vino.

ℂ Uenatur considerationes sumptas ex parte concupiscētie. Diuiditur autē hec pars in partes quinqz sm, q qnqz considerationes ponit circa hec. Secunda ibi. (Et diligi delectabile.) Tertia ibi. (In admiratione esse). Quarta ibi. (Et adulationes accipere.) Quinta ibi. (Et h agere sepe). ℂ Dicit ergo primo: q amicus est de numero dlectabilium: qz diligere sm q ɔcupiscimus: est aliquid delectabile: z dat causam: qz nullus est amator vini: nisi q gaudet z delectatur vino. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Et diligi dlectabile: fantasia. n. z hoc ei⁹: qd insit ipsi bonum esse: qd oēs ɔcupiscūt cognoscentes. Diligi aūt est amari ipm propter se.

ℂ Ponit secundam: qz ipsum diligi est delectabile: diligit enim homo: z concupiscit seipsum quasi bonum entez: eo q ab alijs diligitur. ideo subdens cām dicit ait. q ex eo q quis diligit hoc. i. in hoc casu. Fit enim fantasia z apparitio eius. q ipsi insit bonuz esse: qd omnes cognoscētes cōcupiscūt: omnes. n. cognoscentes bonuz volunt esse boni.

Addit ergo: q diligi ipsum est amare propter seipsum: qz si propter aliud: non proprie diligitur homo: sed illud aliud: z ipse homo fm se non diligeretur: nisi ipse secundum se bonus esset. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Et in admiratiōe esse delectabile propter ipsum honorari.

ℂ Ponit tertiam: q esse vel haberi in admiratione est delectabile propter ipsum honorari. qz persone honorabiles cuiusmodi sunt boni: z excellētes in admiratione habentur. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Et adulationem recipere: z adulator delectabile: apparens enim amator: admirator: z apparens amicus adulator est.

ℂ Ponit quartam considerationem. q recipere adulationes est delectabile: z ipse adulator est gd delectabile: z dat causam: quia adulator est apparens admirator: z apparēs amicus. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Et hoc agere sepe delectabile. Quod enī cōsuetum delectabile erat.

ℂ Ponit quintam: q agere sepe aligd est delectabile: quia vt dicebat supra cōsuetum est delectabile. ℂ Notādum aūt has quinqz considerationes esse cōnexas: quare si diligere sit delectabile: qz sibi complacet homo in bono sibi proportionato: qd erat prima cōsideratio: sequitur q diligi sit delectabile: qz complacet sibi homo in bono ppriō: que fuit secunda. Et vlterius esse in admiratione sit delectabile: qz ex hoc hz argumentū: q sit bonus q̄ fuit tertia: z etiam adulatio ex hoc seqt: q sit delectabilis: qz amicus z adulator: quoꝝ psonā induit adulator sunt delectabiles. q̄ fuit quarta: z ēt q sepe agere sit delectabile: qz ex hoc ē nobis bonū ppoztionatū: actū: vel opatū: qd fuit qnto ppositū.

ℂ Et trāsmutare ē delectabile. In natura. n. fit trāsmutare. qd. n. idem semp excessuz facit cōstituti habitus. vnde dictuz est transmutatio oī dulce. ppter hoc. n. z que adē pus delectabilia sunt. z hoies z res. transmutatio. n. ex p̄senti est. Simile aūt z rarum quod ad tempus.

ℂ In ista pte venat phs ɔsideratiōes de delectabili sumptas ex ipsa nā. Et duo facit: qz p̄ facit h fm q nā ipsa est gd trāsmutabile. Scdo put tēdit in aligd sibi ppoztōatū. Scdaibi. (Et qm q fm nām). ℂ Prima ps diuidit in sex ptes fm q sex ɔsiderationes se hñtes p ordinez ponit circa hec. Scdaibi. (Et adiscere z admirari). Tertia ibi. (Et bñfacere). Quarta ibi. (Qz aūt delectabile ē). Quinta ibi. (Qm aūt adiscere). Septa ibi. (Circumuolutiones). ℂ Ponit p̄mā ɔsideratione dicēs. Qz ipz trāsmutare delectabile: cū q̄ nā z dispōnes nāe nō sp maneāt eedem: semp idē appetimus. Jō subdit q semp ide facit excessum ɔstituti habitus. i. cōstitute habilitatis z dispōnis. ex .n. hic dispōnē nrām variabilē. vñ dcm est: q transmutatio ē gd dulce inter oīa. Et inde est: q hoies z res: q̄ sūt delectabilia: sunt delectabilia ad tps: qz trāsmutatio ē ex tūsine ex ppīquo. vt hz alia lrā. simul aūt z raz: qd ad .q.d. q non solum delectabilia sūt talia ad tps: qz trāsmutatio: qd ē valde in pmptu: z ppinquo: z ɔsentanea nāe nrē est gd aūt delectabile: sz ēt simul cū h est alia cā illud: qd ē ad tps: est raz: z dē raz chaz. ℂ Deinde cū dicit.

ℂ Et adiscere z mirari delectabile vt ad multū. In minori quidem est concupiscere adiscere.

quare

quare mirabile concupiscibile. In adiscere autem id. quod secundum naturam constituit.

¶ Hic ponit secundam considerationem: quia transmutatio et novitas est delectabile adiscere et mirari: que novitatem importat: delectabilia sunt. Et quod adiscere sit quid delectabile: et quid admirabile: et ut admirari iustum apparet multum propter concupiscere adiscere. Cum igitur mirabile sit concupiscibile et delectabile: adiscere delectabile erit: hoc et specialem causam nature nostre: quare adiscere est delectabile: quia cum adiscamus: minus in id quod est constitum secundum naturam: quia minus ab imperfecto ad perfectionem competentem nature. ¶ Deinde c. d.

¶ Et benefacere et bene pati delectabilium: bene pati quidem adipisci eorum: que concupiscunt benefacere: aut habere et superabundare: que ambo appetunt.

¶ Ponit tertiam: quia si ad acquirere nova et considerata: et abundare in talibus est delectabile: benefacere et bene pati sunt delectabilia. Et dat causam: quia secundum bene pati est adipisci ea: que homines concupiscunt. quia acquirunt ea: que non habent: que sunt eis nova: et benefacere est superabundare in talibus: que ambo scilicet habere talia et superabundare in eis homines appetant. ¶ Deinde et c.

¶ Quia autem delectabile est beneficium corrigere propinquos: delectabile hominibus est et factiva consumare.

¶ Ponit quartam: quia benefacere est delectabile corrigere propinquos est delectabile hominibus. Et consumare defectiva i. supplere indigentiam: ut sonat alia litera: est etiam delectabile. Et hoc n. aliquis apparet quod benefaciat alicui: et sit quasi preceptor eius inquantum ipsum corrigit: et eius indigentiam supplet. ¶ Deinde cum d.

¶ Quoniam autem adiscere delectabile et mirari: et talia necesse delectabilia esse. s. imitativa et pretractiva: et statuificatio: et poetica: et omne quodcumque fuerit representativum: et si non sit delectabile id: cuius est representatio. Non enim in hoc gaudet: sed syllogismus est quod ad hoc id. Quare adiscere aliquid accidit.

¶ Ponit quintam consideratione. Nam quia adiscere et mirari est delectabile: necesse est talia que hic inducuntur esse delectabilia: ideo imitativa et pertractiva qua aliquis representatur per picturam: et statuificatio qua fit statua et imago ad aliquid imitandum et representandum: et poetica qua aliquid representatur per gesta: et omne quodcumque fuerit aliquid representativum est delectabile: dato quod non sit delectabile. cuius est representativum. Nam nimis et si in propria natura non sit quid delectabile: tamen si sit bene pictus: vel bene sculptus propter representationem est quid delectabile: ideo sub dicit: quia homo non gaudet in hoc: quod videt representatum: sed gaudet quod est ille syllogismus i. collatio ut sonat alia littera: quia confert unum alteri. et est ad hoc illud: eo quod unum imitatur aliud. Et quia nostrum adiscere est semper in quadam collatione: vel in quodam discursum tali representatione accidit esse adiscere aliquid quoddam: inquantum est quedam collatio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et circumvolutiones et paulatim salvari a periculis. Omnia n. hec mirabilia.

¶ Ponit sextam considerationem. Quia quia admirari est delectabile circumvolutiones i. quod res et mundus circumvolvantur: ut quod modo videtur alternatim ille est quid delectabile: et etiam paulatim servari a periculis quid delectabile est. Et quia omnia ista sunt admirabilia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quoniam quod secundum naturam delectabile. Que vero eiusdem generis secundum naturam invicem sunt omnia cognata: et similia: delectabilia ut in pluribus: puta homo homini: et equus equo: et iuvenis iuveni. Unde et proverbia dicta sunt. Quoniam coetaneus coetaneum delectat: et quoniam similis similem: et novit autem: et alia quecumque talia.

¶ Ponit considerationes sumptas ex natura secundum quod tendit in aliquid sibi conveniens. Et duo facit: quia primo ponit considerationem hanc. quod similia sunt delectabilia. Secundo ponit considerationes: que sequuntur ex ista. Secunda ibi. (Quoniam autem simile). ¶ Dicit ergo primo: quia quod est secundum naturam i. conveniens nature est delectabile: quia que sunt eiusdem generis secundum naturam. sunt invicem cognata et similia: necesse est talia ut in pluribus delectabilia esse. et dicit ut in pluribus: quia contingit aliquem degenerare et non sequi motus nature sue debitos. Et ponit exemplum quoniam simile applaudet et delectatur simili. ut homo homini equus equo: et iuvenis iuveni. unde et proverbia dicta sunt coetaneus coetaneum delectat semper: similis novit similem. et gaudet ei. unde in alia litera habetur: quod latro novit latronem: et fera cognoscit feram: et alia quecumque talia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autem simile et cognatum delectabile sibi esse maxime ipse ad seipsum unusquisque hic passus est. Unde necesse omnes amatores sui ipsorum esse: aut magis: aut minus: omnia enim talia existunt ad seipsum maxime.

¶ Ponit considerationes: que sequuntur ex ista. Et tria facit: quia primo ostendit ex hoc homines diligere seipsos. Secundo ostendit eos diligere sua. Tertio manifestat eos diligere ea: que res applaudent: et ipsos non molestant. Secunda ibi. (Quoniam autem amatores). Tertia ibi. (Similiter autem et quoniam). ¶ Dicit ergo primo: quod quia simile et cognatum sunt delectabile sibi et cuilibet: quia unusquisque maxime ad seipsum passus est: quia maxime est sibi similis et cognatus: necesse est omnes homines esse amatores sui ipsorum: aut maius: aut minus: quia secundum plus et minus homines se diligunt. Reperit autem causam huius: quia omnia talia: ut cognatio: similitudo: amicabilitas existit maxime i. excellenter ad seipsum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autem amatores sui ipsorum omnes: et que ipsorum necesse delectabilia esse omnibus: puta: opera sermones: propter quod amatores adulationum ut in pluribus: et amatores amantium: et amatores honoris: et amatores filiorum. Ipsorum enim opera filii.

¶ Ostendit homines diligere sua: et delectari in eis. Et quinque facit secundum quod quinque considerationes ponit. Secunda ibi. (Et defectiva perficere). Tertia ibi. (Et quoniam principale). Quarta ibi. (Adhuc quoniam). Quinta ibi. (Et id in quo). ¶ Dicit ergo primo: quia omnes sunt amatores sui ipsorum: necesse est omnia que sunt ipsorum sive sua esse delectabilia omnibus: puta homo diligit opera sua et sermones suos: et inde est quod homines sunt amatores adulationum: ut in pluribus: quia adulatores laudant eis opera sua: et sunt amatores amantium: quia amantes laudant opera eorum: et sunt amatores honoris: quia etiam hec opera eorum commendantur: et amatores filiorum: quia filii sunt opera ipsorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et defectiva perficere delectabile. Ipsorum enim opus iam fit.

¶ Ponit secundam considerationem: quod delectabile est hominibus perficere defectiva: quia propter complementum quod addunt ei totum opus fit et reputatur ipsorum. Apparet autem

ꝙ alia est consideratio ista que dicit delectabile eē hominibus defectiua pficere a consideratione: qua dixit supra delectabile erit eis defectiua cōstituere: qꝛ ibi intelligit de supletione indigentie. hic aūt de defectione operum imperfectoꝝ. Attamē si illud significarēt verba hec: ꝛ ibi possent facere aliā ꝛ aliā consideratonē fm ꝙ in eis reperitī diuersa rō ꝑsuadendi. ¶ Et diligenter notādū est: ꝙ phs vr̄ multotiens eandem consideratonē ponere. ideo attente inuestigare debemus qūo ibi reperiri possit diuersa rō persuasiua. quia talis diuersitas cōsiderationes diuersas efficit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quoniam principari delectabilissimum: ꝛ videre sapiētē pricipari delectabile: pricipis. n. sapere. Est autem sapientia multorum ꝛ mirabilium scientia.

¶ Ponit tertiā considerationē dicēs: ꝙ delectabilissimū est pricipari: delectabile est principās sapiētis quā pncipatus dz sapere: quod probat per diffinitionem sapientie qꝛ sapientia est multoꝝ mirabilis sciētia: ꝛ multa mirabilia scire dz q alijs dominari vult. Innuit aūt hec maxima p dicens: qꝛ si homo diligit sua: tanto magis diligit pncipari qꝛ qūto plibus principat̄: plura cognoscit vt sua. ¶ Dein.

¶ Adhuc quoniam amatores honoris: vt i pluribus necesse increpare vicinos delectabile eē ꝛ subijcere.

¶ Ponit quartā maximā dicens: ꝙ adhuc preter considerationes dictas est hic ꝯsideratio: qꝛ hoīes vt in plibus sūt amatores honoris. vñputa cōsideratio dicebat: necesse est eis eē delectabile vt icrepare vicinos: ꝛ subijcere eos sibi: qui in hoc videnī honorari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et id in quo videt̄ optimus eē ipse sibi. hoc frequentare: sicut Euripides ait. Et adhuc insistit dans vniuscuiusqz diei plurimam partē: vt ipse seipso potiatur optimus existens.

¶ Ponit quintam maximā. qꝛ quilibet diligit frequētare id in quo ipe vr̄ optimus sibi: sicut Euripides dicebat. Et ad hoc insistit vnusquisqz dans vniuscuiusqz diei plurimam ptē. Nam si hō delectat̄ in opere suo: potissime delectat̄ in potissimo opere: ꝛ ideo si vr̄ sibi: ꝙ si sit optimus cytharista maximā ptem temporis ipsius expēdit in cythorizatione. Cā autem quare maxime delectamur in potissimo ope nostro est: qꝛ i eo maxime relucet bonitas nostra: ꝛ fz ipsam maxime fruimur nobisipsis: ideo addit phus q. h facit vt seipso maxime potiatur vel fruatur optimus existens. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Similiter aūt ꝛ quoniaz ludus delectabiliū: ꝛ omnis remissio: ꝛ risus delectabilium. Necesse autem etiam risibilia delectabilia eē: ꝛ homines: ꝛ verba: ꝛ opera. Determinatum aūt est de risibilibus seorsum in his: que de poetica. De delectabilibus quidez igitur dicta sunt tanta. Tristitia autem ex contrarijs horuz manifesta. Quorum quidem igitur gratia iniustitiam faciunt. hec sunt.

¶ Ponit vltimam considerationem dicens: qm̄ ludus est de numero delectabiliuz: necesse est risibilia delectabilia esse: siue talia sint homines: siue verba: siue opera. Ista. n. delectant: qꝛ attēdere ad talia non vr̄ nobis molestia. Excusat aūt se: quare de risibilibus non determinauit diffusius dicens: ꝙ de risibilibus determinatuz est seorsum in his: q̄ sunt de poetica. i. de poetria: quam fecit. ¶ Ultimo epilogat: ꝙ de delectabilibus dicta sunt tanta. Tristia autē sunt manifesta ex ꝯtrijs hoꝝ additis quasi addēs aliū epilogū: qꝛ hec sunt: quoꝝ grā hoīes iniustitiā faciunt.

Qualiter autem habētes ꝛ quibus dicamus nunc. Ipsi quidem igit̄ cum putarint possibile esse rē agi: ꝛ sibijpsis possibile: siue putent latere cum egerint: siue cum non latuerunt: non exoluere penā: aut exoluere quidē: sed minus dānū esse q̄z sit ipsis lucrum. Aut que quā cordi habent.

¶ Supius ostēsum est quoꝝ gratia hoīes iniusta faciunt. restat ostendere qualr̄ se hñtes: ꝛ qbus talia faciūt. Duo aūt facit phs: qꝛ primo ꝯtinuat se ad dicēda dicens: qualr̄ aūt se hñtes hoīes iniusta faciunt: ꝛ quibus dicamus nūc. Scdo exequitur de intento. Scda ibi. (Ipsi quidem igit̄.) Inuestigat aūt primo qualr̄ se hñtes iniusta faciunt. ꝛ postea qbus: vt superius tangebat̄. Scda ibi. (Iniusta autē faciūt.) ¶ Circa primum tria facit: qꝛ primo in generali tangit modos: fm quos se hñtes iniusta faciūt. Secundo ꝙ nō per oēm modū in hoc tractatu determinat̄ de possibili ꝛ impossibili: quod est annexū cuilibet negocio. Remittit nos ad secundum librum: vbi de his agitur. Tertio exequitur in speciali: que in generali tetigerat. Secunda ibi. (Qualia quidem.) Tertia ibi. (Ipsi autē putant). ¶ Dicit ergo primo: ꝙ ipsi homines putant possibile esse rem iniustaz: ꝛ sibyipsis possibilē quadrupliciter. Primo si putent latere cum egerint. Secundo si non latuerint putāt non exoluere penaz. Tertio si putant exoluere: putant autem esse eis minus damnum q̄z sit. Quarto si damna vel admissa non sunt eis tam chara q̄z acqsita per iniustitiaz: que habent cordi: siue que pcordialr̄ diligūt. ¶ Deinde cū.

¶ Qualia igitur quidem possibilia videntur: ꝛ qualia impossibilia in his: que posterius dicentur. Cōia. n. oium partiū rhetorice hec.

¶ Remittit nos ad secundum librum: vbi determinatur de possibili ꝛ impossibili dicens. Qualia quidem igit̄ possibilia videntur: ꝛ qualia impossibilia dicētur in his: que posterius: vt in secundo libro. Nam hec sunt cōmunia omnium partiū rhetorice. i. omni negocio rhetorico. ¶ Ad euidentiam huius dicti notanduz: ꝙ possibile ꝛ impossibile: maius ꝛ minus. que sunt annexa omni negocio rhetorico dupliciter possunt accipi. ¶ Primo fm cōsideratonē spālē: qꝛ alique considerationes de maiori ꝛ minori. de possibili ꝛ impossibili possunt adaptari negocio deliberatiuo: que sunt inutilia disputatiuo ꝛ econuerso. ¶ Secūdo possunt accipi hmōi annexa fm rōnem quandam cōmunem: qꝛ de eis possunt dari considerationes applicabiles omni negocio. Considerationes aūt speciales de ānexis ponit phs in quolibet negocio: vt in deliberatiuo posuit cōsiderationes speciales de maiori ꝛ minori competentes dicto negocio: cum docuit nos cognoscere maius conferens. Posuit etiam hmōi considerationes de possibili ꝛ ipossibili: cum dedit nobis viam ad bene posse persuadere: ꝛ docuit nos fm diuersas ciuilitates diuersimode persuadere: quia aliqua erant possibilia ad persuadendum vni ciuilitati: que non erant possibilia respectu alterius: sic etiam in epydeictico posuit considerationes de maiori ꝛ minori: cum docuit nos cognoscere maius ꝛ minus laudabile. Posuit etiā rōnes de possibili cū dedit nobis possibilitatē ꝛ facilitatē ad laudandū docendo nos appropinquātia laudabilibus ostendere

ostendere tanq̃ laudabilia: sic etiã in disceptatiuo negocio ponit considerationes de maiori & minori iferius: vbi docebit nos cognoscere maius & minus iniustum. Ponit etiam considerationes de possibili & impossibili sed q̃ specialiter spectat ad disceptatiuum in hoc capl'o: vbi nos docet q̃bus est possibile: & quibus non possibile iniustũ facere: vel qui de facili: & qui non de facili iniusta faciunt. Nã facile & non facile: siue difficile aliquo mõ sunt cognata possibili & impossibili: considerationes quędam cõmunes possibili & impossibili possibiles adaptari cuilibz negocio ponit in secũdo libro. ideo hic nos remittit ad locũ istũ. vbi de consiliabilibus specialibus de possibili & ipossibili hic habitis annectuntur consideratiões cõmunes: propter q̃d de eis sufficiens habetur cognitio. ¶ Aduertendũ tamẽ: q̃ de maiori & minori considerationes cõmunes nõ poterat tradere fm specialem tractatum. q: cõsiderationes speciales de eis requirebant consideratiões cõmunes. Ideo In tractatu de deliberatiuo negocio cuz determinauit de cõferente maiori & minori. docuit nos cognoscere maius & minus fm q̃ possunt adaptari ad quodlibet negocium: quod facit cum notificauit quid est excedẽs: quid maius: & quid magnum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ipsi aũt putant potẽtes esse maxime indemnes iniusta agere: qui sunt potentes loq: & actiui: & experti multorum agonum. Et si multi amici sint & diuites: & maxime quid si ipsi sunt q in his: que dicta sunt: putantur posse. Si aũt nõ: si sint ipsis tales amici: aut ministri: aut participes: propter hoc possunt & agere & latere: & nõ exoluere penam. Et si amici sint his: qui iniusta patiuntur. Aut iudicibus: amici quidez enim sine cautela ad iniusta pati: & cum pacificantur anteq̃ diuulgetur. Judices autem condonant: quibus vtiq3 amici fuerunt: & totaliter dimittũt: aut paruis dãnificant.

¶ Exequit̃ in speciali: q̃ in generali tetigerat: ideo quatuor facit fm q̃ quatuor tetigerat: q: primo inuestigat: q de facili iniusta faciunt: q: sunt potentes ad non exoluendũ penam. Scdo qui hoc faciunt: q: sunt latitiui. Tertio qui hoc faciunt ratione lucri. Quarto qui iniustitiã faciũt rõne eius q̃d habẽt cordi. Secũda ibi. (Latitiui aũt sunt.) Tertia ibi. (Et quibuscũ q̃ non latentibus). Quarta ibi. (Et q̃buscũq3 iniuria). ¶ Circa primum quatuor facit fm q̃ quatuor cõsiderationes adducit. q: p̃ ostẽdit aliquos eẽ potentes ad non soluendum ratione sui. Secũdo ratione amicorum. Tertio rõne eo҃ qui sunt passi iniusta. Quarto ratione corum: qui sunt passi iusta. Secunda ibi. (Et si multi amici). Tertia ibi. (Et si amici sint. (Quarta ibi (Aut iudicibus.) ¶ Prima consideratio talis. Ipsi homines maxime putant agere iniusta indemnes: siue sine dãno: qui sunt potentes loqui. Et actiui & experti multorũ agonum: q: tales rõne experientię credunt effugere damna: etiam si iniusta agant. ¶ Secũda talis. Q: etiam illi credunt euadere sine damno: si eis sint multi amici: & potissime si sint diuites: & maxime putant talia posse: quãdo ipsi dicti amici fuerunt in his: que dicta sunt. i. iniustificauerunt sicut ipsi: sed si non iniustificauerunt: hoc ẽ diuites amici: si amici aut ministri: aut compartiçipes: & contingunt ipsi diuitibus sunt tales. i. iniustificauerunt. Apparet etiam via ad non soluendam penam: adeo solebat: propter hoc possunt agere & latere. i. decipere & nõ exoluere pe-

nam. Utroq3 n. modo aliquis est potens ad nõ soluẽdũ: vel qui forte fecit habens societatẽ diuitũ: vel aliorũ qui diuitibus attinent. ¶ Tertia talis. Q: etiam sunt potẽtes ad non soluendũ penã: si sunt amici his: qui iniusta patiũtur. ¶ Quarta talis. Q: hoc etiaz possunt: si sunt amici iudicibus. Subdit aũt cãm dictorum. Nã iniuriantes amicis non exoluunt penam. q: amici sunt sine cautela ad pati iniusta. q: non incedunt cautelose ponẽdo querimoniã iudicibus & pacificantur anteq̃ diuulgetur. Reddit etiã causam q: amici iudicum non exoluunt: q: iudices cõdonant quibus amici fuerint. & totaliter dimittunt penam: & si dãnificant: dãnificant in paruis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Latitiui aũt sunt: qui contrarij sũt impositis velut circa vulnerationes: & pauper & turpis circa adulteria. Et valde i manifesto: & in oculis. non obseruabiles enim: q: nullus vtiq3 putaret. Et tanta & talia que neq3 vnus. Nõ obseruabilia enim & hec. Omnes enim consueta obseruant velut infirmitates: ita & iniurias: q: eniz nullus inq̃ infirmatus fuit: nullus veret̃.

¶ Ostendit qui penã non exoluunt: ex eo q̃ sunt latitiui. Et tria facit: q: primo ostendit hoc ex parte re҃ iniusta҃. Secũdo ex parte iniustificantium. Tertio ex p̃te modorum iniustificandi. Secũda ibi. (Et quibus nullus inimicus). Tertia ibi. (Et quibus existit occultatio.) ¶ Circa primũ tria facit fm q̃ res iniusta tripl'r põt cõsiderari: ad suũ contrariũ: ad suas conditiones: & ad suam magnitudinem & qualitatẽ. Secũda ibi. (Et q̃d valde). Tertia ibi. (Et tanta & talia). ¶ Prima cõsideratio talis. Q: illi sũt latitiui. q sunt contrarij impositis. i. q habent õtrias conditiones rebus iniustis quę imponuntur eis. Et ponit exemplum q̃ hõ sunt debiles circa vulnerationes. Naz fortes consueuerunt talia facere: & paupere: & turpes circa adulteria: q: diuites & turpes cõsueuerũt talia exercere. ¶ Secunda talis. Q: existentia valde i manifesto & in oculis cũ maiori latitatione colũnt̃. & dat causaz dicti: q: hõ res nõ sunt obseruabiles. Nullus. n. talibus curam adhibet: quia nullus vtiq3 putaret: q̃ talia q̃s auderet accipere. ¶ Tertia talis. Q: cũ aliquis q̃s iniustificat circa ea: quę sunt talia. & tanta: quę vnus nõ posset p̃ficere: & dat cãm dicti: q̃a omnia hęc non sunt obseruabilia. ¶ Manifestat autẽ h̃ p simile: q: omnes obseruant consueta: & sicut obseruant infirmitates: sic obseruant iniurias. Nã infirmitatẽ illam qua nullus vnq̃ infirmatus fuit: nullus veretur: nullus timet: nullus obseruat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quibus nullus inimicus aut multi. Hi quidem enim putant latere: q: non obseruantur. Hi autem latent: propterea q̃ nõ videnẽ vtiq3 acceptasse: q̃d obseruabantur: & q: responsio q̃ non vtiq3 attentassent.

¶ Ostendit latitantes ex parte ipso҃ iniustificãtiũ dicens: q̃ illi sunt latitatiui: q̃bus est nullus inimicus: aut multi inimici. & dat cãm dicti: q: hi q nõ hñt inimicos putat latere: q: non obseruantur: & nullus iponit eis insidias. Hi aũt q hñt multos inimicos ppterea latent: q: nõ vĩr. i. nõ credunt attẽtasse: q: obseruabant̃: vel insidiabant̃ inimicis suis: & q: cũ ẽ q̃d de eis. vtrũ forte fecissent: vnusq̃q3 hz i corde suo suppositionẽ hãc: q̃ nõ attẽtassent pp insidias inimicorũ: ideo non creduntur forte fecisse. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et quibus existit occultatio: aut modus: aut locus: aut dispositio facilis.

¶ Ostendit homines latere rone modi et facilitatis iniustificandi dicens: q illi sunt latitui: quibus existit occultatio: qr possunt occulte facere: aut existit eis modus iniustificandi: aut locus: aut dispositio facilis: qr de facili et commode iniustificant possunt: pp qd puerbialiter dr. Commoditas facit furem.

Et quibuscunqz non latentibus e ppulsatio pene: aut dilatio diutina: aut corruptione iudicum. Et quibus si fiat dannu: est depulsio possessionis: aut dilatio diutina: aut pp inopia nihil habebunt: qd perdant. Et quibus lucra quidem manifesta: aut magna: aut prope. Dana aut parua: aut inmanifesta: aut longe. Aut cui no est punitio equalis vtilitati: qua videtur habere tyrannis.

¶ In parte ista venatur phs iniustificationes de facili rone paucitatis damni: vel rone lucri: quod dannu superat. Ponit aut quatuor considerationes circa hec. Quaru prima respicit ipsam pena. Scda respicit re sm q dannu et pena attendit. Tertia respicit lucru. Quarta inequalitate punitionis. Scda ibi. (Et quibus si fiat). Tertia ibi. (Et qbus lucru). Quarta ibi. (Aut cui no e). ¶ Pria consideratio talis. Dr illi sunt proni et faciles ad iniuriandum quibuscunqz no latentibus est ppulsatio pene. i. qbus pena ppulsatur: et quasi adulat: dato q non latent. Hec aut ppulsatio hz ee: vel qr dilatio est diutina et diuturna: qr non statim soluut vel corruptione iudicu: cu pena aliqn ad nihilum redigitur. ¶ Scda talis. Dr illi de facili iniustificant: quibus si fiat dannu est depulsio possessionis. ideo q no in persona: sz in rebus exoluut penam: et maxime hoc contingit qn etia in tali damnificatione est dilatio diutina: aut si pp inopia nihil habent qd perdat. ¶ Tertia talis. Dr illi de facili iniustificant: quibus quidem lucra sunt manifesta: aut magna: aut prope: damna autem sunt parua: aut imanifesta: aut longe referantur singula singulis. ¶ Quarta talis e. Dr ille de facili iniustificat: cui punitio non est equalis vtilitati: qr maior est vtilitas q punitio: videntur isti hre quale. i. equale tyrannis: qr sicut tyranni non possunt esse prodigi sm phm in ethicas: qr oia accipiunt quasi sua: propter qd expense nunq excedunt facultates: sic istis in iniustificando punitio non excedit vtilitatem. Differt aut hec maxia a pcedente: qr est generalior illa: qr lucrum et dannum ei opposituz pprie videntur respicere res exteriores. Punitio aut et vtilitas tam sm exteriora q interiora attendi possunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quibuscunqz iniurie quide sunt acceptiones. Dana aut opprobria solum.

¶ Docet cognoscere de facili iniustificantes ratione eius: qr hnt cordi. et qr non equaliter omnes homines cordi habent oia: ideo duo facit: qr primo inuestigat: q sm diuersitatem hominum: et sm q diuersa cordi habet: diuersimode iniustificant. Scdo adducit quasda considerationes: sm quas hoies iniustificant: qr habent aliq apparentem excusationem de iustitia. Scda ibi. (Et qbus vtiqz). ¶ Circa primu tria facit sm q diuersitas hoium quatu ad psens tripl attendit. Na ppria diuersitas pot sumi ex ipsis hoibus pcipitis: qr aliqui magis affectant honores: aliqui vero magis pecunias. Scda sumitur ex ipso superiori pn dirigente sz q aliq sut fortunati: aliq ifortunati pnt manifestant minus pcipiunt influxus superiores principij: et substantiaru separatarum. Tertia diuersitas habetur per respectuz ad principia intrinseca: vt ad ronem et appetitum: sm q aliq sunt continentes. Primo ergo ponit considerationes p cparatione ad bonu. Scdo p cparatione ad fortuna. Tertio per cparatione ad principia intrinseca: vt ad intellectu et appetitu. Secuda ibi. (Et q sepe aut latuerint). Tertia ibi. (Dic qbus vtiqz mox sit). ¶ Circa pm ponit duas considerationes. sm q bona intrinseca dupli diuiduntur in pecuniam et honorem: siue vtile et honorabile. ¶ Prima g consideratio dur ex eo q aliq hoies magis diligunt pecunia. Scdo vo ex eo. q magis diligunt hoiem. Scda ibi. (Et qbus cntium). ¶ Dicit g primo: q illi sunt pni ad faciedu iniusta: qbus quecunqz iniurie. i. iniustitie sunt acceptiones vt qr iniusta faciut: acqrut pecunia: dana aut opprobria solu. ¶ Notandu aut q in h loco qbuscunqz facit distributione ad comodu: qr simplr no oes hoies sunt pni ad iniuriandu. si debeat accipere pecunia et sustinere opprobria: sz solu sunt huiq qui sunt talis moris. ¶ Deinde cu dicit.

¶ Et quibus contrarium: iniurie quide in quadam laudem: puta si accidat simul puniuisse pro patre: aut matre: sicut Zenoni. Damna aut in pecunias: aut fugaz: aut tale aliquod vtriqz enim iniuriant: et in vtroqz modo se habetes. Verutn no ide: sed cotrarijs moribus.

¶ Ponit alia considerationem sm q hoies diligut honores dicens: q illi sunt pni ad iniuriandu: qbus inest contriu. vt si iniurie et iniustitie sunt in eis in quada laude et honore. puta si faciedo iniuria: accidat eos simul puniisse inimicos p pre aut matre: sicut Zenoni accidebat: q simul cu iniuriatus fuit: vindicauit morte parentu. Damna aut sint in pecuniam: aut in fuga: vt qr opz eos exulare: aut aliqd tale: quod pot mensurari numismate. Addit aut q vtiqz. s. diligentes pecuniam et honorem vtroqz mo se hntes iniuriant. Verumtn non idem: sed contrij moribus: qr qui iniuriantur vt lucrent pecunia: dato q debeant opprobria sustinere: sut contrij moribus his q faciunt econuerso. ¶ Deinde cu dicit.

¶ Et qui sepe aut latuere: aut non damnificati fuerunt.

¶ Ponit considerationes p coparatione ad fortuna. Et duo facit sm q duas considerationes ponit. Quaz prima respicit eos q vnr bona fortuna habere. Scda vo eos q mala. Scda ibi. (Et q sepe pficere). ¶ Prima talis. Dr illi sut pni ad iniuriandu: qui aut sepe latuerant. aut no damnificati fuerunt. qr g vr eis habere fortunam secum: no curat iniuriari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et qui sepe perficere nequiuerunt. Sunt. n. quidem et in talibus: sicut et in bellicis: qui deuicti penitus volunt vincere.

¶ Ponit aliam. s. q illi sepe nequeunt perficere qd intendebant: pp quod infortunati videntur inardescentes ad obtinendu ppositum faciunt iniuriam faciunt: qd manifestat p simile. q in talibus iniustificationibus sunt qdaz se habentes. sicut in bellicis: q victi penitus volunt vincere: ideo sunt pni ad aggrediendum pugna. sic isti no valentes pficere qd volunt: quasi reputantes se victos sunt pni ad faciendam iniustitiam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quibus vtiqz mox sit delectabile: triste autem posterius: aut lucrum: dannum aute posterius. Incontinentes aut tales. Est autem incontinentia circa omnia quecuqz appetunt.

¶ Ponit considerationes per comparatione ad rationem et appetitu: prout aliqui sunt continentes et incontinetes. Secunda ibi. (Et in qbus vtiqz contriu. ¶ Dicit g primo q

incōtinentes sunt proni ad iniustificandū:qbus vtiqz ex iniustitia mox fit delectabile:triste aūt posterius:aut statim habent lucrum:damna aūt habent posterius:τ tales: qui sic agunt:sunt incōtinentes:accipiēdo incōtinētiā large:prout se extendit ad oēm iniustitiā.ideo addit φ incontinentia:de qua hic loquif:est circa omnia:quę homines appetunt. ¶ Deinde cum dicit.

Et quibus vtiqz cōtrariū:triste quidem aut dānum iam. Hos autem τ proficuū posteriora τ diuturniora. Incontinentes autem τ prudētiores talia persequuntur.

¶ Ponit consideratonē cōtrariā dicens:φ in quibus est contrariū.idest ꝯtrarius mos cōtrario modo iniustificāt:qr sunt proni tales ad iniustificandū:si iaz.idest statim inest eis triste:aut damnū:delectabile vero τ proficuum sunt eis posteriora τ diuturniora. Addit aūt φ q talia ꝑsequūtur:sunt continētes τ prudentes. Aliqui textus habēt incōtinētes.sed littera est corrupta:qđ patet ex alia littera:vbi habef:qui sunt super fine radicis. ¶ Notandū aūt φ cōtinentia τ prudentia nō sumunf hic pro virtutibus principalioribus:quia sic virtuosi non iniustificant:sed pro naturalibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quibus vtiqz contigerit opinari agere ꝑpter fortunaz:aut ꝑpter necessitatē:aut ꝑpter naturam:aut propter consuetudinem:τ totaliter peccare:sed non iniusta facere.

¶ Ponit consideratones:ſm quas aliqui iniustificant:qr habent aliqualē excusationē.Et duo facit:qr primo facit quod dictum est.Scđo qr dixerat hoies contrario modo se habētes cōtrarie iniustificare:ne crederet aliqs hoc eē vniuersalr verū.adducit cōsiderationes:ſm quas cōtrarie se habētes eodē mō iniustificāt.Scđa ibi.(Et q̄cūqz vtiqz.) Prima pars diuidif in ptes duas ſm φ duas considerationes ponit.Scđa ibi.(Et quibus vtiqz.) Prima cōsideratio talis:qz homines iniustificant in his:ex quib⁹.idest ſm φ contingit opinari eos agere ꝑpter fortunam:aut ꝑpter necessitatem:aut ꝑpter naturā aut ꝑpter consuetudinē:φ habent excusationē a peccato:qr necessitate vel natura.vel aliquo tali ducti nō volūtarie iniustificāt in his:ſm quę credunf peccare:sed nō iniusta facere.dicit enim peccatū ipsaz actionē inordinatā ſm iniusta facere. Addit supra h̄ rōnē voluntariā:ideo qui nō volūtarie inordinate agit:peccat:sed non iniustificat.¶ Deide cū dicit.

¶ Et quibus vtiqz fuerit id:quod est optimum adipisci.

¶ Ponit aliā.qr illi iniustificant quibus fuerit.idest qbus cōtingent adipisci id quod est optimum:τ honestū:τ pulchrū.Uidenf enim hoies excusabiles ab iniustitia quando ex iniuria:quā inferunt acquirunt aliquem statum honoris. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et q̄cūqz vtiqz indigentes fuerint:duplr enim sunt indigentes:aut enim vt necessarij:sicut egeni:aut vt excessus sicut diuites.

¶ Ponit considerationes ſm quas cōtrarij eodem modo iniustificant.Scđa ibi.(Et qui valde.) Prima talis:φ q̄ vtiqz fuerint indigentes de facili iniustificant:tamē indigentes sunt duplr τ ꝯtrarie:quia aut sunt tales:aut necessarij:sicut egeni sunt:aut excessu:sicut diuites:tā enī diuites q̄ pauperes aliena acquirunt:quia vtriqz indigent:sz non eodem modo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et qui valde complacentes:τ qui valde inglorij:hi quidem vt non gloriantes. Ipsi qdē igitur sic se habentes attentant.

¶ Ponit ꝯsiderationē scđam qr valde complacētes.i.valde honorabiles per se:τ valde inglorij.idest qui sunt sine omni honore de facili iniustificant:sed non eodez modo.nam hi.idest inglorij iniustificant:vt nō gloriantes:nihil enim possunt perdere de honore τ gloria qr nullū habēt. hi autē.idest valde gloriosi τ complacentes iniustificant:tanq̄ nihil magis gloriantes videf enīz eos esse in apice honoris:τ non possunt ipsum āmittere. Ultimo epilogat φ ipsi qdē igif sic se hn̄tes:vt dcm̄ ē:acceptāt iniustificaf.

Iniusta autem faciunt in tales:τ talia habētes:quibus ipsi indigēt vel in necessaria:vel in excessum:vel in fruitionem.

¶ In parte ista phs venaf in quales:τ q̄lia habentes hoies iniustificant.Et duo facit:qr primo premittit intentionē suā.Scđo exequif.Secunda ibi.(Et in remotos.) Dicit ergo p̄mo:φ hoies faciunt iniusta in tales:quales nos dicemus.Et in talia habentes:quibus ipsi indigent:τ distinguit modos idigēdi:qr quis pōt idigere in necessaria vt egentis:vl̄ in excessuz vt diues:vel i fruitionē vt voluptuosi. ¶ Deide cū dicit.

¶ Uel in remotos τ propinquos:horū enī punitio tarde velut predantes Calcedones.

¶ Exequif.τ tria facit:qr p̄mo venaf considerationes ſm quas hoies iniusta faciunt in aliquos:qr nō sperant puniri:τ de facili possunt hoc hr̄e.Scđo facit hoc rōne ipsaꝝ occasionū:q̄s habēt aliqui cōtra alios.Tertio venaf considerationes:ex eo φ hoies iniustificant in aliquos:qr nō videnf iniusta agere.Scđa ibi.(Et in eos ad quos habēt occasionē.) Tertia ibi.(Et in eos qui multa.) Circa p̄miū ponit septē considerationes.Scđa ibi.(Et in eos.qui non verenf.) Tertia ibi.(Et i desides.) Quarta ibi.(Et in verecundos.) Quinta ibi.(Et in eos qui a multis.) Sexta ibi.(Et in quos nunq̄.) Septia ibi.(Et in habitos criminosos.) Pria ꝯsideratio talis.Hoies sunt ꝓni ad faciēdū iniusta in remotos τ propinquos.Et dat causaz dicti:quia sumptio horū.idest respectu propinquorū est velox.Horū enī punitio quantū ad remotos est tarda.sicut predantes Calcedōes:q tarde puniebāf. ¶ Scđa talis.Hoies faciūt iniusta in eos:qui non vtuntur.idest non timēt āmittere sua:τ nō sunt obseruatiui.i.custoditiui suoꝝ.sed creduli:vt qr de facili credūt τ de facili res suas cōmodāt.Et dat cāz dicti:qr hoies de facili in talez iniustificant:quia oēs sic iniustificantes ostēdit de facili latere. ¶ Tertia talis. Hoies de facili iniustificant in desides.idest in pigros.Et dat causaz quia solicitī est resistere:piger aūt non resistit. ¶ Quarta talis. De facili iniustificant in verecūdos:τ ē rō:quia tales non sunt impugnatiui pro lucro. ¶ Quita talis. Hoies iniustificāt in eos qui a multis sunt passi iniustitiā:τ non expulerunt.idest contradixerunt:τ non fecerunt inde vindictam.Sunt enim homines existentes his ſm prouerbium:qđ est odire malū.nam hoies tales videnf habere odio.vnde alia lra habz:φ tales ſm prouerbium sunt repudiati non habentes adiutores. ¶ Sexta talis: Qr homines iniusta faciunt circa quos nūq̄:τ in quos sepe iniustificauerunt.Et subdit causam:quia vtrīqz sunt sine obseruatione.nam hi nunq̄ offensi nō obseruant.hi aūt multotiens offensi:quasi desperātes:vel fastiditi nō amplius obseruant. ¶ Septima talis. Hoies iniustificāt in eos:qui habentur criminosi:τ in eos qui de facili sūt criminabiles:τ proni ad malefaciendū.Et dat cāz:qr tales

non volunt trahere aliquos in causam timentes iudices. et dato q traherent: nunq̄ obtinerent: qr nō possunt persuadere propter odiū et inuidiam: quā sustinent ab alijs. idest quā alij habent in eos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et in eos: qui non verētur: neq3 obseruatiui sunt: sed creditum facile oēs latere. Et in desides: solicitū enī resistere. Et in verecūdos: non enī pugnatiui pro lucro. Et in eos qui a multis iniusta passi sunt et non exiluerunt: vt existētes sm ꝓuerbium hi odire valde. Et in quos nunq̄: et in quos sepe. vtriq3 enī sine obseruatione. Hi quidem vt nunq̄: hi autē vt nō vtriq3. Amplius et in habitus criminosos: et in facile criminabiles. Tales enī neq3 volunt timentes iudices: neq3 possunt persuadere tanq̄ odiū et inuidiā sustinentes: ad quos hñt occasionē: aut ꝓgenitoꝝ: aut sui ipsoꝝ: aut amicoꝝ aut eorū: q fecerīt male: aut q i ipsos debuerūt facerē: aut i ipōs: aut i parētes: aut i eos ad quos afficiūt: aut enī ꝓpria occasiōe idiget solū malicia.

¶ Ponit considerationes sm quas hoīes iniusta faciūt in aliquos: qui habēt occasionē cōtra eos. Et duo facit: quia ꝑmo facit qd̄ dictū est. Scd̄o qr hoīes semꝑ quērūt occasionē ad iniustificandū tanq̄ sit delectabile quid eēt iniustificando. ideo annectit considerationes de iniustificatiōe de eo qd̄ delectabile vl' facile sit hoībus iniustificare. Secūda ibi. (Et inimicos.) Dicit ergo: q hoīes iniustificant in eos. ad quos habēt occasionē: aut ꝓgenitoꝝ: aut sui ipsorū: siue amicoꝝ: vt qr nocuerūt vel nocere voluerūt eis. ideo addit: q illi ad quos hoīes occasionē habēt: debent esse de numero eorū qui male fecerunt: aut facere deliberauerūt. In ipōs autē. aut in parentes. aut in eos. ad quos afficiuntur. vnde ꝓuerbiū est: q malicia solū indiget occasiōe: qr hoīes vt iniustificēt occasionē q̄rūt. ¶ Dei. etc.

¶ Et inimicos et amicos. In hoc quidē enī facile: in hoc autē delectabile: et in eos q sine amicis: et non industrios dicere: aut agere: aut enī non attentant cōqueri: aut desistunt: aut nihil obtinent. Et in eos: quibus nō eoꝝ morari: vt obtineant iudiciū: aut obtineant vindictam: vtputa extranei et autourgo. idest ipsimet manibus operantes: in modico enī si dissoluant facile tales extrediantur.

¶ Ponit considerationes: q hoīes iniustificant: qr delectabile: vel facile sit eis iniustificare. nam licz tales considerationes in ꝑncipio huius capl'i posuerit: habēt tamen talia sp̄ciale locū hic rōne cōsiderationis iam dicte. Circa hoc autē tria facit: sm q tres cōsiderationes ponit. Scd̄a ibi. (Et in eos qui sine tristitia.) Tertia ibi. (Et in eos quibus.) Prima talis. Hoīes iniustificāt inimicos et amicos et subdit causam: qui iniustificare in hos. idest in amicos est facile iniustificare autem in hos. idest inimicos est delectabile. ¶ Scd̄a talis. Hoīes iniustificant in eos q sunt sine amicis: et nō sunt industrij dicere neq3 agere: et subdit causam: qr illi qui sunt sine amicis non attentant ꝯqueri. qui autē nō sunt industrij ad dicendū: desistunt conquerere: qr nesciūt: et si conquerant̄: non industrij sunt ad agendū vt obtineāt: eo qd̄ facere ignorāt. ¶ Tertia talis. Hoīes iniustificant in eos: in quibus nō est eorū morari: vt obtineant iudiciū. et tales sunt extranei et autourgo idest ipsimet manibus operantes. Et dat causā dicēs: qr extranei et manibus operantes. si in modico dissoluant̄ et teneant̄ ꝑ aliquod tempus in cā: de facili tales extrediant̄. et dimittunt totū: et ideo libenter contra tales hoīes occasionem inueniunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et in eos: qui multa iniusta exercuerunt: aut talia qualia patiunt̄. Videt̄ enī esse aliquid ꝓpe ei: qd̄ est iniuste agere: in talē iniusta exercere: vt cōsuetū: et iniusta facere. Dico autē: puta si quis cōsuetū molestare molestauerit. Et i eos q aut fecerīt mala: aut facer̄ voluerīt: aut in volētes: aut facturos. Habet enī delectabile et honestū: et est hoc prope ei: qd̄ est nō videri iniustū agere. Et in eos: quibus tribuūt: aut in amicos: aut in admiratiōe existētes: aut amicis. aut dominis: aut ad quos totaliter viuunt ipsi: et ad quos est epichiā habere. Et in eos: in quibus inclinati fuerūt post separati velut Calippus fecit ea: que circa Dyonē: etenim talia sunt ꝓpe ei: qd̄ est nō videri iniustū agere. Et in eos qui ab alijs passuri erant: si non ipsi tanq̄ non sit possibile cōsiliū adhibuisse: sicut dicit̄ Enixidemus Gelonē misisse cōpedes in seruitutē redacto: qr ꝑuenit tāq̄ et ipse seruus futurus erat. Et in eos quibus iniusta cū fecerint potuerunt multa iusta agere tanq̄ de facili recompēsaturi: sicut ait Jason thesallus. Oportere quedā iniusta facere: quatenus et possunt multa iusta fieri. Et que omnes: aut multi iniusta facere ꝯsueuerūt: veniā enī putāt obtinere.

¶ Venant̄ considerationes: put iusta facientes excusant̄. excusari autē vel nō culpari aliquē de iniusticia pōt cōtingere dupl'r. Pri͂o si nō est manifestū quid iustū: et qd non iustū. Scd̄o si nō est manifestū qd factū. et qd nō factū. ideo duo facit: qr pri͂o venat̄ cōsiderationes tales: quia nō est manifestū qd iustū. Scd̄o qr ignorat̄ ipsum factū. Scd̄a ibi. (Et facilis occultare.) Circa ꝑmū ponit septē cōsiderationes. Scd̄a ibi. (Et in eos qui aut.) Tertia ibi. (Et in eos qui tribuunt.) Quarta ibi. (Et in eos qui inclinati.) Quīta ibi. (Et in eos q.) Sexta ibi. (Et i eos qbus.) Septia ibi. (Et q̄ in oēs.) ¶ Pri͂a talis. Qr hoīes faciūt iniusta in eos: qui multa iniusta exercuerunt. et potissime hoc fit. qñ talia iniusta fecerunt: qualia patiūt̄: et est rōq3 exercere iniusta in talē: qui multa iniusta fecit: vī esse aliquid ꝓpe ei: qd̄ est nō iniusta agere. Et maxime si eo mō iniusta fiūt tali vt ipsi ꝯsueuerūt iniustificare: et exēplū se puta. si quis molestauerit cōsuetū molestare. ¶ Scd̄a talis est. Qr hoīes iniusta faciūt in eos q aut fecerunt mala: aut facere voluerunt: maxie circa eaun quę cernebant eos volentes malefacere: aut malefacturos: qr si appareret tales malefacere malefacienti potissime hoc apparet qñ sꝫ ea cū tali malo agitur sm quę peccauerāt. Et ideo subdit causam dicēs: qr hoīc. s. sic iniustificanti inimicis: hꝫ delectabile et honestū. et hoc ꝓpe est ei: qd̄ est non videri iniustū agere: differt autē hec cōsideratio a precedēte: qr vlt'ius. ¶ Tertia talis. Qr hoīes iniusta faciūt in eos: quibus tribuunt.

bitrant: aut in amicos: aut in eos: apud quos sunt existẽtes in admiratiõe: aut amicis: aut dñis: aut totaliter ad quos ipsi viuunt: ꝛ ad quos est. idest ꝯuenit epicheiã. idest excellentẽ iusticiam hr̃e. Habꝫ aũt ista cõsideratio eadẽ cam cũ predictis. nam ad amatos siue ad amicos: ꝛ ad dños. ꝛ viꝛ ad eos: ad quos debemus hr̃e epicheiã iniusta facimus qꝛ nõ est credibile. ꝙ circa tales iniustificem⁹ ideo qcqd agit: videt̃ non iniustũ esse. ℭ Quarta talis. Quia hoies iniusta faciunt in eos: in quibus. idest aliquibus fuerũt inclinati recipiendo iniusticiã ab eis ꝛ past separati. idest diuisi ab illis. Consuetũ enĩ est: ꝙ hoies separant ab his: qui anticipauerũt iniuriando. vñ alia lr̃a habꝫ. ꝙ hoies iniusta faciũt in eos: qui anticipauerũt in nominãdo ꝛ iniuriãdo: sic Calippus fecit ea. q̃ circa Dyonẽ: qꝛ forte Dyõ prius iniuriã fecerat. ꝛ dat causam dicti: qꝛ et alia sunt ꝑpe ei. qd̃ nõ est videri iniustũ agere. ℭ Notãdũ aũt ꝙ hoies iniuriant̃ his: qui prius iniustificauerũt: qꝛ quęrunt occasionẽ vt apparuit in ꝯsideratione prius dicta. Tamẽ etiã qꝛ videt̃ eis quodãmodo iusta facere: vt apparet ex his quę dicta sunt. ꝑpter h̃ ꝯsideratio nõ est eadẽ. imo multe ꝯsiderationes alię circa hoc idem fieri possent. ℭ Quita talis. Qꝛ hoies iniusta faciunt in eos: qui ab alijs passuri erant. si vo ipsi hoc fecissent tanq̃ non sit iam possibile consiliũ adhibuisse: vel ire hꝫ alia lr̃a. sicut nõ amplius idigẽs cõsultare: sicut dicit̃ Enixidemus Heloni misisse ꝯpedes in seruitutẽ redacto. ꝓuenit eñ tanq̃ ꝛ ipse Helon facturus erat seruus. etiã si ille nõ redegisset ipsũ in seruitutẽ. Sic etiã fabulose dicit̃: ꝙ lupus inueniẽs agnũ sine matre comedit eũ. asserẽs se nõ facere ei iniuriã: qꝛ oportebat agnũ mori cũ sine lacte matris viuere non posset. ℭ Sexta talis est. Qꝛ iniusta faciunt in eos: quibus cũ iniustę fecerũt poterunt multa iniusta agere ꝑpter recompensationẽ: sicut Jason thesalus ait: oportere quędã iniusta facere: quę possint. ꝛ multa iusta fieri. ℭ Septia talis est. Iniusta faciũt in his: circa quę oẽs aut multi cõsueuerũt iniustificare: qꝛ talia vel non vident̃ iniusta. vel homines putant obtinere veniam. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Et facilia occultare: talia aũt quecũqꝫ: aut cito ꝯsumunt̃: vtputa esculenta: aut facile ꝑmutabilia figuris: aut colorib⁹: aut transibus: aut que in multis locis abscondere facile: talia aũt sũt: que facile portabilia: ꝛ in paruis locis recõdibilia. Et ea quibus indifferẽtia ꝛ similia multa prestiterunt iniusta facienti. Et quecũqꝫ verecundantur dicere iniusta passi velut mulierꝝ ꝓpriarũ: aut in seipsos: aut in filios: ꝛ ea in quibuscũqꝫ amare plantatiões: videbit̃ vtiqꝫ cõferens. talia autẽ sunt parua: ꝛ in quibus venia. Qualiter quidẽ igitur habẽtes iniusta faciunt: ꝛ qualia: ꝛ in quales: ꝛ ꝑpter quid ferre hec sunt.

ℭ Ponit consideratiões: sm̃ quas hoies iniustificãt: quia semꝑ ignorat̃ ipsũ factũ. Et q̃tuor facit sm̃ ꝙ quattuor cõsiderationes ponit. Scḋa ibi. (Et ea quibus indifferentia.) Tertia ibi. (Et quecũqꝫ verecũdant̃.) Quarta ibi. (Et ea in quibuscũqꝫ amare.) ℭ Prima talis. Qꝛ hoies iniustificãt circa ea: quę sũt facilia occultare. Et exemplificat de multis dicens: ꝙ talia sunt: quę cito cõsumantur: vt esculenta: siue comestibilia: ꝛ etiã ea quę de facili sunt permutabilia figuris: sicut vasa argentea: aut sunt permutabilia coloribus: vt vestibus: aut transibus. i. mixturis: vt habet alia lr̃a: et cũ sunt blada: aut quę in multis locis est facile abscõdere: ꝛ talia sunt: quę de facili sunt portabilia: ꝛ in paruis locis recondibilia: circa oĩa hic homo iniustificat: qꝛ de facili latet factũ. ℭ Posset aũt h̃ ꝯsideratio in tot cõsiderationes diuidi quot sunt: de q̃bus facta est mẽtio. ℭ Scḋa talis. Qꝛ ea quibus sunt talia indifferentia. ꝛ similia prestiterunt multa adminicula iniusta facienti. iõ hõ de facili iniustificat in accipiendo denarios. qꝛ ꝑpter similitudinẽ ꝛ indifferentiã. quã hñt adinuicem: nõ recognoscunt̃. ℭ Tertia talis est. Qꝛ iniusta faciunt: circa quę verecundant̃ dicere iniusta passi: velut sunt multũ ꝓprioꝝ iniurię: aut etiã iniurię i seipsos: aut in filios nã talia facta ignorant̃: eo ꝙ passi ea taceant. ℭ Quarta talis. Et iniusta faciunt circa ea in quibuscũqꝫ cõferẽs videbit̃ amare plantationes. idest iniustitiã: vt habꝫ alia lr̃a. nam sm̃ iustitiã. ꝛ amicitiã plantat̃ ciuitas: talia aũt sunt parua: ꝛ in quibus est venia. nã ex eo qd̃ hõ confert ꝛ tribuit parua videt̃ ꝙ ille diligat amicitiã: ꝛ iustitiã: ꝛ ꝙ ipse diligat plãtationes amicoꝝ ꝛ ciuiũ: ꝛ si ꝓ quolibꝫ paruo quis turbari deberet: nõ posset durare amicitia: neqꝫ ciuitas. Ultio epilogat dicẽs: ꝙ qualiter hñtes iniusta faciunt: ꝛ qualia ꝛ in quales: ꝛ ꝑpter quã fere hęc dicta sint.

Iniustitias autem omnes: ꝛ iustitias diuidamus incipiẽtes primũ hinc. Determinata sunt autem iusta ꝛ iniusta ad leges duas: ꝛ ad quos est.

ℭ In parte ista determinat phs de iusto ꝛ iniusto. Et duo facit: qꝛ pmo determinat de iusto ꝛ iniusto. Scḋo determinat de annexis. Scḋa ibi. (Et iniustitię aũt.) Circa primũ tria facit: qꝛ primo continuat se ad dicenda: ꝛ pmittit duas destinctiones de iusto ꝛ iniusto. Scḋo illas diuisiones declarat. Tertio exequit̃ de intento. Scḋa ibi. (Dico aũt legem.) Tertia ibi. (Oibus autẽ iniustitijs.) Dicit ꝙ pmo: diuidamus oẽs iustitias ꝛ iniustitias incipientes primo hinc. idest ex loco hoc: qꝛ iusta ꝛ iniusta sunt determinata ꝛ diuisa dupl'r: vt per ꝯparationẽ ad leges duas: ꝛ ad eos ad quos est. ℭ Deinde cũ dicit.

ℭ Dupliciter dico autẽ legem hanc quidem ꝓpriam: hanc autem cõmunẽ: propriã quidem eam que singulis determinata ẽ ad seipsos. Et harũ hanc quidã non scriptã. Hãc aũt scriptã.

ℭ Exponit qd̃ dixerat. Et duo facit: qꝛ ostendit quõ determinantur ꝛ distinguũt̃ iusta ꝛ iniusta sm̃ duas leges. Secundo quõ determinãt̃ per cõparationẽ ad leges duas: ꝛ ad eos ad quos sunt. Scḋa ibi. (Ad quos aũt dupl'r.) Circa primũ duo facit: qꝛ primo distinguit legẽ in cõmunẽ ꝛ ꝓpriã. Dicit ergo. dico aũt legẽ hanc quidẽ propriã. hãc aũt cõmunẽ: ꝓpriã quidẽ eã: quę singulis determinata est ad seipsos: appellat enĩ legẽ ꝓpriã ius positiuũ: qd̃ sm̃ diuersitatẽ hoium diuersificat̃. Subdit aũt ꝙ harũ legum propriarũ hanc qdẽ dicim⁹ non scriptã. hanc aũt scriptã. ℭ Notãdũ aũt ꝙ ius positiuũ põt esse scriptũ: ꝛ nõ scriptũ. nã existentes in eadẽ domo viuunt sm̃ leges positas a patre familias: ꝛ huiꝰ leges nõ semꝑ rediguũt̃ in scripto. Rursum leges positiuę scribunt̃: vt apparet in legibus ciuitatũ: nec hoc est cõtra dicta superius: vbi phs nõ scriptã appellauit legẽ nãlem. nam licꝫ ius positiuũ possit eẽ non scriptũ: semꝑ tamẽ quantũ est de se indiget: qd̃ scribat̃ ex tenus: qꝛ põt cadere a memoria: sꝫ nõ sic nãliter nobis inditũ: sic ꝛ ius nãle põt scribi. tamẽ quantũ est de se nõ indiget vt scribat̃: qꝛ est nobis nãliter inditũ. Uidemus di

ꝙ gentes que legem nõ hñt naturaliter ea que legis sũt faciunt: ⁊ mõstrante opus legis scriptũ in cordibus eorum. ergo per antonomasiã ius nãle dꝫ dici ius nõ scriptũ: quia quantũ est de se non indiget vt scribatur. sic ⁊ ius positiuũ ſm se cõsideratũ debꝫ dici scriptũ ius: quia de se indiget vt scribatur. Potest tñ esse nõ scriptũ: vt ostẽsuꝫ est. ¶ Deinde. c. d.

¶ Cõem aũt ſm nãm. Est enim ꝙ determinant aliquid omnes natura cõe iustũ ⁊ iniustũ: cuius nulla societas adinuicem sit: neqꝫ pactuꝫ.

¶ Determinat de lege cõmuni: siue de lege nãli. Et tria facit: quia pmo ostẽdit qd est ius nãle. Scdõ declarat ꝙ dixerat per vnũ exemplũ. Tertio per aliud. Scda ibi. (Ut ⁊ Sophoclei.) Tertia ibi. (Et vt Empedocles.) Dicit ergo ꝙ ipse appellat cõmunẽ lege eã: que est ſm nãm. nã aliquid est cõe naturalr iustũ ⁊ iniustũ qđ oẽs diuinãt: vel omnes vaticinant: vt bꝫ alia lr̃a. nã ius nãle est idẽ apud omnes vt pot hri ex quinto libro ethicoꝝ. Est eni tale institutuꝫ comune: cuius nulla societas adinuicẽ neqꝫ vllũ pactum sit quod statuerit hoc esse iustum. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et sophoclei antigona videt dicẽs: ꝙ iustuꝫ absolutũ est sepelire ciuitatis edificatorẽ tãqꝫ nã ens. hoc iustum neqꝫ nunc: neqꝫ heri: sꝫ sp viuit: hoc ⁊ nullus nouit: ex quo apparuit.

¶ Declarat qđ dixerat: quia antigona sophoclei. hoc est quedaꝫ vt habꝫ littera arabica. vel forte melius antigona sophoclei fuit poema alicuius poete: huius aũt poema videt dicẽs. idest videt dicere: ꝙ iustũ absolutũ. idest cõmune est sepelire edificatorẽ ciuitatis: ⁊ hoc iustũ est tanqꝫ nã. vnde est semp ⁊ vbiqꝫ. ideo ait: ꝙ tale iustũ nõ est nũc: ⁊ nõ heri. sed semp viuit. idest semp est hoc iustũ: ⁊ nullus nouit ex quo apparuit. nã nãliter idita qdãmodo nescimus vnde veniãt: ppter qđ Cõmẽtator i tertio de aĩa loquẽs de propositionibus pmis: a quibus alie deriuant. dicit ꝙ nescimus vnde sint: sic ⁊ iusta nãlia: a quibus aliqua iusta sumunt originẽ: nescimus vnde veniãt. Quõ aũt naturalia sint nobis naturalr indita: ⁊ que nescimus vnde sint. cum intellectus noster sit sicut tabula rasa. ⁊ oĩa pncipia siue speculabiliũ siue operabiliuꝫ nobis fiant cognita via sensus ⁊ memorie ⁊ experientie: ostendere non est presentis speculationis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ut Empedocles dicit de non occidẽdo animatũ. hoc eni non his quidẽ iustũ: illis autem non iustum. Sed ꝙ omni legi tantũ: ⁊ vt late diffusum etherem: qui continuatim protenditur: ⁊ per inexplebilem claritatem: ⁊ vt dicit in messeniaco Alcbidamas.

¶ Declarat qđ dixerat per aliud exemplũ: siue per aliud dictũ. Nam empedocles dicit de nõ occidendo aĩatuꝫ: ꝙ nõ est his quidẽ iustũ. illis aũt nõ iustum: sed est qd oĩuꝫ legitimũ. Apparet aũt ꝙ primũ dictũ declarat ius nãle ex eo qđ est semper: hoc aũt qđ nũc dicitur: declarat ipsuꝫ ex eo qđ est vbiqꝫ ⁊ apd oẽs. Addit aũt ad dclarationẽ: ꝙ quiddã appellant ius nãle ethere perlate diffusum quia continuatim protendit per inexplebilẽ: vel per inexplicabileꝫ claritatẽ: vt dic in messeniaco Alcbidamas. idest vt dicit talis i tali libro. vt littera arabica videt habere. Assimilatur autẽ ius nãle etheri: siue igni in ppria spera: quia sicut ignis in propria spera est maxime clarus: ⁊ maxime diaphanus: ⁊ cõtinuatim ptendit: quia non cõpatit secum admixtionẽ cõtrarij: sic ius nãle est clarũ: quia semp ⁊ apud omnes hꝫ vigorẽ suũ: ⁊ continuatim ptendit: quia hoc qđ est: semper est: ⁊ vbiqꝫ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et ad quos autẽ dupliciter sumit iustuꝫ vel iniustum: aut enim ad cõmune: aut ad vnũ cõmunicantiũ: que opꝫ agere: ⁊ nõ agere: ppter quod ⁊ iniustitias dupliciter est agere iniuste ⁊ iuste agere: aut enim ad vnũ determinatuꝫ: aut ad cõmune: adulterans enim ⁊ verberans iniuste agit in quadam determinatoruꝫ parte: miliuans autem in commune.

¶ Postqꝫ diuisit legem per naturalẽ ⁊ positiuã: diuidit eã per cõparationẽ nãleꝫ ad eos: ad quos est dicẽs. Ad quos aũt duplr quia lex siue ea: que opꝫ aliqueꝫ agere: aut facere ad cõem est. i. ad totaꝫ ciuitatẽ: aut ad vnũ cõciuiũ. idest ad aliquẽ ciuiuꝫ: ppter qđ duplr est iuste agere iustitias: aut iniuste agere iniustitias: quia hoc aut est ad totũ commune: aut est determinatũ ad vnũ tantũ. Et ponit exemplũ. quia adulterans: aut verberãs iniuste agit in quadã parte determinatorũ. idest in aliqua parte determinata: vt in vno ciue: militans aũt iniuste agit in cõmune. idest ꝯtra cõmune: quia tota ciuitas ex hoc offendit. ¶ Deide cũ dic.

¶ Omnibus autẽ iniustitijs diuisis: ⁊ his existentibus ad cõmune: his autẽ ad aliũ: ⁊ ad alios resumentes quid est adichiste dicamus reliqua. Est autem adichiste a volentibus iniusta pati: adichem enim determinatũ est prius voluntarium esse.

¶ Exequit de iusto ⁊ iniusto. Et duo facit: quia pmo dicit resumendã esse diffinitionẽ iniusticie ⁊ resumit eã: vt appareat quid restet dicere de iustitia. Scdõ ex hoc inuestigat quid spectet ad psentẽ tractatuꝫ dicere de iusticia: ⁊ quid non spectet. Scda ibi. (Om aũt non necessariũ.) Dicit ergo primo: ꝙ diuisis omnibus iniusticijs existentibus ad cõe: his aut ad aliũ vel ad alios: vt ad aliquẽ ciuem: vel ad aliquos resumẽtes qd est adichiste. i. qd ẽ iniusticia dicamus reliqꝫ dicẽda de iniusticia. iõ ait: ꝙ adichiste. iõ iniusticiam iniustificare. vel vt hꝫ alia lr̃a est pati nõ iusta a volẽtibus: sic supra determinatũ est adichẽ. i. iniustificantẽ est voluntariũ: põt eni dicere adhichaste ab a: qđ est sine ⁊ dica: quasi sine dica: vel sine regula. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniã necessarium iniusta patientẽ ledi ⁊ inuoluntarie ledi: nocumenta quideꝫ ex prioribus manifesta sunt. Bona eni ⁊ mala diuisa sũt ſm se prius ⁊ volũtaria: quia sũt qcũqꝫ sciẽtes.

¶ Ex diffinitione iniusticie inuestigat quid spectet ad istũ tractatũ dicere de iniusticia. Et duo facit: quia prio inquirit quid nõ spectet. Scdõ quid spectet. Scda ibi. (Quoniaꝫ aut cõfitẽtes.) Circa primũ tria facit: quia pmo resumit quedam superius dicta. Scdõ ex hoc cõcludit oẽs querimonias ee altero quattuor modoꝝ. Tertio concludit ꝙ non spectat ad istũ tractatũ dicere de iniusticia: eo ꝙ sit superius patefactũ: vel quia infra patebit. Scda ibi. (Quare necesse omnes.) Tertia ibi. (De ira quidẽ igitur.) Resumit ergo quedã supradicta: ꝙ quia necessariũ est iniusta patientẽ ledi ⁊ inuoluntarie ledi: quia nullus iniusta patitur voluntarie: lesiones aũt siue nocumenta manifesta sunt ex prioribus. quia ſm se prius: siue supra sunt diuisa bona ⁊ mala: siue cõferẽtia ⁊ nociua. ⁊ manifesta fuerũt: que voluntaria sunt: quia sunt quecũqꝫ scientes ⁊ eligentes faciũt pognĩssis his quasi superius manifestatis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare necesse oẽs inculpationes ad cõe vel

ad ppriũ

ad propriũ esse: aut ignorãtis: aut volẽtis: aut nolentis: ⁊ scientis: ⁊ horum hec quidem eligentes: hec autem propter passionem.

ℭ Cõcludit omnes inculpationes siue querellas: vt habȝ alia littera: tã ad cõmune ꝙ̃ ad ꝓpriũ ee ſm q̃ttuor vl ſm tria genera: qꝛ aut sunt ignorãtis. aut volẽtis: aut cũ quis male agit non volens. aut sunt volentis ⁊ scientis: ⁊ eoꝝ que sunt a volente ⁊ sciente: hec quidẽ sunt eligẽtes. idest ꝑ electionẽ: hec aũt ꝑ ꝑ passionẽ his sic diuisis. ℭ Dei. ⁊c.

ℭ De ira quidẽ igit̃ dicet̃ in his: que circa passiones: que autẽ eligunt: ⁊ qualiter habentes dicenum est prius.

ℭ Ostendit quid notãdũ restet dicere. nã lȝ aliq iniustificent extra. ⁊ ꝓpter passionẽ. cũ de ira determinare nõ est ꝓsentis speculationis qꝛ de eo dicit̃ in scdo in his: que circa passionẽ rursum: licȝ aliqui iniustificent eligentes: non tamẽ nunc est dicendũ. que ⁊ qualr se habẽtes eligunt: qꝛ de hoc dictum est prius. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Qm̃ autem cõfitentes sepe actũ esse: intitulationẽ aũt non confitent̃: aut circa qd̃ intitulatio: puta accepisse quidẽ: sed non furatũ fuisse ⁊ ꝑcussisse prius: sed nõ iniuriã fecisse: ⁊ simꝉ fuisse: sed non adulteratũ fuisse: aut furtuȝ fecisse: sed non facere spoliationẽ. Nõ enim dei aliqd: aut superexcessisse: sed non publice: aut disseruisse cum aduersarijs: sed non prodidisse: ꝓpter hoc oportebit vtiqȝ. Et de his determinare: quid est furtũ: quid iniuria: quid adulteriuȝ: quatenus siue existere: siue nõ existere velimus ostendere habeamus clare qd̃ iustũ.

ℭ Inuestigat quid restet dicendũ de iniusticia. Et duo facit: qꝛ ꝑmo dicit: ꝙ sepe quis confitetur quid factũ sit: nõ tamẽ cõfitet̃ se furatũ fuisse: vel adulterasse. Ideo inuestigandũ restat: quid importat̃ noie furti: vel noie adulterij. Scdo ostendit hoc. Scda ibi. (Sunt aũt oia talia.) Dicit ergo ꝑmo: ꝙ sepe hoies sunt cõfitentes actũ esse: nũ tamẽ cõfitent̃ intitulationẽ. idest impositionẽ: vel illud circa qd̃ est intitulatio: vel impositio: ⁊ exponit se: vt puta aliqs ꝯfitet̃ se accepisse: ⁊ ita ꝯfitet̃ actũ eẽ siue factuȝ: tñ qꝛ ex h̃ intitulabat̃ vel iponebat̃ ei furtuȝ nõ ꝯfitet̃ intitulationes: qꝛ nõ ꝯfitet̃ se fuisse furatũ: sic etiã ꝯfitet̃ se ꝑus ꝑcussisse: sed non fecisse iniuriã: ⁊ simul fuisse cu aliq̃: sed non fuisse adulteratum. ⁊ aliquãdo quis cõfitet̃ iniuriã. sȝ nõ confitetur tantã: quanta ei imponit̃: vt cõfitet̃ se fuisse furatũ: sȝ nõ spoliasse sacra: qꝛ nõ accepit aliqd dei: vl̃ aliqd diuinũ: aut cõfitet̃ superexcessisse: sed nõ publice: ⁊ disseruisse. idest disputasse: vl̃ locutũ fuisse cũ aduersarijs. idest cum inimicis: sed non prodidisse: ⁊ qꝛ de talib⁹ sunt potissime accusatiões ⁊ lites: ideo oportebit de eis determinare: ꝓpter hoc restat ondere qd̃ sit furtũ. quid iniuria: qd̃ adulteriũ quatenus siue velimus ondere talia existere: siue nõ existere. hẽamus declarare qd̃ iustũ. ℭ Deide. c. d.

ℭ Sunt aũt oia talia de iustũ esse ⁊ prauũ: aut nõ iustuȝ litigatio: in electione enim est nequitia ⁊ iniustũ facere. Talia aũt noium cõsignificãt electionẽ. puta fecisse iniuriã ⁊ furtũ. Nõ eni si ꝑcussit penitus iniuriatus est. sed si grã hui⁹ puta eius qd̃ est inhonorare illũ: aut vt ipse delectaretur. Neqȝ penitus si clam accepit furatus. sed si nocumentum eius: a quo accepit: ⁊ appropriationẽ sui. Similiter autẽ ⁊ de alijs se habet sicut ⁊ de alijs.

ℭ Declarat quid ipoztet̃ noie iusti vel iniusti. Et duo facit: qꝛ ꝑ facit qd̃ dictũ est. Scdo descẽdit spãlr ad quãdã speciẽ iusticie q̃ dr̃ epicheia. Scda ibi. (Qm̃ aũt iustoꝝ.) Dicit ergo ꝙ oia talia st̃ quedã litigatio ḋ eẽ iustũ ⁊ prauũ: aut de ñ eẽ iustũ neqȝ prauũ. Et qꝛ in electiõe est nequitia: ⁊ dẽ iniustũ facere: ideo nominũ puta fecisse iniuriã fecisse furtuȝ cõsignificant electionẽ. ideo addit. ꝙ si ꝑcussit: ꝓpter hoc nõ penitus possumus arguere: ꝙ est iniuriatus. sed si h̃ hoc fecit grã hui⁹. puta qꝛ volebat illum inhonorare: aut ipse percutiens percussit: vt ipse delectaret̃: neqȝ si clã accepit sequit̃ ꝙ sit furatus: sed furatus est si hoc fecit intendens nocumentũ eius. a quo accepit: ⁊ appropriationẽ sui: vt qꝛ intendebat rem acceptã sibi appropriare. Et de alijs se hȝ similr: sicut de alijs: qꝛ ſm ꝙ sunt alie ⁊ alie iniurie requirende sunt ibi alie ⁊ alie conditiones.

ℭ Quoniã aũt ⁊ iustoꝝ ⁊ iniustoꝝ erãt due species: hec qdẽ scripta: hec aũt nõ scripta: de quibus quidem leges ꝓmulgant decretũ est.

ℭ In parte ista determinat ꝑhs de q̃dã specie iusticie. q̃ dicit̃ epicheia. Et tria facit. qꝛ ꝑimo distinguit iusta ⁊ iniusta ſm ꝙ sunt scripta: ⁊ non scripta. Scdo subdit alterũ mẽbrũ: ⁊ subdit non scripta: vt ostendat quid est epicheia qd̃ videt̃ esse iustũ ꝑter scriptã legẽ. Tertio inuestigat q̃uo cõtingit epicheia. Secũda ibi. (Nõ scriptoꝝ aũt.) Tertia ibi. (Accidit autẽ.) Dicit ergo ꝑmo ꝙ iustoꝝ ⁊ iniustoꝝ due sũt spẽs: qꝛ quedã iusta sunt scripta. quedã nõ scripta. Scripta aũt sũt de quibus leges ꝓmulgant: vt dictum est. restat autẽ distinguere non scripta. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Nõ scriptoꝝ aũt due sunt spẽs. hec autem sũt quidẽ ſm excessum virtutis ⁊ malitie: in quibus opprobria ⁊ laudes: inhonorationes ⁊ honores: ⁊ dona. puta gratiã habere ei: qui fecit bene ⁊ contra benefacere ei: qui bene fecit ⁊ auxiliatiuum esse amicis: ⁊ quecũqȝ alia talia. Hec autẽ proprie legis ⁊ scripture pretermissio sunt. Quod enim epiches videt̃ iustuȝ esse ꝙ preter scriptam legem iustum.

ℭ Distinguit iusta non scripta. ℭ Ad cuius euidẽtiã notãdum: ꝙ iustũ nõ scriptũ duplr põt esse. ꝑmo si sit adeo manifestũ ꝙ cuilibet sit notũ: ⁊ circa talia peccare ẽ excedere in iusticia. Scdo hoc põt contingere: qꝛ huiõ iustum hȝ locũ solũ in aliquo ꝑticulari cũ: ita ꝙ vt in plurib⁹ ꝯtrariũ est iustũ: ⁊ tale iustũ nõ scriptũ est epicheia. vnde epiches est directio scripti legalis. qꝛ nõ obseruant legem vbi nõ est obseruanda. hoc est ergo ꝙ ait: ꝙ nõ scriptoꝝ due sunt spẽs. hec aũt sunt iusta vel iniusta non scripta: qꝛ sunt valde manifesta: ideo sunt hec: que sunt ſm excessuȝ virtutis ⁊ malitie. ⁊ ſm talia hoies merent̃ opprobria: ⁊ laudes ⁊ honoratiões: siue honores ⁊ dona. Et põit exemplũ. puta grãm hr̃e. idest gratiosum esse ei: qui benefecit: ⁊ ecõtra: siue ecõuerso benefacere ei. qui benefecit ⁊ auxiliatiuũ est amicis: ⁊ quecũqȝ alia talia nõ scripta sunt: qꝛ sunt valde manifesta: ⁊ circa ea peccare ẽ excedere in malicia. h̃ aũt. idest alia a ꝑdictis sunt iniusta nõ scripta: qꝛ sunt pretermissio legis scripte ⁊ legis ꝓpe qd̃ scriptũ epiches est iustũ preter legem. ℭ Deinde cum dicit.

¶ Accidit autem hoc quidem nolentibus: hoc aūt volentibus legislatoribus. Nolētibus quidē cum lateat. volentibus quidē cū non possit determinasse. Sed necessariū quidē videt̄ dicere non sic autez. sed vt in pluribus. Et quecūqz non facile determinare ꝓpter infinitatez. puta vulnerare ferro quāto ⁊ quali quodā deficiet eni ẜm dinumerantes. Si igit̄ sit indeterminatū: oportet autez legem statuere necesse simpliciter dicere.

¶ Inuestigat qūo epicheia cōuenit esse. Et duo facit: quia primo facit quod dictū est. Scđo cōcludit epicheiā accidere ex ꝑtermissione legis ponēs quoddā exemplūz faciens ad propositūz. Scđa ibi. (Quare si digitale.) Dicit aūt: ꝙ accidit aūt hoc. idest epicheia dupl'r: q2 aut hoc accidit nolentibus latoribus legis. hoc aut volētibus: ⁊ exponit se dicens: epicheiā accidere nolentibus cū lateat legislatores ille ꝑticularis casus. in quo lex non est obseruāda: volentibus aūt accidit: ꝙ ꝓpter infinitatē particularium casuū non possit oīa determinare: ⁊ ideo necessariū legē dicere vniuersal'r ꝙ nō sit vniuersal'r: sed vt in plurib⁹. ideo vniuersal'r cōcludere: ꝙ quecūqz nō est facile determinare ꝓpter īfinitatē: puta cū quāto ferro quis vulnerauerit vel cū quali quodā: ⁊ omnes particulares circūstātias deficiet ẜm dinumerantes q2 talia dinumerari nō possunt. ideo si sit indeterminatū quātū ad casus particulares: in quibus lex fallit: sed opz legē statuere: necesse est legez dicere simpl'r: ⁊ vl'r q̄ nō non vniuersal'r. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quia si digitale habens attollant manū: aut percutiat ẜm qdē scriptaz legē reus est: ⁊ iniustū facit. Scđm veritatē aūt nō iniustūz facit. ⁊ hoc est epiches. Manifestū qualia sunt epichea hec. scz peccata ⁊ iniustitias: ⁊ non equipensare neqz peccata ⁊ infortunia.

¶ Cōcludit vel ostendit ponendo exēplū: ꝙ aliquādo facere preter legem est iustū. Et duo facit: q2 pmo facit quod dictū est. Scđo per epicheiā qđ videt̄ eē ꝑtermissio legis. ostendit qūo iudicantes alios se debēt habere ad legem. Scđa ibi. (Si aūt est qđ dictum est.) Dicit ergo: ꝙ si lex preciperet ꝙ nullū habens digitale. idest anulluz eleuat manū vel percutiat: tunc si habens digitale attollat. idest eleuet manum: vt percutiat ẜm scriptam legem reus est: ⁊ iniusta facit: cum in aliquo casu ẜm veritatez non facit iniustum. Et hoc est epiches nō obseruare legem vbi nō est obseruanda. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt autez infortunia quidē quecūqz inopinata ⁊ non a nequitia. Peccatā aūt q̄cūqz nō iopinata: ⁊ non a nequitia. Iniustitie autē q̄cunqz non inopinata: a malitia autem sunt.

¶ Ostendit qūo se debēt habere iudices in iudicando ẜm leges. Et duo facit: q2 primo ostendit fore facta esse diuersimode punienda. Scđo manifestat ꝙ iudicantes debēt esse magis proni ad indulgendū q̄z ad puniēdū. Secūda ibi. (Et humanis indulgere.) Dicit pmo: ꝙ sic est epiches vt dictū est. manifestū est qualia sunt epicheia: ⁊ qualiter se debz hr̄e qui leges debz dirigere: q2 non debz equipensare. idest equal'r ponderare iniustitias ⁊ peccata: q2 peius est iniustificare q̄z peccare: non etiā debz equipensare peccata: ⁊ infortunia: q2 peccata sunt peiora infortuniis. naz idem factū pōt esse infortuniū ⁊ peccatū ⁊ iniustū: sed infortuniū est: si contingat ignoranter cū malefacere: peccatū vero est: si videat inordinationem: ⁊ cognoscat ipsum actū ignoret tamē ⁊ nollit malitiaz eius: vt si non agat ex nequitia: nec ex intentione nocendi: vel pōt esse peccatuz vbi non est culpa: sed ꝙ accidit in nā quando generantur monstra: vt apparet in scđo physicorū. Et tunc est iniustitia ⁊ culpa: qñ quis ex nequitia male agit. ideo subdit: ꝙ infortunia sunt quecunqz sunt inopinata non a nequitia. Peccata aūt que non sunt inopinata: sunt tamē non a nequitia. iniustitia aūt que non sunt inopinata: sunt tamen a malitia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et humanis dz indulgere epiches: ⁊ non ad legem: sed ad legislationē respicere: ⁊ non ad verba: sed ad intellectū legislatoris respicere.

¶ Ondit ꝙ ꝓpter humanā fragilitatē spectat ad epichez magis declinare ad indulgentiā q̄z ad punitionē: ⁊ tria facit: q2 pmo ostendit ꝙ iustificans comparat̄ ad legislatorē. Scđo vero ꝓut habz ordinē ad actionē inordinatam. Tertio ꝓut hz ordinē ad susceptionē pene. Scđa ibi. (Et non ad actionē.) Tertia ibi. (Et patiētē esse iniusta.) Dicit ergo pmo: ꝙ epiches debz indulgere humanis. nā cuz homo habeat nām transmutabilem: ipsa natura humana meret̄ aliqualē excusationē: si contingat eū peccare tāgit aūt duo per ꝯparatonē ad legislatorē: quare humanis sit īdulgēdū. pꝰ q2 epiches nō dz respicere soluz ad leges: sz ad legislationē: vel ad legislatorē: vt hz alia lr̄a. dz eni cōsiderare: ꝙ si legislator adesset: misericorditer ageret cuz peccante. Scđo nō debz respicere ad verba: sed ad intellectum legislatoris. nam licz forte hoc fecerit ꝯtra verba legis: nō eñ fecit cōtra intentionē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et non ad actionē: sed ad electionē: ⁊ nō ad partem: sed ad totū: neqz qualis quidē nūc: sz qualis qdē semper: ⁊ vt ad multū: ⁊ recordari magis bonorū: que passus fuit q̄z malorūz: ⁊ bonorū que passus fuit magis q̄z que fecit.

¶ Ostendit qūo sit indulgendū humanis: ex eo ꝙ iniustificans habz ordinē ad actum. Et tangit quattuor: pmo ꝙ non debz respicere ad actionē: sed ad electionē. nā si fecit ea: que sunt de genere malorū. habet forte bonam intentionem. Scđo nō debz respicere ad partē: vt q2 in aliquo particulari casu male facit: sed ad totū. q2 in multis se habent. Tertio nō debz cōsiderare qualis quidē nūc est ẜm qualis quidem semper: ⁊ vt ad multū. q2 forte toto tēpore vite sue bene vixit: licz nūc contingerit male fecisse. Quarto debz recordari magis bonorū: que passus est. idest que recepit ab eo q̄z mali. qđ nunc fecit. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et patientē iniusta esse patientē: ⁊ magis ẜm omne velle iudicari q̄z ope: ⁊ magis ad arbitriū q̄z ad disceptationē velle ire. Arbiter enim respicit epiches. iudex autem legem ⁊ huius gratia arbiter exaltatus est: quatenus epiches habeat robur. De epiches quidem igitur determinatum sit hoc modo.

¶ Declarat qūo indulgendū sit humanis: ex eo ꝙ iniustificans habz ordinē ad punitionē. Et tria tangit. nam primo debz videre iudex si patientē iniusta. idest si sustinentem mala ꝓpter iniustitiā cōtingat esse patientē. ita ꝙ sine murmure sustineat penā sine vindictā: q2 quanto quis est patientior: tanto magis meretur veniam. Scđo debet respicere: si contingat iniustificantem velle magis corrigi opere q̄z sermone: q2 forte soli sermones: vel sole increpationes

tiones sufficiunt ad corrigendū. Tertio debz videre si in iustificans magis velit ire ad arbitrium iudicantis q̄ ad disceptationē: q2 quanto quis se magis ponit in arbitriuz iudicis: tanto magis meret veniā. ideo addit q arbiter si ne arbitrium respicit ad epiches. iudex aūt ad legem. Nā arbiter huius gratia exaltatus est. quatenus epiches dēat robur. nam ideo datum est arbitriuz principibus: vt sint epiches: 1 non obseruent legem: vbi non est obseruanda: q2 epiches est habere arbitriū quanto magis: qui se ponit in arbitrio eius: tanto magis ei debz indulgere. Ultimo epilogat de epiches determinatum sit hoc modo.

Iniusticie autem est maiores que cunqz vtiqz a maiori fiunt iniusta actione: ppter quod q̄ est minima maxima

¶ Postq̄ phs determinauit de iusto 1 iniusto. hic determinat de annexis. Annexa autem sunt duo. scz magis 1 minus possibile 1 impossibile. sed de possibili 1 impossibili. fm q spectat ad priū negociū determinatū fuit in illo caplo. (Qualr aūt hōies.) vbi ostensum fuit qualiter inducūt homines eis esse possibile iniustū agere: 1 qualr non. De possibili vero 1 impossibili cōmuniter vt spectat ad omne negocium dicetur in scdo huius. restat aūt solū dicere de maiori 1 minori. In determinādo aūt de maiori 1 minori quattuor facit phs q2 primo docet cognoscere maioritatē iniustitię ex maioritate habitꝰ a quo procedit. Scdo ex magnitudine damni: qd infert. Tertio ex conditionibus iniustificātis. Quarto docet hoc ex his: quę vident̄ competere iniustitię fz se. Scda ps ibi. (Et cuius non est ęqua punitio.) Tertia ibi. (Et q solus.) Quarta ibi. (Et bestialior iniustitia.) Circa primū tria facit. q2 primo ponit cōsiderationē ipsaz. Secundo manifestat qd dixerat per exemplū ostendens esse contrarium de iustitia 1 iniustitia. Tertio manifestat vñ sumit originem talis cōsideratio. Scda ibi. (Utputa menalipum.) Tertia ibi. (Sunt hęc autez excedere.) Dicit ergo: q est. idest conuenit q iniustitię sunt maiores quęcūqz fuerūt iniusta actione. idest iniuste facta maiori habitu: ppter quod quę sunt minima: si videantur procedere a magno habitu dicuntur maxima. ¶ Deinde cū dic.

¶ **Utputa menalipum Callistratus accusat: q defraudauit factores templi in tribus medijs obolis sacri edificatores templi. In habitu autem iustitie contrarium.**

¶ Manifestat qd dixerat per exemplū dicens q Calistratus accusat Menalipū: qd d̄fraudauit factores templi in tribus medijs obolis: 1 ad grauandū factū addebat q illis peccatores templi. qui fuerunt defraudati: erant edificatores templi nō ciuilibz: sed templi sacri: in quo apparebat magna iniustitia. sed de habitu iniustitię est contrariū: q2 qui est iustus in multo signū est: q fit iustus i modico. nō autē sunt ecōuerso: quare aūt in vita spūali. de qua determināt theologi valeat argumentū. q qui in modico fidelis est in multo fidelis erit: cum hoc nō teneat in vita politica: nō est presentis speculationis. ¶ Deinde cū dicit.

¶ **Sunt autem 1 hec excedere potentia. Qui eniz tres medios obolos furatus fuit: 1 vtiqz qd̄qz iniustum faceret: aliqn̄ qdē itaqz ita maioritas: aliqn̄ aūt ex nocumento iudicatur.**

¶ Ostendit vnde sumit originem talis cōsideratio: q hęc sunt excedere potentia. idest excedere fm habitum. nam omnis habitus: 1 omnis scientia quędā potentia dici pōt

Uidentur enim talia pcedere a magnitudine habitus: q2 qui medios obolos furatus fuit: ita videt̄ esse habituatus in iniustitia: q qdcū qz iniustū faceret. Addit āt q aliquādo quidē maioritas iniustitię iudicat̄ ita. idest ex magnitudine habitus: vt q a maiori habitu maiꝰ: aliquādo aūt ex nocumento: vt q magis nocet: magis iniustuz. In hoc aūt continuat se ad sequentes considerationes: vbi ostenditur maioritas iniustitię ex magnitudine nocumenti. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Et cuius nō est equa punitio: sed omnis minor. Et cuius non est recompēsatio: difficile eniz 1 impossibile. Et cuius nō est satisfactionem recipere eum: qui passus fuit: insanabile enim satisfactio: 1 cruciatus recompēsatio. Et si qs passus 1 iniuriatus fuit: ipse a seipso plurimum extorsit. Adhuc eniz maiori: q fecit dignꝰ torqueri velut Sophocles p Enchartimone allegans: qm̄ peremit seipsum iniuriam passus non appreciandum: aut minori q̄z quo qui passus fuit appreciauit seipsum.**

¶ Docet cognoscere magnitudinē iniustitię ex magnitudine nocumenti: siue damni: 1 quattuor facit: fm q quattuor cōsiderationes ponit. Scda ibi. (Et cuius non est recompensatio.) Tertia ibi. (Et cuius non est satisfactio.) Quarta ibi. (Et si qs passus.) ¶ Prima talis. Quia illa est magna iniustitia. cuius non est equa punitio: sed oia minor: vtputa offendere regem vel personam publicaz: cuius offensa non possit recompensari: qualitercūqz puniretur offendens. ¶ Scda talis. Illa est magna iniustitia: cuius non est recōpensatio: vt q2 difficile: vel etiaz impossibile est fieri recompensationem. vtputa siquis occiderit filiū alterius: vel destrueret sibi rem aliquā q̄z difficile: vl etiā impossibile esse eaz inuenire. ¶ Tertia talis. Illa est magna iniustitia. cuius non est. idest non conuenit eū: qui passus est recipere satisfactionem: vtputa quia mortuus est. cum aūt quasi talis iniuria est magna: q2 est quid insanabile: vel incurabile quid. homo eniz semper iniurians plus 1 iniuriata minus. 1 fit satisfactio quia accipitur ab iniuriante: 1 datur passo iniuriā. Si ergo passus nō potest recompēsationē recipere: quia forte est exterminatus: videtur iniuria incurabilis. ideo addit q satisfactio est per cruciatū: 1 per recompensationē: qm̄ satisfactionē mortuꝰ recipere non potest. ¶ Quarta talis. Illa est magna iniuria si ille qui passus est eam iniuriatus fuit ipse a seipso: 1 seipsum plurimum torsit: 1 afflixit fm q plures contingit: q homines passi iniuriam seipsos cruciant. imo aliqn̄ non desiderantes vlterius viuere seipsos interimunt: propter qd apparet fuisse magnam iniuriā: ppter qd qui eaz fecit est dignus torqueri magna pena. ¶ Adhuc autem esset dignus torqueri maiori: si fecit hoc sine causa: vt videtur sonare littera arabica. Exemplificat autem q Sophocles pro Enchartimone allegans: quoniaz peremit seipsum iniuriam passus aut̄ ita dixit: q illam iniuriam nō est appreciandus minori: siue p minori q̄z qui passus fuit appreciauit seipsum: quia ex quo non fuit ei charuz viuere post iniuriam: tantum est appreciāda iniuria: quantū ille habuit charam vitam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Et q solus aut primus: aut cuz paucis fecit 1 sepe in eodem peccare magnum: 1 propter quodqz exquiruntur 1 inueniuntur phibētia 1 damnificantia velut in Argo damnificāt p**

pter quecunq3 lex posita fuerit: τ ppter quoscunq3 carcer edificatus fuerit.

¶ Ponit considerationes ad cognoscendū magnitudines iniustitie ex parte iniustificāns. Et qnq3 facit fm φ qnq3 cōsiderationes ponit. Scda ibi. (Et sepe in eodē.) Tertia ibi. (Et poter quecūq3.) Quarta ibi. (Et ppter q̄cūq3.) Quinta ibi. (Et ppter quoscūq3.) ¶ Prima talis. Quilla iniustitia ē magna quā quis fecit solus: aut pmus: aut cum paucis: videt enim non esse: ita magna iniustitia: qm multi fm eā peccant augef .n. ex hoc iniustitia quādo aliquis primus eā fecit q2 dat exemplū alijs male faciēdi. ¶ Scda talis. Et sepe in eodē peccare est magnū: aggrauaf enim eius culpa ex frequētatōe actus. ¶ Tertia talis. Ille multū iniustificat ppter quem exquirunf τ inueniuntur pbibentia τ damnificantia: sicut contingit φ propter magnitudinē sceleris alicuius inuenif nouum genus tormentandi τ damnificādi sicut illi qui sunt in Argo. idest in illa regione damnificant: q2 inueniunt nouos modos damnificādi cū aliquis scelerate peccet. ¶ Quarta talis. Quia ille multū iniustificat: ppter quē fuit lex posita: q2 hoc nō pōt contingere: nisi ille nouo mō: aut pmo iniustificauerit. ¶ Quinta talis. Illi multū iniustificant: ppter quos fuerit carcer edificatus: φ etiam eodē sumit robur q2 h nō cēt: nisi ille nouo mō iniustificauerit. ¶ Dei.e.d.

¶ Et bestialior iniustitia maior: τ φ ex puidentia: τ φ audientes magis timent q̄z misereanf: τ rhetorica quidē sunt talia. Et φ multa sustulit iusta: aut transgressus fuit: puta iuramenta dextras: fides: cōnubia: multarum enim iustitiarū excessus. Et φ hic vbi puniūtur iniusta facientes: quod quidē faciūt falsi testes. Ubicunq3 enim non vtiq3 iustum facerent: si τ in pretorio. Et in quibus cōfusio maxime. Et si in hoc a quo bene passus fuit: plura enim iniusta facit: τ q̄d male facit: τ q̄d non bene.

¶ Docet cognoscere maiores iniustitias ex his: que competunt iustitie fm se: τ ex circūstantijs eius. Et duo facit: quia primo facit q̄d dictum est. Scdo ponit quādā considerationē: fm quā possumus arguere a ɔtrario sensu. Secunda ibi. (Et que circa nō scripta.) Circa primū ponit septem cōsiderationes. Scda ibi. (Et φ ex puidentia.) Tertia ibi. (Et φ audientes.) Quarta ibi. (Et φ multa sustulit.) Quīta ibi. (Et φ hic vbi.) Sexta ibi. (Et in quibus confusio.) Septima ibi. (Et si nunc.) ¶ Prima talis. Illa est maior iniustitia: que est bestialior: quia magis inordinata. ¶ Scda talis. Illa est maior iniustitia que pcedit magis ex prouidētia τ fm electionē: videf enī esse de rōne iniustificantis: φ agat voluntarie. ¶ Tertia talis. Illud est maxime iniustū q̄d audientes magis timēt τ abhorrent. q̄z misereantur: quod non potest contingere: nisi sit magnitudo sceleris. Addit autem φ talia sunt rhetorica. nam posset contingere: φ ppter nouitatē facti minus scelus magis esset in horrore. ¶ Quarta talis. Ille q sustulit. idest remouit multa iusta: τ trāsgressus fuit, multa magis iniustificat. puta qui fregit iuramenta dextras fides: connubia magis peccat. Uult enim per omnia designare diuersa genera credulitatum τ pactionum. reddit enim causam dicti: q2 in talib9 ē magnitudo sceleris: q2 est excessus multarū iniustitiarum. ¶ Quinta talis. Illa est magna iniustitia quando homines facientes iniusta hic. idest in loco hic: vt in curia principis: vbi facientes in iusta puniuntur: q̄d faciunt falsi testes: quia si qui in pretorio non faciunt iustum. signum est φ faciunt vbicunq3. idest in omni loco non facerent iustum. ¶ Sexta talis. Illa sunt maxime iniusta: in quibus est maxima confusio nam confusio debetur solum turpi τ prauo. ¶ Septima talis. Ille multum iniustificat: qui iniusta facit in hunc a quo bene passus ē. idest a quo bona suscepit. Et est ratio quia ille plura iniusta facit: quia primo facit male. scdo quia non facit bene: teneretur enim bene facere benefactori suo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et q2 circa non scripta iusta: siue malus est. Melioris enim non per necessitatem iustum esse. Scripta quidem igitur ex necessitate: non scripta aūt non.

¶ Ponit cōsiderationez: fm quā possumus arguere ex cōtrario. Et duo facit: q2 primo ponit considerationē ipsaz. Scdo ponit contraria eius. Scda ibi. (Alio aūt modo.) Dicit ergo φ ille multum iniustificat: qui peccat circa iusta non scripta. Et dat rationē dicti. quia melioris moris est esse iustum non per necessitatē: obseruare autem scripta videtur ex necessitate esse: non scripta autē obseruare videtur non necessarium. Si ergo melius est iustum fm non scripta: quia magis liberum cuz maiori bono maius malum opponatur iniustificare circa talia: vt circa iusta non scripta videtur peius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alio aūt modo si circa scripta: qui enim in timidis iniusta facit: τ in his: in quibus damna posita: τ in his in quibus nō damna posita: iniusta faceret vtiq3. De iniustitia quidez igitur in maiori τ in minori dictum est.

¶ Ponit cōsiderationē contrariā dicēs: φ alio modo siue fm aliam viam videtur esse magis iniustū peccare circa scripta: τ nō obseruare leges statutas. Et dat causaz: quia facit iniusta in rebus timendis: τ iniustificat in his in quibus ppter scripta τ leges statutas sunt dāna posita: signū est φ iniustificaret in his: in quibus non sūt dāna posita. Ultimo epilogat quod dictū de iustitia maiori τ minori.

E vocatis autem in artificialibus persuasionibus habituz est dictis transcurrere. Et proprie sunt hec iudicialium. Sunt autem quinq3 numero: leges: testes: pacta: iuramenta: extorta.

¶ Postq̄z philosophus determinauit de psuasionibus artificialibus pprijs. In parte ista: que diuersa fuit circa totuz precedens. determinat de persuasionibus inartificialibus. Et duo facit: quia primo continuat se ad dicendaz τ enumerat huiu9 persuasiones. Scdo exequif de vnaq̄q3 fm se. Scda ibi. (Primo quidem igitur.) Dicit ergo primo de persuasiōibus vocatis in artificialib9 habitū. idest cōsequenter est transcurrere dictis. Addit autē φ iste persuasiones sunt proprie iudicialiuz. nam si ad alia negocia possunt adaptari: potissime tamen valent ad negociū disceptatiuum. Subdit autem φ huiu9 persuasiones in artificiales sūt quinq3 numero. scz leges: testes: pacta: extorta. idest tormenta: τ iuramēta. Quare aūt tales persuasiones dicunf inartificiales supra ostēsum fuit. ¶ Deinde.c.d.

¶ Primo quidem igitur dicamus de legibus qualiter vtendum: τ exhortantem: τ dehortantem: τ accusantem: τ defendentem.

¶ Exequitur de dictis persuasionibus. Et quinq; facit fm q quinq; sunt persuasiões. Nã primo exequitur de legib⁹. Scdo de testibus ibi (De testibus autẽ). Tertio de pactis ibi. (De pactis autem). Quarto de extortis: siue tormẽtis ibi (Extorta aũt). Quinto de iuramẽtis ibi. (De iuramẽtis aũt). In determinãdo de legibus duo facit. q2 dat intẽtionẽ suam dicens. q2 primo vult dicere de legibus. qr vtendũ sit eis q̃tũ ad exbortatẽ τ debortatẽ in quo tãgit negocium deliberatiuum: τ accusantẽ τ defendentem q̃tũ ad iudiciale. q2 potissime leges his duobus negocijs cõsueuerunt conferre. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Manifestum. n. q siquidem sit scripta cõtraria negocio cõmuni lege vtendum: τ epicheis tanq̃ iustioribus: τ q sententia optima vtentes. hoc est non semper vti scriptis.

¶ Exequit: τ duo facit: q2 primo instruit nos qualr debeamus nos hr̃e cum negocium nostruz discordat a legibus scriptis. Scdo qualiter cõcordat. Scda ibi. (Si vero scripta sit.) (¶ Circa primũ duo facit: q2 primo docet nos cõfutare legem scriptam p legẽ nõ scriptam. Scdo docet h̃ cõsiderando ea q̃ insunt legi spãliter: τ h̃ s. Scda ibi. (Et si alicubi lege). (¶ Circa p^m duo facit: q2 p̃mo p̃mittit hãc cautelã: q qñ lex scripta est cõtra nostro negocio: debemus nos iuuare cũ lege nõ scripta. Scdo adducit rõnes ad ostẽdẽdũ ppositũ. Scda ibi. (Et q epicheis). Dicit g: q h̃ debemus accipere p manifesto: q qñ lex scripta. i. iura positiuum: est cõtrã negocio nr̃o est vtẽdũ lege cõi. i. debem⁹ recurrere ad ius n̄ale: τ debemus vti legib⁹ epicheia, tanq̃ iustioribus: τ q sic faciẽdo erim⁹ vtẽtes optima sni i. i. optima lege. Et q2 epicheis non semp obseruat legẽ: cũ sit directio legis: ideo addit: q h̃. s. vti legib⁹ epicheis ẽ nõ semper vti legibus scriptis. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et q epicheis quidẽ semper manet: τ nunq̃ mutatur: neq; lex. s. cõis: sm naturam eniz est. Scripte aũt sepe. Unde dictum est in antigona Sophodei. Respõderunt. n. q egit preter Creontis legẽ: sed nõ p̃ter non scriptam. Non eniz nũc τ heri: sed semper: legẽ igitur nõ ego curabam hominis illius.

¶ Probat quod dixerat. Et quattuor facit h̃ q quattuor rõnes adducit ad ostẽdendũ: q leges epicheis: τ leges n̄ales p̃ualent legibus scriptis. Scda ibi. (Et q iustũ e.) Tertia ibi. (Et q sicut pbator). Quarta ibi. (Et q meliores hominis). (¶ Prima rõ talis: q leges n̄ales: τ epicheis p̃ualent legibus scriptis: q2 epicheis semp manet τ nunq̃ mutat: q2 est lex sm n̄am n̄alis. Leges aũt scripte semp mutant tur: ideo nõ sunt semp obseruandę. Addit aũt ad cõfirmationẽ dicti quod dã: qd dictũ est in antigona Sophodei. h̃ ẽ in illo lib. vel in illo poemate illius hoĩs: ibi. n. dr̃ de q̃buſdã: q voluerũt excusare quendã: q2 riderunt: q ille egit p̃ter legẽ Creontis. i. cõstitutiuis siue p̃ter legẽ cõstitutam: s3 nõ egit p̃ter legẽ nõ scriptã. i. p̃ter legẽ n̄alẽ: cũ innuit epicheis: τ in hoc melius fecit: q2 hoĩ lex non est nunc τ heri tñ: sed est semp: q2 nõ est lex hoĩs: sed n̄ãe: τ ĩõ hoc dicebat ille se excusans. ego non curabam de legẽ illius viri: quia volebaz obseruare legẽ n̄ãe τ nõ legẽ hoĩs. ¶ Deinde τc̃.

¶ Et q iustum est verum: quid: τ conferens: sed non q vĩ: quare non lex scripta. Non. n. facit semp opus legis.

¶ Ponit scdam rationem: q2 homo d3 attendere quid iustum: τ quid verũ: τ quid conferens sm rei veritatez: nõ aũt d3 attendere qd videt̃ tale: τ q2 lex n̄ãe semp est vera. lex aũt est positiua: vt in pluribus: p̃pter qd non h3 se ad modũ necessariorũ: τ eorũ que sunt semp: sed ad modũ pbabiliũ τ eorũ que vident̃ talia: q2 sunt pbabilia. vt in pl'ibus. ideo non est vituperandus: q legem scriptaz nõ semp obseruat: ĩõ subdit: q nõ semp obseruanda est lex scripta: q2 nõ facit opus legis semp. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et q sicut pbator argẽti iudex est: quatenus discernat reprobum iustum τ verum.

¶ Ponit tertiam rõnem similitudinariam: q iudex d3 eẽ sicut pbator argenti. quatenus discernat reprobũ τ iustũ: τ verũ. Et q2 hoc fit potissime per legem n̄alem. ideo in cãu cõdicit lex scripta ĩõ talis lex nõ sp ẽ obseruãda. ¶ Deĩn.

¶ Et q melioris hominis non scriptis q̃ scriptis τ immanere.

¶ Adducit quartam rõnem: q2 illud est melius: quod pertinet ad meliorem hominem: cũ melioris hominis sit vti τ imanere legibus non scriptis q̃ scriptis: lex nõ scripta p̃ualet scripto: τ non semper scripta est obseruanda. ¶ Notandũ autem: q melior est: qui vtitur legibus nõ scriptis q̃ scriptis quando epicheis τ directio iusti legalis superat iustum sm legem. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et si alicubi lege pbante est contraria: aut ipsa sibi: puta aliquãdo hec quidem precepit firma esse quecũq; pepigerant: hec aũt vetat nõ fieri pacta preter legem.

¶ Docet nos quomodo debeamus defendere negociũ nostrum: cum contradicit legi scripte: considerando legem scriptam magis sm rõnem specialem. Et tria facit: q2 primo docet hoc put lex scripta i cãu est repugnans alij legi. Scdo put est ambigua. Tertio put deficit sm ppriũ fundamentum. Scda ibi. (Et si ambigua.) Tertia ibi. (Et si negocia). Dicit ergo q debemus videre: si lex q̃ cõtrat̃ nostro negocio alicubi. i. in aliquo loco est cõtra pbate: vel legi rectitudinis: vt h3 alia littera. i. legi n̄ali: vel legi positiue. si sit laudata τ approbata: aut si hoĩ lex sit contraria sibi. i. si lex sit cõtra alteri legi positiue: ex quo apparet: q lex p legẽ pbatã magis intelligit n̄alẽ q̃ legẽ positiuã. Exemplificat aũt qñ vna lex positiua p̃cipit firma esse q̃cunq; hoĩes pepegerint. Hec aũt. i. alia vetat fieri pacta p̃ter legez: qñ g̃ita est: q lex cõtra nobis cõdicit alij legi. debemus nos iuuare p legẽ aliã. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et si ambigua ferat τ respiciat ad vtranq; partem: aut iustum adaptabit: vel conferens: deinde hac vti.

¶ Ponit scdaz rõnẽ siue scdaz cautelã: q2 si lex sit ãbigua: vt q2 nõ totalr determinat negociũ suũ. vt q2 forte dimittit v̄itatẽ sub pẽdulo: relinq̃ndo eã iudicio pendẽtẽ. d3 vt cãus. i. vt lingãs ferat̃: τ respiciat vtrãq; ptẽ: τ tũc adaptabit legẽ h3 iustũ: τ ad iustũ: aut ad cõferẽs: q2 hec duo vtpl's sibi repugnãt: deinde aũt cũ sic adaptauerit cã: d3 vti hac. i. hac lege sic adaptata: vt spectet ad ppositũ. ¶ Deĩn. τc̃.

¶ Et si negocia quidẽ: in q̃bus: τ p̃pter q̃ posita fuerat lex: non adhuc manẽt: lex aũt tentãdũ declarare: τ aduersari sic ad ipsam.

¶ Docet tertiã cautelã siue tertiã viã ad subterfugiẽdũ legẽ: q2 dẽmus videre si negocia i q̃b⁹: τ pp q̃ lex fuerat posita nõ adhuc maneãt: q2 hoĩ lex nõ manebit: ĩõ tẽtãdũ ẽ h̃ declarare: τ aduersari sic ad ipsaz legẽ: dicẽdo legẽ nõ hr̃e vigorẽ: q2 nõ manent ea p q̃b⁹ facta erat: τ sublatum ẽ ei proprium fundamentum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si vero lex scripta sit p negocio: tūc sniā optima dicendum est: q preter legez legis gratia iudicare est. Sed non: vt si ignores: quia dicit lex: ne degeneres.

¶ Docet nos qualiter debeamus nos habere: cum lex scripta facit p negocio nr̄o. Et quinqz fac̄ s3 q quinqz rōnes adducit: per quas debemus confutare aduersarium r ostendere et q legi scripte sit imanendū. Scdā ibi. (Et q non id). Tertia ibi. (Et q nihil). Quarta ibi. (Et q i alijs). Quita ibi. (Et q querere). Dicit ḡ pmo: q si lex scripta sit p negocio nostro: dicēdū est: q lex est optima sniā: r q non est .i. non conuenit iudicare gratia eius: qd est pter legem .i. nō ligamus vt destinamus legē: sed totū reliquū lingiū est: si ignores. qz hoc dicit lex: r hoc ne degeneres .i. ne demes a lege: ideo cū pueītū est quid lex sanciat de litigio: studendū est in ea tanq̄ in optima. ¶ Deinde cū. d.

¶ Et q non id: quod ē simpliciter bonū eligit nullus: sed id: quod sibi.

¶ Ponit scdam rōnem: qz nullus eligit id: qd est bonū simpliciter: sed id: quod est bonum sibi. vnde in .5. ethi. dicitur q qz hoies nesciunt orare: optant eni sibi sine conditione bona fortune: qd non deberent facere: sed deberent orare q bona fortune: que sunt bona in se. sint bona ipsis. Et qz ius nāle videtur respicere bonum absolute. ius aūt positiuum bonū huius vel illius. ideo vide t iuri positiuo potius fsine inherendum esse. ¶ Notandū aūt hanc ratione esse rhetoricam: r non de necessitate concludere: qz l3 aliquid possit esse bonum in se: quod non est bonū huic . nunq̄ m est: q ius ē positiuū vigorem habens. quod non imitatur iuri naturali. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et q nihil differt: aut nō poni: aut nō vti.

¶ Ponit tertiam rationem: qz nihil differt legem nō poni: r lege non vti. Et qz pessimum est non constituere leges: pessimum est deuiare ab eis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et q in alijs artibus nō magis ponderis est sophisticari penes medicum. Non. n. tantum nocēt medici: q̄ztū ꝯsuescere n̄ obedir̄ pricipi.

¶ Ponit quartam rationem dicens. q debemus arbitrari in legibus: q videmus in alijs artibus. immo magis: qz nō maioris pōdens imo minoris ē sophisticari penes medicū q̄ circa principem. ꝗ subdit: q non tm̄ nocet peccatum medici q̄ ꝯsuescere non obedire principi: cū semp infirmus debeat obseruare mandata medici: semper debemus obedire regi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et qd querere est legibus sapientis. hoc est qd in laudatis legibus vocatur. Et de legibus ita sit determinatum.

¶ Ponit quintam rōnem quare semper debemus obedire legi: qz qui legi non obedit vult esse sapientior lege: r q̄rere legibus esse sapientius. vetatur in legibus laudatis r approbatis. ¶ Ultimo epilogat: q de legibus ita determinatum sit.

Testes autem sunt duplices. Hi quidem antiqui: hi autez recētes. Et horū hi quidem participantes periculo: hi autem extra.

¶ In parte ista determinat de testibus. Et duo facit: quia primo diuidit testes r declarat membra diuisionis. Secundo monstrat qualiter debeamus nos regere in causa: cum non habemus testes: r qualiter cum habemus. Scdā ibi. (Allegationes aūt rc.) ¶ Circa primū duo facit: qz primo distinguit tria genera testium. Scdo determinat de vnoquoqz illorum. Secunda ibi. (Dico aūt antiquos). Dicit ergo q de testibus volentes tractare dicamus q testes sunt duplices: hi quidem antiqui. hi aūt recentes r hoꝝ .s. recentiuz hi qdē sunt pticipātes piculo. hi aūt extra periculū. ¶ Dein. c. d.

¶ Dico autem antiquos: r poetas: r quorumcunqz aliorum notorum sunt iudicata manifesta: velut Athenienses Homero teste vsi fuerūt. De Salemene r Tenedij tunc temporis Periandro: Corintheo assiscit: r Cleofrō aduersus Tricicum Solonis elegijs vsus fuit dicens: qz dudum impudica domus non ē vtiqz vsus: fecisset Solō dicere mihi: s3 Circea Ruffe crinibus patrem audire. De factis quidem igitur tales testes.

¶ Determinat de vnoquoqz genere testiū. Et tria facit s3 q tria genera distinxit testiuz. qz primo determinat de testibus antiqs. Scdo de testibus recētibus exn̄tibus extra piculum. Tertio de testibus piculo participātibus. Scdā ibi. (Recentes aūt). Tertia ibi. (Et participantes periculo). ¶ Circa primū duo facit. qz primo determinat de testibus antiquis fm q eos adducimus ad ꝯfirmandū pteterita. Scdo put eoꝝ testimonio vtimur ad cognoscēdū futura. Scdā ibi. (De futuris aūt vaticinantes). Dicit ergo q ipse vocat testes antiquos poetas. r eos q sunt de numero alioꝝ notoꝝ quorum cūqz iudicia vel iudicia sunt manifesta: qz qn̄ aliquis dicit aliquid: si adducit testimoniū alicuius poete: vel alicuius phi antiqui eis magis creditur. Ponit aūt multa exempla: qz Athenienses vsi fuerunt Homero quasi teste: r illi de Salemene .i. de illa ciuitate: r Thenedij .i. illi ciues tunc temporis vtebantur p teste Periandro: r Assiscit Corintheo quia illi ciues Corintheum habebant pro teste. Cleofron. n. i. ille ciuis: vel ille homo aduersus crimē vsus fuit elegijs solonis .i. maledictionis illius poete dicens: q dudum ipudica domus: vel incesta domus: vt h3 alia littera. Uolebat. n. ostēdere Cleofron p dicta Solonis: q domus Circei erat incesta r ipudica: ideo addebat nūq̄ vtiqz fecisset Solō dicere mihi: q dixit a te .i. ꝯtra te: sed Circea ruffe crinibus patrē audire: est. n. ibi Circea casus accusatiui. s3 q multa noīa: qz dicimus aerez vel aera iuxta illd. Pes aquile pdo testudinis aera scidit. Et potissime h̄ hn̄t ppria noīa grecoꝝ: qz dicimus Theseū vel thesea: iuxta illud Ouidij. Theses deuo ui: qz re dimittere noller. sic ēt dicim⁹ Circeū vel circea in maledictiōe. ḡ circei dedi fuit audire prēm: qz domus sua deuiauerat a p̄mis: r a bonis legib⁹. Qz aūt ibi addit ruffe crinib⁹ erat forte pnomē Circei. vel ad lr̄am forte habebat ruffos crines r flauū caput: vt alia lr̄a v̄r sonare. Subdit at q̄si epilogādo: q de factis tales sūt testes antiq. ¶ Dein.

¶ De futuris aūt vaticinātes velut Themistocles: qz naue oppugnandū ligneū sic parietē.

¶ Ostēdit q̄les sunt de futuris. Et duo facit: qz p ostēdit quo hoies sūt tales testes. 2° q̄uo pūerbia. 2ª ibi. (Adhuc r puerbia). ¶ Propter p̄ᵐ notādū: q potissime āntiquis vigebat mod⁹ vaticinatiōis: qz astronomia tūc tpis: fm quā aliq se intromittūt ad iudicādū de futuris: potissime vigebat: r maxime vigebat nicromātia: s3 quā hī ꝯsiliū demoniū: q tāto magis: vt in plibus fm veritatē futura pdicere sciunt: quanto magis habent astroꝝ notitiam: r experientiam humanoꝝ actuum. Inde aūt fuit: q aliqui cōposuerūt sua vaticinia: vt q Troia deberet capi naue: vel q ali

gs marus

ps murus ligneus troianus: vel alicuius alterius ciuitatis capiende a grecis debere naue oppugnari: et hõ vaticinia ad confirmandum aliquid de futuris adducebant in testimonium: adeo aitq̃ testes de futuris sunt vaticinantes velut Themistocles dicit naue esse oppugnandum ligneum parietẽ: vel fm q̃ hz alia littera: vane siue frustra: q̃ et bonam sniam habere potest. qd forte fuit vaticinium illius poete: q̃ nunq̃ ille murus ligneus oppugnari poterat. ℭ Deinde cũ dicit.

ℭ Adhuc et prouerbia sicut dictum est testimonia sunt: velut si quis consulat non facere amicum senem: hoc testat̃ prouerbiũ nunq̃ bene operari senem: et filios perimere: quorũ et patres: puer ẽ q̃ patrẽ occidit: pueros derelinq̃t.

ℭ Ostendit q̃ puerbia sicut dcm̃ est sunt testimonia futurorũ. Nam in tractatu de deliberatiuo negocio dictũ fuit quo prouerbia accepta erant ad ostendendũ aliquid esse conferens et bonum: et prosequendum: et exemplificat aliq̃ de prouerbijs dicens. vt si quis consulat non facere amicũ senem: q2 hoc testatur puerbium: quod dicit nunq̃ senez bene operari. Ratio autez huius potest esse: q2 senes non sunt creditiui: quia vigent memoria: neq3 sunt amatiui: q2 in eis superabundat melancolia: vel aliquis humor frigidus. Adducit aũt aliud prouerbium q̃ homo dz perimere filios: quorũ occident patres: et hoc testat̃ puerbium: qd dicit: puer est. i. stultus est: q̃ patrem occidit: et pueros. i. filios dereliquit: q2 filij cum creseũt occidunt occisorem parentum. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Recentes aũt quicunq3 noti et iudicauerint aliquid: vtilia. n. horũ iudicia his: q̃ de eisdez litigant: vt Ebolus in pretorijs vtebatur aduersus Caretam illo: quod Plato dixit ad Archibinum: q̃ cõcesserat in ciuitate ꝯfiteri neq̃ esse.

ℭ Determinat de recentibus testibus existentibus extra periculum. hmõi aũt sunt viri famosi contemporanei litigantibus: quorum dicta adducuntur in testimonia. i. exẽplificat de Platone: qui fuit contemporaneus Aristoteli: hoc est ergo qd ait: ꝓ recentes testes sunt quicunq3 noti et famosi iudicauerint de aliquo: q2 vtilia sunt horũ iudicia his: qui litigant de eisdem. verbi gra. si ambo litigantes confitentur aliquid esse factum. Dubitant aũt an illud sit iustum. valet ad ꝓbandum hoc testimonium alicuius viri famosi: ideo ait: q̃ Ebolus in pretorijs. i. in curia iudicis aduersum Caretam vtebatur illo: qd Plato dixit ad Archibinum: q̃ concesserat in ciuitate confiteri esse neq̃. nã in ciuitate vbi est tanta sufficientia non debemus ꝑmittere esse ibi aliquid neq̃. Et si aliquis ꝑmitteret: debemus dicere: ꝯ ipz quod dixit Plato ꝯ Archibiniũ. ℭ Deĩde c. d.

ℭ Et participantes periculo vtiq3 videbuntur mentiri. Tales quidem igitur talium solorum testes sunt: factum est: aut non. De ipso autẽ quale non testes: puta si iustum: aut iniustuz: aut conferens: aut non conferens. remoti aũt de his minime credibiles. Maxime aũt credibiles antiqui incorruptibiles enim.

ℭ Determinat de testibus recentibus: qui sunt existentes in periculo. et huiusmodi sunt testes. qui trahunt̃ ad cãm participantes et testificantes factuz. Dicit ergo q̃ participãtes periculo videbuntur mentiri. iudicãt. n. de aliq̃ pericula in facto: quod est amare et odire: manifestat hmõi sunt tales testes dicens: q̃ hmõi testes sunt solorũ talium: siue solũ taliũ: puta si est factũ aut nõ factũ: nõ sunt aũt testes de ipso facto quale sit. puta si sit iustũ aut iniustũ: aut conferens aut nõ ꝯferens. In hoc aũt distinguuntur isti tales ab antiquis et recentibus non participantibus periculo: q2 dicta illorũ adducuntur ad ostendendum quid iustum et qd non iustũ: horũ aũt solũ ad ostendenduz quid factũ: et qd non factum: ideo tales testes si sunt remoti: sunt minime credibiles q2 ignorant fcm̃: maxime aũt sunt credibiles si sunt antiqui et senes q2 sunt incorruptibiles. non. n. pñt ita corrũpi pecũia vt iuuenes. Possumus aũt dicere si volumus: q̃ hõ cõparat testes antiquos: et testes recentes. q̃ testimoniũ antiquorũ qui nos pcesserunt et non viuũt est magis firmum q2 non habent corruptum appetitum ad aliquem litigantium: vel ad aliqua bona tpalia. que inde possint lucrari. propter quod contingat eos dare corruptũ iudicium. ℭ Deinde cũ dicit.

ℭ Allegationes circa testes non habenti qdez q̃ ex signis opz iudicare. Et hoc est idẽ: q̃ sententia optima: et q̃ non est falli signa in argento: et q̃ non allegant̃ falsis testimonijs signa.

ℭ Instruit nos qualiter nos debemus hr̃e circa ꝑsuasiões testiuz Et duo facit: q2 primo instruit nos qualiter nos debemus habere: cũ non habemus testes: et aduersarius hz. Scdo qualr̃ cũ hẽmus testes et aduersarius nõ hz. Scda ibi. (Hñti aũt ad nõ hñtẽ). Dicit q̃ prio. q̃ nõ hñti testes incũbit facere allegatiões circa testes dicẽdo: q̃ ad negociũ nõ debẽt adhiberi testes sed ex signis euidẽtibus: vel ꝓbabilibus opz quodlibet negocium iudicare: vñ dz dicere: q̃ iudicare p hõ signa est optima snia: et iudex maxime dz hoc facere: et q2 per huiusmodi signa non est. i. non conuenit falli. sicut homo fallit̃ in argento: quod cõuenit de testibus: et sicut aliqñ est malum argentum: qd videt̃ bonũ. ita est malus homo: qui videt̃ bonus. ideo dz dicere: q̃ signa: per que dz iudicari negocium non allegantur falsis testimonijs: sed debent esse allegata ipsi facto: vel ipsi negocio. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Habenti aũt ad non habentem eadem non ꝓbatiua signa. Et q̃ nihil vtiq3 opus eẽt testib⁹ si ex verbis sufficiens esset considerare.

ℭ Instruit nos q̃lr̃ debeam⁹ nos hr̃e: cũ hẽmus testes et aduersarius nõ hz. Et tria fac: q2 p̊ ponit hãc ꝯsiderationẽ. z⁹ ondit ad quot et ad q̃ debem⁹ adhibere testes: et q̃ nunq̃ testes deficiũt ab oi vtilitate. 3⁹ excusat se: q̃ talia determinare de testib⁹ ñ spectat ad pñtẽ tractatũ. Scda ibi. (Sũt aũt testimonia). Tertia ibi. (Alia aũt de teste). Dicit q̃ q̃ hñti testes incubit dicere ad nõ hñtẽ: q̃ nõ dz pcedere p ꝓbatiua signa: et dat cãz q2 nihil eẽt op⁹ testib⁹ si ex vbis sufficeret: siue sufficiẽs eẽt ꝯsiderare negociũ disceptatiuum: qd falsuz est: adeo testes sunt valde necessarij et per eos est incedendum. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Sunt aũt testimonia: hec quidez de ipso: hec autem de actore. Et hoc quidez de re: hoc aũt de more. Quare manifestũ: q̃ nunq̃ est deficere testimonio vtili. Si. n. de re: aut ipsi cõsono: aut actori ꝯtrario. Sed de more ipsius epicheiam: aut actoris in prauitatem.

ℭ Ostendit ad que debemus adhibere testes: quando sunt ad aliquid vtiles. dicit ergo: q̃ testimonia sunt adhibẽda ad quatuor: q2 hec testimonia sunt de ipso accusato: hec aũt de accusatore: vt si aliquis accusaret aliquem de homici-

dio: quod principaliter põt reddi testimonium. Primo de ipsa re: vt q homicidium sit factum: vel non. Secũdo potest reddi testimonium de ipo accusato. vt qr forte nõ fuit in villa: quando fuit perpetratum homicidium. Tertio pro ipo accusante: vt q accusatus fuerit culpabilis in negocio. Quarto de ipo more. Nam si ostenditur accusantem esse boni moris: in alijs est argumentum: q debeat credi i isto casu. Similiter aũt de accusato dicendũ est. Subdit autẽ: q nunq̃ deficit conducere testimonio vtiliter: qr si nõ habemus testimoniũ de re: poterimus vti testimonio cõsono ipsi aut contrario actori. i. aduersario: sed ⁊ de more adhibemus testimonium in epicheiam ipsius. i. in laudes ⁊ virtutẽ ei⁹: ⁊ i prauitatẽ actoris. i. aduersarij. ¶ Dein. ⁊c.

¶ Alia aũt de teste: aut amico: aut inimico: aut medio: aut approbante: aut detestante: aut medio: ⁊ quecũq3 alie tales differentie ex eisdẽ locis dõm: ex q̃lib⁹ qdẽ: ⁊ enthimemata dicim⁹.

¶ Excusat se in determinando alia de testibus. ⁊ hoc dicetur in scdo cũ tractabitur de enthimematibus. Dicit ergo q alia dicere de testibus: vt q talis sit amicus vel inimicus aut medius. aut testis: si non est amicus: est tñ approbans. i. beniuolus: aut detestans: aut medius. Et quecũq3 tales differentię hic sunt dimittendę: ⁊ dicendum ẽ de eis ex eisdẽ locis ex qualibus: ⁊ ex quibus enthimemata dicimus: quod erit in secundo.

De pactis aũt tãtus orõnis vsus ẽ q̃tũ3 augere aut diminuere: aut credibilia facere: aut incredibilia. Si qdẽ ipsi conueniãt fidelia ⁊ firma in actore aũt contrarium.

¶ In parte ista determinat de pactis. Et tria facit: qr primo narrat. q̃ sunt determinanda de pactis. Scdo ostendit: q aliqua illorũ3 determinare nõ spectat. Scda ibi. (Ad astruendũ quidem igit). Tertia ibi. (Cõfesso autem). Dicit ergo primo: q determinare de pactis tantus est orõnis vsus. i. in tantum spectat ad rhetorem ⁊ ad oratorem: inq̃tum o3 scire augere pacta: aut diminuere: aut facere ea credibilia: aut incredibilia: qr si cõueniãt ipsi. o3 ostendere: q pacta sunt fidelia ⁊ firma. Si aũt hm̃ pacta sint in actore. i. pro actore ⁊ pro aduersario: ẽ ondendũ 9riũ. vt q sunt debilia ⁊ incredibilia. ¶ Deinde cũ. d.

¶ Ad astruẽdũ qdem igitur fidelia: aut infidelia nihil differt a negocio: qd circa testes. Quales qde3. n. vtiq3 fuerũt inscripti: aut seruãtes his pacta fidelia sunt.

¶ Ostendit q astruere. i. oñdere pacta esse fidelia vel infidelia nõ spectat ad presentem tractatum ⁊ hoc determinare nihil differt a negocio circa testes: nã quales fuerint testes inscripti: ⁊ seruãtes pacta. talia sunt pacta. vnde his testibus existẽtibus fidelibus pacta sunt fidelia: augere g̃ ⁊ diminuere facta spectat ad istum tractatũ: oñdere autẽ ea esse: siue nõ eẽ spectat ad negociũ circa testes. ¶ Dein.

¶ Confesso aũt est pacto conueniente quidem existente augendũ: pactum. n. lex est ppria ⁊ h3 partem. Et pacta quidem non faciunt legẽ firmam: leges aũt ea: que ſm legẽ pacta. Et totaliter ipsa lex pactũ quoddã ẽ. Quare q infidele facit: ⁊ pimit pactũ: leges destruit.

¶ Exequitur de intento. Et duo facit: qr primo exequit cũ pacta sunt conuenientia ipsi. Scdo cũ sunt 9ria. Secũda ibi. (Si aũt 9rium sit). ¶ Circa primũ3 duo facit ſm q duplr ostendit factũ pactum esse obseruandũ. Nã vtrum sit factũ vel non: dictum est. qd spectat ad negocium circa testes. Scda ibi. (Adhuc aũt aguntur.) Dicit ergo: q confesso esse pacto conueniẽte quidem existẽte augendum. i. si fuerit conueniens: debemus ipsũ3 augere ⁊ firmare. Dicit autem confesso: qr ſm presens capitulum: vt tactũ est pactum supple fore: ⁊ si negaret ipsum pactum ad hoc probandum valet negocium circa testes ideo aũt ad roborãdum pactum: qr pactum est lex ppria ⁊ ſm partem. i. particularis. ⁊ pacta nõ faciunt firmã legem. sed leges pacta: ⁊ pacta sunt ſm lege3: imo totaliter ipsa lex est quoddã pactum. ideo qui facit pactũ infidele ⁊ perimit ipm: destruit leges ⁊ quia inconueniens est destruere leges: pacta sunt obseruanda. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc aũt agũtur reliqua cõmutationum ⁊ volũtaria ſm pacta: qr irritis factis pimitur q̃ adiuicẽ opportunitas hoiũ3: alia aũt quecũq3 9gruunt: leuiter videre est.

¶ Ponit secundam rõnem ad hoc dicens q reliqua 9mutationũ aguntur ⁊ sunt voluntaria ſm q pacta: quare irritis factis pactis perimitur opportunitas: quę est hoiũ3 ad inuicem: vnde nec essent cõmutationes. neq3 mercatiões: neq3 hoies possent conuiuere: nisi essent pacta. ergo irritãtes pacta sequant̃ ista inconuenientia: leuiter est videre q̃ cũq3 alia incõueniẽtia eis 9gruit. ¶ Deinde. cũ dicit.

¶ Si aũt contrarium sit ⁊ cũ actoribus: primũ quidem quecũq3 vtiq3 aliquis ad legem cõtrariam opponet hec congruunt. Inconueniens enim si legibus quidẽ: si nõ recte sint posite: s3 fallant institute nõ putamus oportere obedire pactis: aut necessarium.

¶ Docet nos quomodo possumus irritare pacta: qñ sunt 9 nos. Et duo facit: qr primo facit qd dictũ3 adducẽdo quasdam rationes magis cões. Scdo facit hoc considerando spãliter pacta: sed q aliq̃ contrarietatem cõtinent. Scda ibi. (Adhuc aũt.) ¶ Circa p᷑m duo facit ſm q duas rationes adducit. Scda ibi. (Deinde q iusti). Dicit g̃ q si pactũ sit 9rium nobis: ⁊ sit cũ actoribus. i. cum aduersarijs. Primũ qdẽ quecũq3 opponet aliquis ad legẽ cõtrariam. i. cõtra legẽ: q̃ contrariat̃ nobis. oia hęc 9gruent. i. 9gruẽter opponunt̃ 9 pacta nobis 9ria: ⁊ dat cãm dicẽs: qr inconueniens est: si non putamus q oporteat nos obedire legibus: si nõ sunt recte positę. sed si sint aliter institutę q fallant. i. deficiant in aliquo casu. ⁊ tñ necessarium sit obedire pactis cum lex sit plusq̃ pactum. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Deinde q iusti breuiator est iudex: igitur hic considerandum: sed vt iustius est: iustum quide3 non est trãsuertere: neq3 fallacia: neq3 coactione. Naturatum enim est: pacta aute3 fiunt a seductis ⁊ coactis.

¶ Ponit scdam rõnẽ dicẽs: q iudex est abbreuiator iusti. i. elucidator: vt h3 alia lr̃a. igit̃ pactũ ẽ 9siderãdũ: sed vt iustius: ita q si nõ sit iustũ nõ est tenẽdũ. vñ alia lr̃a h3 ꝑ negatiue: q pactũ nõ ẽ 9siderãdũ: sed iustius: nõ subdit: q iustũ nõ 9uenit trãsuertere: qr neq3 fallacia: neq3 coactio ipm mutare o3: vel trãsuertere. Est. n. iniustũ qd nã ⁊ ſm nãm: pacta aũt fiunt a seductis: ⁊ a coactis: qr aliq̃ aliqñ coactus vel seductus pepigit aliqd: nõ ergo sunt obseruanda semper: qr aliq̃ contradicunt iustitię: cui coactio ⁊ fallacia nihil preiudicãt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ad hec

¶ Ad hec autem si contrarium alicui: aut scriptarum legum: aut cõium: τ iustis: aut bonis.

¶ Specialiter docet irritare pacta fm q̄ h̄z contrarietatē ad alia. Et tria facit q̄z primo docet hoc fm q̄ pacta contrariantur legibus. Scđo put ɔ̄riātur alijs pactis. Tertio put ɔtrariant̄ iudicibus. Scđa ibi. (Adhuc aūt si alijs.) Tertia ibi. (Adhuc aūt conferens). Dicit ḡ q̄ ad hec ꝑter hecq̧ dicta sunt ad irritandum pactum. videndum est q̄d sit ɔ̄rium alicui legi de numero leguꝫ scriptaꝝ: aut de numero legum cõmunium: τ maxime cum contrariātur legibus iustis τ bonis. quia tunc potissime ipsum irritare poterimus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et adhuc si alijs pactis posterioribꝰ: aut prioribus: aut. n. posteriora firma τ irrita: aut priora: aut priora recta: posteriora autē fefellerūt quodcunq̧ fuerit vtile.

¶ Ponit scđam viā ad hoc: q̄ debemus videre si pacta de quibus ē lingui ɔ̄riātur alijs pactis posterioribus: aut prioribus. q̄ si ɔ̄riant̄ posterioribus: dicenduꝫ ē: q̄ posteriora sunt firma. priora sūt irrita: q̄ posterius pactū irritat prius. Si aūt ɔ̄riantur prioribus. ita q̄ priora pacta sint ꝑ nobis posteriora contra nos. dicatur. n. q̄ priora sunt recta posteriora aūt fefellerunt: q̄ fuerunt cõposita ꝑ deceptionem: ideo non irritant prima: sed prima tenēda. Debemus ergo adducere hoc ad propositū nostrū: τ quodcunq̧ aliud fuerit vtile est ēt adducendū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Adhuc aūt ē cõferens prospicere: si aliquatenus contrariatur iudicibus: τ quecūq̧ alia talia: etenim hec facile cõsiderabilia similiter.

¶ Adducit tertiam viam dicens: q̄ est cõferens. i. vtile ad ꝓpositum nostrum ꝓspicere τ videre diligenter: si pactuꝫ contra nos aliquatenus contrariat̄ iudicibus: q̄ si hoc potest in eis ostendere: de leui iudices ipsum irritabunt: τ q̄cunq̧ talia vtilia negocio nostro sunt consideranda: q̄ hec que sunt ad irritandū pacta: sunt simili modo de facili cõsiderabilia: sicut ɔfirmatiua de leui contingebat considerare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Extorta aūt testimonia quedaꝫ sunt: habere aūt videntur persuasionem: q̄ necessitas q̄dā adest. Non difficile auteꝫ: neq̧ de his videre contingentia dicere.

¶ Determinat de extortis: siue de tormentis. Et duo facit: q̄ primo facit q̄d dcm̄ est. Scđo exequitur. Scđa ibi. (Ex quibus si existāt). Dicit ergo: q̄ quedaꝫ sunt testimonia extorta: q̄ quidam attestātur τ confitent̄ aliqua rõne tormētoꝝ. i. propter tormenta. Addit aūt quare talia persuadēt: nam habere videntur persuasionem. q̄ in tormentis adest quedam necessitas. Nā qui veꝝ dicit non laborat: qui tamq̧ aūt falsificat ꝓbabile est q̄ oporteat ipm̄ vacare: τ per spacium aliquod considerare qualiter mendacia fingat. Et q̄ hoīes in tormentis talibus intendere non vacēt: est aliquale argumentum: q̄ vera dicant. Subdit aūt q̄ nō ē difficile de his dicere ɔgruēntia. ¶ Deinde cū dic.

¶ Ex quibus siue existant: ɔuenientia nobis augere est. Q̄ vero sola testimoniorum sunt.

¶ Exequitur. τ duo facit: q̄ primo docet nos talia testimonia confirmare: cum sunt ꝑ nobis. Scđo docet ea irritare cum sunt contra nos. Scđa ibi. (Siue subɔ̄ria sint). Dicit ḡ primo: q̄ si extorta testimonia sint ex eis ex quibus. i. de numero quorum existunt: conuenientia nobis est. i. cõuenit ea augere τ confirmare fm̄ hunc moduꝫ: q̄ sola talia de numero testimoniorum sunt τ videntur esse vera. Ratio autem huius assignata fuit supra: quia nō vacat eis tēpus ad fingendum mendacia. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Siue subcontraria sint: τ cū actore dissoluet vtiq̧ quis vera dicēs de toto genere extortoꝝ. Nihil. n. minus coacti falsa dicent q̄ꝫ vera.

¶ Ostendit quomodo possumus talia irritare: cū sunt cõtra nos. Et tria facit fm̄ q̄ tripliciter hoc docet. Secūda ibi. (Et pertinaces non dicere). Tertia ibi. (Oportet aūt habere adducere). ¶ Prima ratio ē talis. Ad omne genus tormentorum. τ ad omnes qui tormentātur ideo aūt q̄ si huiusmodi testimonia sont subcõtraria. i. aliquo modo contraria nobis τ sunt cum actore. i. cum aduersario aliquis dissoluet ea: τ irritabit ea vera dicēs de toto genere tormentorum. Potest enim veram sententiaꝫ proferre circa omnia tormenta: quia in talibus cõtingit falsa dicere: sicut τ vera. ideo subdit: q̄ coacti non minus dicunt falsa q̄ꝫ vera. Nam homines in tormento positi siue fore fecerant: siue non: aliq̄ dicūt se fore fecisse. ¶ Deinde. c. d.

¶ Et pertinaces non dicere vera. Et facile mētientes tanq̄ꝫ requisitum celerius.

¶ Ponit secundam viam: vel secundam rationem: que sumitur fm̄ diuersa genera hominum: quia aliqui sunt pertinaces. vnde si contingat tales fore fecisse: non vera dicūt: quia dicunt se nō fore fecisse: vnde homines moles dicūt se fore fecisse: quando non fore fecerant. Sunt eniꝫ tales facile mentientes tanq̄ꝫ requisitum celerius. Videtur enim eis. q̄ per decapitationem habeant requiem a tormentis. ¶ Notandum autem q̄ homines tormentati aut sunt nostri amici vel inimici. si fuerint inimici: cõtra nos est: si dixerunt se non fore fecisse. adeo debemus dicere eos esse pertinaces τ non vera dicere. Si vero fuerunt amici. tunc est contra nos: si dixerunt se fore fecisse. adeo cum sic res se habet: dicendum eos esse facile mentientes quia sperant habere requiem post tormenta. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Opꝫ autem habere adducere ad talia scripta exempla: que sciunt iudicantes.

¶ Adducit tertiā viam ad ostendendum talia esse irrita per exempla dicens. q̄ oportet habere exempla scripta. q̄ sciunt iudicantes: quia debemus adducere ad talia confirmandū. oñdendo quo multi ꝑ tormēta mentiti sunt.

De iuramentis autem quadrupliciter est diuidere: aut. n. dant τ recipiunt: aut neutrum: aut hoc quidē: hoc aūt non: τ horum aut dāt nō recipiunt aūt: aut recipiunt quidem: non dant autem.

¶ In pte ista determinat de iuramētis. Et duo facit: q̄ pͦ premittit intentionē suā. Scđo exeq̄r. Scđa ibi. (Nō dat quidē igit). ¶ Circa pͫ duo facit: q̄ ꝑ premittit intētionē suaꝫ fm̄ q̄ iuramētū nōdū ē fcm̄. Scđo put iuramētū ē fcm̄. Scđa ibi. (Adhuc aūt ꝑter hec.) Dicit ḡ q̄ de iuramētis ɔuenit diuidere q̄drupli opus: q̄ aut dant τ recipiunt: aut h̄ q̄dē h̄ aūt nō: q̄ vnū volunt: aliud nolūt: q̄dā pōt esse: q̄ aut volūt dare iuramētū τ nō recipere ipm̄: aut ecōuerso: iō subdit: q̄ horū aūt aut dant τ non recipiunt: aut recipiunt τ non dant. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc preter hec: si iuramētum factuꝫ fuit: τ hoc aut ab ipso: aut ab alio.

¶ Dat intentionem suam. q̄ iuramentum iā factum ē: dicens q̄ adhuc preter ista videndum est: qualiter aliq̄s de

beat se habere quando iuramentum fuit factum: et h vel ab ipso: vel ab alio: cum quo litigat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nō dant quidē igitur: q facile degenerant: et q hoc quidem coniurauerit non dat: eos autem qui non iurauerunt estimat se ꝯdemnaturum: et q̄ istud periculū maius: qḋ inter iudices: his quidē .n. creditur: huic aūt non.

¶ Exequitur de intento Et duo facit scḋm ꝙ circa duo suā intentionē p̄misit. Nā primo ostēdit q̄liter debeamus nos habere. cū iuramentum nondū factum sit. Secundo docet hoc: quando iam factum est iuramentū. Secunda ibi. (Si autem sit factum.) ¶ Circa primum duo facit: quia p̄mo ostendit qualiter sit incedendum anteꝗ̄ factum sit iuramentum secundum ꝙ comparatur ad aliā partem solū. Secundo docet nos combinare que simpliciter proposuerat. Secūda ibi. (Quoniam autem per singula). ¶ Iuramentū autem ad quam libet partem potest comparari dupliciter. Et q partes litigantes sunt duo: iō quadrupliciter potest sumi. dupliciter per comparationē ad vnam partem: vtputa si nos volumus recipere: vel nō recipere iuramentum: et dupliciter per comparationē ad aduersarios: vtputa si volumus eis dare iuramentum vel nō dare. Uex q duo istoꝝ sunt negatiua: vt non recipere vel nō dare: et duo affirmatiua: vt recipere vel dare: iō duo facit: q p̄mo dat artē suā circa negatiua. Secūdo circa affirmatiua. Secunda ibi. (Si autem recipit.) ¶ Circa p̄mū duo facit scḋm ꝙ duo sunt negatiua: q p̄mo docet nos q̄liter debeamus nos hr̄e: cū nostra damus. Scḋo qualr̄ cū nos recipimus. Scḋa ibi(Nō recipit aūt). In assignādo aūt cāꝫ quare nō damus iuramenta. siue quare non volumus partem aduersā iurare tangit quatuor ex quibus possunt formari quatuor rōnes. Q primo dōm est hō iuramenta non danda esse aduersarijs: q hoīes facile degenerant .i. de facili falsa iurant. Scḋo aggeneratur nobis p̄iudicium cum non possumus: cum voluerimus suscipere iuramentū: ideo subdit ꝙ hic .i. aduersarius cū iurauerit: non dat postea iuramentum alteri parti. ideo dātes iuramentum non sunt equalis libertatis post et ante. Tertio iuramentum non est dandum: q iudex vel aduersarius estimat se ꝯdemnaturum eos: qui non iurauerunt. propter quod dando iuramentum facimus aduersarios credibiles: nos aūt incredibiles. Quarto cū iuramentū dare nō volumus: ne iudex habeat nos suspectos. debemus dicere: q̄ istud est magnum periculum: qḋ posset esse inter iudices quando credūt his: qui iurant: cū contingat multos falsa iurare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non recipit aūt: q pro pecunijs iuramētū. Et q si esset prauus deieraret vtiꝗ. Melius .n. gratia alicuius prauū esse ꝙ̄ nullius. Qui enī iurauerit habebit: q aūt nō iurauerit. non sic ꝓpter virtutē vtiꝗ erit: sed ꝑ piuriū ꝙ nō.

¶ Ostendit qualiter debemus nos habere: cum non volumus iuramentū recipere. Et duo facit: q primo facit qḋ dictum est. Scḋo adducit exemplum ꝣenophanis: qḋ valet ad propositum. Secunda ibi. (Et id qḋ ꝣenophanis). Tangit aūt duas cās. ꝑ quas nos possumus excusare a iuramento non recipiendo ipm̄. P̄rimo si illud: p quo iuratur: sit pecunia: q non videtur ꝯueniens: ꝙ admittatur iuramentum: per quod potest trahi vitium: seu malū intrinsecum anime ꝓpter pecuniam: que est ꝓpter bonū extrinsecum. Quantū ergo ad istā cām dicit: nō recipit aūt qḋ p pecunijs est iuramentū. Scḋam aūt cāꝫ tangit cū subdit.

Et q si esset. Nam hō non dꝫ iurare: ne habeatur prauus et infamis: ideo ait: ꝙ non est iurandum: q si iurans esset prauus deieraret vtiꝗ. P̄ōt hec littera legi ꝙ sit remotio dubij sic: ꝙ non est dubitandum non iurantem non esse bonū: q si malus eēt: nō solum esset prauus ad iurandū quocūꝗ̄ mō: sed ēt deieraret: et maxie vbi videret sibi vtilitatē et lucrū: imo subdit: ꝙ melius est .i. vtilius eē prauū peierare grā alicuius ꝙ̄ nullius. Et q q iurauerit: habebit illā vtilitatē et lucrū: et qui non iurauerit: nō hēbit: ideo nō iurans vr̄ virtuosus esse ideo subdit sic ꝑ v̄tutē erit .i. sic dicēdo apparebit iurare rōne virtutis: et apparebit ꝙ non sit ꝑ periurium. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et id quod Zenophani congruit: ꝙ nō equa ꝓuocatio: hoc in impio ad piū: sed simul: ac si fortis debiles ꝑcutere: aut plagare ꝓuocet.

¶ Ondit q̄ō possumus nos excusare a iuramento: et q̄ō congruit negocio nostro: Exēplū ꝣenophanis: qui dicebat: ꝙ est ꝓuocatio: que est impij ad pium: et sīlis: ac si fortis ꝓuocet percutere. ac plagare debiles. Nā sunt proni ad iurādum: pij autem nō: et merito ergo excusantur pij: si non iurant. sicut excusarentur debiles: si non pugnarent contra fortes. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Si aūt recipit: q credit illi: ipsi aūt non.

¶ Dat artem suam de iuramēto fiēdo vt respicit affirmationem. Et duo facit scḋm ꝙ affirmatio potest duplr̄ sumi in recipiēdo et dando. P̄rimo ḡ ondit qualiter debeamus nos hr̄e cū iuramētū recipimus. Scḋo q̄liter cū damus. Scḋa ibi. (Si aūt dat.) ¶ Circa p̄m duo facit: q p̄mo facit qḋ dcm̄ est. Scḋo ondit: ꝙ si ꝯuertat dcm̄ ꝣenophanis valebit ad ꝓpositū. Scḋa ibi. (Et id ad qḋ ꝣenophanis.) Dicit ḡ ꝙ si recipit iuramentū: dꝫ dicere: ꝙ credit ipsi. illi aūt non .i. vt alia lr̄a exponit: ꝙ in seipso ē rectus et fidelis: sed apud istū nō est talis. Nā quilibꝫ recipiens iuramētū dꝫ assignare hanc cām: q qḋ credit et ē certus ipsi .i. apud seipsum: et non illi: ideo vult iurare: vt habeatur ab illo rectus et verus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et id quod Zenophanis transuertentē dicendum sit equale esse: siquidē impius det: pius autem iuret: durumꝗ non velle ipsum: pro quibus illos vult: cū iurauerit iudicare.

¶ Ondit dcm̄ ꝣenophanis alio mō acceptū ꝙ̄ supius valere ad ꝓpositū dicēs: ꝙ recipiētē iuramētū opꝫ esse trāsuertētē: siue variātē dcm̄ ꝣenophanis. q. d. ꝙ recipiēs iuramētū dꝫ recipe et iurare ipꝫ: vn̄ dꝫ dicere. Uel dōm ē a recipiēte iuramētū sic eē eq̄le .i. sic eē iustū et ꝯgruum: si ipius det iuramētū et pius iuret. Nā vt pꝫ p dcm̄ Xenocratis impij sunt proni ad peierādū nō pij: iō dignū vt pius iuret: q non peierabit: iō subdit: ꝙ durū ē ipꝫ impiū nō velle eū: p q̄bus vult iudicare cū iurauerit impij. q. d. ꝙ dꝫ velle pius iurare: et si ipi iurarent: eēt iudicādū de piurio. ¶ Deinde. c. d.

¶ Si autem dat iuramentum: q pium est velle deos attestari ꝓuocatores precesse. Et nihil oportet ipsū alijs iudicibus indigere. ipsis .n. dat iudicium. Et q inconueniens non velle iuramētū fieri: de quibus dignificat iurare.

¶ Ostendit qualiter debeamus nos habere cum iuramentum damus. Et tangit tres cautelas. P̄rima cautela est: ꝙ ideo iuramentū dat: q piū est velle attestari deos ꝑesse. Nā recipiens iuramentū ꝓuocat deos cōtra se si male iurat. Debemus ergo dare iuramentū: vt habeamus deos p nobis contra aduersarios. Scḋa cautela est: q dꝫ dicere dans

re dans

te dans iuramentū: q̄ sua cā est adeo iusta: q̄ ita nō op3 indigere aliqs iudicibus: sed ipsis aduersarius dat iudicium volens q̄ iurent: vt dicant veritatē in p̄dicta cā. Tertia cautela est: q̄ d3 dicere: q̄ inconueniens est non velle fieri iuramentū p̄ his: de quibus dignificat alios iurare. Nā si ipse nollet recipere iuramentū: appareret forte q̄ vellet peruertere veritatem: sed q2 vult dare: congruum est: q̄ iuramentum fiat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam aūt per singula quomodo dicendum palam: puta si ipse quidem vult recipere dare aūt non. Et si dat quidē: recipere autem et dare velit. s. iuramentū: siue neutrum. Ex dictis necesse ē cōponi. Quare et q̄ oratiōes necesse componi ex dictis.

¶ Docet combinare que superius simpliciter proposuerat. Docuerat enim nos quomodo debemus nos habere cū iuramentum damus: et quomodo cū recipimus. et qūo cū non damus. vel nō recipimus. Et q2 in vna cā plura talia contingunt: vt q2 non solum volumus dare iuramentū: sed dare et recipere: vel dare et nō recipere: ideo vt hoc nos doceat ait. Q2 si palam. i. manifestū est qūo dicendū sit per singula: palam est qūo dicendum est combinantē: puta qui vult recipere et non dare: vel dare et non recipere: vl' recipere et dare: vl' vult neutrum neq3 accipere: neq3 dare. Et q2 oia ista necesse est componi ex dictis simpliciter: cū dicta simpliciter superius sint tacta: tacta sunt etiam ista. Ideo cōcludit. q̄ orationes compositas necesse est componi ex dictis. i. ex his que diximus. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Si autem sit factum ab ipso contrarium: q̄ non periurium.

¶ Docet nos qualiter debeamus nos habere qū iuramentum est factum. Et duo facit: q2 primo docet nos qualiter debeamus nos habere: cum iuramentū est factū a nobis. Scdo qualiter cū est factum ab aduersario. Secūda ibi. (Si aūt ab aduersario). Prima pars diuidit' in duas: q2 primo p̄mittit intentionem suam dicens. Scdo dat cām dicti. Secunda ibi. (Uoluntariū. n.) Dicit ergo: q̄ si iuramentū sit factum ab ipso et inueniatur contrarium. d3 dicere: q̄ nō fuit ibi periuriū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uoluntariū iniustū facere est. Deierare aūt iniustum facere est. Que autē violentia et fallacia inuoluntaria.

¶ Manifestat quod dixerat. Et duo facit s3 q̄ dupliciter manifestat illud. Scda ibi. (Hic etiam adijciendū). Dicit ergo: q̄ iniusta facere est voluntarium. cū ergo deierare sit iniustum facere quantumcunq3 quis falsum iuret: si hoc non facit voluntarie non deierat: q2 non facit iniustum: sed ea que sunt violētia et fallacia nō sunt voluntaria: ideo debet dicere: q̄ licet sit contrarium inuentum eius quod iurauit non tamē deierauit: q2 hoc fecit coactus vel deceptus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hic etiam adijciendū: q̄d deierare est q̄ mēte: sed non q̄d ore.

¶ Dat secundum medium qūo possumus nos excusare a periurio: si inueniatur contrarium eius quod iurauimus: q2 deierare est mente non ore. Debemus ergo dicere: q̄ in iuramento facto non fuit contradictio mentis: q2 sic credebamus vt dicebamus: licet aliter esset q̄ diceremus. Potest autem hec pars referri ad dictum equiuocum: vt quādo dictum nostrum potest multipliciter intelligi: si inuenitur falsum in vno sensu: debemus dicere nos intellexisse alium sensum: propter quod non deierauimus: quia nō fecimus contra mentem. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Si autem ab aduersario sit iuratum: q2 omnia destruit: qui non imanet his: que iurauit: propter hoc. n. et legibus vtuntur: qui iurauere. Et nos quidem dignificamus imanere quibuscunq3 iuramentis. Ipsi autem nō imanebimus: et quecunq3 alia augmentans vtiq3 aliqs dicet. De artificialibus quidem igitur passiōibus dicta sint tanta.

¶ Docet nos qualiter sit incedendum: cum inuenitur contrarium eius: quod aduersarius iurauit. Unde ait. q̄ si ab aduersario sit factum iuramentum. et vult ire contra iuramentum suum: debemus dicere q̄ omnia destruit q̄ non imanet his que iurauit: propter hoc et legibus vtūtur: qui iurauerint. Qui ergo facit contra iuramentū destruit leges et tollit politicā. Et debemus addere q̄ nos dignificamus: et volumus imanere quibuscunq3 iuramentis aliis: sed ipsi aduersario: q2 cōmittit tantum scelus: et nō imanet in iuramento suo: non imanebimus ei: nec obseruabimus ei pactum. Debemus ergo dicere hoc ad propositum nrm et etiam quecunq3 alia: que aliquis dicet augmentans negocium. Nam leue est cogitare ea: per que possumus manifestare iniusticiam aduersarij. si nō imanet iuramento. ¶ Ultimo epilogat: q̄ de inartificialibus persuasiōibus dicta sint tanta. ¶ Explicit liber primus.

¶ Rhetorices Aristotelis cum Egidij romani expositione liber secūdus.

Ex quibus quidē igitur op3 et exhortari et dehortari: et vituperare et laudare: et accusare et defendere: et q̄les sumere propositiones viles ad horum persuasiōes hec sunt. De his: et ex his enthimemata dicuntur: vt puta vnumquodq3 ē dicere propter genus sermonum.

¶ Qm̄ vt supe' dicebat' p̄suasio h3 fieri tripl'r. P̄mo ex p̄te orōnis. Scdo ex p̄te dicentis. Tertio ex p̄te auditoris. fini to p̄ libro: in quo determinat' de p̄suasiōib' ex p̄te orōnis s̄m vnūq̄dq3 genus sermonū. hic incipit scds liber: in quo determinat de p̄suasiōibus: vt h̄nt fieri ex p̄te dicentis: et ex p̄te auditoris. Et duo facit p̄o. nā3 in p̄a p̄te resumit hec: meterij q̄ determinata sunt in p̄ lib. q̄tū ad p̄suasiōes artificiales ex p̄te orōnis. In scda vo inuestigat q̄ sunt determināda in h̄ scdo q̄tū ad p̄suasiones ex p̄te dicētis: et ex p̄te auditoris. Scda ibi. (Qm̄ aūt q̄ra). Dicit ḡ q̄ dcm̄ ē in p̄ libro ex q̄b' o3 exhortari et dehortari quantū ad negociū deliberatiuū: et vituperare et laudare q̄tū ad epdemonstratiuū: et accusare et defendere q̄tū ad disceptatiuū. Uel ex q2 non in disceptatiōe ē aliqs accusans: q̄ opponit et aliqs ōfendēs: q̄ p̄ponit ꝯ oppositaōi addit: q̄ q̄les sūt inic et opponēs: vt h3 alia littera q̄tū est ex parte accusantis et propositiōes

quantum est ex parte defendentis utiles ad persuasiões eorum: que dicuntur in disceptatione: hec sunt: que dicte sunt in primo: vel aliter quales sunt sniç quantum ad psones et propositiones quantum ad premissas utiles ad hoc persuasiones hec sunt: que dicte sunt in primo libro: vel per snias possumus intelligere ingredientia principia enthimemata sm virtutem: per propositiones vero ea: que ingrediunt sm substantiã. Prima tñ expositio magis valet: quia magis concordat alij littere. ¶ Addit aũt q de his et ex his: que dcã sũt in primo libro: dicuntur eẽ enthimemata circa vnũquodque vt est dicere. i. vt conuenit dicere propter genus sermonum .i. propter orationem: quia in primo libro: vt dictũ est. determinatũ est de persuasionibus ex parte orationis. Dicit autem circa vnũquodque de psuasionibus cõibus determinabiliter etiã in hoc scdo: vt in primo libro dcm̃ fuit. ¶ Itẽ dicit q de his .i. de sententijs quantum ad accusantẽ: et ex his .i. ex propositionibus quantũ ad defendentẽ enthimemata dicuntur esse: quia ad enthimemata disceptatiua concurrũt dicta accusantis et defendentis: vel hic dcm̃ est: q propositiones et conclusiones requiruntur ad enthimemata sm scdã: et etiã ingrediẽtia sz virtutẽ ad enthimemata concurrũt. ¶ Deinde c. d.

¶ Quoniam aũt gratia iudicij est rhetorica: et enim consilia iudicant: et dicha iudiciuz ẽ: rhetorica etenim consilia necesse non solũ ad orationẽ videre qualiter demonstratiua est: et credibilis: sed et ipsuz qualẽ quẽdã et iudicẽ facere.

¶ Ostendit persuasiones sumptas ex parte auditoris: et ex parte dicẽtis pertinere ad negociũ rhetoricũ. Et duo facit quia primo facit quod dictũ est. Scdo exequitur de hmõi persuasionibus. Scda pars ibi. (Eius quidẽ igit̃). Prima pars diuidit̃ in duas: quia primo ostendit tales psuasiones ptinere ad rhetorẽ. Scdo manifestat quod dixerat. Scda pars ibi. (Multũ .n. differt). Dicit ergo qm̃ rhetorica ẽ gratia iudicij. nam propter hoc sumus rhetores vt argueremus fidẽ in alio. Nã et ↄsilia iudicant quantũ ad deliberatiuũ: et dicha .i. snia iudicis in disceptatiuis negocijs iudicatiuũ est: quasi diceret: q in disceptatiuo negocio et in deliberatiuo valet iudiciũ quia hoc est non solum opz videre qualiter oratio sit demõstratiua et credibilis ad orationẽ .i. quantuz ad psuasiones sumptas ex parte orationis: sed et ipz dicentẽ oppositum se ostendere qualem quendam. et ẽt iudicẽ opz facere qualem cũ per hoc variatur iudiciũ. ¶ Deinde cũ dic̃.

¶ Multum enim ad fidem maxime quidem in consilijs. Deinde aũt et litigijs qualẽ quẽdã apparere dicentẽ: et existimare ad ipsos: existimare se hẽre qualiter ipsuz. Ad hoc autem si et ipsi dispositi aliqualiter existant.

¶ Ostendit q ex eo: q auditor efficit̃ qualis: et dicẽs ostendit se qualem variat̃ iudicium auditoris. et fit in auditore alia et alia fides: propter quod talia pertinent ad rhetorem cuius est psuadere. Duo ĝ facit: quia primo ostendit talia variare iudiciũ. Scdo ex determinatis concludit quale iudiciũ variat qualitas dicentis: et quale qlitas auditoris. Secunda ibi. (Apparere qdẽ igit̃). Dicit ergo q apparere dicentem: qualem quendam: vt q ostendat se amicũ vl prudentem: vel bonum multum differt ad fidem: et maxime in consilijs: deinde in litigijs: quia plus credimus propter qualitatẽ dicentis in consilijs q̃ in disceptationib9 addit q auditores: et eos quibus dat̃ consilium existimare dicentem se hẽre ad ipsos q̃liter ipm̃ .i. sicut se hz ad ipsum potissime variat fidem. Nã tunc potissime credimus nobis: cum damus consiliũ: qñ conformamus nos eis quibus ↄsulimus: et ostendimus nos esse tales: quales ipsi. ¶ Ad intellectũ autem textus notandũ. q in textu hz esse semel existimare: et notabis: vt cõiter habetur: qd patet ex alia lrã: que hz qd multum variat fidem arbitrari ad ipsos habere qualiter ipsum: et sicut qualitas dicentis variat iudicium. ita etiaz hoc variat qualitas auditoris: adeo aut: q ad hec .i. propter hec que dicta sunt variat̃. supple iudicium: si etiam ipsi auditores aliqualiter dispositi existant. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Apparere quidem igitur qualem quendam dicentẽ vtilius ad consilia est. Disponi aũt est aliqualiter auditorem ad litigia.

¶ Concludit ex dictis quale: sive qd iudicium variat qualitas auditoris: et qd qualitas dicentis. Et duo facit: quia primo facit quod dcm̃ ẽ. Secũdo manifestat qd dixerat. Scda ibi. (Nõ .n. eadem). Dicit ergo: q apparere dicentez qualem quendã .i. qualitas dicentis est vtilis ad consilia. Disponi aut aliq̃liter auditorẽ est vtili9 ad litigia. ¶ Deide.

¶ Non enim eadẽ videntur amantibus et odiẽtibus: neqz iratis se habentibus: sed aut omnino altera: aut sm magnitudinem altera.

¶ Manifestat que dixerat. ¶ Ad cuius euidentiã notandum: q qualitatẽ dicentis potissime valere ad ↄsilia ostẽsum est per iam dicta. Nã propter qualitatẽ dicẽtis auditor existimat dicentem sic se habere ad eum: vt se hz ad ipm: propter quod credit ipsum amicum suuz: qd maxime facit credere ↄsulenti: adeo dicit: nõ oz vlteri9 h ostendere. solũ ergo ondit qñ qualitas audientis variat iudiciũ in litigijs dicens: q non eadem videntur diuersimode passionatis: vt amantibus: et odientibus: et iratis et mãsuete se habẽtibus. Sed aut videnẗ talibus oĩa altera et diuersa: aut sz magnitudinẽ altera: quia propter passionem aliqñ datur iudiciu oĩno ↄrium: vt q amans dicit iustũ: odiens dicit iniustum: aliqñ datur hmõi contrarietas quantum ad magnitudinem et paruitatem: vt q amans dicit iniustũ paruuz: odiens dicit iniustum multum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Amanti qdem .n. eum: de quo facit iudiciuz: aut non iuste fecisse: aut sm parua videtur iniustum fecisse: odienti autem contrarium: et concupiscenti quidez: et confidenti: si sit quod futurz delectabile ẽ eẽ et forte ei bonũ fore videtur: despecto autem et aspernanti ↄtrariũ.

¶ Exponit quod dixerat: q amanti eum hoiem: de quo facit iudicium aut non vr ei illum hoiem fecisse iniustuz in aliquo: aut sm parua fecisse iniustũ: odienti aũt videt̃ cõtrarium: et concupiscenti. et cõfidẽti: si scit qd futurz est delectabile: et fore psequendũ: et fore bonũ ei vr. Despecto autẽ .i. despicienti et aspernanti ↄtrium. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Eius quidem igitur: qd est esse ipsos dicentes credibiles tres sunt cause. Tot enĩz: propter que credimus: ostensionibus.

¶ Determinat de huiusmodi persuasiõibus sumptis ex q̃litate dicentis. Secũdo de his: que sumuntur ex qualitate auditoris. Scda ibi. (Sunt aũt passiones.) ¶ Circa primũ duo facit: quia primo dicit esse tres cãs ex parte dicentis: quare eis credimus. Scdo enumerat hmõi cãs. Secũda ibi. (Sunt aũt hoc). Dicit ergo: q tres sunt causẽ eius: qd .i. propter quod est .i. contingit ipsos dicentes esse credibiles: quia exceptis ostensiõibus .i. exceptis persuasibilibus ex parte orationis: que proprie dicuntur ostensiones: quia fiũt per enthimemata tot sunt: propter que credimus dicentibus tot .i. quia tria. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt aũt

¶ Sunt autem hec prudentia: et virtus: et beni uolentia.

¶ Enumerat illa tria: et duo facit: quia primo enumerat ea. secundo assignat causam dicti. Secunda ibi. (Mentiuntur enim.) Dicit ergo: quod ea propter que credimus dicentibus sunt hec prudentia: namque contingit aliquem mentiri propter imprudentiam vel propter ignorantiam: quia nescit veritatem: et virtus et bonitas: quia multi mentiuntur propter maliciam et beniuolentiam. nam multi dantes consilium alijs mentiuntur: quia eos oderunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Mentiuntur enim de his: que dicunt et consulunt: aut propter omnia hec: aut propter horum aliquid: aut enim propter imprudentiam non recte hoc sentiunt: aut sentientes recte propter nequitiam non que sentiunt dicunt: aut prudentes quidem: et epichei sunt: sed non beniuoli: propter quod contingit non optima consulere hoc cognoscentes.

¶ Manifestat quod dixerat: et tria facit: quia primo facit quod dictum est. secundo ostendit quod non est dare aliam causam a causis predictis. Tertio docet nos quomodo poterimus ostendere nos tales esse. Secunda ibi. (Et preter hec nihil.) Tertia ibi. (Unde quidem igitur.) Dicit ergo primo: quod propter ea: que dicta sunt credimus dicentibus. nam homines mentiuntur de his: que dicunt et consulunt: aut propter hec omnia que dicta sunt: vt quia neque prudentes: neque virtuosi: neque beniuoli sunt: aut propter aliquod horum. nam aut propter imprudentiam non recte sentiunt: quia nesciunt veritatem: aut sentientes recte propter nequitiam non dicunt que sentiunt: vel que sciunt. aut si sunt prudentes scientes verum: et epiches: siue virtuosi: non sunt beniuoli. contra eos non consulunt optima. licet cognoscant: que optima sunt. ¶ Dubitaret forte aliquis de dictis philosophi: quia cum boni hominis sit optima consulere: si ea cognoscat videtur falsum esse quod ait: quod contingit aliquos esse prudentes et epiches: non tamen optima consulere: quia non sunt beniuoli. Ad quod dicendum quod loquitur de bonitate politica: secundum quam videtur boni moris esse amicis bene facere et inimicis male. ¶ Sed vlterius forte quis dubitaret: quia vt scribitur quarto ethicorum: mendacium per se est prauum et fugiendum. ergo non spectat ad bonum bonitate politica non semper consulere optima. ¶ Ad quod dici potest: quod licet omne mendacium sit fugiendum: non tamen semper omnis veritas est dicenda. Possumus autem non consulere optima et tacere veritatem absque eo quod mentiamur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et preter hec nihil. necesse ergo eum: qui existimatur omnia habere esse audientibus credibile.

¶ Ostendit non esse aliam causam a predictis: ideo ait quod preter hec vel extra hec: vt habet alia litera nihil. idest nulla alia causa est: propter quam credamus dicentibus. Necesse est ergo quod qui existimatur omnia habere: que dicta sunt esse: credibile audientibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Unde quidem igitur prudentes et studiosi apparebunt vtique ex his: que circa virtutes dicta sunt sumendum. Ex eisdem enim aliquis: et alterum vtique: et seipsum astruet talem. De beniuolentia autem et amicitia in his: que circa passiones nunc dicendum.

¶ Docet nos quomodo possumus nos ostendere esse prudentes studiosos et beniuolos. ideo ait: quod vnde apparebunt prudentes et studiosi. sumendum est ex his: que sunt dicta diuisim et sigillatim ostensa circa virtutes: quasi dicat: quod ex his que dicta sunt in tractatu de negocio exclamatiuo possumus talia ostendere: et subdit rationem: quia ex eisdem aliquis astruet vel ostendet alterum: et ipsum talem. Cum ergo per negocium exclamatiuum possumus ostendere aliquos esse prudentes: et virtuosos per hoc negocium possumus hoc ostendere de nobis ipsis: quomodo autem possumus ostendere nos esse beniuolos infra dicetur. ideo ait: quod de beniuolentia et amicitia dicendum est nunc in his: que sunt circa passiones: propter quod complete habemus artem ad ostendendum nos esse credibiles. quia per exclamatiuum negocium possumus nos ostendere esse virtuosos per ea: que dicentur circa passiones poterimus nos ostendere esse beniuolos.

Ad intelligentiam autem dicendorum: quattuor sunt declaranda. nam vt habeamus noticiam tractatus sequentis: vbi de passionibus agitur. Primo videndum est quid sit passio. Secundo declarandus est numerus passionum. Tertio declarandus est ordo ipsarum. Quarto autem videndum quomodo opponantur passiones adinuicem. ¶ Propter primum notandum: quod passiones: de quibus intendimus loqui vt in subiecto: sunt in potentijs anime: et quia subiectum pertinet ad quidditatem accidentium: si volumus scire quid sint hee passiones: oportet nos scire in quibus potentijs esse habent. Potentie autem tripliciter distinguuntur quedam sequuntur animam vegetabilem: quedam animam sensibilem: quedam vero rationabilem. Animam vegetabilem sequuntur potentie naturales. animam sensibilem sequuntur potentie sensibiles organo alligate. rationabilem vero sequuntur potentie non alligate organis. Uerum quia vegetatiuum est in sensitiuo: et sensitiuum in intellectiuo: sicut trigonum in tetragono: et in pentagono tetragonum: sic omnes anguli trigoni reseruantur in tetragono: et adhuc plures: et omnes anguli tetragoni reseruantur in pentagono: et adhuc plures. sic omnes potentie anime vegetatiue reseruantur in anima sensitiua. et adhuc plures: et quicquid potest anima sensitiua potest intellectiua: et adhuc amplius. Propter quod licet nos non habeamus tres animas: tamen quia huiusmodi anima est intellectiua: in qua virtualiter continetur vegetatiuum et sensitiuum. omnia genera potentiarum nunc assignata est inuenire in nobis. Si ergo passiones: de quibus loqui intendimus: sunt in potentijs anime: vel sunt in potentijs naturalibus: vel in potentijs sensitiuis: vel in rationalibus. in naturalibus non sunt: quia potentie naturales: secundum quod huiusmodi videntur esse actiue non passiue. nam augmentatiuum et generatiuum et cetera talia ad animam vegetabilem pertinentia in actionem sonant: nec sunt etiam tales passiones in potentijs rationalibus: accipiendo rationale pro omni virtute non organica. Nam passio: vt hic de ea loquimur: requirit materiam et organum: cum non sint alligate rationales potentie. solum ergo habent esse huiusmodi passiones in potentijs sensitiuis. Potentiarum autem sensitiuarum. quedam sunt cognitiue: quedam appetitiue. cum ergo in cognoscendo sit motus rerum ad animam: et in appetendo sit motus anime ad res. passio secundum quod trahitur passum ad conditiones agentis non erit in potentijs cognitiuis: quia secundum cognitionem obiecta trahuntur ad modum nostrum: quia quicquid cognoscitur: cognoscitur secundum modum cognoscentis: non autem secundum modum rei cognite: vt dicit Boetius quinto de consolatione. Solum ergo erit passio in appetitu sensitiuo vt communiter ponitur: quia secundum appetitum trahitur ad conditiones obiectorum. nam licet res sint cognite: vt sunt in nobis: appetimus tamen eas: et sunt volite: vt sunt in seipsis: quia bonum et malum secundum quod habet esse appetitus sunt in rebus: vt dicitur septimo metaphysice. ¶ Uiso quid sit subiectum passionum: quia appetitus sensitiuus: de leui innotescit nobis quid sit passio. Nam actio et passio sunt vnus et idem motus: vt dicitur tertio physicorum. Est enim eadem res motus et actio et passio. nam illa calefactio et dealbatio: et vniuersaliter omnis alteratio est motus quidam

ꝛ est actio ꝛ passio. nam calefacere est mouere: ꝛ est agere ꝛ calefieri est pati ꝛ moueri: ꝛ q2 idem est calefacere ꝛ calefieri: eadem est actio ꝛ passio ꝛ motus: ꝛ sicut est in alteratione: ita est in motu locali: ꝛ in alijs motibꝰ: ꝓut ibi reseruatur actio ꝛ passio. ℭ Aduertendū tamen: ꝙ licz eadem res sit omnia predicta: non est illa eadē ratione. nā calefactio alia ꝛ alia ratione dicitur motus actio ꝛ passio. nā motus est vt habz successionē velut comparatur ad formaz vt calefactio est via in calorē: ꝛ q2 via recipit spēm ex termino ad quē. Ideo motus fm ꝙ huius non est directe in genere: sed reducit̄ ad genus: in quo est forma: ad quā est motus. ideo dicit̄ tertio physicoꝝ: ꝙ motus est in eodem genere cū rebus. ad quas est motus. ꝓpter qd̓ calefactio nec est motus. nec est genus: nec est directe in genere. sz reducitur ad genus qualitatis: in quo est calor. qui per calefactionē iducit. Dicit̄ etiā calefactio actio: vt est a calefaciente: ꝛ dicitur passio: vt est in calefacto. ideo dicit̄ in 3°. physico. ꝙ actio ꝛ passio sunt sicut via: qua itur a Thebis ad Athenas ꝛ ab Athenis ad Thebas. Cū ergo motus nō sit in mouente: sed in mobili actio ꝛ passio: que sunt vnus motus in patiēte erunt: nō enī est calefacere in calefaciēte: ꝛ calefieri in calefacto: sed ambo hec sunt in calefacto: ꝓpter qd̓ manifeste apparet ꝙ passio: vel etiam actio: que est idē cū passione: sunt motus ipsius mobilis. in quo mobili. sicut in subō sunt actio ꝛ passio. Cūz ergo passio: de q̄ intendimus tractare vt in subō: sit i appetitu sensitiuo: nihil est aliud talis passio q̄z motus sensitiui appetitus. Nā eo ꝙ fm talem appetitū mouemur ad aliquid: sunt in nobis huiꝰ passiones. Declaratū est igit̄ quid sit passio: quia est motus appetitus sensitiui. quod ostendere volebamꝰ.

Secundo declarandus est numerus talium passionuz. ℭ Ad cuius euidentiā notandū ꝙ appetitus sensitiuus: in quo sunt passiones sicut in subō: diuidit̄ in irascibilē ꝛ cōcupiscibile. Nā licz appetitus intellectiuus sit vna potentia: quia sub vliori rōne fert̄ in obꝫ suū. q2 sequit̄ cognitionē intellectiuā: appetitus tamē sensitiuus non est vna potētia: q2 non ita fm vlem rationem fertur in obm suuz: quia sequitur sensum: cuius est cognoscere particulariter: que cognoscit. Nec est ꝯtra hoc ꝙ appetitus quilibet fertur in res prout habent esse in seipsis fm quē modū habēt esse particularia. nā etiā in ipsa particularia potest potentia ferri fm vliorē rationē: ꝛ sz minꝰ vlem sicut videmus sensum cōmunē sub vliori rōne formali comprehendere obiecta sua: q̄z sensus ꝑticularis feratur in particularia obiecta. Si ergo appetitus sensitiuꝰ in quo sunt passiones: non est potentia vna: sed diuidit̄ in irascibilē ꝛ cōcupiscibilem. Uidendū est quo distinguuntur passiones irascibiles a passionibus concupiscibilibus ℭ Est aūt cōmunis sententia ꝛ bona: ꝙ ꝯcupiscibilis fertur in obꝫ suū sub rōne boni absolute sumpti. Irascibilis vero fertur in suū obm non sub rōne boni vel mali absolute sumpti. sed ꝑut tali ratiōi superaddit̄ ratio difficilis vel ratio ardui. Oēs igit̄ passiones ille: que sumunt̄ respectu boni vel mali absolute sumpti: pertinent ad cōcupiscibilem. Ille vero que super talez rationē superaddūt rōnē ardui vel difficilis: pertinēt ad irascibilē. ideo amor: odiū desideriū: abominatio: delectatio: tristicia sunt passiones cōcupiscibiles: q2 respiciunt bonū vel malū absolute. Nā quodlibz bonū pōt amari desiderari: ꝛ pt efficere delectationē: ꝛ qdlibz malū pōt odiri ꝛ haberi in abominatione ꝛ inferre tristiciā. Spes vero desperatio: timor: audacia: ira: ꝛ mansuetudo pertinēt ad irascibilē: q2 talia nō respiciūt bonū qdlibz: vel quocūq3 modo sumptū: nisi bonuz illud habeat rationē ardui ꝛ difficilis. Numerū aūt passionum concupiscibiliū qdā sic accipiūt: dicūt enī: ꝙ sic in rebus nālibus est tria cōsiderare. scz inclinationē ad situ. motū fm iclinationē illā: ꝛ quietē in tali situ: vt in grauibus est inclinatio ꝓpter formā grauis est motus fm talē inclinationē prout descendunt deorsum: ꝛ quies fm inclinationē illā: ꝑut quiescunt in terra: sic etiā se habꝫ in huiꝰ passionibus. ℭ Nā passiones ꝯcupiscibiles vel sumunt̄ respectu boni absoluti: vel respectu mali. si sumūt̄ respectu boni hoc est tripl̓r: q2 vel sumunt̄ vt inclinantur in bonū: ꝛ sic est amor. vnde amor respectu cōcupiscibilis sic se hꝫ fm istos sicut se habꝫ forma grauis respectu grauiuz: vel forma leuis respectu leuiū. q2 sicut grauia per grauitatez inclinātur deorsum: ꝛ leuia per leuitate appetunt superiorē locū: sic nos per amorez ferimur ꝛ inclinamur in rem amatā. ℭ Scdo possunt sumi huiꝰ passiones vt in bonū ferimur: ꝛ sic desideriū respectu appetitus sic se habet: sic motus respectu naturaliū. ℭ Tertio huiꝰ passiones sumi possunt respectu quietis: ꝛ sic est delectatio. que ꝯsequit̄ tur actionē appetitus vt quietat̄ in bono. vnde delectatio respondet quieti in nālibus: ꝛ sic tripl̓r accipit̄ passio concupiscibilis respectu boni: ita tripl̓r accipit̄ respectu mali. Nam sicut prout inclinamur in bonū. est nobis amor: ꝛ ꝑut mouemur in ipsum est desideriū: ꝛ prout quietamur in eo est delectatio: sic respectu mali in quantū habemus inclinationē in contrariū est odiuz: prout vero fugimus ab eo est abominatio: vnde abominatio in malo respondet desiderio in bono: sicut odiū respōdet amori. Inquantuz vero iaz adepti sumus malū: sic est tristitia. vnde tristitia respicit adeptū malū. sicut delectatio adeptum bonum. Sūt ergo sex passiones concupiscibiles: tres respectu boni ꝛ tres respectu mali. hic aūt ꝛ si pōt tollerari. respicit tamē id qd̓ est per accidens. dictū est enī. ꝙ passio est motus appetitus sensitiui. fm ergo ꝙ diuersificat̄ motus: sic diuersificantur passiones. non ergo debet sumi diuersitas passionū fm formā: motū: ꝛ quietē: vt sz formā grauis ꝛ motū ꝛ quietē eius: sz fm diuersos motus. ℭ Ideo notāduz: ꝙ sicut in rebus nālibus est reperire motū ꝛ mutationez: sic ꝛ in passionibus aiē. nam quedā passiones hñt rōnem motus: quedā vero rationē mutationis. verū q2 ipsa mutatio motus dici pōt. vt pꝫ per phm 3° physicorū. qui pōit motū in quattuor generibus. vz in suba qualitate ꝛ quātitate: ꝛ vbi: licz tamē in suba non sit motus: q2 in ea nō est cōtrarietas. Cōmuniter ergo accipiendo motū oīs passio pōt dici quidā motus aiē. ꝓprie tamē accipiendo motuz: quedam passiones hñt rationē motus: quedā vero habēt rōnem mutationis vel mutati esse. Hoc viso de leui pōt accipi numerus passionū irascibilis ꝛ cōcupiscibilis. Primo tamē assignabimus quis sit numerus passionū cōcupiscibilis. nā huiꝰ passiones vel sumunt̄ respectu boni vl̓ respectu mali: si sumunt̄ respectu boni: vel importāt motum vel mutationē. si important mutationē vel mutatū esse: sic est delectatio. nam delectatio est in fine motus: vt quādo iam est mutatū esse ꝛ adepti sumus bonuz: in quo delectamur. Si vō hꝰ passio sumpta respectu boni importat motuz: hoc est dupl̓r: q2 in bonū dupl̓r mouemur. Primo per complacentiā in quantū nobis placet bonū ipsuz: ꝛ huiꝰ motū importat passio: que est amor. Scdo mouemur in bonū inquantū huiꝰ prosequimur: ꝛ huiꝰ motum importat passio: que est desideriū: ꝛ inde est ꝙ amor precedit desideriū: quia primo nobis placet aliqd̓ bonuz: ꝛ tunc mouemur in ipsum per amorē: ꝛ postea prosequimur bonum placituz: ꝛ tunc mouemur in ipsuz per desideriū. Et vltimo quando iam adepti sumus ipsuz: est ibi quies ꝛ mutatū esse: sine est ibi delectatio: ꝓpter qd̓ tripliciter sumuntur concupiscibilis respectu boni. sic etiaz tripliciter

sumuntur

sumitur respectu mali: vt dicit mutatū esse: sic est tristitia que sumitur respectu mali iam adepti. Si vero passio sumpta respectu mali importat motum: hoc est dupl'r sm q dupl'r mouemur respectu mali. Primo per displicentiā et sic est odium. Scdo per fugam fugiendo malū: et sic est abominatio. ideo odium opponitur amori: et abominatio opponit desiderio: tristitia: delectatiōi. Dicit enī tristitia mutatū esse respectu mali: sicut delectatio respectu boni. apparet igitur quis sit numerus passionū concupiscibilis. Restat ergo assignare numerū passionū irascibilis: q antequā fiat: ne aliquis dubitet de iam dictis: ostendendū quō delectatio importat mutationē vel mutatū esse. Cū phs 7° ethi. dicat delectationē non esse motū: neq3 generationē. ¶ Ideo notandū q delectatio simpl'r cōsta est de se nec est motus: nec mutatio. imo magis consistit ratio eius in mobilitate q̄ in motu: vt dicit 7° ethicorū. Delectatio tamē: que est passio: que solū reperit in appetitu sensitiuo: dicit mutationē vl' mutatū esse. imo nō h3 rationē passionis nisi inquantū est cōiuncta motui et trāsmutationi. ideo delectatio prout reperitur in substātijs separatis: non est passio: sed est quedam perfectio: et quedā ornatus operationis non impedite. Possumus ergo dicere: q accidit delectationi esse mutationē: q2 qōlib3 inferius accidit suo superiori: et potissime accidit superiori illud inferius: in quo minus reseruatur ratio eius: et quia ratio delectationis magis reseruatur in delectatione intelligibili q̄ in delectatiōe sensibili: sm quā est passio: et dicit mutatū eē. ideo bene dictū est. q accidit delectationē eē mutationē. ideo cū mutatio diminuat rationē delectationis. cū imutabilia magis delectent iuxta illud phi. 12° metaphysice. qui dicit intelligere pmū esse sūme voluptuosū. et 7° ethico2. vbi dicitur: q deus semp gaudet vna simplici delectatiōe: et q actio eius est delectabilissima. adeo bñ dictū est: q delectatio sm q huius magis est in imobilitate q̄ in motu. ¶ Uerū q2 nos intēdimus de delectatōe: vt est passio. ideo separauimus eā ab alijs passionibus sumptis respectu boni: vt ab amore et desiderio: q2 ista important mutatū esse. ille vero motū. Similiter etiā sentiēdū est de tristitia respectu odij et abominationis. imo de ipsa tristitia nō est dubiū: qm importet mutatū esse vel mutationē cū magis habeat rationē passionis tristitia q̄ delectatio eo q sit magis cōtra nām. q2 nocentia et cōtristantia magis importāt passionē q̄ alia: vt innuit phs quto metaphy. ¶ Dus vīsis: passiōes irascibilis de leui possumus accipere: q2 huiꝰ passiones vel sumunt respectu boni: vel respectu mali. hic erit solū respectu futuri. Nā bonum psens: et maxime bonū nostris pportionatū nālibus: cū iam est habitū et adeptū vt cōmuniter dicit: non reputamus ipꝫ arduū: adeo respectu talis boni nō sumunt passiones irascibilis: sm quas seruiunt in difficile et arduū. sed si huiꝰ bonū sit futurū: sic sumitur duplex passio sm q dupl'r ad tale bonū cōparamur. Primo vt in ipsum tēdimus. et sic est spes: que est de futuro bono. scdo vt ab ipso deficimꝰ et sic est desperatio: sm quā deficimꝰ a tali bono. Si vero he passiōes sumunt respectu mali: hoc est dupl'r. q2 huiꝰ malū vel est presens: vel futurū. si est futurū. sic sunt due passiones. sed q ad tale malū dupl'r cōparari possumus. Primo vt ipsum aggredimur: et sic est audatia. scdo vt ab ipso deficimus: et sic est timor. Si vero malū sit psens: vel sit iam acceptū: sic sunt due passiones: q2 vel pp̄ter hoc malū mouemur ad cōsequendū vindictam: et sic est ira: que est appetitus doloris in cōtrario. Si vero quiescimus a tali motu: sic est mitiditas vel māsuetudo. vnde mitiditas non h3 oēm rationē passiōis: cū magis dicat quietē a motu motū. Pōt tamē passio appellari sm q negationes sunt in eodē genere cum affirmationibus: q2 negationes non intelligunt: nec habent quidditatē: sm quā aliqd collocat in genere nisi per affirmationē: q2 sm phm scdo ethico2 semper in non facere intelligitur facere: et oino in negatione dicto. idest affirmatio. Sont igit duodecim passiones: sex in concupiscibili: et sex in irascibili: pp̄ter quod manifestatur numerus earū: qd volebamus declarare.

TErtio declarandus est ordo dictarum passionum. ¶ Ad cuius euidētiā notandū: q passiones cōcupiscibiles: nec oio precedūt passiones irascibiles: nec oino sequūtur: sed aliquo mō precedunt: aliquo modo sequunt: qd sic declarat. Nā passiones ꝯcupiscibilis alique habēt rationē motus alique vero important mutationē vel mutatū esse: vt patet ex habitis. Passiōes vero irascibilis non habent rationē mutati esse: sed magis habēt rationē motus sm q intendimus in aliquid: vel deficimus ab illo. habet enim ipsum deficere rationē motus. nā desperatio sm quā deficimus a bono: et timor sm quē3 non aggredimur arduū: important motū animi: vt hec magis apparent. ¶ Aduertendū q passiones irascibilis: vt tactū est vl' sumunt respectu mali: vel respectu boni: vt sumuntur respectu boni: non habēt rationē mutati esse: cū tale bonū vt dicebat: sit solū futurū: pp qd nō pōt ibi esse quies vel mutatū esse. Si vero he passiones sumunt respectu mali: si huiꝰ malū sit futurū sm quē modum accipiunt timor et audatia. nō pōt ibi esse mutatū esse: cū tale malū nondū sit adeptū. sicut non erat mutatū esse in spe: et desperatione: que sumebant respectu boni nondū adepti. Sed si huiusmōi malum sit iam adeptū sm q sumi possunt ira et mansuetudo. dicere etiā possumus. q etiam tales passiones non dicunt mutatū esse. Nā et si ira respiciat malū iam adeptū. non tamē sistit in tali malo. s3 ex ipso mouetur in appetitum vindicte. Nā status in malo adepto non dicit irā: sed tristitiam: nec mansuetudo iportat pprie mutatū esse. Nā mutatū esse est terminus motus. mansuetudo enim sm q hōi non dicit terminū motꝰ: sed magis dicit cessationē a motu. Nā si aliquis in malo adepto est mansuetus: non est ibi mansuetudo: vt malū est adeptū: sed magis tristitia: sed prout ex malo adepto non mouetur in appetitum vindicte per irā: sic est ibi mansuetudo. Unde mansuetudo pprie sm suā rationē nō est motus: nec mutatio: s3 cessatio a motu: pp̄ter quod nec passio pprie dici potest. Cū ergo mutatū esse sequat motum: delectatio et tristitia sequunt omnes alias passiones: cum omnia alia inquantū sint passiones: inquantū dicant motum: pp̄ter qd signanter phs volens determinare de passionibus in scdo rhetoricorū ait: q passiones sūt pp̄ter quoscūq3 aliqui cōmoti differunt ad iudicia: ad q̄s sequit tristitia et delectatio. Delectatio ergo et tristitia. que sunt passiones concupiscibiles: importantes mutatū esse sequuntur passiones irascibiles: sed amor: odium: et desiderium: et abominatio: que important motū: precedunt passiones irascibiles: qd sic declarat. Nam in motibus ordinatis. sic terminus precedit terminū et motus motū. Cum ergo bonum absolute consideratū: et malū absolute sumptum precedant bonum et malum vt sumunt sub ratione ardui vel difficilis: passiones cōcupiscibilis importantes motum: quia sumunt respectu boni et mali: absolute priores sunt passionibus irascibilis dicentibus motū per cōparationē ad bonū et malū sub ratione difficilis et ardui: Propter qd bene dictū erat: q passiones concupiscibiles: nec oino precedant passiones irascibiles: nec oino sequunt nam vt est ex habitis manifestū: he passiones medie sunt inter passiones ꝯcupiscibilis importantes motū et passio

nes cõcupiscibilis importantes mutatũ esse. Est autẽ iste
ordo passionũ: quia primę passiones sunt amor ꝛ odium:
post autẽ has est desideriũ ꝛ abominatio: q̃ sunt quattuor
passiones concupiscibilis importantes motum: post istas
sequuntur passiones irascibilis: ꝛ primo spes ꝛ desperatio.
scdo timor ꝛ audacia. tertio ira ꝛ mãsuetudo. vltimo vo
delectatio ꝛ tristitia: quę sunt passiones cõcupiscibilis im-
portantes mutatũ esse. ¶ Et qr nõ est dare duo prima cõ-
liter: odium ꝛ amor: quę ponunt̃ primę passiones: non sunt
eque prima nam amor est prius odio: sic etiam in sequẽ-
tibus se habz. Nã licz assignatę sint binę ꝛ binę passiones
semper tamẽ altera precedit alterã. nam desideriũ prece-
dit abominationẽ: ꝛ spes desperationẽ: ꝛ timor audaciã:
ira mãsuetudinẽ: ꝛ delectatio tristitiã. Qr aut ordo assigna-
tus sit congruus: sic ostendit̃. nam amor ꝛ odium p̃cedũt
omnes passiones: precedunt enim delectationẽ ꝛ tristitiã;
Cuz enim importent motuz delectatio vero ꝛ tristitia di-
cunt mutatum esse: ꝛ motus sit prior mutato esse: p̃cedũt
etiam omnes passiones irascibilis: quia vt ostensum est
passiones concupiscibilis importantes motuz precedunt
omnes passiones irascibilis. Precedũt etiaz predictę pas-
siones desiderium ꝛ abominationẽ. nã vt dicebatur ex h
est amor in nobis: qr placet nobis aliquid sub ratione bo-
ni. Et ex hoc est odium: q displicet sub ratione mali. Desi-
deriũ vero ꝛ abominatio sunt in nobis inquantũ prosequi-
mur bonuz: qđ placet: ꝛ fugimus malũ: qđ displicet. vnde
desideriũ creat̃ ex amore: ꝛ abominatio ex odio. ¶ Sũt
ergo oĩno primę passiões amor ꝛ odiũ. post aũt has sunt de-
siderium ꝛ abominatio. nam hmõi passiones cum impor-
tent motum: precedunt delectationẽ ꝛ tristitiã quę dicũt
mutatũ esse: precedunt etiaz omnes passiones irascibilis.
Nam vt supra tangebatur: omnes passiones concupiscibi-
les importantes motũ precedunt omnes passiones irasci-
bilis: propter qđ clare patet: q post amorẽ ꝛ odiũ non sunt
passiones adeo primę: vt desideriũ ꝛ abominatio. post pas-
siones autẽ concupiscibilis importantes motũ imediate
sequunt̃ passiones irascibilis: ꝛ primo spes ꝛ desperatio. Sũt
enim spes ꝛ desperatio primę post passiones dictas. nam
huiusmodi passiones quę important motũ: precedunt de-
lectationẽ ꝛ tristitiã quę dicũt mutatũ eẽ. Dicit eni spes
motũ inquantũ per ipsam tendimus in desideratuz. ꝛ de-
speratio dicit motũ inquantũ refugimus ab eo. Non opz
eni ad hoc q sit motus animi q sit persecutio. naz amor
ꝛ odiũ dicunt motũ animi: licz per tales passiones sit solũ
placentia ꝛ displicentia amati: ꝛ eius qđ oditur. Persecu-
tionẽ eni vel fugam taliũ nõ dicunt odiũ ꝛ amor. sed de-
sideriũ ꝛ abominatio. Precedunt etiam dictę passiões re-
liquas passiones irascibilis: vt timorẽ ꝛ audaciã: ꝛ iram ꝛ
mansuetudinẽ. naz dictę passiones sumuntur respectu bo-
ni. hę autẽ accipiũtur respectu mali. Et passiones sumpte
respectu boni priores sunt passionibus respectu mali: vt in
prosequẽdo patebit. propter qđ clare patet spem ꝛ despera-
tionẽ talem habere ordinem qualez dicebamus. Timor
aũt ꝛ audacia post has sunt priores. nam huiõi passiones
precedunt delectationẽ ꝛ tristitiam. quia vt ex habitis est
manifestũ: delectatio ꝛ tristitia: qr dicunt mutatuz esse: se-
quuntur omnes alias passiones. Precedunt etiaz timor ꝛ
audacia iram ꝛ mansuetudinẽ. nam omnes istę quattuor
passiones sumunt̃ respectu mali: aliter tamẽ ꝛ aliter: quia
timor ꝛ audacia respiciunt malũ futurũ. ira vero ꝛ man-
suetudo respiciunt malum. vt est iam adeptũ: ꝛ prius est
aliquid futurũ: ꝛ postea fit presens ꝛ preteritũ. adeo timor ꝛ
audacia precedunt iram ꝛ mansuetudinẽ. adeo si bene cõ-
sideramus ordinẽ causalitatis inueniemus timorẽ ꝛ auda-
ciã esse oĩno medias inter passiones irascibiles. Nam hę

passiones sunt effectus spei ꝛ desperationis: ꝛ sunt causę
irę ꝛ mansuetudinis. nam ex spe aliquis fit audax: ꝛ ex de-
speratione: siue diffidentia superãdi efficitur aliquis timi-
dus: propter quod timor ꝛ audacia sequunt̃ spez ꝛ despera-
tionẽ: sicut effectus suas causas: precedunt tamẽ irã ꝛ mã-
suetudinẽ: qr ira causat̃ ex audacia. Consueuerunt eniz au-
daces magis irasci. ꝛ mansuetudo multotiẽs orit̃ ex timo-
re. Timidi eni consueuerunt esse mansueti nõ audentes
alijs contradicere. Ira aũt ꝛ mãsuetudo sunt penultimę
passiones: quia omnes alias sequunt̃ exceptis delectatio-
ne ꝛ tristitia: vt patet ex habitis. Delectatio aũt ꝛ tristitia
sunt passiones vltimę: qui vt pluries tactũ est: dicunt mu-
tatuz esse: ꝛ omnes alias passiones sequunt̃. ¶ Viso quẽ
ordinẽ habent passiones vt accipiunt̃ binę ꝛ binę: restat
dicere quõ passiones sic cõbinatim sumptę se precedũt:
ꝛ quę quã precedit: dicebat̃ eni q amor precedit odiũ: qđ
sic declarat̃. Nam bonum apprehensum est id: quod per
se ꝛ directe mouet appetitũ. Si at malũ alicuius mouet
appetitum hoc est inquantũ maluz vnius reputat sibi bo-
nuz. Et quia malũ semper mouet appetitum sub ratione
boni. amor ergo qui sumitur respectu boni prior est odio
qui sumitur respectu mali. imo ex ipso iordinato amore
sui sumit originẽ odiũ respectu alterius. Et sicut amor est
prior odio: sic desideriũ est prius abominatione: cuz desi-
deriũ sit respectu boni: abominatio vero respectu mali.
Spes autẽ est prior desperatione. nam per spem in bonũ
tendimus per desperationẽ aũt fugimus a bono non ra-
tione qua bonum: sed quia reputamus ipsuz difficile ꝛ ar-
duum: ꝛ per consequẽs apprehendimus ipsum: vt maluz
nobis: sicut enim in desiderio bonuz precedit malum: sic
spes est prior desperatiõe. Timor aũt est prior q̃ audacia
nam si tendere in bonũ: quod fit per spem: est prius q̃ fu-
gere ab ipso: quod fit per desperationẽ per locũ ab oppo-
sitis fugere a malo: qđ fit per timorẽ: prius est q̃ aggredi
malũ: qđ fit per audaciã. Ira aũt quantũ ad genus passio-
num precedit mansuetudinẽ: sicut affirmatio negationẽ:
ꝛ sicut id qđ est per se in genere id: qđ est per reductionez:
habz tamẽ aliquẽ modum prioritatis mansuetudo respe-
ctu irę: quia sicut timor p̃cedit audaciam ꝛ sic recessus a
malo aggressionem mali: sic mansuetudo: per quã desisti-
mus a vindicta precedit iram: per quã vindictam aggre-
dimur: tum quia non sic habet rationem passionis man-
suetudo vt timor. Scdo qr loqui intendim⁹ de ordine pas-
sionũ ꝛ fm viam generationis mansuetudo precedit irã:
tamen quia in genere passionũ sequitur: eo q per iram re-
ducitur ad tale genus. ideo proposuimus iram mansuetudi-
ni delectatio autem precedit tristitiã: quia sumitur respe-
ctu boni: tristitia autem respectu mali.

Quarto declarandũ est: quomodo huiõi passiones habent oppositionem adinuicem: in qua declaratione tãgemus de effectibus ꝛ de speciebus taliuz passionuz fm q spectat ad presens negotiũ. ¶ Notandum
ergo q in passionibus concupiscibilis accipitur oppositio
vno mõ: in passionibus aũt irascibilis accipit̃ dupl r. Vnde
mus eniz q in passionibus concupiscibilis vnũ vni oppo-
nitur: vt amor odio: desideriũ abominationi: ꝛ delectatio
tristitię. sed in passionibus irascibilis multa opponuntur
vni: vt spei opponit̃ desperatio ꝛ timor: ꝛ timori audacia
ꝛ spes. Cuz ergo fm vnum genus oppositionis vnuz vni
opponatur: opz in passionibus irascibilis: vbi multa oppo-
nunt̃. vni eẽ multiplicẽ oppositionẽ. Quõ autẽ sit hoc sic
declarari potest: quia concupiscibile respicit bonuz ꝛ ma-
lum absolute. Cuz ergo in bono absolute sumpto sit solũ
vnuz: considerare rationẽ. scz bonitatis: ꝛ in malo absolu-
te sumpto

te sumpto sit considerare ratione maliciç:nõ potest sumi
oppositio in talibus passionibus:nisi vno modo: vt in quã
tum bonũ opponit̃ malo. Et ideo amor:qui respicit bonũ
opponitur odio:qd respicit malum. ⁊ sic desideriũ oppo-
nitur abominationi.ex parte vero boni tãtũ prout in ipsũ
tendit concupiscibilis.non potest sumi oppositio:cum fe-
rat̃ in bonum absolute sumptum: ⁊ bonũ ꝭm ꝙ hmõi sit
solũ prosequibile. Sic etiã nec ex parte mali tm̃ potest su-
mi oppositio.quia malũ absolute sumptũ est solum quid
fugibile:ex parte autẽ irascibilis non sic se habz. Naz ira-
scibilis fertur in bonum nõ absolute:sed sub ratione:qua
arduũ ⁊ difficile:sic etiã fert̃ in malũ. Duplr ergo potest
sumi oppositio.pmo rõne boni.scdo rõne ardui: ⁊ sõ spes
opponitur timori: ⁊ desperationi:aliter tamẽ ⁊ aliter. Naz
timori opponitur ꝭm oppositionẽ boni ⁊ mali:qꝛ spes est
de futuro bono.timor vero de futuro malo:desperationi
vero opponitur ratione difficultatis:qꝛ ex hoc aliquis de-
sperat inquantũ non vult prosequi bonũ arduũ:nõ rõne
qua bonũ:quia bonũ ꝭm ꝙ huiꝰ nõ est fugibile:sꝫ rõne q̃
arduũ ⁊ difficile:sicut etiaz timor opponit̃ audaciç ⁊ spei
aliter ⁊ aliter:qꝛ spei opponit̃ ꝭm oppositione boni ⁊ ma-
li vt tactũ est audaciç aũt nõ opponit̃ ꝭm talẽ oppositio-
nem:cũ tam audacia q̃ timor aspiciat malũ sed timor re-
fugit malũ arduũ:qd audacia aggredit̃. ¶ Voluerũt aũt
quidã has oppositiones irascibilis reducere ad oppositio-
nes motuum ⁊ mutationũ. Dixerunt eni ꝙ in concupisci-
bilis est vnus modus oppositiõis:qꝛ est ibi sola oppositio
motuum. In irascibili aũt est duplex modus oppositiõis:
quia ibi est oppositio motuũ ⁊ mutationũ:sed hoc deficit
si bene considerant̃ iam dicta. Nam vt ostensum fuit su-
pra passionuz cõcupiscibilis quçdam se habẽt vt motus:
quçdam vero vt mutatiões siue vt mutatũ esse:passionũ
vero irascibilis oẽs se habẽt vt motus ꝭm ꝙ passiões sũt.
Nulla vero se hꝫ vt mutatio:vl' vt mutatũ esse:ꝓpter qd
modus loquendi eorũ nõ est ꝓprius. ¶ Dubitaret autez
aliquis:quare non sunt plures passiones in irascibili q̃ in
cõcupiscibili:quia in ea sũt plures modi oppositionũ: ⁊ sꝫ
ꝙ plurificant̃ oppositiones:plurificent̃ passiones. ¶ Ad
qd dici põt:ꝙ vno modo passiones ꝯcupiscibilis superãt
passiones irascibilis.alio modo deficiunt ab eis. Nam si
consideramus passiones vt plurificant̃ ꝭm diuersas acce-
ptationes boni ⁊ mali:sic sunt in duplo plures passiões cõ
cupiscibilis q̃ irascibilis. Nam passiones concupiscibilis
diuersificant̃ ꝭm triplicẽ acceptionẽ mali. vt ex eo ꝙ bo-
nũ placet: ⁊ tendimus in ipsũz: ⁊ iam est adeptũ: sumitur
amor desideriũ ⁊ delectatio. Ex eo vero ꝙ malũ displicet
⁊ fugimus ab eo: ⁊ iam est adeptum sumunt̃ odiũ abomi-
natio ⁊ tristitia. Passiones vero irascibilis multiplicãt̃ so-
lum ꝭm vnã acceptionẽ boni: ⁊ duplicẽ acceptionẽ mali.
nam ꝭm ꝙ bonũ tm̃ placet:nõ habz rõnes ardui. Est enĩ
hoc de ratione boni absolute sumpti:qd placebat:cũ qdlꝫ
bonũ ꝭm ꝙ huiꝰ sit tale. Rursuz ꝭm ꝙ bonũ est iaz ade-
ptũ: ⁊ nõ hꝫ rõnẽ ardui:vt supra dicebatur:solũ sic põt re-
seruari ratio boni ardui ꝭm ꝙ in bonũ tendimus: ⁊ vt est
futurũ. Ratio vero mali ardui sumi põt ꝭm duplicẽ acce-
ptionẽ eius.nã vt est malũ tantũ modo ⁊ displicet:nõ ha-
bet rationẽ ardui:cũ hoc sit de ratione cuiuslibꝫ mali:sed
vt est iam futurũ: ⁊ etiã vt est adeptũ põt hr̃e ardui rõnez
nam ⁊ si nõ reputamus magnũ bonũ adeptuz:possumus
tamẽ reputare magnũ ⁊ arduũ malũ ꝑsens. Verũ qꝛ bo-
no ⁊ malo vt spectãt ad irascibile superaddit̃ arduũ ex ta-
li acceptione põt sumi duplex passio.vna ex ipso bono vl'
malo:alia ex ipso arduo: vt spes sumit̃ respectu bõi:despe-
ratio respectu ardui: ⁊ timor respectu mali : ⁊ audacia re-
spectu ardui: ⁊ ira quç generat̃ ex audacia magis videtur
respicere arduũ. Mansuetudo võ qꝛ põt procedere ex ti-
more:potest respicere ipsum malũ. Dicamus ergo ꝙ pas-
siones cõcupiscibilis multiplicant̃ ꝭm sex acceptiones: vt
ꝭm tres acceptiones boni: ⁊ tres mali:tamẽ qꝛ in talibus
bonũ ⁊ malũ sumunt̃ absolute ꝭm vnã acceptionẽ oritur
vna passio tantũ:adeo sunt sex passiones ꝭm sex acceptio-
nes. Passiones võ irascibilis oriunt̃ ex triplici acceptiõe
tm̃: vt ex vna acceptiõe boni: ⁊ duplici acceptione mali.tm̃
qꝛ ex q̃libꝫ acceptiõe sumunt̃ duç passiones. ⁊ hoc ꝑꝑ rõnẽ
ardui additã cuilibꝫ acceptioni:cũ hꝫ tria faciunt sex:tot
passiones erunt in irascibili:quot in cõcupiscibili ꝯnume-
rando mansuetudinẽ inter alias passiones qd quõ eẽ pos-
sit superius est expressum. modi tamẽ oppositionũ erunt
plures in irascibili: vt est ex habitis manifestum. ¶ Hoc
viso notandũ:ꝙ licꝫ passiones assignatç sint duodecim:q̃li-
bet illarũ põt habere diuersos effectus. vt grã. ⁊ extasis: ⁊
talia possunt esse effectus amoris: frigiditas membrorũ:
⁊ rubor faciei pñt esse effectus timoris:licꝫ nõ idẽ timor
causet hoc ⁊ illud. Naz timor mortis ꝓpter sanguinẽ cõ-
currẽtẽ ad cor:causat frigiditatẽ in membris:timor vero
inglorificationis:qꝛ honor est bonũ extrinsecũ ꝓpter san-
guinẽ cõcurrente ad exteriora causat ruborẽ in facie. Vñ
erubescentia est species timoris: ⁊ etiã potest esse effectus
eius:aliter ⁊ aliter sumpta:sic etiã ⁊ tristitia habz multas
species. Assignantur aũt et spẽs misericordia.nemesis:in-
uidia: ⁊ zelus:quç quõ accipiunt̃:qꝛ de oĩbus his infra ha-
bebimus in prosequendo patebit.

SUnt autez passiones ꝓpter quas-
cunqz cõmoti differũt ad iudicia:
ad quas sequitur tristitia ⁊ delecta-
tio:puta ira:mĩsicordia:timor : ⁊
quecũqz alia talia: ⁊ his contraria.

¶ In parte ista phs vult determinare de his:ꝭm quç fit ꝑ-
suasio ex parte auditoris.hmõi aũt sunt passiones:qꝛ audi-
tores aliter ⁊ aliter passionati aliter ⁊ aliter iudicãt: ⁊ sũt
etiã talia:etates:fortunia ⁊ infortunia:qꝛ ꝭm hoc efficiũt̃
in nobis aliç ⁊ aliç passiones: ⁊ ꝭm ea aliter ⁊ aliter iudica-
mus. Duo ergo facit phs:qꝛ ꝑmo determinat de passioni-
bus.scdo determinat de etatibus fortunijs ⁊ infortunijs.
Scda pars ibi.(Mores aũt qualis quidã.) Ut autez ha-
beamus ordinẽ passionũ ⁊ modũ earũ:ꝓut de eis in hoc
scdo determinat phs notandũ:ꝙ lꝫ sint duodecim passio-
nes modo : quo dictũ est.nõ tamẽ de omnibꝰ illis in hoc
scdo determinat phs. Nõ eni determinat de delectatiõe:
qꝛ de ea sufficienter determinatũ fuit in ꝑmo libro in tra-
ctatu de accusatione ⁊ defensione. Rursum non determi-
nat de abominatione ⁊ desiderio.nã abominatio orit̃ ex
odio:desideriũ vero ex amore:qui ergo bene cognoscit ra-
tionẽ amoris ⁊ odij:de facili inuestigare põt quid sit desi-
deriũ ⁊ abominatio. Propter qd cũ sint sex passiones ꝯcu-
piscibilis:tamẽ in hoc scdo nõ determinat nisi de tribꝰ illa-
rũ. vꝫ. de amore: ⁊ odio: ⁊ tristitia sic: ⁊ non determinat de
omnibus passionibus irascibilis:naz cũ spes reseruetur in
audacia: ⁊ desperatio videat̃ esse in timore:non determi-
nat de spe ⁊ desperatione:sed de alijs passionibus irascibi-
lis. vꝫ de timore ⁊ audacia:de ira ⁊ mansuetudine. ¶ Itẽ
notandũ ꝙ licꝫ ira sit fere vltima passio in via cognitio-
nis ⁊ temporis.tamẽ qꝛ inter ceteras passiones ira videt̃
manifestior.ideo ꝑmo determinat de ea q̃ de alijs passio-
nibus. Hoc viso dicamus ꝙ phs determinãdo de hꝭ pas-
sionibus duo facit:qꝛ ꝑmo determinat de passionibus ꝭꝫ
importãtibus motũ. Scdo determinat de tristitia vel spe-
ciebus eius. vt misericordia: ⁊ nemesi: ⁊ inuidia: ⁊ zelo:quç

videtur importare mutationē vel mutatū esse: vt patet ex ipsa tristitia. cuius sunt species. que hic importantur. Scđa pars ibi. (Qualia aūt sūt miserabilia.) Ordo aūt partiū patet: quia sicut moueri precedit mutatū esse: sic passiões que sumuntur ex motu sunt priores eis: que sumuntur ex mutato esse. Prima pars diuiditur in duas: q2 pmo determinat de ipsis passionibus importātibus motū. Scđo determinat de erubescentia. Scđa pars ibi. (Qualia autē erubescūt.) Ordo aūt partiū patet: q2 causa pcedit suū effectū: ⁊ genus prius est suis spēbus: ⁊ etiā illa spēs. in qua magis reseruatur genus. ⁊ meretur nomen generis. est prior alijs speciebus. Circa pmū tria facit: quia pmo determinat de ira ⁊ mansuetudine ei opposita. Scđo determinat de amore ⁊ odio: qđ ei opponitur. Tertio determinat de amore ⁊ audatia. que habēt oppositionē ad ipsaʒ. Scđa ps ibi. (Quos aūt amāt.) Tertia ibi. (Qualia aūt timēt.) ¶ Ordo aūt istarū partiū ex hoc sumi pōt. nam pmo determinat de ira ⁊ eius opposito: q2 ira inter ceteras passiones videtur manifestior: ppter qđ si nō est prior ordine generationis: videtur tamē prior ordine notitie: qui in doctrina videtur maxime attendendus. Pars autē de amore ⁊ odio: que sunt passiones concupiscibilis precedit partem de timore ⁊ audatia: que pertinent ad irascibilē: que passiones concupiscibilis importantes motū precedūt passiones irascibilis ordine generatiōis ⁊ etiā ordine doctrine: vbi huiusmōi passiones essent valde manifeste: sm q2 est ira. Prima ps diuiditur in duas: q2 pmo determinat de ira. Scđo determinat de mnditate: vel de mansuetudine ei opposita: ⁊ patet ordo: q2 mansuetudo reducitur ad genus passionū ratiōe ire: ad quā habʒ aliquē modū oppōnis: vt patuit. Secūda pars ibi. (Quoniā aūt irasci.) Circa primū duo facit: q2 primo describit quid est passio. Scđo dat modū icedēdi circa tractatū de passionibꝰ. Scđa pars ibi statiʒ post. (Opʒ aūt diuidere.) ¶ Dicit g pmo: q2 passiones sunt ille: ppter quas hoies cōmoti differūt ad iudicia. ad. si differēter iudicant: ⁊ ad quas sequitur delectatio ⁊ tristitia: q2 sicut semper ad motū sequitur aliqđ mutatū eē: ita ad oēʒ passionē: vt est quedā cōmotio. ⁊ quedā motus sequitur delectatio ⁊ tristitia: que modo: quo patuit importāt eē mutatū: ⁊ exēplificat de huiꝰ passionibꝰ: cū ait. puta ira. misericordia. timor: ⁊ queçūq2 alia ⁊ alia: ⁊ his cōtraria supple sunt etiam passiones. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oportet aūt diuidere que circa vnūqđq2 in tria. Dico aūt: puta de ira: qualr dispositi iracundi sunt: ⁊ quibus consueuerunt irasci: ⁊ in quibus rebus. Si eni vnuʒ quidē aut duo habeamus horū: omnia autem non: impossibile vtiq2 erit iram efficere. similiter autem: ⁊ in alijs. Sicut igitur ⁊ de antepositis tradidimus ppositiones: ita ⁊ de alijs faciamus: ⁊ diuidamus: ⁊ dicamus predicto modo.

¶ Dat modū procedendi. Et duo facit: q2 primo dat huiꝰ modū. Scđo determinat de passionibus sm modū pectatum. Scđa ibi. (Si aūt ira.) Dicit ergo: q2 circa vnumqđq2 opʒ diuidere in tria. i. circa vnāquāq2 passioneʒ sunt tria determinanda. Et exponit se dicēs. Dico aūt. puta de ira determinandū est: qualiter sunt dispositi iracundi: ⁊ q2bus consueuerūt irasci: ⁊ in qualibꝰ rebus: ⁊ subdit causaʒ: q2 si habeamus vnū horū dictorū: aut duo: ⁊ non habeamus oia impossibile erit efficere iram. idest nō poterit eē ira: ⁊ qđ dictū est de ira intelligendū est similr in alijs passionibus. Addit aūt q2 sicut de antepositis. idest de laudabilibus ⁊ vtilibus tradidimus ppositiōes: ita ⁊ faciemus ⁊ de his. idest de passionibus: dicit enim ⁊ distinguet siue diuidet propositiones de passionibus predictis modo: q2 sm illa tria. que tetigit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sit autem ira appetitus cum tristitia punitionis apparentis propter apparentem paruipensionem eorum: que in ipsum: aut in ipsius aliqua non conuenienter.

¶ Exequitur de passionibus. Et primo de ira: ⁊ tria facit: q2 primo diffinit iram. scđo ex diffinitione data elicit quedā que vliter reperiuntur in ira. Tertio determinat circa iram illa tria: que dixerat determinanda esse circa quālibʒ passionē. Scđa ps ibi. (Qm̄ aūt h̄ est ira.) Tertia ibi. (Qm̄ aūt paruipensio.) Dicit ergo pmo: q2 ira est appetitus cuʒ tristitia apparentis punitionis. noʒ ex hoc irascitur: q2 appetit q2 inimicus suus puniatur apparenter: q2 si nullus faceret talē punitionē: nō satisfieret irato: ⁊ q2 talē punitionē nō hʒ: adeo tristatur: ⁊ ex tali tristitia consurgit ira. Taleʒ autē apparentē punitionē appetit iratus q2 ppter apparenteʒ paruipensionē eorū: que in ipsuʒ: aut in ea que sunt ipsius: vt in vxorē: aut in filios: aut in aliqua nō couenienter: nā homo non solū irascitur: q2 manifeste paruipenditur ipse: vl aliquid ipsius. sed etiā assurgit in iram: si modo nō conuenienti paruipendatur extraneus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniā autē hec est ira: necesse euʒ: qui irascitur irasci semp singularū alicui: puta Cleoni: sed non homini: ⁊ q2 in ipsum: aut aliquid eorū: que ipsius fecit: aut facturus erat.

¶ Ex diffinitione data elicit quedā: que vniuersalr sunt in omni ira: ⁊ duo facit: q2 duo talia assignat. Nam pmo ostēdit: q2 semper ira est respectu singulariuʒ. Scđo q2 ad oēʒ iram sequitur delectatio. Scđa ibi. (Et ad omnē.) Dicit ergo: qm ira est h̄ qđ dictum est: vt q2 homo irascitur: quia appetit vindictā: ⁊ eo qđ est apparenter paruipensus. cū hō in communi non paruipendatur: sed semper aliquis singularū cōmittat iniuriā: necē est eū q irascitur: sp irasci alicui singularū puta Cleoni: ⁊ non hoi. i. nō irascitur Cleoni vel alij singulari: qui fecit iniuriā. q2 fecit iniuriaʒ: aut facturus erat in ipsum: aut in aliud eoꝝ. que sunt ipsius. idest q̄ pertinēt ad ipm: vel saltē reputat ptinere. ¶ Deīde cū. d.

¶ Et ad omnē iram sequi aliquā delectationeʒ a spe puniendi. Delectabile quidem enim existimare adipisci ea: que appetuntur. Nullus aūt ea que apparēt sibi ipossibilia appetit: iratus autēʒ appetit sibi impossibilia: ppter quod bene dictuʒ est de ira: que multo dulcior est melle distillante: que in pectoribus virorū crescit.

¶ Ostendit ad omnē iram sequi delectationē. Et duo facit: quia primo facit quod dictū est. ⁊ dat causaʒ dicti. Scđo illi cause addit aliā causam. Scđa ibi. (Assequitur enim ⁊ delectatio.) Dicit ergo: q2 ad omnē iram necesse est seq aliquā delectationē. ⁊ ista delectatio cōsurgit a spe puniēdi: delectatur eni iratus: quia sperat adipisci punitionem quā appetit. delectabile enim est extimare adipisci eaq̄ appetuntur. Cum ergo nullus appetat sm electionē ea que sibi apparent impossibilia: cū iratus eligat punitioneʒ: iratus appetit sibi possibilia. ergo extimat se puniturum: ⁊ in hoc delectatur. Propter qđ bene dictū ē qđ dicebat Homerus: q2 ira est multo dulcior melle distillante: quia ira crescit in pectoribus virorū. idest in cordibꝰ virorū: quia homines iracundi videntur hoies cordati: ⁊ hec auctoritas

¶ Assequitur

tas habita fuit in p° lib. capl'o de delectatiõe. ¶ Deinde. c. d.

¶ Assequitur enĩ ⁊ delectatio quedã: ⁊ ppter hoc: ⁊ propterea quia demoratur in puniendo mente. Que igitur tũc infert fantasia: delectationem facit: sicut que somniorum.

¶ Assignat secundã causam huiꝰ dicens: q̄ quedam delectatio assequitur iram ppter hoc: idest ppter causam iaz dictam. vt propter spez punitionis: ⁊ ppterea. idest ppter aliam causam: vt q: demorantur siue permanent mente in puniendo. nam iratus apprehendit in mente sua punitionem: ⁊ tenendo in mente punitionẽ: ⁊ permanendo in tali cogitatione gaudet: ⁊ quilibet delectat̃ in cogitando que appetit. ideo subdit: q̄ fantasia tunc. sciꝫ quia iratus cogitat de punitione: infert delectationẽ. Nam sicut in sõnis delectamur cũ cõcurrũt nobis fantasmata delectabiliũ: sic in vigilando delectamur cũ de dilectabilibus. ⁊ his que appetimus cogitamus.

Quoniam autem paruipensio est actus opinionis.

¶ In parte ista phs exequitur de ira: illa tria: que dixerat determinãda esse de quali bꝫ passione. vnde tria facit: q: primo ostẽdit in qbus: ⁊ propter que est ira. Scdo manifestat qualiter dispositi: vel quali se habẽtes irascũtur. Tertio declarat quibus irascũtur. Scda pars ibi. (Manifestũ igitur ex his.) Tertia ibi. (Irascunt̃ aũt ⁊ dendẽtibus.) ¶ Propter primũ notandũ: q̄ vt põt patere ex habitis apparens paruipensio est causa ire. Uolentẽ ergo determinare in quibus rebus: ⁊ ppter que habꝫ esse ira: opꝫ primũ determinare de paruipensione. Tria ergo facit phs: q: primo diffinit: vel describit paruipensionẽ. Scdo diuidit ipsam assignando eius spẽs. Tertio ex hoc inuestigat causaꝫ ire: ⁊ in quibus rebus hꝫ esse ira. Scda pars incipit ibi. (Tres autẽ sunt species.) Tertia ibi. (Causam aũt delectationis.) Circa primũ duo facit. q: primo ponit descriptionẽ paruipensionis. Scdo declarat eam. Scda ibi stati post. (Circa id quod nullo.) ¶ Dicit ergo primo q̄ paruipensio est actus opiõis. idest actus extimatiõis siue reputationis: vt sonat alia lr̃a: q: non est paruipensio nisi circa id: qđ extimat̃ ⁊ reputatur aliquid. Nã si alicui inferatur nocumentũ quantũ ad illud: qđ est nullius ponderis: ⁊ nullius reputationis: non dicit̃ in hoc villipendi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Circa id: qđ nullo dignum videtur. Etenim mala ⁊ bona ⁊ digna putamus studio esse: ⁊ tendentia: quecũqꝫ aũt nihil: aut modica valde nullo digna existimamus.

¶ Declarat qđ dixerat dicens: q̄ circa id: qđ nullo reputat̃ dignum. idest q̄ nullam dignitatem habꝫ. ⁊ non est alicuius reputationis: supple non est paruipensio: ⁊ subdit cãm quia mala ⁊ bona ⁊ tendentia. idest ⁊ precedentia siue sequentia ex malis ⁊ bonis putamus esse digna studio: q̄re quecũqꝫ mala: vel bona: aut pcedentia ex talibus sunt nihil: aut modica valde: extimamus ea esse digna nullo studio. Cum ergo villipensio: ppter quã est ira: faciat nos studiosos ⁊ attentos ad faciendũ vindictã circa ea: que nullo studio digna sũt. villipensio eẽ nõ põt. ¶ Deĩde cũ dicit.

¶ Tres autem sunt species paruipensionis: despectus: ⁊ epyreasmus: ⁊ contumeliatio.

¶ Diuidit paruipensionẽ. Et duo facit: q: primo ponit diuisionẽ. Scdo declarat membra. Scda ibi. (Quienĩ despicit.) Dicit ergo: q̄ tres sunt species paruipensionis despectus: ⁊ epyreasmus: ⁊ cõtumeliatio. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Quod enĩ despicit: paruipendit: qđ enĩ putant nullo digna esse: hoc despiciunt. Que aũt nullo digna paruipendunt.

¶ Declarat membra diuisionis. Et tria facit: q: primo ostẽdit: q̄ despectus est species paruipensionis. Scdo ostẽdit hoc de epyreasmo. Tertio de contumeliatione. Scda ibi. (Et qui epireaçat.) Tertia ibi. (Et cõtumelians autẽ.) Dicit ergo primo: qui despicit: paruipẽdit. idest despectus est quedã paruipensio. nam ille ppter despicit aliũ: q non reputat ipsum dignũ aliquo: ⁊ ideo subdit: q̄ hoies hoc respiciunt: que nullo reputãt esse digna. que sunt autẽ talia. sciꝫ nullo digna hoies paruipendunt. ergo despicere est paruipendere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et qui epyreazat videt̃ despicere. Est enim epyreasmus impedimentuꝫ volũtatis: non vt aliquid sibi: sed vt non illi.

¶ Ostendit hoc idem de epyreasmo: nã despectus: vt hic accipitur: idem est q̄ nõ reputare aliũ dignũ aliquo. Epyreasmus aũt idem est q̄ impedire aliũ: ne cõsequat̃ volũtatẽ suã. Forte enĩ epyreasmus dicit̃ ab epy: qđ est supra: ⁊ pheresis: qđ est electio: vel volũtariũ: q̄si velle eẽ supra volũtatẽ alteriꝰ. ideo dicit: q̄ q epyreaçat vr̃ despicere: q: epyreasmꝰ est ĩpedimẽtũ volũtati: nõ vt aliqd sibi: sꝫ nõ vt illi. nã qui impedit volũtatẽ alterius: ⁊ ex tali impedimento nullũ pfectũ: ⁊ nullũ nocumentũ credit inde puenire sibi: sed solũ intendit: vt ille nõ ꝯsequat̃ intentum de necessitate paruipendit: ⁊ nõ reputat illũ. ¶ Dei. c. d.

¶ Quĩ igitur non vt aliquid sibi paruipendit. palam enĩ: q̄ neqꝫ nociturũ existimat: timent enim: ⁊ non paruipendũt: neqꝫ prodesse vtiqꝫ nihil dignum verbo. Curaret enim vtiqꝫ vt amicus esset.

¶ Manifestat qđ dixerat dicẽs: palaꝫ eẽ qđ nõ credit idem sibi euenire aliqd: nec pfectus: nec nocumẽtũ. nã sic impediẽs nõ extimat aliũ nociturũ: q: tũc timeret ipꝫ: ⁊ nõ paruipẽderet: nec credit ipꝫ posse pdesse. vñ nõ reputat ipꝫ dignũ aliq̄: q: si hoc reputaret: curaret vtiqꝫ q̄ esset amicus suꝰ. penitus ergo epyreaçans paruipẽdit. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et contumeliꝫans aũt paruipendit. Est enĩ contumeliatio nocendi ⁊ contristandi: in quibus confusio est patienti: non vt aliquid fiat sibi aliud: sed vt delectetur. Qui enĩ contrafaciunt non contumeliꝫant: sed puniunt.

¶ Ostendit hoc idem de cõtumeliatione dicẽs: q̄ ɔtumelians etiã paruipendit. nam contumeliatio est volũtas nocendi ⁊ contristandi. Et his in quibus est confusio patienti. Nam ille contumeliçat: qui dicto vel facto aliq̄ infert nocumentũ. Habent ergo se ista tria per additionem. sciꝫ despectus: epyreasmus ⁊ contumeliatio. Nã despicere nõ plus dicit nisi aliũ nõ reputare. sꝫ epyreasmus supra hoc addit impedimentũ volũtatis. contumeliatio vero supra tale impedimentũ addit illationẽ nocum. Nãꝫ multi impediunt voluntatẽ aliorũ: ne consequant̃ qđ volunt: q̄ tamen eis non inferant contumelias: nec verbis: nec verberibus. Addit autẽ q̄ contumeliçans hoc non facit: vt vindictam vel aliquid aliud fiat ibi: sed vt delectet̃. Nã qui cõtrafaciunt: non contumeliçant: sed puniunt: ppãe enim contumeliçator est: qui non ppter aliquid aliud: sed per se delectatur in contumelijs. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Causa autem delectationis contumeliꝫanti-

bus: quia putant: q ipsi male agentes excedant magis: ppter quod et iuuenes et diuites contumeliosi: excellere enim putant contumelias inferentes.

C Ex his que dicta sunt inuestigat causam ire: et in quibus habet esse ira. C Ad cuius euidentiã notandũ: q vt tactũ est paruipensio est causa ire. Ad paruipẽsionẽ aũt tria cõcurrunt. Primo persona paruipendens. Scdo psona paruipensa. Tertio res illa fz quã bz esse paruipensio. In determinando aũt cãm ire, put bz esse p paruipẽsionẽ tria facit: q2 p̄ oñdit qñ et quo bz eẽ paruipensio ex pte paruipẽdẽtis. Scdo ex pte psone paruipense. Tertio ex parte rei fz quã bz esse paruipensio. Scda pars ibi. (Cõtumeliatiõis aũt.) Tertia ibi. (Cõuenire aut putãt.) Dicit ergo p̄mo q causa delectationis contumeliçantibus. est causa quare aliqui delectantur in contumelijs: siue causa paruipensionis ex parte paruipendentis est. q2 ipsi paruipẽdentes putant: q male agentes siue contumelizantes excedant magis alios. et acquirant inde quandã et excellentiã et honorẽ: vnde diligentes excellentiã sunt magis contumeliosi. adeo subdit q iuuenes et diuites sunt cõtumeliosi: quia inferentes cõtumelias putãt alios excellere. C Dei. c. o.

C Contumeliatiõis aũt dehonoratio. Qui enim dehonorat paruipendit. Q̄d enim nullo dignũ nullum habz honorẽ: neq3 mali: neq3 boni.

C Ostendit causam paruipensionis ex parte personç paruipensç: huius autem causa est dehonoratio. Nam ppter hoc aliquis paruipendit: qui non honoraẽ. ideo ait: q2 contumeliationis est dehonoratio sumpta: vt alia littera supplet. nam qui dehonorat aliũ: paruipendit illũ. nam ille est dehonoratus: et nullũ habz honorẽ. que reputam9 nullo dignũ: neq3 mali: neq3 boni. Nam hec est paruipẽdere non reputare aliũ alicuius ponderis: nec in malo. nec i bono: vt habet alia littera. C Deinde cum dicit.

C Propter quod dicit iratus Achilles dehonorauit me. Accipiens enim hz venerationez ipse auferens: et ac si aliquem inhonoratũ preter surgentem tanq̃3 ppter hoc iratus.

C Manifestat quod dixerat ostendens non honorare facere ad cõtumeliã: et esse cãm irç. Vñ ait: q iratus Achilles dicebat dehonorauit me. Irascebaẽ enim eo ipso: q nõ honorabaẽ. Nam accipiens honorem ab alijs habz venerationem ab eis. ipse ergo non honorans est auferens huiũ venerationẽ. Ac si aliquis dicat se ĩhonoratũ preter surgẽtem. i. dest preter hoc q alias nõ assurexit sibi: et ideo tãq3 ppter hoc iratus. Consueuerunt enim homines reputare alios damnificantes: si non dederunt eis esse lucrum: q̃d potuerunt: sic etiã3 non honorare reputãt sibi ad cõtumelias: ppter quod ipsa inhonoratio videẽ cã contumeliç: et videtur esse id: ppter quod est ira. C Deinde cum dicit.

C Conuenire autẽ putant magnipendi a minoribus: fm genus: fm potẽtiã: fm virtutẽ: et totaliter in ipso: in quo excedunt multum: vt pecunijs diues pauperem: et in loquendo rhetoricus impotentem loqui: et principans subiectum: et arbitratus dignus ad principãdũ eu3 qui dignus subijci.

C Ostendit in quibus habet esse vilipensio. Et tria facit: quia primo facit q̃d dictu3 est. Scdo quod dixerat manifestat per dictũ cuiusdam poetç. Tertio ostendit quid aggrauat huiusmodi vilipensionez. Scda ibi. (Propter quod dictum est.) Dicit ergo primo: q homines excellentes putant conuenire. i. dest credunt: q sit cõueniens ipsos magnipendi: et haberi in magno põdere a minoribus. fm genus: fm potentiã: fm virtutez: et totaliter in ipso: in quo excedunt alios multum volũt haberi in honore: siue illõ sit nobilitas generis. siue potentia ciuilis: siue virtus aliqua: et si in eo non honorantur: irascuntur. Et ponit multa exempla: vt quia diues excedit pauperez in pecunijs: rhetoricus excedit potentem loqui. i. dest vulgarẽ: et ydiotam qui habet potentiã ad loquendũ: nescit tamẽ ipsam ordinate: huiꝰ autem ydiotam superat rhetoricus in loquendo: et principans superat subiectum. i. dest seruu3. et ille qui arbitratur: et reputat se dignum ad principandũ. credit superare illum: qui est dignus subijci. In his aũt excellẽtes si non honoranẽ hoies irascunẽ: ppter q̃d apparet in qualibus rebus hz esse ira. q2 potissime hz esse in his: ppter q̃ videẽ hoibus: q deprimãẽ in suis excellẽtijs. C Dei. rẽ.

C Propter quod dictũ est. Ira autem magna est a Ioue educatorũ regu3: et alias autez posterius hz irã. Indignanẽ enim pp excellẽtiam.

C Manifestat q̃d dixerat per dictũ cuiusdã poetç dicẽtis: q ira magna est a Ioue: qui est de numero educatorũ regũ. i. nobiliũ regnũ: vt hz alia lrã: et alias. i. dest iterũ siue posterius hꝰ Iupiter deniq3 portat irã. s. vt pficiat voluntatẽ suã: indignaẽ enim Iupiter: vel idignaẽ et irascunẽ hꝰ excelsẽs ppter excellẽtiã: ppter q̃d declaratũ est: q rõne excellentiç: in qua quis cogitat se depressum: cõsurgit indignatio et ira. C Deinde cum dicit.

C Adhuc a quibus aliquis putat debere bene pati. Isti autez sunt quibus benefecit: aut ipse aut aliqs suorum: aut per ipsum: aut volitum est: aut volitum fuit.

C Addit quomõ aggrauaẽ hꝰ iniuria: vel quomõ augmẽtatur cã irç: q2 hoc maxie fit qñ paruipẽdẽs est amicus: vel est hñ passus. vel ait: q adhuc maxie quis indignaẽ qñ nõ honoraẽ a quibus putat se debere bene pati. Isti autem sunt illi: quibus bene fecit: aut fac: et hoc aut ipse: aut aliqs suoz: aut p ipm volitũ fuit: q tales beneficiarenẽ: vel pp q̃d reputat se dignũ hñ pati et beneficiari: vel honorari ab eis: et cum hoc non fit: indignatur magis.

Anifestum igiẽ iam qualiter habentes irascũtur ipsi: et quibus: et propter que.

C Postq̃3 phs ostẽdit q̃d est paruipensio pp quã hz esse ira: et diuisit paruipẽsionem in suas spẽs: et assignauit cã3 cõtumeliationis: siue paruipensionis. et ostendit in q̃bus hoies volunt magnipẽdi: q̃d faciendo ostendit ppter quid hz esse ira: et in quibus rebus: q̃d erat vnũ de declarãdis circa irã. Hic in parte ista ostẽdere intendit: qualr dispositi irascuntur: quod scdo dicebaẽ declarandũ: et q2 ex habitis supra aliq̃ modo manifesta sunt oia tria: que dicebãtur declaranda de ira: ideo duo facit: quia primo infert per modu3 cuiusdam conclusionis illa tria esse declaranda de ira. Scdo complet delectationem suam. Secunda ibi. (Ipsi quidẽ enim.) Dicit ergo q manifestu3 est ex his: que dicta sunt qualiter se habentes irascuntur: quia excellentes plus irascuntur q̃3 alij. Et etiam manifestum est quibus irascuntur: quia his a quibus debent honorari: si nõ honorantur et propter quecunq3 propter apparentem paruipensionem. C Deinde cum dicit.

¶ Ipsi quidem enim cum tristantur. appetit. n. aliquid qui tristatur: siue directe contra molestet quis: vt sitientes quantum ad bibere: siue non idem videtur facere: et siue contra agat aliquis: siue non cooperetur: siue in aliquo quis molestet: sic habens omnibus irascitur.

¶ Quia nõ perfecte determinatũ est p habita qualr se habẽtes: et quõ dispositi irascitur. iõ hoc declarat supplẽdo: ꝙ ibi defecerat. Et duo facit: quia prio ondit. qualr hñtes irascunt. Scdo manifestat quõ intenditur in eis ira. Secunda pars ibi. (Maxime qdẽ ad potẽtes). ¶ Circa pᵐ duo facit: quia primo facit qd dcm est. Scdo ↄcludit intentum. Scda pars ibi. (Propter qd infirmi). ¶ Propter pᵐ notandũ: ꝙ hoies positi in tristitia et in passiõe sũt magis irascibiles q̃ alij: quia tales in appetitu existẽtes et nõ valẽtes persequi quod intendũt: vr eis ꝙ quilibet impediat eoꝝ voluntates: et quia vna spẽs paruipensionis est impedimẽtum voluntatis: adeo tales citius irascũtur. hoc est q̃ qd ait: q: ipi quidem hoies sunt magis irascibiles cũ tristant. Et subdit cãm: quia ille qui tristatur appetit aliquid. siue g directe aliquis contra molestet ei: vt siquis sitienti infert molestiaz q̃tũ ad bibere: siue non directe molestet ipsum: adẽ vr facere: quia semp passionatus reputat: ꝙ ille ipediat suũ appetitũ: iõ subdit: ꝙ siue agat aliquis ↄ passionatũ et tristem: siue nõ cooperetur ei. siue in alio qs molestet eum: semp sic hñs. i. sic contristatus: et in passione existens omnibus irascitur. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Propter quod infirmi egentes: amantes: sitientes rõnaliter concupiscentes: et non assequẽtes iracundi et facile.

¶ Concludit intentũ. s. ꝙ infirmi et egẽtes: amantes: sitientes: et rõnalr ↄcupiscẽtes: et in tristitia existẽtes. et nõ assequẽtes: qd intendũt sunt facile irascibiles. quia videtur eis: ꝙ q̃libet eoꝝ appetitum impediat. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Maxime quidem ad presentes paruipendẽtes: puta laborans qdem ei: qui ad egritudinem: egentes aũt eis: qui ad egestatem: bellans aũt eis: qui ad bellum: amans autem eis: q ad amorem. Similiter autem et alij.

¶ Ondit quõ incendit hõi ira. Et duo facit: quia primo facit quod dcm est. Scdo ex iam dictis infert. ꝙ de facili debemus cognoscere: que sunt etates et tpa: et dispositiones: in qbus hoies sũt d facili mobiles ad irã. Scda ps ibi. (Propter qd ad tpa). ¶ Propter pᵐ notandũ: ꝙ in hoibus passionatis maxime intẽdit ira: si molestant circa illa: quoꝝ passione tenent: tñ si molestant circa alia: irascunt: sz non tñ tunc tñ potissime irascunt: vel potissime tristant qñ existẽtes in passiõe credũt adipisci intentũ: accidit eis ↄtrariũ: quod sperabant. Scdm hoc igit tria facit phs: quia pᵒ ostẽdit hoies passionatos maxime irasci: qñ molestantur circa ea: quoꝝ passione tenentur. Scdo subdit: ꝙ et si molestantur circa alia irascũtur. Tertio addit: ꝙ adhuc potissime irascunt et tristant: qñ accidit eis aliqd insperatum. Scda ibi. (Si aũt nõ). Tertia ibi. (Adhuc aũt si contraria). ¶ Dicit g primo: ꝙ hoies maxime qdẽ irascunt ad pñtes paruipendentes. i. ad eos: q eos molestãt in his: quorum passione tenentur pñtialiter: et exemplificat: puta laborans quidem irascitur ei: qui molestat ipsum q̃tum ad egritudinem: cuius passione pñtialiter tenet: egentes aũt eis: que ad egestatem. bellans aũt eis: qui ad bellũ: amãs aũt eis: q ad amantẽ. Silr et alij scdm ꝙ diuersis passionibꝰ tenent: sicut in his molestati magis irascunt. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Si autem non: et quodcũq3 impediat aliqd quis: preparatur. n. vnusquisq3 ad vniuscuiusq3 iram ab existente passione.

¶ Ondit ꝙ et alia molestia cãt irã. Unde ait: ꝙ si sic passionati nõ paruipendant: vel molestant in his: quoꝝ passione tenẽtur: vtputa: ꝙ amans nõ molestat in re amata: tñ quodcũq3 aliud paruipendat quis. i. in quocũq3 alio ipsum molestet irascit: quia est in passiõe: quia vnusquisq3 pparatur ad iram vniuscuiusq3 ab inexistente passione. i. ꝓpter passionẽ que existit in ipso. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Adhuc aũt si ↄtraria extiterint. Cõtristat eñi magis: qd multum inopinatũ: sicut et delectat qd multũ inopinatũ: si fiat qd volitum est.

¶ Addit qd potissime sequitur magna tristitia: si cõtingat ↄtrium speranti pp talem molestationem. iõ ait: ꝙ adhuc maxime irascitur: et maxime contristatur quis: si propter molestiam. i. paruipensionem alicuius molestantis extiterit contraria res eius: que speratur. Et dat cã3: quia magis cõtristat malum: qd est multum inopinatum: sic magis delectat bonum. quod est multuz inopinatum: si fiat quod ẽ volitum. i. si contingat scdm voluntatẽ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Propter quod et tpa: et hore: et dispositiões et etates ex his manifeste: et que facile mobiles ad iram: et quando: et vbi: et ꝙ quãdo magis in his sunt magis: et facile mobiles. Ipsi qdem igitur sic habentes facile.

¶ Cõcludit ꝙ ex habitis possumus scire: que etates: et que dispositiones: et que tempora sunt ea: in quibus sumus facile mobiles ad irã. hoc est ergo qd ait pp qd et tempora: et hore: et dispõnes: et etates sunt ex his. i. ex dictis manifeste. Nam manifestũ est ex habitis: que etates sunt facile mobiles: et ad iram: et quando. i. que tempora: et hore: et vbi: et q̃ dispositiones. nam ille etates: et illa tempora sunt talia: in qbus homines magis tenentur passionibus. Et etiam ex hoc põt esse manifestum: ꝙ qñ homines sunt magis i his etatibus et temporibus: scdm que passionibus tenẽtur: sunt magis facile mobiles ad iram.

Irascuntur autem et deridẽtibus et subsanantibus: et conuiciantibus. contumeliam enim inferũt. Et in talibus necessitatibus quecũq3 sunt contumelie signa.

¶ Postq̃ ostensum est propter que ẽ ira: et qualiter se hñtes irascuntur. hic ostenditur: quibus irascunt. Diuidit. n. hec pars in tres partes: quia primo ostẽditur in quadam vniuersalitate: qbus hoies irascunt. Secundo manifestat quõ augmentatur talis ira. Tertio ponunt spẽales ppositiones per quas inuestigãt qbus irascũtur. Scda pars ibi. (Obsequentibus). Tertia ibi. (Et his qui consueuerant honorare). ¶ Propter primũ duo facit: quia primo ponit intentionẽ suam. Scdo declarat qd dixerat. Scda pars ibi. (Necesse aũt talia). Dicit ergo primo: ꝙ irascuntur deridẽtibus et subsanãtibus: et ↄuiciantibus. Deridentes sunt illi q verbis: vel et aliqbus gestibus derident alios. Subsanatores autem proprie sunt: qui rugato et ↄtracto seu distracto naso derident. vñ derisio cõiter sũpta ẽ in plus q̃ subsanatio. Dat aũt cã3 q̃re talibus homines irascũtur: quia ↄtumeliã inferũt. Addit ꝙ hoies irascunt nocentibꝰ. i. his: q nocẽt in talibꝰ: que sunt ↄtumelie signa: eiꝰ sũt derisiões: subsanatões: et ↄuicia. ¶ Deide etc.

Necesse talia esse: que neq3 pro aliquo: neq3 pficua facientib⁹. Iā.n. videret in ptumeliam.

Declarat qualia sunt signa ptumelie: q2 sunt talia: q̄ nec p aliquo: reputa. si fierēt p vindicta: nec sunt pficua faciē tibus. Et qñ sunt talia eoipso viir iam esse in ptumeliaz. Nā ptumeliosus ppue est qui nō pper aliquid. sed q2 de lectatur contristat alios. Deinde cum dicit.

Et obloquentibus: τ despicientibus ea: circa que ipsi maxime student: puta qui in philosophia amāt honorari: siquis in philosophiā. Qui autem in specie: siquis in speciem: similiter autem τ in aliis.

Ondit q̄uo augmētatur talis ira. hoc aūt augmentū cōtingit fieri tripl'r. Primo ex pte rei: f̄m quā q̄s despicitur. Scđo ex pte psone despecte. Tertio ex pte psone despiciē tis. Scđm hoc ḡ tria facit. Scđa ibi. (Hoc aūt multo magis). Tertia ibi. (Et amicis magis). Ondit ḡ pmo q̄uo augmētat ira ex pte rei: f̄m quā est despectus. Nā τ si homines irascūtur oibus despiciētibus. potissime tñ irascuntur obloquētibus τ respicientibus ea: circa q̄ maxime ipsi studēt: putant hi q amāt honorari in phīa: irascūtur siqs in phiam. i. siue q̄tū in phiam eos despiciat: q aūt amant honorari in spē: aut in pulchritudine: irascunt siquis eos despiciat in spēm. alia tñ littera hz loco spēi ydea: τ posset exponi de ydea artis. Nā qui vellet honorari in qualibet arte irascitur si despiceretur f̄m illam. Similiter aūt est in aliis. Deinde cū dicit.

Hoc aūt multo magis: si suspicati fuerint nō existere ipsis: aut totaliter: aut non fortiter: aut videri. Sed cum valde putent existere in his: in quibus subsanantur: non curant.

Ostēdit q̄uo augmētatur ira ex pte psone despecte. Nā si qualibet irascunt: qñ despiciunt in eo: circa qđ studēt: potissime tñ τ multomagis irascunt: si pp talē despectionē suspicati fuerint nō existere ipsis illa aut totalr: aut nō fortiter: aut nō videri talia hēre: s3 cum hoies valde putāt existere in his: in qbus subsanant: de tali subsanatiōe nō curant. Notandū aūt: q qñ aliqs vult honorari in aliq: si in illo despiciat aliqñ. pp talē despectione illud nō existit in illo. aliqñ aūt pper despectionē nō tollit existē sed apparētia solū. Nā siquis honorari vellet q̄tū ad ciuilē potentiā: τ q multi post ipm irent: pper despectionē posset amittere talē potentiā: aut totaliter: aut f̄m partē: vt q2 nō hz ç que ita fortiter. sed siquis q̄tum ad phiaz honorari vellet: propter despectionem non tolleretur ab eo existentia phie: sed apparentia: q2 posset totaliter despi qđ non apparet tantus phus. Deinde cum dicit.

Et amicis magis q̄ non amicis: arbitrantur enim conuenire magis ab ipsis bene pati q̄ τ his: qui consueuerunt honorare: aut curare: si iterum non se habeant: etenim ab his putāt despici: eadem. n. vtiq3 facerent.

Ostendit q̄uo augmentatur ira ex parte persone despicientis: q2 si omnibus despicientibus irascuntur: magis tamen irascuntur homines amicis q̄ nō amicis. Arbitrant enim conuenire: τ esse ptinens magis bene pati ab ipsis amicis q̄ non bñ pati: vel q̄ despici. Deinde cū dicit. (Et his q ptsueuerūt). Dat spāles ṗsiderationes ad cognoscendum: qbus homines irascuntur. Et duo facit f̄m q duplr causat ira: irascitur enim quis cum aliquis forefacit in ipsum: τ cum forefacit in alios: que ad ipsuz pertinere vidētur. Primo ergo ponit propositiones: per quas cognoscimus: quibus irascimur: eo q despiciant ad nos ptinētes. Secunda pars ibi. (Adhuc paruipendentibus ad q̄nq3.) Circa primuz duo facit: q2 primo proponit propositiones sumptas ex ipsa cōicatione vite. Secundo ex parte eorum. cum quibus cōicamus in vita. Scđa ps ibi. (Et his qui in nulla.) Prima pars diuidit in tres f̄m q tres cōsiderationēs ponit. Scđa ibi. (Et his qui nō τc.) Tertia ibi. (Et his q contraria.) Prima ṗsideratio talis. Naz ga ipsa cōicatio in vita hoc efficit: q hoies cōicant cum aliis appetunt q eis reddant: q̄ consueuerūt: ideo hoies irascūtur his: q ṗsueuerunt honorare eos: aut curare de eis: si nō iteru sic se hēant. Et est rō: q2 putāt ab his despici: nā si nō despicerēt: eadē vtiq3 facerēt: q̄ prius faciebāt. Deīi τc.

Et his q nō bñfaciūt: neq3 equale tribuunt.

Ponit scđam consideratione. q homines irascuntur his: qui non cōtra benefaciunt: neq3 equalez retributionē retribuunt. postulat enim cōicatio in vita: q bene passus econtra benefaciat. Deinde cum dicit.

Et his qui contraria faciunt ipsis: si minores fuerint. Despicere enim omnes tales videnť. Et hi quidem vt minores. hi autem vt comparatione. τ qui minores.

Ponit tertiam considerationem q homines irascūtur his: qui contraria faciunt ipsis. i. his qui econtra cuz bene passi fuerunt: benefaciunt his: a quibus sunt bene passi dādo eis retributiones. si tamen huiusmodi retributiōes dāte minores fuerint q̄ acceperit. Et subdit cāz huius: quia omnes tales. s. taz illi: qui nihil: q̄z illi. qui minus retribuūt videntur despicere. Nam hi qui retribuunt reputant alios vt simpliciter minores. videtur. n. existimare: q homines eis seruiant ex debito: τ q non teneantur ad retributionē. hi autem qui retribuunt: sed non tantum: reputant alios f̄m quandam opinionem minores: τ hoc est despicere reputare minores alios. Deinde cum dicit.

Et his qui in nulla proportione sunt: siquid paruipendant magis. Supponitur enim ira paruipensionis ad non conuenientes. Conuenit autem minoribus non paruipendere.

Ponit considerationes sumptas ex his: cum quibus cōmunicamus. Et tria facit: q2 primo ponit hō considerationes: put sumunť per cōparationē ad minores. Scđo p cōparationē ad amicos. Tertio p comparationē ad eos: qui viir inimici. Secūda pars ibi. (Amicis aūt.) Tertia ibi. (Et exultātibus: τ infortuniis.) Dicit ḡ primo: q nos magis irascimur his. qui sunt minores: siue q sunt in nulla proportiōe ad nos: si quid. i. si aliquid contra nos minores paruipendant. Et est rō: q2 supponitur ex habitis: q ira est paruipensionis ad non conuenientes: etiam ergo non cōuenit minoribus paruipendere: si tales paruipendant: maxime prouocant contra eos iram. Deinde cum dicit.

Amicis autem: si non benedicant vel faciant τ adhuc magis si contraria.

Ponit considerationem per comparationē ad amicos. Et duo facit f̄m q duas tales ṗsiderationes ponit. Scđa ibi. (Et si nō intēdant). Dicit ḡ primo: q hoies irascuntur amicis: si eis non benedicant: vel nō benefaciant. Et ad hoc magis irascuntur eis: si faciant contraria: τ si maledicant vel si malefaciant. Deinde cum dicit.

Et si non intendant indigentibus: sicut Plesippus Antifontis meleagre paruipensione

enim non intendere signum. Ea enim que curamus non latent.

¶ Ponit scdam psiderationē: q̄ hoīes irascūtur amicis: si nō intēdāt eis: sicut Plexippus Antifontis irascebat̄ Meleagro. Et subdit cām. q2 non intendere est signum paruipensionis: nam ea que curamus: τ nō paruipendimus. nō latent nos: sed sumus intenti circa illa.

Et exultantibus infortunijs: τ totaliter his: qui boni animi in ipsorum fortunijs. Aut enim inimici: aut paruipendentis signum.

¶ In parte ista ponuntur consideratiōes per comparationē ad eos: qui se habēt: ac si essent inimici. Et tria facit ſm q̄ tres psideratiōes pōit Scda ibi. (Et his q nō). Tertia ibi. (Et his qui aut). Dicit ḡ q̄ hoīes irascunt̄ exultantibus infortunijs. i. gaudentibus de malis eoꝝ: τ totaliter τ maxime irascūtur his: q videbantur boni animi in ipsorum fortunijs. i. prosperitatibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et his qui non curant: si contristauerint: propter qd̄ mala annūciantibus irascuntur.

¶ Ponit psiderationē scdam: q̄ hoīes irascūtur his: q non curāt si pristauerit. ppter qd̄ irascunt̄ mala annūciātib9: q2 tales: vt est videre: nō curāt contristare: τ habent se: ac si essent inimici. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et his qui aut audiunt de his: aut respiciunt ea: que ipsorum mala.

¶ Ponit tertiā psiderationē q̄ hoīes irascunt̄ his: qui aut audiunt: aut inspiciūt mala ipsoꝝ: si audiēdo: aut inspiciēdo nō pdicant vt possunt. Nā tales silēs sunt: aut paruipēdēntibus: aut inimicis. nā si essent amici. dolerent. Est enī amicoꝝ: q̄ qlibet reputet sibi malū alterius: amici malū ppriū. q2 ḡ oēs dolēt inspiciendo mala ppria: predicti vident̄ inimici nō amici. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Similes enim sunt: aut paruipendētibus ad quinqꝫ: ad quos sunt in admiratiōe: a quibus volunt in admiratiōe haberi: ad quos verecundantur: aut in confundentibus ipsos. In his si quis paruipenda: irascuntur magis.

¶ Ponit psiderationes sumptas put hoīes irascūtur paruipendentibus: τ ptinentia ad eos. Et duo facit. q2 primo ponit hm̄ psiderationes. Scdo talibus psiderationibus annectit quasdam psiderationes sumptas ex despectiōe ppria. Scda pa ibi. (Et grām nō reddētibus). ¶ Circa primū duo facit ſm q̄ duas psiderationes ponit. Scda ibi. (Et his q in talibus). Cōtinuat̄ ḡ sic: q̄ hoīes irascunt̄ nō solū paruipendentibus ipsos sed paruipendētibus pertinētes ad ipsos. nā potissime vīr irasci paruipēdētibus q̄tuoꝝ ad qnqꝫ genera hoīum. Primo si hō paruipendat eos: ad quos sunt in amore honoris. i. a qbus amant honorari. Scdo si paruipendant eos: ad quos sunt in admiratione: q2 quilibet delectat̄ in admiratione esse. Tertio si paruipendāt eos: a qbus volunt in admiratiōe hīi. Quarto si paruipēdāt eos: quos timent. Et qnto si eos: a qb9 timent̄ τ hīr in reuerēda. Et hec pconcordat cū alia lr̄a: vbi hr̄ ad quos verētur: τ in verētibus ipsos: nostra tñ littera hꝫ: ad quos verecundant̄. aut in cōfundentibus ipsos: τ in idem reddit. Nam hoīes: quos timemus ob reuerentiā: verecundamur: τ illa qui nō timēt ob reuerentiā τ timorē seipsos pfundunt: reputant se modicos τ prauos in cōparatione nostra. In his autē quinqꝫ generibus hoīum siquis paruipendat irascūtur magis. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et his qui in talibus paruipendūt: i quibus turpe est ipsis non auxiliari: puta parētes: pueros: vxores: subiectos.

¶ Ponit scdam psiderationē. Q2 hoīes irascunt̄ ad eos: q paruipendūt in talibus: in qbus turpe est ipsis nō auxiliari eos: q paruipendunt̄: puta si paruipenderēt parētes: pueros. i. filios. vxores subiectos: siue subditos. ¶ Deinde cū. d.

¶ Et gratiaꝫ non reddentibus: preter pueniēs enim paruipensio benefacientibus.

¶ Postq̄ posuit psiderationes: ſm quas hoīes irascuntur paruipēdētibus ptinētes ad eos: hic redit ad ponendū cōsiderationes: ſm quas hoīes irascuntur: q2 paruipendantur in seipsis. Et tria facit ſm q̄ tres psiderationes ponit. Secūda ibi. (Et ironiçantibus). Tertia ibi. (Et his q sunt.) ¶ Prima psideratio talis. Q2 hoīes irascūtur nō reddentibus gratiam. Et est rō: q2 paruipensio est pter cōueniēa cum q sit pter conueniens non reddere grām benefacientibus: q sic se hñt: vīr paruipendere. Differt aūt ista consideratio ab illa superius posita. vbi dicebatur: q̄ hoīes irascuntur nō p benefacientibus. q2 ista est vlior illa: q2 reddere grās pōt esse sine bñfactione: vel ista pdiuidit̄ illi: vt grās reddere sumatur p subiectione: quā debent hoīes benefacientibus p benefacere non p retributione: his. n. duobus modis satisfaciemus benefactoribus honorādo eos: vel retribuēdo eis loquēdo de satisfactione ſm vitam politicā: vel loquēdo de satisfactiōe: quā vulg9 pcipit. Deīn.

¶ Et ironizantibus ad studentes. Despectiuū enim ironia.

¶ Ponit scdaꝫ psiderationē. τ potissime a studētibus. i. ad eos: q studēt circa talē ironiam. Et est rō: q2 q ironiçat̄ vr̄ esse qd despectiuū. Est aūt ironia spēs irrisionis. vñ ironice dr̄ loq: q derisione loqtur. Differt aūt hec psideratio a pmissa: tū q2 loqtur de spāli derisione nō supius tacta: tū q2 in hac irrisione ipotat̄ augmētū irç rōne studij. loquit̄ .n. h̄ de ironia nō qualibet: sed studiosa. ¶ Deinde cū dic.

¶ Et his q sunt alijs bene firmi: si nō τ ipsi. Et enim hoc despectiuum non significare ipsum quibus omnes.

¶ Ponit tertiā psiderationē. Et tria facit: q2 pmo ponit cōsiderationē ipsam. τ assignat cām eius. Scdo declarat qd̄ dixerat. Tertio epilogat circa determinata. Scda ibi. (Factiuū āt irç.) Tertia ibi. (Quib9 qdem igit̄.) Dicit ḡ p. q̄ hoīes irascunt̄ his: q sunt bñfactiui alijs: si nō bñfaciāt τ ipsis. Et ē rō: q2 h̄ vr̄ eē qd despectiuū nō significare ipm: τ nō bñfacere ipsi in his: i qbus omnes alios significat τ beneficiat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Factiuum aūt irç: τ obliuio velut τ non nominū existēs circa modicū: paruipēsiōis. n. vr̄ τ obliuio signū esse. Propter inimiciā qdē. n. obliuio fit: ppter inimiciā aūt paruipensio est.

¶ Declarat qd̄ dixerat. nā nō significāt τ obliuiscētes irascuntur: q2 obliuio ē factiuū irç: sic̄ obliuio ēq̄ est noium. Nāꝫ talis obliuio ē exñs circa modicū: q2 magis tenem9 i mēte modicā orōnē q̄ magnā: τ vnū nom̄ q̄ totā orōnē. Si ḡ ñ bñfacim9 alqa bñficia retribuēda: nō sum9 in amore nobis alicui9 cōputādo ips inter bñficiatores: vr̄ q̄ valde parū curemus de ipo. i. ō subdit̄. q̄ obliuio vr̄ eē signū paruipēsiōis: q2 sit obliuio pp inimiciā. i. pp nō curare de alio: inimicia aūt vr̄ paruipensio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quibus quidem igitur irascūtur: τ qūo ha-

bentes: ꝛ propter quod dictum est.

¶ Epilogat circa determinata. Et duo facit: qꝛ primo epilogat. Scdo q̄ dixerat de ira: adaptat ad artē rhetoricam. 2ᵃ ibi. (Palā aūt quō). Dicit ḡ q̄ dcm̄ est: qbus hoīes irascūtur ꝛ quō se hn̄tes irascunt̄: ꝛ pp̄ que. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Palam aūt quomodo oportebit vtiqꝫ ipsuꝫ efficere orationes tales: quales existētes iracū de hērēt: ꝛ ꝯtrarios his reos existētes: in qbus irascūtur: ꝛ tales qualibus irascuntur.

¶ Adaptat q̄ dixerat de ira ad ꝓpositū. ¶ Ad cuiꝰ euidētiā notandū: q̄ dicta de ira dupl'r deseruiūt rhetori. Primo i q̄tū rhetor ꝑ talia mouet iudicē ad irā. Scdo vo ꝓut ostēdit aduersarios eē tales. qbꝰ iudex debeat irasci: aut palaꝫ eē: quō oportebit ipm oratorē vel rhetorē efficere iudices ꝑ orōnē tales: quales exñtes iracūde se hūt: ꝛ ēt palaꝫ est quō rhetor pōt ostēdere ꝯrios. i. aduersarios existētes reos: his. i. ī his: i qbꝰ iudices irascunt̄. ꝛ eē tales: q̄libꝰ irascunt̄.

Uoniam aūt irasci contrariuꝫ est ei: qd̄ est mitescere: ꝛ ira mansuetudini. Sumenduꝫ qualiter se habentes mites sunt: ꝛ ad quos mā suete se habent: ꝛ ꝑ que mitescūt.

¶ In parte ista phs determinat de mitigitate: vel de mā suetudine: q̄ est opposita ire. Et tria facit qꝛ pᵒ dat modū ꝓcedēdi circa ipsam. 2ᵒ diffinit eā. 3ᵒ exeqtur de ipsa. Scda ps ibi. (Sit itaqꝫ mā suefactio). Tertia ibi. (Sigit̄ irascūtur). Dicit ḡ primo: q̄ qꝛ irasci ē ꝯriuꝫ ei passionu: q̄ est mitescere: ꝛ ira est ꝯria mansuetudini: sic de ira dicebamus qual'r se hn̄tes irascunt̄. ꝛ qbus: ꝛ pp̄ q̄: sic de mitigitate vel mansuetudine est sumendum: vel dicendū: qualiter se hn̄tes mites sunt: ꝛ ad quos mā suete se habent: ꝛ propter que mitescunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sit itaqꝫ mansuefactio: destitutio: ꝛ quietatio ire.

¶ Describit mā suetudinē vel mā suefactionē dicēs: q̄ mā suefactio est destitutio ꝛ q̄etatio ire. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sigit̄ irascunt̄ paruipendentibus: paruipēsio aūt est qd voluntariū. Manifestū q̄ ex his: nihil hoꝝ faciūt: aut inuoluntarie faciunt: aut apparentibus talibus mites sunt.

¶ Exeqtur de mansuetudine. Et tria facit fm̄ q̄ tria ꝓposuerat de ipsa. Nā pᵒ ondit qbus hoīes mites sunt. 2ᵒ q̄l'r se hn̄tes sunt mites. 3ᵒ pp̄ que mitescūt. Scda ibi. (Et hn̄tes aūt ꝯrie). Tertia ibi. (Quietat. n. ira tp̄s). ¶ Circa pᵐū duo facit. qꝛ pᵒ ondit qbus irascimur i q̄dā vlitate. 2ᵒ exequit̄ que dixerat in ꝑticulari. Scda ibi. (Et volētibus ꝯria). Dicit ḡ q̄ si hoīes irascunt̄ ꝑuipendētibus: ꝛ ꝑuipēsio est qd voluntariū: manifestuꝫ est: q̄ hoīes sunt mites his: q nō faciūt aliqd hoꝝ: q̄ pertinent ad ꝑuipensionem: aut si talia faciūt: faciūt inuolūtarie: aut ēt sunt mites his q apparēt tales: q̄ inuolūtarie faciūt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et volentibus contraria coꝝ: que fecerunt.

¶ Que dixerat vl'r: ꝯsequitur ꝑticulariter. Tetigerat autē in vl'i duo genera hoīum: qbus hoīes sunt mites: vꝫ: nō paruipēdētes: ꝛ nō voluntarie faciētes. Duo ḡ facit in pte ista: qꝛ primo ponit considerationes de mansuetudine sūptas ex pte inuolūtarij. Scdo ex pte nō ꝑuipensionis. Secūda ibi. (Et humiliatis ad ipm.) ¶ Circa pᵐ tria facit fm̄ q̄ tres ꝯsiderationes ponit. Scda ibi. (Et his q ad seipsos.) Tertia ibi. (Et his q ꝯfitentur). ¶ Prima ꝯsideratio talis. Qꝛ hoīes sūt mites volētibus ꝯria eoꝝ: q̄ fecerūt: naꝫ habitū ē nō irascunt̄ nisi volūtarie faciētibꝰ. ¶ Deīn ꝛc.

¶ Et his qui ad seipsos tales: nullus enim ipse seipsum videtur paruipendere.

¶ Ponit scdam cō siderationē: q̄ hoīes sunt mites his eis: q sunt tales eis: q̄les sunt ad seipsos. Et est rō: qꝛ nullus se ipsum videt̄ ꝑuipendere. ꝛ dicit vl'r: qꝛ nullus volūtarie h̄ facit: vn̄ si aliquis se paruipendit: hoc est: qꝛ ignorat se paruipendere. Unde ista consideratio pōt reduci ad cō siderationes de inuolūtario: qꝛ quod fit per ignorantiā: inuoluntarie videtur fieri. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et his qui confitentur ꝛ penitent: tanq̄ eniꝫ habentes satisfactionem id: quod est tristari d̄ factis: cessant ab ira.

¶ Ponit tertiam considerationē. Et tria facit. Scdo ꝓbat quod dixerat per signum. Tertio ꝑ causam. Secūda ibi. (Signū aūt in seruoꝝ). Tertia ibi. (Cā aūt.) Dicit ḡ q̄ hoīes sunt mites his q ꝯfitent̄ ꝛ penitent: qꝛ iā vl'r nō voluntarie egisse. ꝛō subdit: q̄ hoīes id: qd̄ ē ꝯtristari d̄ factis hn̄tes tanq̄ satisfactionē q̄ inuniat̄ tristat̄. ¶ Deīn. c. d.

¶ Signum autem in seruoꝝ castigatione. Negantes quidem enim ꝛ contradicentes magis flagellamus: at confitentes auteꝫ iuste flagellari ꝛ quietamur ab ira.

¶ Manifestat qd̄ dixerat per signū. nam q̄ hoīes sunt mites his: q confitentur ꝛ penitent. possumus accipe signum in castigatione seruoꝝ: qꝛ seruos negantes ꝛ contradicētes magis flagellamus. confitētes aūt iuste flagellari: qa ex hoc videntur penitere: quietamus ab ira. ¶ Deīn. c. d.

¶ Causa qꝛ irreuerentia ē manifesta negari. Irreuerentia autem paruipensio ꝛ despectus. Quos. n. despicimus non reueremur.

¶ Dat cām dicti dicens: qꝛ cā quare negātibus magis irascimur: ꝛ ꝯfitentibꝰ parcimus est: qꝛ vl'r q̄dā irreuerentia negare: manifesta aūt irreuerentia est ꝑuipensio: ꝛ despectus qꝛ quos multū despicimus: non reueremur. ¶ Deide ꝛc.

¶ Et humiliatis ad ipsum ꝛ non contradicētibus: vnde enim confiteri minores esse.

¶ Ponit considerationes sumptas ex non paruipensione. naꝫ si nos irascimur paruipēdentibus: sumus mites nō ꝑuipēdētibus. Diuidit̄ aūt hec ps in ptes duas: qꝛ pᵒ ponit hꝫ ꝯsiderationēs. Scdo ꝯcludit: q̄ total'r opꝫ sumere mansuefactionē ex ꝯrijs ire. Scda ibi. (Total'r aūt ex ꝯrijs.) Scda ps diuidit̄ in q̄tuor fm̄ q̄ q̄tuor ꝯsiderationēs circa h̄ pōit. Scda ps ibi incipit. (Et studiosis). Tertia ibi. (Et depcantibꝰ). Quarta ibi. (Et nō ꝯtumeliātibꝰ). ¶ Circa pᵐ duo facit: qꝛ primo ponit ꝯsiderationē ipam. Scdo qd̄ dixerat manifestat ꝑ signū. Scda ibi. (Qꝛ aūt ad humiliatos. Dicit ḡ q̄ qliber est mitis humiliatis ad seipsuꝫ ꝛ nō contradicentibus. Et est ratio: qꝛ tales vident̄ ꝯfiteri minores esse minores autem timent: timentium autem nullus paruipendit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod autem minores timent: timens auteꝫ nullus paruipendit: qd̄ autem ad humiliatos cessat ira: ꝛ canes manifestant non mordētes eos qui resident.

¶ Manifestat qd̄ dixerat per signuꝫ: q̄ ad humiliatos cesset ira: signū est: qd̄ canes faciunt. Manifestant. n. hoc canes: qꝛ non mordent eos: qui resident: vel qui iacēt: dicūt enim: q̄ siquis videt canē venientem contra seipsuꝫ: si humiliat

militat se sedēdo vel iacēdo nō offendit ab eo. ¶ Deide.

¶ **Et studiosis ad studiosos: videntur. n. habe ri in precio: sed non despici.**

¶ Ponit secundam considerationem: q̄ homines sūt mites studiosis. i. mitesbis: qui habent studium & diligētiaz circa ea. Et est ratio: q2 apud studiosos videtur quilibz haberi in precio: & non despici ab eis. ¶ Deinde cū dicit.

¶ **Et depcātib⁹: & excusantibus: hūiliores. n.**

¶ Ponit tertiā considerationem: q̄ homines sunt mites deprecantibus & excusantibus se. Et est ratio. q2 tales vīr humiliores: propter quod non paruipendunt: & non despiciunt. Intelligendum non est hic de excusatione illa: qua quis negat manifesta. q2 hoc augmentat irām ratione irreuerentię. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Et non cōtumeliatoribus: neqz subsanatoribus: neqz cōtemptoribus: aut nullum: aut nō in bonos: aut nō in tales: quales ipsi.**

¶ Ponit quartam considerationem. q̄ homines sunt mites non contumeliatoribus. & non subsanantibus: neqz cōtemptoribus: quia qui non sunt tales: non paruipendunt. Et exponit se. qualiter non contumeliatoribus: vel nō subsanatoribus: neqz contemptoribus homines sunt mites: quia mites sunt his: qui non cōmittunt talia in aliquez: vt q2 nullum subsanant: aut quia nō cōmittunt talia ī bonos .i. in utiles: vt habet alia littera: q2 quilibet turbātur si cōtemnant illi: qui sunt eis viles: vel q̄ sunt eis similes: nec q2 sunt quales ipsi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Totaliter autem ex contrariis opz intendere ea: quę māsuefaciūt: & quos timēt: aut verecūdant: donec. n. sic habeāt: non irascuntur. Impossibile enim simul timere & irasci.**

¶ Concludit ex habitis: q̄ totaliter opz intēdere & accipere ea: quę masuefaciunt ex contrariis irę. Et duo facit: q2 primo ponit talem considerationem. Secundo ex tali ɔclusione elicit considerationes ad propositum. Secunda ibi (Et quos timent). Circa quod tria facit s̄m q̄ tres considerationes elicit. Secunda ibi. (Sz his qui propter irā). Tertia ibi. (Et reuerentibus). ¶ Prima consideratio talis. Q2 homines sunt mites his: quos diu timent & verecūdantur. Et est ratio: q2 donec homines sic se habent q̄ timent non irascuntur: q2 impossibile est aliquem simul timere: & irasci. Si ergo mansuefactio debet sumi ex contrariis irę timens: q2 nō irascit: erit māsuetus. ¶ Deide. c. d.

¶ **Sed his qui propter iram fecerunt: aut non irascuntur: aut minus irascūtur: non. n. ꝑpter paruipensionem videntur egisse. Nullus enīz qui irascitur puipendit. Paruipensio quidez enīz sine tristitia. Ira autem cum tristitia.**

¶ Ponit secundam considerationem: q̄ homines his: q̄ propter iram aliquid fecerunt aut non irascuntur: aut minus: aut modicum irascuntur. Et est ratio: quia irati non videntur egisse propter paruipensionem. nam nullus qui irascitur paruipendit. Et dat causam huius: q2 paruipēsio est sine tristitia: ira autem cuz tristitia: vt patet ex habitis: ideo si talibus non irascimur: sumus eis mites: q2 vt dcm̄ est: mansuetudo sumit ex ɔ̄rgys irę. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Et reuerentibus: ipsos. n. ɔfiteri mites esse.**

¶ Ponit tertiam cōsiderationem: q2 homines sunt mites reuerentibus ipsos. Et est ratio: quia talibus non irascuntur. ex quo apparet: q̄ homo est mitis his: quos timet: vt dicebat in prima consideratione. Et est mitis his: a quibus timetur: vt dictum est in hac consideratione.

¶ **ET habentes autē contrariē ei: qđ est irasci: palamqz mites sunt: puta in ludo: in risu: in festo: in ꝓsperitate: in directione: in cōsumatiōe totaliter: in non tristitia: & delectatiōe nō ɔtumeliosa: & ī spe optīa.**

¶ Postq̄ posite sunt ɔsideratiōes: ꝓpter quas hn̄: quibus hoies sunt mites. In parte ista ponunt̄ ɔsiderationes pp quas hn̄: qualr se hn̄tes mitescunt. Et duo facit s̄z q̄ duas ɔsideratōes ponit. Scđa ibi. (Adhuc āt q̄ lōgo). ¶ Prima ɔsideratio talis. Q2 illi sūt mites: qui se hnt ɔ̄riç ei. qđ est irasci: adeo palā est: q̄ mites sunt: qui sunt in ludo: in risu. in festo: in ꝓsperitate: in directione. i. in correctione: vt hz alia lr̄a. q2 delectabile est alios corrigere: vt dcm̄ fuit ī primo lib. cap. de delectatione. & qui sunt in consumatiōe .i. in suppletione inopię: vt hz alia littera: q2 delectabile ē defectiua consumare: vel indigentiam supplere: vt dictuz fuit in capitulo de delectatione: & totaliter. i. vīr mites sūt illi: qui non sunt in tristitia. sed sunt in delectatione: & non sunt in ɔtumeliosa extītia: vt q̄ sint passi iniuriā: sed sunt in spe optima: q2 sperāt multū honorari. Cuz. n. oēs tales non sunt in tristitia: sunt ɔ̄riç se hn̄tes his: q̄ sunt in ira his ꝓpter quod mites sunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Adhuc aūt quia longo tpe: & non de nouo in ira entes: quietat enim iram tempus.**

¶ Ponit scđam ɔsideratione: q̄ illi. q̄ a lōgo tpe: & non de nouo sunt entes in ira: sunt se hn̄tes sicut mites: q2 ꝓpter longitudinē tpis ira tollit̄. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Quietat enim alterius ira maior.**

¶ Ondit pp quę hz esse māsuetudo. Et sex facit s̄m q̄ sex ɔsiderationes circa hoc ponit. Scđa ibi. (Quietat autē.) Tertia ibi. (Et ab alio). Quarta ibi. (Et si absorbeant̄.) Quinta ibi. (Et si maius malū). Sexta ibi (Et si inultu). ¶ Dicit ḡ primo: q̄ vna de causis pp quā hoies sunt mites est tps: q2 tps quietat iram. ¶ Notandū aūt q̄ id: qđ est a cā māsuetudis est rō: q̄re hoies se hn̄t sicut mansueti: tō B qđ dixit: quietat n̄ irā tps. est vna ɔsideratio ad cognoscēdū pp qđ est māsuetudo: & ē rō eius. qđ dixerat: vz: q̄re a lōgo tpe & nō de nouo exñtes ī ira sunt mites. ¶ Poīt scđaz ɔsideratione: q̄ ira: q̄ ē maior respectu alteri⁹ quietat irā mitiorē. ɔtingit. n. q̄ hoies sunt māsueti aliqb⁹ pp maiorē irā: quam habent in alios. ¶ Deinde cū dicit.

¶ **Et ab illo recepta punitio prius.**

¶ Ponit tertiā ɔsideratione: circa quā tria facit: q2 p̄ ponit ɔsideratione ipsam. Scđo qđ dixerat manifestat p dictuz cuiusdā poetę. Tertio adducit ad manifestationem dicti sui qđdā exēpliū. Scđa ibi. (Propter qđ hn̄). Tertia ibi. (Quale accidit ī Ergophilo). Dicit ḡ p̄: q̄ quietat iraz recepta prius punitio ab alio. Nā q̄ aliqs ali⁹ recipit punitiōez pōt qs secure loq irato: q2 cessauit ira. ¶ Deinde cum dic.

¶ **Propter quod hn̄ Philocrates dicēte quodam: irato populo cur non respondes? Non dū ait: sed tūc cū aliū videro criminatum. Mites. n. fiunt: cū in aliū irā expenderint.**

¶ Cōfirmat qđ dixerat p dcm̄ cuiusdā poetę dicens. q̄ hn̄ dixerat Philocrates. i. ille poeta: q recitat de quodā dicente: a quo cū q̄reret̄: cur ñ rndes irato pplo? Ait nō ē tps rndēdi pplo irato: s3 tūc cū videro aliquē criminatū vel cruciatū. erit tps rnsionis: q2 hoies sunt mites: cum expenderint iram in alium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quale accidit in Ergophilo: magis. n. sevientes q̄z talis rem dimisit: propterea q̄ precedenti die Callysthenis mortem sententiaverant.

¶ Manifestat quod dixerat per quoddam exemplum: vt per ipsam rem gestam dicens: q̄ hoc est talequale accidit in Ergophilo. i. in illa cōtrata: vel in illis partibus: vbi homines fuissent magis sevientes ꝯ suos inimicos: quā sevitiā Callysthenis temperaverūt. Dimiserunt. n. hāc sevitiā: τ nō fuerūt ita sevi ꝑ suos inimicos illi d' Ergophilo: ꝑpterea q̄ precedenti die sententiaverāt mortem Callysthenis: idō expēdentes suā irā in alios: getaverūt ab ira. ¶ Dein. τc.

¶ Et si absorbeantur.

¶ Ponit quartam considerationem: q̄ homines quiescūt ab ira: si absorbeantur. i. si supervenerit eis magnū dispēdium: vt hz alia littera. videtur enim ipsa tribulatio supervenientes esse cā mansuetudinis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et si mai⁹ mali passi fuerit q̄z irati itulissent velut. n. accepisse punitionē existimantur.

¶ Ponit quintam considerationem: q̄ homines quiescūt ab ira: si alij: contra quos irascunt̄ passi fuerint maius malum q̄z ipsi irati intulissent. existimantur enī velut si acceptissent punitionem. ¶ Notandum autem q̄ non est ꝑ se: q̄ passio maioris mali quietat iram: nam per se loquendo iratus semper vult sentiri: ideo nisi sciatur: q̄ ab eo fiat vindicta τ punitio non satisfacit irato per se loquendo: tñ quia homines ex malo aliorum moventur ad misericordiam: compatiens iratus ei: qui irascit̄ ex compassiōe maioris mali quiescit ab ira. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et si iustū facere putaverit: ipsi τ iure pati. Nō fit. n. ira ad iustum. Non. n. adhuc preter convenientēs putāt pati. Ira autem hec erat.

¶ Ponit sextam considerationem. Et duo facit: q̄ primo ponit consideratione. Scd̄o ex eo: qd̄ dixerat: concludit quedam de ira. Secūda ibi. (Propter qd̄ sermōe). Dicit ergo q̄ homines tepescunt ab ira: si putaverint iniustum facere τ iure pati. Et est rō: q̄ ira non fit ad iustum: dictū enim fuit: q̄ ira est propter parvipensionem non convenientē: ira aūt h' erat vilipēdij ꝑter ꝯveniēs. ¶ Deinde τc.

¶ Propter quod sermōe oportet precobiurgare. Indignantur. n. minus servi: qui τ flagellātur. Si non percipi putent: q̄ propter se: τ ꝑ quibus patiebantur.

¶ Ex eo qd̄ dixerat iram non fieri ad iustum: concludit de ira: q̄ in omni punitione ſm iraz oportet preobiurgare et increpare sermone: q̄ qui puniunt semper oportet vt puniant ſm rationem aliq̄: vt dicit alia littera: in ponendo autem hanc illationem duo facit ph̄s: q̄ primo ponit illationem ipsam. Secundo manifestat eam. Secunda ibi. (Indignantur enim minus). Circa quod duo facit ſm q̄ dupliciter manifestat dictam illationem. Secūda ibi. (Ira. n. singularium). Una enim ratio quare iratus vult semper obiurgare sermone est: q̄ iratus appetit dolorem τ indignationem in contrario: sive in eo contra quē irascitur. Indignantur enim minus: qui flagellantur: τ etiā alij contra quos ira exercetur: si non putent percipi: q̄ ꝑpter se: τ pro quibus patiebantur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ira. n. singularium est: palam aūt ex diffinitione: propter quod recte in poesi factū ē: dixisse Ulyssem vrbium ꝑdatorem tanq̄ non punitus: nisi sciat: τ a quo: τ pro quo.

¶ Adducit secundam rationem ad ostendendum: q̄re iratus vult obiurgare sermone. Sumitur autem ista ratio ex eo: q̄ iratus vult sentiri. Duo ergo facit ph̄s in ponendo rationem istam: q̄ primo ponit ipsam rationem. Secundo ex hoc infert: q̄ in sensibilibus non irascimur. Secūda ibi. (Quare neq̄z in alijs). Continuat̄ aūt sic. Bene dico: q̄ iratus vult precobiurgare sermone: quia ira est singularium: vt patet ex diffinitione. sic ergo irascitur iratus sorti τ nō homini in cōmuni. ita appetit: q̄ sortes τ ille cui irascatur puniatur: τ ideo vult increpare sermone: vt ꝑ sermonez sentiatur ira. Unde in alia littera habet̄: q̄ ira nō exercetur erga quemlibet: nisi sentiat quid est ira circa illum: τ non circa alium: ideo recte factum est: quod quidaz poeta in sua poesi dixit. i. nominavit Ulyssem predatorez vrbiū: vt sic obiurgans sermōe Ulyssem esset manifestū: quare dictus Ulysses puniret̄: vt q̄ ꝑdabat̄ vrbes. hoc. n. dicebat tanq̄ non sit punitus Ulysses: nisi sciat a quo τ ꝑ quo puniat̄: q̄ ira semꝑ vult sentiri. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quare neq̄z alijs quicunq̄z nō sentiūt irascūtur: neq̄z mortuis adhuc: vel passis extremum τ nō dolituris: neq̄z sentiētibus: q̄ irati appetant: propter quod bene de Hectore mortuo poeta quietare volens Achillē ab ira. Surdā vtiq̄z terram cruciat iratus.

¶ Concludit ex habitis: q̄ in sensibilibus nō irascimur. Et duo facit: q̄ p° facit qd̄ dcm̄ ē. Scd̄o que dixerat de mansuetudine adaptat ad artem rhetoricā. Scd̄a ibi. (Palaz igitur). Dicit ergo q̄ q̄ iratus vult sentiri: hoīes non irascūtur alijs rebus: que non sentiūt: vnde non adhuc. i. nō vlterius irascūtur mortuis: velut passis extremū: q̄a non pñt vlterius pati: vñ nō irascūtur eis velut nō dolituris: neq̄ sentiētibus: q̄ irati appetāt: q̄ volūt sentiri: adeo bñ dixit poeta de Hectore mortuo: volēs aūt quietare Achillē ab ira ait. Surdaz terrā cruciat iratus. q̄si dicat frustra irasceris Achilles: q̄ iaz Hector est surda terra: τ cruciari non potest. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Palaz igitur: q̄ mansuefacere volētibus ex his locis dicendum. Ipsos quidem ꝓcurāt fieri tales. quibus autē irascuntur aut terribiles: aut reverentia dignos: aut gratiosos: aut involuntarios: aut dolentes de factis.

¶ Adaptat que dixerat de mansuetudine: dicens palā est: q̄ volentibus mansuefacere ex his locis est dcm̄: q̄ ꝓdictis considerationibus debent vti. Nā rhetores si volūt ꝓvocare aliquos ad mā suetudinē respectu alioꝝ ꝓcurāt ipsos: q̄bus alij irascuntur fieri tales. i. esse tales: τ ostēdere tales: circa quos fiant mansueti: vt q̄ terribilibus τ reverentia dignis. τ gratiosis: τ involūtarijs: τ dolentibus d' factis fuerunt in ira: vt pz per habita: adeo rhetores ꝓvocātes aliquos ad mansuetudinem erga aliquos: quibus irascūtur: nec cessat ira contra illos: ostēdūt eos esse aut terribiles: aut reverentia dignos: aut alios: ad quos nō fit ira.

Quos autem amant: τ odiunt: τ propter quid amicitia τ amare diffinientes dicamus.

¶ Scd̄m continuationem superius factā ph̄s in hac parte determinat de amore τ odio. Circa quod duo facit: q̄ primo continuat se ad dicenda. Secundo exequitur de intento. Scd̄a ibi. (Sit vtiq̄z amare). Dicit ergo q̄ diffinientes amicitiaz τ amare dicamus: quos homines amāt: τ quos odiūt τ ꝑpter quid amant τ odiunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sit vtiq̄

¶ Sit itaq; amare velle alicui: que putat bona illius gratia: sed non sui: et scdm posse actiuum: esse horum amicus: aut horum. Amicus autem est qui amat: et econtra amatur: putantur amici esse: qui sic habere putantur adinuicem.

¶ Exequitur de intento. Et duo facit: q2 primo determinat de amore. Scdo determinat de inimicitia: siue de odio. Secunda pars ibi. (De inimicitia). Ordo aut partium patet: q2 amor est prius odio vt supius dicebat. ¶ Circa primum tria facit: q2 primo diffinit amoré et amicitia. Scdo ex diffinitionibus datis pcludit de amicis: q simul pgaudét bonis et pdolét malis. Tertio ponit ppositiones de amore et amicitia. Scda ps ibi. (His aut suppositis). Tertia ibi. (Et qbus iam eadez). Dicit ergo primo: q amare pueniat velle alicui ea: que putat bona. Et hoc gratia illius. s. amati. sz non sui. et scdm posse actiuum esse horz. Nam pprie ille amat aliu. qui vult ei bona propter se: et scdm suum posse procurat ei illa bona cósequenter cum dicit. (Amicus aut est.) diffinit quid est amicus dicens: q amicus est qui amat: et econtra qui amatur. addit. n. amicitia super amorez mutuitaté. Est. n. amicitia amor mutuus ideo subdit: q amici putant: qui sic putantur haberi adinuicez. vz q vnus diligit aliu et econuerso. Nam sine tali cóuersione pot eé aliqs amor: sed non amicitia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ His aut suppositis necesse amicu esse cógaudétem bonis: et condolétez tristibus: nó pper aliquid alterum: sed propter illum: factis eni3 his: que volunt: gaudent omnes: cótrarijs autem tristantur. Quare voluntatis signum tristitie et delectationes.

¶ Ex diffinitionibus datis concludit de amicis mutuum gaudium q̃tum ad bona: et mutuam tristitiam q̃tum ad mala: dicens q his suppositis necesse est amicum esse cógaudenté bonis amici: et condolenté tristibus ipsius. Et h non pper aliqd alterz: sed pper illum. i. pper amicu. Et est rō: q2 factis his que volút omnes gaudent. factis aut contrarijs tristantur. cum ergo vnus amicus amet aliu et amare sit velle bonu: cu3 vni amico bonum accidit: fit quod vult alter amicus pper quod gaudet. Cu ait nó tale bonum sic fit contrarium: vt si fiat malu3: tristat alter amicus: q2 fit ptrariu eius: quod vult: rō concludit q signum volantatis bone. s. siue signu3 beniuolentie vt habet alia littera sunt delectationes et tristitia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quibus iam eadez bona et mala: et q eiusdem amici: et qui eisdem inimici: eadem enim hos velle necesse. Quare q ea que sibi alij vult huic videtur amicus esse.

¶ Ponit ppositiões de amore et amicitia. ¶ Ad cuius euidentiá notandu: q l3 circa qualibz passioné sint tria dicenda: vz qualr dispositi sunt in tali passione: et qbus: et pper que: tñ q2 amicitia videt esse relatio equiparantie: cu amicus sit alter ipse: si dicatur quibus hoies sunt amici: leue erit videre: qualr se habentes amici sunt. In determinando autem de amore: vel de amicitia duo facit: q2 primo venat quibus hoies sunt amici. Scdo ostendit pp que habz esse amor et amicitia. Secúda pars ibi. (Facta aut amicitie). Amici aut q̃tum ad pńs tripl possunt comparari adinuicem. Primo ratione dilectionis: q2 vnus vult bonu3 alteri: et facit si potest. Scdo ratione complacétie. q2 vnus delectat viuere et cómorari cum altero. Tertio róne similitudinis: q2 amicus. vt dcm est. est alter ipse. Tria ergo facit: q2 primo venatur considerationem ad cognoscendu3 quibus sumus amici ex parte dilectionis. Secundo ex parte complacentie. Tertio ex parte similitudinis. Secunda ibi. (Adhuc aut delectabiles). Tertia ibi. (Et similes). In ponendo autem considerationem sumptam ex parte dilectionis ad cognoscendum: quibus sumus amici duo facit. Et primo ponit huiusmodi considerationes magis confuse. Secundo ponit eas magis distincte. Secúda ps ibi (Et quoscunq; putant). Dilectio aut siue amor: vt dicebatur superius: est idem q velle bonum: et scdm posse facere illud. In ponendo aut tales considerationes duo facit: quia primo ponit consideratiões sumptas ex parte beniuolentie. Secundo ex parte beneficentie. Secunda ibi. (Et eos qui fecerunt bene). ¶ Circa primum duo facit: q2 primo ponit dictas considerationes. Secundo assignat rationem eius: qd dixerat. Secunda ibi. (Eadem autem hos). Ponit autem primo tres considerationes: quarum prima est: q illi sunt amici: quibus iam sunt eadem bona et mala. Secunda talis: q illi sunt amici: q sunt amici vnius et eiusdez. Tertia talis: q illi sunt amici. qui eisdé sunt inimici. Consequenter cum dicit. (Eadem enim). Subdit rationem: q hos est necesse eadem velle. Nam cu quilibz velit bona et mala: eadem volunt et qui sunt eidé amici: quia quilibet reputat sibi bonum istius amici eadez volunt: sic etiam qui sunt eidem inimici: quilibet ergo istoz vult aliter: quod vult sibi: cum velit bonum alteri: quia illud reputat bonum sibi. et hic vnus videt esse alteri amicus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et eos q fecerunt bene amant: aut ipsis: aut eis: quos cordi hñt: aut si fuerunt magne: aut pmpte: aut in talibus tpibus: et ipsoz gratia.

¶ Ponit considerationes sumptas ex parte beneficentie dicens q homines amant eos: qui benefecerunt aut ipsis aut eis quos habent cordi: id est quos amant. Et hoc si huiusmodi benefactiones fuerunt magne: aut prompte: aut in talibus temporibus: in quibus multum indigent: et etiam si fuerit ipsorum gratia. ¶ Deinde cu dicit.

¶ Et quoscunq3 putát velle bene facere: et amicorum amicos: et amantes: quos ipsi diligút: et dilectos a dilectis sibi.

¶ Ponit considerationes ex parte beneficentie et beniuolentie: quas posuerat magis confuse: ponit magis particulariter et magis distincte. Et duo facit: quia primo ponit huiusmodi considerationes ex parte beniuolentie. Secúdo ex parte benefactionis. Secunda ibi. (Adhuc autem beneficos.) Beniuolentia que inter aliquos esse ponitur: vel quia sunt eidem amici: vel eidem inimici: adeo duo facit: quia primo particulariter ponit modos: scdm quos plures amicantur eisdem. Secundo prout inimicátur eidé. Secunda ibi. (Ex eisdem inimicos). Dicit ergo q homines diligunt eos: quos putant velle benefacere eis: vl amicis suis: et diligunt amicos amicorum: et amantes eos: quos ipsi diligút: et dilectos a dilectis sibi. Ex qbus verbis vult habere q amici vel dilectores eorundem sunt amici et dilectores inter se: pper quod oia ista hic distincte et seriatim posita pgregant in illa consideratióe supius dcta: q amici eiusdem sunt amici inter se. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et eisdem inimicos. Et odientes quos ipsi oduint: et eos qui habentur odio ab his: q odiuntur a se. Omnibus enim his eadez bona vidétur eé et sibi ipsis. Quare velle que ipsis bona: qd quidem erat amici.

¶ Ponit ꝯsiderationes ex pte inimicitie dicēs: ꝙ hoīes diligunt inimicos eisdem. qbus inimicant̄ ⁊ ēt diligūt odientes illos: quos ipsi odiunt: ⁊ eos q hn̄t odio ab eis q odiuntur a se. Et est rō: qꝛ oībus his videt̄ eadē esse bona: ⁊ sibi ipsis. Nā si duo odiunt aliquē: qd̄ est bonū vni: vr̄ esse bonū alteri. opꝫ q hoīes velle bona ipsis odientibus: qd̄ ipsi odiunt: quod erāt esse amici: ideo tales amici sunt. Apparet autē: ꝙ omnia hec dicta particulariter congregantur in illa ꝯsideratione: ꝙ inimici eiusdem inter se amicantur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc beneficos in pecunias ⁊ salutem: ꝓpter qd̄ liberales: ⁊ fortes honorant.

¶ Ondit q̄ñ benefactores diligūtur. Et qꝛ ipm̄ effugere malum est quoddā bonum: ideo duo facit: qꝛ primo facit nos diligere eos. qui verbis benefaciunt. Scd̄o ex h̄ ostēdit nos diligere ipsos iustos. Nā iustus est ille: q alios nō dānificat: q̄ s̄ꝫ reputationē est aliquo modo bn̄facere. Scd̄a ibi. (Et iustos tales). Dicit g̃ ꝙ hoīes diligunt bn̄ficos i pecunias ⁊ in salutē: ꝓpt qd̄ hoīes honorāt ⁊ diligūt liberales: qꝛ sunt bn̄fici q̄tum ad pecuniās: ⁊ honorāt ⁊ diligunt fortes: q sunt bn̄fici q̄tū ad salutē corporalē: qꝛ per fortes liberantur a periculis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et iustos tales aūt putant non ab alijs viuētes: tales autem qui ab operando: ⁊ horuꝫ qui ab agricultura: ⁊ aliorum qui ipsam operantur maxime.

¶ Ostendit ipsos iustos eē diligibiles. Et quatuor facit s̄m ꝙ quatuor considerationes ponit se h̄ntes per ordinem. Scd̄a ibi. (Et temperatos). Tertia ibi. (Et eos). Quarta ibi. (Et qb⁹ volumus). ¶ Prima ꝯsideratio talis: ꝙ nos diligimus iustos. ⁊ exponit q sunt hꝫ iusti. qꝛ hoīes esse putāt tales iustos: q non sunt viuentes ab alijs. i. qui non viuunt de rapina dānificando alios. Tales aūt sunt: q viuūt ab opando: ⁊ potissime illi: qui viuūt de agricultura: qꝛ tales non vr̄ dannificare alios. ⁊ inter alios maxime diligimus s̄m istū modū dilectionis eos: qui ipsimet operantur: qꝛ tales minime vr̄ dānificare. Seq̄tur aūt vt plane pꝫ ista ꝯsideratio ex p̄cedenti ꝯsideratiōe: qꝛ si diligimus bn̄ficos diligim⁹ iustos in q̄t̄ᵘᵐ nos n̄ dānificāt. ¶ Deide.

¶ Et temperatos: quia non iniusti.

¶ Ponit scd̄aꝫ ꝯsiderationē: ꝙ nos diligimus temperatos qꝛ tales non videntur iniusti. vnde ista consideratio sequitur ex ꝯsideratione imediate p̄cedenti. ¶ Deide. c. d.

¶ Et eos qui sine negocijs propter idem.

¶ Ponit tertiā considerationē: ꝙ nos diligimus eos: q sūt sine negocijs. i. qui nō intromittunt se de factis nostris iniuriando nobis: vnde alia l̄ra hꝫ loco huius sine negocijs neminis iniuriatores. Et hoc ꝑpt idem. i. propter eandem cām. vt qꝛ tales nō vr̄ iniusti. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quibus volumus amici esse si videantur volentes. Sunt aūt tales boni s̄m virtutem ⁊ bene probati: aut in omnibus: aut in optimis: aut in his: que admirantur ab eis ipsis: aut in q bus admirantur ipsos.

¶ Ponit quartam ꝯsiderationē: ꝙ nos diligimus eos: qb⁹ volumus esse amici: si videantur volētes amicitiā nr̄am. Et exponit se: q: tales sunt boni s̄ꝫ veritatē vel ꝓbati aut moribus: aut in optimis: hoc est in his: que admirantur ab ipsis: vel in his: in quibus alij admirant̄ ipsos. nā talia sunt optima ⁊ excellentia. Nā s̄m optima: vt s̄m virtutes admirantur alios: ⁊ alij admirant̄ nos: ex quo vult h̄re: ꝙ

vr̄ virtuosi sunt diligibiles. Seq̄tur aūt hec ꝯsideratio aliquo mō ex p̄missis. naꝫ si iusti sunt diligibiles sunt vr̄tuosi: qꝛ in iusticia ꝯtinetur quodāmodo ois virtus.

Adhuc delectabiles simul ꝯuersari: ⁊ ꝑ diē simul cōmorari. Tales aūt tractabiles ⁊ nō argutiui peccatoꝝ: ⁊ non litigiosi: neqꝫ criminosi. Omnes. n. tales pugnātes: pugnātes autē ꝯtraria vr̄ velle.

¶ In parte ista venatur ph̄s considerationes ad cognoscēdū qbus volumus esse amici ex pte ipsius complacentie: siue delectatiōis. Et duo facit: qꝛ primo dicit: ꝙ volumus esse amici his: cū qbus delectamur: ⁊ enumerat succincte qui sunt tales. Scd̄o seriose exequit̄ de eis. Scd̄a ibi. (Et idonei). Dicit g̃ primo: ꝙ adhuc preter ea: que dicta sunt nos diligim⁹ delectabiles simul ꝯuersari: ⁊ ꝑ diē simul cōmorari. i. diligimus eos: qui sunt delectabiles ad ꝯuersandū ⁊ cōmorandū cū eis ꝑ diē: siue ꝑ tp̄s. ⁊ exponit se: quia tales sunt hoīes tractabiles: q nō sunt argutiui peccatoꝝ: nō sunt litigiosi. non sunt criminosi. i. seditiosi ⁊ ꝓditores: vt sonat alia littera. Et subdit cām: qꝛ omnes tales videntur pugnantes pugnantes autem videntur velle cōtraria: ideo non sunt amicabiles. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et idonei deridere ⁊ sufferre: ad eādem enī student ambo e vicino potentes rideri: ⁊ suauiter irridentes.

¶ Exequitur seriose de amicabilibus ꝑ amicabilem conuersationē. Ponit aūt octo ꝯsiderationes circa hec: q̄ vbi incipiunt patebit in sententia. ideo. ¶ Prima ꝯsideratio talis: ꝙ delectabiles sunt idonei deridere: vt illi: qui ꝯmode ⁊ placabiliter sciunt ludere: ⁊ etiaꝫ idonei sufferre illi: qui modo debito sciunt portare ludum. Et est rō: qꝛ ambo tales. s. scientes ludere ⁊ supportare ludos: siue potētes irrideri: ⁊ suauiter irridētes ꝙ ex vicino. i. ex ꝓpinquo studēt ad eandē: vt ad delectabilr̄ ꝯuiuēdū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et hoꝝ maxime: que timent non in esse.

¶ Ponit scd̄am ꝯsiderationē: ꝙ hoīes diligunt laudantes bona inexistentia. i. que existunt in eis: ⁊ maxime si illa bona sint de numero illorum bonorum: que timent sibi non inesse. qꝛ propter talem laudem accipiunt fiduciaꝫ: ꝙ habeant dicta pro bona. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et mundos circa visum: circa vestitum: circa totam vitam.

¶ Ponit tertiā ꝯsiderationē: ꝙ hoīes diligūt mūdos circa visū: vel forte est littera corrupta: ⁊ dꝫ dicere circa victuꝫ: ⁊ circa totā vitā. Nā qui circa victū sunt imundi: vel etiā q volunt videre turpia. vel aliquo alio modo non sunt delectabiles. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et non exprobatores: neqꝫ peccatorū: neqꝫ beneficiorum: vtriqꝫ enim argutiui.

¶ Ponit quartā considerationē: ꝙ hoīes diligunt non exprobatores peccatoꝝ: neqꝫ beneficioꝝ. Et est rō: qꝛ vterqꝫ. i. exprobator vel improperator tam peccatoꝝ q̄ beneficioꝝ arguitur: siue deprehenditur: vnde non est delectabilis ad conuiuendum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et nō meditatores maloꝝ: neqꝫ seruatiuos impositionū: sꝫ facere placabiles. Quales. n. vtiqꝫ extimauerint eē ad alios: ad ipsos putant.

¶ Ponit quintam: ꝙ homines diligunt nō memoratiuos impositionum: vt eos qui obseruant in corde mala eis imposita.

positi:sed diligunt facile placabiles:et est ratio. Et quando sumpserunt experimentum de aliquibus, q sint placabi les ad alios:diligunt eos:et quales extimauerunt eos esse ad alios:tales eos putant esse ad seipsos. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et non in aliquo:quos neqz scientes:neqz prauos mala:neqz sua bona:bonus.n.hoc agit.

¶ Ponit sextam consideratione:q hoies diligunt nõ male loquos.i.dest nõ male loquẽtes:et nõ loquẽtes mala.i.dest non scrutantes mala.vnde alia lra habz:neqz inuestigatores malitie. Nã si hoies volũt ab aliis diligi:nec debent dicere mala proximorum:nec sua:nã q dicit mala sua est argumentum q facili dicat mala aliorũ. sed semp dz dicere bona:nõ q modũ iactantie:sed vt alios trahat ad bonũ.i.ad dilectionem sui.nam bonus hoc agit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et n contendẽtes iratis:neqz studentibus:pugnantes enim qui tales.

¶ Ponit septimã consideratione:q hoies diligunt non contendentes.i.dest nõ cõtradicẽtes iratis:neqz contradicunt studentibus.i.dest studiosis erga aliquid.nã delectabile est cõuersare cũ eis:qui sciunt supportare iratos:et nõ contradicũt hominibus in rebus illis.erga quas habẽt curam et studiũ.et est ratio:quia qui sunt tales:vident pugnantes:pp qd nõ est delectabile eis cõuiuere. ¶ Deide cũ.d.

¶ Et qui ad ipsos similiter habent velut admirantes ipsos:et studiosos existimantes:et gaudentes ipsis:et hoc maxime passos:circa que maxime ipsi volunt:aut in admiratione esse:aut studiosi videri esse:aut delectabiles.

¶ Ponit octauã cõsideratione:q hoies diligunt eos:qui silr.i.qui isto modo se habẽt ad ipsos:q sunt velut admirantes ipsos:et ẽt non diligunt existimantes studiosos.i.dest eos qui habẽt curam de eis:et student circa eos:et diligunt gaudentes ipsis:et maxime passos.i.dest gaudẽtes circa ea:que ipsi volunt:aut esse in admiratione:aut volunt videri esse studiosi circa illa:aut volunt videri delectabiles:et q delectant in illis:qui eni in talibus cõgaudent:homines diliguntur ab illis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et similes et eadẽ exercentes:si nõ molestẽt neqz ab eodẽ sit vita:fit eni ita figulus figulo.

¶ Ponit cõsiderationes ad cognoscendũ quibus homines amicant rõne similitudinis. Et duo facit:q primo ponit huiusmodi cõsiderationes. Scdo talibus considerationibus annectit ɔsiderationes alias. Scda ibi.(Et ad quos ira.)Circa primũ duo facit fm q duplicẽ similitudinẽ assignat:sz quã hoies cõsueuerunt diligere. Prima eni similitudo sumitur ex parte actiõis exterioris. Scda vero ex parte desiderij interioris. Scda pars ibi.(Et eadẽ desiderantes.) Dicit ergo q hoies diligunt suos similes exercẽtes eadẽ que ipsi exercent:ita tamẽ q huiusmodi exercentes non molestant eos:neqz ab eodẽ lucro sit vita ipsorũ.fit eni ita cum figulus comparatur ad figulũ. Nã vnus molestat aliũ accipiendo lucrũ eius:et nõ se diligunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et eadẽ desiderantes.que ɔtingit simul participare ipsos. Si aũt nõ idẽ fit accidendum.

¶ Ponit scdam consideratione:q hoies diligunt desiderantes eadem:que ipsi desiderant:si illa eadẽ contingunt ipsos participare simul:ita q vnus non molestet aliũ:q si non sic participat:accidit sic idez sicut accidebat pus figulus non diligebat figulum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et ad ita se habent:vt non verecundẽtur ea:que sunt ad gloriam non despicientes.

¶ Annectit istis consideratiõibus alis ɔsiderationes. Et duo facit:q primo annectit cõsiderationibus dictis cõsiderationes sumptas ex cõuersatione in vita. Scdo annectit considerationes sumptas ex rõne amoris. Scda ibi.(Et his qui similr sententiãdo apparebit.) ¶ Prima cõsideratio talis:q hoies diligunt eos:qui nõ verecundantur dicere ea que sunt ad gloriã eorum:et non sunt despicientes talia:sz approbantes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et ad quos nõ verecũdant ea:q ad veritatem.

¶ Ponit scdam cõsideratione:q hoies diligunt ad quos verecundant ea:que ad veritatẽ consocios turpiũ et verẽdorũ suorum:quia si talia non manifestasset eis nõ esset idẽ q ipsi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et ad quos in amore honoris sunt.

¶ Ponit tertiã consideratione:q homines diligunt eos:ad quos sunt in amore honoris.i.dest a quibus amant honorari. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et a quibus celari volunt:et non inuidiã pati. Hos amant:aut volunt amici esse.

¶ Ponit quartã ɔsideratione:q ille qui vellet celare bona sua alteri.ne ille ad inuidiã motus indignaretur contra ipsum:signũ esset:q eius amicitiã multũ ɔsideraret.ideo subdit q hos a quibus hoies celari volunt:aut amant:aut volũt amici esse eis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et cum quibus vtiqz bona simul egerunt:si non debeant ipsis fore mala maiora.

¶ Ponit ɔsideratione quintã:q hoies diligunt eos:cũ quibus egerunt bona simul:et non debeant fore ipsis maiora mala:q aliqñ propter malũ:qd incurrũt aliqui occasione aliorũ:habent eos odio:etiã si multa bona et multas consolationes habuerunt cum illis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et his qui similiter:et absentes:et presentes diligũt:propter quod:et eos qui circa mortuos sunt:tales omnes diligunt. Et totaliter eos:q valde amatores amicorum:et non delinquentes:maxime enim amãt bonorum amare bonos.

¶ Ponit considerationes sumptas ex rõne amoris diligimus autẽ hoies.primo si excellenter diligunt.scdo si non ficte diligunt.tertio si socialr conuersant:et nolit a nobis timeri.ideo circa hoc ponit tres considerationes. Secũda ibi.(Et non fictos.) Tertia ibi.(Inter vero timidos.) ¶ Prima cõsideratio talis:q hoies volũt esse amici his qui similiter diligunt absentes et presentes:propter qd hoies diligunt omnes:qui sunt tales circa mortuos. Videntur eni tales valde diligere:et diligere amicos propter seipsos:si postqz mortui sunt non desinunt eos diligere:cum sciat eos non amplius sibi fm vitam politicam profuturos.ideo subdit:q totaliter.i.dest vniuersalr hoies diligunt eos:qui sunt valde amatores amicorum:et non sunt derelinquentes amicos suos:et quia tales maxime amant:qd est bona cõditio:ideo boni moris est eos amare:quia bonorum est amare bonos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et non fictos ad seipsos. Tales autez et qui mala sua dicunt. Dictum enim q amicos que ad gloriam non verecundamur. Si igitur qui verecundantur non amant:qui non verecundantur amanti assimilantur.

¶ Ponit scdam cõsideratione:q homines diligũt hoies non fictos ad seipsos.nam qui est fictus sibi:signũ est:q est fictus alteri:tales autez qui sunt ad seipsos fictimamici sunt illi:qui dicunt mala sua:dictũ est enim amicos esse

qui non verecūdant eas: que ad gloriā. Cum ergo talis: q de se malū dicit: gloriā nō diligat sibipsi: non est amicus. Si ergo qui verecundaē que sunt ad gloriā: non dicēdo ea: sed cōtraria: si talis non amat per locū ab oppositis: q non verecundaē assimilaē amanti: adeo qui verecundatur dicere mala sua: ⁊ ad seipsum non est fictus: videtur esse amatiuus ppter qđ diligitur ab aliqs. ¶ Deinde cū dic.

¶ Item nō timidos: ⁊ ad quos audemus: nullus enim quem timet: amat. Species autem amicitie sodalitas: ⁊ domesticitas: ⁊ cognatio: ⁊ quecunqȝ talia.

¶ Pōit tertiā ꝯsiderationē: q nos diligimus nō timidos: ⁊ eos. ad quos audemus. idest eos diligimus: cum quibus habemus securitatē ⁊ audaciā. ⁊ est rō. quia nullus amat quem timet. nam cum sodalitas domesticitas: ⁊ cognatio ⁊ quecunqȝ talia sint spēs amicitie. idest sint cause in qbꝰ speciali mō amicitia reseruaē: tamen ad timendos sȝ q huiusmōi talia esse nō pñt: nō erit ad eos amicitia. ¶ Dei. ⁊c.

¶ Factiua autem amicitie gratia ⁊ non requisitus facere: ⁊ cum fecerit: vt non manifestare. Sic eni ipsius grā videē: ⁊ nō ppter alterum.

¶ Postq̄ ostendit quibus sumus amici: ostēdit ppter qđ habet esse amicitia: ⁊ quid est factiuū amicitie. Et tria tāgit. nam factiua amicitie est gratia: vt q homo sit gratiosus alteri: ⁊ etiam non requisitus facere. nam gratia quesita est quasi tertiū: qđ maxime est factiuū amicitie: ⁊ cum fecerit non manifestare. idest non ppalare: qr sic faciēdo videtur fecisse ipsius gratia: ⁊ non propter alterum.

De inimicitia autē ⁊ odire: manifestum: qualiter ex contrarijs oportet considerare.

¶ Postq̄ determinauit phs de amore vel de amicitia: hic determinat de odio: vel de inimicitia. Et duo facit: qr primo facit qđ dictum est. Scđo que dixerat de amore ⁊ odio reducit ad artem rhetoricā. Scđa pars ibi. (Manifestum igitur ex his.) Circa primū duo facit: qr primo remittēs nos ad ea que dixerat de amore ostendit quos odimus. Scđo ostendit. q̄ sunt factiua odij: ⁊ inimicitie. Scđa ibi. (Factiua aūt inimicitie.) Dicit ergo primo q de inimicitia: ⁊ de odire. vt sit manifestū. qualiter sit dicēdū: siue vt sciamus: quos odimus: ⁊ quibus inimicamur: opȝ considerare ex contrarijs amoris. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Factiua aūt inimicitie ira: epyreasmꝰ: criminatio.

¶ Ostendit que sunt factiua inimicitie. Et duo facit: quia primo ostendit: q ira ⁊ causa ire habeāt inimicitiā efficere. Scđo vt melius cognoscamus: quid est ira. ⁊ quid inimicitia: dat differētiā inter eā. Scđa ibi. (Ira quidē igitur.) Dicit ergo q ira est factiua inimicitie: ⁊ qr quicqd est causa cause est causa causati. epyreasmꝰ ⁊ criminatio: siue cōtumeliatio sunt etiā causa inimicitie. quia sunt causa ire. ¶ Notandū aūt: q non est essentialis ordo ire ad odiū: q per se sit odium causari ex ipsa. Odimus enim aliquē circa quem nondū irati fuimus. Naȝ vl̄r quis odit furē: dato q nunq̄ fuerit iratus contra furem. Accidit ergo: q ira precedat odium. Nam per se loquēdo odiuȝ est prior passio q̄ sit ira: vt superius dicebaē. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Ira quidem igitur est ex ipsis. que ad seipȝ. Si enim putemus esse talem odimus.

¶ Dat differentiam inter iram ⁊ odium: sunt autem huiꝰ differentie octo. Scđa differētia ibi. (Et ira quidē.) Tertia ibi. (Et hoc aūt.) Quarta ibi. (Et hoc quidē cōtristare.) Quinta ibi. (Sentiri enī.) Sexta ibi. (Et hoc quidē cū tristitia.) Septima ibi. (Et hoc qdē multa.) Octaua ibi. (Hec quidē enim.) Ut autē intelligamus istas dr̄ias ¶ Notandū: q tam odiens q̄ iratus vult malū alteri: aliter tamē ⁊ aliter: quia iratus vult maluȝ alteri non per se: sed inquantū habet ordinē ad vindictā: odiens aūt fm se diligit malum eius. qđ odit. Dicamus ergo: q prima differētia est inter iram ⁊ odiū: q: ira est ex his: que sunt ad seipsum nunq̄ enim aliquis irascitur alicui: nisi videaē ei: q offenderit ipsum. vel in se: vel in his: que pertinent ad eum. Inimicitia aūt siue odium est sine his. que pertinent ad seipsum: si enim nunq̄ aliquis nos offenderit. si putemus ipȝ esse talem. vt esse iniquū: vel furem: odimus euȝ. Hec aūt dr̄ia sumitur ex differentia quā tetigimus. Nā quia ira p se respicit vīdictā: ⁊ nō odiū: ira p̄supponit offensaȝ factaȝ sibi: non autem odium. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et ira quidem semper circa singularia: puta Caliam aut Socratem: odium autem ⁊ ad genera: furē enim odit ⁊ calūniatorē vnusqsqȝ.

¶ Ponit scđaȝ differentiā: qđ est ira semp circa singularia quia solum talia nos offendunt: puta circa Caliā aut Socratē: odiū aūt est ad genera: ⁊ ad aliqd in cōmuni. Nam vnusqsqȝ odit furē: ⁊ calūniatorē. ¶ Deide cū dicit.

¶ Et hoc autem insanabile.

¶ Ponit tertiā differētiā. qr hoc. scȝ odiū est insanabile: siue insaciabile: sed ira saciaē. Nam cū odiuȝ respiciat malum fm se: ille qui a nobis oditur: tot non posset mala pati: qn vellemus ipsum pati plura. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et hoc quidem cōtristare appetit. Hoc autē necesse magis.

¶ Ponit quartā differentiā: q iratus appetit contristare: sed odiens magis vult nocere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sentiri enim vult iratus: huic autē nihil differt. Sunt autem tristitia quidē sensibilia oia. Que autē maxime mala minime sensibilia iniustitia ⁊ imprudentia. Nihil enim contristat presentia malitie.

¶ Ponit quintam: q iratus cupit sentiri. querit enim apparentem ⁊ sensibilem vindictam: sed huic. idest odienti nihil differt: sufficit enim sibi: q inimicus suus patiaē nocumentū. Exponit aūt que sunt tristia dicens. q cum tristia sint mala sensibilia: que nō sunt maxima mala. maxima aūt mala sunt minime sensibilia. nam iniusticia ⁊ imprudentia. ⁊ cetera vitia: que sunt maxime mala: sicut virtutes sunt maxime bona talia. scilicȝ maxime mala contristant. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et hec cum tristitia. hoc autem non est tristitia. Iratus quideȝ igiē tristaē odiēs aut nō.

¶ Ponit sextam differentiā: q hec. idest ira est cum tristitia. hoc aūt. i. odium non est cum tristitia: iratus tristatur. odiens autem non tristatur. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et hic multa si fiant miserebitur. hic autem pro nullo.

¶ Ponit septimā. s. q hic. i. iratus si fiant multa mala ei q irascitur: miserebitur eius. hic aūt. i. odiens pro nullo malo compatitur ei: quem odit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hoc quidem enim circa pati vult eiȝ cui irascitur. hoc autem non esse.

¶ Ponit octauā ⁊ vltimā differentiam: q hic. idest iratus vult circa pati eū cui irascitur. hic aūt. i. odiēs vult ipȝ nō

esse vellet

eē vellet exterminare: τ occidere eū: quē odit. ¶ Dei. c. v.

¶ Manifestum igitur ex his: q̄ cōtingit inimicos τ amicos: τ existentes demonstrare: τ nō existentes facere: τ dicentes dissoluere. Et aut propter iram: aut inimicitiam vacillantes ad vtrumqz elegerit quis dicere.

¶ Adaptat que dixerat de amore τ odio ad artē rhetoricā dicēs: q̄ manifestū est ex his: que dicta sunt: existētes amicos vel inimicos demōstrare: vt argumentet̄ amicitia vl̄ inimicitia: τ non existentes facere τ dissoluere dicētes se esse amicos: τ manifestū est ex dictis. Et aūt ꝑpter irā: aut ꝑpter inimicitiā vacillantes τ nō firmos possumus dicere ad vtrūqz. scz q̄ quis elegerit. Et qz vtrūqz per amicitiā τ inimicitiā τ amorē τ odiū variat̄ iudiciū: ideo ad persuadendum predicta sunt vtilia.

Qualia autē timent: τ quos: τ qualiter hn̄tes ita est manifestum.

¶ In parte ista: vt superius dicebatur determinatur de timore τ audatia. Propter quod hec pars diuiditur in duas: qz primo determinat de timore. Scḋo de audatia. Scḋa ibi. (Qm̄ de timore manifestū.) Circa primū duo facit: qz primo premittit intentionē suam. Scḋo exequit̄ de intento. Scḋa pars ibi. (Sit itaqz timor.) Dicit ergo primo: q̄ qualia hoīes timent: τ quos timēt: τ qualit̄ se habentes timent ita. idest hoc modo est manifestū: vt ꝯsiderentur dicēda. Hec aūt que proposuit: sunt illa dicēda circa quālibz passionē: vt supra patuit. ¶ Deide cū dicit.

¶ Sit itaqz timor tristitia quedaz: vel turbatio ex fantasia futuri mali: aut corruptiui: aut contristatiui.

¶ Exequitur τ duo facit: qz primo diffinit timorē: τ declarat diffinitionē datā. Scḋo ex diffinitiōe ꝑposita inuestigat illa tria: que dixerat dicenda esse de timore. Scḋa ps ibi. (Si itaqz timor hoc est.) Circa primū duo facit: quia p̄mo dat diffinitionē timoris. Scḋo declarat que dixerat. Scḋa ibi. (Non eni oia.) Dicit ergo: q̄ timor est quedaz tristitia: vel quedā turbatio τ fantasia. idest ex apparētia futuri mali: vel futuri corruptiui: aut contristatiui. Nam quia videtur: vel apparet nobis q̄ debeamus pati timemus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non enim omnia timentur: puta si erit iniustus aut tardus. Sed q̄cūqz: aut tristitias magnas aut corruptiones īferre pn̄t. Et hec si nō longe sed prope videant̄: vt in ꝓximo futura. Que enim longe valde non timentur. Sciunt enim oēs q̄ morient̄: sed quia non ꝓpe nihil curant.

¶ Exponit se: nā oia timēt̄. qz nō timet aliquis si erit iniustus: aut tardus: aut qualitcūqz vitiosus. Solū ergo timētur ea que pn̄t iferre tristitias aut magnas corruptiones τ maxime: si talia corruptiua non lōge: sed ꝓpe videant̄ τ vt in proximo futura. nā que sunt valde longe non timētur. Videmus eni: q̄ oēs hoīes sciunt q̄ morient̄: sz qz nō credūt mortem esse prope: nihil curant. ¶ Deide cū dic̄.

¶ Si itaqz timor hoc ē: necesse talia timēda eē quecūqz vidētur potentiā habere magnā corrumpendi: aut nocendi nocumenta in tristitiā magnam tendentia.

¶ Ex diffōne data de timore: manifestat illa tria: que proposuerat. ideo tria facit: qz p̄mo ostendit qualia homines timent. Scḋo manifestat quos timēt. Tertio declarat q̄liter se hoies hn̄tes timent. Scḋa pars ibi. (Qm̄ autē qui multi.) Tertia ibi. (Qualr aūt dispositi.) Circa primuz duo facit: qz p̄mo dicit timenda esse inferentia magna nocumenta. Scḋo ex hoc cōcludit q̄ etiā signa taliū timeri debent. Scḋa pars ibi. (Propter quod τ signa.) Dicit g̃ q̄ si timor est hoc qḋ dictū est: necesse est talia esse timenda quecūqz vident̄ hr̄e magnā potentiā corrumpēdi: aut nocendi: siue inferendi nocumenta tendentia in magnaz tristitiam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter qḋ τ signa taliū timēda: prope eni videtur qḋ timendū. hoc eni est periculum terribilis appropinquatio. Talia autez inimicitia τ ira potentium facere aliquid.

¶ Ostendit signa talium timenda esse. Et duo facit: quia p̄mo dicit signa taliuz timenda esse. τ ostendit illa signa. Scḋo assignat rōnē dci. Scḋa ibi. (Palaz eni qḋ volūt.) Dicit ergo: q̄ qz corruptiua sunt timēda. ideo signa taliuz corruptiuorū timēda sunt. Nā ex signo cognoscimus rez esse ꝓpe: τ qḋ ꝓpe est: videt̄ esse timēdū. Dnus aūt signū timendū est periculū terribilis τ appropinquatio eius: talia aūt. idest ad talia pericula: vel ad tales appropinquantes videt̄ aliqḋ facere inimicitia. τ ira potētū. ¶ Dei. τc̄.

¶ Palam eni qḋ volunt τ possunt. Quare sūt prope facere τ iniustitia potentiā habens. In eligendo eniz iniustus: τ virtus calumniā passa potentiam habēs. Palaz eni q̄ eliget quidē calumniā cōtumeliā passa sit semper. Pōt aūt nunc: τ timor potentium aliquid facere in prōptitudine enim necesse esse talem.

¶ Probat qḋ dixerat. nā irā τ inimicitiā potentiū palā est esse timēdā: qz qḋ volūt pn̄t. iō sunt ꝓpe facere. nā potēs: vel diues eligēs iniustificare est iniustitia potētiā habēs. ideo ꝓpiquus est actꝰ. i. malefaciēdi: vt alia lr̄a suppleт. iō subdit. q̄ in eligendo est quis iniustus: semꝑ ergo iniustus quantū est de se eligit nocere. si aūt non nocet: hoc est. qz non pōt. Si ergo addat̄ virtus τ potentia ipsi iniusto: qz virtus potentiā habēs nocendi palā: qz calūniaz passa hōꝫ virtus: vel hūiꝰ potēs eliget necesse semꝑ. idest omni tēpore quādo est passa cōtumeliā. Si ergo huiꝰ diuites qz vt plurimū sunt iniusti rōne potētie eligunt semꝑ nocere cū patiunt̄ contumeliaz. timenda est ira eorū. iō addit q̄ nunc. idest omni hora timor potētū pōt aliqḋ nocere: qz tales nocere pn̄t. iō subdit: q̄ in prōptitudine diuitē nocere: est esse talē. i. nocētē. in ꝓmptu eni est. q̄ noceat: cū possit nocere cum vult. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Qm̄ autem multi deteriores τ minores ad lucrandū: τ formidolosi in periculis terribile: vt in pluribus super alium ipsum esse. Quare consocij eius: qui fecit aliquid dirum: terribiles autem: ne prodant: aut deserant.

¶ Ostendit quos timere debemus. Et duo facit: qz primo ponit q̄sdā simplices ꝯsiderationes ad cognoscēdū q̄ sūt timēdi. Scḋo ponit hōꝫ ꝯsiderationes fm̄ quādā ꝯparationē. Scḋa ibi. (Et que melioribꝰ.) Circa p̄mū qnqꝫ facit fm̄ q̄ qnqꝫ cōsiderationes ponit. Scḋa ibi. (Et potētes.) Tertia ibi. (Et iniusta passi.) Quarta ibi. (Et q̄ iniusta.) Quinta ibi. (Et pro eisdem.) ¶ Prima talis. Qm̄ multi sunt deteriores. i. delectabiles: τ minores ad lucrandū. i. ad vincēdū alios: τ formidolosi in periculis: τ in pluribꝰ

terribilẽ est esse ipsum .i. super ipsum malũ: q sup aliũ vi det esse. vñ alia lr̃a hʒ q p̃cipue cauet̃ malũ: cuius simile accidit alicui: quare si aliqui sunt ↄsciȝ eius .i. alicui⁹ hoīs qui fecerit aliqđ dirũ: vel aliqđ terribile: q2 vt dictũ est ho mines: vt plurimũ: sunt formidolosi: cõsciȝ hmoi negociȝ timent hmõi terribiles: ne perdant. aut ne deserant: quę hñt: ne hmõi terribiles auferant eis bona sua: alia aũt lr̃a hʒ hoc planius: vbi dicit̃: q qui cognoscũt aliq̃s g exer cuerit res horribiles: valde ipsos expauescũt. ☙ Dei. ꝛc.

☙ Et potentes iniusta facere super his qui pñt iniusta pati: vt enim in pluribus iniusta faciũt homines cum possunt.

☙ Ponit scđam ↄsiderationẽ. Cõtinuet̃ aũt sic: q nõ solũ horribilia facientes sunt timendi: sed etiã ipsi potentes in iusta facere sunt timẽdi: ꝛ sunt horribiles sup his: qui pñt iniusta pati: ꝛ est ratio: q2 vt in pluribus homines iniusta faciunt: cum possunt. ☙ Deinde cum dicit.

☙ Et iniusta passi: aut putãtes iniusta pati: sem per enim obseruant tempus.

☙ Ponit tertiã consideratiõnẽ: q timẽdi sunt passi iniusta: aut timentes iniusta pati: ꝛ est rõ: q2 tales semp obseruant tẽpus: qñ possunt nocere. ☙ Deinde cum dicit.

☙ Et qui iniusta fecerunt: si potentiam habeãt timendi: cum formident. Supponebatur eni tale terribile.

☙ Ponit quartã: q timendi sunt qui fecerunt iniusta. si ha beant potentiã. Nã cũ tales formidẽt ↄtra pati: ne patiã tur nocent alijs: supponebat̃ eni superius tale esse terribi le. Dicebat̃ eni q potentia potentũ cũ eligũt iniusta face re: si habeãt potentiã sunt timendi. ☙ Deinde cum dicit.

☙ Et pro eisdem certantes quecũq3 non cõtin git simul existere ambobus: semper enim pu gnant ad tales.

☙ Ponit quintã: q timẽdi sunt decertantes pro illis eisdẽ quę nõ ↄueniũt simul existere ambobus: ꝛ est ratio: q2 sem per hoies pugnãt ad tales: vt appetentes dominiũ pugnãt cõtra volentes dominari. ☙ Deinde cum dicit.

☙ Et qui melioꝛib⁹ terribiles: ꝛ ipis terribiles. Magis .n. vtiq3 poterit ledere ipsos q̃3 melio res: ꝛ quos timẽt meliores ipsis pp idẽ: ꝛ qui melioꝛib⁹ seipsis pemerũt: ꝛ q melioꝛib⁹ seip sis suppositi: aut eni iã timendi: aut cũ egerũt.

☙ Ponit ↄsiderationes sm cõparationẽ excellẽtię: ꝛ quat tuor faciũt: q2 excellẽtia terribilis põt sumi quadruplicit̃ Primo ex excessu terribiliũ. Scđo ex latitatiõe eoꝝ. Nã terribilia latentia: q2 improuisa terribilioꝛa sunt. Tertio ex incorrectione iniuriantiũ: q2 hoies nõ correcti audatio res sunt ad nocẽdũ. Quarto ex defectu auxilioꝝ: q2 i terri bilibus positi: si caremus auxilijs magis timemus. Scđa ibi. (Et eoꝝ q iniusta.) Tertia ibi. (Oia aũt timenda.) Quarta ibi. (Et quoꝝ auxilia.) Excellẽtia aũt terribi lis ex ipso excessu sumit̃ p ↄparationẽ ad meliores nob: q2 q supat meliores nobis nos supant. ☙ Põit aũt circa h q̃tu tuor cõsiderationes. Scđa ibi. (Et quos timent.) Tertia ibi. (Et qui meliores.) Quarta ibi. (Et qui melioꝛibus.) ☙ Prima ↄsideratio talis. Qꝛ terribiles melioꝛibus sunt terribiles ipsis: ꝛ est ratio: q2 magis possũt ledere ipsos q̃3 meliores. ☙ Scđa talis. Quos timent meliores debent ipsi timere. Et pp idem siue pp eandez cãm: q2 qui plus sunt timendi ab eis q̃3 a melioꝛibus. ☙ Tertia talis. Qꝛ qui peremerunt .i. occiderũt meliores seipsis: sũt timẽ di ab eis: qui sunt peioꝛes illis. ☙ Quarta talis. Qꝛ qui sũt suppositi melioꝛibus seipsis: q2 signum est: q tales augu mentari debẽt in potẽtia: vel sunt iam timendi: vel timẽ di sunt quãdo iam creuerit potentia eoꝝ. habẽt aũt se iste quattuoꝛ cõsiderationes per ordinẽ. Nã prima cõsidera tio respicit solũ potentiã ledendi. Scđa vero supra hmõi potentiã addit signa lesionis: q2 tũc hoies timent: quãdo iudicia lesionis ex eis apparent. Tertia võ sumit̃ ex nocu mento iam illato. Quarta assumit̃ ex dñio: vel excellẽtia secuta pp illatũ nocumentũ. ☙ Deinde cum dicit.

☙ Et eorũ qui iniusta passi sunt: ꝛ inimicoꝛũ: aut referentium aduersarioꝛum: nõ qui acute ire ꝛ instantissimi: sed mites ꝛ yronatores ꝛ astuti. Immanifesti enim q̃3 prope. Quare nunq̃3 manifesti q̃3 longe.

☙ Ponit consideratiõnẽ ad cognoscẽdũ excellentiã pp la titationẽ dicens: q eoꝝ amici supra: vt alia lr̃a hʒ q sũt passi iniusta sunt timendi: ꝛ amici inimicoꝝ: aut aduersa rioꝛũ resellentiũ: sunt etiã timendi valde: ꝛ hoc amici taȝ passoꝛũ iniusta q̃3 inimicoꝛũ sunt timendi. Et si acute irę ꝛ si sunt instantissimi ꝛ manifesti sm irã: sed si sunt mi tes ꝛ yronatores .i. simulatores: vt hʒ alia lr̃a: ꝛ si sũt astuti ꝛ est rõ: q2 tales imanifesti sunt: ꝛ qñ sunt pp ad inferen dũ nocumẽtũ: q̃re oĩno sunt imanifesti q̃3 qñ longe sunt. idest valde timendi pp latitationẽ. ☙ Deīde cũ dic.

☙ Omnia aũt timenda terribilioꝛa: quicũq3 si peccauerit corrigi non contingit: sed aut totalr̃ impossibilia: aut nõ in seipsis: sed in cõtrarijs.

☙ Ponit excellentiã terribilis pp nuri punitionẽ dicẽs: q inter oĩa timenda illa sunt terribilioꝛa: vel illi homies sunt terribilioꝛes quicũq3 si peccauerint nõ cõuenit corri gere: sed aut totalr̃: aut vniuersalr̃ ipossibilia sunt flagella ꝛ correctiones in talibus: aut si qua correctio põt eis infli gi non erit in seipsis: s3 forte in suis rebus: sed in ↄrijs .i. in aduersarijs põt esse correctio in seipsis. ☙ Deide cũ. d.

☙ Et quoꝛũ auxilia nõ sunt: aut non facilia: vt aũt simplr̃ dicere timẽda sunt quecũq3 in alijs fcã aut futura miserabilia sũt timẽda. Que qdẽ igit̃: ꝛ q̃ timẽt fere: vt est dicere maxia hec sũt.

☙ Ponit cõsideratiõnẽ ad cognoscẽdũ potentiã terribilis ex defectu auxilioꝝ dicens: q illa sunt maxime terribiles vel illa sunt maxime terribilia: quoꝝ auxilia nõ sunt: aut non facilia ad habendũ. Addit aũt: q vt simplr̃ est dicere alia sunt timenda quęcũq3 in alijs facta: aut futura mise rabilia .i. dest inferunt miseriã ꝛ nocumentũ. Ultimo epi logat: q quę sunt maxime timenda: ꝛ quę maxime hoies timent: in sũma est dicere: hęc sunt quę dicta sunt.

Qualiter autẽ dispositi ipsi timent nunc dicamus. Sed ita est timor cum expectatio est patiendi corru ptiuam passionez aliquã: manife stum q nullus timet putantiũ ni hil esse pati: neq3 hoc: que non pu tant pati: neq3 hoc a quibus non putant: neq3 tunc quando non putant. Necesse igit̃ timere existimantes aliquid se passuros: ꝛ eos qui bus hoc ꝛ nunc

☙ In pte ista venat̃ pħs qualr̃ dispositi timent. Et duo fa cit: q2 pmo cõtinuat se ad dicendũ: qualr̃ aũt ipsi hoies di spositi

positi timent dicamus: nunc exequitur de intento. ibi. (Si itaque est timor.) Circa quod duo facit: quia primo exequitur in vniuersali. Secundo in speciali manifestat quod dixerat ibi. (Non putant autem.) Dicit ergo quod si timor est tristitia cum expectatione patiendi passionem aliquam corruptiuam: manifestum est quod nullus putans timet nisi contra pati timet. vnde homines non timent hec. que non putant pati: neque hos a quibus non putant pati: neque tunc quando non putant pati. necesse est ergo homines timere: quia sunt aliquid extimantes se passuros. Unde timent eos: a quibus putant pati. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non putant autem se passuros neque qui in infortunijs magnis sunt: et putantes propter quod contumeliosi: et paruipensores: et audaces: faciunt autem tales diuitie: robur: multitudo amicorum: potentas.

¶ Specificat que dixerat. Et duo facit secundum quod dupliciter homines non putant se pati. Secunda pars ibi. (Neque qui putant.) Dicit igitur quod homines non putant se passuros: qui sunt in magnis infortunijs. i. in magnis prosperitatibus. Et illi qui sunt putantes de ipsis vel confidentes: vt dicit alia littera. propter tales sunt contumeliosi. nam diuitie robur multitudo amicorum: et cetera talia: que pertinent ad infortunia faciunt homines tales. i. contumeliosos et paruipensores: et audaces: propter quod tales non timent. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neque qui putant se pertulisse omnia grauia et obdurati ad futurum: sicut qui decapitantur iam. sed oportet aliquam spem adesse salutis: de quo in agonia sunt.

¶ Ponit secundam considerationem. Et tria facit: quia primo ponit considerationem ipsam. Secundo quod dixerat manifestat per signum. Tertio ostendit quomodo succurrendum est hominibus timorosis. Secunda pars ibi. (Signum autem.) Tertia ibi. (Quare oportet.) Dicit ergo: quod homines non timent qui putant se pertulisse omnia grauia. vnde obdurantur et quasi desperant ad futurum non timent: sicut non timent qui iam decapitantur: et est ratio quia semper timentibus oportet adesse aliquam spem salutis: de quo sunt in agonia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Signum autem: timor enim consiliatiuos facit: et quidem nullus consiliatur de desperatis.

¶ Manifestat quomodo desperati: et illi qui sunt in agonia: et angustia quomodo salui fiant: non timent: quia timor facit homines consiliatiuos. desperatus autem nullus consiliatur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare oportet tales preparare quando sit melius timere ipsos: quia tales sunt quales pati. Et enim alij maiores passi fuerunt: et ipsi similiter ostendere patientes: aut passos: et ab his: a quibus non putabant: et hoc erit tunc.

¶ Ostendit quomodo succurrendum est hominibus timorosis dicens: quod tales homines timorosos oportet preparare succurrendo eis contra terribilia: et hoc quando melius. i. quando magis sit. i. contingit ipsos timere. Modus autem succurrendi timorosis est: vt dicamus eis: quod tales. i. tam boni tam magni sunt: quales pati videmus vel sunt: quia patiuntur. vnde debemus dicere quod maiores ipsis sunt passi: et debemus ostendere similes ipsis esse patientes: aut passos ab aliquo a quibus non putabant. et hoc erit. i. pati eos: quando non putabant. Nam si timorosi sciunt alios maiores se: vel similes sibi passos ex inspirato similia maiora quam ipsi preparantur et armantur contra timorem.

Quoniam autem de timore manifestum quid est: et de timidis: et quomodo singuli habentes formidant manifestum: et ex his et audere quid est: et circa qualia audaces: et quomodo dispositi audaces sunt.

¶ Postquam philosophus determinauit de timore: hic determinat de audatia. Et duo facit: quia primo continuat dicta dicendis. Secundo exequitur de intento. Secunda ibi. (Ausibilem enim.) Dicit ergo: quod quia manifestum est de timore. quia etiam manifestum de timendis: que sunt. et manifestum est etiam quomodo singuli homines se habentes formidant: quia vnum contrariorum facit ad cognitionem alterius cum audatia opponatur timori. Et ex his que dicta sunt scire poterimus quid est audere: et circa qualia homines audaces sunt: et quomodo dispositi sunt audaces. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ausibile enim contrarium timido. Quare etiam cum fantasia aut spes salutarium: vt prope existentium timendorum autem: aut non entium: aut longe entium.

¶ Exequitur de intento. Et tria facit secundum quod tria proposuit de audatia. Nam primo determinat quid est ausibile. Secundo ostendit circa quos homines audaces sunt. Secunda ibi. (Et si neque iniusta.) Tertia ibi. (Ipsi autem sic habentes.) Circa primum duo facit: quia primo dicit quid est ausibile: et declarat diffinitionem dictam. Secundo ostendit ex hoc quomodo sunt ausibilia pericula remota et propinqua. Secunda pars ibi. (Sunt autem ausibilia.) Dicit ergo quod ausibile est contrarium timido. ideo cum est fantasia aut spes salutarium: vt prope existentium timendorum autem est fantasia aut non entium: aut longe entium audemus. nam quilibet audet cum salutaria sunt propinqua: timenda vero vel sunt nulla: vel remota. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt autem ausibilia periculosa longe entia: et ausibilia prope: et directiones si sint: et ausibilia autem multa: aut magna: aut ambo.

¶ Ostendit quomodo pericula longe entia: et prope sunt ausibilia dicens: quod talia ausibilia sunt si directiones et auxilia sunt multa: aut magna: aut ambo. i. simul multa et magna. nam quilibet audet quecunque genera periculorum: si directiones et auxiliatores habeat multos et magnos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et si neque iniusta passi: neque iniusta fecerint: aduersantesque: aut non sint omnino: aut non habent potentiam: aut potentiam habentes sint amici: aut fecerint: aut si plures fuerint: quibus hec contulerunt: aut meliores: aut ambo.

¶ Ostendit erga quos homines sunt ausibiles. Nam ausibiles sunt erga eos: a quibus non sunt iniusta passi: quia passi ab alijs post passionem consueuerunt magis timere propter experientiam nocumenti: sic etiam homines: aut circa eos. a quibus non iniusta fecerunt nisi credentes ab illis damnificari. Et audent erga eos: quia aut omnino non sunt aduersantes: aut si sunt aduersantes non habent potentiam: aut si habent potentiam hi aduersantes ipsi et cum quibus volunt aduersari sunt amici: quibus benefecerunt: et a quibus bene fuerunt passi: et maxime si eis fuerunt plures amici quam aduersarij: quibus amicis talia conferunt vel contulerunt: aut meliores: aut ambo. idest plures et meliores. Nam homines non timent de aduersarijs si habeant plures et meliores amicos quam ipsi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ipsi autem sic habentes ausiui sunt: si in multis obtinuisse putant: et non passos fuisse: et si sepe inciderunt periculis: et euaserunt.

¶ Ostendit qualiter se habentes non timent: et duo facit: quia primo ostendit hoc per comparationem ad experientiam. et inexperientiam. Secundo sumit considerationes huius quantum ad alias acceptiones. Secunda ibi. (Et quando similibus.) Circa primum duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo dat causam dicti. ibi. (Dupliciter enim.) Dicit ergo: quod illi homines sic se habentes sunt ausiui. Primo si putant obtinuisse in multis: et non

passos fuisse: propter qđ inexperti aliquibus nocivis audent. Secđo aũt sunt ausivi: si sepe inciderint in periculis: ⁊ experti fuerint nociva: sed evaserint. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Dupliciter enim impassibiles fiunt homines aut in non expertos fuisse: aut in habẽdo auxilia: sicut in periculis: que penes mare inexperti hyemis audent futura: ⁊ auxilia habentes propter experientiam.

ℂ Manifestat qđ dixerat dicens: ꝙ hoĩes dupliciter sunt impassibiles .i. dupliciter non patiunẽ timores: aut qꝛ non fuerũt experti nociva ⁊ terribilia: aut qꝛ ꝓpter experientiã habẽt auxilia: per que putant evadere: sicut accidit in periculis: que sunt penes mare: qꝛ inexperti hyemis ⁊ tẽpestatis audent futura pericula: ⁊ marinarii ꝓpter experientiã habẽtes auxilia cõtra talia etiã audent. ℂ Deinde cũ dicit.

ℂ Et quãdo similibus non erit timendũ: neqꝫ minori: ⁊ his quibus meliores putant esse: putant autẽ his: quibus dñati sũt: aut ipsis: aut melioribus: aut similibus.

ℂ Postqꝫ ostendit qualiter se habentes audent ꝓpter experientiã: vel inexperientiã: ostendit hoc idem quãtũ ad alias acceptiones. Et quinqꝫ facit fm ꝙ quinqꝫ cõsideratiões ponit circa hoc. Secđa ibi. (Et si existere.) Tertia ibi. (Et si non iusta.) Quarta ibi. (Et totaliter.) Quinta ibi. (Et cum preinvadentes.) ℂ Prima cõsideratio talis. Qꝛ quando aliqđ terribile nõ erit timendũ similibus: neqꝫ minoribꝰ non erit timendũ etiã ipsis: ⁊ exponit quibus hoĩes putant esse meliores dicens: ꝙ hoĩes putant esse meliores his: quibus sunt dñati: ⁊ hoc: aut ipsis: aut melioribus ipsis: aut similibus. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Et si existere ipsis putant plura ⁊ maiora: quibus excedẽtes timidi sunt. Hoc autẽ sunt multitudo pecuniarum: ⁊ robur corporũ: ⁊ amicorum: ⁊ regionis: ⁊ preparationum ad bellũ aut omnium: aut maximorum.

ℂ Ponit secđam consideratioñẽ: ꝙ hoĩes audent: si putant existere ipsis plura auxilia ⁊ maiora: quibus excedentes alios sunt timendi ab eis. Et exponit que sunt talia auxilia dicens: ꝙ hic sunt multitudo pecuniarũ: robur corporũ: ⁊ robur amicorũ: robur regionis: vel contrate: ⁊ preparationũ ad bellũ: vnde hoĩes maxime audent: si existant eis auxilia omniũ: que dicta sunt: aut maximorum inter iam dicta. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Et si nõ iniusta fecerint: aut nulli: aut nõ multis: aut non talibus: de quibus non timent.

ℂ Ponit tertiã: ꝙ hoĩes audent: si non fecerint iniusta: aut nulli: aut nõ multis: aut nõ talibus: de quibus timent: aliqui textus habent: de quibus non timẽt: sed superfluit ibi non: vt patet ex alia littera. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Et totaliter si ea: que ad eos ipos habeant: ⁊ quantum ad alia: ⁊ quantũ ad ea: que a signis ⁊ reputationibus.

ℂ Ponit quartã cõsideratioñẽ. Secđo assignat rõnẽ eius quod dixerat. Secđa ibi. (Ausivũ enĩ ira.) Dicit ergo: ꝙ hoĩes totaliter sũt ausivi .s. si ad ea: que ad deos .i. si suma inpendẽda deos bene habeãt ipsis .i. adsit bene se habeãt i ipsis. Sunt aũt duo genera eorũ: que debent diis: qꝛ quedã sunt quasi signa ⁊ reputationes ad sacrificia: ⁊ edificationes templorũ: quedã vero sunt alia ab istis: vt rectitudo voluntatis cuncte bone affectiones: fm quas movemur in deũ. Igitur si homo bñ se habeat erga deos quãtũ ad talia vt quantũ ad huiꝰ affectiones intrinsecas: que sunt alie .s. aliene ab omnibus: que videri non possunt: ⁊ etiã quantũ ad ea: que a signis ⁊ reputationibus accipiunẽ: sequitẽ ꝙ talis sit ausivus. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Ausivum enim ira. Non iniusta facere autẽ sed iniusta pati infectivum est. Deum autem arbitratur auxiliari iniusta patientibus.

ℂ Assignat rõnem dicti dicens: ꝙ ira est quid ausivũ: ⁊ ira non est ad iusta facere: sed iniusta pati est factivũ ire. Cũ ergo quis nõ iniustificat: nullus movetẽ per irã contra eos quia tũc ira erit ad iniustũ. ideo tales sunt ausivi: ꝓpter qđ assignata est causa eius: qđ dixerat: qꝛ ausivi sunt: q nõ iniusta fecerunt. Addit aũt ꝙ arbitratẽ quilibꝫ divinum .i. deũ auxiliari iniusta patiẽtibus: ꝓpter qđ assignata est rõ quare se hñt totaliter bene in his: que sũt erga deos: nõ iniustificantes sunt ausivi: qꝛ credunt: ꝙ deus sit defensor eorum. Dicit autẽ phs deos in pluralitatẽ ꝙ crediderit deos plures: cum in .12° metaphysice cõcludat vnũ principatũ: ⁊ vnũ principẽ: sed loquitẽ more gentiliũ colentium plures deos. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Et cum preinvadentes aut neqꝫ nihil vtiqꝫ pati: neqꝫ passuros: aut obtinere putanẽ. Et de timendis quid: ⁊ ausibilibus dictum est.

ℂ Ponit vltimã consideratioñẽ: ꝙ hoĩes sunt ausivi quãdo preinvadentes alios nihil putant se pati ab eis: aut passuros esse: sed putãt se obtinere: ⁊ vincere. ℂ Ultimo epilogat: ꝙ de timendis ⁊ ausibilibus dictum est.

Talia autẽ erubescunt: ⁊ non erubescunt: ⁊ ad quos: ⁊ qualiter habent palam. Sit itaqꝫ erubescẽtia tristitia quedã: ⁊ turbatio circa ea que videntur ferre ingloriationeꝫ malorum: aut presentium: aut factorum: aut futurorum.

ℂ In parte ista: vt dicebatur: determinat phs de erubescẽtia: que est spẽs timoris: ⁊ gratia: que est effectus amoris: timor enĩ dupliciter põt sumi: vel respectu inglorificatiõis: vt cũ quis timet inglorificari: ⁊ tunc est erubescẽtia: vel respectu corruptiuũ: ⁊ tunc quia non habꝫ spãle nomen appellatur noĩe cõmuni: ⁊ dicitur timor. Est ergo erubescẽtia species timoris cõmuniter sumpti .i. nõ timoris: vt est de eo superius determinatũ: tamẽ in timore respectu corruptiui magis reseruatẽ ratio timoris ꝙ̃ in erubescẽtia: ꝓpter qđ pars illa precedit istam. Gratia vero est effectus amoris: quia diligentes alios sunt eis gratiosi cõferendo eis beneficia sua .i. ipsum enim beneficiũ põt dici gratia: vt in alia littera in caplo de gratia loco grẽ habetẽ beneficiũ. Cõtingit etiã ꝙ gratia sit amoris effectiuũ: sed hoc est in diuersis: vt qꝛ aliquis est nobis gratiosus: ideo diligimus ipsũ: sed si est gratiosum ⁊ dilectiuũ referatẽ ad idem: gratia magis per se est effectus amoris ꝙ̃ causa: magis enim per se ꝙ aliquis sit gratiosus ⁊ benefactiuus: quia dilectiuus ꝙ̃ econuerso: ꝓpter qđ si volumus per se respicere ordinẽ inter gratiã ⁊ amorẽ: magis est gratia effectus amoris ꝙ̃ causa. ℂ Duo ergo facit phs: qꝛ primo determinat de erubescẽtia. Secđo de gratia. Secđa ibi. (Quibus aũt gratia.) Circa primũ duo facit: qꝛ primo cõtinuat se ad dicenda dicẽs palam esse ex dictis: ꝙ hoĩes erubescũt: ⁊ ad quos: ⁊ qualiter se habentes. Secđo exequitẽ de intento ibi. (Sit itaqꝫ erubescentia.) Secđo describit erubescentiam et oppositum.

Tertio ex descriptionibus datis inuestigat illa tria que proposuerat. Secunda ibi. (Inerubescentia autem.) Tertia ibi. (Si itaque est.) Dicit ergo quod erubescentia est quedam tristitia: et est quedam turbatio circa ea: que videntur ferre: idest inducere in inglorificationem malorum aut presentium: aut futurorum aut factorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inerubescentia: aut paruipensio quedam et impossibilitas circa hec ipsa.

¶ Diffinit inerubescentiam dicens: quod inerubescentia est quedam paruipensio. Et quedam impassibilitas circa talia mala. Nam qui paruipendit: et non patitur: circa talia est inuerecundus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si itaque est erubescentia que diffinita est necesse est erubescere quidem in talibus malorum: que videntur turpia esse ipsis: aut his: de quibus curant.

¶ Ex descriptionibus datis venatur illa tria: que dixerat de erubescentia. Et ideo tria facit: quia primo ostendit qualia homines erubescunt. Secundo manifestat ad quos erubescunt. Tertio declarat qualiter se habentes: et qualiter dispositi erubescant. Secunda pars ibi. (Quoniam autem de confusione.) Tertia ibi. (Ipsi autem sic dispositi.) Circa primum tria facit: quia ea que erubescimus: vel sunt voluntaria: vt mala moris vel naturalia: que insunt nobis ex origine: vel sunt coacta: vt mala que insunt nobis ex illatione. Primo ergo determinat de erubescentia: prout oritur ex malis turpibus voluntarie factis. Secundo determinat de ea: prout oritur ex turpibus potentibus inesse ex origine. Tertio determinat de ea prout oritur ex malis illatis. Secunda pars ibi. (Et super hoc bonis.) Tertia ibi. (Patientes autem.) Circa primum duo facit: quia primo in vniuersali dicit mala moris esse: que erubescimus. Secundo specialiter exequitur de eis. Secunda ibi. (Talia autem sunt.) Dicit ergo: quod si erubescentia est illa: que est diffinita: necesse est hominem erubescere in talibus malorum: que sunt turpia: aut ipsis: aut his: de quibus ipsi curant aliqui textus habent curat sed littera est corrupta: vt apparet ex alia littera. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Talia autem sunt quecunque a malitia opera sunt vt abijcere clipeum: aut fugere a timiditate.

¶ Ponit in speciali hec turpia secundum mores in quibus homines erubescunt: mala autem moris distinguuntur: quia quedam sunt opposita virtutibus cardinalibus: quedam vero alijs virtutibus. Ideo duo facit: quia primo determinat de erubescentia: prout sumit originem ex vitijs. Secunda ibi. (Et lucrari a modicis.) Virtutes autem morales cardinales sunt tres fortitudo iustitia: et temperantia. prudentia autem: licet sit virtus cardinalis: non tamen est moralis per omnem modum: sed est media inter intellectuales et morales: et quia tres sunt tales virtutes tria sunt vitia eis opposita. ideo tria facit: quia primo determinat de erubescentia. prout consurgit ex timiditate que est opposita fortitudini. Secundo prout consurgit ab iniustitia: que est opposita iustitie. Tertio prout consurgit ab intemperantia: que opponitur temperantie. Secunda ibi. (Et spoliasse.) Tertia ibi (Commixtum fuisse.) Dicit ergo: quod talia in quibus erubescimus sunt quecunque opera. idest operata sunt a malitia vt abijcere clipeum: aut fugere: quia talia operata sunt a timiditate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et aut spoliasse depositorium ab iniustitia.

¶ Ponit secundam considerationem: quia erubescentia est expoliasse depositorium: quia hoc est ab iniustitia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et commixtum fuisse quibus non oportet: aut vbi non oportet: aut quando non oportet ab intemperantia.

¶ Ponit tertiam: quod erubescibile est fuisse commixtum quibus non oportet: aut vbi non oportet: aut quando non oportet: quia talia sunt ab intemperantia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et lucrari a modicis: aut turpibus: aut ab impotentibus: puta pauperibus: vel mortuis: vnde et prouerbium salrem a mortuo ferre est a turpi lucratione enim: et illiberalitate.

¶ Ostendit quomodo consurgit erubescentia a malitijs. Et quinque facit secundum quod quinque malitias tangit. Nam primo ostendit quomodo consurgit erubescentia ab illiberalitate. Secundo quomodo consurgit ab adulatione. Tertio quomodo consurgit a mollitie. Quarto quomodo consurgit a pusillanimitate. Quinto quomodo consurgat a iactantia. Secunda pars ibi. (Laudare autem presentem.) Tertia ibi. (Et non sufferre labores.) Quarta ibi. (Et ab altero bene pati.) Quinta ibi. (Et deseruiet ipse dicere.) Circa primum duo facit: quia primo ostendit quomodo consurgit erubescentia ab illiberalitate: prout simul cum illiberalitate est: et iniustitia. Secundo prout ibi est illiberalitas tantum. Secunda pars ibi. (Et non auxiliari.) Dicit ergo: quod erubescibile est lucrari a modicis: vt expoliare pauperes: aut turpibus: vt expoliare mortuos: aut ab impotentibus: vt expoliare infirmos. ideo subdit. puta a pauperibus. vel mortuis lucrari: et quod lucrum a mortuo sit erubescibile patet per prouerbium: secundum quod dicitur: salrem ferre. idest auferre a mortuo est a turpi lucratione: et ab illiberalitate. In his autem omnibus simul cum illiberalitate est etiam iniustitia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et non auxiliari in pecunijs potentem: aut minus auxiliari: et iuuari minus abundantibus: et mutuum recipere quando videtur petere: et petere quando repetere: et repetere quando et laudare: et videtur petere et delaudare: vt repulsam nihil minus. Omnia enim hec illiberalitatis signa.

¶ Ostendit quomodo oritur erubescentia ab illiberalitate tantum. Nam erubescibile est eum: qui est potens in pecunijs non auxiliari impotentes: aut minus auxiliari eos quam deceat. et est erubescibile velle iuuari a minus abundantibus. idest pauperibus cum ipse econtra deberet tales iuuare: et erubescibile est recipere mutuum ab alio: quando ille videbitur petere: valde est enim illiberale in illo tempore: quando quis petit a nobis auxilium: repetere ab eo: si quid ei mutuauimus: et etiam debet homo erubescere petere a mutuante: quando repetit sibi mutuum. quia vile est in illo tempore petere ab alio quando ipse a nobis repetit: quod nobis mutuauit: neque repetere mutuans debet. quando mutuatus petit: nec mutuatus petere: quando mutuans repetit. ideo quasi conuersam addit: quod est erubescibile repetere mutuum. quando mutuatus videtur repetere. eadem quoque littera importatur per hoc: quod dicit repetere: quando petenti: et per hoc quod dixerat mutuum recipere: quando videtur petere. Addit etiam quod est enim verecundum laudare: vel delaudare: vt videatur petere sicut hystriones faciunt: qui propter laudes et vituperia: que de alijs enunciant lucrantur. imo si tales patiantur. repulsam etiam nihil minus faciunt. hoc autem quod sit erubescibile patet: quia omnia talia sunt signa illiberalitatis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Laudare autem presentem adulationis. Et bona quidem superlaudare: praua autem delinire et superdolere cum dolente: et alia omnia quecunque talia: adulationis enim signa.

¶ Ostendit quomodo oritur erubescentia ab adulatione. Nam laudare presentem est adulationis signum: et etiam ad adulationem pertinet bona alicuius superlaudare. praua autem delinire. idest polire et excusare: et etiam superdolere cum dolente: quemadmodum faciunt homines plangentes: omnia autem quecunque sunt talia supplendum est: sunt erubescibilia: quia sunt adulationis signa. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et non sufferre labores: quos senes: aut delicati: aut in potestate magis sũt: aut totaliter impotentiores. omnia enim molliciei signa.

¶ Ostendit quõ oritur erubescentia a molicie dicẽs: ꝙ est erubescibile nõ sufferre labores: quos sustinent senes: aut delicati: aut illi qui sunt magis in ptãte .i. dignitate: vt bꝫ alia littera: qꝛ tales delicatiores videñ: aut totalr .i. vniuersalr non sufferre quos impotentiores sustinent. naꝫ oĩa talia sunt signa moliciei. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et ab altero bñ pati: ⁊ sepe: ⁊ q̃ bñ fecit improperare. Pusillanimitas .n. oĩa: ⁊ hũilitatis signa.

¶ Ostendit quõ est erubescenduꝫ ꝑpter pusillanimitatem dicẽs: ꝙ quãdo pati est ab altero sepe: ⁊ quę benefecit improperare est erubescibile: qꝛ oĩa talia sunt signa pusillanimitatis: ⁊ humilitatis .i. seruilitatis: est enĩ quid seruile ⁊ pertinens ad pusillanimitatẽ. qꝛ homo vellit sępe bõa recipere: ⁊ si modicũ bene faciat improperet. ¶ Dein. ⁊c.

¶ Et de seipso dicere ⁊ promittere: ⁊ aliena ꝓpria sibi narrare: iactãtia enĩ. Silr aũt in alijs vniuscuiusqꝫ moraliũ: maliciarũ opa: ⁊ signa ⁊ similia: turpia enim ⁊ erubescibilia.

¶ Ostendit quõ est erubescendũ ꝑpter iactantiã dicẽs: ꝙ bene pati ẽ ab altero sępe: ⁊ quę benefecit iproperat de se ipso dicere magnalia: ⁊ ꝓmittere mirabilia: ⁊ aliena facta narrare quasi ꝓpria vsurpantes sibi laudes aliorum: talia sunt erubescibilia. qꝛ sũt a iactãtia. Addit aũt ꝙ sic est in malitijs nominatis: qꝛ opera: ⁊ signa: ⁊ siĩa sunt turpia: ⁊ erubescibilia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et super hec bonis: qbus oẽs ꝑticipant: aut similes oẽs: aut plurimi nõ participare. Siles aũt dico qui eiusdẽ gentis ciues: coetaneos: cognatos: ⁊ vniuersalr eos: q ex equo: turpe eni iam non participare: puta erudinone intantuꝫ ⁊ alijs similia oĩa: aut hoc magis: si ipse sit causa eoꝝ: que extiterunt: aut existunt: aut futura.

¶ Ostendit quõ oritur erubescentia ab his: quę pñt nobis inesse naturalr dicẽs: ꝙ super hęc oĩa erubescibilia iam dicta: est etiã erubescibile nõ participare bonis: qbus participãt oẽs simplr: aut oẽs hoĩes siles: vt oẽs pares: aut quo participãt plurimi. Exponit aũt quos vocat siles: qui siles dicit qui sunt eiusdẽ gentis ciues ⁊ coetaneos: vt qui sunt eiusdẽ status. vel tẽporis ⁊ cognatos: vt qui sunt de eadeꝫ stirpe: ⁊ vniuersalr oẽs qui sunt ex equo .i. qui hñt aliquaꝫ equalitatẽ ⁊ ꝯparitatẽ adinuicẽ. Nã turpe est nõ ꝑticipare eruditione: ⁊ similr alijs bonis in tantũ inquantũ participant sui pares: vel omnes: vel plurimi: ⁊ licꝫ hęc oĩa sint erubescibilia: ⁊ si sunt a natura magis tamen sunt talia: si ipse sit causa eoꝝ .i. taliũ turpiũ: aut quę extiterũt: aut quę existũt: aut quę futura sunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Patientes aut passi: aut passuri talia erubescũt q̃cũqꝫ i dehonestatõeꝫ fecere ⁊ obprobria.

¶ Ostẽdit erubescibilia: quę possunt esse coacta. Et tria facit: qꝛ ṗmo premittit intẽtionẽ suã. Scdo exponit quę sũt talia erubescibilia. Tertio dat dñaꝫ inter ea. Secũda ibi. (Hec aũt sũt.) Tertia ibi. (Et que quidẽ.) Dicit ergo: ꝙ hoĩes patiẽtes: aut passi talia: quę fuerint in dehonestationẽ ⁊ obprobria erubescunt: ⁊ constat ꝙ talia possunt esse coacta. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hec autem sunt quecũqꝫ ad seruientes: aut corporis: aut operis operum turpiuꝫ: de quibus est etiam contumeliam inferre.

¶ Exponit quę sunt ista dicẽs: ꝙ h sũt q̃cũqꝫ ptinẽt ad seruitutẽ corporis: aut ad genus opeꝝ turpiũ: de qbꝰ est ꝯtumeliã iferre. Duplr eni ex illatis verecũdamur: vl qꝛ subijcimur in suitutẽ: ⁊ debellamur: ⁊ ista verecũdia magis iffertur viris: vel rõne turpiũ operũ: ⁊ ꝑꝑ intẽperantiã. ⁊ h verecũdia consueuit inferri mulieribus. ¶ Deinde cuꝫ dic.

¶ Et que qdẽ i intẽperantiã: ⁊ volũtaria ⁊ inuoluntaria. Que aũt in violentiã inuolũtaria ab inuirilitate eiꝰ: aut timiditate: sufferẽtia: ⁊ nõ repugnaŕ. Que qdẽ igiŕ erubescũt h sũt: ⁊ talia.

¶ Dat dñaꝫ iter ista: qꝛ q̃ sonãt in intẽperãtiã: cuiꝰ sũt turpia opa. pñt eẽ volũtaria ⁊ inuolũtaria. Nã mulieres aliqñ trahũŕ ad turpia: aliqñ ostẽdũt se violẽtatas: cum tñ eis placeãt talia. alia vo q̃ sonãt imolẽtiã vt redigi in seruitutem: ⁊ debellari semꝑ sũt inuolũtaria. nã talia ꝑcedũt ab inuirilitate: aut a timiditate. Nã sufferre subiugationẽ: vl debellationẽ: ⁊ nõ pugnare vel hęc est: ꝙ sic sustinẽs est inutilis ⁊ caret viribus: vel qꝛ est timidus. Ultio epilogat dicens: ꝙ q̃cũqꝫ qdẽ igiŕ erubescũt h sũt: ⁊ talia: quę dicta sunt.

Quoniã autem de confusione fantasia est erubescẽtia: ⁊ huius ipsiꝰ gratia: ⁊ non euenientium.

¶ In pte ista dterminat phs ad q̃s hoĩes erubescũt. Et tria facit: qꝛ ṗ repetit descriptionẽ erubescẽtię. Scdo ꝓbat q̃dã q̃ dixerat. Tertia ponit spãles ꝓpõnes circa ꝓpositũ. Scda ibi. (Nullus eni de glĩa.) Tertia ibi. (Et ꝑꝑ hęc eos.) Dicit ergo ṗ ꝙ erubescẽtia est fantasia de ꝯfusione: ⁊ h ipsiꝰ grã nã hõ erubescit: qꝛ fantasiaŕ: ⁊ vĩ sibi ꝙ debeat ꝯfundi: ⁊ hoc ipsius grã: qꝛ erubescũt ꝑꝑ ipsam ꝯfusionẽ: ⁊ hꝰ cõfusio faciẽs erubescentiã nõ est euenientium .i. indifferenter omnium: qꝛ non erubescimus de quibuscũqꝫ: nec coram quibusqꝫ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nullus de glĩa curat: nisi ꝑꝑ glorificãtes: necesse hos erubescere: quoꝝ existimationẽ hñt.

¶ Probat qđ dixerat. Et duo facit: qꝛ ṗ ponit huiꝰ ꝓbõnẽ. 2° manifestat q̃ dixerat. 2° ibi. (Existimationẽ eni.) Dic̃ ẽ ꝙ nullus curat de glĩa nisi ꝑꝑ glificãtes. q̃ de his q glificari nõ pñt: sic sũt pueri: ⁊ bestię hõ nõ erubescit. nõ est q̃ erubescẽtia euenietũ q̃rũcũqꝫ. sꝫ necẽ ẽ hoĩes hos solos erubescere: quoꝝ hñt existimationẽ .i. quos extimãt ⁊ reputãt esse aliquid ⁊ posse glorificare. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Existimationẽ eni habẽt admirantiũ: ⁊ eoꝝ quos admirantur: ⁊ a quibus volunt.

¶ Exponit q̃ dixerat: ⁊ duo facit: qꝛ pmo exponit q̃ dixerat in vli. Scdo magis in spãli. 2° ibi. (In admiratiõe autẽ.) Dicit ẽ ꝙ hoĩes hñt existimationẽ admirãtiũ: ⁊ eoꝝ q̃s admiranŕ ⁊ a qbus volũt in admiratiõe hri: ⁊ eoꝝ ad q̃s sunt in amore honoris: ⁊ q̃ꝝ opionẽ nõ despiciũt: oĩuꝫ eni taliũ habent existimationẽ .i. dest oẽs tales existimãt ⁊ reputant posse glorificare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In admiratione haberi: ⁊ eorũ ad quos sunt in amore honoris: ⁊ quoꝝ opionẽ non despiciunt. In admiratione quidẽ igiŕ esse volũt apđ hos: ⁊ mirenŕ hos: qui habẽt aliqđ bonũ preciosorũ: aut cõparatione quorũ existunt indigentes valde aliquoꝝ eorũ: in quibus illi preualẽt velut amantes. Sũt aũt in amore honoris ad similes. Curãt aũt de sapiẽtibus tãq̃ verũ di

centibus. Tales autem et qui senes: et qui eruditi.

¶ Exponit magis in speciali. Et primo facit quod dictum est. Secundo addit que sunt illa in quibus coram talibus erubescant: et quantum ad ea. Dicit ergo: quod in admiratione volunt esse apud hos: et mirentur hos: qui habent aliquod bonum de numero bonorum preciosorum: et hec bona: quibus illi prevalent: quos mirantur: aut debent esse preciosa simpliciter. aut comparatione aliquorum eorum: quorum existunt indigentes valde: et sunt velut amantes talia bona. Exponit autem ad quos sunt in amore honoris: quia ad similes: quibus enim amat honorari a similibus. Medici enim volunt honorari a medicis in medicina: quia in talibus tales videntur dare verum iudicium: exponit ulterius de quibus curant: quia curant de sapientibus tanquam de verum dicentibus: tales autem sapientes sunt senes et eruditi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quantum ad ea: que in oculis: et in manifesto: unde et proverbium: in oculis esse verecundiam.

¶ Ostendit que sunt ea in quibus erubescunt. Nam talia sunt: que sunt in oculis et in manifesto. unde proverbium est: quod in oculis est verecundia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et propter eos: qui semper aderunt magis erubescunt: et eos qui attendunt ad eos: propterea quod in oculis utrunque.

¶ Ponit speciales propositiones ad cognoscendum quos erubescimus. Et duo facit: quia primo ponit dictas considerationes. Secundo ostendit quod non solum erubescimus quos dixerat: sed etiam signa eorum. Secunda ibi. (Erubescunt autem non solum). Prima pars dividitur in quinque secundum quod quinque considerationes ponit. Secunda ibi. (Et eos qui non ita). Tertia ibi. (Et propalativos). Quarta ibi. (Et eos quibus). Quinta ibi. (Et eos inter quos). ¶ Prima consideratio talis. Quod homines magis erubescunt eos: qui semper aderunt. i. socios et coniunctos secum: et eos qui attendunt ad ipsos: quia utrunque eorum est in oculis. i. in manifesto. Posset autem qui vellet ex hoc facere duas considerationes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et eos qui non rei circa hec: palam enim quod contraria videntur his: et non indulitivi his: qui videntur peccare. Que enim ipse facit: hoc dicitur proximis non vetare: quare si non facit palam: quia stomachabat.

¶ Ponit secundam considerationem. Quod erubescunt eos: qui se non habent circa aliqua turpia sicut ipsi. Et est ratio: quia his videntur contraria: et non sunt indultivi his: qui videntur peccare. nam intemperati magis erubescunt temperatos quam alios: quia temperati sunt contrarij operibus eorum: et non parcunt eis: ideo subdit: quod ea que aliquis facit non dicitur vetare. i. prohibere proximis quare si facit illa palam: quia stomachatur et abominatur ea: non arguit facientes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et propalationes multis: nihil enim differt non putari: aut non propalare. propalativi autem et qui iniusti: propterea quod observant et maledici. Siquidem enim non peccantes multo amplius peccantes.

¶ Ponit tertiam. Quod homines magis erubescunt eos: qui propalant multis. Et est ratio: quia nihil differt non putari: aut non propalare. Nullus enim verecundatur turpe: quia putatur talis. si ergo non propalatur nihil erubescere. Exponit autem qui sunt propalativi dicens: quod tales sunt passi iniusta. nam tales sunt maledici et observant tempus: quo possint alios infamare: maledici enim sunt non peccantes. si sunt iniusta passi: et multo magis peccantes: quilibet enim est pronus ad infamandum cum infamatur: peccantes tamen sunt magis passi: quia magis indignantur et leduntur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et eos quibus persistentia in peccatis proximorum: puta irrisoribus: et comedie fractoribus: maliloqui enim aliqualiter isti et propalativi.

¶ Ponit quartam. Quod homines erubescunt eos: qui persistunt in peccatis proximorum sepe commemorando ea. unde erubescimus de irrisoribus: et de factoribus comediarum: cuiusmodi sunt hystriones fingentes cantilenas. tales enim sunt aliquo modo maliloqui: et propalativi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et eos: inter quos in nullo defecerunt: velut enim admirabiles disponunt: propter quod et eos a quibus primo aliquid postularunt: erubescunt tanquam nihil nunquam dignificati inter ipsos.

¶ Ponit quintam considerationem. Et duo facit: quia primo ponit hanc considerationem. Secundo manifestat quoddam quod dixerat. Secunda ibi. (Tales autem). Dicit ergo: quod homines erubescunt eos: inter quos in nullo defecerunt. disponuntur enim ad eos velut admirabiles. quibus enim videtur mirabilis ad eos: inter quos nulla mala gessit. Et inde est quod homines magis erubescunt eos: a quibus primo aliquid postulaverunt: quia inter ipsos se habent tanquam nunquam dignificati. i. tanquam nunquam dignificati. vel alia littera habet: sicut nihil ingloriu. Est enim quedam inglorificatio postulare: quia beatius est dare quam accipere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Tales autem et que nunc primo volunt amici esse. Optima enim proponuntur. propter quod bene habet Euripidis responsio ad Siracusanos. Et ab antiquo votorum nihil conscij.

¶ Exponit qui sunt illi apparentes mirabiles dicens: tales sunt: qui primo volunt amici esse: nec tales enim optima proponuntur: quilibet enim in principio verecundatur detegere indigentiam suam: ideo a principio quilibet amicorum apparet mirabilis in fine autem non sic postquam se adinvicem cognoscunt: propter quod bona fuit missio Euripidis ad Siracusanos: quod ab antiquo i. a principio nihil erant conscij votorum: quia quilibet amicus nescit vota. i. voluntates alterius a principio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Erubescunt autem non solum ipsa: que dicta sunt erubescibilia: sed et signa. puta non solum venerea agentes. sed et signa ipsorum. et non solum facientes turpia. sed et dicentes.

¶ Ostendit quod non solum erubescunt homines que dicta sunt: sed etiam signa eorum. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo ostendit quorum non est erubescibilia. Secunda ibi. (Totaliter autem.) ¶ Circa primum duo facit. quia primo ponit homines erubescere signa eorum per comparationem ad ipsa erubescentia. Secundo per comparationem ad eos quos erubescimus. 2a ibi. (Similiter autem neque dictos). Dicit quod primo quod homines erubescunt non solum ea erubescibilia que dicta sunt: sed etiam signa eorum: puta non solum agentes venerea erubescunt: sed etiam precedentes signa eorum verecundantur: et non solum facientes turpia erubescunt: sed etiam dicentes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Similiter autem neque dictos solos erubescunt: sed propalativos ipsos: puta obsequentes et amicos horum.

¶ Ostendit hoc idem per comparationem ad eos: quos erubescimus dicens: quod homines erubescunt non solum dictos: ut propalativos: et alios de quibus facta est mentio. sed etiam erubescunt propalativos ipsis qui dicti sunt: puta obsequentes eis et amicos eorum. Qui enim neque enim erubescit propalativos erubescit propalativos propalativi sunt enim tales quasi quedam signa eorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Totaliter autem erubescunt: neque eos quorum multi

despiciunt opinionē: ⁊ veruz dicēdo. Nullus enim bestias: ⁊ pueros erubescit.

Ostendit respectu quorum non est erubescētia. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Scd̄o ostendit: q̄ omnes erubescimus eodem modo. Secunda ibi. (Neqz in eisdem). Dicit ergo primo: q̄ tal'r.i.vi'r hoīes non erubescant eos: quoꝝ opinionem ⁊ verū dicēdo multi despiciunt. Nullus.n. erubescit pueros: neqz bestias. nam talia nil possunt reuelare alijs: que vident: vt bestie: vel si reuelauerint non creditur q̄ dicant veꝝ: ⁊ vilipenditur eorū opinio. ⁊ tales sunt pueri. Deinde cum dicit.

Neqz in eisdem notos ⁊ ignotos: sed notos quidem his: que videntur ad veritatez: eos autem: qui a remotis in his que ad famaz.

Ostendit q̄ non eodem modo: nec eisdem omnes erubescimus: nam notos erubescimus in his: que sunt f'z veritatē: q: tales sic nos cognoscunt. ignotos vero ⁊ etiā eos qui sunt a remotis erubescimus eos in his: que f'm famā: q: ignoti solū q̄tū ad famā ⁊ estimationē nos agnoscūt.

Ipsi autez sic dispositi erubescūt vtiqz: primū quidez si existerēt ad ipsos aliqui ita se habentes: quales diximus esse: quos erubescunt. Erant aūt hi aut in admiratiōe habiti: aut admirantes: vel a quibus volunt in admiratiōe haberi: aut illi: quorum aliqua opportunitate indigent: que non obtinebūt inglorij existentes.

In parte ista ostēdit ph's qualiter dispositi erubescūt. Et etia facit f'm q̄ hoc tripl'r ostendit. Primo.n. ostēdit hoc per comparationem ad eos: quos erubescimus. Scd̄o per comparationem ad ipsa erubescibilia. Tertio per comparationem ad modum erubescendi. Secūda ibi. (Et cum habeāt). Tertia ibi. (Et aspiciendi). Circa primū duo facit: q: primo dat diuersos modos: quō aliqui dispositi erubescant per comparationem ad eos: quos verēcūdantur. Secundo vnum illorum modorum subdiuidit. Secunda ibi. (Et isti autem videntes). Dicit ergo: q̄ homines sic dispositi erubescunt: si assistāt se aliquō ita se habētes: quos (vt diximus) erubescunt. Hi aūt in admiratiōe habiti: aut admirantes: aut a quibus volūt in admiratione haberi: exponatur vt supra: aut etiaz sunt tales illi: quorum aliq̄ opportunitate indigent: ꝑpter q̄d nō obtinebūt ea: q̄ petūt: si appareāt eis existētes inglorij. Deinde.c.d.

Et ibi aut vidētes: sicut Lydias d' Sanii sortilegio concionatus est: dignificabat.n. existimare Athenienses astare in circuitu Elinellos tanq̄ videntes: ⁊ non solum audituros quecunqz suspicabunt'. aut si prope sunt tales: aut debeant scire propter quod: ⁊ videri: ⁊ fortunantes a zelantibus vnq̄ non volūt: admiratores enim qui zelatores.

Subdiuidit illud mēbrū vltimo dcm̄. Nā si aliqs vult aliqd obtinere apud aliū: siue illud velit obtinere ꝑ violētiā: siue ꝑ amicitiā non vult q̄ videat ipsum vilez ⁊ ingloriū: nec q̄ audiat ipm ēē talē: ⁊ magis verecūdat' de vidētib' q̄ de audiētib': ⁊ inde est: q̄ Lydias de Sanii sortilegio.i. homo de loco illo: vel de illa ꝑle: volens inanimare Athenienses: concionatus est inter eos dicens: q̄ dignificabat.i. cupiebat Athenienses existimare Elimellos.i. grecos: vt habet alia littera: astare in circuitu eoꝝ tanq̄ vidētes: ⁊ non solum auditores: que suspicabuntur.i. que poterunt scire per suspitionem ⁊ famaz. Hoc enim dicebat: vt Athenienses magis verecundarentur: si non se habebant gloriose existimantes: q̄ greci viderunt eos: ⁊ q: admiratores: ⁊ eos a q̄bus volumus aliqd obtinere: erubescimus videntes: erubescimus etiam tales: si prope sint: aut d̄beāt scire que agimus propter quod infortunātes nunq̄ volūt videri a celantibus: quia celatores admiratores sunt. Et inde est: q̄ cum diuites ad paupertatem venerunt: nolent q̄ aliquis eos videret: q̄ eos cognosceret. Deide.c.d.

Et cum habeant que erubescunt opera ⁊ negocia: aut suijpsorum: vel progenitorum aliorum aliquoruz: ad quos existit ipsis aliqua necessitudo: ⁊ totaliter pro quibus erubescūt ipsi. Sunt aūt hi: qui dicti: ⁊ qui in ipsos referūtur: quorum doctores aut consiliarij fuerunt: ⁊ si sint alij similes: ad quos amant in honore esse. Multa.n. erubescentes propter tales. ⁊ faciunt ⁊ non faciunt.

Ostendit qualiter dispositi erubescunt: cum habeāt opera ⁊ negocia erubescibilia: ⁊ hoc aut suijpsorum: aut ꝑgenitoꝝ: aut aliquorum aliorū: ad quos existit ipsis aliqua necessitudo.i. aliqua cura: ⁊ totaliter verecundantes: si habētes negocia erubescibilia: tales sint: ꝑ quibus debent erubescere dicens. q̄ tales sunt: qui dicti sunt ꝑgenitores: ⁊ q̄ referuntur in ipsos: vt illi: quorū fuerunt doctores: aut cōsiliarij: ⁊ etiaz sint tales alij similes istis ⁊ amici ⁊ noti: q: tales referuntur in eos: qui amant in honore esse pp̄ tales erubescētes multa faciūt ⁊ nō faciūt hoīes. Deinde.

Et aspiciēdi in manifesto conuersatiui apud consocios erubescitiui magis sunt. vnde ⁊ Antiphon poeta debēs decapitari a Dionysio dixit videns cōmorituros velatos. qn̄ ejiciebantur ꝑ portas. Quid velamini inqt si nos cras q's hoꝝ non videbit. De erubescētia quidē igitur hec. De inerubescentia autem palam quo modo ex contrarijs abundamus.

Ostēdit qualiter dispositi erubescūt respectu modi erubescendi: modus aūt erubescēdi est: vt fit in manifesto: q: verecūdia est i oculis vt supra dicebatur: adeo aut: q̄ aspiciendi in manifesto: ⁊ conuersatiui apud consocios erubescitiui sunt magis: paꝝ.n. aut nihil erubescimus de his: cū his: cū q̄bus nō debemus conuersari. ⁊ nunq̄ vlterius sunt nos visuri. vn̄ Antiphon poeta debēs decapitari a Dionysio vidēs alios cōmorituros secuz: qn̄ ejiciebant' ꝑ portas eē velatos q̄si erubescētes dixit eis. Quid inqt velamini si cras aliqs hoꝝ nos n̄ videbit. q.d. nō d̄betis verecūdari de his: qui nos vidēt: q: decetero nō videbūt. Ultimo epilogat de erubescētia dcā sunt hec: que dicta sunt. De inerubescentia aūt quō sit dicendū. ⁊ quō abundamus. potest esse palam ⁊ manifestum ex contrarijs dictorum.

Quibus autem gratiam habent: ⁊ in qb': ⁊ q̄liter ipsi habētes cū diffinierimus gratiam palam erit.

Postq̄ ph's determinauit de erubescētia que ē quedā spēs timoris. hic determinat de gratia: q̄ pōt eē effectus amoris. nam ex h' aliquis h'z gratiam alterius: q̄ō diligitur ab eo. Est.n. iste

modus: q aliquis conferens beneficium alteri debet ab eo diligi: et esse ei gratus: siue habere gratiam eius: et inde est q gratiam habere describitur per subuentionem q ex hoc aliquis habet gratiam alterius: qui subuenit ei indigenti. In determinando aut de gratia duo facit: qr primo continuat se ad dicenda. Secundo exequitur de intento. Secunda ibi. (Sit itaq gratia.) Dicit ergo q quibus. i. a quibus homines habeant gratiam. et in quibus: et qualiter ipsi se habentes gratiam habeant palam erit: cum diffinierimus gratiam. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Sit itaq gratia: sm quam dicitur habēs gratiam subuenire indigenti: nō pro aliquo: neq ut aliquid sibi subuenienti: sed ut illi aliquid.

¶ Exequitur de intento: et duo facit. qr primo diffinit gratiam. Secundo ex diffinitione data manifestat illa tria: q proposuerat manifestanda de gratia. Secunda ibi. (Manifestum autem.) Dicit ergo: q gratia est: sm quam habens gratiam dicitur subuenire indigenti: non pro aliquo: neq ut aliquid sibi subuenienti: qr tunc nō esset gratia: sed magis esset retributio et mercatio: sed ut aliquid fiat illi: qui subuenit. ¶ Dubitaret autem forte aliquis cum gratia videatur duo respicere: vz: beneficium subuenientis. et amorem eius: cui subuenitur: cum magis immediata causa gratie videatur esse amor q subuentio. quid est quod philosophus notificat gratiam per subuentionem: non per amorem. ¶ Ad qd dici potest q subuentio est manifestior magis in aperto q sit amor. ideo phs eam sic notificat: quia spectat ad rhetorem superficialiter diffinire: vt habitum fuit in primo libro capitulo de delectabilibus. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Magna autem utiq: aut valde oportunorum: aut magnorum et difficilium: aut in temporibus talibus: aut solus: aut primus: aut maxime.

¶ Manifestat illa tria predicta: ideo tria facit: quia primo ostendit qualiter se habentes gratiam habent. Secundo a quibus. Tertio propter que. Secunda ibi. (Indigentie autem sunt.) Tertia ibi. (Necesse igitur maxime.) Dicit ergo: q et in quibus debz fieri subuentio debent eē magna aut numero valde oportunorum: aut magnorum et difficilium. et ista sunt magna simpliciter. magna vero ex conditione sunt illa: que fiunt ex temporibus talibus. in quibus maxime homines indigent. aut si aliquis facit ea solus: aut primus: aut maxime: vt puta. q ille plus laborauit q alij. Ex quo paret qualiter se habentes. et qui gratiam habent: quia subuenientes in magnis: vel simpliciter: vel ex conditione. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Indigentie autem sunt appetitus: et horum maxime qui cum tristitia eius: quod non fit: tales autem concupiscentie: puta amor: et in corporis anxietatibus: et in periculis: et enim periclitans concupiscit: et qui tristatur: propter qd qui in egestate existunt: et in fugis. Et si in modicis subueniant propter magnitudinem indigentie: et opportunitatem gratiam fecisse habēt: velut qui in Licio celarium dedit.

¶ Ostendit a quibus gratiam habent. Nam sicut subuenientes debent recipere gratiarum actiones: ita indigentes debent gratiam referre. ideo ait: q indigentie sunt appetitus aliquorum: et maxime eorum: qui sunt in tristitia eius qd non fit. nam homo indiget eo: qd appetendo si nō fiat tristatur. ideo ait: q concupiscentie sunt tales respectu quorum sumuntur indigentie: puta amor eius: quod nō habetur. Unde in anxietatibus corporis: et in periculis potissime sumitur indigentia: qr in talibus homo concupiscit: que non habet. ideo subdit q periclitans: et qui tristatur concupiscit: propter quod existunt in egestate: et in fugis: si in modicis subueniant propter magnitudinem indigentie: et opportunitatem habentes fecisse gratiam. Forte in Licio erant homines egentes: ideo modicum auxilium erat eis magnum. Vel forte ibi fuit commissum bellum: propter quod fugientes homines modicum auxilium reputabant magnum. Deinde.

¶ Necesse igitur maxime quidem in talia habere subuenientiam. Si autem non in equalia: aut in maiora.

¶ Concludit ex dictis in quibus: et propter que fit gratia. Et duo facit: qr primo ostendit in quibus: et qualiter fit gratia. Secundo ex hoc manifestat contrarium huius vz. quomodo nō fit gratia. sed magis tollitur. Secunda ibi. (Manifestum autem.) ¶ Circa primum duo facit: qr primo facit quod dictum est. Secundo ex hoc docet sumere locos rhetoricos. Secunda ibi. (Quare quoniam manifestum.) Dicit ergo: q qr gratia est talis sm q dictum est: necesse est eum: qui vult habere gratiam: habere subuenientiam maxime in talia: qualia dicta sunt. Si autem non subuenerit in talia: oportet eum subuenire in equalia: aut in maiora. ¶ Deinde c. d.

¶ Quare quoniam manifestum: et quando: et in quibus fit gratia: et qualiter habentibus: palam q ex his preparandum. Hos quidem demōstrantes: aut qui sunt: aut qui fuerunt in tali tristitia et indigentia. hoc autem q succurrerunt in tali opportunitate: in tali aliquo aut succurrent.

¶ Adaptat quod dixerat ad propositum. Secundo docet ex hoc sumere locos rhetoricos dicens: q qr manifestum est quando et in quibus fit gratia. et qualiter habentibus palam q ex his: que dicta sunt. sumendi sunt loci rhetorici: et preparandum esse iudicem. vt facit ad propositum demōstrantes hos. s. amicos iudicis: et eius beniuolos. q sunt: aut fuerunt in tali tristitia et indigentia. Hos autem quos volumus inducere ad gratiam iudicis: debemus demonstrare: q succurrerunt in tali opportunitate: aut succurrerunt in tali aliquo: quo amici sui indigent. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Manifestum autem et unde auferre contingit gratiam: et facere sine gratia: aut enim quia sui gratia succurrerunt: aut succurrent: hoc autem non erat gratia: aut quia a casu accidit: aut quia coacti fuerunt: aut quia reddiderunt: sed non dederunt: siue scientes: siue nō: vtroq. n. modo aliquid pro aliquo: quare neq sic vtiq erit gratia: et circa omnia predicamenta intuendum. Gratia enim est aut qr hoc: aut tantum: aut quale: aut quando: aut vbi.

¶ Ostendit quomodo possumus ab aduersarijs auferre gratiam iudicis. Et duo facit: qr primo facit qd dictum est. Secundo docet nos probare: qd dixerat per signum. Secunda ibi. (Signum autem.) Dat autem multas cautelas ad ostendendum quomodo per subuentionem nō debetur alicui gratia: dicens manifestum esse ex dicendis: vnde contingit auferre gratiam: et facere alios esse sine gratia. qr si succurrerint: aut succurrerint gratia sui: vt qr intendebat aliquid meriti. Nam hoc vt dicebatur nō erat gratia: aut si hoc fecerunt per accidens et a casu non ex electione: aut fuerunt coacti ad hoc faciendum: aut hoc faciendo nō dederunt: sz reddiderunt: qr prius receperant tm beneficium: vel forte mutuo. siue fuerint scientes. i. cognoscentes impetum sibi

prius beneficium: siue non: vtroqz. n. modo scienter et nescienter redditur aliquid pro aliquo: quare in talibus non erit gratia. immo qui non recognoscit beneficium sibi factũ: et faciẽdo aliqd bñfactori suo: credit se ei grãm facere non solum ex hoc meretur gratiaz: sed etiã est aliquo modo ingratus. Addit aũt q est inuendum circa omnia pdicamenta ex eo q aliquis facit hoc q̃tum ad substantiaz: vt qz dedit aliquid charum: vt aurum: non plumbuz: aut tantum. quantum ad quantitatez: aut tale: aut quãdo: aut vbi: et sic de alijs predicamentis. Si ergo quisqz ostendit qd non dedit hoc in quo dz esse gratia. vt quia dedit plũbuz non aurum: vel non dedit tantum: neqz tale, et sic de alijs predicamentis ostendit: q propter hoc nõ debetur ei gratia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Signum autem et si in minori non succurrerunt: et si inimicis: aut eadem: aut equalia: aut maiora: palam enim q neqz hoc nostri gratia: aut si praua sciens. Nullus enim confitetur indigere malis: et de eo quidem: quod est gratiã fieri: et non gratiam facere dictum.

¶ Docet nos cognoscere per signũ quando aliquid fit gratia nostri: et dat multas cautelas ad hoc. Nam si aliqui nõ succurrerunt nobis in minori: si contingat eos maiora facere: signum est: q non facerent ea propter nos. Rursum si eadem aut equalia. aut maiora fecerunt inimicis q̃ nobis palaz est: q non fecerant ea gratia nostri: quia nullus gratia inimicorum aliquid agit: aut etiam si ea: que fecerunt nobis sciebant. i. credebant esse praua palam: q non fecerunt ea gratia nostri. non enim credebant nos indigere illis: cum nullus confiteatur. et nullus credat aliquez indigere malis. ¶ Ultimo epilogat dicens: q de eo: qd est gratiam fieri quantum ad primam partem huius capituli dictum est modo predicto. ¶ Deinde cũ dicit.

Qualia autem miserabilia. et qbus miserentur: et qualiter ipsi habentes dicamus.

¶ Quia delectatio et tristitia sequunt̃ ad omnes alias passiones. Ultimo determinandum est de eis: si consideremus ordinem ipsarum passionum. Verũ quia tractatus de disceptatione compleri non poterat: nisi ibi traderetur notitia de delectabilibus: oportuit phũm in primo libro capitulo de disceptatiõe determinare de delectabilibus. Ne ergo esset nugatio pretermittens in hoc secundo capitulo cap. de delectatione. post oẽs alias passiones determinat d̃ tristitia. Tristitie autem quatuor sunt partes: vz: misericordia. nemesis. inuidia: et zelus: hec autem sic accipi possunt: qz tristitia est respectu alterius. siue respectu eius: quod inest alteri: et qa de tali tristitia hic loqui intendimus: dupliciter sumi potest. Primo respectu mali. secundo respectu boni. Si sumatur respectu mali. sic ẽ misericordia. nã misericordia est passio super apparenti malo alterius: et potissime si videatur nobis indignum esse illum pati tale malum. Si autem sumatur respectu boni: hoc est dupliciter: quia vel tale bonuz concomitatur indignitas: vel non est necesse tale bonum indignitatem concomitari. Si autez concomitatur ipsum indignitas: sic est nemesis. nam nemesis est tristitia de bono alterius: ex eo quod videtur nobis indignum esse illum habere tale bonum. Si vero bonum alterius: de quo tristamur: non de necessitate concomitat̃ indignitas: hoc est dupliciter: qz vel dolemus de illo bono propter ipsum: cui inest: et sic est inuidia: quia inuidia est dolor de bono alterius nõ propter hoc: q ille sit indignus eo: nec propter hoc: q aliquid nobis eueniat ex illo: sed qz nolemus ei tale bonũ inesse. Si vero tristamur de bono alterius: non propter ipsum: sed propter nos: sic ẽ zelus. Nam zelus proprie est tristitia de bono alterius: nõ propter hoc: q ipse sit indignus. nec propter hoc q nollemus tale bonuz inesse ei: sed quia tristamur: q tale bonũ non inest nobis. Ex quo apparet: q istarum tristitiarum tres sunt bone et vna mala. nam misericordia: nemesis: et zelus sunt bone passiones. bonuz enim est tristari de malo alterius: si ille patitur hoc idigne: hoc facit misericordia. Rursum bonuz est tristari de bono alterius. si ille habeat hoc indigne: quod facit nemesis: sic etiam bonum est tristari de bono alterius: nõ qz inest ei: sz qz nõ inest nobis: qd facit zelus. Inuidia aũt sola inter dictas passiões ẽ mala: qa malũ ẽ tristari de bono alterius ex eo: qd inest illi: qd facit inuidia. Ex quo patet: q si sumãtur hmõi tristitie: siue huiusmodi passiones respectu boni et mali: tres cadunt ex vna parte: et vna ex alia: sed bonum et malum sumantur adiectiue et materialiter: siue sumuntur prout tales passiones sunt bone et male. Nam si bonum et malum sumant̃ materialiter: sic misericordia cadit ex parte mali. nam misericordia habet pro materia malum alterius. Alie vero tres se tenent ex parte boni: sunt enim zelus. nemesis: et inuidia de bono aliquo. habent enim bonum pro materia aliter tamen et aliter: vt patet per habita. Similiter si distinguantur dicte passiones respectu boni et mali: nõ inquantum habent ea pro materia: sed prout ipse in se sunt bone et male: sic etiam tres illarum passionũ cadunt ex vna parte: et vna ex alia. sed non eodem modo vt prius. Nam sm primum modum sola materia se tenet ex parte mali: alie vero tres tenebant se ex parte mali: sed sm illum modum sola inuidia se tenet ex parte mali. alie vero tres se tenent ex parte boni. Misericordia eni. nemesis: et zelus sunt bone morales: vt dicebatur. sed quia non solum respectu boni et mali potest accipi numerus dictarum passionũ. Sed ẽt respectu indignitatis et non indignitatis. ideo notandum q si distinguantur passiones tacte sm indignitatem et nõ indignitatem: sic due cadunt ex vna parte: et due ex alia. Nam misericordia et nemesis semper habent annexaz indignitatẽ aliquã: cũ misericordia sit de eo: qui indigne patitur. nemesis vero de eo: qui indigne prosperatur. Zelus vero et inuidia non de necessitate habent talem dignitatẽ annexam: vt superius tangebatur. Scdm ergo istam modum distinguendi possumus diuidere tractatum istuz: in quo philosophus determinat de speciebus tristitie: dũmodo pars ista diuidatur in partes duas: quia primo philosophus determinat de misericordia et nemesi: quas de necessitate concomitatur indignitas. Secundo determinat de inuidia et zelo: quas indignitas nõ de necessitate concomitatur. Secunda pars ibi. (Palam que et de quibus). Indignitas concomitari potest tristitiam dupliciter. Primo respectu mali: vt qui tristatur de indigne patientibus. Secundo respectu boni: vt qui tristatur de indigne participantibus. Ideo circa primum duo facit: quia primo determinat de misericordia: que est tristitia de indigne patientibus mala. Secundo determinat de nemesi: que est tristitia de indigne adipiscentibus bona. Secunda pars ibi. (Opponitur autem ei). ¶ Circa primum duo facit: quia primo enumerat ea: que sunt determinãda de misericordia. Secundo exequitur de illis. Secunda ibi. (Sit itaqz misericordia). Dicit ğ primo: q ille vult dicere qualia sunt miserabilia: et quibus hoies miserentur: et qualiter ipsi se habentes miserentur. hec enim sunt illa tria determinanda circa quamlibet passionem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sit itaqz

¶ Sit itaq; misericordia tristitia quedaz super apparenti malo corruptiuo: vel contristatiuo eius qui indignus est sortiri: qd siue ipse expectet se passurum: siue aliquem suorum. Et hoc cu3 prope videatur.

¶ Exequitur. et duo facit: qr primo diffinit misericordiam. Secundo ex diffinitione data manifestat dicta tria: que proposuerat. Secunda ibi. (Palam enim q). Dicit ergo q misericordia est quedam tristitia super apparenti malo corruptiuo: vel cōtristatiuo eius. qui indignus est sortiri et habere talem malum. Et oportet q huiusmodi malū vel ille: qui miseretur expectet se passuruz: vel aliquē suorum: et hoc cum prope videatur. Tria ergo sunt de ratiōe misericordie. Primuz sumitur ex parte miserantis: quia debet habere appetitum tristabilem: et cor miserabile: cum de ratione misericordie sit tristitia. Scdm sumit ex parte eius: cuius miseretur: quia debet esse indignus ad susceptionem talis mali. Tertium sumitur ex parte ipsius mali: nam illud malum debet esse corruptiuuz vel tristatiuum: et debz esse prope: et debet esse tale: quia ipse: vel aliquis suorum expectat illud cogitans se posse incurrere tale malum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Palam enim q miseraturum necesse existere talem: qualis putatur passurus aliquod malum: aut ipse suorum aliquis: et tale malū: quale dctm ē in diffōne: aut simile: aut vicinum.

¶ Ex diffinitione data de misericordia declarat illa tria: que proposuerat declaranda: adeo tria facit: quia primo ostendit: qualiter se habentes miserentur. Secundo declarat qualia sunt miserabilia. Tertio manifestat: quibus homines miserentur. Secunda ibi. (Misereatur autem super notos). ¶ Circa primum tria facit: quia primo in vniuersali ostendit: qualis est ille: qui est misericors. Secundo ex hoc manifestat: qui non sunt misericordes ad cognoscendum qualiter se habentes miserentur. Secunda ibi. (Propter hoc neq;). Tertia ibi. (Sunt autem tales). Dicit ergo palam esse ex dictis: q miseraturū .s. eum qui debet misereri: necesse est talem existere: qualis putatur passurus aliquod malu3: et hoc aut ipse: aut aliquis suorum: et malum dz esse tale: quale dictuz est ex diffinitione data. qr debet esse corruptiuum: vel contristatiuum: aut simile corruptiuo et contristatiuo. Uel etiaz vicinum et propinquum contristatiuo: vel forte addit vicinū: quia tale malū dz videri esse prope. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter quod neq; qui ex toto perierūt: miserentur: neq; enim amplius pati putant: passi enim q neq; super felices esse putant: sed cōtumeliā faciūt: qui. n. omnia putāt eis adesse: palamq;: et hoc non contingere pati vllum malum. Est enim hoc bonorum.

¶ Ostendit qui non sunt miseratiui dicēs q illi: qui ex toto perierunt .i. qui sunt passi omnia mala non miserētur. Et est ratio: quia non putant se pati amplius .i. ampliora mala: quia passi sunt omnia mala. Cu3 ergo tales obdurati ex passione malorum malorum non timeant aliquod malum: non miserentur alicui. Secundo non sunt miseratiui. quia putant esse super felices: sed magis contumeliaz faciūt. Et est ratio: quia qui putant eis adesse omnia bona palam q non putant eos contingere vllum malum. Est enim hoc bonorum .i. beatorū: vt sonat alia littera: q eis non sit aliquod malum. ergo nec multum fortunati: nec multum felices sunt miseratiui. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt autem tales: quales putāt se pati forte et qui iam passi sunt: et euaserunt et senes. Et propterea quia capiunt: et quia sapiunt: et propter experientiam: et debiles: et quia formidolosiores magis: et eruditi facile. Ratiocinatiui. n. et quibus existūt parētes: aut pueri: aut vxores. ipsius. n. hec: et q̄lia pati pp ca: que dicta sunt.

¶ Ponit considerationes ad cognoscendum miseratiuos. Et tria facit sm q ad misericordiam tria concurrunt: vz: tristitia vel compassio cordis: malum passibile inesse sibi vel suis: etiaz indignitas patientis. Secūda pars ibi. (Et qui neq; in virilitatis). Tertia ibi. (Et putant aliquos). Docet primo cognoscere miseratiuos ex parte mali possibilis inesse sibi vel suis dicēs: q tales sunt miseratiui: quales sunt illi: qui forte .i. fortuitu putant se pati aliquod malum: vel si iam passi sunt: sed euaserunt. Ideo senes qui sapiunt et cognoscunt quid est pati malum propter experientiam: et debiles qui sunt magis formidolosi et eruditi .i. docti scientes per experientiam quid sit malum. tales enim sunt miseratiui: quia sunt facile ratiocinatiui. cogitātes. n. per ratiocinationez eis posse inesse talia mala facilius miserentur patientibus. Et illi etiam sunt miseratiui quibus existunt parentes: aut pueri: aut vxores. Et est ratio. quia ipsius .i. habentis parentes et pueros est timere pati saltez in suis: hec .i. mala: que vident alios pati. et hoc propter ea: que dicta sunt .i. propter parentes et filios. quibus cogitat posse accidere dicta mala. Possent autez ex his: que dicta sunt plures considerationes formari: sed de hoc non sunt nobis cure. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et qui neq; in virilitatis passione sunt: puta ī ira: aut audacia. sine meditatiōe. n. futuri hec.

¶ Ostendit qui sunt miseratiui ex eo: q potest eis esse tristitia de alieno malo. huiusmodi autem tristitiā nō inesse tripliciter potest contingere. Primo si sunt in passione cōtraria. Secundo si habent mores contrarios. Tertio si sūt obstupefacti: et de aliorum malis ratiocinari non possunt. ideo circa hoc ponit tres considerationes. Secunda ibi. (Neq; in contumeliatiua). Tertia ibi. (Neq; rursum timentes). Dicit ergo primo: q illi sunt miseratiui: qui non sunt in passione virilitatis: puta qui non sunt in ira: neq; ī audacia. Et est ratio: quia futuri audaces et futuri irati qui sunt in ira: et in audacia sunt sine meditatione. nō. n. meditantur: nec rōcinantur de alienis malis. ¶ Deinde cū. d.

¶ Neq; in contumeliatiua dispositione. Et. n. hi non ratiocinatiui de patiēdo in futuro aliqd sed qui intermedij horum.

¶ Ponit secundam considerationem: vz: q illi sunt miseratiui: qui non sunt in contumeliatiua dispositione .i. qui non habent mores eorum: qui paruipendunt et despiciūt ceteros: vt habet alia littera. Et est ratio: quia hi sic contumeliatiui non habent ratiocinationem de patiendo in futuro aliquod mali: sed qui sunt horum intermedij .i. q medio modo se habent sunt ratiocinatiui de malis aliorum. Possemus tamen si vellemus exponere existentes in cōtumeliatiua dispositione eos: qui non curant mala et contumelias. Nā tales non miserentur: quia non timent: nec ratiocinantur de malis futuris. et tunc optime cōsonat id quod sequitur: sed intermedij eorum: quasi. d. q nec illi: qui sunt in ira vel dispositione per quam non curant iniuriam pati: sunt miseratiui: sed intermedij eorum sunt miseratiui. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neqȝ rursũ timẽtes valde: nõ. n. miserentur stupefacti ꝑpter intendere proprie passioni.

¶ Ponit tertiam considerationem. Qȝ valde timentes nõ sunt miseratiui. Et est ratio: quia stupefacti propter intendere proprię passioni non miserentur: qȝ nõ possunt ratiocinari de miserijs aliorum. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et si putant aliquos esse epiches: qui. n. nullũ putat: oẽs existimabit dignos esse malo.

¶ Docet nos cognoscere miseratiuos siue misericordes ꝑpter indignitatẽ patiẽtis. Et duo facit: qȝ ꝑ facit qđ dictũ ẽ. Scđo dat vsem maximã ad cognoscendũ misericordes. Scđa ibi. (Et totalr itaqȝ). Dic̃ ğ. ꝙ illi sũt miseratiui: q putant aliquos esse epiches. i. iustos. credũt enim ex h cos indigne pati: ideo miserentur eoꝝ: ꝑꝑ qđ subditur: ꝙ illi q nullum putant epichez siue iustum non miserebunt̃: qȝ oẽs existimabũt esse dignos malo ⁊ pena. ¶ Deinde. c. d.

¶ Et totaliter itaqȝ cũ ita se habeãt: vt recordentur talia accidisse: aut sibi: aut suorũ alicui: aut speret fieri sibi: aut suorũ alicui. Qualiter quidam igitur habẽtes miserentur dictum est.

¶ Dat vsem maximaȝ ad cognoscendum miseratiuos dicens: ꝙ vir aliqui sunt tales. cum ita se habeãt: ꝙ recordẽtur talia mala accidisse: aut sibi: aut alicui suorum. Nam tales timentes incurrere dicta mala: miserent̃ sup patiẽtibus illa. ¶ Ultimo epilogat quod dictum est: qualiter se habentes miserentur.

Que aũt miserentur ex diffinitione palam: quecunqȝ. n. tristium: aut dolorosorum corruptiua omnia miserabilia interemptiua: ⁊ quorumcunqȝ malorum fortuna causa magnitudinem habentium.

¶ In parte ista ostendit phs: quę sunt miserabilia. Et duo facit: qȝ pmo enumerat ea in quadam vlitate. Scđo dat intellectum dictoꝝ. Scđa ibi. (Sunt aũt dolorosa). Dicit ergo ꝙ quę miserent̃ ea. i. quę sunt miserabilia: est palã ⁊ manifestũ ex diffõne data de misericordia. Nam q̃cũqȝ sunt de numero tristiũ: aut doloroſoꝝ: ⁊ oĩa corruptiua miserabilia sunt: sic ẽt quęcunqȝ sunt interẽptiua: ⁊ ea q̃ sunt de numero habentiũ magnitudinem fortuna cã sunt miserabilia. Põt aũt assignari dĩa iter corruptionẽ ⁊ interẽptionẽ: vt ꝙ corruptio sumat̃ ꝑ morte naturali: interemptio vero pro violenta. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt autez dolorosa quidem: ⁊ corruptiua mortes ⁊ vulnerationes corpoꝝ: ⁊ afflictiões: ⁊ senectus: ⁊ egritudines: ⁊ alimẽti indigẽtia.

¶ Dat intellectũ dictoꝝ. Et duo facit: qȝ primo exponit: q̃ sunt dolorosa ⁊ corruptiua. Scđo manifestat: quę sũt illa mala: quorum est cã fortuna. Scđa ibi. (Quoꝝ aũt fortuna). Dicit ergo. ꝙ dolorosa ⁊ corruptiua sũt mortes ⁊ vulnerationes corpoꝝ: ⁊ afflictiones: ⁊ senectus: egritudines ⁊ indigentię alimentu: ⁊ cętera talia: quibus homo tristat̃: ⁊ potest tendere ad corruptionem. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Quorum aũt fortuna causa malorum esse sine amicis: vel paucos hr̃e amicos: propter qđ ⁊ separari ab amicis: ⁊ consuetis est miserabile: ⁊ confusio: debilitas: ⁊ orbatio.

¶ Ostendit quoꝝ malorum est causa fortuna. Et quatuor facit scđm ꝙ quatuor genera talium malorum tangit. Secunda ibi. (Et bene conueniebat). Tertia ibi. (Et iaȝ passo). Quarta ibi. (Et aut nullũ.) Dicit ergo primo: ꝙ ista sunt mala: quoꝝ maloꝝ videtur esse causa fortuna: esse. s. sine amicis: vel paucos habere amicos: ⁊ qȝ esse cum amicis est quid bonum: separari ab amicis ⁊ consuetis est miserabile. ⁊ est ꝯfusio. qȝ magna verecundia est carere amicis: ⁊ est debilitas: qȝ vnus amicus sustentat alium. ⁊ ẽ orbatio: qȝ vnus amicus ẽ q̃si oculus alteri⁹. ¶ Deinde. c. d.

¶ Et bene conueniebat bonum aliquod agere malum aliquod euenisse: ⁊ sepe tale.

¶ Ponit scđm genus maloꝝ causatum a fortuna. Naȝ infortuniũ ⁊ miserabile est euenisse in aliquod malum: vnde conueniebat agere aliquod bonum: ⁊ potissime si sepe tale contigerit. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et iam passo adesse aliquod bonũ: velut donaria Dyophiti mortuo: que a rege affuerũt.

¶ Ponit tertium infortunium: ꝙ infortunium ⁊ miserabile est homini iam passo. i. iam mortuo adesse aliqđ bonuȝ velut accidit Dyophiti mortuo: qȝ a rege ei missa fuerunt donaria. Infortuniũ. n. fuit non potuisse frui donarijs regijs: ⁊ ꝙ añ mortẽ talia donaria nõ percepit. Et quod dictũ est hic de morte posset habere veritatem de passione quãlibet. Nam omne illud bonum: per quod aliq̃s passionem fugere possumus: miserabile ẽ post passionẽ. ¶ Dein. c. d.

¶ Et aut nullum affuisse bonum: aut nõ esse ꝑ fruitionem eorum: que fiunt: ⁊ in q̃bus q̃dem igitur miserentur hec: ⁊ talia sunt.

¶ Ponit quartum genus. ꝙ infortunium ⁊ miserabile est non affuisse alicui aliquod bonum: aut nõ esse per fruitionem eorum bonoruȝ. quę affuerunt. ¶ Ultimo epilogat dicens: ꝙ hęc ⁊ talia sunt in quibus miserentur: id est quę sunt miserabilia.

Miserentur autem super notos: si nõ valde ꝑpe sint i familiaritate.

¶ In parte ista venatur phs: quibus homines miserentur. Et duo facit scđm ꝙ duas considerationes circa hoc ponit. Scđa ibi. (Et super similes). ¶ Circa primum tria facit: quia primo premittit considerationem suam. Secundo quod dixerat manifestat. Tertio ostendit quid est vtile ad hoc: ꝙ aliquis miseratur alteri. Secunda ibi. (Circa hęc autem). Tertia ibi. (Et aduersario). Dicit ergo: ꝙ homines miserentur super notos. Nam mala taliũ magis cogitabant posse sibi adesse super notos. dico quia non sunt prope in familiaritate. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Circa hec aũt velut circa seipsos futuros habent: propter quod ⁊ Amasis super filio q̃dẽ: qui ducebatur ad mortẽ non plorauit: vt aũt. Super amico at quia expectabat. hoc q̃dẽ. n. miserabile: illud aũt dirũ: dirum aũt aliud miserabili: ⁊ expulsiuum miserationis.

¶ Manifestat quod dixerat. siue dat causaȝ dicti. Potest enim patere ex habitis: quia misericordia est tristitia de alieno malo: igitur super valde propinquos homines non miserentur: quia circa hos se habent sicut sunt futuri habere circa seipsos. Potest ergo homo esse durus: vel dolẽs circa sibi valde propinquos: sed non misericors: propter quod Amasis super filio: qui ducebat̃ ad morteȝ: vt aũt nõ plorauit: sed super Philippo amico suo: quia expectabat auxilium ab eo: plorauit. Addit autem ꝙ hoc scilicet plorare super amico est miserabile. i. opus misericordię:

illud

illud aūt .s. non plorare super filium est dirum ⁊ crudele: dirum aūt ⁊ crudele sunt aliquid miserabilius: sunt enim expulsiua miserationis. ex quo apparet: ꝙ amasis non habuit misericordiam super filio: sed super amico: cum sup filio non plorauit. imo dato ꝙ super eum plorasset non ꝓpterea fuisset ibi misericordia: que respicit aliena mala. licet ibi fuisset dolor ⁊ tristitia. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Et sepe aduersario vtile: adhuc miserentur id quod prope est ipsi diro.

ℭ Ostendit ipsam angustiam ⁊ aduersitatem esse vtilem miserationi: vnde continuetur sic. dictum est. ꝙ dirum ⁊ crudelitas est expulsiuum misericordie: sed sepe dirum ⁊ crudelitas sunt vtile aduersario: vt hʒ alia littera: qꝛ talia non expellunt misericordiam sed aliqñ faciunt ꝯtrariuʒ inducendo eam. videmus aliquos ex diuitie: quā sustinēt in se: moueri ad misericordiam erga eos: 2° addit: ꝙ adhuc .i. amplius: vt habet alia littera miserentur: hoc miserentur est illud: quod est ꝓpe ipsi diro: ideo dirum aliqñ inducit misericordiam. ℭ Notandū aūt ꝙ diruʒ ⁊ crudelitas non eodē mō sunt inductiua ⁊ expulsiua misericordie: nā misericordiam inducunt: vt homo sustineat talia ab aliquo sed eam expellūt: vt sic se hʒ erga alios. ℭ Deinde cū .d.

ℭ Et super similes miserentur ſm etatem: ſm mores: ſm habitus: ſm dignitates: ſʒ genera. In omnibus his magis videtur ⁊ ipsi ad esse vtiqʒ. Totaliter enim ⁊ hoc oportet accipere: quia quecunqʒ super ipsos timent: hec super alios facta miserentur.

ℭ Ponit secūdam considerationeʒ. Et tria facit: qꝛ primo ponit considerationem ipsam. Scđo hoc ostendit: ꝙ non sunt miserabilia. Tertio venatur: que sunt augmētatiua misericordie. Secunda ibi. (Quoniam aūt prope.) Tertia ibi. (Necesse cooperantes.) Dicit ergo: ꝙ homines ēt miserentur super similes: dico ſm etateʒ: vt senex senibꝰ ſm mores: vt cum socij socijs ſm habitus: vt virtuosi virtuosis ſm dignitates. vt principes principibus ſm genera vt compatriote compatriotis. Et est ratio: qꝛ in oibus his magis vident̄ ipsi adesse talia mala: que patitur vnus preceps: timet pati alius: adeo addit: ꝙ totaliter ⁊ vniuersaliter hic oportet accipere: qualiter homines miserentur: qꝛ quecunqʒ mala super ipsis euenire homines timent: hec super alios facta miserentur. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Quoniam autem ꝓpe apparentes passiōes miserabiles sunt. Millesimo aūt āno fcā: aut futura: neqʒ sperantes: neqʒ reminiscētes: aut totaliter non miserent̄: aut non similiter.

ℭ Ostendit que non sunt miserabilia dicens: ꝙ qꝛ passiones prope apparētes sunt miserabiles facta millesimo anno: aut futura post multum tempus: qꝛ neqʒ sperantes sumus sic futura ex longinquo neqʒ reminiscētes sumus facta ex tanto tēpore: talia aut totaliter non miserent̄ .i. nullo modo sunt miserabilia: aut non similiter .i. aut non tantum sunt miserabilia vt alia. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ Necesse cōparantes figuris: ⁊ vocibus: ⁊ vestitu: ⁊ totaliter ypocrisi miserabiliores eē: faciunt enim prope apparere malum pre oculis facientē: vel tanqʒ futurū: vel tanqʒ factum.

ℭ Venatur que sunt augmentatiua misericordie. Et duo facit: qꝛ primo facit quod dictum est. Secundo reddat rationem eorum: que dixerat. Secunda ibi. (Omnia eni.)

ℭ Prima pars diuiditur in partes quatuor. ⁊ tangit que videntur augmentare misericordiam ⁊ compassionē. Secunda pars ibi. (Et facta statim). Tertia ibi. (Et signa.) Quarta ibi. (Et maxime). Dicit ergo: ꝙ si volumꝰ alios mouere ad misericordiam: ⁊ augmentare in eis cōpassiones: necesse est nos esse comparantes in hypocrisi .i. representatiōe ⁊ figuris: quia debemus representare vultus tristes: ⁊ vocibus: quia debemus hypocrizare voces planginas. ⁊ debemus nos vestire ad modum lugentium: ⁊ totaliter debemus facere inducentia homines ad compassionem. Nam per talia contingit homines eē miserabiliores .i. magis misericordes. Et est ratio: qꝛ talia faciunt apparere esse prope: sunt enim tales representationes tanqʒ facientes malum pre oculis tanqʒ ad presens tempus: vel tanqʒ aliqd futurum pre oculis: vel tanqʒ aliquid factum quantū ad preteritum ⁊ futurum. cū ergo mala propinquiora miserabiliora sint: tales representationes compassioneʒ augmentant. ℭ Deinde cū dicit.

ℭ Et facta statim: aut futura in breui miserabiliora propter idem.

ℭ Ponit secundam considerationem dicens: ꝙ facta statim: aut futura in breui sunt miserabiliora propter ideʒ .i. ꝓp eādē cām: qꝛ vt prope sunt. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Et signa ⁊ operationes: puta vestes passoꝝ: ⁊ quecunqʒ alia eorum: qui in passiōe sunt velut iam mouentium.

ℭ Ponit tertiam consideratioueʒ dicens: ꝙ signa ⁊ operationes passorum puta vestes eoꝝ: ⁊ quecūqʒ alia: ⁊ sermones. ⁊ omnia sunt existentium in passiōe: velut iam mouētium: ⁊ miserabiliora sunt. cum vident vestes passoꝝ cruētatas: vel audiunt sermones: quos proferebant: cū mouebantur. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Et maxime studiosos esse in talibus temporibus existentes miserabile.

ℭ Ponit quartam considerationem dicens esse maxime miserabile: ⁊ mouere ad compassiōem: si recitamus homīnes existentes in illis temporibus: cum patiebant̄ esse studiosos .i. esse bonos: vł fuisse nobiles ⁊ virtuosos: vt habʒ alia littera. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Omnia enim hec ꝓpterea ꝙ prope apparēt magis faciunt manifestum: ⁊ velut indigni existentis: ⁊ in oculis apparente passione.

ℭ Dat causam dictorum dicens. ꝙ omnia talia magis faciunt misericordiam propter quod prope apparēt. Et hoc quantum ad tres cōsiderationes primas. ⁊ qꝛ in oculis apparente passione recitatur passio existentis indigni. ⁊ quātum ad considerationem quartam. Non est enim dignum: ꝙ studiosi ⁊ nobiles patiantur.

OPponitur autem ei: qđ est misereri: maxime quidem qđ vocant nemesare .i. qđ est tristari de idignis male actionibus oppositū ē quodammodo: ⁊ ab eodem more ei: quod est de indignis bonis actionibus tristari.

ℭ In parte ista: vt dicebat̄ determinat phs de nemesi p ꝯparatioņē ad passiōes alias. Scđo determinat eā ſm se. 2ª ibi (Prio qdē igit̄.) Nec ē in hoc ordo puersus: qꝛ ordine doctrine aliqñ determinare de aliquo in comparatione ad aliud est prius quam determinare de eo ſm se: qꝛ cognitio illius in cōparatiōe ad aliud ducit nos in cognitionē eius: vt ꝯsiderat̄ ſm se. Prima pars diuiditur in duas. qꝛ p determinat de nemesi in ꝯparatione ad miam. 2° determinat

de ea per comparationem ad inuidiam. Scd'a ibi. (Uidebit aut vtiqz). ¶ Circa primu duo facit: qz primo pmittit intentione suam. Scd'o qd'am quod dixerat manifestat. Scd'a ibi. (Opz. n. de indigne.) ¶ Dicit g primo: q idqz vocant nemesare maxime opponi r. i. maxime videtur opponi ei: qd est misereri. i. misericordie: qz tristari de indignis male accidentibus: qd facit misericordia opponitur quodamodo ei quod est tristari de indignis bonis accidentibus: qd facit nemesis: z dicit quodamodo: qz nemesis no est pprie opposita misericordie: cu ambe tales passiões sint ab eode more: sut. n. ambe boni moris. ¶ Dein.

¶ Et ambe passiones moris boni opz de indigne quidem agentibus male compati z misereri: de alijs autem nemesare. Iniustuz est qd pter dignitatem factum: propter quod z dijs attribuimus nemesare.

¶ Ostendit tales passiones esse boni moris dicens: q de indigne male agentibus. i. de his: cu quibus male agitur: ostendit compati z misereri. De his aut vt de indigne psperantibus: opz nemesare: qz hoc est reprehendendu. i. e iniustu ro subditur: qz hoc est iniustu: z pter dignitate factuz. i. q mali prosperentur: vnde dijs attribuimus nemesare: indignant r. n. cu mali principant r. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Uidetur autem vtiqz z inuidia ei: qd est misereri eode opponi modo tanqz ppinquuz sit: z ide ei: qd est nemesare: est autem alterum.

¶ Determinat de nemesi per comparatione ad inuidiaz. Et duo facit: qz primo dicit eos habere qd'am apparetem ppinquitatem adinuicem. s. sm virtutez eas alteras z differentes. Scd'o probat quod dixerat. Scd'a ibi. (Tristitia quidem). Dicit ergo q inuidia vr opponi ei: quod est misereri tanqz inuidere sit ppinquum: z ide ei: qd nemesare: non tn est ita: est aut alterz no idez. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Tristitia quidem. n. coturbans: z inuidia est ad bonam actionem: sed non indigni: sed equalis z similis: hoc autem non: qz ipsi eueniet aliquid alterum: sed propter ipsum proximu omnibus similiter oportet existere.

¶ Ostendit inuidere z nemesare ee altera z diuisa. Et duo facit: qz primo facit qd dictum est. Scd'o ex hoc concludit 3 tias passiones asseq. s. inuidiam: z nemesim. z misericordiam. Scd'a ibi. (Manifestu aut qd assequunt r). ¶ Circa primu duo facit: qz primo dat dria inter nemesim z inuidiam. Scd'o quoddá qd supposuerat manifestat ibi. (No. n. adhuc.) Dicit ergo: q inuidia est tristitia conturbans ad bonam actionem: sed non indigni: sed equalis z similis: taz ergo inuidia qz nemesis sunt tristitia de bona actione: aliter tn z aliter: qz inuidus tristatur ex eo: q prosperatur equalis similis. Nemesitas vero ex eo: q prosperatur indignus. Addit aut q hoc. i. huoi tristitia non oz esse ex eo: q ipsi nemesito: vel ipsi inuido eueniet aliqd alterz: sed pter ipsum proximum. n. a oibus. s. ambabus: vt nemesi z inuidie oportet hoc existere: q tristitia fiat pter ipsum proximum. ¶ Deinde cu dicit.

¶ Non enim adhuc esse: hec quidem inuidia. hec autez nemesis: sed timor. Si propter hoc tristitia existit z turbatio: quia ipsi aliquod erit malum ab illis bona actione.

¶ Ostendit q tam nemesis qz inuidia sunt propter proximum: non vt aliquid eueniat sibi dicens: q tristitia z turbatio existit ipsi timido vel nemesito: propter qd ipsi erit aliqd malu a bona actione illius: cui inuidet: vel nemesiz: h e no erit ia inuidia: neqz nemesis: s3 timor. ¶ Dein. c. d.

¶ Manifestum autem q assequentur z cotrarie passiones his: qui quidem. n. tristat r de indigne male agetibus delectabit r: vel sine tristitia erit de 9trarijs male agetib9: velut si parricida cu obtineat penas: nullus itaqz tristabitur bonus. Opz igitur gaudere de talibus.

¶ Ostendit predicta consequi cotrarias passiones. Et tria facit: qz primo ostendit: que passiones sequutur misericordiam. Scd'o: que nemesim. Tertio: que inuidiam. Scd'a ibi. (Eode aut modo). Tertia ibi. (Cotraria aut). Dicit ergo manifestu ee: q ex his: q dicta sunt: assequunt r e cotrario passiones. Nam qui tristant r de indignis male agentibus. i. de his cum quibus male agit r indigne: sine tristitia erit de contrarijs male agetibus. i. de his. q indigne patiutur. Unde super patricidas: z super eos: qui occideru t matres: quando obtinent penas: nullus bonus tristatur: quia oportet gaudere de talibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Eode aut modo de bene agentibus sm indignitate. Ambo eni iusta z faciunt gaudere eu qui epiches. Necesse enim sperare z fore vtiqz: que quidem simili z sibi: z sunt eiusdez moris omnia hec.

¶ Ostendit quo tales passiões sequuntur nemesim dices: q eodem modo oportet gaudere de bene agentibus: ambo. n. ista sunt iusta: z faciunt gaudere euz: qui est epiches. Et subdit cam: qz necesse est aliqué sperare ad esse sibi: qd adest similis. cuz ergo iustus videt iustu exaltari: gaudet: qz ex hoc sperat se exaltádu. pz ergo: q passiones sequunt r nemesim z misericordia: qz bonitió addit: q oia hec sunt eiusdem moris: qz boni moris. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Contraria autem contrarij. Idem. n. q gaudet de malo: z inuidus: de quo. n. quis tristat r facto: z existentem necessariuz habet de priuatione huius: z corruptione gaudere.

¶ Ostendit inuidiam sequi contrarias passiones: qz non sequuntur eam bone tristitie z delectationes: sed male. Et duo facit: qz primo facit quod dctu est. Scd'o ostdit qu o p predicta possumus pvocare mite: vt no misereat r aduersario. Scd'a ibi. (Propter quod phibitiua). Dicit g. q cotraria. i. 9trarie passiones sequentes inuidiam sunt contrarij moris: qz sunt mali: ideo subdit: q idez inuidus: qui dolet de bono alterius: etia digne gaudet de malo eius. Et e ro: qz qui tristatur d aliquo facto z existe. necesse est illu gaudere de priuatione z corruptione illius. male ergo gaudet inuidus: z male tristatur. propter quod passiones eius sut male moris. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter quod prohibitiua quidem minime omnia hec sunt. Differunt autem propter dictas causas. Quare a domino miserabilia facere omnia similiter vtilia.

¶ Ostendit quomodo possumus prouocare iudice: vt non misereatur aduersario. Nam si credimus iudicem esse inuidum: debemus ostendere: q si iuuabit aduersarium nostrum: equiparabitur ei. Si autem perpendimus iudicez esse iustum z nemesiticum: debemus ostedere aduersariuz nostrum esse indignum omni bono: z tunc nunqz miserebitur eius: ideo aut q omnia hec: que sunt dicta de nemesi

τ inuidia sunt prohibitiua misericordię: differunt eni℥ ꝓp predictas causas: q2 nemesis ꝓhibet misericordiam rõne indignitatis. Inuidia vero facit hoc differenti modo ꝓhibet eni misericordiam: ne aliquis equiparet sibi: oĩa tamẽ ꝑtinẽtia ad nemesim. τ ad inuidie℥ similiter. idest vniuersalr sunt vtilia ad non misericordiam facere.

PRimo quide℥ igitur de nemesare dicamus: q̃bus℥ nemesis habent τ in quibus: τ qualr ipsi habẽtes deinde post hoc de alijs. Manifestum autem ex dictis.

℄ In parte ista d̃terminat phs de nemesi ſm se. Et duo facit: q2 p̃mo enumerat determinãdo de nemesi. Scdo determinat de illis. Scda ibi. (Si eni est nemesare.) Dicit ergo ꝙ p̃mo vult dicere de nemesare: quibus ſimus nemesici. τ in quibus: τ qualr ipsi hoĩes se habentes nemesici sunt. Addit aũt ꝙ post hoc ex dictis manifestũ erit de alijs. i. de cõtrarijs: q2 si sciuerimus. de q̃z bonis debemus tristari: manifestũ erit: de quorum malis debemus gaudere. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Si eni℥ est nemesare de eo: qui indigne bene agere. primũ quidẽ pala℥: q2 non eni possibile de omnibus bonis nemesare. Nullus enim si iustus: aut fortis: si ꝟtutẽ accipiat nemesi℥ habebit. Neq℥ enim minime de ꝯ̃rijs horũ sunt.

℄ Exequitur: τ duo facit: q2 p̃io mãifestat illa tria: quę tetigerat de nemesi. Scdo ostendit ex hoc manifestata esse alia vt contraria. Scda ibi. (Manifestũ aũt ex his.) Circa p̃mũ tria facit: ſm qd̃ tria ꝓposuerat de nemesi. Nam p̃mo ostendit quę sunt nemesibilia. Scdo declarat q̃bus sumus nemesici. Tertio inuestigat qualr se habẽtes sunt nemesici. Scda ibi. (Qm̃ õt ꝙ ãtiquũ.) Tertia ibi. (Ipsi autem nemesici.) Circa primũ duo facit: q2 p̃mo ostendit maxima bona non esse nemesibilia. Scdo declarat q̃ bona nemesibilia sunt. Scda ibi. (Sed de diuitijs.) Dicit g̃ ꝙ si nemesare est tristari de eo: qui videt̃ indigne bñ agere. i. indigne ꝓsperari. palã est ꝙ nõ est poſſe nemesare de oĩbus bonis. Sunt eni queda℥ bona: quę non habent̃ nisi a dignis: vt virtutes: quas sibi boni habẽt: ideo ait: ꝙ nullus habebit nemesi℥: si aliquis sit iustus: aut fortis: aut aliquã aliã virtutẽ accipiat: τ adhuc etiã nõ nemesabit de cõtrarijs: vt si aliquis fiat vitiosus: cuius rõ esse põt: q2 vitro hiq℥ est quedã cõgruitas. Na℥ sicut cõgruũ est bonos cõsequi pulchritudinẽ virtutũ. ita e ꝯgruitate nõ deuiat malos cõsequi spurcitias vitiorũ. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Sed de diuitijs τ potentia talib᷒ quorũcũq℥ bonorũ: vt simplr est dicere. Digni sunt boni τ habẽtes ea: que ſm naturã bõa: puta igenuitatem: τ pulchritudinẽ: τ quecũq℥ talia.

℄ Ostendit circa quę bona habet esse nemesis dicẽs: ꝙ est de diuitijs de potẽtia: τ de talibus quorũcũq℥ bonorũ: vt simplr est dicere boni sunt digni: possunt tñ haberi a malis: τ ab indignis: τ etiã non solũ sunt talia bona acquisita: vt diuitię: τ ciuilis potẽtia: sed etiã circa bona nãlia cõuenit esse nemesim. adeo addit ꝙ habentes ea bona. quę sũt ſ℥ nãm: puta ingenuitatẽ τ pulchritudinẽ: τ quęcunq℥ talia pñt pati nemesim ſm talia bona. ℄ Deinde cũ dicit.

℄ Quoniã aũt ꝙ antiquũ prope aliquid videt̃ ei qd̃ ſm naturã necesse habentibus idẽ bonũ: si superhabẽtes existant: aut propter hoc bene agant magis nemesare: magis enim contristãt nuper ditati: qui ab antiquo: τ per genus.

℄ Ostendit phs quibus sunt nemesici. Et duo facit ſm ꝙ aliquis duplr videt̃ indignus aliquo bono. P̃rimo ex nouitate status. Scdo ex iproportione eius ad illud. Scda ibi. (Et qm̃ quęlib℥ honorare.) Circa primũ tria facit: q2 p̃io ostẽdit nos esse nemesicos his. qui de nouo prosperãtur. Scdo ostẽdit nos adesse nemesicos circa nouiter hñtes diuersas: τ varias prosperitates. Tertio dat cãm dicti. Scda ibi. (Simulr aũt τ principes.) Tertia ibi. (Causa aũt q2.) Dicit ergo p̃mo: ꝙ q2 antiquũ videt̃ eẽ ꝓpinquũ ei: qd̃ est ſm nãm: necesse est, habẽtibus ipsu℥ bonũ: quod habẽt alij si nuper existant hñtes illd̃ bonũ: magis nemesare contra tales: ideo subdit: ꝙ magis nos contristant nuper ditati q̃ꝫ q ab antiq̃: τ ꝑ gen᷒ ditati fuerint. ℄ Dei. cũ.

℄ Similiter aũt principes: τ potentes: τ q multos amicos: τ qui multos bonos filios: τ qd̃cũq℥ taliũ: τ si ꝓpter hoc bonũ fiat ipsis eodẽ modo. Et eni℥ hi magis cõtristant: qui nuper diuites principantes ꝓpter diuitias principantes: q̃ꝫ q diuites ab ãtiquo. Silr aũt τ de alijs.

℄ Ostẽdit nos esse nemesicos circa exaltatos nuꝑ quantũ ad diuersas prosperitates dicẽs: ꝙ similr circa ꝑncipes τ potẽtes: τ qui habẽt multos amicos: τ multos bonos filios τ qd̃cũq℥ taliũ bonorũ: si eis ꝓpter hoc fiat aliqd bonũ. τ de nouo ꝓsperent̃ sumus nemesici circa illos: ideo subdit ꝙ magis contristant hoĩes nuper τ ꝑncipantes ꝓpter diuitias de nouo adeptas q̃ꝫ qui fuerũt diuites ab antiquo. Similr aũt dicendũ est de alijs bonis. ℄ Deide cũ dicit.

℄ Causa autem quia hi quidem viderẽtur sua habere. hi autẽ non. Quod non ita semꝑ videtur hr̃e verũ putat̃. Quare alij nõ sua habere.

℄ Dat causa℥ dicti. dictũ eni fuit supra: ꝙ nemesis est circa nuꝑ ꝓsperãtes. Cũ ergo sit dignũ τ cõgruũ℥: ꝙ quilib℥ habeat sua. indignũ aũt τ incongruu℥ ꝙ habeat non sua. nos nõ sumus adeo nemesici circa diuites ab ãtiquo: q2 hi vident̃ habere sua: sicut sumus circa nuper ditatos. q2 hi vident̃ hr̃e non sua. Nam ꝙ semper ita se hab℥: videt̃ esse verũ per se: τ ſm se tale. ideo diuitię antiquate ſm se vident̃ esse suo℥ ꝓprie possessorũ. igit̃ illi vident̃ habere sua: quare per locũ ab oppositis alij nuper ditati videntur habere non sua. ℄ Deinde cum dicit.

℄ Et qm̃ quęlib℥ bonorẽ nõ quocũq℥ dignu℥: sed est quedã ꝓportio: puta bonorũ pulchritudo non congruit iusto: s℥ forti τ nuptie differentes non nuper ditatis: sed generosos. Si igitur bonu℥ existens id: qd̃ nõ cõgruenter adeptus est: nemesibile.

℄ Ostendit esse nemesim erga eos: qui volunt adipisci aliquid improportionatũ. Et duo facit ſm ꝙ duas cõsiderationes circa hoc ponit. Scda ibi. (Et minorẽ cũ meliori.) Dicit ergo ꝙ quia nõ quilib℥ ẽ dignus quocũq℥ bonore℥ est quedã ꝓportio inter honoratũ τ honorem: vt puta pulchritudo armo℥ nõ cõuenit iusto. idest religioso: vt habẽs alia litteras: sed forti: τ differentes nuptię. idest solemnes: non competunt nuper ditatis: s℥ generosis. ideo posito ꝙ quis bonus existat. si adipiscat̃ honorẽ nõ sibi congruus est nemesibile ℄ Deinde cum dicit.

℄ Et minorem cum meliori litigare. Maxime quidem igitur eos: qui in eodẽ: vnde τ hoc di

ctum est. Aiacis fugit pugnā Thelamonide. Jupiter enim nemesauit quando melioꝛi luce pugnauerit. Si aūt non: ꝛ si qualitercūq3 minoꝛ cum maioꝛi: puta si musicus cū iusto: melioꝛ eni iustitia ꝙ musica. Quibus qdē igif nemesabūt: ꝛ ꝑꝑ qd ex his palā: h.n. ꝛ talia sūt.

¶ Ponit scðam consideratione: ꝙ nemesibile est minorē litigare cū maioꝛi: ꝛ potissime si sūt maiores in eo in quo litigant: vt si cōtenderet quantū ad opera bellica debilis cōtra fortē: ꝛ quantū ad stipendiū pauper cōtra diuitem inde est ꝙ Aiacis.i.dest ille homo fugit pugnā Thelemonide.i.dest illius dei: qꝛ Jupiter nemesiauit.i.dest indignabat̄. qñ aliquis pugnauerit cū luce: siue cū demone: vt sonat alia littera.i.dest cū aliquo deoꝝ: vel aliqua dearum quia sic cōtendere est: cotendere cum melioꝛi. Addit aūt ꝙ si nō cōtendat minoꝛ cū maioꝛi in eo: in quo est minoꝛ: sed in aliquo alio nullo est nemesibile: licz non tantum ei esset nemesibile: si musicus contenderet cum iustore ꝙ iustitia sit melioꝛ musica. ¶ Ultimo epilogat dicens: qui bus quidē igitur nemesabunt: ꝛ ꝑpter quid ex his palam. hec eni sunt nemesibilia: ꝛ talia qualia dicta sunt.

Ipsi aūt nemesici sunt: si digni existunt entes maximoꝛū bonoꝛū: ꝛ hec adepti. Similibus eniz dignificatos esse eos: qui nō similes nō iustum. Scðo autez si entes boni ꝛ studiosi existant. Judicant eniz ꝛ iusta odiunt.

¶ In parte ista phs ostendit: qui sūt nemesitici. Et duo facit: qꝛ pmo ponit tres consideratiōes ad cognoscendum qui sunt tales. Scðo dat quandā vlem maximā de nemesiticis. Scða ibi. (Et totalr significantes.) Circa primū tria facit fm ꝙ tres cōsiderationes ponit circa hec. Scða ibi. (Scðo autē si entes.) Tertia ibi. (Et si amatores.) ¶ Prima ꝯsideratio talis. Qꝛ illi sunt nemesitici: siue nemesici: si existunt entes digni maximoꝛū bonoꝛū: ꝛ h adepti vident alios nō similes: vt viles: ꝛ indignos hoīes dignificatos similibus bonis: quę ipsi adepti sunt. cuz ergo hoc non sit iustum nemesabūt sup illos. ¶ Deide cū. d. (Scðo autem si entes.) Ponit scðam cōsideratione3 dicens ꝙ si aliqui entes boni: ꝛ existunt studiosi: naturaliter sunt nemesitici super idigne prosperātes: ꝛ est ratio: quia tales iudicant bene: ꝛ odiunt iniusta. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et si amatores honoris: ꝛ apparentes actiones aliquas: ꝛ maxie si circa hec amatores honoris sint: que alij idigni existentes obtinent.

¶ Ponit tertiā consideratione: ꝙ si aliqui existunt amatores honoꝛis: ꝛ appetentes actiones aliquas sunt nemesitici. ꝛ maxime sunt tales amatores honoꝛis circa ea: quę alij indigni existētes obtinent: importat eni nemesis quandam indignatione. Hoīes aūt appetentes honoꝛari in aliquo idignant: si idigni honoꝛant̄ in illo. ¶ Deide cū dic.

¶ Et totaliter significātes ipsi seipsos: quibus alios non significant nemesitici his ꝛ pro his: ꝑpter qð ꝛ seruiles: ꝛ praui: ꝛ non amatores honoꝛis nemesitici. Neq3 enim tale est: quo seipsos putant dignos esse.

¶ Dat quandā vniuersalē maximā ad cognoscendū q sūt tales dicens: ꝙ totalr ꝛ vniuersalr ipsi significantes seipsos rebus: quibus eos non significant inest: ꝙ hoīes seruiles ꝛ praui non amatores honoꝛis non sunt nemesitici: qꝛ non est aliquid tale qð sit magnū ꝛ arduū: quo seipsos dignos esse putēt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Manifestū autē ex his: de quibus isfortunātibus ꝛ male agentibus: aut non obtinentibus gaudere: vl' sine tristitia se habere opoꝛtet. Ex dictis enim opposita sunt manifesta.

¶ Ostendit ꝙ ex his: quę dicta sunt: de facili nobis innotescunt alia: vt contraria eoꝛū. Nam si scimus de quibus: ꝛ quoꝛū bonis hoīes indignant̄. manifesta erunt opposita. vz. de quibus: ꝛ ð quoꝝ malis hoīes letāt̄. Et circa h duo facit: qꝛ primo facit qð dictum est. Scðo docet nos ex dictis reddere iudicē imisericoꝛdē cōtra aduersariū. Scða ibi. (Quare si iudices.) Ait ergo: manifestū esse ex his: q̄ dicta sunt: de quibus infoꝛtunitatibus: ꝛ male agentibus: aut non obtinentibus qð volunt opꝫ hoīes gaudere ꝛ hr̄e se sine tristitia. Nam cum hec sint opposita his: quę dicta sunt: ex dictis hec opposita sunt māifesta. ¶ Deide cū di.

¶ Quare si iudices tales effecerit orō ꝛ dignificātes: ꝛ in qb' miseri ondat idignos: q entes obtinere dignos aut nō obtinere: ipole miseri.

¶ Docet nos ex his: quę dicta sunt: reddere iudicē imisericordē ꝯtra aduersarios nostros dicens: ꝙ si oratio nostra vel sermo noster: vt sonat alia littera: effecerit iudices tales: quales nostrū ꝑpositū postulat: ꝛ significantes misereri. i. ꝛ etiā dat ꝙ iudices dignatent̄ misereri aduersarijs i.dest sermo noster attēdat aduersarios nostros indignos quidē entes obtinere ea: in quibus iudex vult eis misereri ꝛ ostēdat eos non esse dignos obtinere ea: impole misereri. i.dest non poterit iudex misereri eis. Quō aūt ostēdi potest aduersarios indignos esse: scientibus ea: quę dicta sūt non est difficile.

Palamq3: ꝛ de quibus inuident: ꝛ quibus: ꝛ qualiter habentes: si quidem est inuidia tristitia quedam super bona actione apparente dictoꝝ bonoꝛū circa similes: non vt aliquid sibi: sed propter illos.

¶ In parte ista vult determinare phs de inuidia. Et duo facit: qꝛ pmo continuat se ad dicenda. Scðo exequitur de intento. Scða ibi. (Inuidebunt quidē.) Dicit ergo palaz esse: de quibus hoīes inuidēt: si reducamus ad memoriaz quę dicta de inuidia. vz ꝙ inuidia est tristitia: quędā sup apparente bona actione dictoꝝ bonoꝛū. i. de dictis bonis: circa qð conuenit esse inuidiam: ꝛ hoc circa similes: nō vt aliquis sibi: sed ꝑpter illos: quibus inuidet: qð totū patere pōt ex his: quę dicta sunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inuidebunt quidez eni tales: quibus sunt alij qui similes: aut vident̄. Similes aūt dico fm genus: fm cognitionē: fm staturā: fm habitū fm opinionē: fm ea que existunt.

¶ Exeqt̄ de intento: ꝛ tria facit fm ꝙ tria ꝑponit: exequēda esse de inidia. Nā p̄ ondit qualr se hn̄tes inuident. 2° declarat de quibus iuidēt. 3° māifestat qb' iuidēt. Scða ibi. (De quibus quę inuident.) Tertia ibi. (Mihi autez ex quibus.) Circa primū duo facit. Naz pmo in generali ostendit qualr se habentes homines inuidēt. Scðo in speciali. Et circa hoc ponit ꝗplures ꝯsideratiōes. Scða ibi. (Et quibus in modico.) Dicit ergo: ꝙ illi sic se habētes inuidebūt

videbunt: qui sunt tales q̄bus sunt: aut videtur aliqui similes. et exponit se dicens. Similes aūt dico fm genus: fm cognitionem: fm staturā: fm habitū: fm opionē: et fm gloriā. vt ꝗ alia lrā: et fm aliā q̄ existūtur in hoib⁹. ¶ Deinde cū dic.

¶ Et quibus i modico deficit: ꝗ nō omnia existunt: ꝓpter qd̄ magna agētes et bene fortunātes inuidiosi sunt: oēs enim putant sua ferre.

¶ Ponit in speciali circa hoc q̄plures cōsideratiōes: et sex facit fm ꝗ sex considerationes ponit. Scḋa ibi. (Et amatores honoris.) Tertia ibi. (Et opinati sapientes.) Quarta ibi. (Et vniuersalr amatores.) Quinta ibi. (Et pusillanimes.) ¶ Prima ꝯsideratio talis. Qꝫ illi sūt inuidi qb⁹ in modico deficit: ꝗ non oīa existunt eis: sicut sunt hoīes bene fortunati: et diuites: qui fere in omnibus sua desideria complent: idcō subditur: ꝗ magna agentes: et bene fortunantes inuidiosi sunt etc. Ratio quia tales putāt omnia fore sua: credunt enim ꝗ omnia: que sunt alioꝝ: debeāt attribui eis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et qui honorantur in aliquo differenter: et maxime in sapientia: aut felicitate.

¶ Ponit scḋam cōsiderationē: ꝗ illi sunt inuidi: qui honorantur in aliquo differenter. idest qui excellēter: et maxie honorantur in sapientia. aut felicitate: habꝫ enī hec considerato eandeꝫ rationē cum prima. nam sicut honorati excellenter credūt esse digni omnibus. ideo videntes deficere in aliquo bono: qd̄ vident in alio inuidēt ei. Diligēter est aūt cōsiderandū ꝗ nō: aut sapientes et felices eē inuidos: sꝫ q honorāt. ac si eēnt felices et sapiētes. ¶ Dei. etc.

¶ Et amatores honoris magis inuidiosi q̄ꝫ nō amatores honoris.

¶ Ponit tertiā ꝯsideratiōē: ꝗ amatores honoris magis inuidiosi q̄ꝫ non amatores honoris: ratio aūt huiꝰ est in promptu. Nā honor est signū excellētie. inuidia aūt ex hoc fit ꝗ homines volunt excellere alios. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et opinati sapientes: sunt eniꝫ amatores honoris in sapientia.

¶ Ponit quartaꝫ ꝗ inuidi sunt opinati sapientes. Sumit aūt hec cōsideratio fulamentū ex tertia consideratione. Naꝫ qui credunt sapientes: amant honorari in sapientia. ꝓpter quod conuenit eos esse inuidos: quia inuidia concomitatur honoris amorem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et vniuersaliter amatores fame circa aliqd inuidiosi circa hoc.

¶ Ponit quintam: ꝗ vniuersalr amatores fame circa aliquid sunt inuidiosi circa hoc: in quo volunt esse in fama: cuius ratio est: quia qui volunt esse in fama in aliquo volunt honorari in illo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et pusillanimes: omnia enim magna videntur ipsis esse.

¶ Ponit sextā: ꝗ pusillanimes sunt inuidi: et est ratio: quia ipsis omnia videntur esse magna: inuidia aūt ex hoc ꝯsurgit. nā vt aliqui ꝗ aliq excellāt ipsꝫ. inuidia. n. nō occidit: nec stimulatur nisi ꝓualuit: vt eum: cū fit fantasia ꝗ sit: vel esse possit aliquo modo minore aliqs. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De quibus autem inuident bona quidem dicta sunt. In quib⁹ eniꝫ amant esse in opione: et amantes honorari in operibus et appetūt opinionē: et quecūqꝫ eufortunia sūt fere circa oia inuidia est: et maxime q̄ ipsi: aut appetunt: aut ꝗ opꝫ se habere putāt: aut quoꝝ possitione in modico ipsi excellunt: aut in modico deficiūt.

¶ Ostendit de quibus est inuidia dicēs: ꝗ bona: de q̄bus homines inuident sunt dicta: in quibus homines amant esse in opinione. idest in fama: quia volunt credi tales. Et etiaꝫ illa bona sunt talia: in quorū operibus amant honorari: et appetunt opionē: sunt enim excellentia bona vt fortitudo: et talia: de quibus potissime est inuidia. Naꝫ de hiꝰ bonis homines volunt esse in opione: quia volūt credi tales esse: et volunt habere opionem: quia non sufficit: ꝗ hō credatur fortis fm opinioneꝫ alioꝝ: sed vellet ꝗ sibi ipsi inesset talis fantasia: vel talis opinio: ꝗ crederet seipsum fortem: et etiam vellet honorari in operibus fortitudinis. Addit aūt ꝗ quecūqꝫ sunt eufortunia. idest bone fortune sunt ea. circa que est inuidia. imo fere inuidia est circa cōmunia: quia sola misericordia caret inuidia circa ea: que ipsi homines potissime appetunt: aut putant ꝗ oporteat eos habere illa: et potissime si possidendo illa bona in modico excellunt: aut in modico deficiunt. nam nimis excellentes: nec nimis deficientes inuident rusticis: nec est cōsuetum: ꝗ rustici inuideant philosophis.

Manifestū aūt et quibus inuident: similis eni: ꝓpinquis eni et tēpore et loco: et etate: et opione inuidēt. Unde dictum est: ꝗ cognatū eni inuidere scit. et ad quos sūt in amore honoris. Sunt enim in amore honoris ad dictos.

¶ In parte ista ostendit phs: quibus hoīes inuident: et tria facit: qꝛ primo facit qd̄ dictum est. Scḋo ex hoc ostendit quibus non inuideant. Tertio ponit cōsiderationes speciales ad cognoscenduꝫ: ad quos est inuidia. Scḋa ibi. (Ad eos aūt qui.) Tertia ibi. (Quoniā autē ad cōtra.) Dicit ergo ꝗ vt patet per habita: vbi hec sunt quasi simul enarrata: ꝗ homines inuident ꝓpinquis: tempore: loco: etate: et opinione. idest gloria: vel opinione: quia homo non inuidet: nisi eis quibus aliquo modo reputat se esse propinquum. Unde in prouerbio dictū est ꝗ cognatū. idest ꝓpinquuꝫ inuidere scit. Nā huiꝰ inuidet eis qui appropinquāt et assimilantur sibi in gloria: vel malus bonis: est enī inuidia respectu eoꝝ: ad quos sunt in amore honoris. idest supra quos volunt honorari supra eos: qui sunt eiusdē temporis: eiusdem etatis: et sic de aliqs. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ad eos aūt qui in millesimo anno erant: vel ad futuros: aut mortuos nullus: neqꝫ ad eos qui apud Herculis colūnas: neqꝫ quorū nullum putant apud ipsos: aut apud alios deficere: neqꝫ quorum multum excellere. Eodē modo et ad hos et circa talia.

¶ Quoniam manifestum est ad quos est inuidia: ostendit ex hoc ad quos non est. nam ad eos qui in millesimo āno erāt in preterito. et ad futuros: et ad mortuos nullus inuidet. Dicebat enī: ꝗ inuidia est ad eos: qui sunt simul et ꝓpinq tempore: neqꝫ ad eos: qui sunt apud Herculis colūnas est inuidia: qꝛ vt dicebatur inuidia requirit propinquitatē in loco: neqꝫ hoīes inuident eis: quos opinantur: et putant multū et multū excellere: vel multū deficere. nam vt dicebatur inuidia requirit propinquitatē opionis. idest reputationis fm vnū modū exponēdi: et qd̄ dictum est de istis eodē modo dicendū est de aliqs. nam inuidia nō est ad quoslibꝫ: sꝫ ad hos ad quos aliquo modo appropinquāt: et est circa talia bona: sed que appropinquant eis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autē ad circa agonizantes: & circa affectantes: & totaliter ad eadez appetentes sūt in amore honoris: necē maxīe his inuidere: ppter qd̄ quidē dictum est: & figulus figulo.

¶ Ponit circa hoc speciales maximas. Et duo facit: qr pri mo facit quod dictū est. Scd̄o docet nos prouocare dn̄os & iudices: vt non misereant̄ aduersarijs nr̄is. Secūda ibi. (Palam aūt & de quibuscūq̄ &c.) Circa primū quattuor facit: sm̄ q̄ quattuor cōsiderationes ponit. Scd̄a ibi. (Et his qui cito.) Tertia ibi. (Et quibus autem.) Quarta ibi. (Et his qui aut hn̄t.) Dicit ḡ p.q̄ hoīes sunt in amore honoris 3agonizātes: & ɔtra affectātes. & totalr̄ ad eā appetētes. Necē est enim hoīes maxime inuidere his: quia appetunt eadem: que ipsi agonizant: vt habeant illa: volūt eni hoīes excellere tales. & amant honorari super eos. ideo dictum est: q̄ figulus inuidet figulo. nam figulus agonizat: & certat: vt accipiat lucra alteri⁹ figuli. est ergo hec maxima q̄ hoīes inuidēt appetentibus: q̄ ipsi appetūt. ¶ Dein. &c.

¶ Et his cito ꝗ̄ cito: qui aūt vix obtinent: aut non obtinent.

¶ Ponit scd̄am: q̄ illi qui vix: & cū pena aliquid obtinent: sicut grossi hoīes inuident ingeniosis. ¶ Deinde cū dicit

¶ Et quibus aūt possidentibus: aut diuidentibus obprobrium ipsis. Sunt autē & isti ppe siles: manifestū enim: q̄ penes ipsos nō adipiscunt̄ bonū. Quare hoc ɔtristans facit inuidiā.

¶ Ponit tertiam: q̄ hoīes inuident his qui possident aliq̄ & diuidunt: & distribuunt illa. ex qua distributione & possessione resultat obprobriū ipsis. Nā si alicui esset obprobrium: q̄ aliquis possidet dominiū alicuius ciuitatis: & distribuit bona ciuiū: opz illum esse similem illi. Naz nō existentibus in aliquo gradu dignitatis: non est obprobriuz. si alij dominant̄. Addit autē: q̄ tales existentes in aliqua excellentia: quibus est obprobriū: si alij dominant̄ penes tales dn̄os nunꝗ̄ adipiscunt̄ bonū cōmune. ergo contristatus de h̄ mouet̄ ad inuidiā circa dn̄antes. ¶ Deide. c. d.

¶ Et his qui aut habent hec: aut possederūt: q̄ ipsi conueniebant: aut possidebant aliquando ppter quod in moribus: & qui multa expenderunt in idem his: qui pauca inuident.

¶ Ponit quartā: q̄ hoīes inuident his qui habēt: aut possident ea: que cōueniebant ipsi: aut ipsi aliqn̄ possidebant illa: ideo senes qui aliquādo habuerunt robur: & pulchritudinē corporis: inuident iunioribus habentibus talia: & qui multa expenderunt in aliquibus negocijs: inuident his: q̄ in eisdem expenderūt pauca. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Palam autem & de quibus gaudent: qui tales: & in quibus: & qualiter habētes. Quō eni non habentes tristant̄: sic habentes delectabūtur. Quare si ipsi quidē efficiantur habere sic: qui aut misericordiā recipere: aut obtinere aliquid bonorum dignificātur: sicut qui dicti palam: q̄ non obtinebunt misericordiā a dn̄is.

¶ Adaptat que dixerat ad negociū rhetoricum docendo nos per ea prouocare iudices & dominos vt nō misereantur aduersarijs nostris dicens: q̄ palaz est. de quibus gaudent: qui sunt tales: vt qui sunt inuidi: & in quibus: & qualiter habentes. Nam cū3 per habitus manifestū sit: quō se habentes delectabūt̄: qui de cōtrarijs: & si nos scimus de quibus homines delectant̄: & tristātur: sic poterimus dominos & iudices efficere tales: q̄ sic se hn̄t q̄ tristātur de bonis aduersariorum: & delectent̄ de malis aduersarij no stri. q̄ dignificāt̄ recipere misericordiā: aut obtinere aliqd̄ bonorū palā: q̄ non obtinebunt misericordiā a dominis: quia sicut qui dicti sunt: vt illi: quibus alij inuident: nō obtinent misericordiā ab inuidentibus. sic aduersarij nō obtinebūt miām a iudicibus: q̄s ꝓuocam⁹ ad eoꝝ inuidiā.

¶ Qualiter autem habentes zelant: & qualia: & super quibus huic manifestum.

¶ In parte ista determinat ph̄s de zelo: & duo facit: qr pmo determinat de cōtrario eius: vt despectione. Scd̄a ibi. (Cōtrariuz aūt emulationi.) Circa primū duo facit: qr pmo enumerat determinanda de zelo. Scd̄o diffinit zelū: & exequit̄ de illis. Scd̄a ibi. (Si eniz est zelus.) Dicit ergo: q̄ qualiter habentes zelant: & qualia sunt zelātia: & sup quibus hoīes zelant: manifestū est hinc: vt ex dicēdis. ¶ Deide cū dic.

¶ Sic enim zelus tristitia quedam super apparenti presentia bonorū honorabiliū cōtingētiū sibi accipere pp similes natura: non quia alij: sed quia non etiam sibi sunt.

¶ Diffinit zeluz: & manifestat illa tria: que pmiserat: & tria facit: quia primo dat diffinitionē. Scd̄o ex diffinitione data temperat zeluz & inuidiā. Tertio declarat illa tria: que proposuerat. Scd̄a ibi. (Propter que & epiches.) Tertia ibi. (Necesse vtiqz zelatiuos.) Dicit ergo: q̄ zelus est tristitia quedam super apparenti presentia bonorum honorabilium cōtingentiū sibi accipere ppter similes natura. Nam illa bona sunt zelabilia: que non habent̄ cōmuniter ab hominibus: sed contingit ea aliquē hominē h̄re quib⁹ bonis alij hoīes ei similes in natura carēt. Alia aūt littera habet circa similes natura: & posset habere bonum intellectum: quia non zelamus bona: nisi possibilia haberi a similibus in natura nobiscum. Addit aūt q̄ huius tristitia de tali non consurgit quia nō alij sed quia non sibi: zelus enim nollet habentē bona carere illis: quia tunc eēt inuidus. sed dolet se non adipisci illa. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Propter quod & epiches est zelus & epichorum. Inuidere autem prauuz & prauorū. hic quidem enim seipsum preparat ppter emulationē: vt obtineant bona: hic autez vt ꝓximus non habeat propter inuidiam.

¶ Ex diffinitione data comparat zelum ad inuidiam. naz zelus est epiches & epichorū: quia est iustus & iustorū: inuidere autem prauū & prauorum: & est ratio quia hic scilicz zelatiuus preparat seipsum ppter emulationē: & desideriū quod habet vt obtineat bona: qd̄ totum iuste fuit. hic aūt scz inuidus: vult ppter inuidiam q̄ proximus non habeat illa bona qd̄ est qd̄ prauū & iniquū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Necesse vtiqz zelatiuos quidē esse dignificātes seipsos bonis: que non habēt. Nullus eni dignificat ea: que vn̄r impossibilia: ppter qd̄ iuuenes & magnanimi tales.

¶ Declarat illa tria: que pmiserat. vnde tria facit: qr pmo ostendit: qui sunt zelatiui: & qualr̄ se habentes zelant. Secūdo declarat que sunt bōa zelabilia. Tertio manifestat qui sunt zelabiles. Secūda ibi. (Si autē sunt zelabilia.) Tertia ibi. (Manifestū āt & zelabiles.) Circa primū tria facit: sm̄ q̄ tres considerationes ponit. Scd̄a ibi. (Et quibus

bus existent.) Tertia ibi. (Et quos illi.) Dicit ergo: quod illi sunt zelatiui: qui dignificant seipsos bonis: quae non habent: quia nullus dignificat se habere ea: quae videtur impossibilia: senes ⁊ pusillanimes non sunt zelatiui: quia tales nihil se sperant obtinere. Iuuenes autem ⁊ magnanimi sunt tales: idest sunt zelatiui. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quibus existunt talia bona: que preciosis digna sunt viris. Sunt autem talia diuitie: ⁊ multorum amicitia: ⁊ principatus: ⁊ quecunque talia: vt enim conueniret ipsos bonos esse: quae conueniebant bene habentibus: zelant talia bonorum.

¶ Ponit secundam considerationem dicens: quod illi sunt zelatiui: quibus existunt talia bona: quae sunt digna preciosis viris: talia autem sunt diuitiae: amicitia multorum: ⁊ principatus ⁊ quaecunque talia. Nam ista ⁊ si habeantur a malis: non tamen est dignum eos habere nisi viros preciosos. Cum igitur sit conueniens ipsos habentes talia esse bonos: quia non conueniunt talia nisi habentibus ⁊ virtuosis: habentes diuitias: ⁊ huiusmodi zelant bona: virtutes: ⁊ talia bonorum: quia ipsi habentes sunt digni talibus bonis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quos alii dignificant: ⁊ quorum progenitores: aut cognati: aut familiares: aut genus: aut ciuitas: honorabiles emulatiui circa haec: conuenientia enim putant sibi esse: ⁊ digni his.

¶ Ponit tertiam: quod illi sunt zelatiui: quos alii dignificant et quorum progenitores: aut cognati: aut familiares: aut genus: aut ciuitas: honorabiles reddit. Sunt enim tales zelatiui: ⁊ zelatiui circa haec: idest circa bona honorabilia: ⁊ est ratio quia putant talia esse bona conuenientia sibi: ⁊ credunt quod sint digni his bonis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si autem sunt zelabilia honorabilia bona: necesse virtutes esse tales: ⁊ quecunque aliis proficua ⁊ beneficatiua: honorant enim beneficos ⁊ bonos: ⁊ de quocunque bonorum fruitio proximis est: velut diuitie: ⁊ pulchritudo magis sanitate.

¶ Ostendit quae sunt zelabilia bona dicens: quod si bona zelabilia sunt bona honorabilia: necesse est virtutes esse tales: idest zelabiles: ⁊ etiam sunt zelabilia: quaecunque bona sunt aliis proficua: ⁊ benefactiua. Et est ratio: quia homines honorant homines beneficos: ⁊ bonos: idest eos quibus est bonorum fruitio: vt habetur alia littera: si illorum bonorum est fruitio proximis. Aliter enim talia bona non essent honorabilia. Et quia de ratione zelabilis est: quod sic honorabilis sint inquantum de eis adest quaedam fruitio proximis: diuitiae ⁊ pulchritudo sunt magis zelabilia quam sanitas: quia sanitate alterius non fruimur: fruimur tamen pulchritudine ⁊ diuitiis. ¶ Dei. ⁊c.

¶ Manifestum autem ⁊ zelabiles. Sunt autem que dicta sunt hec. puta fortitudo: sapia: principatus: principes enim multos possunt beneficiare duces exercitus: rectores omnes: qui talia possunt.

¶ Ostendit qui sunt zelabiles: ostensum enim est: qui sint zelatiui: idest qui sunt zelantes honorabilia bona: ⁊ ostensum est quae sunt zelabilia bona: restat ostendere: qui sunt homines zelabiles: idest qui sunt illi: in quibus sunt talia: quae zelantur ab aliis. Circa hec autem tria facit secundum quod tres considerationes ponit. Secunda ibi. (Et quibus multi.) Tertia ibi. (Et quorum laudes.) ¶ Prima talis. Ex manifestum est: qui sunt: qui possederunt talia bona. vt bona honorabilia. ⁊ sunt aliis proficua. Sunt autem talia bona: quae dicta sunt: ⁊ quae sunt aliis proficua: fortitudo: sapientia: principatus. Nam principes multos possunt beneficiare: ⁊ duces exercitus: ⁊ quibus debet esse sapientia: omnes isti sunt illi: qui possunt talia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quibus multi similes volunt esse: aut multi noti: aut amici multi: aut quos multi mirantur aut quos ipsi mirantur.

¶ Ponit secundam considerationem: quod illi sunt zelabiles quibus multi volunt esse similes ⁊ multi noti: ⁊ multi amici. Et quos multi mirantur propter earum excellentiam. Et si non mirantur eos multi: mirantur tamen eos ipsi: qui talibus sunt zelabiles. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quorum laudes ⁊ commendationes dicuntur aut a poetis: aut a scriptoribus verborum.

¶ Ponit tertiam: quod illi sunt zelabiles: quorum dicuntur laudes: ⁊ commendationes: aut a poetis per metra: aut a scriptoribus verborum prosaice. vtroque enim modo fit commendatio prosaice ⁊ metrice. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Despiciunt autem contraria. Contrarium autem emulationi despectio est: ⁊ emulari ei quod est despicere.

¶ Determinat de despectione: quae contrariatur zelo: ⁊ tria facit. quia primo dicit: quae sunt despectibilia. Secundo ostendit quae sunt despicientes. Tertio manifestat qui sunt despecti. Secunda ibi. (Necesse autem.) Tertia ibi. (Et bonorum.) Dicit ergo: quod cum dicta bona sunt zelabilia contraria eorum despiciuntur. ⁊ sunt despectibilia. Nam despectio est contraria zelo: ⁊ emulari contrarium est ei quod est despicere. ergo contrarium delectabilis erit despectibile. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Necesse autem qui ita habent vt zelentur despectiuos esse eorum.

¶ Ostendit qui sunt despicientes dicens: quod necesse est eos esse despectiuos aliorum: qui ita se habent vt zelentur propter magnitudinem bonorum existentem in ipsis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et in his quicunque habent mala contraria bonis zelabilibus: propter quod sepe despiciunt bene fortunatos: cum sine honorabilibus bonis adsit ipsis fortuna. Per que quidem igitur passiones fiunt ⁊ dissoluuntur: ⁊ ex quibus persuasiones fiunt de ipsis dictum est.

¶ Ostendit qui sunt despecti dicens: quod tales zelabiles sunt despectiui bonorum quicunque habent mala contraria bonis zelabilibus: ⁊ potissime despiciunt eos: qui contrariantur talibus bonis: ⁊ inde est: quod sepe homines zelabiles despiciunt diuites ⁊ bene fortunatos: si sunt stulti: ⁊ praui: ⁊ adsit ipsis bona fortuna sine honorabilibus bonis. ¶ Ultimo epilogat dicens: quod dictum est per quae fiunt passiones ⁊ dissoluuntur: ⁊ ex quibus passionibus: ⁊ de ipsis passionibus: idest de numero ipsarum passionum fiunt persuasiones: quae per artem datam possumus scire persuadere per ipsas.

Mores quales quidem ⁊ passiones ⁊ habitus secundum etates ⁊ fortunas pertranseamus post hoc.

¶ Ut supra dicebatur per omnia imitantia mores conuenit persuadere. Cum ergo mores imitent non solum passiones: sed etates ⁊ fortuna post tractatum de passionibus determinat post hoc de etatibus ⁊ fortunis: ⁊ tria facit: quia primo continuat dicta dicendis. Secundo quae dixerat manifestat per exempla. Tertio exequitur de intento. Secunda ibi. (Dico autem passiones.) Tertia ibi. (Iuuenes quidem igitur.) Dicit ergo quod mores fiunt quales quidam: vt boni vel mali: ⁊ passio.

nes quales quęda ſm ętates: ⁊ fortunas poſt hec.ideſt preter tractatū de habitibus: ſiue de virtutibus: qui habitus fuit in primo libro. cum determinabatur de negotio laudatiuo: ⁊ poſt tractatū de paſſionibus: qui habitus eſt in principio huius ſcdi pertranſeamus determinando de ętatibꝰ ⁊ fortunys. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dico autem paſſiones quidem iram: concupiſcentiam: ⁊ talia: de quibus diximus prius habitus: virtutes: ⁊ malitias. Dictuȝ eſt autē ⁊ de his prius: ⁊ qualia eligunt ſinguli: ⁊ quorum operatiui: etates aūt ſunt iuuentus: ⁊ acime: ⁊ ſenectus. Fortunam auteȝ dico ingenuitatem: ⁊ diuitias: ⁊ potentias: ⁊ contraria his ⁊ omnino eufortunium ⁊ infortunium.

¶ Exponit quę tetigit exemplificando de eis dicēs. Dico autem paſſiones quidē irā: ⁊ cōcupiſcentiā: ⁊ talia: de quibus diximus prius: vt in principio huius ſcdi libri. Habitꝰ aūt voco virtutes ⁊ malitias. dictuȝ eſt etiam de his prius in tractatu de laude: ⁊ etiam dictum eſt: qualia ſinguli eligūt ⁊ quorū ſunt ſinguli operatiui per hųꝰ paſſiones ⁊ habitus. Et exponit etiā quę ſūt ętates dicēs: ꝙ ętates ſūt iuuētus ⁊ ſenectus: ⁊ acimę: ſiue conſiſtentia. vt habet alia littera. ideſt ſtatus intermedius inter iuuentutē ⁊ ſenectuteȝ: fortunaȝ aūt vocat ingenuitatem: vt ꝙ aliquis ſit nobilis genere: ⁊ diuitias: ⁊ potentias: ⁊ etiam cōtraria his: ⁊ oīno eufortuniu ⁊ infortuniū. Nam omnia talia pertinent ad fortunam bonam vel malam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Iuuenes quidem igitur ſm mores ſunt concupiſcitiui: ⁊ quales facere: ⁊ quecūqȝ cōcupiſcūt: ⁊ earum que circa corpus concupiſcentiaruȝ: maxime ſectatores ſunt earum: que circa venerea: ⁊ incontinentes huiuſmodi.

¶ Exequitur de ętatibus ⁊ fortunys. ⁊ duo facit: quia primo exequitur de ętatibus. Scdo de fortunys. Scda ibi. (De his autem. quę a fortuna.) Circa primū tria facit: ſm ꝙ tres ſunt ętates. vȝ. iuuentus: ſenectus: ⁊ ſtatus intermedius. primo ergo determinat de moribus iuuenū. Scdo de moribus ſenum. Tertio de moribus exiſtentium in ſtatu medio. Scda ibi. (Senex autem.) Tertia ibi. (Qui a aūt in ſtatu.) Circa primū tria facit. qꝛ primo ponit mores ſequentes iuuenes ratione concupiſcibilis. Scdo oñdit mores ſequentes eos ratione iraſcibilis. Tertio rōne inexperientię. Scda ibi. (Et animoſi.) Tertia ibi. (Et non maligni moris.) Circa primū duo facit: quia primo narrat cōcupiſcentias iuuenum. Scdo modum concupiſcendi. Secunda ibi. (Facile aūt pmutabiles.) ¶ Circa primū notādū ꝙ ſm concupiſcibile iuuenes ſequūtur mores. qꝛ ſunt vale cōcupiſcitiui. ⁊ ſunt quales. ideſt ſunt potentes. vt ſonat alia littera facere quęcunqȝ concupierunt. Oſtendit autem quarū concupiſcentiarū ſunt ſectatores: quia earū quę ſunt ſm corpus: ⁊ maxime earū: quę ſunt circa venerea: ⁊ iuuenes huiꝰ ſunt incōtinentes. ¶ Deide cū dic.

¶ Facile auteȝ permutabiles: ⁊ ſaturabiles ad concupiſcentias: ⁊ vehementer quidem cōcupiſcunt: celeriter autem deſinunt. Acute enim voluntates: ⁊ non magne: ſicut que laborātiū ſites: ⁊ fames.

¶ Dat modum concupiſcentię iuuenū. Nam modus eoꝝ eſt: ꝙ ſunt facile permutabiles: ⁊ cito ſaturabiles a concupiſcentia. Nam ſicut habȝ naturā ⁊ corpus facile trāſmutabilē: ita de facili tranſmutanť ſm concupiſcētias: vehementer ergo concupiſcunt: ſed celeriter deſiſtunt. habent enim acutas voluntates: ſed non magnas: quia non multum durant eis tales appetitus. accidit ergo eis ſicut laborantibus quantū ad famem: ⁊ ſitim. Nam infirmi modo volunt vlum cibum: modo volunt guſtare de hoc potu nunc de alio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et animoſi: ⁊ acute ire: ⁊ quales aſſeq in pecunia: ⁊ minoris ſunt ire: ꝓpter amoreȝ enim honoris non ſuſtinent: cuȝ paruipenduntur: ſed indignantur: ſi putant iniuſta pati.

¶ Oſtendit qui mores ſequuntur iuuenē iraſcibileȝ: ⁊ tria facit: quia primo oſtendit eos eſſe animoſos. Scdo oſtendit eos eſſe amatores victorię ⁊ excellentię. Tertio oſtendit non diligere adeo pecuniā: ⁊ alia vtilia. ſicut diligunt victoriam ⁊ excellentiaȝ. Scda ibi. (Et amatores.) Tertia ibi. (Et ambo hęc.) Dicit primo ꝙ iuuenes ſunt animoſi ⁊ acutę irę: ⁊ ſunt quales. ideſt ſunt faciles ad ſequendum quod appetunt: ⁊ ſunt minores impetu irę. ideſt deficiunt ab impetu irę non potentes irę reſiſtere. Ratio autē quare ſunt animoſi. ⁊ acute irę eſt: quia ꝓpter amoreȝ honoris non ſuſtinent cum paruip. nduntur: ſed indignātur ſi putant iniuſta pati. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et amatores victorie: quideȝ ſunt honoris: maxime autem amatores. Excellentiā enī cōcupiſcit iuuētus: victoria aūt excellēna q̄dam.

¶ Ponit ſecundā conſiderationem: ꝙ iuuenes ſunt amatores victorię: ⁊ eſt ratio: quia iuuentus concupiſcit excellentiā. victoria aūt q̄dā excellētia eſt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et ambo hec magis q̄ȝ amatores pecuniarū minime autem amatores pecuniarū: ꝓpterea ꝙ nondum indigentiā experti ſunt: quēadmodū Pitaci habȝ eloquium ad Amphiraum.

¶ Ponit tertiaȝ conſiderationē: ꝙ iuuenes magis diligūt ambo hęc. ſcȝ excellentiam ⁊ honorē q̄ȝ ſint amatores pecuniarū. imo minime ſunt amatores pecuniaruȝ: ⁊ eſt ratio. quia nondū ſunt experti indigētiā. ſicut eloquium Pitaci. ideſt illius poete habet ad Amphiaraū. ideſt ad illaȝ ciuitatem: quā cōmendabat ille poeta: vel forte reprehendebat de experientia indigentia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et non maligni moris: ſed facilis moris: ꝓpterea ꝙ nondū vidit multas nequitias.

¶ Quia fecerat mentionē de inexperiētia iuuenuȝ. oſtēdit qui mores ſequuntur iuuenes propter inexperientiam. Et quia ex inexperientia ſequitur aliqueȝ eſſe bonę ſpei: ⁊ magis viuere mori: ⁊ conſuetudini q̄ȝ rationi: ideo tria facit: quia primo oſtendit qui mores ſequuntur iuuenes ratione inexperientię. Secundo qui mores ſequuntur eos ratione bōe ſpei. Tertio q mores ſequunť eos: ex eo ꝙ viuūt magis mori: ⁊ conſuetudini q̄ȝ rationi. Secunda ibi. (Et bone ſpei.) Tertia ibi. (Et magis eligant.) Circa primaȝ duo facit ſm ꝙ duas conſiderationes ponit. Secūda ibi. (Et facile creditiui.) ¶ Prima conſideratio talis. Qꝛ iuuenes non ſunt maligni moris. ſed facilis: de facili enim perſuadetur eis: ⁊ eſt ratio: quia iuuenis eſt inexpertus: ⁊ nondum vidit multas nequitias. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et facile creditiui: ꝓpterea: ꝙ nondū in multis decepti ſunt.

¶ Ponit ſecundam conſiderationem: ꝙ iuuenes ſunt facile creditiui: ⁊ eſt ratio: quia ſunt inexperti. iuuenes enī ſunt: nondum enim ſunt in multis experti.

Et bone spei: sicut enim violenti: ita percalidi sũt iuuenes a natura.

¶ In parte ista ostendit phs iuuenes esse bone spei. Et duo facit: qz primo facit qđ dictum est. Scđo ostendit qui mores sequũtur iuuenes: ex eo ꝙ sunt bone spei. Scđo assignat ratonẽ dicti. Scđa ibi. (Sicut enim violenti.) Circa qđ tria facit ßm ꝙ tres ratões assignat. Scđa ibi. (Simul autem.) Tertia ibi. (Et viuunt.) Prima ratio talis. Qz sicut iuuenes sunt violẽti ⁊ animosi: ita sũt percalidi. idest valde calidi: aut quia calor in membris reddit hominẽ audacem: ⁊ confiderantẽ: ⁊ confidentez de se: ideo iuuenes sunt bone spei. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Simul autem ⁊ ppterea ꝙ non in multis repulsam passi sunt.

¶ Ponit secũdã rationẽ. Qz omnes sunt bõe spei: qz simul cũ hoc ꝙ sunt percalidi: sunt inexperti: ⁊ nõ passi in multis repulsam: ideo facilius sperant. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et viuunt ßm plurimã spẽ. Spes quidẽ enim futuri est: memoria aũt preteriti. Iuuenibus aũt: ꝙ quidẽ futurum multuz: preteritum aũt breue. prima enim die memorari quidem nihil putabuntur fecisse: sperare autem omnia.

¶ Ponit tertiaz rationẽ. Qz iuuenes de facili sperãt: ꝙ ßz plurimã viuunt spẽ: ⁊ est ratio: quia spes est futuri: memoria aũt pteriti. Iuuenibus aũt futurũ est multũ: qz ßm ordinez nature multũ debent viuere. Preteritũ aũt est breue: qz modicũ vixerunt. modicũ ergo viuũt memorie: qz modicũ habent de vita in preterito: spei aũt viuunt multũ: quia multum sperant se victuros: ppter qđ sperãt se multa facturos: ⁊ modicuz fecisse. ideo subdit: ꝙ iuuenes prima die. idest vna die: ⁊ quasi modicum memorari nihil putabunt fecisse: sperare aũt contingit eos oĩa. qz sperãt se magna: ⁊ multa facturos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et facile aũt seducibiles sunt propter id: qđ dictum est. Sperant enim facile.

¶ Ponit mores: qui sequũt iuuenes ex ipsa spe. Et quattuor facit ßm ꝙ quattuor cõsiderationes ponit. Scđa ibi. (Et viriliores.) Tertia ibi. (Et erubescitiui.) Quarta ibi. (Et magnanimi.) ¶ Prima cõsideratio talis. Quia iuuenes sunt facile seducibiles: ⁊ est ratio: quia vt dictuz est facile sperant. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et viriliores: animosi eniz ⁊ bone spei: quorũ hoc quidem non timere. hoc autem audere facit. Neqz eniz iratus nullus timet. sperareqz bonum aliquid ausibile est.

¶ Ponit secũdã. Qz iuuenes sunt viriles: ⁊ est ratio: qz animosi: ⁊ bone spei. quoꝝ dictoꝝ hoc. idest animositas facit non timere. hoc aũt. i. bona spes facit audere: ꝙ autẽ animosus non timeat: patz: quia animosus se habz. vt iratus: iratus enim nullum timet: spes aũt facit audere: quia sperare aliquid bonum ausibile est: ex eo enim: ꝙ quis sperat: audet. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et erubescitiui sunt: nondũ enim bona alia existimant: sed eruditi sunt a lege solum.

¶ Ponit tertiaz. Qz iuuenes sunt erubescitiui: quia nõ existimant. idest non sperant alia bona: nisi bona honesta. non enim sperant bona vtilia: sunt enim solum eruditi a lege in qua docentur honesta: ⁊ ea per que quis stat in honore ⁊ gloria. ideo tales magis erubescunt: quia erubescentia est timor inglorificationis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et magnanimi: neqz vita nonduz a humiliati sunt: sed necessarioꝝ inexperti sunt: ⁊ dignificare seipsos magnis magnanimitas est: hoc autem eius: qui est bone spei.

¶ Ponit quartã. Qz iuuenes sunt magnanimi: qz nõdum sunt humiliati a vita: nondũ eniz passi sunt multas repulsas. ⁊ sunt inexperti necessarioꝝ. Non enim sciunt: q̃ sunt necessaria ad obtinendũ aliquid. ideo de facili credũt obtinere ⁊ facere magna. rursuz quia iuuenis est bone spei. ideo dignificat seipsum magnis ppter qđ sequitur eos eẽ magnanimos. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et magis eligunt agere honesta q̃ conferẽtia: more enim viuũt magis q̃ ratiocinatiõi. Est aũt rõcinatio qđẽ cõferentis: virtus aũt honesti.

¶ Ponit mores: qui sequuntur iuuenes: ex eo ꝙ viuunt magis mori ⁊ consuetudini q̃ rationi. ⁊ septez facit ßm ꝙ septem cõsideratiões ad hoc ponit. Scđa ibi. (Et scire oia.) Tertia ibi. (Et oia magi.) Quarta ibi. (Et scire omnia.) Quinta ibi. (Et iniusticias.) Sexta ibi. (Et miseratiui.) Septima ibi. (Et amatores.) ¶ Prima consideratio talis. Qz iuuenes magis eligũt agere hõesta ⁊ gloriosa q̃ cõferentia ⁊ vtilia: ⁊ est ratio. quia magis viuunt mori ⁊ cõsuetudini: ⁊ doctrine legis q̃ ratiocinationi: ⁊ ratiocinatio est conferentis ⁊ vtilis. virtus autẽ ⁊ mos sunt honesti: ⁊ honorabilis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et amatores amicitie: ⁊ amici: ⁊ amatores sodalium magis q̃ aliarum etatum: quia gaudent in conuiuendo: ⁊ nonduz ad conferentes iudicare nihil. quare neqz amicos.

¶ Ponit scđaz: ꝙ sunt amici ⁊ amatores amicitie ⁊ amatores sodaliũ. i. eorũ q sũt eiusdẽ etatis secũ magis q̃ aliaꝝ etatũ. Et est rõ: qz gaudent iuuenes in conuiuendo. ⁊ nõ cõuenit eos iudicare ad conferens sed ad delectabile: ppter quod non diligant tantũ amicos cõferẽtes: sicut amicos suarũ etatũ: qui sunt eis delectabiles. ¶ Deide cũ dicit.

¶ Et omnia in magis ⁊ vehementius peccant preter edulium: omnia enim valde agũt: amãt enim valde: ⁊ odiũt valde: ⁊ alia oia: similr.

¶ Ponit tertiã consideratione. Qz iuuenes agũt oia in magis: ⁊ vehemẽtius peccant circa epulas: aliq tamẽ textus videntur habere preter eduliũ: ⁊ posset habere bonũ intellectum. Nam iuuenes vno modo vehementer peccant. ppter edulium: vt in appetendo ipsum: sed in sumendo ipsz forte deficiunt: ⁊ non peccant valde in sumẽdo cibuz. Indigent enim multo cibo ppter augmentũ ⁊ nutrimẽtũ: sed quantũ ad alia peccãt valde. omnia eñi valde agunt: amant enim valde: ⁊ odiunt valde. Et alia omnia similr faciunt valde: qđ forte ex hoc contingit. quia non viuunt ratione: sed concupiscentia ⁊ sensu. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et scire omnia putant ⁊ affirmant. hoc eniz causa est: ⁊ eius ꝙ omnia valde: ⁊ iniusticias inferunt in contumeliã non in nequitiam.

¶ Ponit quartã: ꝙ iuuenes putãt scire omnia: ⁊ affirmãt. Et causa huius est: ꝙ omnia faciũt valde. ¶ Deide cũ. d. (Et iniusticias.) Ponit quintã: ꝙ iuuenes faciunt iniusticias in offendendo alios: ⁊ hoc in contumeliã: ⁊ non in nequitiam: non enim faciunt hoc vt offendant: sed vt excellant: ꝙ totum ex hoc contingit: qz magis volunt excellentie ⁊ honori q̃ vtili ⁊ conferenti. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et miseratiui: quia oēs bonos et meliores arbitrantur. Sua enim innocentia proximos mensurant. quare indigna pati existimant ipsos.

¶ Ponit sextam. Quod iuuenes sunt miseratiui: quia omnes arbitrantur esse bonos et meliores. sua enim innocentia alios mensurant sicut ipsi inocentes sunt. ita credūt alios inocentes esse. Quare existimāt ipos idigna pati. ideo miserentur eis: quia misericordia est cōpassio super indigna patiente. hęc etiam consideratio sumit originem ex eo quod iuuenes nō viuunt itellectu et rōne. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et amatores risus: propter quod et eutrapeli: eutrapelia autem erudita contumelia est.

¶ Ponit vltimam consideratiōnē. Quod iuuenes sūt amatores risus: et sunt eutrapeli. i. sunt bene se vertētes ad ludū. Dicunt enim eutrapeli: qui sciūt moderate: et sapiēter ludere. ideo subdit: quod eutrapelia est quedā erudita contumelia: oportet enim in ludo aliquam contumeliā inferre. Sed hoc oportet fieri sapienter: et erudite: et cum moderamine.

Senes autem: et qui prouecte etatis fere ex contrarijs horum secundum plurima habent mores.

¶ In parte ista determinat phūs de moribus senum. Et duo facit: quia primo dicit mores senum: vt in pluribus esse contrarios moribus iuuenū. Secūdo in speciali exequitur de moribus eorū. Secūda pars ibi. (Quia enim multis ānis.) Dicit ergo primo: quod senes et qui sunt prouecte etatis fere habent mores secundum plurima ex contrarijs horum. i. iuuenū. ¶ Deinde cū dic.

¶ Quia enim multis annis vixerunt: et in pluribus decepti fuerunt: et peccauerunt: et plurima praua sunt negociorū: et non affirmant aliquid: sed minus valde oia quam oportet et putāt. Sciūt autem nihil et dubie sententiantes apponunt semper eque et forte: oia dicunt ita: fixe autem nihil.

¶ Exequitur de moribus senū i speciali. Et tria facit. quia primo exequitur de moribus: qui sequuntur senes propter experientiam. Secūdo exequitur de moribus sequentibus eos propter defectū nature. Tertio exequitur de moribus eorum diuersarū potentiarū. Secūda ibi. (Et sunt pusillanimes.) Tertia ibi. (Et amatores sui.) Circa primū tria facit. secundum quod ponit tria genera morū sequentiū senes propter experientiam. Secūda ibi. (Et chacbortees sunt.) Tertia ibi. (Neque amant.) ¶ Prima cōsideratio talis. Quod quia senes multis annis vixerunt et in pluribus decepti fuerūt: et peccauerūt in multis: et respexerūt: quod plurima negociorum sunt praua. ideo propter talem experientiā non affirmant aliquid simpliciter: sed valde minus affirmant oia quam oportet. et quam putant. constringūt enim se: et dicunt minus quam existimāt. Et ratio est: quia nihil sciunt. idest reputant se nihil sciētes: et quasi ignorantes: vt sonat alia littera. et ideo dubie sententiātes que dicūt i dictis eorū semper apponūt eque. i. quasi: et forte: et oia dicunt ita. i. proferunt oia sub dubitatione apponēdo: quasi et forte. ideo subdit quod fixe nihil dicunt. ¶ Deide cū dic.

¶ Et quia sunt chachortees: chacortigia ē in peius existimare: et sūt etiam suspiciosi: propter incredulitatem: increduli propter experientiam.

¶ Ponit secūdam consideratiōnem. Quod senes sunt chachortees. idest sunt consideratores turpiū: dicitur enim chachortees a chachos: quod est turpe: et theaste: quod est cōsiderare. Unde chachortes proprie sunt illi: qui oia referūt: et omnia existimant in turpiorē: et peiorē partē. Et ideo subditur: quod chachortigia est in deterius existimare oia. Tales autem sunt senes: quia oia extimant in peiorē partē. ideo subdit: quod adhuc preter hoc quod dictum est senes sunt male suspiciosi propter incredulitatē: increduli sūt propter experiētiam. ¶ Deide. c. d.

¶ Et neque amāt valde: neque omnia propter hoc sed secundum biantis adiectionem: et amant vt odituri: et odiunt vt amaturi.

¶ Ponit tertiā cōsideratiōnē. Quod senes nō amant valde: nec odiunt valde: propter hoc. i. propter experiētiā quia sunt increduli. Et si aliquid: hoc est secundum adiectionē biantis. i. cogitātis. nā secundum quod sonat tā littera greca quam arabica senes nihil credunt nisi ita liter ostendatur eis quod videtur quod cogantur ad credēdū. Nos autē habemus secundum adiectionē Dyātis: quod forte Dyas adiciebat. et opponebat in supradictis tales probationes: quia homines cogebantur ad credendū: et quia senes sunt sic increduli: semper amant vt odituri. et odiunt vt amaturi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et sunt pusillanimes: quia humiliati sunt a vita. Nullum enim magnum: neque superfluū sed ea que ad vitam concupiscunt.

¶ Ponit mores sequētes senes propter defectū nāe: et quattuor facit: secundum quod quattuor cōsiderationes ponit. Secūda ibi. (Et illiberales.) Tertia ibi. (Et formidolosi.) Quarta ibi. (Et amantes viuere.) ¶ Prima consideratio talis. Quod senes sūt pusillanimes: quia sūt humiliati a vita: sicut enim deficiūt in vita: et humoribus: et in nā. ita deficiūt in corde: et in estimatiōe: siue in cōcupiscētia. vnde est quod nullū magnū concupiscūt neque superfluū. Superflua autem appellantur honores et dignitates: et ea que insunt homini preter necessitatē vite: talia autē nō cōcupiscūt senes propter eorum pusillanimitatē: sed solū concupiscunt ea que sunt necessaria ad vitā. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et illiberales: et vnum enim aliquid necessariorū substantia. Simul autē et propter experiētiam sciūt: quod difficile ē possedisse: et facile abijcere.

¶ Ponit secūdam cōsideratiōnē. Quod senes sūt illiberales. nam sicut deficiūt in nā: ita videtur: quod totus mūdus eis deficiat. Existimāt. n. quod minima sit quasi eorum substantia. et sit vnū aliquid oio de nūero necessariorum: sit etiam cū hoc preter assignatā cām senes sūt illiberales propter experiētiā. sciūt enim quod difficile est possedisse: et facile est abijcere. que quis habet. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et formidolosi: et omnia pretermittentes. contrarie enim disponuntur iuuenibus. Infrigidati enim hi sunt. hi autem calidi. Quare viam preparauit senectus formidini: etenim infrigidatio quedā.

¶ Ponit tertiā cōsideratiōnē. Quod senes sunt formidolosi. et ideo pretermittūt. Et est ratio: quia contrarie disponuntur iuuenibus. nā senes sunt frigidi et deficiūt in nā. Iuuenes autem sunt calidi et proficiūt secundum etatē. ideo subdit quod senes sunt frigidati: sed hi. i. iuuenes sunt calidi: et ide est quod senectus preparat viā formidini: quia timor est quedā infrigidatio: propter quod frigidi sūt dispositi vt formidēt. et timeant. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et amantes viuere: et magis in vltima die: propterea quia eius quod abest est concupiscētia: et quo indigetur. hoc autem maxime desideratur.

¶ Ponit quartam consideratiōnē: quod senes sunt amātes viuere: et magis amāt viuere in vltia die quam in iuuentute: et est rō: quia concupiscentia eius quod abest: et deficit maxie desideratur illud que indigetur: et quia magis abest: et deficit vita senibus quam iuuenibus. adeo senes magis desiderāt viuere. Ex quo apparet omnes istas cōsiderationes quattuor sumpsisse originem ex eo quod natura et vita deficit in senibus.

¶ Et amatores

Et amatores sui magis q̃ oportet pusillanimitas. n. quedã est hec.

¶ In parte ista phs ponit mores sequentes senes ratione potẽtiaꝝ. Et tria facit: q2 primo ponit mores sequentes senes quantum ad cõcupiscibile ꝛ irascibile: vt habẽt esse in senibus ad seinuicez. Scḋa ibi. (Et difficilis spei). Tertia ibi. (Et ire acute). ¶ Circa primũ tria facit ꝰm ꝙ tres ɔsiderationes ponit. Secũda ibi. (Et ad conferens). Tertia ibi. (Et inerubescitiui). ¶ Prima cõsideratio talis. Q2 tales sunt amatores sui magis q̃ oꝫ. Et est rõ: q2 senes sunt nãliter pusillanimes: ꝛ quędam pusillanimitas est hęc. s. habere maiorem diligentiã de suis rebus q̃ oporteat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et ad conferens viuũt: sed non ad honestuꝫ magis q̃ oꝫ propter esse amatores sui. Quod quidem enim conferens est ipsi: bonũ est honestum autem simpliciter.

¶ Ponit scḋam. Q2 senes viuunt magis ad conferens ꝛ ad vtile: sed non viuunt ad honestum. Et est ratio propter hꝰ: ꝙ conuenit senes magis esse amatores sui q̃ opꝫ: ideo cõferens concupiscunt: q2 conferens est bonum ipsis: sed nõ ɔcupiscũt ad honestũ: q2 honestũ ẽ bonũ simpꝉr. ¶ Deinde.

¶ Et inerubescitiui magis q̃ erubescitiui: propterea. n. q2 non curant similiter honestũ ꝛ cõferens paruipendunt reputari.

¶ Ponit tertiam. Q2 senes sunt inerubescitiui. et hoc propter eꝫ ꝙ non curant ꝛ non concupiscunt: similiter honestum ꝛ conferens: paruipendunt. n. reputari: ideo nõ verecundantur: q2 verecundia proprie respicit reputationem: cum sit timor ingloriificationis. Posset autem ista cõsideratio pertinere ad irascibileꝫ: q2 videtur tendere in arduũ: vt in honorem ꝛ gloriam: non tamen incompetenter ordinatur sub concupiscibili: cũ pro causa inerubescentię assignetur cura: ꝛ amor conferentis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et difficilis spei propter experientiam. plura enim eorum: que fiunt mala sunt. Eueniũt. n. multa in deterius.

¶ Ostendit qui mores sequuntur senes ratiõe irascibilis. Et duo facit: quia primo ostendit eos difficilis spei ꝑpter experientiã. Secundo adducit ad hoc rationes alias. Secunda ibi. (Et ad hęc.) Dicit ergo primo ꝙ senes sunt difficilis spei propter experientiam. experti enim sunt ꝙ plura eorum quę fiunt sunt mala. Nam multa eueniunt in deterius propter quod omnia referunt in peiorem partẽ: ꝛ difficili credunt. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et ad hoc propter timiditatem.

¶ Ad ostendẽdũ ꝙ senes sunt difficilis spei: addicit alias rationes. Et duo facit ꝰm ꝙ duas considerationes ponit. Secũda ibi. (Et viuunt memorię). Dicit ergo: ꝙ ad hoc ꝑpter hoc: ꝙ senes sunt difficilis spei propter experientiam. sunt etiã difficilis spei ꝑpter timiditatem: naꝫ sicut audacia facit sperare: sic timiditas facit desperare. ¶ Deide.

¶ Et viuũt memorię magis q̃ spei: vitę. n. ꝙ q̃ dẽ reliquũ modicũ: qḋ ãt ꝑteritũ multuꝫ. Est aũt spes qdẽ futuri: memoria aũt ꝑteritorum.

¶ Adducit aliam rationem. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo ex ratione adducta dat cãm: quare senes sunt diuinatores: ꝛ prędicunt futura. Secunda ibi. (Q2 quidem causa). Dicit ergo: ꝙ senes sunt etiaꝫ difficilis spei: q2 magis viuunt memorię q̃ spei. Nam reliquum vitę eorum est modicum: q2 modicum debent viuere: qḋ autem est pręteritũ est multum: q2 multum vixerunt: cum ergo spes sit futuri: memoria vero pręteritoruꝫ senes modicũ sperãt: ꝛ multũ memorant. ¶ Deinde. c. d.

¶ Q2 quidẽ causa ꝛ nugacitatis ipsis: ꝑseuerãt. n. facta recitãtes: recordãtes eis delectantur.

¶ Ostendit ex hoc quare senes diuinatores dicunt dicẽs: ꝙ memoria pręteritorum est tam ipsis senibus nugacitatis. i. diuinationis: vt habet littera arabica. est enim diuinatio quędam nugacitas: perseuerant enim senes recitantes facta pręterita: ꝛ recordantes delectãtur ex qua recordatione pręteritorum diuinat de futuris. Possemus aũt si vellemus per nugacitatem intelligere solatium: qḋ habent homines ex mutua collocutione: ꝛ tũc est textus planior: nam recordatio pręteritorum est causa: quare senes sint in nugis ꝛ solatio confabulando cum alijs de factis pręteritis. ꝛ tunc est planum qḋ sequitur: ꝙ recitantes facta ꝑterita: ꝛ recordãtes eis delectanť. ¶ Deide cũ dicit.

¶ Et irę acute quidem: debiles autez sunt ꝛ cõcupiscentię. hę quidem defecerunt. hę autem debiles. Quare neqꝫ actiui: neqꝫ desideratiui ꝰm concupiscentias. sed ꝰm lucrum: propter quod temperati videntur tales. Concupiscentię autem abierunt: ꝛ seruiere lucro.

¶ Comparat mores ꝛ passiones senum ꝰm irascibilem ad mores ꝛ passiones ꝰm concupiscibilem. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo addacit quasdaꝫ alias considerationes de moribus senum. Secunda ibi. (Et magis viuunt). Dicit ergo: ꝙ senuꝫ sunt acutę irę: tñ sunt debiles. concupiscentię vero hę. i. aliquę defecerunt. Hę aũt. i. alię: ꝛ si nõ defecerũt sunt debiles. q2 neqꝫ sunt actiui: neqꝫ desideratiui ꝰm ɔcupiãs. nõ. n. viuunt ꝰm voluptatẽ: sꝫ ꝰm lucrũ. Nã cũ cętera vitia senescũt in hoĩe: sola auaritia sp iuuenescit: nõ sequiť: ꝙ senes vñt tẽperati: q2 ɔcupię abierũt: ꝛ solũ viuũt lucro. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et magis viuunt ꝰm ratiocinationem q̃ ꝰm morem. Ratiocinatio quidem enim conferentis. Mos autem virtutis est.

¶ Adducit q̃sdã alias ɔsiderariões de moribꝰ senũ. Et duo facit: q2 pͦ annectit dictas ɔsiderationes. Scḋo epilogat ꝛ adaptat quę dixerat ad artem rhetoricam. Scḋa ibi. (Iuuenũ quidem igiť). ¶ Circa pͫ tria facit ꝰm ꝙ tres considerationes ponit. Scḋa ibi. (Et iniustitias). Tertia ibi. (Et miseratiui). ¶ Prima ɔsideratio talis. Q2 senes magis viuũt ꝰꝫ rõcinationẽ q̃ ꝰm morẽ: q2 rõcinatio ẽ ɔferẽtis ꝛ vtilis: nõ. n. ẽ diligẽtia rõcinãdi: nisi vt hõ ꝑcat expẽsas ꝛ augeat introitus. mos aũt est virtutis ꝛ honesti. Senes ergo q̃ (vt dictũ est) magis curant de vtili q̃ de honesto: magis viuũt rõni q̃ mori. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et iniustitias faciũt in nequiã nõ i ɔtumeliã.

¶ Ponit scḋam cõsiderationẽ. Q2 senes faciũt iniustitias nocẽdo alijs nõ in ɔtumeliã: sed in nequitiam. nõ. n. hꝰ faciũt vt excellant: q2 ꝑuipendũt reputari. ¶ Deinde cũ. d.

¶ Miseratiui autem ꝛ senes sunt: sed non propter eadem iuuenes. Hi quidem propter amicitiã humanam. hi autem ꝑpter imbecillitatẽ. Omnes eñi putãt esse ꝑpter ipsos in pati. hoc aũt miserabile: vñ planctiui sunt: ꝛ nõ eutrapeli: neqꝫ amatores risus. Contrarium enim planctiuum ei: qḋ est amare risus.

¶ Ponit tertiam considerationem. Dicit q senes sunt miserati ui: sed non sunt iuuenes: qz hi. s. iuuenes miserent propter humanā amicitiā. hi. s. senes miserent ppter imbecillitatem. Sunt. n. adeo debiles: q putant omnes esse ppe ipos in pati: quicquid. n. patiuntur: credunt se posse pati: vt dicebant: hoc erat miserabile: vz compassio mali in altero: qd timet sibi posse contingere: inde est q ppter talem imbecillitatem ⁊ tremorem senes sunt plāgitiui. ⁊ non sunt eutrapeli. i. iocosi: neqz sunt amatores risus: qz eē plangitiuū est oppositum ei: quod est amare risum. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Juuenum quidem igitur ⁊ senum mores tales. Quare quoniam suscipiunt omnes orationes: que dicunt ad proprios mores: ⁊ similes nō immanifestū: qualiter vtentes orōnibus tales videntur ⁊ ipsi: ⁊ orationes.

¶ Epilogat adaptans ad propositum que dixerat dicēs: q iuuenum ⁊ senum tales sunt mores: quales dicti sunt: propter quod: qz omnes suscipiunt orationes similes sibi: ⁊ ēt suscipiunt ea: que dicuntur scdm conuenientiam ad pprios mores: ideo non est imanifestum si homines volunt persuadere: qualiter debent esse vtentes orationibus: ad hoc vt videant tales. i. credibiles: ⁊ ipsi ⁊ orationes eorum. Debemus. n. cum iuuenibus nos conformare moribus iuuenum: ⁊ cum senibus moribus senum: si volumus q nos ⁊ sermones nostri sint credibiles apud eos.

Ui autem in statu manifestuz: q intermedie horum: ⁊ scdm morem erunt vtrorumlibet auferentes superabundantiam.

¶ In parte ista determinat phs de his: q sunt in statu intermedio. Et duo facit: qz primo premittit intentionem suam in generali. Secundo in spāli mâifestat qd dixerat. Scda ibi. (Et neqz valde). Dicit ergo: q illi: qui sunt itermedij inter senes ⁊ iuuenes manifestum est: q passiones ⁊ concupiscentie horū erunt intermedie scdm mores. propter quod vtrorumlibet. i. a senibus ⁊ iuuenibus debemus auferre superabundantiam: ⁊ tunc habebimus statum eorum: qui sunt intermedij.

¶ Notandum autem: q intermedij dicuntur esse in statu. i. in quiete: qz inter duos motus contrarios semper opz dare quietem mediam. Cum ergo homo est iuuenis mouetur ad augmentum: cum autem senescit mouetur motu contrario: vt ad diminutionez. cū ergo medio mō se hz est in statu. ⁊ quasi inquiete. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et neqz valde audentes: audacia. n. q tales: neqz timentes bene ad ambo se habētes: neqz oibus cōcredentes: neqz oibus discredentes: sed scdm veritatem iudicantes magis.

¶ Manifestat magis in speciali que dixerat. Et duo facit qz primo facit quod dictum est. Secundo dat quandam vniuersalem considerationem ad cognoscendum mores intermedios. Secūda ibi. (Ut aūt vniuersaliter.) ¶ Circa primū tria facit scdm q tres considerationes ponit. Nā primo ostendit: qui sunt in statu habere mores intermedios quantum ad timorem ⁊ audaciam. ⁊ per consequens quantum ad credulitatem. Secundo ostendit talem medietatem quantum ad honestum. Tertio quantū ad iraz ⁊ concupiscentiam. Secunda ibi. (Et neqz ad honestuz). Tertia ibi. (Similiter autem). ¶ Prima consideratio talis. Dicit q qui sunt in statu: nō sunt valde audaces. Et quia audacia est id: quod tale. i. superabundat: neqz etiam sunt multum timentes: sed sunt medio modo bene se habētes ad ambo. i. ad audaciam ⁊ timorē: ⁊ qz non sunt valde audaces: non sunt omnibus credentes: siue de omnibus sperantes: qz non sunt multum timidi: non sunt omnibus discredentes: sed magis se habent medio modo iudicantes scdm veritatem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et neqz ad honestum viuentes solum: neqz ad conferēs: sed ad ambo. Et neqz ad parcitatem: neqz ad pdigalitatē: sed ad conueniens.

¶ Ponit secūdam considerationem. Dicit q intermedij viuūt nec ad honestū solū: neqz ad conferens sed ad ambo. Ex quibus sequitur: q neqz sunt parci: nec prodigi: sed conuenienti modo se habent. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Similiter autem ⁊ ad iram: ⁊ ad concupiscētiam: ⁊ temperati cum virilitate: ⁊ viriles cuz temperantia. Juuenibus ⁊ senibus diuisa sūt hec. Sunt. n. iuuenes quidem viriles ⁊ intemperati. senes aūt tēperati ⁊ formidolosi.

¶ Ponit tertiam: q intermedij se habent similiter. i. cōuenienter ad iram ⁊ ɔcupiscentiā. sunt. n. tēperati cū virilitate: ⁊ viriles cuz tēperantia: sed in iuuenibus ⁊ i senibꝰ hec sunt diuisa. Nulli. n. istorum habent vtranqz virilitatem. s. ⁊ temperantiam: nam iuuenes sunt viriles: sed nō sunt temperati: senes autez sunt temperati. non tamē sunt viriles ⁊ formidolosi. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et aūt vniuersaliter est dicere quecūqz qdez partita sunt. iuuentus ⁊ senectus pficuorum hoc habent. Quecunqz aūt superabundant: aut deficiunt intermedijs congruunt.

¶ Dat vniuersalem cōsideratioñē ad cognoscendū mores eorꝫ q sunt intermedij. Secunda ibi. (Est autē in statu). Dicit ḡ: q vlr est dicere quecunqz de numero pficuorum sunt partita iuuētus ⁊ senectus: qui sunt intermedij habēt hoc. q. d. quicqd bonitatis ⁊ proficui est in iuuenibus ⁊ in senibus totū vlr reseruatur in existentibus in statu: eo autē: que non sunt pficua: neqz laudabilia: vt puta. qz superabundant. aut deficiunt illa de numero horū; mediocriter ɔgruūt itermedijs. vt si iuuenes nimis audēt ⁊ senes deficiūt in audēdo: itermedij mediocriter sūt ausiui. ¶ Dein.

¶ Est autem in statu corpus quidem a triginta annis vsqz ad triginta qnqz: anima autez vno opus est vsqz ad qnquaginta. De iuuentute qdem ⁊ senectute: ⁊ acmes qualium morum vnumquodqz est dicta sint tanta.

¶ Determinat tps dicēs: q corpus ē in statu a. xxx. vsqz ad xxxv. cōiter loqndo: augmētat tn ⁊ diminuit tale tps scdm bonitatē ⁊ maliciā cōplexionis qz qui melioris ɔplōnis ē plus durat in statu: aiā aūt ē opus vno. i. est opus ad vnū: vt ad speculādū: vel est qūo opz: vt sonat alia lra. i. qūo oz vsqz ad. l. qz vsqz ad id tps hoies cōiter loquēdo vigent in intellu. Ab illo vo tpe vltra nō pp defectū potētie intellectiue: sed pp debilitatē organi fantastici incipiūt hoies decrescere in speculādo. ¶ Ultimo epilogat de iuuentute ⁊ senectute: ⁊ de etate illa: que vniuersaliter acmes. i. de etate illa: que vniuersaliter intermedia ē qualiū morum est vnumquodqz. i. vnaqueqz talis etas dicta sint tanta: quā ta diximus.

E his autem: que a fortuna fiunt bonis per quecunqz ipsorū: ⁊ mores quales quedam accidunt hominibus dicamus consequēter.

¶ Postqz

¶ Postq̃ philosophus determinauit de moribus sequentibus etates: in parte ista determinat de moribus sequentibus fortunam. Et duo facit: quia primo continuat se ad dicenda. Secundo exequitur de intento. Secunda ibi. (Nobilitatis quidem igitur). Dicit ergo primo: q ipse vult dicere consequenter de his bonis: que sunt a fortuna: ostendendo per que ipsorum bonorum quales quidem mores accidunt hominibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nobilitatis quidē igitur mos est magis amatorem honoris esse eum: qui habet ipm. Omnes. n. si adsit: ad hoc aliquid accumulare consueuerūt. Nobilitas progenitorum est.

¶ Exequitur de intento. Ad cuius euidentiam notandum: q bona fortune s'm cōem modum loquendi sunt nobilitas: diuitie: & ciuilis potentia. Primo ergo duo facit phs: q: primo determinat de moribus fortune quantū ad particulariter: & s'm diuersas partes eius. Secundo determinat de moribus fortune vniuersaliter. Secunda ibi. (Bona autem fortuna). ¶ Circa primum tria facit s'z q tres sunt partes fortune. Primo ostendit: qui mores sequunt homines propter nobilitatem. Secūdo qui sequunt eos propter diuitias. Tertio qui sequuntur ipsos propter ciuilem potentiam. Et vltimo qui mores sequunt homines propter bonam prolem: & propter sanitatē corporis: & vniuersaliter propter bona fortune. Secunda ibi. (Diuitijs autem: qui assequuntur). Tertia ibi. (Similiter autem de potentia). ¶ Circa primum duo facit: q: primo ponit cōsiderationes ad ostendendum mores sequentes hominē ratione nobilitatis. Secundo quia nobilitas multum videtur conuenire cum generositate: dat differentiam inter nobilem & generosum. Secunda ibi. (Est enim nobile.) ¶ Circa primum duo facit s'm q duas considerationes ponit. Secunda ibi. (Et despectiuum). ¶ Prima consideratio talis. Q: mos nobilitatis est facere eum: qui habz ipsam nobilitatem magis amatorem honoris. Et ē ratio: quia omnes cum habent aliquid de aliquo: consueuerūt accumulare ad idem. Est enim naturale: qd imperfectuz desiderat perfici: ideo modicum diuites volunt fieri ditiores. & honorabiles amāt esse honorabiliores: nobilitas ergo existens quedam honorabilitas progenitoꝝ facit ipsos nobiles esse amatores maioꝝ honoꝝ. ¶ Deinde c. d.

¶ Et despectiuū etiam similiū progenitoribus ipsorum: q: longe hec magis q̃ prope fcā honorabiliora: & magis iactabilia.

¶ Ponit secundam consideratione3. Q: nobiles despiciūt eos: qui sunt similes progenitoribus ipsorum. Et quia hec .s. dignitas & nobilitas progenitorum sunt magis honorabilia longe facta q̃ prope: ideo quanto magis descēdit generatio: tanto nobilitas facit superbiores: propter quod filij nobilium reputant se meliores patribus: quia cū sit dare initium: q parentes sui ditari ceperunt: ipsi sunt magis longe a paupertate q̃ aliquis progenitoꝝ: ideo magis se iactant: & siles progenitorib' despiciūt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Est enim nobile quidem secundum generis virtutem. Generosum autem secundum non degenerasse a natura.

¶ Dat differentiam inter nobile & generosum. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secūdo ondit multos nobiles degenerare: & non esse generosos. Secūda ibi. (Quod quidem vt in pluribus). Dicit ergo: q nobile est s'm virtutem generis. Nam illi sunt nobiles: qui sunt de genere digno & virtuoso: generosū3 autem est non degenerare a nā. i. a nāli origine: siue a nāli nobilitate. ¶ Deinde.

¶ Quod quide3 vt in pluribus non accidit nobilibus: sed sunt multi leuis valoris: fertilitas enim quedam est in generibus viroru3: quemadmodum in his: que per regiones fiunt: & aliquando si sit bonum genus: fiunt per quodda3 tps viri superflui: deinde iteꝝ suspēdunt.

¶ Ostendit plures nobiles non esse generosos. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est: quia proponit veritatem hanc. Secundo quod dixerat manifestat per exempla. Secunda ibi. (Degenerant autem). Dicit ergo. q in pluribus nobilibus non accidit hoc: v3: q sint generosi: s3 multi sunt valoris leuis. i. parui: multi eni3 nobiles modicū valent. Debemus enim arbitrari: q est quedam fertilitas. i. superfluitas in generibus viroru3: quemadmodu3 in his: qui per regiones fiunt. i. per terras: quia aliquando in aliquibus terris ex bono frumento nascitur malu3 bladum: sic etiam videmus aliquando: q si sit bonu3 genus: fiunt per quoddam tempus viri: & superflui: & inutiles: et deinde huiusmodi superflui suspenduntur: quia intercidūtur talis generatio superfluꝝ: & fiunt homines boni: sicut enim non semper continuatur generatio bonorum: sic nō ops semꝑ ꝯtinuari ꝑgenié maloꝝ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Degenerāt autem qui quidem bene nati genere i insaniores mores: velut qui a Biliādo: & q a Dionysio priore. hec aūt persistitiua in deteriorationem & verecūdia3: nō q ab Alchimenone: & Pericleo: & Socrate.

¶ Quod dixerat manifestat per exempla dicens: q qui bene nati sunt de genere degenerāt & habent mores insaniores. i. malos & imprudentes: sicut accidit in his: qui fuerūt geniti a Biliando. i. a diabolo: hec autem q̃ processerunt a dictis viris: persistitiua fuerunt in deteriorationem & verecundiam: quia filij eorum: qui fuerunt superstites. i. remanserunt ex eis fuerunt deteriores; & vecordes. i. stulti & furiosi. Filij vō: qui processerūt ab Alchimenone & Pericleo & Socrate: vt supplet alia littera fuerunt stabiles nō declinantes ad stultitiam: propter quod apparet inducendo: q aliquando filij degenerant a bonis parētibus: aliqñ vero sunt generosi & stabiles.

Diuitijs autem qui assequunt mores: leuiter ē videre omnibus contumeliosi: & elati: patiētes aliquid a possessione diuitiarum. Tanq̃ enim habentes omnia bona sic disponuntur. Diuitie autem quasi precium quoddam sunt: & dignitas aliorum propter quod videntur appreciabilia omnia esse ipsarum.

¶ In parte ista ostendit qui mores assequunt diuitias. Et duo facit: q: primo facit qd dcm est. Scdo dat drīam inter mores: q assequuntur diuites nuꝑ ditati. Scda ibi. (Differūt aūt his). ¶ Circa pᵐ tria facit s'm q tres ꝯsiderationes ponit. Scda ibi. (Et debilitati). Tertia ibi. (Et putare dignos). Dicit ḡ q leuiter pōt videri ab oībus: q mores assequunt diuitias. Nā cōmuniter diuites sunt ꝯtumeliosi & elati: q patiunt aliqd ab ipsa passione diuitiarum: q: ex eo: q sunt diuites: sic disponuntur in corde: ac si essent hñtes oia bona: ideo volūt oēs extollere. Cā āt q̃re sic p diuitias disponūtur est: q: diuitie sunt q̃si preciu3 qdđā: & dignitas aliorum.

videtur eniz vulgaribus omnia esse appreciabilia precio ipsarum diuitiarum: ac si omnia mensurarentur numismate: ꝓpter quod diuites possidendo numismata credūt omnia possidere. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et delicati: ⁊ iactatores. Et delicati qdē delitias: ⁊ insinuationē felicitatis. Jactatores autem ⁊ infestatores: qꝛ semper consueuerūt demorari circa amatum ⁊ admiratum ab ipsis: ⁊ putant qꝛ emulari alios que ⁊ ipsi.

¶ Ponit scḋam considerationē. Et duo facit: qꝛ primo facit quod dcm̄ est. Scḋo assignat rōnem dicti. Secūda ibi (Simul aūt ⁊ merito.) Dicit ḡ. ꝙ diuites sunt delicati ⁊ iactatores. Delicati quidez ꝓpter diuitias ⁊ insinuationē felicitatis. semper .n. fuerunt in delitijs: ⁊ vī eis eē felices. Jactatores aūt: ⁊ infestatores alioꝝ sunt: qꝛ ꝯsueuerūt demorari: ⁊ consistere circa id: qḋ amant ⁊ admirantur: putant alios emulari: ⁊ amare ea que ⁊ ipsi amant: videndo alios nō ꝯsequi talia amata: ⁊ admirata vt ipsi ꝯsequunt̄ se iactant ex hoc: ⁊ infestant alios. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Simul aūt ⁊ merito de hoc patiunt̄. Multi enim sunt: qui indigent habentibus: vnde ⁊ illud Simonidis dictuz est de sapientibus ⁊ diuitibus ad vxorē Jeronis interrogantē: vtrū melius eēt fieri diuitez vel sapientē. Sapiētes .n. ait. est videre ad ianuas diuitū frequētātes.

¶ Assignat rōnem dicti dicens: ꝙ diuites quodāmodo h: vz. ꝙ se iactant merito patiunt̄: qꝛ multi ēt sapiētes ⁊ phi indigent habētibus .i. diuitibus. vnde ⁊ illud dcm̄ Simonidis .i. illius poetę de sapientibus ⁊ diuitibus: valet ad declarandum propositum. Recitabat .n. dictus poeta quendam interrogantem ⁊ dicentem ad vxorem. vtrum melius est fieri diuitem vel sapientē. ridebat dicta mulier: ꝙ melius est fieri diuitem: dicebat .n. ꝙ contingit videre sapientes frequentantes ad ianuas diuituz. ¶ Deinde. c. d.

¶ Et putare dignos esse principari: habere enim putant: quoꝝ grā principari dignū: ⁊ vt in sūma insensati felicis mores diuitiarum sunt.

¶ Ponit tertiam considerationē. Qꝛ diuites putant se dignos principari. habere enim putant ea: quoꝝ grā dignuz est principari: ⁊ vt in sūma est dicere: mores diuitiaꝝ sunt mores infęlicis insensati. Nā diuitię sunt organa ad fęlicitatem. organum .n. semper indiget directore: dirigere enim est habētis prudentiam ⁊ virtuosi. habere ḡ diuitias sine virtutibus est habere organum sine ꝓprio directore: ⁊ quia in organo fęlicitatis aliquo modo reseruatur fęlicitas: diues igitur non virtuosus ē fęlix: qꝛ hz id. in quo aliquo mō reseruatur fęlicitas: tñ est insensatus qꝛ non hz intellectū ⁊ prudentiā: q̄ sunt directiua talis fęlicitatis. ¶ Deiñ. ⁊c.

¶ Differunt autem his: qui nuper possederūt: ⁊ his: qui ab antiquo mores in eo: ꝙ oīa magis: ⁊ peiora mala hēant nuper ditati. Quasi .n. ineruditio diuitiarū est nuper ditatum esse.

¶ Dat dr̄iam inter mores conuenientes diuitibus ab antiquo ⁊ ditatis. Nam duo facit: qꝛ primo facit quod dictuz est. Scḋo assignat q̄ndam maximam cōem omnibus diuitibus: siue fuerint nuper ditati: siue nō. Scḋa ibi. (Et iniustitias inferunt). Dicit ergo: ꝙ mores: qui conueniunt his: qui nuper possident diuitias a maioribus cōuenientibus diuitibus ab antiquo: qꝛ nuꝑ ditati faciunt peiora magis: ⁊ mala oīa q̄ diuites ab antiquo: qꝛ nuper ditatis esse est quedam ineruditio diuitiaꝝ. nam nuper ditati sūt magis insipientes: ⁊ magis inerudite: ⁊ nesciunt se ita regere in diuitijs: sicut diuites ab antiquo: ideo ⁊ ꝓuerbiū mouetur: qꝛ cauendum est a dn̄o rusticorum. ¶ Deinde. c. d.

¶ Et iniustitias faciunt i nō nequitiales: sz has quidem contumeliosas: has autem incontinētiales: puta in percussionem ⁊ mechiam.

¶ Addit q̄ndam considerationem cōem: ꝙ diuites faciūt iniustitias offendendo alios nō negtiales .i. non odiosos: qꝛ hoc non faciunt vt noceant: sed magis vt excellāt ⁊ vt delectentur: sō subdit: ꝙ diuites quasdam iniustitias faciunt ꝯtumeliosas: quasdam incontinentiales: puta iniustificant sm̄ percussionem: quemadmodū ad iniustitias contumeliosas: ⁊ vt excellant: ⁊ mechiam quemadmodū ad iniustitias incontinentiales: ⁊ vt delectentur.

Similiter autem ⁊ de potentia fere sm̄ plurima manifesti sunt mores hi: ꝙ enim diuitijs eosdem habēt potentia: hos aūt meliores potentes diuitibus: qꝛ affectāt opa quecunq3 potestas ipsis dat agere ꝑꝑ potentiam.

¶ In parte ista ostendit phs: qui mores sequunt̄ ciuilez potentiaz. Et duo facit: qꝛ primo comparat mores diuitū ad mores sequentes diuitias in generali. Scḋo ponit speciales considerationes de moribus sequentibus ciuilez potētiam. Secūda ibi. (Et magis studiosi.) ¶ Dicit ergo primo: ꝙ ex quo noti sunt mores sequentes diuitias: qꝛ simili modo mores fere de potentia sm̄ plima sunt manifesti: qꝛ potētes potentia .i. per potētiā hos .s. aliquos mores habent meliores diuitibus: qꝛ potestas per potentiam suam affectant quecūq3 opera dat ipsis agere potētias .i. earum potentia: ⁊ qꝛ potentia potētum dat ⁊ disponit potētes: vt operent̄ aliqua similia diuitibus: ⁊ aliqua meliora: aliq mores potentū sunt similes moribus diuitum: ⁊ aliqui meliores. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et magis studiosi propter esse in cura coacti intendere in ea: que circa potentatum.

¶ Ponit de hꝰ moribus spāles considerationes. Et tria facit sm̄ ꝙ tres considerationes ponit. Scḋa ibi. (Et reuerētiores). Tertia ibi. (Et si iniuriētur). ¶ Prima talis. Qꝛ potentes ⁊ existentes in platione ⁊ potētia sunt magis studiosi .i. meliores q̄ sint diuites: ⁊ hoc ꝓpter esse in cura. Et qꝛ sunt coacti intendere in ea: quę sunt circa potentatum: ipsa .n. causa ⁊ sollicitudo retrahit principes: ⁊ prelatos a multis lasciuijs. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et reuitores ad grauiores: facit .n. reuerētiores dignitas: ꝓpter quod moderantur. Est autem reuerentia mollis: ⁊ decēs grauitas.

¶ Ponit secūdam considerationem. Qꝛ potentes ⁊ existētes in cura sunt reuerētiores ⁊ grauiores q̄ diuites nō hn̄tes curā alioꝝ: aliqui textus habent tenitores ad grauiores. ⁊ in idem redit. Nam habentes curam sunt magis tenitores .i. idest magis tenent se q̄ diuites: non enim permittunt se sic labi: vt ipsi: vnde alia littera habet: ꝙ sunt tardiores. Causa autem quare principes sunt tardi: ⁊ reuerētes: ⁊ graues est: quia dignitas reuerētiores facit: id est grauiores: propter quod tales moderantur temperando se a lasciuijs non existendo moles ⁊ labiles. Nam reuerentia est mollis: id est suauis: vt habet alia littera: vt decēs grauitas: homines enim reuerētes sunt: qui suauiter incedūt. ⁊ decenti modo grauitatē habent. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et si iniurient̄

¶ Et si iniurient non in paruis iniuriatores sūt sed ꝑm magna iniuriantur.

¶ Ponit tertiam considerationem. Q si existentes in potentatu iniuriant aliqs non sunt iniuriantes in prauis. sed iniuriantur ꝑm magna. vilipendunt. n. principes modicā inferre iniuriam. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Bona autem fortuna ꝑm partes quidem dictorum habꝫ mores. In hoc enim tendūt: que maxime videntur bone fortune: ⁊ adhuc in bonam prolem: ⁊ ꝑm corpus in bonis bona fortuna exhibet abundare. Elatores quidem igitur: ⁊ magis impremeditatiui propter bonam fortunam sunt.

¶ Postq̄ assignauit qui mores sequuntur bonā fortunaꝫ q̄ntum ad partes eius: ostendit qui mores sequuntur eā vniuersaliter. Et tria facit. ⁊ primo assignat vnum malū morem sequentem vl'r fortunam bonam: vt q̄ fortunati sūt elati. Secundo assignat vnum bonum morem sequentē ipsam: q̄ tales bene se habent in his: que sunt erga deuꝫ. Tertio epilogat ostendens ex huiusmodi: que dicta sunt de bona fortuna. manifesta esse contraria: vt infortunia. Scḋa ibi. (Unus aūt assequit̄). Dicit ergo: q̄ bona fortuna ꝑm partes. i. ꝑm particulares acceptiones hꝫ mores dictorum. i. de numero dictoꝝ: vt mores dictos. Nam pdicta tria. vꝫ nobilitas diuitie: ⁊ potētia sunt partes fortune: q̄ in hoc. i. in predicta tendunt bona: que maxime vident̄ esse bona fortune: ⁊ ad hoc etiam in bonam prolem: ⁊ abundare in bonis ꝑꝫ corpus: vt habere sanitatem ⁊ pulchritudinem exhibet bona fortuna. Determinare ergo de moribus sequentibus nobilitatē: diuitias: ⁊ cetera tacta: est determinare de moribus bone fortune particulariter: q̄ predicta sunt partes bone fortune: sed simpliciter ⁊ vniuersaliter ꝓpter fortunam hoīes sunt elatores: ⁊ magis impremeditatiui. Facit. n. bona fortuna homines supbos ⁊ impmeditate agentes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Unus autē assequitur optimus mos bone fortune: quia amatores dei sunt: ⁊ habēt se ad diuinum aliqualiter credentes propter facta bona a fortuna.

¶ Ostendit qui mos bonus assequitur vl'r fortunaꝫ bonaꝫ dicens: q̄ vnus optimus mos bone fortune assequit̄ fortunatos. q̄ tales sunt amatores dei. in quantū partē bonorum suorum pro deo destribuunt: habent. n. se ad diuinuꝫ aliqualiter. i. competenter ⁊ bene credentes bona fortuna esse ꝓpter facta diuina. Nam q̄ ignoratur cā eorum: que sunt a fortuna: referimus illa in cām excellentiorem: vt in deum: n. bene. n. fortunati credunt per fata. i. per ordineꝫ causaꝝ relatum in deum: vel per facta diuina se esse cōsecutos quod habent. Habent. n. aliqui textus fata: ⁊ aliq facta: ⁊ vtrunqꝫ stare potest. ¶ Deinde cū dicit.

¶ De his quidem igitur: que ꝑm etatem ⁊ fortunam moribus dcm̄ est. Cōtrarij. n. dictis ex contrarijs manifesti sunt: velut pauperes ⁊ infortunati mos: ⁊ in pecunijs.

¶ Epilogat addēs: q̄ per predicta manifesta sunt ꝯtraria. Dicit ergo: q̄ de his moribus: que sunt ꝑm etatē ⁊ fortunā dictum est. Ꝯrij autem dictis ex contrarijs sunt manifesti. Nam quia scimus qui sunt mores fortunati ⁊ potentis. manifestum esse potest: qui sunt mores pauperis infortunati: ⁊ id est impotentis.

Quoniam autem probabiliuꝫ orationum vsus ad iudicium est: de quibus. n. scimus ⁊ iudicamus: nihil adhuc opus est oratione.

¶ Ista pars diuisa fuit contra totum precedens. Dicebatur. n. q̄ vsqꝫ ad locū istuꝫ determinabat phs de persuasibilibus proprijs: hic autem vt dicebatur determinabat de persuasionibus cōībus. ⁊ vt videamus necessitatem huius tractatus. notanduꝫ q̄ mā: circa quā versat̄ rhetorica est dubitabilis. Si. n. per se notum esset aliquid: superflua esset persuasio: q̄ntumcunqꝫ ergo quis persuadeat ad vnam partem: q̄ materia circa quam talis persuasio exercetur: ⁊ ille: cui fit persuasio: est vnus iudex plicabilis ad vtranqꝫ partem: semꝑ remanet potentia suspicandi ꝯrium: vt ergo modo possibili certificemus aliq̄ persuadendo: opꝫ nos cōīa ⁊ ꝓpria adducere. Naꝫ ex applicatione cōium ad ꝓpria fit persuasio fortior. cum ergo dictum sit de persuasionibus ꝓprijs: vt de ꝑsuasionibus competentibus vnicuiqꝫ negocio. restat ergo dicere de quibus. Tria ergo facit phs in hoc tractatu. Naꝫ primo ostendit mām rhetoricā esse mām ꝓbabilem: ⁊ q̄ negocio rhetoricorum ille cui fit persuasio se hꝫ: quasi iudex. i. quasi medius potens plicari ad vtrāqꝫ partē: ꝓp q̄d apparet tam persuasiones ꝓprias q̄ cōes esse necessarias: ne iudex plicet̄ in partem ꝯriam. Scḋo ondit determinatū esse de persuasionibus ꝓprijs. Tertio manifestat: q̄ restat dicere de ꝑsuasiōibus coib'. Scḋa ibi. (De his aūt igꝫ ꝑm). Tertia ibi. (Reliquū aūt nobis ꝑtrāsire.) ¶ Circa primum duo facit. Naꝫ primo ostendit mām rhetoris eē mām ꝓbabilem. Scḋo manifestat: q̄ qui persuadetur. se hꝫ quasi iudex potens plicari ad vtranqꝫ partē. Scḋa ibi. (Est aūt siue ad vnū). Dicit igꝫ: q̄ vsus ꝓbabilium orationū vtilis ē ad iudiciū. q̄ ea de q̄bus scimus ⁊ iudicamus certitudinaliter: nihil opus est rōne persuadente. Non q̄ fit certificatio persuasiua: nisi per ratiōes probabiles: ⁊ in materia probabili. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Est autem siue ad vnum aliquid orōne vtēs exhortatur: velut monentes faciunt: aut suadentes. Nihil. n. minus iudex est vnus: quem enim opꝫ persuadere: iste est vt simpliciter dicere iudex: siue altercantem: siue ad hypothesim dicat quis similiter. Ratione enim necesse vti: ⁊ destruere cōtraria: ad que sicut ad altercantem orationem facit.

¶ Ostendit q̄ in negocio rhetorico: q̄ persuadet̄: se hꝫ vt iudex potens plicari ad vtranqꝫ partem. Et tria facit: q̄ primo ostendit de negocio disceptatiuo. Scḋo de exclamatiuo. Tertio de deliberatiuo. Scḋa ibi. (Eodem aūt mō). Tertia ibi. (Totaliter aūt solus). ¶ Dicit igꝫ: q̄ est. i. conuenit: q̄ siue aliquis exhortatur vtens oratione ad vnuꝫ aliquid. i. ad vnam partem: sicut faciūt monētes ⁊ dehortantes ad vnā ptem: ⁊ ad ꝯriam: aut suadentes: q̄ etiaꝫ tales ad vnaꝫ exhortantur partem: nihilominus iudex ⁊ vnus quē opꝫ persuadere iste: vt simplr est dicere est iudex: siue q̄ ad alteram ptem: siue ad ꝯriaꝫ dicat quis similr. i. dicat quis qualitercūqꝫ necesse est vti rōne: ⁊ destruere ꝯria: ad q̄ i. ꝯ que: q̄ circa dicta aduersarij quasi contra altercanteꝫ ꝑsuadēs facit orōnē. Uult aūt phs ꝑ hec vba hre: q̄ q̄ntūcūqꝫ rōnes rhetorice fiāt ad vnā ptē: tñ iudex ē vn' q̄ pōt inclinari ad ptē aliā ⁊ ad ꝯriā: vt q̄ iudex inclinet̄ semper ad ptē ꝓpositā: debemus vti oībus modis persuasiuis: ꝓp q̄d nō solū sunt vtiles persuasiones ꝓprie: s; cōmunes.

debemus enim sic persuadere: ꝛ sic nos habere erga iudicem: ac si iudex esset alterans ꝛ teneret partem alteram: quia si teneret partem propositam: non esset opus persuasione. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Eodem autē modo ꝛ in exclamatiuis: qñ. n. adinuicem ad considerationem orō consistit.**

¶ Ostendit ꝙ in exclamatiuis auditor hꝫ etiam quasi iudex dicens: ꝙ eodem modo ꝛ in exclamatiuis oratio nostra: ꝛ sermo noster consistit ad consideratonē. i. ad auditorem. Nā ꝛ in exclamatiuis collaudamus aliquē: auditores enī se habent quasi iudices attendentes. vtrū recte laudemus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Totaliter aūt solus est: cū simpliciter iudex qui in ciuilibus concertationibus inquisita iudicant. Que enim dubitantur inquirūtur qũo habent: ꝛ de quibus consiliantur.**

¶ Ostendit etiam: ꝙ in ciuilibus: ꝛ in negocio cōcionatiuo auditor se hꝫ quasi iudex dicens: ꝙ totaliter. i. simpliciter iudex ille. qui iudicat inquisita in ciuilibus concertationibus. i. cōcionabilibus. Nā eadē: quibus consiliamur: sunt dubia: ꝛ inquirunt a consiliarijs qũo se habent: ꝓpter qꝺ in consilijs fiunt quedam ꝯcertationes: ꝛ obiectiōes: ꝛ ille qui est princeps ꝛ capitaneus oꝫ esse iudex vidēdo: q melius persuadet. imo per anthonomasiā talis meret nomē iudicis: vt in ṗmo libro est habitū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **De his autē: qui ſm ciuilitates moribus in deliberatiuis dictum est prius. Quare determinatum vtiqꝫ erit: ꝛ qualiter: ꝛ que oratiōes per morales faciendum.**

¶ Ostendit esse de persuasionibus ꝓprijs dictū: persuasiones ꝓprie tripliciter distinguuntur: qꝛ pͥmo sunt ꝓprie ꝓpter diuersas ciuilitates. Nā ſm aliā ꝛ aliā ciuilitatem oꝫ aliter ꝛ aliter persuadere. Secūdo sūt ꝓprie tales ꝑsuasiones ꝑ diuersa negocia politica. Tertio propter diuersos modos hoīum: ideo tria facit: qꝛ pͥmo ostendit esse dcm̄ de ꝓprijs persuasionibus ſm ꝙ spectat ad diuersas ciuilitates. Secūdo ostendit esse dictum de persuasionibus ꝓprijs per comparationem ad diuersa negocia politica per comparationem ad diuersos mores hominum. Secūda ibi. (Qm̄ autem ad vnūquodqꝫ). Tertia ibi. (Adhuc autē ꝛ ex quibus). ¶ Dicit ergo: ꝙ de his. i. persuasionibus proprijs: que fiunt in moribus ſm diuersas ciuilitates dictum est prius in deliberatiuis. i. dictuꝫ est cum agebatur de negocio deliberatiuo. Et qꝛ determinatū est de talibus in tractatu illo: vtiqꝫ determinatum erit. qualiter: ꝛ quid faciendum est per orationes morales quantum ad diuersas ciuilitates. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Qm̄ autem ad vnumquodqꝫ quidē genus orationum aliud aliquid erat finis: de orationibus autem ipse accepte sūt ꝓpositiones sunt. Ex quibus propositiones ferunt: ꝛ deliberantes: ꝛ exclamantes: ꝛ litigantes.**

¶ Ostendit dictum esse de persuasionibus proprijs ſm ꝙ spectat ad diuersa genera politicorum negociorꝫ dicēs: ꝙ ad vnumquodqꝫ genus oratiōis est aliud aliquid finis de oībus talibus oratiōibus accepte sunt ipse ꝓpositiōes. Manifestum est. n. ex habitis qualiter fiunt persuasiōes in deliberatiuis: ꝛ qualr in exclamatiuis: ꝛ qualiter in litigijs. Et qꝛ non sunt plura genera orationū: manifeste sunt orationes ꝑsuasiue ſm singula genera. ¶ Deinde. c. d.

¶ **Adhuc aūt ex quibus morales orationes cōtingit facere: ꝛ de his determinatum est.**

¶ Ostendit esse dictum de persuasionibus proprijs ſm diuersos mores hominum dicens: ꝙ determinatum est: ꝛ quibus cōuenit facere morales orōnes. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ **Reliquum pertransire de cōmunibus. omnibus enim necessarium: que de possibili ꝛ impossibili ad vtendum in orationibus. Et hos qdē. qꝺ erit: hos aūt qꝺ factuꝫ est tentare ostēdere.**

¶ Ostendit de quibus restat dicere: qꝛ de cōmunibus: huiusmodi autem cōmunia reducuntur ad tria: videlicet ad possibile ꝛ impossibile: ꝛ ad augmentum ꝛ diminutionē: ad exemplum ꝛ ad enthimema. Duo ergo facit: qꝛ pͥmo ostendit esse dicendum de his tribus. Secundo determinat de vnoquoqꝫ dictorum trium. Secūda ibi. (Pͥmo quidem igitur). ¶ Circa primum duo facit: quia pͥmo facit quod dictum est. Secūdo adaptat dicta tria ad tria negocia politica. Secunda ibi. (Est autem cōmunium). Pͥma pars diuiditur in partes tres: quia pͥmo ostendit qꝺ restat dicere de possibili. Secundo qꝺ restat dicere de magnitudine ꝛ diminutiōe. Tertio qꝺ restat dicere de enthimemate ꝛ exēplo. Secunda ibi. (Adhuc autem). Tertia ibi. (His autem determinatis). Continuetur ergo sic. Reliquum est nobis dicere de cōmunibus persuasionibꝰ ex quo dictum est de proprijs. erit ergo dicendum de possi ꝛ impossi: quia in oībus orationibus necesse est vti sermonibus de possi ꝛ impossi: ꝛ qꝛ possi ꝛ impossi annexa sunt factum ꝛ non factum: futurum ꝛ non futurum erit dicēdū: ꝛ oportebit hos tentare ostendere quod erit: vel quod nō erit. hoc aūt qꝺ factum: vel nō fcm̄. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Adhuc aūt de magnitudine cōe oīum orationum est: vtuntur. n. omnes oratione: augmentatione: ꝛ diminutiōe: ꝛ deliberātes: ꝛ dehortantes: ꝛ laudantes: aut vituperantes: aut accusantes ꝛ defendentes.**

¶ Ostendit ꝙ etiam restat dicere de magnitudine ꝛ diminutione: quia hoc est etiam cōmune omnium orationuꝫ. Omnes enim orationes vtuntur augmentatione ꝛ diminutione tam deliberantes q̄ꝫ dehortantes quantuꝫ ad deliberatiuum: ꝛ laudantes ꝛ vituperantes quantum ad exclamatiuum. ꝛ accusantes ꝛ defendentes quantum ad iudiciale. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **His autē determinatis: de enthimematibus cōmunibus tentare dicere siquid habemus: ꝛ de exemplis: quatenus reliqua apponētes perficiamus: quod a principio propositum.**

¶ Ostendit ꝙ etiam restat dicere de enthimematibus et exemplis dicens ꝙ his determinatis. i. postquam determinauimus de predictis. tentemus etiam dicere siquid habemus. i. siquid videbimus esse dicendum de enthimematibus ꝛ exemplis: quatenus apponentes reliqua perficiamus: quod fuit propositum a principio. Nam circa pͥncipiū pͥmi libri distincta fuerunt enthimemata ꝛ argumentationes: quia quedam erant specialia: quedam communia. postquam determinatum est de talibus specialiter: vt habeatur plene propositū: vult determinare de his communiter. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Est autem cōium augere quidem proprijssimum exclamatiuis: sicut dictuꝫ est. Quod autem factū in iudicialibus. De his. n. iudicium possibile: aut ꝛ futuꝝ: ꝛ in deliberatiuis.**

¶ Adaptat predicta tria ad negocia politica. Ad cuius euidentiam notandum: q possibile ⁊ impossibile. siue factũ ⁊ non factum: ⁊ augmentum: ⁊ diminutio: ⁊ exemplum: ⁊ enthimemata sunt cõmunia omni negocio rhetorico: attamen quedam istorum magis conueniunt vni negocio: ⁊ quedam alij negocio. Nã oium negociorum cõmune ẽ augere tñ sicut dcm est in proximo libro. hoc est magis proprium exclamatiuis. Exempla aũt ⁊ enthimemata: p que ostendit aliquid esse factum vel non factum sunt ppria iudicialibus. De his. n. i. de factis est iudicium: possibile aũt ⁊ futurum sunt magis propria deliberatiuis. ¶ Dubitaret forte aliquis: cũ exempla in primo libro sint appropriata deliberatiuis: quid est q hic appropriamus de iudicialibus. Ideo notandũ: q exemplum: siue res gesta: ⁊ quodlibet factum dupliciter potest considerari. Primo vt est presagium futuroꝝ: ⁊ sic est magis proprium deliberatiuo. Secundo vt est quedam probatio ⁊ augmentatio: ⁊ sic est magis propria iudiciali.

Primo quidem igitur de possibilibus ⁊ impossibilibus dicamus: Si itaqȝ contrariũ sit possibile aut esse: aut fieri: ⁊ contrarium videbit vtiqȝ eẽ possibile: puta si possibile hominem conualuisse ⁊ egrotasse. Eadem enim potentia contrariorum qua contraria.

¶ Postq̃ phs determinauit se ad dicenda: ⁊ ostendit dcm esse de persuasionibus propriis: ⁊ dixit: q restabat dicere de cõibus narrare illa cõia: de quibus restat dicendũ. In parte ista exequitur de cõmunibus illis. ideo tria facit fȝ q talia tria cõia predixit. Nam primo determinat de possibili ⁊ impossibili: quod est cõe omni negocio: sed appropriatur deliberatiuo. Determinat secundo de augmentatione ⁊ diminutione: quod est etiam quid cõmune oibus: appropriatur tamen exclamatiuis. Tertio determinat d exemplis ⁊ enthimematibus: que etiaȝ oibus cõmuniter adaptari possunt: appropriãtur iudicialibus. Secũda ibi. (Et de magnitudine autem ⁊ paruitate.) Tertia ibi. (Reliquum autem de persuasionibus). ¶ Circa primum tria facit. Nã quodãmodo tractatum est de possibili ⁊ impossibili: annectit factum ⁊ non factum: ⁊ futurum ⁊ nõ futurum. nam facta ⁊ futura sunt possibilia. impossibilia vero non sunt facta: neqȝ futura. Primo g determinat de possibili ⁊ impossibili. Secũdo de facto ⁊ non facto. Tertio de futuro ⁊ non futuro. Secunda ibi. (Si autem factuȝ ẽ). Tertia ibi. (Et de futuro qdem). Possibile autem potest ostendi aliquid tripľr. Primo per comparationem ad cõtrarium. Secundo per comparationeȝ ad simile. Tertio ostendit aliquid esse possibile prout clauditur in alio. Iõ circa primum tria facit fm q his tribus modis oñdit aliquid esse possibile. Secunda ibi. (Et si id quod simile). Tertia ibi. (Et siquidem difficilius). Dicit ergo primo: q vult dicere de possibilibus ⁊ impossibilibus. et dat primam considerationem ad hoc: qȝ si vnum contrariuȝ sit possibile: aut esse: aut fieri: ⁊ aliud contrarium videbit ẽt esse possibile: puta si possibile est hominẽ conualuisse: possibile est ipsum egrotasse. Causa autem huius est: quia eadem est potentia contrariorum per quam potentiam contraria habent esse. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si id quod simile possibile ⁊ simile.

¶ Docet cognoscere possibile per comparationem ad sile dicens: q si vnũ simile possibile est: etiã aliud simile possibile erit. nam de silib' sile est iudiciũ. ¶ Deinde. c. d.

¶ Et siqdẽ difficilius possibile: ⁊ qd facilius.

¶ Docet cognoscere possibile. s. q vnum clauditur in alio. Claudi autem aliud in alio potest intelligi tripliciter. Primo virtualiter. Secundo quantitatiue. Tertio quantũ ad diffinitionem fm q omne diffinitum aliquo mõ claudit sua diffinientia. Primo ergo docet cognoscere possibile fm q aliquid clauditur in alio virtualiter. Secundo p ut clauditur in ipso quantitatiue. Tertio prout vnum ingreditur diffinitionem alterius. Secunda ibi. (Et quorũ partes). Tertia ibi. (Et si alterum eorum). ¶ Circa primum duo facit. qr primo docet cognoscere possibile put vnũ includit aliud virtualiter: absolute: ⁊ simpliciter. Secundo specialiter descendit ad ostendendum possibile ex eo: quod aliquid clauditur virtualiter in nobis. Secũda ibi. (Et quorum amor). ¶ Circa primum quinqȝ facit fm q quinqȝ considerationes ponit. Secunda ibi. (Et si studiosum). Tertia ibi. (Et cuius principium). Quarta ibi. (Et cuius finis). Quita ibi. (Et si posterius.) ¶ Prima consideratio talis. Qr difficilius est posse: posse ẽ quod facilius. Nã facile virtualr claudit in difficili. ¶ Deide.

¶ Et si studiosum: aut honestum fieri possibile: ⁊ totaliter possibile fieri. difficilius. n. honestam domum q̃ȝ domum esse.

¶ Ponit scdam. Qr si est posse fieri aliqd studiosum ⁊ honestum: posse est illud fieri totalr. i. simpliciter. Nã si posse est fieri domũ studiosam: posse est domum fieri simpľr. i. qualitercunqȝ: qr difficilius est facere honestam domum ⁊ domus honesta virtualiter includit domuȝ simpliciter acceptam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et cuius principiuȝ potest fieri ⁊ finis: nihil enim fit: neqȝ incipit fieri impossibilium: ⁊ puta per cõmensurabilem diametrum esse: neqȝ vtiqȝ incipiet fieri: neqȝ fit.

¶ Ponit tertiaȝ. Qr cuiusmodi pncipiũ põt fieri: ⁊ finis potest fieri: qr nullũ impossibiliũ incipit fieri. diametrũ eni cõmẽsurabilẽ eẽ coste: neqȝ incipit fieri: neqȝ fiet: nũq̃. n. incipiet: nisi q posse est consumari. Nã fm positatẽ ⁊ virtutẽ in ipso pn° claudit quodãmodo finis. ¶ Deinde. c. d.

¶ Et cuius finis ⁊ principium possibile. omnia enim ex principio fiunt.

¶ Ponit quartaȝ: q̃ est conuersa tertie: q finis est possibilis ⁊ principium est possibile: qr omnia fiunt. i. incipiunt fieri ex principio. nõ nũq̃ ergo possibile est ↄsumari: nisi q possibile est incipi. Finis enim ⁊ principiuȝ se esse aliquo modo virtualiter claudunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et si posterius substantia: vel generatione possibile fieri: ⁊ qd prius: puta si viruȝ possibile fieri ⁊ puerum: prius enim illud fit: ⁊ si puerum ⁊ virum: principium. n. illud.

¶ Ponit quintam. Qr si possibile est fieri id. quod posterius est generatiõe ⁊ subiecto: possibile est fieri id. quod est prius. ipsum: puta si possibile est fieri virum: possibile est fieri puerum. quia id. i. puer fit prius viro generatione et substantia: ⁊ conuertatur: quia possibile est fieri puerum: possibile est fieri virum: quia puer se habet vt principium respectu viri. Dubium est enim: q si principium est possibile: etiam finis. ⁊ econuerso. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quorum amor: aut concupiscentia natura est. Nullus enim impossibilia affectat: neqȝ cõcupiscet vt in pluribus.

¶ Ponit hic consideratiões de possibili per comparationem ad nos. Et tria facit: qz primo ponit ꝯsideratioñe de possibili: ꝛ per cõparatioñe ad passiones nostras. Scdo ꝑ ꝯparationez ad habitus. Tertio ꝑ cõparatioñe ad actus. Scda ibi. (Et quoꝝ scientie). Tertia ibi. (Et quorũcũqz principium. ¶ Prima consideratio talis. Qz illa sunt possibilia. quorum est amor ꝛ ꝯcupiscentia nãlis: qz naturaliter nullus affectat: nec ꝯcupiscat impossibilia vt i plibus. Et dicit vt in pluribus: qz nãlis affectio in aliqbus deficit vt in illis: quibus ꝑpter aliã consuetudinem est delectabile: qḋ nã horret. Uel dicit vt in pluribus: qz ꝑpter impedimentuz sequens potest fieri aliquid impossibile: qḋ naturaliter potest desiderari. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et quorum scientie sunt ꝛ artes possibile est esse: ꝛ fieri.

¶ Ponit secũdam. Qz illa est possibile esse ꝛ fieri: quorum scientie ꝛ artes sunt possibile esse ꝛ fieri. Judicãdũ ẽ. n. de possibilitate obiectorum: sicut iudicamus de possibilitate habituum. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et quorumcunqꝫ principium generationis: in his enĩz: que nos cogemus: vtimur: aut persuadebimus. Hec autẽ sunt: quibus potentiores: aut domini: aut amici.

¶ Ponit tertiã. Qz illa sunt possibilia: quoꝝ pricipiũ generationis est in nobis: vt in his: que nos cogemus. aut persuadebimus. Talia. n. possumus agere ꝛ nõ agere. hec autem sunt ea. quibus sumus potentiores: aut dominũ q̃tum ad ea: que cogimus aut amici q̃tum ad ea: que persuademus. Omnes aũt iste tres considerationes oñdunt aliqd esse poſe: qz virtualr̃ claudit̃ in nobis. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et quoꝝ partes possibiles ꝛ totum. Et quorum totum possibile: ꝛ partes vt in pluribus. Si. n. antecisum caputium ꝛ tunicam põt fieri: ꝛ indumentum possibile ẽ fieri: ꝛ si indumẽtum ꝛ precisum: ꝛ caputium.

¶ Ponit consideratiões ad oñdẽdũ aliquod poſe: qz clauditur in alio: vel claudit illud q̃titatiue. Et duo facit. sm qḋ duas considerationes ponit. Scda ibi. (Et si genus totum). ¶ Prima talis. Qz quorum partes sunt possibiles: ꝛ totum est possibile: ꝛ ꝯuertitur: qz si totum est possibile: ꝛ partes: vt in pluribus. Dicit aũt vt in pluribus: qz lz cõuersiones semper habeant veritatem: vt si partes possunt fieri ꝛ totũ: ꝛ econuerso. Est. n. aliquod totũ possibile: cuius partes diuisim fieri non possunt: sic. n. compositum ex materia ꝛ forma: mã tñ ꝛ forma diuisim fieri nequeunt. Ostendit autem per exemplum dictam considerationem dicẽs qḋ si potest fieri antecisum: ꝛ caputium: ꝛ tunica potest fieri indumentum: ꝛ econuerso si indumentũ est possibile ꝛ p̃cisum. i. antecisum ꝛ caputium sunt possibilia. Antecisuz enim ꝛ caputium: ꝛ tunica noiant diuersa indumenta: quibus homo tegitur: indumentum autez nominat id: quod comprehendit omnia dicta. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et si genus totum possibilium fieri ꝛ spẽs: ꝛ si species ꝛ genus: puta si nauis fieri possibilis ꝛ triaris: ꝛ si triaris ꝛ nauis.

¶ Ponit scdam. Qz si genus totuz fieri est de numero possibilium: ꝛ species erit de numero possibiliũ: ꝛ conuertit̃ si spẽs est hõ ꝛ genus: puta si nauis fieri ẽ possibilis: ꝛ triaris est possibilis: ꝛ si triaris est possibilis: ꝛ nauis. Triaris est enim species nauis. est. n. nauis habens tria genera remorum. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et si alterum coꝛũ: que ad inuicem nata sunt ꝛ alterum: puta si duplum ꝛ dimidium: ꝛ si dimidium ꝛ duplum.

¶ Oñdit aliquid esse possibile ex eo: qḋ concludit̃ in diffinitione alterius. Et duo facit: qz primo facit quod dictum est. Scdo annectit huic considerationi quasdam cõsiderationes de facili ꝛ de difficili. Secũda ibi. (Et si sine arte) ¶ Dicit ḡ. qḋ si alteꝝ eoruz: que sunt apta nata referri ad inuicem est possibile: ꝛ alteꝝ eoꝝ erit poſe: puta si duplũ est possibile ꝛ dimidium: ꝛ ecõuerso. ꝛ si dimidiũ ꝛ duplũ. Nam vnum claudit̃ in diffõne alterius. ¶ Deinde. c. d.

¶ Et si sine arte ꝛ preparatione possibile fieri aliquid: fieri magis per artem ꝛ curam possibile: vnde ꝛ ab Agathone dictum est. Et vtiqz hoc quidem fortuna agere. hoc autez nobis necesse: ꝛ que a fortuna adueniunt.

¶ Annectit duas alias ꝯsideratiões: ideo duo facit. Scda ibi. (Et si deterioribus). ¶ Prima talis. Qz si possibile ẽ fieri aliquid sine arte ꝛ rõne: possibile est fieri illud ꝑ artez ꝛ curam: qz difficilius est facere aliquid cũ ꝑparatione q̃ sine preparatione. Jdeo dictum est ab Agathone: qḋ hõ cõtingit agere fortuna: alia aũt necesse ẽ agere nobis. i. a nobis per artem: ꝛ que aguntur fortuna veniunt nobis ꝑ artem: nam que fortuna acquirimus ꝛ sine preparatiõe adipiscamur. si haberemus illius artem ꝛ scientiã: multo magis adipisceremur illud. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et si deterioribus: ꝛ minoribus: ꝛ imprudẽtioribus possibile: ꝛ contrarijs magis: quẽadmodum ꝛ Socrates ait. Dirum esse: si quid Enthimescides dicit: ipse autem non possit inuenire. De impossibilibus aũt palam: qḋ ex cõtrarijs: que dicta sunt existunt.

¶ Ponit secundaz. Qz si aliquid est possibile deterioribus minoribus: ꝛ imprudentioribus. magis erit possibile ꝯtrarijs. i. erit possibile magis melioribus: ꝛ prudẽtioribꝰ: quẽadmodum Socrates dicebat: diruz esse ꝛ mirabile: si Enthimescides didicit aliqd sapere: Socrates ñ possit inuenire illud. existimabat se Socrates multo meliorez eo. Addit qḋ qz determinatum est de possibilibus: palam est qd dicendum sit de possibilibus: qz dicẽda de impossibilibus existunt manifesta ex contrarijs eorum. que dicta sunt.

Si autem factum: aut non factum est ex his considerandũ. Primũ quidem enim siquidem minus fieri natum factum est vtiqꝫ erit: ꝛ qḋ magis natum est.

¶ In parte ista docet nos phs cognoscere quid factũ: ꝛ qd non factum. Et tria facit: qz primo ponit considerationes per quas cognoscimus quid factum. Secundo differẽtiã inter eas. Tertio ex dictis docet nos cognoscere quid non factum. Secunda ibi. (Sunt autem horum). Tertia ibi. (De eo autem quod est.) ¶ Circa primum ponit septem considerationes. Secunda ibi. (Et si qd posterius). Tertia ibi. (Et si potuit). Quarta ibi. (Et si possibile). Quinta ibi. (Et si debeat fieri). Sexta ibi. (Et si facta sunt.) Septima ꝛ vltima ibi. (Et si quecunqz posterius). Dicit ergo primo: qḋ si factum est aliquid: aut non factuz ex his. i. ex dicendis est considerandum. Et primo videndum si factũ est id: quod minus est aptũ natũ fieri: qz tunc vtiqꝫ factum erit id: qḋ magis natũ fieri. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et si quod

¶ Et si qđ posterius consueuit fieri: factuʒ est: ⁊ qđ prius factum est: puta si oblitus est: ⁊ di dicit aliquando hoc.

¶ Ponit scđam consideratione͂. Dr si factū est qđ cōsueuit fieri prius: puta si est oblitus aliqñ illud. nō eni͂ possumus obliuisci. nisi ea que prius sciuerimus. ¶ Deinde cū dic͂.

¶ Et si potuit: ⁊ voluit egit. omnes eni͂ potētes cuʒ volūt agūt. Impedimētū eni͂ nullū adhuc si voluit: ⁊ nullū extrinsecorū prohibuit.

¶ Ponit tertiam. Dr si aliquis potuit: ⁊ voluit aliquid. egit illud. nam omnes potentes: cū volunt agunt: si nullus sit īpedimentū intrinsecum: ⁊ adhuc si sic voluit: q̄ nullū intrinsecorū impedimento℞ prohibuit. opʒ enim q̄ volens ⁊ potens deberet: q̄ remoueatur omne impedimentuʒ tā intrinsecum q̄ꝫ extrinsecū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et si possibile: ⁊ ordiabat: poterat: ⁊ affectabat: vt enim in pluribus: que appetunt: si p̄nt faciunt quidem praui ꝑpter incontinentiā: epiches autē: q꞉ epichea desiderant.

¶ Ponit quartā. Dr si aliquid est possibile: ⁊ ordinabat vt fieret: q̄ illud est factū: vel etiā si aliquis poterat: ⁊ affectabat aliquid: q̄ illud est factū. Nam vt in pluribus oēs homines: si possunt que appetunt: faciunt illa. sed aliter praui. aliter iusti: q꞉ praui agunt que volunt: ⁊ possunt ꝑpter incontinentiaʒ. epiches aūt ⁊ iusti talia agūt: q꞉ desiderāt epichea. i. est iusta. Differt aūt hec cōsideratio a pmissa: q꞉ illa est necessaria: eo q̄ ibi ponit remotio impedimēto℞. hic autem est vt in pluribus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et si debeat fieri ⁊ facere. verisimile enim cū qui futurus erat: ⁊ fecisse.

¶ Ponit quintā. Dr si aliquid debeat fieri: vel aliquis debeat aliquid facere. verisimile est: q̄ illud sit factū: pbabile est enim eum: qui futurus erat aliquid facere: fecisse illud. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et si facta sunt quecūqꝫ nata fuerūt ante illō aut gratia illi⁹: puta si coruscauit: ⁊ tonuit: ⁊ si attentauit ⁊ fecit.

¶ Ponit sextam considerationem. Dr si facta sunt oīa illa que nata fuerant fieri ante illud: aut gratia illius factū est idem: cuius gratia talia facta sunt. puta si coruscauit ⁊ tonuit: ⁊ si attentauit ⁊ fecit. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et si quecunqꝫ posterius nata fuerant fieri: aut eius gratia sic facta sunt: ⁊ siquidem prius est: hoc factum est: puta si tonuit ⁊ coruscauit ⁊ si egit ⁊ attentauit.

¶ Ponit septimā conuersaʒ huiꝰ: q̄ si facta sunt quecūqꝫ nata fuerant fieri posterius: aut gratia huiꝰ sic facta sunt: necesse est esse factum ipsaʒ prius: ⁊ ecōuerso. si prius factū est aliquid: ⁊ hoc factū est: qđ habʒ esse gratia illius: quod est prius: puta si tonuit ⁊ coruscauit. ⁊ si egit: attentauit: ⁊ econuerso. ¶ Deinde cuʒ dicit.

¶ Sunt autē horū omniū hec quidē ex necessitate. hec aūt vt in pluribus est habentia.

¶ Dat differentiam inter dictas cōsiderationes: que oīuʒ dicto℞ quedā ex necessitate cōcludunt: quedā aūt sunt se habētia: vt in pluribus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De eo aūt qđ est non factum esse: manifestū ex contrarijs horum: que dicta sunt.

¶ Ostēdit ex habitis nos posse cognoscere quid nō factuʒ dicēs: q̄ ex eo qđ est non factū eē: manifestū est: q̄ ex ɔ̄trijs eo℞ q̄ dicta sunt cognoscꝰ. Si eni͂ scimus ostēdere aliqđ factū esse: per oppositum possumus scire ostendere aliqđ non esse factum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et de futuro quidem ex eisdē palam. Quod enim in potestate: ⁊ volūtate est: erit: ⁊ que in affectu: ⁊ ira: ⁊ ratiocinatione cū in potestate sūt. Propter hoc si in exordio fiēdi: in ꝑximo vel in futuro erunt: vt enim in pluribus fiunt magis futura q̄ꝫ non.

¶ Ponit considerationes ad cognoscendū aliquid esse factum. Et tria facit fm̄ q̄ tres cōsiderationes ponit. Scđa ibi. (Et si perfecta.) Tertia ibi. (Et si qđ gratia.) Dicit ḡ q̄ de futuro palā est ex eisdē: q̄ ille eedem consideratiōes per quas cognoscimus aliquid esse factū. valēt ad cognoscendū aliquid esse futurum. Naʒ sicut arguebamus qđ est in potestate ⁊ voluntate eē factuʒ: ita possumus arguere: q̄ illud erit: siue q̄ fiet: ⁊ que sunt in affectu: ⁊ ira ⁊ ratiocinatione: cum talia sunt in potestate fient. Et inde est q̄ quicquid est in exordio fiendi: ⁊ ordinatur: vt fiat in proximo: ⁊ futuro erit: quia vt in pluribus futura. i. est ea que ordinant͂: vt fiant magis fiunt q̄ꝫ non: pōt eni͂ eē q̄ futurus quis incedere nō incedat: sed vt in pluribus futurus incedere incedit. ¶ Notandū autem: q̄ refert aliqđ in voluntate esse: ⁊ esse in affectu ⁊ ira: quia voluntas nominat appetitum intellectiuū: affectus autēʒ ⁊ ira: vt hic sumunt͂: nomināt sensitiuū appetitū: siue aliquid sit futurū. fm̄ appetitū sensitiuū: vel fm̄ itellectiuū: semper ꝓbabiliter possumus arguere: q̄ fiet. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et si perfecta sūt quecūqꝫ prius nata fuerāt fieri: puta: si nubes dēsant͂: verisimile pluere.

¶ Ponit scđam. Dr si perfecta sunt quecūqꝫ nata sunt fieri prius: ꝓbabile est q̄ fiet posterius. puta si nubes densantur q꞉ densatio nubiū est pābulū ⁊ dispositiuū ad pluuiam fieri. verisimile est pluere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et si qđ grā huius factū est: ⁊ hoc verisimile fore. puta: si fundamentū ⁊ domus.

¶ Ponit tertiam considerationem. Dr si factum est: qđ fit gratia huius: verisimile est fore fiendū id: cuius gratia factum est. puta si factuʒ est fundamentū. verisimile quod fiet domus. Differunt aūt he tres cōsiderationes. q꞉ pma respicit causam efficientē. Scđa vero respicit causam disponētem. Tertia aūt respicit cām finalē. ¶ Deide cū d.

¶ De magnitudine ⁊ puitate negociorū: ⁊ maiori ⁊ minori: ⁊ totalr̄ de magnis ⁊ paruis ex predictis a nobis est manifestum. Dictum est eniʒ in deliberatiuis de magnitudine bonorum: ⁊ de maiori simpliciter ⁊ minori.

¶ Determinat de augmentone: ⁊ de diminutione: que sunt cōmunia omni negocio: appropriant͂ tamē exclamatiuo. Circa hec aūt duo facit: quia ꝓ ondit de talibꝰ fuisse dictū in pmo libro in caplo de deliberatiuis: propter qđ hic de eis nihil restat dicet. Scđo dat cāʒ ⁊ assignat q̄re sufficiēt dicta in pmo libro de maiori ⁊ minori: ⁊ non opʒ hic iterius dicere. Scđa ibi. (Quare qm̄ scđʒ.) Dicit ergo: q̄ de magnitudine ⁊ paruitate negociorū: ⁊ de maiori ⁊ minori ⁊ totaliter de magno ⁊ paruo ex predictis a nobis. i. ex his que dicta sunt in pmo libro manifesta sunt. Dictum est enim de deliberatiuis: de magnitudine bonorū: ⁊ simpliciter de maiori ⁊ minori. ¶ Notandū autē q̄ magnitudo tripliciter potest sumi. Pmo respectu sui generis: ⁊ sic dicitur

magnus homo. ⁊ in genere hominuz est talis. Scḋo dicit̃ magnum respectu alicuius rei specialis. ⁊ sic paruus homo in genere hominuz potest esse magnus respectu alicuius alterius hominis. Tertio modo sumitur magnitudo cōmuniter ad ista. ideo dicenduz q̇ꝺ est in p̊mo libro habitũ de magnitudine ⁊ paruitate: quia ibi dictuz est de magnitudine in genere: ⁊ etiam habitum est de maiori ⁊ minori quia ibi dictuz est de magno ⁊ paruo respectu alicuius rei specialis. Et est dictuz de magnis ⁊ paruis totalr̃: quia ibi dictuz fuit de magnitudine ⁊ paruitate: vbi sumuntur cōmuniter ad illa. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare s̃m vnamquãq; orationem propositus finis bonus est. puta conferens: honestuz ⁊ iustum: qualiter illo sumendum argumẽtationes omnibus. Propter hoc autẽ inquirere de magnitudine simpl̃r ⁊ eminentia est vane loqui: principaliora enim ad oportunitatez vniuersalibus singularia rerũ. De possibili q̄dem igitur ⁊ impossibili: ⁊ vtrum factum est: aut non factum est: ⁊ vtrum erit: aut non erit: adhuc autem de magnitudine ⁊ paruitate negociorum dicta sint hec.

¶ Assignat rationem quare superfluum est dicere de magno ⁊ paruo: vltra id. quod est in p̊mo libro dicens. ꝙ s̃m vnãquãq; rōnem rhetoricam propositus est finis bonus. puta conferens quantũ ad deliberatiuũ: ⁊ honestum quãtum ad exclamatiuũ: ⁊ iustum quantũ ad iudiciale. Manifestum ergo esse potest qualr̃ sumendũ est argumentationes omnibus de numero finiũ. Cũ ergo dictum fuit de augumentatione ⁊ diminutione respectu cuiuslibz boni: inquirere de magnitudine: ⁊ de eminentia simpl̃r est loq̄ vane: quia ad oportunitatẽ singularia sunt principaliora vniuersalibus. Uidet̃ enĩ velle ph̃s: ꝙ superuacuũ est ad oportunitatem ⁊ vtilitatẽ rhetoricã determinare de aliq̄ cōmuniter: n̄ sit illud notũ s̃m ꝓpriũ. ¶ Dubitaret tamẽ forte aliquis credens non esse verũ quod dicitur: quia cuz hoc determinauit ph̃s de persuasionibus communibus. ¶ Ideo notandũ: ꝙ oĩa cōsiderari possunt dupl̃r: vel simpl̃r: vel vt sunt applicabilia ad facta singularia: nō spectat aũt ad rhetorez determinare de cōmunibus simpl̃r quocũq; modo. sed determinat de eis vt sunt applicabilia ad facta singularia q̇ꝺ q̃ꝺo fit in p̊mo libro ostensuz fuit. Cuz ergo determinatum fuit supra de magno ⁊ paruo: s̃m q̇ꝺ est applicabile ad fines rhetoricos: ꝯsiderare ꝺe eo simpl̃r vt non est applicabile superuacuũ est. ideo non spectat ad rhetorem alia dicere de magno ⁊ paruo q̄̃ sunt in tractatu de deliberatiuis. ¶ Ultimo epilogat: ꝙ de possibili ⁊ impossibili: ⁊ etiã vtrum aliquid sit factũ: vel non factuz ⁊ vtrũ erit vel non erit quantũ ad futurũ: ⁊ adhuc de magnitudine ⁊ paruitate negocioꝝ dicta sint hec: q̄ diximus.

REliquum autẽ est de persuasionibus omnibus dicere: quoniaz quidem dictum est de proprijs. Cōmunes autẽ persuasiones sũt due exemplum: ⁊ enthimema. Snia enim pars enthimematis est.

¶ In parte ista ph̃s determinat de persuasionibus cōmunibus. Et duo facit: quia primo continuat se ad dicenda: ⁊ enumerat que sunt persuasiones cōmunes. Secundo exequit̃ de intẽto. Scḋa ibi. (Primo q̄dẽ igitur.) Dicit ergo: ꝙ quia dictũ est de persuasionibus proprijs s̃m ꝙ spectat ad quolibz negociũ rhetoricũ: vt sufficienter demus artez ꝑsuadendi. Reliquuz est dicere de persuasionibus. idest de persuasionibus cōmunibus. Enumerat autem tales ꝑsuasiones dicẽs: ꝙ ꝑsuasiões cōmunes sunt due: exẽplum ⁊ enthimema. Snia aũt licz ad persuasionẽ pertineat: tñ quia est pars enthimematis. vt infra patebit: in enthimemate clauditur: sicut pars reseruat̃ in toto: ꝓpter q̇ꝺ sententia nō facit tertiũ genus persuasionis aliud ab exemplo: ⁊ enthimemate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Primo quidez igitur de exemplo dicamus. Simile enim inductioni exemplum: inductio autem exemplum est.

¶ Exequitur de intento. Et duo facit. quia exeq̄tur de exẽplo. Scḋo de enthimematibus. Scḋa ibi. (De sententiarũ aũt propositione.) Circa primũ tria facit: q2 primo describit quid est exemplũ. Scḋo diuidit ipsuz. Tertio manifestat membra dicẽs. Scḋa ibi. (Exemploꝝ aũt.) Tertia ibi. (Est autẽ exemplũ.) Dicit ergo: ꝙ p̊mo vult dicere de exemplo: ⁊ describit quid est exemplũ dicens: ꝙ est simile inductioni q̇ꝺ quomodo sit intelligendũ in primo libro ostensum est. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Exemplorum autem species due sunt. Una quidẽ eniz species exempli est dicere res prius gestas. Alia autẽ ꝙ ipsi faciamꝰ. Horũ autem vnum quidem parabola. vnuz aũt fabule: velut esopice ⁊ lipice.

¶ Diuidit exemplum dicens: ꝙ due sunt spẽs exemploꝝ. nam vna species est dicere gestas res. i. factas s̃m ꝙ ex factis p̊us argumꝰ q̄̃si per exempla. Alia spẽs: quã per nosmetipsos facimus: ⁊ componimus: ⁊ hec diuidit̃: q2 vnum istorũ dicit̃ parabola. i. similitudo. Naz parabolice loqui est loqui similitudinarie: ⁊ probare aliquid per simile est ꝓbare illud per exempla. Unũ aũt. i. aliud est sermo fabule esopice: q2 Esopus cōposuit fabulas: ⁊ lipice: que sunt aliud genus fabularũ. Nos enĩ ipsi componere possumus tam fabulas q̄̃ parabolas. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Est autem exemplum quidem tale: ꝙ quemadmodum: siquis dicat: ꝙ oportet circa regez preparari: ⁊ non sinere egyptum diripi.

¶ Exequitur de membris diuisionis. Et duo facit: q2 p̊mo exequitur de eis absolute. Scḋo de illis respectiue. Scḋa ibi. (Sunt autem fabule.) Circa primuz tria facit s̃m ꝙ exemplũ simpl̃r additur. nam p̊mo exequitur de exemplo prout est res gesta. Scḋo exequitur de parabola. Tertio exequitur de fabula. Scḋa ibi. (Parabola autem socratica.) Tertia ibi. (Fabula autem qualis.) Circa primum duo facit: quia primo p̄mittit ꝙ debet ostendi per exemplum. Scḋo adducit extra ad ostendẽdũ illud. Scḋa ibi. (Etenim prius Darius.) Dicit ergo: ꝙ exemplũ est tale: quẽadmodum si quis dicat: ꝙ opz contra preparari ⁊ non sinere egyptum diripi. idest non sinere destruere egyptũ aut aliquã aliam propriam ciuitatem. Ista enim conclusio: que debz probari per exemplũ. vz. ꝙ si non resistimus regi ciuitas destruet̃. ¶ Notandũ autem: ꝙ licz exemplũ sit triplex. vz. res gesta: ⁊ parabola: ⁊ fabula: tamẽ per antonomasiaz res gesta dicitur exemplũ: quia fabula ⁊ parabola non habent rationez exempli: nisi inquantũ assimulant ⁊ representant res gestas: vel inquãtũ a rebus gestis sumpserunt originem. ideo cum sine addiamẽto ph̃s loquit̃ de exẽplis: intelligendũ est de rebus gestis. ¶ Dein. rc.

¶ Eteniz prius Darius peruagatus est anteq̄̃ egyptum

egypti caperet. Cũq3 aũt cepisset puagat⁹ est.

¶ Ostendit per exemplu3 qd promiserat probandum. Et duo facit: pmo q duo exempla adducit. Secunda ibi. (Et iterũ.) Dicit ergo: q Darius primus. idest Darius qui pre cessit istum regem venturũ: non prius anteq caperet egyptũ: est peruagatus destruẽdo τ diripiendo per egyptum sed cum recepisset peruagatus est: bonum est ergo resiste re venturo regi: ne egyptum capiat: τ peruagetur destruẽ do ipsum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et iteru3 Xerses non prius diripuit anteq caperet. Cum autem cepisset peruagatus est. Quare τ si ceperit peruagabitur: propter qd non permittendum.

¶ Ponit secundũ exemplũ q Xerses nõ prius anteq ca peret ciuitatẽ est peruagatus destruendo ipsam: sed cũ ce pisset peruagatus est. quare: si iste cepit peruagare: propter quod non est permittendũ cadere ciuitatẽ nostrã. ¶ No tandũ autem: q sicut adducta sunt exempla ad ostenden dum: q debemus resistere: ne ciuitas capiatur: ita adduci possunt ad qualibz aliã cõmunẽ cõstitutionẽ. quã diligẽs orator ad cõez itentũ pbãdũ diligẽter ingrat. ¶ Dei. τc.

¶ Parabola est aute3 socratica: puta siquis di cat: q non oportet sorte electos principari.

¶ Docet de parabola siue similitudine. nam pbare aliqd per simile est probare aliquid: quasi per exẽplu3. Duo aũt facit: quia primo premittit. quod deb3 probari per simile. Scdo adducit similitudines ad probandum illud. Scda ibi. (Simile enĩ siquis.) Dicit ergo: q parabola aũt ẽ so cratica idest parabolam τ similitudinẽ possumus cogno scere: si aduertimus dicta Socratis. Dicebat eni3 Socra tes: q non op3 principari electos sorte. idest fortuitu: s3 ele ctos arte. hoc autem probabat per parabolam τ similitu dinem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Simile eni3 siquis athletas sorte instituat: q non possunt decertare. sed quecũq3 eueniant.

¶ Adducit parabola3. Et duo facit: pm q duas parabolas adducit. Scda ibi. (Aut nautarũ quoniam.) Est ergo pri ma parabola. q permittere principare electos sorte: s3 nõ arte. simile est ac siquis instituat athletas. i. milites: que non possunt decertare τ debelare: sed instituat eos sorte: τ quecũq3 eueniant. idest fortuitu: τ qualitercunq3 contin gat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Aut nautarũ aliquẽ: quẽ o3 gubernare sorte fiat tanq oporteat sorte tractũ: sed nõ scientẽ.

¶ Ponit secundã parabolam. q simile est permittere prin cipari electos sorte: ac si sorte fiat. idest sorte aliqs eligat aliquem nautaru3: quem oporteat gubernare naue3 tanq si oporteat: τ deceat illum esse gubernatorem nauis: que3 contingit sorte esse factum: τ non oporteat sciente guber nare gubernatorem esse. ¶ Notandũ autem: q sicut ad ducta est parabola ad ostendendum q principantes non debent eligi sorte: sic adduci potest ad quodlibz aliud ne gocium probandum. Has autem parabolas diligens per orator inquirat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fabula aũt q̃lis: que Stesichori ad Phalla ridẽ τ Esopi de rectore populi.

¶ Determinat de fabula. Et duo facit: q: primo dat inten tionem suam in vniuersali. Scdo specialiter exequit qd promiserat. Scda ibi. (Stesicorus quidez.) Dicit ergo: q fabula ẽ talis. qualis fuit illarũ fuit Stesicori ad Phalla ridẽ. idest ad quendam imperatorem: qui sic vocabatur Phallaris: siue Phallarius. Stesicorus eni psuasit p quã dam fabulam cuidã populo: q non debent se subdere do minio imperatoris: τ talis etiam fuit fabula Esopi de re ctore: persuasit quidem Esopus per quandã fabulam qui busdam gentibus. q non deberent occidere dominum: τ rectorem suum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Stesicorus quidẽ enim eligẽtibus Mereis ducem exercitus imperatore3 Phallaridẽ: τ daturis cautella3 corpis cũ multũ disseruisset.

¶ Determinat de dictis fabulis. Et duo facit: quia primo narrat fabulam Stesichori. Scdo narrat fabulam Eso pi. Secunda ibi. (Esopus autem in Samo.) Circa pmu3 tria facit. quia pmo pmittit illud: pter qd fabula addu citur. Scdo ipsa fabula describitur. Tertio ad propositu3 adaptatur. Scda ibi. (Dixit eis fabulã.) Tertia ibi. (Ita aũt τ vos.) Dicit ergo q Stesicorus. idest ille conciona tor gentibus morantib⁹ in Mereis. idest in illis partibus eligẽtibus imperatorẽ Phallandẽ: siue impatorẽ: q voca bat Phallarius. τ ducem exercitus. τ daturis dicto impe ratori cautelam corporis: cum dictus concionator multa dixisset: τ ostendisset multis causis. q dictus populus nõ deberet se subdere dominio imperatoris: τ non deberent ei dare cautela3 corporis: vt quandocũq imperator vel let posset corpora eorum punire: vt dictus populus magis inclinaretur ad hoc faciendum: proposuit eis quandam fabulam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dixit eis fabulam quo equus obtinebat pra tum solus: adueniente aũt ceruo: τ corrumpẽ te pascua: volẽs punire ceruũ iterrogabat ho minem; quemadmodum si posset cu3 ipso pu nire ceruum. Ille autem ait. Si acceperit fre num: τ ipse ascenderit super eum habens lan ceam. Cum consensisset aute3: τ ascendisset p eo vt puniret: ipse seruiuit iam homini.

¶ Narrat dictam fabulam dicens: q quidaz equus solus obtinebat pratum: superuenit quidam ceruus corrũpens pascua equi. Indignatus equus voluit punire dictum cer uum. τ accessit ad quendaz hominem interrogans eum: si posset cum eo punire ceruum: ille respondit: q si equus acciperet frenum: τ ipse homo ascenderet super eum ha bens lanceam in manu: q puniret ceruum. Cum autem equus consensisset: τ homo ascendisset super eu3: vt puni ret ceruu3: equus seruiuit de cetero homini. Nam post vi ctoriam cerui: homo non dimisit equũ liberum. sed captũ per frenũ duxit eũ ipsum ad stabulũ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ita aute3 τ vos ait: videte ne volẽtes aduer sarios punire: idem patiamini cum equo. Fre num quidem enim habetis ia3 eligentes ducẽ exercitus imperatorẽ. Si autem cautelã dede ritis: τ supgredi sineritis seruietis iã Phallaridi.

¶ Adaptat fabulam ad propositum dicens: Ita τ vos vide te. idest diligenter consideretis: ne volẽtes aduersarios pu nire patiamini: qd passus est equus. scilicet sitis seruientes post imperatori: sicut equus seruiuit homini. adeo subditi quasi eligentes imperatorem esse ducem exercitus: ex ip so iam habetis frenum τ capistru3 in collo. Si ergo dede deritis cautelam corporis faciendo imperatorem coniũ habendo de corporibus nostris rectam: τ firmã possessio nem: τ sineritis ductum imperatorem gradi super vocũ seruietis Phallaridi. idest cuius aliquid imperatori q vo catur Phallarius: siue Phallaris.

Esopus autez in Samo populuz alloquens cum iudicaretur rector populi ad mortem ait.

¶ In parte ista adducitur fabula Esopi. Et tria facit. nã primo proponit id: p quo fabula adducitur. Scdo fabulã describit. Tertio eaz adaptat ad propositũ. Scda ibi. (Vulpẽ.) Tertia ibi. (Ita ꝛ vos viri.) Dicit ergo: ꝙ Esopus in Samo. idest in partibus illis cũ duceretur rector populi ad mortẽ allocutus fuit populũ: ꝛ ostẽdit: ꝙ nõ debebat dñz ꝛ rectorem suũ occidere adducẽs ad ꝑpositũ ostendendo quandã fabulam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Vulpem transeuntem fluuium propulsam fuisse in lacunam: cũ non posset exire multo tẽpore affligebat: musce canine multe herebãt ei. Erricius aũt errãs vt vidit ipsaz misertus est ei: ĩterrogauitq; eã si auferat ab ipsa muscas caninas: auferre eũ autem non permisit. Querẽti autẽ ꝑpter quid: dixit: quia iste quidẽ iaz de me plene sunt: ꝛ modicum trahunt sanguinẽ. Si autem has abstuleris: alie venientes fame lice epotabunt inde reliquum sanguinem.

¶ Narrat fabulam: ꝙ quedam vulpis transibat fluuium que impulsa fuit in quandã lacunã. Et cũ non posset de illa lacuna exire. affligebat ibi existens multo tẽpore: ꝛ multe musce canine. i. multe sanguisuge: siue multe arũdines vt hz alia littera adherebant ei. cõsuetudo enĩ est ꝙ in lacunas sunt multe sanguisuge. Cuz aũt sic affligeret dicta vulpis: erricius errans casu vadens per viam illam vidit dictam vulpem: ꝛ miserens ei interrogauit eam: si vellet ꝙ auferret ab ea muscas caninas adherẽtes sibi. illa aũt nõ permisit: quesiuit erricius quare nollet. Respõdit vulpea iste sanguisuge iam saturate sunt: ꝛ plene de meo sanguine: ꝛ modicũ sanguinẽ trahũt. si aũt abstuleris: veniẽt alie famelice: ꝛ potabunt quicquid sanguinis remãsit mihi in corpore. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ita ꝛ vos viri Samij. iste qdez nihil amplius nocebit: diues enĩ ẽ. Si aũt occideritis: alij venient paupes: q vos absorbebũt reliq furãtes.

¶ Adaptat fabulã ad propositũ dicens. O vos viri qui habitatis Sami. Iste dñs vester: quez vultis occidere: nihil amplius nocebit vobis. diues enĩ est. ꝛ est satur de rebus vestris. si aũt occideritis ipsum: venient alij pauperes famelici: qui absorbebũt reliqua vr̃a bõa. ¶ Deide cũ dic.

¶ Sunt autẽ fabule concionales: ꝛ habent bonum hoc: quia negocia quidẽ inuenire similia facta difficile: fabulas aũt facilius. Facere enĩ opz sicut ꝛ parabolas: sicut poterit simile videre: qd̃ qdem videre facere est ex philosophia.

¶ Determinat de exemplis per respectũ ad alia. Et tria facit: quia pmo comparat fabulam ad parabolã. Scdo comparat fabulam ad exemplum de enthimemata. Scda ibi. (Faciliora quidẽ igit.) Tertia ibi. (Opz ãt vti exẽplis.) Dicit ergo: ꝙ fabule sunt ꝯcionales: sunt enĩ viles: vt adducant in consilijs: habent enĩ hoc bonuz: ꝙ negocia ꝛ gestas siue facta inuenire similia in proposito est difficile: fabulas aũt inuenire similr: ꝛ parabolas inuenire est facile. Est ergo hic cõparatio inter fabulã ꝛ parabolaz: ꝙ vtraq; est inuenire facile. Dicit̃ enĩz aliquẽ inuenire parabolas ꝛ fabulas: sicut poterit videre simile ad ꝑpositum. hoc autez põt facere ex phĩa ex arte poetica: vel ex arte: vbi tradunt̃ fabule ꝛ parabola. Nã vt dicit̃ in pmo metaphysice amator fabularũ quodãmodo phs est. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Faciliora quidez igitur acquirere ea: que per fabulas: vtiliora quidẽ ad ꝯsiliari que ꝑ negocia. Similia enĩ vt in pluribus futura factis.

¶ Comparat fabulam ad exemplũ dicens: ꝙ acquirere ꝛ probare ea: que volumus sunt faciliora talia probanda ꝑ fabulas: sed vtiliora sunt ad consiliari argumẽta ꝛ persuasiones: q̃ fiunt ꝑ negocia gesta. nã gesta dicũt aliqd factũ vt in plibus futura sunt similia factis. ¶ Deinde cũ dic.

¶ Oportet autem vti exemplis non habentem quidem enthimemata tanq̃ demonstrationibus: persuasio enĩ per hec. Hñtẽ aũt ꝛ tanq̃ testimonijs post orationẽ vti enthimematibus.

¶ Comparat exemplũ ad enthimema. Et duo facit: quia primo premittit quod intendit. Scdo comparat quod dixerat. Scda ibi. (Proposita quidem igit̃.) Dicit ergo ꝙ non habentẽ enthimema opz vti exẽplis tanq̃ demõstrationibus. Nam persuasio fit per hec. idest per exempla: ꝑpter quod si nõ habeamus enthimemata. exempla se habebunt q̃si demõstrationes ꝛ probationes. habentẽ vero enthimemata opz vti exemplis tanq̃ testimonijs. nã vtẽtem enthimematibus oportet adducere exẽpla post orationem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Proposita quidem enim assimilantur inductionibus Rhetoricis aũt non cõueniens inductio preterq̃ in paucis.

¶ Manifestat qd̃ dixerat. ꝛ duo facit ſm qd̃ duo premiserat. Nam primo ostendit: ꝙ si habeamus enthimemata non debemus premittere exempla. Scdo ostendit ꝙ debemus ea ꝑponere. Scda ibi. (Dicta autẽ possunt.) Dicit ergo ꝙ exempla preposita ante enthimemata assimilant̃ inductiõibus. Est enĩ enthimema quidã syllogismus. exẽplificare aũt in aliquibus: ꝛ postea formare syllz est nihil aliud q̃ probare aliqd̃ ꝑpositũ in syllo positũ per inductionẽ. Rhetoricis autẽ non est conueniẽs inductio ꝑterq̃ in paucis. est enĩ exemplũ simplr: sed exempla: qd̃ est ĩductio in paucis. Est enĩ exemplũ quedaz defectiua inductio: sic enthimema est quidã defectiuus sylls. Deficit autẽ ab inductione: quia inductio fit in omnibus. exẽplum autez in vno: vel in paucis. Si ergo rhetor non debz vti ĩductione: sed exemplo: cuz exempla preposita enthimematibus habeant rationẽ inductionis. non debet preponere exempla enthimematibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dicta autem post assimilãtur testimonijs: testis aũt vbiq; persuasiuus: ꝑpter qd̃ ꝛ preponenti quidem necesse multa dicere: dicenti aũt post: vnde sufficiens testis est: credibilis etiaz vnus oportunus. Qd̃ quidẽ igit̃ spẽs exẽplorum: ꝛ qualiter ipsis: ꝛ q̃n vtendũ dicendũz.

¶ Ostendit ꝙ debet preponere ipsa exempla enthimematibus dicens: ꝙ exempla dicta post enthimemata assimilantur testimonijs. Testisq; vbiq; idest vniuersalr in rhetorica est persuasiuus. ꝛ inde est ꝙ si preponimus exẽpla enthimematibus: opz nos multa exempla dicere. Nã inductio fit in multis idest in multis: vel etiã in omnibus: ꝛ sic ordinata exempla habent rationẽ inductionis. sed si dicimus exempla post: sufficit dicere vnum solũ: q: sic ordinatum exemplum habet rationẽ testimonij: nihil enĩz est ad formare

ad formare prius rationem: et enthimema: et postea adducere exemplum inducendo aliquã rem gestam q̄ confirmare per testem: qd per ratioñe probauimus. Est eni res gesta sic ordinata. Quidã ẽ testis affirmans nostrum ppositum. Testis autẽ optimus etiã si sit vnus: est aliquo mõ credibilis: et quandã persuasioñẽ aggenerat. ¶ Ultio epilogat quot sũt species exemplorũ: et qualr ipsis exemplis est vtendum: et quando dictum est.

De sententiarũ autem ppositione dico quid est sentẽtia maxime fiet manifestum de quolibet: que: et quando: et quibus cõgruit vti sententijs in orationibus.

¶ Postq̄ determinauit phs de exẽplis in parte ista determinat de enthimematibus. Et duo facit: quia primo determinat de enthimematibus in se: et quãtum ad suas partes: et quantũ ad sua pncipia: in quo istruit opponentẽ et arguentẽ. Scdo docet soluere argutiones factas: et enthimemata pposita: in quo docet ipz rñdentẽ et opponentẽ. Nã sicut dialectica versat̃ iter rñdẽtẽ et opponentem spectat ad dialecticũ vtrũqz instruere: sic rhetorica versatur inter arguentẽ et respondentẽ: et spectat ad rhetorem vtrũqz instruere: pp̄ter qd non soluz rhetor debet docere qualiter sit vtendum enthimematibus: sed etiam debz doctriñã tradere qualiter sunt soluẽda enthimemata proposita. Scda pars ibi. (De solutione aũt habituũ.) Circa primũ duo facit. Nam primo determinat de enthimematibus veris. Scdo de apparentibus. Nam sicut est dare obligtates in syllogismis dialecticis: sic est dare obliquitates in enthimematibus rhetoricis. Scda pars ibi. (Qm̃ autem contingit.) Prima pars diuiditur in partes tres. Nam enthimema tripliciter põt considerari. Prio ſm suas partes: et sic premisse et cõclusiones: que sunt ptes eius: pertinent ad enthimemata. Unde quia sniẽ: vt in p̄sequẽdo patebit: sunt premisse: aut conclusiones enthimematũ: sunt partes enthimematis: et determinare de sentẽtijs: est determinare de enthimemate quantũ ad suas partes. Scdo modo potest ↄsiderari enthimema ſm se. Tertio modo potest ↄsiderari ſm sua pncipia ſm q̄ loci sunt pncipia et elementa enthimematũ. Primo ergo determinat phs de ipsis sententijs: siue de enthimemate ſm suas partes. Scdo determinat de enthimematibus ſʒ se. Tertio determinat de locis: siue dterminat de enthimemate quantũ ad sua pncipia. Scdo ibi. (De enthimematib⁹.) Tertia ibi. (Elementa aũt enthimematũ.) Circa primũ duo facit: qz primo pręmittit intentioñẽ suam. Scdo exequit̃ de intento. Scda ibi. (Est aũt intentio.) Dicit ergo q̄ qd est sententia: manifestũ erit de ppositione sententiaꝝ: de q̄libz requirit̃ quãdo: et quibus cõgruit vti sententijs in orationibus: idest cum orant et persuadent. Nõ enim spectat ad quãlibz orationẽ vti sentẽtijs: nec in oratiõe cuiuslibet est sententia ponẽda. ¶ Ad intelligentiã aũt dictorũ et dicendorum notandum: q̄ snia in agibilibus se habz quasi diffinitio in speculabilibus: nã sicut diffinitio diffinit ipsum diffinitũ: sic snĩa terminat et diffinit ipsum agibile. vnde et cõmuniter inoleuit: q̄ quãdo aliqd est sententiatum: dicit̃ illud esse diffinitũ. Naz snĩa quedã diffinitio est. inde est etiam q̄ facta alioꝝ disponẽtes et sententiãtes quid fieri debeat: diffinitores appellãt̃. Ut ergo sentẽtia se tenet ex parte agibiliũ: sic diffinitio ex parte speculabiliũ: et ũt in speculabilibus vtamur syllo tanq̄ proprio instrõ. In agibilibus autem et persuasibilibus vtamur enthimemate: quia dialectica magis descendit in artes speculatiuas: rhetorica vero in politicam: et negociatio circa mores: sicut cõparabitur sententia ad enthimemata. sic diffinitio ad syllogismũ. sicut ergo in p̄mo posterioꝝ distinguit̃ triplex diffinitio: qz diffinitio est pncipiũ sylli demõstratiui: vt diffinitio formalis: quedam vero est ecõuerso: vt mãlis: quedã vero est tota demonstratio differens positione vt diffinitio cõplectens vtrũqz. sic etiã posset distingui triplex snĩa: quia quedã snĩa est pncipiũ enthimematis: quedã vero est cõclusio: quedã vero est totũ enthimema posit̃õe differẽs. nã cum pꝛeponit̃ aliqua sentẽtia dubia. et habet causam. illa est conclusio enthimematis. Si vero pꝛoponat̃ snĩa: que sit causa illius: illa erit principiũ enthimematis. Si autẽ ambe ille snĩe coniungant̃: et fiat vna snĩa vtrãqz cõtinens: talis snĩa erit totũ enthimema positõe differens. naz tota virtus enthimematis reseruabit̃ in tali snĩa. Differt tñ talis snĩa ab enthimemate positõe et ordine: qz nõ erit ordinata ad modũ enthimematis. ¶ Deinde cũ d.

¶ Est autem sentẽtia enunciatio non de singularibus: neqz de oĩbus vlib⁹. puta qualis quis Isocrates: sʒ de vniuersalibus: puta q̄ rectuz curuo cõtrariũz: sʒ de quibuscũqz actiones et eligenda: aut fugiẽda sunt ad operari.

¶ Exequitur de intento: et duo facit: quia p̄mo diffinit qd est snĩa. Scdo ex diffinitione data manifestat qd pposuerat. Scda ibi. (Quare qm̃ enthimemata.) Dicit ergo: q̄ snĩa est enunciatio nõ de singularibus. puta qualis est: qs est Socrates: et Callias: sed de vlibus. Et huius enũciatio nõ est de oĩbus vlib⁹. puta q̄ rectũ ↄtrũ curuo: quia talia magis pertinent ad speculationẽ. sed est de his: de quibus sunt actiones: vt de his que sunt eligenda: aut fugiẽda ad operari: quasi dicat sententia est vniuersalis enunciatio de agibilibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare quoniã enthimemata sunt: qui de talibus syllogismus fere conclusiones enthimematũ: et pricipia allato syllo sunt sententie.

¶ Manifestat que proposuerat: et tria facit: qz prio ostẽdit quales sunt sententie: qz que qz sunt partes enthimematũ. Scda manifestat quibus hoĩbus competit vti. Tertio declarat qñ est vtendũ sententijs. Scda ibi. (Cõgruit autẽ sententias.) Tertia ibi. (Uniuersalr aũt maxime.) Circa primũ duo facit: qz p̄mo ostendit quõ se habent sententie ad enthimemata. Scdo assignat quot sunt spẽs sententiarũ. Scda ibi. (Si itaqz est snĩa.) Circa primũ duo facit: quia primo pręmittit qd intendit. Scdo manifestat quod dixerat per enthimema. Scda ibi. (Puta opz non qñ.) Dicit ergo: q̄ qz enthimemata sunt sylli de talibus: idest de agibilibus: et de his: que sunt circa mores snĩe: que sunt enũciationes de huiuš agibilibus fere sunt ↄclusiones enthimematũ: vel pncipia syllo allato. Dicit aũt fere q̄ sententie nõ semper sunt pncipia enthimematis tñ: vel etiã cõclusiones: sed aliqñ sunt totũ enthimema: vel huius fere: ideo appositum est: qz si est in syllo: quedaz pncipia ſm subam ingrediunt̃ syllm demonstratiuũ: quedã vero ſm virtutẽ solũ: vt communes animi cõceptiones: sic etiã dicere possumus in sentẽtijs: q̄ quedã igrediunt̃ enthimema ſm subam: quedã vero ſm virtutẽ solũ. Ingrediẽtia autẽ ſm virtutẽ tantũ non sunt partes enthimematis: nec enim sunt pꝛemisse: neqz ↄclusiones. Accipiendo ergo pncipia enthimematis pro ipsis pꝛemissis tales sententie nec sunt pncipia: neqz cõclusio enthimematis. Dicit et allato syllo quia huiuš sententie quãuis nõ conueniant rationem enthimematis: auferunt tamẽ ibi syllm: qz non est ibi ordo syllogisticus debitus. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Putas oꝫ non qñ qui itegre sapit vir aptus natus est pueros superflue edoctos esse sapiētes. Hec quideꝫ igitur sentētia: apposita enim causa: ⁊ eo qd ꝓpter qd enthimemata est ipꝫ totum. puta seorsum enim aliud habētes ociū a ciuibus inuidiā inueniūt infinitā: ⁊ hoc sicut est vir: qui in omnibus felicitetur.

¶ Exemplificat de hmōi sententijs. Et duo facit ꝫm ꝙ dupliciter exemplificat. Scđa ibi. (Et hoc non est virorū.) Dicit ergo: ꝙ sentētia est ista. puta opꝫ vir: qui qñ integre sapit: non est aptus natus ciuibus: ⁊ nescit se intromittere de factis politicis: putas nec ꝓpter hoc pueros edoctos superflue sapientes esse: quasi dicat non: debet littera legi suspensiue: non enim ꝫm scientes sunt apti nati ciuibus ꝓpter hoc pueri superflue docent̄. Igit̄ ista sententia est ꝯ enthimematis: sed apposita causa ⁊ dicto eo: ꝓpter quod erit enthimema totū differens situ ⁊ positione. Causa aūt predicte sententię est ꝙ hoīes aliqd habentes ocium inueniunt a ciuibus. idest respectu ciuiū inimica inuidiā. nam non insudantes studio: ⁊ vacantes circa alia contingit ciues inuidere eis: ⁊ ipsos inuidere alijs ciuibus: sed si dant hoīes operā sapię: vitat̄ inuidia ⁊ inimicitia. Est ergo vna sentētia: ꝙ non est superfluum sapere. ⁊ hęc est conclusio enthimematis. Alia sentētia ꝙ per sapiam vitatur inimica inuidia: ⁊ hoc est pricipiū. Si autem totum cōiungit̄ erit totū ⁊ enthimema positione differens. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et hic non est virorꝫ qui sit liber sententia cum habito: aut enthimema quoddaꝫ: aut pecuniarum seruus est: aut fortune.

¶ Ponit aliud exemplū. vꝫ. ꝙ ista est vna sententia: quia non est vir: qui oībus feliciteт̄: ⁊ non est aliquis de nūero virorū qui sit liber. Tales autē sententię sunt cōclusio enthimematis: sed si sunt habito: siue cum habita sententia causa ⁊ ratio erit enthimema quoddā. idest totū. Causa aūt quare nullus est liber: ⁊ nullus oīno felicitat̄ est: quia vel est seruus pecuniarū: si sit diues: vel est ꝫuus fortunę: si sit infortunatus ⁊ pauper. Si ergo hoc totū coniungat̄. ⁊ dicatur: ꝙ nullus est oīno liber. nullus est oīno felix: qꝛ quilibꝫ: vel est seruus pecunię: vel fortunę: erit totuꝫ enthimema positione differens.

Si itaqꝫ est sentētia qđ dictū est: necesse quattuor spēs esse sententie.

¶ In parte ista ostendit phs: quot sūt species sentētię. Et duo facit: qꝛ pmo dicit q̄ttuor eē spēs snię. Secūdo māifestat illas quattuor spēs. Scđa ibi. (Aut eni cū postlocutionem.) Dicit ergo ꝙ si snīa est enunciatio vniuersaliter de agendis ꝫm ꝙ prius dictum est: necesse est esse q̄ttuor species sentētię. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Aut enim cum postlocutionem erit: aut sine postlocutione. Declaratione quidē indigētes sunt. Quecūqꝫ inopinatūꝫ aliquid dicunt: aut dubium. Quecūqꝫ autem nihil opinatūꝫ sine postlocutione.

¶ Ostendit quę sunt iste quattuor spēs. Ad cuius euidētiā notandū: ꝙ sententia pma facie diuiditur in duas spēs. nam quędam indiget postlocutione. quędā vero qꝛ de se manifesta est postlocutione non indiget: quelibet tamen istarū specierū cōtinet sub se duas spēs: tam eni sententia indigens postlocutione q̄ᵐ non indigens duplr dicitur: ꝓp quod in vniuerso sentētię simplr dictę sūt quattuor spēs.

¶ Et notandū: ꝙ pōt sententia duplr diuidi. Pmo per cōparationē ad enthimema: cuius potest esse ps: ⁊ sic diuiditur sentētia triplr: qꝛ quędam est enthimematis principiū: quędā vero conclusio: quędam aūt est totum enthimema positione differens. Et ista diuisio potest haberi ex habitis. Scđo modo diuiditur sententia per cōparationē ad diuersas species eius: ⁊ sic diuidit̄ in quattuor species: sed ꝙ duę sententię indigent postlocutione. duę aūt non. Et ꝫm hunc modū determinat̄ de sententia in hac parte: circa qđ duo facit: qꝛ pmo ostendit aliquā sententiam indigere postlocutione: aliam vero nō. Scđo docet de vtraqꝫ tali sentētia diuidēs quālibꝫ in duas spēs. Scđa ibi. (Harū autē necesse.) Dicit ergo: ꝙ sententia aut erit cum postlocutione: alia littera hꝫ: aut erit cum pręmissione sermonis: ⁊ in idem redit. Nam oīs sentētia: vel est dubia: vl' est certa: si est dubia: indiget declaratione: ⁊ huius declaratio potest ꝑponi sententię: ⁊ tunc erit pręmissio sermonis: vel potest postponi: ⁊ tunc erit post locutio: adeo subdit̄: ꝙ sententię indigentes declaratione sunt illę: quę dicunt aliqd inopinatum vel aliqd dubiū: ⁊ tales egent postlocutione: aut pręmissione sermonis: quęcūqꝫ aūt nihil inopinatum dicunt. sunt proferentes sine postlocutione: siue sine ꝑmissione sermonis: vt hꝫ alia lrā. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Harum autem due spēs. has quidē: quia precognite sunt nihil indigere postlocutione: puta viro aut sanū quidē eē optimū est: vt nobis videtur. videtur quidē eni multis ita. Has aūt simul dictas manifestas esse attendēnbus. puta nullus amator: qui non semper amat.

¶ Diuidit tas sententias non indigentes postlocutione q̄ᵐ indigentes. Et duo facit: quia pmo facit qđ dictum est. Scđo specialr determinat de sentētijs dubijs. Scđa ibi. (De dubijs quidē eni.) Circa pmū tria facit: quia primo ostendit duas esse species sententię non indigētes postlocutione. Scđo ostendit etiam esse duas species indigētes postlocutione. Tertio cōcludit manifestum esse ex dictis quot sunt spēs sententię: quia quattuor. Scđa ibi. (Eorꝫ aūt quę tamē.) Dicit ergo: ꝙ harū. scꝫ sententiarū nō indigentiū post locutione duę sunt species. nam has. i. quasdā sentētias dicimus nihil indigere postlocutione: qꝛ pręcognitę sunt: vt quia omnibus videnт̄ tales: puta optimum esse viro esse sanū: vt videt̄ nobis. nā multis imo fere oībus ita videt̄. vꝫ. ꝙ sanū esse sit quid optimū. Has auteꝫ idest alīs snīas dicimus non indigere declaratione: qꝛ contingit eas: vel dictas simul manifestas esse attendentibꝰ. Et his qui volunt intendere circa illas. puta nullus amator: qui non semper amat. idest qui non semꝑ ꝑponit amare. Est eni de ratione veri amoris: ꝙ sit firmitas in ꝓposito: vel sicut alia littera habet: nullus desiderans: qui non amat. qꝛ de ratione desiderij est: ꝙ pręsupponat amorem: Differunt aūt hę due sententię: quia pma: vt ꝙ sanitas sit quid optimū: non indiget declaratione ꝓpter nos: quia ex desiderio quod habemus ad sanitatē: videt̄ nobis esse verum qđ dicitur. Scđa vero: vt quia desiderans amet: non indigeat declaratione: quia sumit̄ ratio ex parte ipsius rei.

¶ Item notandū: ꝙ sententię non indigentes postlocutione sunt quasi per se notę: vt quia quoddam est notum omnibus: quoddam sapientibus: adeo sunt duo genera talium sententiarū. Prima eni sententia de sanitate potest referri ad per se notum oībus. Scđa vero de amore ad ꝑ se notum sapientibus. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Earuꝫ autem: que cum postlocutione. Hec

quidem

quidem enthimematis sunt: puta opz nō quādo integre sapit. Hec autez enthimemate qdē enthimematis aūt pars. Que quidem ⁊ maxime approbantur.

¶ Ostendit quot sunt sententię cum postlocutiōe. Et duo facit: quia primo ostendit duas esse tales sñias. Scdo specialr determinat de altero membro. Scda ibi. (Sunt aūt hęc.) Dicit ergo: q sententiarū cum postlocutiōe duę sūt spēs: quia quędam sunt enthimematis: aut pars. quędam vero est totum enthimema positione differens: enthimematis aūt pars est sententia: puta q non integre sapit: qui sapit quādo. idest qui sapit nuper. Unde alia littera habet q nunq̄. idest cōuenit eē quis nuper sapiens: sapiētia .n. ⁊ prudentia acquirit per longū tempus: ⁊ longā experientiam: non autem acquirit nuper: nec statī qn̄ vult homo sed hęc. idest alię sententię non sunt enthimematis pars: sed sunt enthimematicę: quia sunt totū enthimema: ⁊ tales sñię maxime approbantur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt autem hec: ⁊ in quibus exprimitur dicta causa: velut in hac. Immortalē iram ne serues mortalis existens. Dicere quidez enī non opz seruare iraz: sentētia est. Quod aūt apponitur mortalem existentē ꝓpter quid. Similr autem ⁊ mortalia oportet mortalitatem non immortalia sapere.

¶ Ostendit quę sunt tales sñię dicens: q hę sunt ille sñię in quibus exprimit dicta causa: velut apparet in hoc sermone. Immortalē irā ne serues mortalis existēs. Dicere qdē q non oporet seruare irā imortalē: est sñia: qr est enthimematis cōclusio: sed qd̄ apponitur mortalē existentez dicit: ꝓpter qd: ⁊ est sñia enthimematis ꝑncipiū: totū vero coniunctū est totum enthimema situ differens. Silr autem est hęc sñia: mortalia opz mortalē non imortalē mortalia sapere. Qr aūt dicit oz mortalē mortalia. scz sapere: est enthimematis cōclusio: q vero subdicitur: q nō opz mortalis sapere imortalē: ⁊ q mortalis non debz se erigere: ⁊ attingere imortalia: est enthimematis ꝑncipiū. Est enī modus loquēdi: q qn̄ aliqd participat ⁊ attingit aliquid. dicitur sapere illud sicut mediū sapit nām extremorū: put in medio aliquo modo reseruāt extrema: sicut imortalia sapiunt imortalē: si se erigūt ad ea: quę imortalibus competunt. Uel etiaz ex hoc mortales vident inuidere imortalibus: si conant ad sciendū imortalia. Causa vo q̄re mortalē non decet imortalia: qr non debz se erigere mortalis ad ea: cuz non sapiat nām imortaliū: nec participat imortalitate cū ipsis. differunt prędicte due sentētię. Nam q̄libet pōt dici cum postlocutione aliter ⁊ aliter. nam sententia: quę ē enthimematis ps. est cū postlocutiōe rōne dependentię. qr postlocutione indiget. Sñia vero: quę est totuz enthimema est cū postlocutione actu: qr actu ei additur cum ⁊ postlocutione. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Manifestuz igitur ex dictis quot species sententie: ⁊ circa quale vnaqueqz congruit.

¶ Cōcludit manifestū esse ex dictis quot sunt spēs sñię: qr quattuor: ⁊ manifestū est etiam circa quale conuenit esse vnaqueqz sententia. ¶ Deinde cū dicit.

¶ De dubijs quidem enim: aut inopinatis nō sine priuatione: sed aut premissa postlocutiōe sententia vti: vt conclusione: velut siquis dicat ego quidem igitur: qm̄ neqz inuidiā pati opor-teat: neqz ociosum esse. Non dico opz erudiri: aut hoc prius dicentez post dicere q̄ anterius.

¶ Determinat de dubijs sentētijs specialr: dubiū aūt pōt esse aliquid duplr. Primo si est inopinatū: ⁊ indigēs determinatione ⁊ causa. Scdo si est imanifestū: ⁊ indiget expositione. Duo ergo facit. Naz pmo determinat de sentētijs dubijs: quia sunt iopinatę qd̄ contingit cuz ipsa: vt ē ignota. Scdo determinat de sententijs dubijs: quia sunt imanifestę qd̄ contingit cum res non est ignota: sed verba per quę profertur dicta sñia sunt obscura: ⁊ indigent expositione. Et qr non pōt in plibus modis consurgere dubitatio: nisi ex parte rei: vel ex parte sermonis duę sunt spēs sñiarū dubiarū. Scda ibi. (De dubijs autem: quę non sunt.) Dicit ḡ q de dubijs sentētijs ⁊ iopinatis: ⁊ de sententijs q̄ sūt dubię: quia sunt iopinatę. qr nō est nota ipsa res: de talibus non est loquendū sine postlocutione: sed aut pmissa postlocutione. idest declaratione. Accipit enim hic postlocutio pro omni declaratione: debemus vti sententia quasi conclusione: velut siquis dicat: ego qdē igitur dico: qm̄ nō opz inuidiam pati: non opz ociosum esse: dico. i. addo: non opz. i. non opz erudiri: vel vt hz alia littera: non opus esset doceri. Declaratio ergo q̄re non est. i. doceri superfluū est quia per sapiam ⁊ doctrinā homo non est ociosus: ⁊ nō sustinet inuidiā: quia sapiens non inuidet alijs: ⁊ scit se sic regere: q alij non habent causam inuidendi. igit ordinādo sic sermonez ẜm ordinē pretactū: prius pręmittitur declaratio. ⁊ postea sequitur sentētia. Posset etiā fieri ecōuerso qr prius diceretur sñia: ⁊ post dicerent: quę dicta sunt anterius: vt declaratio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De his autem: que nō inopinate: imanifeste autē apposita ꝓpter quid euidentissimū. Congruūt autē in talibus ⁊ laconica dicta ⁊ enigmatica: puta si quis dicat qd̄ quidez Sthesicorus in Locris dixit: q non opz cōtumeliosos esse quatenus non cicade de subtus cantant.

¶ Determinat de alia specie sententiarū dubiarū dicens: de his. i. de alijs sententijs dubijs: quę non sunt dubię: qr sunt inopinatę: vt quia ignoraretur ipa res: sed sunt tales: qr sunt manifestę: qr sunt obscura verba. In talibus autem apposito ꝓpter quid. i. addita causa: fiet elucentissimum quod dicitur. nam causa addita elucidat sermonē obscurū. Addit autē: q in talibus sermonibus cōgruūt. i. concurrunt dicta laconica. i. enigmatica. Unde alia littera habz huc modū sermonis paradigma ⁊ enigmatica. Naz sermones fictici ⁊ parabolici ex ipso modo loquendi sunt dubij quantūcūqz contineant rem certam. puta siquis dicat: q Sthesicorus quidem in Locris. i. in illis partib⁹ dixit: q non opz cōtumeliosos esse quatenus cicadę non cantant de subtus. i. patientes iniuriaz non murmurent de nobis. cicadas autem cantare de subtus est verbum enigmaticum qd̄ declarat ex eo qd̄ additur non: q nō oportet contumeliosos esse. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Congruit autem sententias loqui etate seniorem. De his aūt: de quibus expertus quis est. Ut hoc quidez non tantū existentē sententias loqui indecens: sicut ⁊ micologizare.

¶ Ostendit quibus congruit sententias loqui. Et duo facit: quia primo facit qd̄ dictum est. Scdo ex hoc ostendit quibus non congruit loqui sententias. Scda ibi. (De quibus autem inexpertus.) Dicit ergo: q loqui sententias ꝯgruit seniorē etate: ⁊ potissime debz quis loqui sentētias de eis de quibus est expertus: qr non est tantū indecēs micho-

logiçare.idest loqui fabulas:vel fabulari:vt habz alia ista personas enim reuerendas:⁊ expertas non est indecēs loqui sententias:sed fabulas. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De quibus autem inexpertus:stultum ⁊ ineruditum. Signum autē sufficiens. Rurales autē maxime sententiarū formatiui:⁊ de facili enunciant:vniuersali autem non existente.

¶ Ostendit de quibus non debemus loqui sententias:q̄ʒ quibus non competit talia loqui. Nam loqui sn̄ias de his:de quibus est inexpertus:est quid stultū ⁊ ineruditū. Huius autem sufficiens signū est:q̄ rurales de ciuilibus inexperti ad pauca respicientes facile enunciant:tales enim sunt sententiarū formatiui:⁊ non existente aliquo vniuersali de facili ipsum vniuersaliter enunciat.

Vtiliter maxime dicere congruit in lamētatione infortunij:⁊ in aduersitate:⁊ in his aut inchoātem:aut cum demonstrauerit.

¶ In parte ista ostendit ph̄s quādo vtile est vti sententijs.Et tria facit:quia primo facit q̄d dictum est.Scd̄o ex hoc ostendit quibus sententijs debeat vti:q̄ʒ diuulgatis ⁊ cōmunibus.Tertio manifestat q̄uo talibus sentētijs possumus cōtradicere. Scd̄a ibi.(Vti aūt oportet ⁊ diuulgatis.)Tertia ibi.(Oportet autez sentētias dicere.)Dicit ergo.q̄ maxime vtiliter cōgruit dicere sententias in lamentatione ifortunij:⁊ in aduersitate.⁊ in his opz aliquē dicere sententias:aut inchoātem:aut q̄ prius dicat sn̄iam:⁊ postea subdat declarationem ⁊ causam:aut cū demōstrauerit.a.cum declaratonē ⁊ demonstrationem p̄missam inferat sententiam in conclusione. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Vti autem oportet ⁊ diuulgatis ⁊ communibus sententijs:si sint vtiles. Quia enim sunt communes tanq̄ȝ confitentibus omnibus recte habere videntur.

¶ Quia dixerat vtendū esse sententijs ⁊ in fortunijs:ostendit quibus sententijs est vtendū.Et duo facit quia primo dicit esse vtendū sententijs cōmunibus.Scd̄o ostendit q̄ sunt tales sentētię.Scd̄a ibi.(Velut aduocati super periclitari.)Dicit ergo.q̄ opz vti sententijs diuulgatis:⁊ cōib⁹ si huiꝰ sententię sunt vtiles:q̄ꝛ sentētię cōmunes videnť se habere tanq̄ȝ confitentibus omnibus. ¶ Notandum autē q̄ potissime ifortunijs talibus sentētijs debem⁹ vti. Naz homines p̄ tristitia grauati nō nisi dicta cōmunia mente percipiunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Velut aduocati sup̱ periclitari ⁊ eos qui nō imolauerunt mos agitur optimus decertari p̱ p̱ria. Et sup̱ hocq̄ vocat miores exn̄tes amic⁹ debelator:⁊ ad perimendū inimicoruz p̱lem:⁊ se nihil iniustū facientem:nā puer q̄ patrē peremit:⁊ pueros derelinq̄t. Adhuc quedā p̱uerbiorum etiam sententię sunt:velut prouerbiuz Atheniensis rusticus.

¶ Ostendit quę tales sunt sentētię.nam huiuȝ sn̄ia est:q̄ꝛ nos dicimus eos esse reprehensibiles:⁊ vituperandos:qui sunt aduocati sup̱ periclitari:⁊ non imolauerunt.i.nō obtulerunt.i.nō fuerūt offerentes:sicut sonat alia littera ad auxiliandū periclitātibus:⁊ potissime:si erant compatriotę eorū:q̄ꝛ vnus optimus mos:⁊ vna optima consuetudo agitur decertari.scȝ pro patria:est enim cōmune dictum:q̄ quia decertandū est pro patria:⁊ pro compatriotis:cuȝ aduocantur aliqui super periclitari aliquoꝝ:qui sunt eiusdem patrię:debent eis auxiliari.Sic etiaȝ vltra hoc:⁊ super hoc:quod dictum est:communis sentētia est:q̄ ille est debellator amicus.idest debellator fidelis:qui vocat minores existentes.idest paruulos pueros:⁊ est pronus ad perimendum prolem inimicoꝝ:⁊ in hoc reputat se nihil iniustum facientem.nam puer est.i.idest stultus est:qui perimit patreȝ:⁊ derelinquit pueros.idest filios:quia filij:postea occidunt eum. Adhuc etiam sunt cōmunes sentētię quędam:sicut prouerbium illud:Atheniensis rusticus:cōsuetudo enim est:q̄ burgenses libenter defraudant scientes ⁊ clericos:Athēis vbi vigebat studiū:ciues effecti erāt rustici:q̄ forte duplici de causa contingebat. Primo quia conuersabantur cum extraneis:ad quos non tanta curialitas ostenditur.Secundo quia videtur laicis optimum eē nullaȝ curialitatem exercere erga clericos:quia ex hoc iudicant se ęq̄les clericis:quia ab eis non decipiūtur:⁊ ideo forte inoleuit prouerbium Atheniensis.ergo rusticus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oportet autez sententias dicere:⁊ diuulgata:puta:cognosce teipsuȝ:⁊ nihil valde.

¶ Ostendit quomodo possumus contradicere sententijs diuulgatis.Et duo facit.quia primo facit quod dictuȝ est. Secundo assignat causam quare auditores fidem adhibent talibus sententijs.Secunda ibi.(Adhuc autem orationes.)Circa primum duo facit:quia primum dicit oīa diuulgata esse quasdam sententias.Secūdo ostēdit quomodo talibus contradicere possumus.Secunda ibi.(Cū aūt mos ap̱p̱ere.)Dicit ergo:q̄ oportet nos docere.idest contendere omnia diuulgata esse sententias.Quidaȝ textus habent p̱ęter diuulgata:sed est corrupta littera:vt patet ex alia translatione:vbi habetur:q̄ oportet prouerbia dicere oīa p̱mulgata publicata.Exponit aūt huiꝰ diuulgata:quę sunt sententię:cum ait:dico autem diuulgata:puta cognosce teipsum.hęc enim est vna sententia:⁊ nihil valde:hęc est alia.de nullo enim debemus facere valde:⁊ vltra modum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cum autem mos apparere debeat melior:aut q̄ passiue dictum est. Est autē passiue quidem.puta siquidē iratus dicat falsuȝ esse:q̄ oportet cognoscere seipsuȝ. Iste enim si cognosceret seipsum nunq̄ȝ militare vellet:mos autem melior.

¶ Ostendit quomodo possumus sententijs contradicere. Et duo facit:quia primo docet nos contradicere ei quod dicitur:cognosce teipsum. Secundo ei quod subditur:nihil valde.Secunda ibi.(Quia non oportet.)Dicit ergo:q̄ si debet apparere mos melior contradicendo sentētijs diuulgatis debemus hoc facere.⁊ debemus hoc ostendere:quod nostrum dictum est dictum passiue.idest ex passione:quia quę sic proferuntur.vidētur magis manifesta:quia passionati detenti passionibus non nisi aperta cognoscunt.ideo subdit:quod passiue dictuȝ est:si quis iratus ex passione dicat falsum esse:q̄ oportet hominem seipsuȝ cognoscere:quia si ipse isto demonstrato aliquo modo seipsum cognosceret:nunq̄ȝ vellet militare.falsa est ergo illa sententia:qua dicitur cognoscere seipsum:q̄ꝛ melior mos est militare q̄ȝ non:p̱pter quod dicte sententię possumus contradicere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quia non oportet:vt aiunt:amare tanq̄ȝ odi

turum

turum: sed magis odire tanq̃ amatur. Oportet autem cum ipso dicere voluntatem manifestare. Si aut nõ causaz post dicere: puta aut sic dicentem: quia opz amare non sicut aiũt: sz vt semp amatur. Insidiatoris .n. alterum.

¶ Docet nos contradicere alteri sententie .s. ei quod dicit nihil valde. Et duo facit sz q duplicater hoc docet. Scda ibi. (Aut ita nõ placet.) ¶ Dicit ergo: q non opz vt aiũt amare tanq̃ oditurum: sed magis odire tanq̃ amaturũ. Falsa est ergo illa sententia qua dicitur: nihil valde: qa si non oportet valde odire: oportet tamẽ valde amare. Addit autem: q opz hoc quod dictum est dicere τ manifesta re voluntatem nostram: qz non debemus negare hoc qd dicitur: nihil valde: nisi hoc prius puniramus: declarationẽ τ causam debemus dicere: post talem causam τ delectationem: puta si contingat aliquem esse dicentem: q oportet amare: non sic dicunt .s. non q nihil valde amemus. sz oportet hominem amare valde: τ sicut semper amatur: τ hoc dicto post fundare rationem τ causam: qz alterum est insidiatoris. Insidiatores .n. τ proditores amant vt odiunt semper .n. vel est p̃mittẽda causa: vel delectatio: antequã sententialiter proferamus aliquid: vel est postponenda. sz illud iniatum sit dubium. ¶ Deide cũ dicit.

¶ Aut ita nonplacet enim mihi qd dicit. oportet enim verum amicum tanq̃ amaturuz semper amare: τ neq̃ quod nihil valde: opz enim malos valde odire.

¶ Dat alium moduz contradicendi. Diceret forte aliquis nihil non dicit: vz: q negamus dictam sententiam: nihil valde: rõne amoris. qz est valde amandum: τ nõ ratione odij: quod sit valde odiendum: sed vtrunq̃z est faciendũz valde. Et vtroq̃z mõ est falsa illa snia: qz verum amicũz opz am are tanq̃ amaturum: τ non credere ei quod dicit nihil valde: τ sic amicus oportet valde amare: sic malos τ inimicos oportet valde odire. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Habent autem orationes auxilium magnũ: vnde quidem propter ruditatem auditorum: gaudent enim siquis vniuersaliter dicens incidat in sentẽtias: quas illi particulariter habẽt. Quod autem dico palam: erit ita: simul autez τ qualiter oportet ipsas venari.

¶ Dat causam quare auditores talem sententiam approbant. Et duo facit: qz primo pr̃mittit quod intendit. Secundo quod dixerat manifestat. Scda ibi. (Snia qdem enim.) ¶ Dicit ergo q proferentes huiusmodi orationes ppter ruditatem auditorũ habent vnum magnũ auxiliũ ad hoc q sint credibiles. Nam auditores rudes gaudent: si aliquis dicens aliquid vlr incidat in illas snias: quas ipsi particulariter hñt. experti .n. sic est: vt dicitur in aliquo particulari existimant ita esse vlr. erit aũt quod dicitur palam τ manifestũz ex dicendis: ex quibus simul causa. Hoc etiam manifestum erit qualiter oportet venari ipsas sententias. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sententia quidem enim: vt dictum est: enũciatio vniuersalis est. Gaudent autem vniuersaliter dicto: qd particulariter p̃existimantes fuerunt: velut siquis vsus fuerit vicinis: aut filijs prauis: acceptabit vtiq̃z dicentez: nihil vicinia difficilius: aut quia nihil stultius q̃ filios procreare.

¶ Manifestat quod dixerat. Et tria facit. Nam primo ostẽdit q̃uo auditores gaudent. si vniuersaliter proferatur: qd particulariter tenent. Secundo ex hoc docet nos venari huiusmodi sententias. Tertio ostendit vtilitatem taliuz sententiarum. Secunda ibi. (Quare cõiecturare.) Tertia ibi. (Hũc aũt opz.) Dicit ergo q sententia (sicut dictũ est) est vlis enũciatio. Auditores aũt gaudent de aliquo vlr: sicut fuerunt p̃existimãtes τ experti id particulariter: vt puta: siq̃s vsus fuerit prauis filijs: τ malis vicinis: acceptabit dicentẽ: nihil difficilius vicinia quantum ad eum: q vsus fuit malis vicinis: nihil stulti⁹ q̃ filios pcreare q̃tũ ad eos q sunt vsi prauis filijs. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare cõiecturare oportet qualiter existunt auditores preexistimãtes: deinde ita de his vniuersaliter dicere.

¶ Docet nos venari huiusmodi sententias dicens: q oportet nos coniecturare .i. coniecturari: vt habet alia litera: q̃liter auditores existunt p̃existimãtes: τ quibus particularibus negocijs sunt expti τ dicti: sicut videmus eos affectos ad aliqua particularia facta. ita debemus de illis vniuersaliter dicere. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Hunc autem oportet vnum habere vsum et qd in sententias loqui: τ alterũ meliorẽ. morales enim facit orationes: morem autem habent oratiões in quibuscũq̃z est manifesta electio. Sententie autem omnes hoc faciunt: qa enunciat ille: qui sententiaz dicit vniuersaliter de eligibilibus: qualiter si bone sunt sententie τ bonorum morum apparere faciunt dicẽtẽ. De sententia quidẽ igitur quid est: τ quot species ipsius: τ quomodo vtenduz ipsa: τ quas vtilitates habet dicta sunt hec.

¶ Dat vtilitates talium sententiarum dicens: q ei quod ẽ loqui tales snias: oportet habere .i. habet vnum vsum .i. habet vnam vtilitatem .s. q sic loquens redditur credibilis auditoribus: habet talis locutio sententiarum: habet alterum meliorem vsum: siue alteram meliorem τ maiorem vtilitatem. nam tales orationes faciunt hoies morales .i. faciũt eos appere boni moris. Melius aũt est apparere boni moris q̃ apparere credibilẽ. ideo ista vtilitas ẽ melior prima. Et quia omnes huiusmodi orationes qbuscunq̃z est manifesta electio: habent τ continent morẽ bonum: propter quod cõferens eas videtur boni moris. Ideo subditur. q omnes tales sententie hoc faciunt: q ille qui talem sententiam enunciat: dicit vniuersaliter de eligibilibus .i. narrat vniuersaliter quid sit agendum. si ergo tales sententie sunt bone: faciunt q dicens appareat bonorum morum. ¶ Ultimo epilogat: q de sententia quid ẽ. τ quot sunt species sententie: τ quomodo vtendum est ipsa: τ quas vtilitates habet dicta sunt hec que dicta sunt.

De enthimematibus autez vniuersaliter dicamus: quomodo oportet ingrere: τ post hec locos. alia enim species vtriusq̃z horum est.

¶ In parte ista determinat de enthimematibus. Et duo facit: quia primo continuat se ad dicenda. Secundo exequitur de intento. Secunda ibi. (Quod quidem igitur enthimema.) ¶ Dicit ergo. q vult dicere de enthimematib⁹ vniuersaliter quõ

oportet inquirere: ⁊ venari huiusmodi enthimemata: ipsa hec .s. postq̃ inquisiuimus enthimemata: ingrediamur ⁊ locos. Est autem alia species vtriusq̃ eorum: vz locorum ⁊ enthimematum: que quomodo differant patefactum fuit in primo libro. ⁊ declarabitur etiam ex dicendis. ¶ Deinde. c. d.

¶ Quod quidē igitur enthimema syllogismus quidam est: dictum est prius: ⁊ quomodo syllogismus: ⁊ quid differt a dyalecticis: neq̃ .n. a longe: neq̃ omnia sumentes oportet concludere. Hoc quidem enim obscurum propter distantiā. hoc nugosum ꝑpter manifesta dicere.

¶ Exequitur de intento. Et duo facit: quia primo commemorat que dicta sunt in primo libro. Secundo ex hoc dat artem venādi enthimemata vniuersaliter in quolibet negocio. Secunda ibi. (Primo quidem igitur.) ¶ Circa primum tria facit: quia primo resumit quedam dicta in primo. Secundo dat causam quare inerudit ⁊ ignorātes aliquando melius persuadent populis q̃ scientes. Tertio ex habitis manifestat ex quibus ⁊ qualibus sit enthimema formandum. Secunda ibi. (Hec enim causa.) Tertia ibi. (Quare non ex omnibus.) ¶ Dicit ergo: q̃ dictum ē prius in primo libro: quid est enthimema: ⁊ quid est syllogismus quidam: ⁊ dictum est ibidem: quomodo differt talis syllogismus a syllogismis dyalecticis: imo si bene consideramus dicta in primo libro: si volumus formare dicta enthimemata: non oportet nos ire multum a longe faciēdo syllogismos: nec oportet nos omnes premissas sumere vt concludamus: imo sufficit aliquando ex vna premissarum arguere: si altera sit nota: ideo subditur: q̃ hoc scilicet syllogiçare ⁊ prosyllogiçare: ⁊ a lōge ire est obscurum propter distantiam. Hoc autem .s. omnia sumere ⁊ probare est nugatio: siue ꝑpter manifesta dicere. i. propter hoc: q̃ aliq̃ sunt manifesta: ⁊ ꝓbatione nō egēt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hec enim causa: ⁊ quare persuasiui magis sint ineruditi eruditis inter turbas: sicut aiunt poete. Ineruditos apud populum magis musice dicere. Hi quidem enim cōmunia vniuersaliter dicunt. Hi autem ex quibus sciūt ⁊ que prope.

¶ Dat causam ex hoc: quare ineruditi aliquando magis persuadent q̃ sciētes dicens: q̃ hec ē causa: quare ineruditi inter turbas sunt magis persuasiui eruditis. Primo ineruditos contingit loqui ad populum magis musice: sic enim aiunt: ⁊ sic loquuntur: sicut poete loquuntur: ⁊ quia delectantur aures populares in tali consonantia verborū ⁊ sermones proferuntur sm̃ rithmos: adeo credunt talem autem consonantiam faciunt. Nam quia nesciūt tales dilatare se in profunditate sententie: conantur vt demulceant auditum consonantia verborum. Secunda etiam causa est: quare ineruditi aliquando magis placent: ⁊ magis ꝑsuadent q̃ eruditi. quia hi ineruditi dicunt cōmunia vniuersaliter: que magis populus potest capere: hi .s. eruditi dicunt ex quibus sciunt: ⁊ propria ad que intuenda vulgaris intellectus non attingit: adeo tales non placent: nec persuadent. Ista autem causa sumit originem ex his: que dicta sunt: quia nolentes persuadere non debent syllogiçare ⁊ similiter inuestigare propriam causā cuiuslibet negocii: q̃ contingeret eos nimis obscure loqui. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Quare non ex omnibus que videntur: sed ex determinatis dicendum: puta aut iudicātibus aut his: quos acceptant: ⁊ hoc vtiq̃: q̃ sic videtur palam esse omnibus: aut plurimis: ⁊ nō ꝯcludere ex necessariis: sed his: q̃ in pluribus.

¶ Concludit ex dictis: ex quibus est persuadendum dicēs q̃ non est persuadendum ex omnibus: que videntur .i. ex omnibus: per que possunt rem manifestare ⁊ declarare: s; aliqua istorum sunt dimittenda propter minus manifesta esse: aliqua vero propter ea: q̃ homo vulgaris non potest ea conspicere. ideo subdit quod est dicendum: ⁊ arguēdum de enthimematibus determinans. Dico autem que videntur ipsis iudicantibus .i. ipsis auditoribus: aut que videntur his: qui auditores acceptant. Sufficit enim aliquando persuadere his: quorum consilio populus regit. hoc vtiq̃ quod proponemus videtur: ⁊ debet esse palam ⁊ manifestum omnibus. aut plurimis: ⁊ non solum debemus concludere semper ex necessariis: quia talia raro occurrunt directe spectantia ad propositum nostrum: ⁊ si occurrunt sunt forte talia: que vulgares non capiunt: ideo plm est vtendum his. que sunt vt in plib⁹. ¶ Deinde. c. d.

¶ Primo quidem igitur oportet accipere: quia de quo oportet dicere ⁊ syllogizare siue politico syllogismo siue qualicunq̃: necessarium de hoc habere existentia: aut omnia: aut quedam. Nihil .n. hñs ex nullo hēbit ꝯcludere itaq̃.

¶ Dat huiusmodi artem venandi talia enthimemata ostendens: que sunt illa enthimemata determinata: quibus debemus vti. Et tria facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo quod dixerat declarat ostendens talem artem veram esse applicatam ad quodlibet negocium. Tertio ostendit dictam artem simpliciter ⁊ vniuersaliter veram esse. Secunda ibi. (Dico autem puta quomodo.) Tertia ibi. (Nihil autem differt.) ¶ Dicit ergo: q̃ si volumus venari ⁊ inquirere dicta enthimemata: oportet nos accipere ⁊ scire quid est illud: de quo oportet dicere: ⁊ syllogiçare. Nam siue sit syllogismus politicus ille: qui debet fieri siue alius qualiscunq̃. necessarium est nos habere omnia existentia: aut quedam existentia ipsi negocio: de quo debet fieri syllogismus ⁊ enthimemata: quia si nō habemus aliquid de his: que existant in dicto negocio: de nullo poterimus cōcludere. Est ergo ars data: q̃ enthimema ⁊ syllogismus omnis habet fieri de his que existant in rebus: de quibus volumus formare syllogismos: ⁊ quādo plura talia habemus magis abundamus in faciendo syllogismos. Si autem nihil tale habemus: nullum syllogismum poterimus facere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dico autē puta quomodo vtiq̃ poterimus consulere Atheniensibus: si sit pugnandum nō habentesq̃ potentiam ipsorum. vtrum sit naualis: aut campestris: aut vtraq̃: ⁊ hec quāta: ⁊ prouentus qui. aut amici ⁊ inimici. Adhuc aūt que bella preliati sunt: ⁊ q̃liter: ⁊ alia talia.

¶ Adaptat dictam artem ad quodlibet negocium politicum. Et tria facit sm̃ q̃ tria sunt talia negocia. Nam primo adaptat talem artem ad negocium deliberatiuum. Secundo ad exclamatiuum. Tertio ad iudiciale. Secunda ibi. (Et laudare.) Tertia ibi. (Eodē autem modo.) ¶ Dicit ergo primo dico .i. expono qd̃ dico: quia quomodo poterimus consulere Atheniensibus: si debent pugnare: vel non: non habentes existentiā ipsis Atheniēsibus: quasi dicat nullo mō. Nam si nesciuerimus que sit potentia ipsorum: vtrū naualis sit potētia nautarum: aut cāpestris: sicut ē po^a militū ⁊ peditū: aut vtraq̃: vt q̃ forte hñt verā po^{am}:

Et etiam

Et etiam si nesciuerimus quanta sit talis potentia: ⁊ qui sunt prouentus eorum: ⁊ qui amici ⁊ inimici: ⁊ adhuc autem: que bella preliati sunt: ⁊ qualiter se habuerant in aliis ⁊ cetera talia: que si nesciuerimus, nullum consilium poterimus dare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et laudare: si nõ habeamus illud qđ i Salamine belluz nauale: aut eãq̃z in Marathõe pugnam: aut ea que pro Eraclitibus producta: aut aliud aliqđ taliũ ex existẽtibus.i. aut putatis existere bonis laudant omnes.

¶ Adaptat dictã artẽ ad exclamatiuũ ſm q̃ spectat ad ipsaz laus. Scđo p̃nt est interesse eius se intromittere de vituperio. Scđa ibi. (Silr aũt ⁊ vituperãt). ¶ Dicit ergo: q̃ non poterimus laudare ipsos Athenienses: si non habeamus.i. si nesciamus illud bellum venale: ⁊ illam victoriã: quã habuerũt in Salamine. aut eam pugnam: quaz exercuerũt in Marathone: aut ea: que fuerũt pducta ⁊ facta ab ipsis Atheniensibus pro Eraclitibus.i. pro illis gentibus: aut qđ aliud honorũz existentium: aut apparentium existere in ipsis. Nam omnes laudant alios ex bonis existentibus in eis: aut putatis existere. ¶ Deinde cuz dicit.

¶ Similiter autem ⁊ vituperant ex contrariis ꝯsiderãtes qđ insit ipsis tale: aut putet̃ inesse: puta q̃ Atheniẽses Elines in seruitutẽ redegerũt. Et eos q̃ ad barbaꝝ: ⁊ cũ pugnauerãt p̃ãsi fuerant: ⁊ i mãcipia subdiderãt Eginotas ⁊ Podeacas: ⁊ quecunq̃z alia talia: ⁊ siquid aliud tale peccatum insit ipsis.

¶ Adaptat quod dixerat ad vituperium dicens: q̃ simili modo homines vituperant alios ex contrariis.i. ex malis considerantes aliquid tale.i. aliquid malum: ⁊ quid turpe insit ipsis Atheniensibus: aut putetur inesse: puta q̃ Athenienses redegerũt in seruitutem Elines.i. grecos. vt habz alia littera. sed eos: qui ad barbarum.i. extraneos honorauerunt: vt supplet alia littera: quod fuit valde vituperabile: quia vituperosũz est compatriotis nocere: ⁊ extraneos honorare. Uel etiaz non possemus vituperare Athenienses: nisi sciremus quodãmodo cum pugnauerant.i. cuz recedibant de pugna: fuerant p̃ransi in q̃dã villa apud Eginotas ⁊ Podeacas ⁊ qũ non suffecit: q̃ illi curialiter eis cibũ tribuerent: sed eos subdiderant in mancipia: ⁊ in seruitutem: reducendo eos in captiuitatem: quod fuit valde vituperabile: benefacientibus mala retribuere: nisi ergo sciuerimus ista mala de Atheniensibus: ⁊ q̃cunq̃z alia: ⁊ si quid tale peccatum insit ipsis: non poterimus eos vituperare. ¶ Deinde cuz dicit.

¶ Eodem autem modo ⁊ accusantes ⁊ defendentes ⁊ inexistentibus considerantes accusant ⁊ defendunt.

¶ Adaptat dictam artem ad iudiciale negocium: siue ad disceptationem dicens: q̃ eodem modo accusantes ⁊ defendentes ꝯsiderãtes inexistẽtibus accusant ⁊ defendũt.

¶ Nihil autem differt de Lacedemoniis ⁊ Atheniensibus: aut homine: aut deo idez hoc agere. Etenim hoc consulentez Achilli: ⁊ laudãtem: ⁊ vituperantem: ⁊ accusantem: ⁊ respondentem pro ipso: q̃ insunt: aut putantur inesse: opz accipere.

¶ Ostendit dictam artem simpliciter ⁊ vniuersaliter veram esse. Circa quod duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo confirmat veritatem dicte artis p ea que dicta sunt in libro topicorum. Secunda ibi. (Nõ.n.) ¶ Circa primum tria facit. Nam in omni negocio rhetorico est tria considerare: vz personam rei ⁊ finem: vt puta in negocio exclamatiuo est considerare primo personam quam laudamus: vt Achillem. vel aliquem alium excellentem virum: ⁊ rem: de qua ipsum laudamus. vt pugnã: vel aliquid aliud laudabile: ⁊ est ibi etiam considerare finem: propter quem ipsum laudamus: vt propter honestũ ⁊ pulchrum: ⁊ in disceptatiuo est dare personam: quaz accusamus vel defendimus: ⁊ rem siue factum: de quo ipsum accusamus ⁊ defendimus: ⁊ finem: vt iustum vel iniustum. propter quod ipsuz accusamus vel defendimus. sic etiã ⁊ in deliberatiuo ista eadẽ est accipere: vt potest patere intuenti. Primo ergo ostendit philosophus veritatẽ istius artis quantum ad ipsas personas: circa quas versantur negocia rhetorica. Secundo quantum ad ipsos fines: propter quos sunt huiusmodi negocia. Tertio ostendit veritate dicte artis per respectum ad ipsas res: de quibus sunt alia negocia. Secunda ibi. (Ut ex his dicamus). Tertia ibi. (Similiter autem his). ¶ Continuetur ergo sic: q̃ dicta ars ẽ simpliciter vniuersalis: quia nihil differt agere hoc idem de Lacedemoniis ⁊ Atheniensibus: aut de homine: aut de deo: aut de quolibet alio. Nam consulentem Achilli quantum ad negocium deliberatiuum: ⁊ laudantem ⁊ vituperantem quantum ad exclamatiuuz: ⁊ accusantem ⁊ respondentem quantum ad disceptatiuũ si volumus talia facere pro ipo Achille: aut que putantur inesse de Achille. Intelligendum est de qualibet persona per quam volumus agere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ut ex his dicam⁹ laudãtes aut vituperãtes siquid honestuz: aut turpe existat: accusantes aũt ⁊ defendẽtes siquid iustum aut iniustũ: cõsulentes aũt siquid conferens aut nociuum.

¶ Ostendit veritatem dicte artis per regulam ad ipsos fines: propter quod sunt negocia rhetorica. Continuetur autem sic. Bene dico: q̃ si volumus pro aliquo exercere negocia rhetorica: oportet nos accipere: que insunt ei: aut putantur inesse: vt ex talibus existentibus dicamus laudantes siquid honestum insit illi: aut vituperantes siquid turpe existit in eo. ⁊ hoc quantum ad fines exclamatiui. Accusantes autem siquid iniustum: defendentes si quid iustum quantum ad fines disceptatiui: consulentes autem siquid conferens tanq̃ prosequendũz: aut nociuũz: aut fugiendum q̃tum ad fines deliberatiui. ¶ Deĩde cũ dicit.

¶ Similiter autem his de re quacunq̃z: puta de iustitia: si bonum: aut non bonũ: ex inexistẽtibus iustitie: aut bono: itaq̃z omnes ita videntur demonstrantes: siue certius: siue debilius syllogizant.

¶ Ostendit veritatem dicte artis per regulã ad ipsas res de quibus sunt talia negocia rhetorica: ⁊ de finibus ꝓpter quos sunt talia negocia. similiter his.i. similiter finibus ⁊ personis dicendum est de re quacunq̃z. puta de iustitia si bonum est: aut non est: si volumus hoc ostendere ex inexistentibus iustitie: aut bono: oportet nos formare syllogismos. nam omnes sic videntur demonstrare: quia siue syllogizent certius: siue debilius semper de existentibus syllogizant. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Non enim ex omnibus accipiunt: sed ex his

que circa vnumquodq; existunt: ⁊ per oratio nem: palam.n. q impossibile aliter ostendere manifestum: q necessarium: sicut in topicis: primum circa vnumquodq; habere electa de contingentibus ⁊ opportunis.

¶ Cōfirmat veritatem dictę artis per ea: quę dicta sunt in libro topicorum. Nam ibi traditum est: q debemus habere promptas ⁊ paratas orationes vtiles ad quęlibet negocia: vt possimus cōtinue abundare in formando locos ⁊ syllogismos. Hanc autem promptitudinem habere nō possumus nisi circa negocia nota ⁊ assueta: q circa negocia repentina: ⁊ circa ea: quę subito proueniunt: eo q non sunt pręcognita talem pręparationem habere non possumus. Duo ergo facit phs. Nam primo confirmat dictam artem per habita in libro topicorum quantū ad negocia assueta. Secundo ostendit dictam artem veritatē habere quantum ad negocia repentina. Secūda pars ibi (De his autem: quę in repentino). ¶ Dicit ergo: q oportet syllogiçare ex determinatis ⁊ existentibus: quia syllogiçātes non accipiunt ex omnibus.i.a quibuscūq;: quia tunc facerent syllogismum inconnexum: sed syllogiçant ex his: quę existūt circa vnumquodq;: ⁊ per orationem: siue ꝑ sermonem: vt habet alia litera: explicant ipsa existentia. Nam palam: q impossibile est aliter ostendere q dictū sit: est enim hoc manifestum ⁊ necessarium: per ea quę dicta sūt in topicis. Nam circa finem octaui topicorum habitū est: q oportet nos habere elementa de contingentibus ⁊ operatiuis circa vnumquodq;: ad hoc q in disceptationibus abundemus: quod non esset nisi ex inexistentibus oporteret nos arguere. ¶ Deinde cū dicit.

¶ De his autem: que ex repentino fiunt querere eodem modo aspicientem eum non infinita sed inexistentia: de quibus orō: ⁊ circūscribentem plurima: ⁊ ꝓpinquissima rei.

¶ Ostendit dictam artem veritatem habere quantum ad negocia repentina. Circa quod duo facit: quia primo pręmittit quod intendit. Secundo manifestat quod dixerat. Secunda ibi. (Quanto enim vtiq;.) ¶ Dicit ergo: q eodem modo volentem syllogiçare de his: quę fiunt ex repentino: oportet quęrere conuenientiam dicto negocio: ⁊ non aspicere infinita.i.indifferenter: ⁊ omnia vt impertinentia: sed accipere inexistentia: de quibus fit oratio ⁊ syllogismus: ⁊ circumscribere ⁊ cōgregare plurima talia: ⁊ ꝓpinquissima ipsius rei. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quanto.n. vtiq; plura habent existentiū: tāto facilius ostendere: quanto aūt ꝓpinquius: tanto ⁊ minus cōmunia conuenientius.

¶ Manifestat quod dixit. Et duo facit: quia primo facit qđ dictum est. Secundo quia fecerat mentionem de cōmunibus ⁊ proprijs: ostēdit quę sunt cōmunia ⁊ propria. Secunda ibi. (Dico autem cōmunia.) ¶ Dicit ergo: q volens syllogiçare quanto plura habuerit de existentibus facilius poterit ostēdere propositum: propter quod manifestum est: quare debemus circumscribere ⁊ cōgregare plurima existentia: sic ⁊ quanto propinquius magis prope acceperimus inexistentia: ⁊ minus cōmunia: tāto magis syllogiçabimus de re. non enim debemus arguere ex cōmunibus. sed ex ꝓprijs. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Dico aūt cōmunia quidem laudare Achillē: quia homo: ⁊ quia semideorū: ⁊ q super Troiam militet. hec.n. ⁊ alijs exīt multis. Quare nihil magis talez Achillē laudat q Diomedē.

¶ Exponit cōmunia. Secundo ꝓpria. Secunda ibi. (Propria autem quę nullius.) ¶ Dico ergo. q ipse appellat cōmunia. si laudemus Achillem: vel quia semideorum. alia autem littera habet: vel quia habens naturam semideā: vel quia si laudemus ipsum: quia militauit super Troiā.) sic autem non laudamus ipsum ex proprijs: quia ista existunt multis alijs. Multi enim alij sunt homines: ⁊ sunt de numero semideorum: vel habent naturam semideaz. Nam semideus siue quasi medius deus potest dici qui habet exercens opera supra cōmunem modum hominum: sic ⁊ multi alij militauerunt super Troiam: quia talis sic laudans nihil magis laudat Achillem q Diomedem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propria autem: que nulli accidunt alij q Achilli: puta interfecisse Hectorem optimum troianorum. Et cignum qui prohibuit omnes ascendere insauciatus existens: ⁊ q iuuenis ⁊ non pubes existens militauit: ⁊ quecunq; alia talia. Unus quidem igitur locus electionis: ⁊ primus iste topicus.

¶ Manifestat quę sunt propria dicens: q illa sunt ꝓpria quę nulli alij accidunt q Achilli: puta interfecisse Hectorem optimum troianorum: ⁊ superasse cignum: qui prohibuit omnes gręcos ascendere insaucius existens. omnes enim gręci non poterant ipsum sauciare ⁊ deuincere. Et etiam debemus laudare Achillē: quia existens iuuenis ⁊ ante annos pubertatis militauit: ⁊ quęcunq; talia si sciuerimus de eo ita conuenientia sibi ⁊ non alijs. ¶ Ultimo epilogat: q vnus locus electionis.i. vnus locus electus: ⁊ primus est iste topicus. ⁊ est iste locus: quē nos eligimus vt formare enthimemata ex ꝓprijs. Est.n. magis electū ⁊ magis charum q formare ex cōmunibus.

Elementa autem enthimematū specie duo. hec quidē enim ostensiua sunt: quia est aut non est hec elentica: ⁊ differunt sicut in dyalecticis: elēchus ⁊ syllogismus est. Est aūt ostensiuū qdem enthimema: qđ ex concessis concludit: elenticū aūt in concessa colligere.

¶ In parte pręcedenti determinauit elegātissime ipse phs de enthimemate fm se: ⁊ fm suas partes. in parte ista determinat phus de enthimemate fm sua principia. Primo determinat de locis: quia loci sunt principia ⁊ elemēta enthimematum. Et duo facit: quia primo cōtinuat se ad dicenda. Secundo exequitur de intēto. Secūda ibi. (Sūt enim enthimematum). Continuetur enim sic. Postquā determinauimus de enthimemate fm se ⁊ secundum suas partes. Reliquum est dicamus: quę sunt elementa enthimematum. et exponit quid appellat elementum enthimematis dicens: q elementum enthimematis vocat locum: ⁊ addit: q primo vult dicere de his: de quibus prius est necessariū dicere. ¶ Deīde cū dicit. (Est aūt ostēsiuū.) Exequitur de intento ⁊ tria facit. quia primo diuidit enthimema: cuius locus est principium ⁊ elemētum. Secundo ex hoc ostendit de quibus locis est dictum. Tertio manifestat de quibus locis est dicendum. Secunda ibi. (Fere quidem igitur.) Tertia ibi. (Adhuc autē ⁊ alio modo). ¶ Dicit ergo. q enthimematum duę sunt species. quędā enim enthimemata sunt ostensiua: vt illa per quę ostenduntur: q

dumtaxat aliquid est: aut non est: qz tam affirmatiua q̄ negatiua possunt ostendi siue probari. Hec autem .s. alia species enthimematis est elentica .s. redarguitiua z contradictiua. elenticus enim est syllogismus contradictiōis. Dis enim duobus modis probatur aliquid vel ostēsiue: vel ducendo ad incōueniens. ideo sicut in dyalecticis differt syllogismus z elēcus: sic in rhetoricis differt enthimema ostensiuum z elenticum. Dicit autem differentiam inter dictas species enthimematis dicens. q ostensiuum enthimema concludit ex concessis: quia accipit probabilia: que videntur omnibus vel pluribus: sed elenticus colligitur in ꝯcessa. vnde alia littera habet. enthimema ducens ad impossibile: z est illud. qd cōcludit ex negatis z repudiatis. ¶ Ad intelligentiam autem dictorum notandum: q vbi nos habemus enthimema elenticum. alia littera habet ducens ad impossibile. Possumus tamen assignare differentiam inter syllogismum conuersiuum ducens ad impossibile z elenticum. Nam licet quilibet istorum syllogismorū concludat aliquod inconueniens: z aliquod contradictiuū. nō tamen hoc faciunt eodem modo: quia si debet esse syllogismus conuersiuus: oportet prius esse syllogizatum. z syllogismi presyllogizati accipit oppositum ꝯclonis cum altera premissarum: z concluditur oppositum conclusionis alterius premissarum. Nunq̄ ergo est syllogismus cōuersiuus: nisi prius sit syllogizatus. Sed syllogismus ducens ad impossibile fieri potest absqz syllogismo priori: sufficit enim in tali syllogismo: q ibi concludatur oppositum alicuius: quod est manifeste verum: vt dicitur secundo priorum. ¶ Ex hoc aūt apparere potest proprie non esse eūdē finem syllogismi conuersiui: z syllogismi ad impossibile. vtrunqz .n. istorum syllogismorum probat aliquid: sz syllogismus conuersiuus magis videtur probare formaz syllogisticam. ducens vero ad impossibile magis videt̄ probare materiam syllogismi. syllogismus enim est consequentia quedam. Sicut ergo est consequentia quando antecedens non potest esse verum sine consequente: sic tūc est bona forma syllogismi quando premisse: que se habēt vt antecedens: non possunt esse vere: nisi conclusio: que se habet vt consequens sit vera. Potest tamen esse vera cōclusio premissis existentibus falsis: quia potest esse veruz consequens antecedente existente falso: licet .n. non possit esse homo nisi sit animal: potest tamen esse animal nullo homine existente. Quotienscūqz ergo ostenditur: q oppositum conclusionis non potest stare cum premissis: pbat̄ q illa sit bona forma syllogismi. sic si probaret̄ q oppositum consequentis non possit stare cum antecedente: ostēderetur ibi esse bonam conuenientiā. ¶ Cum igitur syllogismus conuersiuus ostendat: q cum opposito conclusionis non possunt stare premisse: qz accipiendo oppositū cōclusionis cum altera premissarum concluditur oppositū alterius premissarum: huiusmōi syllogismus semper arguit ꝓ supponendo alium syllogismum: z probat formā. Sz syllogismus ad impossibile: qz non presupponit syllogismuz priorem: nec facit syllogismum oppositum priori syllogismo: non proprie probat formam syllogisticam: sed magis probat materiam syllogismi: quia probat propositionem aliq̄ esse veram. Accipit enim oppositum intenti: siue oppositum eius: quod vult probare: z cum illo z propositiōe alia sumpta concludit aliquid manifeste falsum: propter qd ē oppositum intenti: siue oppositum propositionis ꝓbande: ex quo sequitur illud manifeste falsuz: dicit eē falsum. propter quod sequitur: q ꝓpositio probāda sit vera. Nihil enim est aliud probare aliquid ducendo ad impossibile q̄ ducere aduersarium ex eo: quod negat: ad aliud magis manifeste falsum q̄ illud: quod negat. igitur in syllogismo ad impossibile sz q distinguitur a syllogismo cōuersiuo probatur veritas alicuius propositionis. Et qz propositio est materia syllogismi: syllogismus ad impossibile sm̄ q huiusmōi magis videtur probare materiaz syllogismi q̄ formam: elencus autem differt a syllogismo ad impossibile: qz syllogismus ad impossibile concludit manifeste falsum: vt habitum est per phm in secundo priorum. Sed ad hoc qd fiat elencus: sufficit q concludatur aliquid negatum ab aduersario: ideo dictus est syllogismus cōtradictionis. vel qz vtraqz pars contradictionis ibi concludit̄: vel qz concluditur qd ipse negauit. Propter quod syllogismus elencus magis habet fieri in materia probabili: quia in tali materia concludi potest id: quod aduersarius negauit. Sz syllogismus ad impossibile proprie habet fieri in materia necessaria: in qua habet fieri syllogismus demōstratiuus. Sicut ergo logicus: vt est vtens nō vtitur syllogismo demonstratiuo. sed probabili: spectat tamē ad dyalecticum dare artem de syllogismo demonstratiuo: sic dyalecticus loquendo de syllogismo ad impossibile: vt nos locuti sumus: non arguit per talem syllogismum: sed arguit per elencum: spectat tamen ad ipsum dyalecticum tradere doctrinam z artem quō constituatur syllogismus ad impossibile: z ideo dicitur: q omnes fallacie: que peccant contra syllogismum dyalecticum reducuntur ad ignorantiā elenchi: non ad ignorantiam syllogismi ducentis ad impossibile: qd vtrū veruz sit z q̄liter: si deo dante scriberemus sup elenchis determinaremus dubitationē motā. ¶ His aūt visis dicamus: q qz materia: circa quam versat̄ rhetor: non tantum quietat intellectum. sicut illa: circa quaz versatur dyalecticus: qz magis superficialiter arguit rhetor q̄ dyalecticus: qz auditor eius est grossus: vt dicebat̄ circa principium primi huius: si nō spectat ad dyalecticuz arguere demonstratiue: z ducendo ad impossibile: sed syllogizat ostensiue: vel elentice: multo magis nō spectat ad rhetorem demonstrare z arguere ducendo ad impossibile. Sed qz rhetorica ē assecutiua dyalectice: vt dicebat̄ in principio huius libri bene dictum est: q sicut in dyalecticis differunt syllogismus ostensiuus z elēchus: sic in rhetorica differunt enthimemata: z ostēsiua: z elencha. Rhetor .n. tanq̄ assecutor dyalectici arguit ostēsiue z elentice: nō autem demonstratiue: neqz ducendo ad impossibile. propter quod melius in nostra trāslatiōe habetur. Nisi enthimema elenticū diuidatur contra ostensiuum: q̄ habeatur in littera arabica: vbi loco elentici habetur enthimemata ducēs ad impossibile. Non .n. arguit rhetor ex enthimemate ducendo ad impossibile: nisi accipiatur impossibile large: inquantum omne elenchuz: z omne redargutiuum quoddam inconueniens: z quoddam impossibile dicunt: quia z si non dicant inconueniens simpliciter: dicūt tamen aliquid inconueniens alicui: qz concludunt aliqd negatum ab aduersario. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fere quidem igitur nobis circa vnāquanqz spēcierum vtiliū z necessariorz habētur loci. Elētici .n. ꝓpositiōes circa vnāquanqz: que sunt. Quare ex quibus locis opz ferre enthimemata de bono: aut malo: aut turpi: aut pulchro: aut iusto: aut iniusto: z de moribus z passionibus: z habentibus similiter sumpti a nobis existunt prius loci.

¶ Ostendit de quibus locis est dictum. nam cum habitū sit de persuasionibus propriis: cum in primo libro determinatum fuerit de vnoquoqz negocio: quodāmō ibi dcm̄ fuit ō locis ꝑsuasiō: atqz fere circa vnāq̄qz speci̅ vtiliū z

necessariorum negocio politico nobis.i. a nobis habentur loci: ⁊ etiam a nobis habite sunt propositiões elenticę circa vnamquanq3 speciem politicam: siue circa vnumquodq3 negocium politicum. Dictum fuit enim supra de omni negocio politico vt de deliberatiuo iudiciali ⁊ exclamatiuo: õ atq3 dictum est prius: ex quibus locis op3 ferre.i. facere enthimemata de bono ⁊ malo quantum ad deliberatiuum: aut turpi aut pulchro quantum ad exclamatiuũ: aut iusto. aut iniusto quantum ad iudiciale: q2 hęc dcã sunt in primo libro: ⁊ etiam existunt.i. sic sunt similiter sumpti prius loci nobis de moribus ⁊ passionibus: ⁊ de habentibus mores ⁊ passiões: q2 hęc dicta sunt in secundo libro. ¶ Ad intelligentiã autem dictorum notandũ: q vt fuit in pręcedentibus declaratum. pręmissa sunt elẽnca ⁊ principia enthimematis: ⁊ etiam loci sunt hmõi principia. sed aliter ⁊ aliter: q2 pręmissę sunt intrinseca enthimematis principia. Ingrediuntur enim enthimemata fm substantiam: sed loci sunt principia enthimematis extrinseca: nõ enim ingrediunt enthimemata fm substantiam: sed fm virtutem solum. Rursum ibidem ostensum fuit. q q2 vniuersale in particulari non erat aliud q particulare ipsum vt ratio contrarij vt reseruatur in albo est ipsum album assignare in speciali locos circa vnumquodq3 negocium politicum est accipere propositiones ⁊ locos circa vnamquanq3 talem materiam: qđ fecit: cum in primo libro determinauit specialiter de vnoquoq3 negocio politico: ⁊ in secundo determinauit de passionibus ⁊ moribus: ⁊ de habẽtibus passiones ⁊ mores. Spectat.n. ad rhetorem: eo q ẽ assecutiuus dyalectice: determinare de locis cõmunibus: vt de loco maiori ⁊ minori a contrario: ⁊ alijs talibus. Verum q2 rhetorica non est dyalectica simpliciter. sed ẽ quędam dyalectica applicabilis ad mores: ⁊ ad negocium politicum: spectat ad rhetorem non solum determinare de locis communibus. sed etiam aliquo modo de proprijs: Spectat.n. ad ipsum aliquo modo sumere propositiones electas circa vnamquanq3 materiam politicam: cum prius dictum sit de locis proprijs: ⁊ de elẽcis. Nũc aute restat dicere de locis cõibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc autem ⁊ alio modo vniuersaliter de omnibus sumamus designantes elenticos ⁊ demonstratiuos: ⁊ eorum apparentium enthimematum non existentium: quoniam neq3 syllogismorum. Manifestatis autem his de solutionibus ⁊ instantijs determinabimus: vnde oportet ad enthimemata ferre.

¶ Postq ostendit de quibus est dictum: ostendit de quibus est dicendum. Et duo facit: quia primo narrat ea: de quibus est dicendum. Secundo exequitur de illis. Secũda ibi (Est autem vnus quidem.) ¶ Dicit ergo: q postq dictum est de locis proprijs. adhuc autem alio modo vniuersaliter.i. cõmuniter de omnibus negocijs politicis sumamus locos designantes elenticos quantum ad enthimemata contradicentia: ⁊ demonstratiuos quantum ad ostensiua: ⁊ eos qui sunt apparentium enthimematum: non existentium autem enthimematum quantum ad enthimemata sophistica. Cã aũt q̃re enthimemata sophistica nõ sunt de numero existentium enthimematum: sumitur ex eo: quoniam neq3 sunt de numero syllogismorum. Non enim reseruatur in eis ratio syllogismi rhetorici: ⁊ cũ manifestauerimus ista determinabimus de solutionibus: et de instantijs. ⁊ dicemus vnde oportet ferre instantias ad enthimemata cõtra nos facta. Assignare autem loca vbi incipit determinare de enthimematibus sophisticis: ⁊ de solutionibus: ⁊ de instantijs non expedit: quia sunt superius assignata.

Est autem vnus quidez locus ostẽsiuorum ex contrarijs: op3.n. intẽdere cõstruẽtẽ. si contrarium inest cõtrario: destruentem quidem si nõ inest: puta quia temperatum esse bonum. intemperatum enim esse nociuum: sic in meseniaco. Si.n. plũ est cã psentium malorum: cũ pace op3 corrigi.

¶ Postq ostẽdit phs dicendum esse de locis cõibus: eo q dictum erat de proprijs. In parte ista incipit determinare de hmõi oibus locis. ¶ Ad cuius euidentiã notandũ: q loci cões sunt aliquo modo adaptabiles cum negocio politico. Aliqui tñ istorum magis sunt adaptabiles vni negocio: ⁊ alij qui alij: quia ostensiui magis sunt adaptabiles deliberatiuo ⁊ exclamatiuo. Elentici aũt magis sũt adaptabiles disceptatiuo ⁊ iudiciali: q2 defendens principaliter intendit cõtradicere accusanti: ⁊ accusans defendenti. sic ẽt locorũ ostẽsiuorum aliqui magis sunt adaptabiles negocio deliberatiuo. alij vero magis exclamatiuo. Diuidit ergo hęc pars in partes tres: q2 primo phs venatur locos magis adaptabiles negocio deliberatiuo. Secundo venatur eos: qui sunt magis adaptabiles exclamatiuo. Et tertio iudiciali. Secunda pars ibi. (Alius ex partibus.) Tertia ibi. (Alius cõmunis ⁊ litigãtibus). In consilijs aũt quę respicit negocium deliberatiuum tripliciter contingit arguere: vel q2 arguimus ex cõtrarijs: vel ex similibus: vel ex eisdẽ. iõ prima pars diuidit i partes tres: q2 primo phs docet sumere locos sumptos a cõtrarijs. Secundo docet sumere locos sumptos ex silib9. Tertio ab eisdẽ. Secunda ps ibi. (Alius a silib9 casibus.) Tertia ibi. (Alius ex diffõne). Per locũ aũt a cõtrarijs possum9 arguere cõstructiue ⁊ destructiue. Jõ circa pm duo facit q2 p° docet sumere locũ a cõtrarijs put p ipsum arguimus cõstruendo vera. Secundo put arguimus destruendo. Secunda ps ibi. (Sigdẽ.n.) ¶ Dicit ergo p°: q de numero locorum ostẽsiuorum supple adaptabiliũ negocio deliberatiuo est vnus locus ex cõtrarijs: op3.n. intendere: q si cõtrarium est in cõtrario. ⁊ aliud cõtrarium est in alio cõtrario: ⁊ si nõ est vnum contrariorum i alio contrario. nec reliquum reliquo. Contingit ergo in huiusmodi locis arguere cõstruẽtem ⁊ destruentẽ quidẽ si nõ inest: construentẽ aũt si inest. Ponit aũt exẽplũ de cõstruẽte: si temperatũ eẽ ẽ bonũ: ⁊ intemperatum est nociuum. Tẽperatũ aũt ⁊ intemperatũ sunt contraria: bonũ ⁊ nociuũ sunt contraria. Si ergo vnum contrariorum est in alio. ⁊ reliquum in reliquo: sic etiam in meseniaco: vel in messina: vt habet alia littera: q2 prelium fuit causa pręsentium malorum: oportet tale bellum corrigi cum pace: quia oportet nos habere pacẽ: quę erit cã principiũ bonorum. ¶ Deinde.c.d.

¶ Siquidẽ.n. neq3 his: que male egerunt inuoluntarie iustum in iram: eadem neq3 si coactus quis bene egerit in aliquem: conueniens ẽ huic deberi gratiam. Sed siquidem inter homines est falso concionari putare: probabile probare oportet: ⁊ contrarium autem: credibilia vera multa accidere hominibus.

¶ Nunc docet arguere per locum a contrarijs destructiue: quia si non est iustum: q homo cadat in iram: idest q homo irascitur his: qui male egerunt inuoluntarie: non est inconueniens si aliquis coactus ⁊ inuitus bene egerit erga aliquem huic deberi gratiam. Merita enim ⁊

demerita

demerita sunt voluntaria. Si. n. non condemnatur male agens inuite: non debet premiari bene agens coacte. ¶ Addit aūt scđm exēplū. q si probabile est inter homines cō tionari falso: putare oportet ⁊ contrarium: quia multa ve ra accidunt hominibus incredibilia. Si eniz probabilia possunt esse falsa, vera esse poterunt non probabilia: ⁊ in credibilia. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Alius assimilatur casibus. Similiter eniz oz existere: aut non existere: puta q iustum nō oē bonum: etenim vtiqz qđ iuste. Nec autem eli gibile iuste mori.

¶ Docet sumere locos a similibus: ⁊ q similitudo inclu dit diām: cum similitudo sit rerum differentium eadem qualitas: ideo duo facit: q primo ponit locos a similibus. Scđo ponit locos a differentijs. Scđa ibi. (Alius a maio ri). Prima diuiditur in duas fm q tales duos locos po nit. q primo ponit locum a similibus casibus. Scđo a simi bus habitudinibus a gētis ad patiēs. Scđa ibi. (Alius ex his.) ¶ Casus. n. hic accipit fm q est reflexio nominis in aduerbiū. quicqd. n. deriuatur ab aliquo quodāmodo ca dit ab illo: q ergo aduerbia deriuantur a nominibus quo dāmodo cadunt ab eis. Scđz hos locos possemus argue re affirmatiue ⁊ negatiue: q similiter oz existere ⁊ nō exi stere in similibus casibus: puta si iustum non oē bonuz. i. si iustum non est semper bonum: etiam iuste nō erit sem per bonum. Q aūt iustum non sit semper bonū pz: q nec bonū est: nec eligibile iuste mori. ille. n. iuste moritur: qui bonis sic eligentibus moritur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius ex his: que adinuicem. Si. n. alteri exi stit: q bene: aut iuste fecisse: alteruz passuz eē: ⁊ si pcepisse ⁊ fecisse: puta vt thelonearius ne gocians de theloneis. Si. n. neqz nobis turpe vendere: neqz nobis emere. Et si passo qđ be ne: aut iuste existit: ⁊ ei qui fecit: ⁊ si ei qui fecit ⁊ ei qui passus fuit.

¶ Ponit secundum locum. Et duo facit q primo ponit di ctum locum. Secundo ostendit quomodo contingit pa ralogiçari contra talem locum. Secunda ibi. (Est autem in his.) Dicit ergo: q alius locus sumitur ex his: que sunt adinuicem: q iste locus sumitur ex actiuis ⁊ passiuis. inter actiuum. n. ⁊ passiuum opz esse adinuicem pportionē ali quā. Possumus autem p hunc locum sic arguere: q si alte ri. i. actiuo existit bene: aut iuste fecisse: alterz vt passiuum passum esse contingit iuste: ⁊ si aliquem pcepisse cōtingit iuste. ⁊ q precepit fecisse aliqd ē iuste: vt thelonearius. i. cā psor: vel tiplarius de theloneis dicit: si nobis nō ē turpe vē dere: neqz nobis est turpe emere. si vendētes nō male tra dūt: emētes non male recipiunt: conuertitur autem iste lo cus. q si passo cōtingit iuste pati: ⁊ ei qui fecit iuste facere: ⁊ ei qui fuit passus iuste pati. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Est aūt in his paralogizari. Si eni iuste mor tuus: iuste passus fuit: si forte non propter qđ oportet intendere seorsuz: si ē dignus qui pati tur pati: ⁊ qui fecit fecisse: deinde vti qualiter cunqz congruit: aliquando enim dissonat qđ tale: ⁊ nihil prohibet.

¶ Ostendit quomodo circa talem locuz contingit paralo giçari. Ad cuius euidentiam notanduz: q non possumus arguere ex agente ad patiens: nisi comparemus actiuū ad proprium passiuum: sicut. n. non possumus cōcludere pos sibile poni in esse: nisi comparemus actiuum ad propriuz possiuum: sic non possumus concludere possibile poni in esse: nisi comparemus potentiam ad pprium actum. si g nō ɔpetit passiuū ad pprium actiuū paralogiçamus. Pōt ergo contingere aliquē iuste pati: ⁊ tñ alius non iuste agit: non enim spectat ad quemlibet punire malefactores. ma lefactores ergo iuste puniuntur: sed si non habens potesta tem vellet eos punire. iniuste puniret ipsos. Duo ergo fa cit phs: quia primo ostendit quomodo circa talia contin git paralogiçari. Secundo quod dixerat manifestat per plura exēpla. Secunda ibi. (Ut Alcmeoni theodecti.) Dicit ergo: q contingit paralogiçari: q si iuste aliqs mor tuus est: ⁊ iuste passus fuit: forte nō iuste passus est a te: q non iuste occidisti ipsum: si nō spectat ad te iudiciū eius: ideo oportet intendere seorsum: ⁊ cogitare diligenter siqd patitur est dignus pati: ⁊ siquid fecit est dignus fecisse. de inde debemus cogitare qualitercunqz cōgruit: quia debe mus omnes circumstantias aduertere: que congrue faciūt actiuum proportionatum passiuo: quia aliquādo quod ta le est dissonat: ⁊ nihil prohibet ipsum dissonare: q non cō paramus actiuū ad pprium passiuū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Ut Alcmeoni Theodecti. Matrem autem tuam aliquis non odibat Ait respondens. di stinguentem oportet ostendere. Interrogate autē Alphesibeā: qualiter hanc quidez mori iu dicauerit: me aūt nō opz occidere. Et q đ De mosthenis iudicio: ⁊ de his: qui interfecerunt Nicanorem. Quoniā enim iuste iudicati sunt mori: iuste videbatᷣ iterficere. Et đ apud The bas mortuo: de quo precepit iudicare si mor tuus erat perimere: tanqz non iustuz sic interfe cisse: iuste mortuum.

¶ Quod dixerat manifestat per exempla: que legendo lit teram patere possunt. Primum exemplum tale est. Quia Alcmeon Theodecti haberet matrem: que debebat occi di: dictum fuit illi Alcmeoni mater tua non aliquos odi bat. i. non forefecit mater tua: vel iniuriata est mater tua alicui hominum: propter quam iniuriaz homo debeat eā odire: ⁊ ipsa debeat iuste pati. Respondit Alcmeon filius eius. Distinguentem oportet ostendere. ⁊ iudicare. Nam vtruz mater mea debeat mori vel non: pertinet ad distin guentem. i. ad dominum: ⁊ ad habentem potestatem: cu ius est distinguere inter morituros ⁊ non morituros: ideo subditur iterrogate Alphesibea qualiter iudicauerit hāc idest matrem meam mori: me autem conuenit non occi dere eam. Ponit secundum exemplum de Demosthene: qui fecit iudicium de his: qui interfecerunt Nicanorem: quia si ille iuste fuit mortuus: illi tamen non iuste occide runt ipsum: quia non spectabat ad eos tale iudicium. iō iu ste iudicati sunt mori. videbatur enim Demosthenes iu ste interficere illos interfectores. ¶ Adducit ⁊ tertiū exē plum de mortuo apud Thebas: de quo precepit iudicari vt morerentur occidentes illum: quia si ille iustus erat pi mere: iustus erat mori: illi tamen non iuste occiderunt ip sum: ideo subditur: q iuste moriturum non est iustum in terficere: quia potest interfici a tali: qui non iuste occidit: licet ille iuste moriatur.

Alius a maiori ⁊ minori: puta si ne qz dei omnia sciunt: quanto mi nus homines. Hoc eniz si cui ma gis vtiqz inerit: non inest palam: quia neqz cui minus.

¶ Postq̃ phs posuit locos a similibus: in parte ista ponit locos a differentijs. Et tria facit fm q tria genera talium locoꝝ ponit: qꝛ pͦ ponit locos sumptos fm dñam maioris ꝛ minoris. Scdo ponit locos sũptos fm dñam tpis. Tertio fm differentiam bonitatis. Scda ibi. (Alius a cosideratõe.) Tertia ibi. (Alius ex dictis). ¶ Circa pᵐᵘ tria facit: qꝛ primo ponit locum a maiori. Scdo a minori. Tertio qđ dixerat manifestat p exempla. Scda ibi. (Hic aũt q proximos). Tertia ibi. (Unde dictum erat.) Dicit ergo: q locus a maiori ꝛ a minori est alius a pdictis: puta si dij non sciunt omnia: q̃to minus homines. hic est locus a minori: qꝛ magis vr̃ q dij debeant scire omnia q̃ hoies. Hoc .n. est sic arguere: si cui magis vtiq3 inest .i. videtur inesse: ꝛ nõ inest palã: qꝛ neq3 cui minus. ¶ Deinde .c. d.

¶ Hic autem q proximos verberat: qui ꝛ patrez verberat: ex eo q si qđ minus existit: ꝛ qđ magis existit: s3 vtrũq3 vtiq3 oportebit ostẽder.

¶ Ponit locum a maiori: qꝛ hic qui patrem verberat: proximos .i. ꝯuicinos verberat: qꝛ si qđ minus existit: ꝛ qđ magis existit cum inus vr̃ q aliquis debeat verberare prẽm q̃ socios: igit̃ fm vtrumq3 locum a maiori ꝛ minori oportebit ostendere .i. opz arguere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Unde dictũ erat. Et tuus quidẽ hostis puerum perimẽs pater. meus ergo nõ Eladis gloriosum perimens germẽ. Et quia si neq3 Theseus iniusta facit: neq3 Alexander: ꝛ si nõ Tindaride: neq3 Alexander. Et si Patroclũ Hector: ꝛ Achillem Alexãder. Et si non alij artiste praui: neq3 philosophi: ꝛ neq3 milites praui: quia mẽtiũtur sepe: neq3 sophiste. Et quia si oportet idiotam de nostra opiniõe narrare: ꝛ nos de ea: que grecorum.

¶ Manifestat quod dixerat per multa exempla: ꝛ d3 legi prima pars primi exempli suspensiue sic: vnde dictũ erat. Tuus pater hostis fuit perimens filium .i. destruxit me filium suũ: quasi dicat non: qꝛ pater tuus hostis .i. iniquus ꝛ malus non destruxit filium suum: ergo multo magis meus pater non erit perimens .i. non destruxit gloriosũ germen Eladis .i. gloriosos filios suos: qui dicuntur filij Eladis. q. d. si malus pater non destruxit filios suos: s3 scit eis bona pdere: multo magis hoc facit bonus pr̃. ¶ Aliud exẽplũ est: q si Theseus non facit iniusta neq3 Alexãder: qui fuit melior eo. Et si Tindaride nõ iniustificant: neq3 Alexander. Et si Hector occidit Patroclum: Alexãder potuit occidere Achillem. Et si alij artistę nõ sunt praui: phi qui sunt meliores oibus artistis praui non sunt. Et si milites nõ sunt praui: qꝛ sepe mentiunt̃: neq3 sophistę pp̃ter hoc praui sunt. mentiri .n. magis offm̃ ẽ sophisticũ q̃ militũ. Et si opz ydiotam .i. ignorantẽ enarrare de nostra opiõne: que est grecorum: si .n. ydiota vult hr̃e famã3 ꝛ nomen apud sapientes: magis dignũ est: q sapiẽtes hñant talẽ famã: ydiota .n. dr̃ ille: qui scit vnum ydeoma: vt qꝛ scit solũ illam linguã: quã docuit eũ mr̃ sua. ¶ Deinde cũ3 dicit.

¶ Alius a consideratione tẽporis: puta vt Ipsicrates in ea: que ad Armodium: qꝛ anteq̃ fecisset: significabat imaginẽ adipisci: si fecisset: dedissetis vtiq3 ei: que fecit. ergo nõ dabitis. Nõ igitur facturis spondetis: his autem qui laborauerunt aufertis.

¶ Ponit alium locum sumptuz ex dñia tpis. Ad cuius euidentiam notandum: q vt suppler alia littera: qñ añcedẽtia ad aliquod negocium non antecedunt probabiliter ꝛ rhetorice arguere possumus: q cõsequentia nõ sequũtur: vt si pmittere non antecedit dare: qui non dignatur pmittere: signũ est: q non vult dare. Hoc est ergo: qđ dt̃: q alius locus sumitur a consideratiõe temporis. vt Ipsicrates i ea: quę ad Armodiũ: qꝛ anteq̃ fecisset: significabat imaginez adipisci: credebat .n. Ipsicrates: q ex hoc deberet inde adipisci imaginem. si fecisset illam rẽ: quã volebat Armodius ꝛ sui sequaces .i. ide deberet habere aliq̃ memoriam solẽnem: imago .n. est quędam memoria eius: cuius est imago. Tunc ergo aliquis accipit imaginẽ ab alio. qñ accipit ab eo beneficium: ꝛ talem exaltationez: quę digne habetur i memoria: ideo subdit̃: si Ipsicrates fecisset .i. pmisisset se facere illam rem: quam vultis vos: Armodium dedissetis .i. promisissetis vtiq3 ei dictã imaginez: siue dcm̃ bñficium: ꝛ qꝛ non pmisistis ꝛ non antecessit promissio: quę debuit antecedere. ergo ei qui fecit non dabitis .i. non sequitur datio: q̃ d3 sequi: adeo seqr̃ factur is. igitur non spõdetis .i. non pmittitis dare beneficiũ aliquod: ꝛ his qui laborauerunt nihil dabitis. sed magis auferetis quod habent. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et iterum q ad Thebanos procedere Philippum ad Atticam: quia si anteq̃ auxiliaretur cõtra Phocas significasset: spopondisset vtiq3. Inconueniens vtiq3: si quia processit ꝛ credidit: ꝛ non dabunt.

¶ Ponit aliud exemplum: qđ iterum istud idẽ potest dici ad Thebanos de pcessu Philippi ad Atticaz. Iste .n. Philippus iuuit Thebanos cõtra Phocenses: siue circa Phocas. Phocenses .n. erãt ꝯfines Thebanis. vt dr̃ circa finẽ primi poꝝ. si ergo Thebani voluissent iuuare Philippuz qñ inuasit Atticam: pmisissent ei auxilium cum erant in arce positi: aut anteq̃ Philippꝰ auxiliaret̃ eis circa Phocas: adeo subditur: q si anteq̃ auxiliaret̃: supple Philippus Thebanis ꝯtra Phocas: si populus thebanus significasset iuuare Philippum spopondisset vtiq3 ei auxiliuz: sed qꝛ nihil pmiserunt: ꝛ nõ p̃cessit qđ debuit p̃cedere. inconueniens sequitur .i. non sequetur quod debet sequi. iõ subdit̃ igr̃: si inconueniens: supple seqtur circa Philippũ: qꝛ processit eundo versus Atticaz: ꝛ credidit q Thebani deberent ipsum auxiliari. inconueniens .n. fuit illa credulitas .i. subditur: non dabunt .i. non auxiliabũtur ei. Est g̃ iste locus a consideratione tpis. siue a concessione: ꝛ ab antecessura: vt habet alia littera. Unde ibi dicit̃: q si aliqua non añcedant: nec alia ꝯsequunt̃. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius ex dictis fm se ad dicentez. Differt autem modus: vt puta intentio: vsus fuit Isocrates ad Aristophontem requisitus. si proderet naues cumis: nõ dicente aũt: deinde dixit. Tu quidem existẽs Aristophon non prodes: ego autem existens Isocrates.

¶ Ponit locum sumptum ex differentia bonitatis. Et duo facit. qꝛ pͦ ponit dictum locum. Scdo ostendit quo dictus locus h3 efficaciam. Scda ibi. (Opz autẽ existere). Dicit ergo: q alius locus sumitur ex dictis fm se ad dicentem: ꝛ iste modus: siue iste locus differt a priori: qꝛ prius cõsiderabat distantias temporum: iste aũt ꝯsiderat differentias personarũ: vt si aliquis loquatur alicui: si sit melior eo potest sumi quędaz propositio ex dictis .i. ex his: quę dicit ad ipsum dicentem: q fm q loquens superat auditorem: sic dicta quę dicit ex debẽt se habere ad ipsũ3 loquentẽ: siue ad ipsum

ad ipsum dicentem: hoc aut patet: si cōsiderat id: quo fuit visus. idest id quod dicit ad Aristophontem. Requisitus enim Aristophon ab Ipsicrate: si proderet naues pro pecunijs. dicit q̄ nō. Deinde cū dicat Ipsicrates. Tu q̄dem existens Aristophon non prodes. i. non facies proditionez nihil non prodes ipsas naues pecunijs. ergo ego existens Ipsicrates magis multo nō p̄dā eas. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Oportet autē existere q̄ magis vtiq; videat̄ iniusta facere ille. si autem non: ridiculum vtiq; apparebit. Si ad virtutis spēm accusantem hoc vtiq; aliqs dicat: sed aliqd ad discredentia accusatoris: totalr̄ enī dicit̄ accusans melior eē fugiente: tunc igitur arguere.

¶ Ostendit q̄uo dictus locus habz efficaciaz. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Scđo ostendit hūc locum esse adaptabilem pluribus negotijs politicis. Scđa ibi. (Uniuersalr̄ autez iste.) Dicit ergo: q̄ eū: qui vult sic loqui: vt dictum est: opz existere talem q̄ magis videatur ille iniusta facere q̄ȝ ipse. quia si non: ridiculum apparebit: si aliquis dicat accusantē hoc proferre talia ad spēm virtutis: vt accusatus sit magis virtuosus q̄ȝ accusans. quia tūc non crederetur accusanti sed tale dictum erit ad discredētia. idest ad incredulitatez accusatoris: τ est ratio: q2 totaliter accusans dicitur esse fugiens. idest accusator. tunc igit̄ ꝯtingit arguere: melior dz accusare peiorē. ¶ Deide. c. d.

¶ Uniuersaliter autem iste locus est quando quis increpat alios pro his: que ipse non facit aut non faciet vtiq;: aut exhortatur facere que ipse non facit: neq; faciet: neq; vtiq;.

¶ Adaptat istos locos ad negocia politica. Ad cuius euidētiam notandū: q̄ licz dictū sit: q̄ prius ponant̄ loci deseruientes negotio deliberatiuo: non sic accipiendū est: q̄ dicti loci nō p̄nt ad alia negocia adaptari: sed pro tanto verū est: quia forte promptius dicti loci adaptantur negocio illi cui deseruiunt: verū quia vnus τ idem locus aliquando pluribus negocijs est adaptabilis. ideo p̄hs dictuz locū pluribus adaptat. Est aūt locus predictus adaptabilis negocio deliberatiuo τ exclamatiuo. ideo ait q̄ vniuersaliter iste loc⁹ ē vtilis: quādo aliquis increpat alios pro his que ipse non facit: aut vtiq; non facit. Et hoc quantuz ad exclamatiuū: ad qđ pertinet increpare τ laudare: aut etiaz dictus locus est vtilis: cum aliquis exhortat̄ alium facere que ipse non facit: neq; faciet: quia si fm̄ differētiaz personarum debz esse differentia operū: pōt aliquis exhortari alium: q̄ ipse non faceret. Et hoc quantum ad negocium deliberatiuum: ad quod pertinet hortari.

Alius autem a diffinitione: vt puta q̄ diamonium est: sed aut deus aut dei opus: τ quidez qui putat dei opus esse: habet necesse putare τ deos esse.

¶ In parte ista p̄hs docet sumere locos ex eisdem. Et duo facit: q2 primo facit qđ dictū est. Scđo docet etiā sumere quendā locū ꝯmunē ad ꝯria similia τ eadē. Secūda ibi. (Alius ex iudicio.) Id ē quantuz ad presens pōt intelligi quadruplr̄. Naz diffinitio est idē diffinito: τ diuidentia p̄ que fit diuisio: sunt quodāmodo idem diuiso: τ particularia per que fit inductio: sunt quodāmodo idē suo vli. Prima pars diuiditur in partes quattuor: quia primo docet sumere locum a diffinitione. Scđo docet sumere locum a diffinito. Tertio a diuisione. Quarto ab inductione. Secunda ibi. (Alius aūt ex diffinitione.) Tertia ibi. (Alius ex diuisiōe.) Quarta ibi. (Alius ex diffinito.) P̄ria pars diuiditur in partes quattuor fz q̄ quattuor exēpla ponit de loco a diffōne. 2ᵃ ibi. (Ut ille ē.) 3ᵃ ibi. (Et q̄ gn̄osior.) 4ᵃ ibi. (Et i poemate.) ¶ Primū exemplū tale. Si q̄s volet probare deū esse: si probaret hoc per regem: vel aliquem dn̄m: esset ibi locus a diffinito: ois enim potestas a domino deo est: τ ois dominus quoddam dei opus. sed si opus dei est: deus est. ergo si aliqđ diuinū est: cū omne diuinū sit quoddam dei opus: opz deū esse. Est enim iste locus a diffinito: vel a diffinitione: q2 quilibz rex: τ quilibet dominus tanq̄ȝ dei opus describitur: τ notificat̄ per ipsuz deum. hoc est ergo q̄ ait: q̄ locus ex diffinitione est. vt puta diamoniū. idest rex: vt habz alia littera: vel est deus: vl̄ dei opus: sed qui putat dei opus esse: opz hūc putare deos esse. ergo si aliquid diuinum est: deus est. ¶ Notandum aūt: q̄ locus ex diffinitione accipit̄ hic large: prout q̄cq̄d notificat aliud pōt dici diffinitio illius: τ quia vno modo partes diffinitionis sunt nobis notiores diffinito. alio mō ecōuerso: vt dicit Cōmentator p̄mo physicoꝝ: siue fiat locus a diffinito siue a diffinitiōe semper potest dici locus a diffinitione. i. a notificatiōe. Cū ergo per dei opus p̄bauimus deū eē: pōt dici locus a diffōne. siue notificatione: q2 notificatur deus per eius opera. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ut ille est generosissimus: qui optimus: τ enim Armodio: τ Aristogoni nihil prius extitit generosum anteq̄ȝ generosuz aliqd egissent.

¶ Ponit scđm exemplum. q̄ ille est generosissimus: q̄ est optimus. idest qui facit optima opa. ideo subdit: q̄ armodio τ aristogoni nihil prius extitit generosuz: anteq̄ȝ aliqd generosum egissent: τ quia eadem sunt principia essendi τ cognoscendi: si bona opera inducunt generositatem: notificant ea. Cum ergo per bona opera generositate arguim⁹: est locus a diffinitione: siue a notificatione. ¶ Deide. c. d.

¶ Et q̄ generosior ipse: opera enim generosiora sunt que mea q̄ȝ que Armodij: τ Aristogonis: aut q̄ȝ tua.

¶ Ponit tertium exemplū. cum enī quis. dicit ego ipse sum generosior alijs: quia opera mea generosiora sūt q̄ȝ opera que sunt tua: ille sic dicens facit locū a diffinitione: quia sicut generositas notificatur per opera generosa: sic maior generositas notificatur p opa generosiora. ¶ Dein. c. d.

¶ Et in poemate Alexandro: q̄ omnes quidem confitetur vtiq; non compros: τ nullius corporis diligere voluptatem: propter quod Socrates non ait ire ad Archelauz. Cōtumeliā enīz ait esse non posse retinere: similr̄ τ bene passuri quēadmodum: τ qui male. Oēs eniz isti determinantes τ accipientes qđ quidez est syllogizant: de quibus dicunt.

¶ Ponit quartū exemplū. q̄ in poemate Alexādro. idest de Alexandro dicitur: q̄ omnes confitetur non compros. idest non mundanos: vt habz alia littera: nullius corporis voluptatem diligere: qui ergo arguit aliquē esse non mūdanum: quia non diligit voluptates corporales: faceret locum a diffinitione. Addit autem q̄ Socrates p̄pter hoc: vt non haberetur mundanus. idest: vt non reputaret̄ dilector voluptatis corporalis: ait non ire ad Archelauz. idest ad illuz dominum a quo multa bona corporalia habere potuisset. ait enim Socrates quasi dilector veritatis non voluptatis contumeliaz esse non posse retinere bñ passi

quẽadmodũ: τ qui male: sicut enĩ verecundũ est nõ posse reddere vices ei: qui contulit verecũdiã: sic dilectores virtutũ reputant sibi ad verecundiã non reddere vices cõferentibus eis beneficia: subdit autem q̃ omnes isti determinantes: τ sic accipientes syllogiçant ea: de quibus dicũt fm quid est. idest quidditatẽ τ diffinitũ. ¶ Notandũ aũt q̃ sic accipiẽ diffinitio: vt spectat ad rhetorẽ diffinire: per diffinitionẽ enim rhetoricã diffinitã nec est exquisite posi tum nec est penitus manifestũ. vt dicit ꝑmo caplo huius caplo de delectationibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius ex eo qd̃ multipliciter: velut i topicis de eo qd̃ recte.

¶ Ponit locum ex diffinitiuo. Diffinitiuum potest dici nomen notificans aliud. Et quia magis cõmune: qd̃ de pluribus predicatur: potest esse notificatiuũ alterius: cũ per tale nomen aliquid notificamus: potest dici locus a diffinitiuo. Hoc ẽ ergo qd̃ ait: q̃ alius locus sumitur ex eo: q̃ multipliciter. idest ex diffinitiuo: qd̃ potest dici multiplex: quia licet vnius rei vnicum est esse: tamen rei possunt eẽ mlta diffinitiua. De hoc mltiplici. siue de hoc diffinitiuo potest formari locus sicut dictum est in topicis de eo qd̃ recte in scdo topicoꝝ ostendiẽ: qd̃ cõtingit sentire recte τ nõ recte quia contingit iudicare recte τ nõ recte: in quo potest esse locus a diffinitiuo: quia per iudicare: qd̃ est cõmunis notificatur ipsuz sentire qd̃ est specialius. Uel possumus dicere: q̃ ista multiplicatio referri potest ad alia predicata: q̃ sic potest sumi locus a diffinitione. idest potest sumi a genere ꝓprio τ ab accidẽte. Et dicũẽ ista predicata multiplicia respectu diffinitionis: quia diffinitio est vna vnius. scz istorum predicamentorũ: vel est vnum plurium specierũ vel sunt plura vnius subiecti: τ quod subdit in topicis de eo: quod recte innuit exemplũ de vno illoruz predicamẽtorum vt de genere: arguimus enĩ q̃ contingit sentire recte: quia contingit iudicare recte. Judicare eniz est genus ad sentire. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius ex diuisione: puta si oẽs trium gratia iniuriantur: aut enim huius gratia: aut huius: τ ꝓpter hoc quidẽ impossibile propter tertiũ aũt neqȝ ipsi dicunt.

¶ Ponit locuz a diuisione: puta si omnes iniurianẽ gratia trium: si possumus ostendere aliquos nõ fuisse iniuriatos gratia huius: aut huius: vt si ꝓpter duo illorũ trium. impossibile est eos esse iniuriatos: nec ipsi dicunt ꝓpter illa duo se fecisse iniuriam: sequitur ꝓpter tertiũ eos fecisse. qcũqȝ enim iniuriatur: vel facit ꝓpter lucrũ: vel vt excellat: vel ꝓpter odiuz. Si ergo nõ iniuriatus est gratia lucri: nec vt excellat. g̃ pp tertiũ: q: ipsum odit. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Alius ex inductione: puta ex manifestatione neqȝ de filijs mulieres vbiqȝ determinãt q̃ verũ. Hoc quidez eni apud Athenas Matheia cum rhetore litigãte ad filiuz enunciauit Matheia. Hoc autem apud Thebas. Jsmenio τ Stilbone litigantibus de bonis ostẽdit Jsmenij filiũ: τ pp hoc Thesalicũ Jsmeniũ putabãt

¶ Ponit locum ex inductione: τ tria facit secundũ q̃ tria exempla ad hoc inducit. Scda ibi. (Et iterum ex lege.) Tertia ibi. (Et vt Alchidamas.) Uult eniz ꝑmo probare per inductionẽ: q̃ ois mater habȝ specialem curam: τ specialem memoriam de filijs: quia cum mater curat aliqd esse verum: approbat illud verũ: τ determinat per filiuz. ideo ait: q̃ alius locus ẽ ex inductione: quę iductio manifestatur in hoc exemplo: quia mulieres vbicũqȝ determinant: q̃ verum de filijs. i. ex filijs: siue per filios. Cum eni mulier vult asserere esse aliquid verũ. dicit ita eẽ per filiũ suum: qd̃ patet iducendo: quia apud Thebas Matheia. idest muliere litigante cum rhetore ad filiuz enunciauit mater. idest mater illa matheia ad filiuz idest per filium enunciauit sic esse vt dicebat. Hoc etiã ꝯtingit apud Thebas: quia Jsmenio τ stilbone litigantibus de bonis: mulier quędam ostendit Jsmeniũ filium. idest iurauit ostendendo filium Jsmeniũ. idest filiuz viri illi. qui etiã filius suus erat: τ ꝓpter hoc Thesalicũ. idest filium suuz illum: per quem mater illa iurauit: putabant Jsmenij. quia illa mulier iurans per filium suũ dicit ipsum esse filiũ Jsmenij. Compleatur aũt sic iductiua. Mulier illa apud Thebas iurauit per filium suuz. τ sic de singulis. ergo eius mater iurat: τ determinat quod verum est per filium suum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et iterũ ex lege Theodecti. Opȝ his: qui male curaȝ habuerunt de alienis equis: nõ tradũt proprios: neqȝ his qui euerterunt alienas naues. Jgitur si similiter de omnibus: τ his qui male custodierunt alienam: non est vtendum ad propriam salutem.

¶ Ponit secundam inductionem: q̃ nulli male custodiẽti rem alienaȝ debet aliquis dare propriã ad custodiẽdũ. Dicit ergo. Et iteruz ex lege Theodecti: supple talis inductio: q̃ si his: qui male curauerunt de alienis equis no tradunt proprios equos: τ his qui euerterunt alienas naues non tradunt proprias: τ sic de omnibus. ergo his qui male custodiunt alienam rem: non est vtendũ ad salutem propriã. idest ad salutem proprię rei. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et vt Alchidamas q̃ oẽs honorant sapiẽtes τ circa qd̃cũqȝ omnes. Parij quidẽ Archilocum etiam blasphemũ existentem honorauerunt τ Chij Homerum non existentẽ ciueȝ τ Mitilenij Sapho: q̃uis mlier eẽt: τ Lacedemonij Chiloneȝ de senioribus fecerunt minime existẽtes Phylogij: τ Jtalici Pitagoram: τ Lapsaceni Anaxagoram extraneuȝ existenteȝ sepelierunt. Et honorant nunc adhuc Atheniẽses q̃ Solonis legibus vtẽtes felices fuere: τ Lacedemõij his quę Licurgi: τ apd̃ Thebas simul qui presides fuerunt philosophi: τ felix fuit ciuitas.

¶ Ponit tertiam inductionem: per quam concluditur: q̃ omnes honorant sapientes dicens. q̃ sicut Alchidamas dicit: omnes honorant sapientes: circa vnum quodqȝ enim aliquis sit sapiens: qd̃ probat inducẽdo: quia parij. idest illę gentes honorant Archilochuz. idest illum sapienteȝ: nõ obstãte q̃ ille sapiẽs: blasphemus eẽt: τ Chij honorãt Homerum non existentem ciuem. idest ciuileȝ: vt habet alia littera. Homines enim contemplationi dediti non sunt ciuiles. τ Mitilenij honorãt Sapho: quę erat mulier: q: credebant eam sapientem: τ Lacedemonij honorãt Chilonem: τ fecerunt ipsum de senioribus: q̃uis ipsi Lacedemonij minime essent phylogij. idest modicuȝ amarent sapientiam. τ Jtalici honorant Pithagoraȝ: τ Lampsaceni sepelierunt Anaxagoram existentem extraneum: τ Athenienses honorant Soloneȝ: quia τ nunc ad huc. i. vsqȝ ad ista tempora felices fuerũt Athenienses Solonis legibus

τ Lacedemonij

⁊ Lacedemonij vsi sūt legibus Licurgi: ⁊ apud Thebas q̄ſdam pħi fuerūt pręſides: felix fuit ciuitas. ſoꝛmet ſic idu-ctio. Parij honorant ſapientes ⁊ Chij ⁊ Mithilenei: ⁊ ſic de ſingulis. ergo oēs honorant ſapientes. ¶ Deīde cū dic̄.

¶ Aliud ex iudicio de eodem aut ſimili: aut contrario aliquo maximo quidē: ſi omnes ⁊ ſemper: ſi autē non: aut plurimi. Aut ſapiētes: aut omnes: aut plurimi: aut boni: aut ſi ipſi: qui iudicant: aut quos acceptant: qui iudicant: aut q̄bus non poſſunt contrariū iudicare. puta dominis: aut quibus non eſt honeſtū contraria iudicare: vtputa dijs: aut patri: aut doctori.

¶ Ponit quendam locum ⁊ cōmunem ad contraria ſimilia ⁊ eadem. Et duo facit: q2 primo ponit dictum locū. Secundo quod dixerat manifeſtat per multa exempla. Secunda ibi. (Quem admodum ad Mixidenidem.) Dicit ergo ꝙ alius locus ſumendus eſt ex iudicio: ſiue illud iudicium ſit de eodē: ſiue de ſimili: ſiue de contrario: ⁊ maxime: tunc eſt faciendum: ſi ſit de ſimili: vel de eodē: vel fugiendum: ſi ſit de contrario: vt ſi omnes ſemper iudicāt ita eſſe plurimi: aut ſapientes: aut dicant illud omnes boni: aut plurimi: aut ſaltem aliqui boni: aut ſi hoc iudicant illi: quos acceptant. Si enī vellemus alicui aliquid pſuadere: vel proponeremus eis: quę ipſi acceptarent: vel quę iudicarent illi ſapientes: quos ipſi acceptant: vel ea quę videntur his: quibus non poſſunt contrariū iudicare: vtputa: quę videntur dn̄is: aut quibus non eſt honeſtum ꝯtrariū iudicare: puta quę videntur dijs: aut patri: aut doctori. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quemadmodum ad Mixidenidem dixit Antodes. Si venerabilibus deabus bene habuit in Ariopago dare vindictā Mixidenidē nō. Aut ſicut Sapho: ꝙ mori malū: dij enim ita iudicauere. morerentur enim vtiq3. Aut ſicut Ariſtipus ad Platonē: ꝙ cū maioris ſpōſionis putabat. Sed tamen ſocius noſter inquit nihil tale dixiſſe Socratē. Et Egiſipolus in Delphis interrogabat deum vbi prius erat viſus olimpiadis: ſi ſibi eadē viderentᷣ: que ⁊ patri tanq̄3 turpe ſit cōtraria dicere. Et de Helena vt Iſocrates ſcripſit: ꝙ ſtudioſa3 ſiquidē Theſeus iudicauit. Et de Alexandro: quoniā dij preiudicauere. Et de Euagoro ꝙ ſtudioſus erat quemadmodū Iſocrates dicit. Conō igitur infortunatū ſe reputās omnes alios derelinquens ad Anaxagoram venit.

¶ Manifeſtat quod dixerat per multa exempla: quia Antodes dicit ad Mixidenidē. Si venerabilibus deabꝰ bene habuit in Ariopago dare vindictā Mixidenidi aūt nō videtur hoc bonum: quaſi diceret ſi venerabiles deę iudicant ita eſſe iudicādū: tu Mixidenides nō debes iudicare contrarium. Et Sapho .i. deſt illa mulier dicit: ꝙ mori malum erat: quia dij ita iudicauerant. ſi eni3 non videretur dijs: ꝙ mori eſſet malū: ipſi morerentᷣ. Et Ariſtipus dicit: ꝙ Platonē: qui vt putabat erat maioris ſponſionis .i. deſt quod credebat eſſe admirabilius: ꝙ erat ad negociū: quod credebat eſſe valde mirabile: vt habet alia littera. volebat enim Ariſtipus habere ſuper hoc iudicium Platonis: vt teneret ipſum quaſi ſententia3. Addit ꝙ quidam ſocius ſuus dicebat Socratē nihil tale dixiſſe .i. deſt dicit Socratem a Platone diſcordare in ſentētia illa. Fuit enī mos Ariſtotelis nunq̄3 ſimpliciter cōmendare Platonē ideo ne crederet aliquis iudicium Platonis eſſe ſimpliciter tenendū. addit ꝙ ab illo iudicio diſcordauit Socrates. Subdit āt: ꝙ Egiſipolus in Delphis .i. in illo loco vbi erat viſus olipiadis iterrogabat pꝰus deū ſi ſibi eadē viderentur: quę ⁊ patri: tanq̄3 turpe ſit dicere cōtraria deo ⁊ patri: forte quia antiquitus ydola reſponſu3 dabant. ideo dicebantur homines interrogare deos. Subdit āt aliud exēplum de Helena: ꝙ Iſocrates dicit: ꝙ erat ſtudioſa. quia Theſeus ita iudicauit: ⁊ de Alexandro ꝙ eſſet ſtudioſus: quoniā dij ita pręiudicauerant: ⁊ de Euagoro: ꝙ eſſet ſtudioſus: q2 Ipſicrates dicebat: ꝙ Conō .i. ille infortunatus reputās ſeipſum. vnde alia littera habet. Conō igitur infęlicius .i. deſt paſſus infortunia omnes alios derelinquens venit ad Anaxagoram: qđ nō feciſſet: niſi credidiſſet Anaxagoram eſſe ſapientem ⁊ ſtudioſū. Sunt autē omnes dicti loci vtiles negocio deliberatiuo: quia per contraria poſſumus hortari ⁊ dehortari: oſtendendo enim vnum cōtrariorum eſſe bonum: dehortamur aliud fugiendum: ⁊ econuerſo. Sic etiā a talibus eſt arguendū: quia ſi iuſtū eſt bonum. poſſumus arguere: ꝙ iuſte ſit bene: ⁊ ex his q̄ adinuicem ſiue ex actiuis ⁊ paſſiuis hortari ⁊ dehortari poſſumus. quia ſi inimici noſtri iuſte patiuntur: probabiliter oſtendere poſſumus ꝙ nos iuſte eos offendamus: ⁊ a maiori ⁊ minori poſſumus arguere in conſilijs. Et ſi oſtenderimus: ꝙ maiores noſtri non potuerunt aliquid. dehortabimur ꝙ nos non facimus illud. ⁊ ſi hortari voluerimꝰ oſtendere debemꝰ: ꝙ minores noſtri hęc fecerūt. Sic etiā a conſecutione temporis: ⁊ a differentia perſonarum: ⁊ ab alijs locis aſſignatis poſſumus hortari ⁊ dehortari. q̄ ignorare non debet diligens inquiſitor.

A Liud ex prībus ſicut i topicis qualis motus anima. hoc enī aut illud exemplū ex Socrate Theodecti In quale tēplu3 impie egit: quos deorū nō honorauit quos ciuitas reputabat.

¶ In parte pręcedenti poſuit philoſophus locos conuenientes negocio deliberatiuo. in parte iſta venatur locos applicabiles negocio exclamatiuo. Nam vt ſuperius tangebatur: licet omnes loci hic aſſignati ſunt aliquo modo applicabiles omni negocio: ⁊ aliqui ſunt magis applicabiles vni negocio: ⁊ aliqui alij: ⁊ ſm̄ hoc tractatus locorum diuidebatur in partes tres ſ3 tria negocia politica. Uerū q2 exclamatiuum negocium magnam affinitatem habet cum negocijs alijs. ideo omnes loci hic traditi de exclamatiuo negocio ſunt quaſi in promptu adaptabiles negocijs alijs. Eſt autem exclamatiuum affine deliberatiuo: quia ex quo locutio exclamatiua non differt a deliberatiuo niſi in ſitu: quia cum volumus laudare: ſupponimus opera: ⁊ concludimus bonum ⁊ laudabile. cum volumus deliberare pręſupponimus bonū. ⁊ concludimus opera vt ſi bonū eſt dominari: arguimus ꝙ debemus bellare. ideo dicitur in pri̇o huius caplo de exclamatione: ꝙ laus habet cōmunem ſpeciem conſilijs: ſic ⁊ exclamatiuum eſt affine iudiciali. Iuſta enim ⁊ non iuſta quę attenduntur in iudicijs ſunt laudabilia ⁊ vituperabilia. Et quia ſic eſt affine exclamatiuū alijs negocijs: poſſumus diuidere par

tem istam: vbi traduntur loci adaptabiles exclamatiuo negocio in partes duas: quia primo ponitur quidaꝫ locus specialiter adaptabilis exclamatiuo. Secundo ponit locu quasi communes adaptabiles negocijs alijs. Secunda ibi. (Alius quoniam in plurimis.) Est ergo primus locus talis: quod non possumus ex partibus ostēdere qualis moris sit anima: vel vita. scilꝫ. vtrum sit moris laudabilis: quod proprium est exclamatiuo: sicut dictuꝫ ē in topicis. Nam circa finem tertij topicorum ostenditur: quomodo possumus arguere ex ypothesi. ⁊ ex partibus: vt si est par comparatio omnis animę ad immortalitatē. Et vniuscuiusqꝫ possumus arguere: quod si vna anima est mortalis: quod quelibet est inmortalis. Sic etiam qui bene agit in vno: signum est: quod bene agit in multis: ex vno laudabili possumus concludere de aliquo multa laudabilia. Hoc autēꝫ maxime attendere debent exclamatores volētes alios laudare: vt sciant ex partibus. idest ex aliquo particulari ostendere: cuius moris sit anima: vel cuius motus sit anima: quia passiones ex quibus mores consurgunt sunt quidam motus animę. ex hoc enim apparebit: cuius moris sit hic: aut ille: vel vt habꝫ alia littera: hic aut hic. Et est planior littera: quia apparebit ex illo particulari: cuius moris sit anima hec aut hec. Exemplū autem habemus de Socrate Theodecti qui volēs vituperare quendam querebat in quale tēpluꝫ impie egit: quod deos non honorauit: dico de numero illorū deorūꝫ: quos ciuitas reputabat: siue quos ciuitas habebat in pretio. Ex hoc enim vituperabili volebat concludere multa vituperabilia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius quoniam in plurimis accidit: vt assequatur ipsis aliquod bonum ⁊ malum ex consequente exhortari aut dehortari: ⁊ accusare: aut defendere ⁊ laudare: aut vituperare. puta erudito inuidiam pati assequitur malum. sapientem autem esse bonum. Non igitur oportet erudiri ⁊ inuidiam pati. Et oportet etiam erudiri. ⁊ sapientē esse. Locus iste est Calippi ars assumens possibile ⁊ alia: vt dictum est.

¶ Ponit locos adaptabiles negocijs alijs. Et duo facit: quia primo ponit hos locos. quos adaptat negocijs alijs. Secūdo ponit eos: quos non adaptat. Secunda ibi. (Alius cū non eadem.) Circa primum duo facit. secundum quod tales duos locos ponit. Secunda ibi. (Alius quando ex duobus.) Primus locus talis. quod nos debemus arguere ex hiis in quibus in plurimis consequitur ipsis aliquod bonum vel malum: ⁊ ex tali consequente debemus hortari aut dehortari quātum ad deliberatiuum: accusare aut defendere quantum ad iudicialē: laudare vel vituperare quantū ad exclamatiuum. Ponit autem exemplum: puta eruditum assequitur hoc malum. quod est inuidiaꝫ pati. ⁊ assequitur hoc bonū esse sapientēꝫ. Possumus ergo dehortari: quod nō oportet erudiri ratione mali: quod inde sequitur: quia non oportet pati inuidiaꝫ. Et possumus etiam hortari. quod oportet erudiri ratione boni: quod inde consequitur: quia bonuꝫ est esse sapiētēꝫ. Addit autēꝫ quod iste locus est ars Calippi. Vel forte Calippus inuenit hunc modūꝫ arguendi. Vel forte hoc dicit vituperando ipsum: quia volens tradere artem locorum rhetoricorum non tradidit nisi hunc locum: qui locus est assumens malum: aut bonum possibile. ⁊ qui vel etiaꝫ alia qua videntur sequi modo: quo dictū est. ¶ Deinde c. d.

¶ Alius quādo ex duobus oppositis: aut exhortari aut dehortari oportebit: ⁊ prius dicto loco in ambobus vti. Differt autē: quia ibi quidem quecūqꝫ esse ponuntur. hic autem contraria.

¶ Ponit alium locum. ⁊ duo facit: quia primo ponit locuꝫ talem. ⁊ separat ipsum a loco priori. Secundo quod dixerat exponit in terminis. Secūda ibi. (Vt puta Yera.) Dicit ergo quod alius locus est quando de duobus oppositis oportebat exhortari ⁊ dehortari. in quo cōuenit iste locus cum priori loco: quia loco dicto prius poterimus vti in duobus oppositis: vt quod deberemus erudiri. ⁊ non erudiri. Sꝫ differt iste locus a priori loco. quia ibi in priori loco cōponuntur quecunqꝫ consequentia. Possumus enim per priorem locum arguere de omni consequēte. sed hic arguimus solum contraria. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Vt puta Yera non sinebat filiuꝫ concionari. Si enim ait iusta dixeris: homines te odient. Si autem iniusta dij. Oportet etiam cōcionari. Si enim iusta dixeris: dij te amabunt. Si autē iniusta: homines. Hoc autē idem est ei: quod dicit oleū emi ⁊ sales ⁊ claudicatio. hoc est quādo duorum contrariorum vtriqꝫ bonuꝫ ⁊ malum assequantur contraria vtrūqꝫ vtrisqꝫ.

¶ Exponit quod dixerat in terminis quia Yera. idest ille sacerdos. vt habet alia littera. non sinebat. idest non dimittebat: vt habet alia littera. filium concionari. dicebat enim: quod concionando: si iusta dixeris odient te homines: si iniusta: odient te dij. non est ergo concionandum ne incurramus odium hominum aut deorum. Possumus etiam ex hoc loco arguere oppositum: quod sit concionandū vt acquiramus amorem hominum: aut deorum: quia si iusta dixerimus: amabunt nos dij si iniusta: diligēt nos homines. Hoc enim idem est vt oleū emi ⁊ sales. ⁊ claudicatio: vel minutio. Posset enim quis arguere: quod semper deberet gaudere cum celebrat minutionem quia vel habet bonum sanguinem: vel malum si bonum gaudeat: quia signum est: quod bonus sanguis sit interius: si malum: etiam gaudere debet: quia remouet a se maliciam illam. Et ex hoc etiam posset argui: quia semper debet tristari: quia si sanguis. quem emisit: est bonus. tristandum: quod tantum bonum amisit. si malus: etiam debet tristari: quia signuꝫ est: quod habet malum sanguinem. Sic etiam possemus arguere de emptione olei. quia emens ipsum oleum vel expendet ipsum pro luminaribus deorum: ⁊ tunc non lucrabitur: vel non tribuet ipsum dijs pro luminaribus: ⁊ tunc incurret indignationem deoruꝫ. nunquam ergo aliquis debꝫ emere oleum: quia vel efficietur pauper: vel habebit inimicos deos. Ex hoc autem possumus arguere: quod semper aliquis debet emere oleum: quia vel inde lucrabitur: si ipsum vendet: vel habebit inde amicos deos: si dabit ipsuꝫ luminaribus deorum. Et hoc etiam possemus habere de emptione salis: quia vel inde lucrabitur: vel habebit ex eo amicos conuicinos: vel inde nō lucrabitur: vel habebit inimicos conuicinos. si non distribuit ipsum inter eos. Sic etiā dicere possemus de claudicatione. si in textu habeat claudicatio: bonum enim est esse claudum. quia vel quiescet multuꝫ corporaliter: vel multuꝫ seruiet amicis. Claudus enim videtur plus seruire: quia plus laborat. Sic enim in cōtrarium possemus arguere: quod non est bonuꝫ esse claudū: quia claudus vel multum laborat: vel parum seruiet amicis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius cum non eadem manifeste laudant ⁊ occulte. Sed manifeste quidem iusta ⁊ honesta laudāt

sta laudant maxime seorsum conferētia: magis volunt ex his tentari concludere alteraз. Inopinatorum enim iste locus principalissimus est.

¶ Ponit locos: quos non adaptat. Et quinqз facit ſm ꝙ tales locos qnqз ponit. Scđa ibi. (Alius ex eo qđ est.) Tertia ibi. (Alius ex eo qđ euenies.) Quarta ibi. (Alius ex eo qđ nō semper.) Quinta ibi. (Alius qđ cuius grā.) Primus locus talis est: ꝙ debem⁹ arguere ex his. que non laudant eadem manifeste ⁊ occulte: sed manifeste laudant iusta ⁊ honesta: occulte enim magis laudāt cōferentia: ⁊ vtilia. ex his aūt sic faciendo hoīes volunt tētari. idest tentanť ⁊ incitantur concludere auteз alterā. idest concludere aliam partē cōtra sic iudicātes. Semper enim per istum locum possumus alios arguere: ⁊ vituperare: ⁊ ducere eos ad inopinata: vel publice: vel saltez possumus eos ducere ad inopinata occulte. Ideo subditur ꝙ iste locus est principalissimus locus inopinatorum. idest ad ducendum ad inopinatuз homines. Homines enim occulte sequūtur delectabilia: qđ est cōtra id: qđ cōmuniter predicant: dicunt enīз decorarissimas rationes: faciunt autem ōria. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius ex eo qđ est proportionaliter hec cōtingere: vtputa Isocrates filiuз suum iuniorem existentem etate: ꝙ magnus esset ad ministrandū cogentibus dixit: quia si magnos puerorum viros putant: paruos virorū pueros esse reputent.

¶ Ponit secundū locum: ⁊ duo facit ſm ꝙ duo exēpla ponit. Scđa ibi. (Et Theodectes. (Dicit ergo: ꝙ alius locus sumitur ex eo qđ est ꝓportionabiliter contingere: vt Isocrates dicitur cogentibus ad ministranduз filiū suum minorem existentē etate: ꝙ magnus esset. Uideť enī rationabile ꝙ ministrans ⁊ seruiens debeat eē magnus puer. senes enī seruire non debent: vt pueri nimis parui seruire non possunt. Dicit ergo Isocrates. ne fili⁹ suus cogereť ad ministrandū: ꝙ si magnos de numero puerorum viros putant: pari proportione paruos de numero virorum pueros reputent: qua ergo ratione seruire ōbebat filius Isocratis: qui erat magnus puer: seruire debebant alij: qui erant parui viri. ¶ Deinde cū. d.

¶ Et Theodectes ꝙ si i lege ciues faciť mercenarios vt Stabataз ⁊ charidemū propter epicheiam: profugos aūt non faciens eos. q inter mercenarios incomparabilia egerunt.

¶ Ponit secunduз exemplū ꝙ Theodectes dicit rhetoribus ciuitatis: ꝙ si in lege ⁊ per legem faciebant ciues mercenarios: quēadmodū fecerit Stabatā ⁊ charidemū ꝓpter epicheiam. i. ꝓpter iusticiam: consequens ꝙ eos: qui inter mercenarios ad incomparabilia egerant ipsi facerent profugos. videtur enim esse proportio iter ciueз ⁊ mercenariū ⁊ profugū. idest si ciues fiebāt mercenarij debebāť mercenarij fieri ꝓfugi. ¶ Deīde. c. d.

¶ Alius ex eo qđ euenienς: si fit idem: ⁊ ex q bus eueniunt ista. vtputa Xenophanes dixit ꝙ similiter impie agunt: qui fieri aiunt deos sicut qui mori dicunt. Utroqз enim mō accidit non esse deos aliquando.

¶ Ponit tertium locum: ⁊ duo facit: quia pmo ponit dictum locū. Secundo docet ipsum ampliare. Scđa ibi. (Et totaliter autem.) Dicit ergo: ꝙ alius locus est quādo ex aliquibus idem venit: ꝙ tunc sic agentes sunt equaliter vituperādi: vel laudandi: vnde patet ꝙ Xenophanes dicit. ꝙ similiter impie agunt: qui dicunt deos fieri sicut qui dicunt deos mori: quia siue dij fiant: ⁊ generentur ⁊ moriuntur semper: idem sequitur: vt ꝙ aliquando dij non sint. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et totaliter autem accidens ex vtroqз accipere vt ideз semper. Debens autem iudicare non de Socrate: sed de inuentiōe: sз ⁊ ꝑꝑ philosophari: ⁊ ꝙ dare terram ⁊ aquā seruire est: ⁊ pticipare cōmuni pace est facere qđ iubetur. Sumendū āt qđcūqз fuerit vtile.

¶ Docet istum locum ampliare: ⁊ totalr ⁊ vniuersaliter quando idem accidit ex vtroqз debemus quasi ideз accipere: ⁊ pro eodem illa iudicare. imo plus debemus curare de cōsequente ꝙ̄ de antecedente. volentes enim ꝑbar: non curant de Socrate: sed de adinuentione: ⁊ de scientia eius. Sicut etiā in benefactis laudatur homo: non propter se: sed ꝓpter opera eius: que sequunť ipsuз sic in malefactis ꝓpter consequentia opera cōsurgit vituperium. ideo sequitur ꝙ quia dare terram ⁊ aquam est seruire. Nam non debet dicere aliquis: terra ⁊ aqua modicum valet. possum ergo esse tributarius alicui. sз cogitare: ꝙ sic faciendo est seruus. Sic etiā si participare cum pace est facere: qđ iubetur: non debз quis ꝯsiderare. vtrum pax in se sit bona ⁊ laudabilis. sed vtrum sit laudabile facere iussa alterius. Addit autem: ꝙ sumendum est qđcūqз exēplū. ⁊ quodcūqз fuerit vtile ad declarationem huius loci. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius ex eo: qđ est non semper: eosdem eligere posterius: aut prius: sed econuerso: vt puta hoc enthimema. Sufficientes quidem oppugnabamur: quatenus discederemus. Cum discederemus autem fugiemus: ne oppugnemur. Aliquādo quidem enim maxime propugnare eligebant. Aliquando aūt non pugnare pro non manere.

¶ Ponit quartum locum dicens: ꝙ alius est locus: quādo eosdem non semper sequitur. vnde vel ydem hoīes non semper idem eligunt prius ⁊ posterius. sed econuerso eligunt posterius ei: qđ eligebant prius. Tūc enī eos possumus laudare ex ṗori electione: ⁊ vituperare ex posteriori: vel econuerso. Et pōit exemplum dicens: vt puta in hoc enthimemate. si fugientes opinabamur quatenus discederemus: in quo designatur: ꝙ ciues elegerunt prius stare: ⁊ non fugere. aliter enim aduersarij nō oppugnassent eos: nisi fugerent: ⁊ vt discederēt. Secus autem cuз discesserimus ꝙ fugiemus: ne oppugnemur in quo designatur: ꝙ mutauerunt propositū: vt arriperent fugaз. Et ideo subdit: ꝙ aliquando eligebāt manere vt pugnarent: aliquando nō manere pro non pugnare ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius qđ cui⁹ gratia: si nō huius gratia dicere esse: aut factū eē. vtputa si dederit vniqз dono aliqd alicui: vt eo spolians tristeť. vñ ⁊ hoc dictuз est. Multis Dyamon non ſm beniuolentiā ferens magna dat eufortunia:

sed quatenus calamitates recipiant euidentes.

¶ Ponit quintam: et duo facit: quia primo ponit ipsum locum: et manifestat ipsum per quoddam generale dictum. Secundo declarat eum per quedam singularia gesta. Secunda ibi. (Et hoc ex meleagro.) Dicit ergo: quod alius locus est. ut videatur: cuius gratia est aliquid: aut factum est. quia idem factum propter aliam et aliam finem: vel propter aliam et aliam intentionem potest esse magis et minus laudabile: et vituperabile. ideo subdit: quod si aliquis dedit alicui aliquid: non vt illi prodesset: sed vt recipiens bonum. postea dono illo spoliatus tristaretur: secundum quem modum dictum est Dyamon. idest deus dat magnas eufortunias multis non propter beniuolentiam: et quod eos diligat: sed vt illi spoliati bona fortuna recipiant euidentiores calamitates. cum ergo contingat aliquem facere alicui bonum propter malum non quia equaliter tribuunt merentur equaliter gratiam et laudem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et hoc ex Meleagro Antiphontis. Non vt destrueret ianuam: sed quatenus ante testes virtutis fiant Meleagro ad Elada. Et quod ex Dyanis Theodecti: quod Diomedes preelegit Ulixem non honorans: sed vt minor sit qui sequitur. Contingit enim aliquem eius gratia fecisse.

¶ Determinat per gesta particularia quomodo aliquis faciat malum. non vt noceat: et faciat bonum non vt prosit dicens: quod hoc apparet ex Meleagro antiphontis. idest in eo quod dicit Antiphon: vt habet alia littera. i. Meleagrus cum suis sequacibus non iuit ad ciuitatem grecorum nocendo grecis: vt destrueret ianuam. i. portam ciuitatis: et licet grecis nocuisset: non tamen erat sua intentio inferre nocumentum: sed hoc fecit vt greci essent testes Meleagro virtutis et probitatis: quam exercuit ad Eladas. idest ad grecos. idest contra grecos: et etiam Dyanis Theodecti dicit: quod Diomedes primo elegit Ulixem non honorans: sed vt minor esset qui sequitur. Rex enim ponit aliquem iuxta se: non quia eum diligat: sed ne stet iuxta eum ille quem odit. ergo sicut Melegrus intulit mala. vt non noceret. sic et Diomedes fecit bona: non vt prodesset. Et quia ex fine potissime quis meretur laudem et vituperium. ideo sequitur contingit aliquem fecisse aliquid gratia eius. idest gratia finis. ad quem respiciendum est.

Alius communis litigantibus et deliberantibus considerare prouocantia et dehortantia: quorum gratia agunt et fugiunt. Hoc enim sunt: que siquidem existant: oportet agere: vtputa si possibile et facile et proficuum: aut sibi: aut amicis: aut nociuum inimicis: et dannosum: aut minus damnum quam negocium. Et prouocantur ex his: et dehortantur ex contrariis eisdem: aut his et accusant et defendunt. Est autem locus iste tota ars Pamphili et Calippi.

¶ In parte ista ponit philosophus locos adaptabiles negocio iudiciali et potest ordo: quia primus est aliquid futurum: postea presens est: vltimo est preteritum. Primo ergo debuerunt poni loci applicabiles negocio deliberatiuo: quod respicit tempus futurum: postea applicabiles exclamatiuo quod respicit presens. postea applicabiles iudiciali: quod respicit preteritum. Ista autem pars in qua ponuntur loci applicabiles iudiciali. diuiditur in duas partes: quia primo ponitur locus quidam communis iudicialibus et deliberatiuis. Secundo ponit locos magis applicabiles ipsis iudicialibus. Secunda ibi. (Ex quia videntur.) Dicit ergo: quod alius locus communis est litigantibus: et iste locus sumitur a consideratione prouocantium: et dehortantium: et eorum quorum gratia homines agunt et fugiunt. Et exponit se que sunt illa: quia talia sunt: que si existant: oportet agere: puta si sit possibile: et facile: et proficuum sibi et amicis: aut nociuum et damnosum inimicis: vel dato quod sit damnosum: est minus damnum quam sit negocium proficuum. Ex his homines prouocantur ad agendum: et dehortantur ex contrariis ideo valet iste locus ad concilia: quia si possumus ostendere negocium esse facile et proficuum et cetera. huiusmodi hortamur: si contraria dehortamur. Addit autem quod ex his homines accusant et defendunt: quia ex dehortantibus defendunt et prouocantibus accusant. Cum enim quis vult se defendere de crimine imposito: ostendit dehortantia: vt quod id fore factum non erat sibi facile: nec proficuum cum aut vult accusare: ostendit contraria: et prouocantia. Addit enim quod iste locus est tota ars Pamphili et Calippi: quia nil vltra sciuerunt dicere de locis rhetoricis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius ex his que videntur quidem fieri incredibilibus: aut quod non vtique putata fuissent: si non essent: aut prope essent: et quod vulgares: aut entia: aut entibus assimilata existimant. Sic igitur incredibile et non verisimile verum vtique erit. Non enim propterea quod est verisimile et probabile videtur esse.

¶ In parte ista ponit locos adaptabiles specialiter ipsi negocio iudiciali. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo quia in precedentibus fecerat mentionem de enthimematibus ostensiuis. ideo comparat hec ad illa. Secunda ibi. (Appropriant magis.) ¶ Fore factum autem circa quod iudiciale negocium versatur quantum ad presens quadrupliciter potest considerari. Primo in se. vtrum sit credibile. Secundo considerari potest per comparationem ad forefacientem. vtrum forefaciens dicat inconfessa: et redarguit se verbis vel factis. Tertio per comparationem ad causam. Quarto ad actiones. ¶ Prima ergo pars diuiditur in partes quattuor quia primo philosophus venatur locum: quo incredibilia fuerunt: et econuerso: qui locus videtur respicere forefacientem. Secundo docet sumere locos ex causis: per quas quis forefecit. Tertio ex actionibus: quibus fit forefactum. quartum apparebit post. Secunda ibi. (Alius elenticus.) Tertia ibi. (Alius ex terminatis.) Quarta ibi. (Alius a causa.) Per primum locum ostenduntur incredibilia credibilia esse. ideo ait: quia alius locus est ex his incredibilibus: que videntur fieri: quia non putata fuissent: si non essent facta: aut non fuissent prope facta: et quod magis est per partem affirmatiuam: et ea que sunt probabilia. Vulgares autem credunt ea esse entia: aut estimant esse assimilata et propinqua entibus: non tamen est ita: non enim valet: est incredibile. ergo non est. nec valet: est probabile. ergo est. Ideo subdit signum credibile: et non verisimile. Manifestum vtique erit. idest poterit verum esse: licet sit incredibile: quia non propterea. quod aliquid est verisimile et probabile: et videtur verisimile non potest hoc esse supra ita. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Vtputa Androcales Pitheus dixit accusans legem: quoniam turbabantur contra

ipsũ: q̃ dixerat: q leges idigẽt lege: q̃ eas corrigat. Et enim pisces sale, quidẽ non verisile neq3 probabile ex salina nutriri indigere sale: & bachas oleo: q̃uis incredibile ex qbus oleum fit hoc indigere oleo.

¶ Exponit per exemplũ quomodo incredibile põt esse: quia Androcles pitheus accusans legez: quoniã quidẽ turbabat̃ contra ipsum Androclẽ: qui dixerat: q leges indigent lege: que corrigat eas: videt̃ valde incredibile: q lex lege indigeat. Ipse aũt Androcles: vt hoc icredibile faceret credibile dicit: q pisces marini indigẽt sale: & tamẽ non est verisimile: nec est probabile: pisces ex salina. i. aq̃ maris nutriri idigere sale. Sicut ẽt videbamus bachas. idest grana oliuaꝝ idigere oleo. Forte apud grecos fiebat comestio ex granis oliuaꝝ: vbi nisi apponerent oleum: nihil sapiebat cibus: & tamẽ icredibile est oleas: ex quibus fit oleuz indigere oleo. ergo est iste locus vtilis litigantib⁹. Quia si accusatus se defenderet: si forefactum sibi impositũ non esset credibile. Posset ei obyci. q multa sunt vera: que non sunt credibilia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius elencticus inconfessa ꝯsiderare seorsum quidem in altercãte. Sz iconfessum ex omnibus tẽporibus: actionibus: & verbis.

¶ Ponit locum ex redargutione dicens q alius locus est elẽticus. i. redargutiuus. vt sonat alia littera: qui locus seorsum in ipso altercante considerat inconfessa. i. contradictiua & redargutiua. Sz hui⁹ inconfessum. i. redargutiuũ fit ex omnibus. idest ex quibuscunq3: siue ex temporibus: vt quod dicta vnius temporis non concordant cum dictis alterius: siue sit ex actionibus & verbis: vt q verba non cõcordant factis. Aliqui textus habent siue confessum ex tẽporibus &c. Et in idem redit per confessa in vno tpe. redarguimus hoiez in alio tpe: & per opera redarguimus vba. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Utputa ait quidem diligere vos: coniurat autem cum triginta: seorsum autem in ipso: & ait quidem me esse Philodicũ: nõ habet autem ostendere litigatus neq3 vnaz litem seorsum: aut in ipso & altercãte. Ut iste qdẽ non nũciauit vnq̃ aliquid supra: ego autem & multis vestrum solui.

¶ Manifestat quod dixerat. Naz quidaz ait: & coniurauit se diligere aliquem cuz triginta. idest cũ socijs suis omnibus: coniurando enim dicit quidã cuidaz. Diligo vos cum triginta socijs vestris: in ipso autẽ sic loquẽte seorsum: quia facta non respondebant dictis. hoc est enim seorsum loq. Ideo subdit̃. Ait quidẽ me eẽ philodicũ. i. me esse amatorẽ iuri: ipse autem litigatus. i. vna pars aduersa non habz ostendere in vnam litem. idest neq3 vnam iniustiam aliam: sed soluz ostendere habz qđ est in ea: siue in ipso: & i altercãte. i. ĩ aduersario: & q ille aduersarius est seorsũ: & diuisus ab eo: vel est seorsum: & diuisus a seipso: quia dicta non ꝯcordant factis. Non enim diligit diũi cum socijs suis: vt ipse dicit: propter qđ sequitur aduersariũ esse redargutiũ. ideo sequit̃ & iste non nanciauit aliquid vnq̃ vobis supra. idest in nullo seruiuit uobis. ego autem multis vestrum solui. idest seruiui. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius p criminatis: & hominib⁹: & rebus putatis est dicere cãm inopinabilẽ. Est eni aliquid ꝑpter quod videtur: puta infamata quedam super filio suo: q2 eũ osculabat̃: q videbatur coire cum puero. Dicta autez cã soluta ẽ criminatio. Et velut i Aiace Theodecti Ulixes ad Aiacẽ: quia virilior existẽs Aiace non videtur.

¶ Põit locos iudiciales sumptos a causa. Et duo facit fm q duos tales locos põit. Scđa ibi. (Et alius a causa.) ¶ Primus talis est. Or quidam locus est: per quẽ fit incredibile aliqd in dicta causa. Dicit ergo: q alius locus est ad excusandũ hoies criminatos deputatis rebus. i. de rebus: quas putãt̃ fecisse. Et iste locus est dicere causam: quare ista res videatur inopinabilis: est eñi aliquid: ꝑpter quod aliqua videntur mala: quoꝝ scita causa mala non apparent. Nam quedam mulier infamata fuit super filio suo: quia osculabat̃ ipsuz. Ex hoc enim apud ignorantes: q ipse esset filius suus: dabatur occasio credendi q ipsa coiret cum ipso puero. Dicta autem causa deosculationis: vt quia hoc non faciebat amore libidinoso: sz amore materno: soluta est criminatio. ¶ Ponit aliud exẽplũ dicens: q hoc quidez apparuit in Aiace Theodecti. Aiax eñi accusauit Ulixem forte: quia in bello non bene se gesserat: vel aliqd aliud pusillanimitatis ꝯmiserat. Ulixes autẽ soluit ad Aiacem: q erat virilior Aiace: quo posito: soluta est criminatio: & crimen impositũ non videt̃ vlterius habere locũ. quia si Aiax non commisit pusillanimitatem nullam: ꝓbabile est: q Ulixes non comiserit eaz: erat eñi existens virilior eo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius a causa siue extiterit q2 est: siue non extiterit quia non est. Simul eniz ẽ causa: & cui⁹ causa: & sine causa nihil ẽ. vtputa Leodamas respondens dixit accusante Thrasibulo: q erat solitarius factus in extremo ciuitatis: sed decidere super triginta nõ posse. Ait magis eniz vtiq3 persuadere sibi triginta inscripta inimicitia ad populum.

¶ Ponit alium locum. qui etiam respicit causam dicẽs q alius locus est de causa: siue existit: quia est: siue quia non est. A causa eniz possumus arguere affirmãdo: vel negando. ideo subditur: q simul est a causa: & id cuius est causa: nam sine causa nihil est. Exponit autez quod dixerat per exemplũ. Nã accusante Thrasibulo Leodamam: q erat factus solitarius in extremo ciuitatis: dicebat Thrasibulus: q Leodamas nõ poterat decidere: vt habet alia littera: vel nõ poterat se subtrahere sup triginta habitatiões: forte inconsuetũ erat: q aliqs absentaret se ab habitatione ciuium super triginta habitatiões. Et q2 hoc fecerat Leodamas: edificauerat. n. domum adeo distantem a domibus ciuium: q in spatio intermedio potuissent fieri plusq̃ triginta habitationes: ideo Thrasibulus accusabat Leodamã. Respondit enim Leodamas: se hoc fecisse ꝑpter inimicitiam quam populus habebat ad ipsum: licz enim semper ciuibus fugere inimicos: igitur causa assignata: magis persuadetur: q sibi erant dimittende triginta habitationes q̃ non. Differt autem iste locus a priori: quia hic solum assignatur causa facti: ibi autem non solum assignatur causa facti: sed etiam redditur inopinabile crimen. Potest ergo ꝓdictus locus vocari locus a causa inopinabili. hic autem a causa simpliciter.

A Lius si ꝯtingat melius agere q̄ ea que aut consuluit: aut egit con siderare. Manifestū enī: quia si nō ita habet: non egit: nullus enim voluntarius ꝛ cognoscens praua eligit.

❡ In parte ista pħs pōit locos iudiciales sumptos a cō munibus. Et duo facit. Nā iudicium vertitur inter ac cusantē ꝛ defendentē. Primo enī ponit locos: quibus aliquis pōt se defendere. Scdo ānectit quēdā locū p quē ꝯtingit aliquē incusare. Scda ibi. (Alius a noie.) Prima pars diuiditur in tres partes: qꝛ ꝯtingit aliquē per actiones: quibus ei imponit̄: se excusare. Primo enī se pōt excusare: qꝛ cōtingebat accusatū melius agere. Scdo melius: si in operibus sibi impositis implicātur cōtraria. Tertio: si fecit aliquē: quo facto nō est credibi le eū fecisse: qđ sibi imponitur. Sed hoc prima pars di uidit̄ in tres fm ꝙ tres locos circa hoc ponit. Secūda ibi. (Aliꝰ qꝛ debet.) Tertia ibi. (Alius locus ex his.) Circa primū duo facit: qꝛ pmo ponit ipsū locū. Scdo docet inferre instantiā circa locū datū. Scda ibi. (Est autē hoc falsum.) Dicit ergo: ꝙ vnus alius locus est se excusandi: crimine sibi imposito cōsiderare: si cōtingat ipsum incusatū melius agere q̄ ea que sibi imponūt̄ que forefacta: aut cōsuluit. idest deliberauit facere: vt qꝛ egit: aut nō egit: qꝛ si nō ita habꝫ: vt sibi imponit̄: quia forte potuit: vel potest melius facere: manifestū est. i. probabile est. ꝙ non egit: quātūcūqꝫ enim aliquis fore fecerit: vel deliberauerit se forefecisse. si pōt ostendere ꝙ contingebat eum melius forefacere: reddit ipsū fo refactū incredibile: quia nullus cognoscēs praua: volū tarius ea eligit. Nullus enī aspiciens ad malū agit qđ agit: vt dič Dionysius q̄rto de diuis noibꝰ. ❡ Dei. ꝛc.

❡ Est autem hoc falsum. Sepe enim poste rius fit manifestum: qualiter erat egisse me lius: prius autem imanifestum.

❡ Dat instantiā dicto loco: qꝛ nō semꝑ homo eligit: qđ melius est. imo dicit: ꝙ hoc est falsū: ꝙ semper homo fa ceret melius: si poterat melius facere: qꝛ sepe contingit ꝙ posterius fit manifestū qualr ꝯtingebat ipsū meliꝰ facere: qđ prius erat imanifestū. vnā ḡ est causa quare aliquis praua: qđ melius est fuit: eo ꝙ melius aliud non precognoscebat. ❡ Deinde cum dicit.

❡ Alius quādo debet aliquid agi cōtrarium actis simul cōsiderare: vtputa Xenophanē Eleatis iterrogātibus: si imolabāt albe dee ꝛ plangere: aut non cōsuluit. Siquidē existi mant deum nō plangere. Si autē hominē non imolare.

❡ Ponit scdm locum: ꝙ alius locus sumit̄: si cōsidere mus: quādo imponit̄ nobis qđ egimus aliquid contra rium actis. Eo enī ipso: ꝙ accusatio implicat cōtraria ipsum reddit incredabilē. Manifestat qđ dixerat ꝑ exemplū: qꝛ Xenophanē. i. illū hoiē Eleatis. i. illis gē tibus interrogantibus: si imolabant albe dee: ꝛ si questi tū fuit ab eis: si illa dea: vel ille deꝰ plāgebāt: aut dicitꝰ populus nō consuluit talem deā: siue tales deas: iterro gabat ergo ꝑꝑ ea Xenophanē: si imolauerat deę plan gendę: aut nō cōsuluerat talē deā. Hec aūt icriminatio implicabat cōtraria. Ideo subdit: si existimant ipm cui imolauerant esse deū: vel deā: non cōpetebat ei plā gere: si reputabant eū hoiem: non erat imolādū: ergo ḡ dicat̄ ꝑ in incusatione implicabant̄ ꝯ̄ria. ❡ Dei. ꝛc.

❡ Alius locus ex his: que peccata sunt: accu sare: aut ꝺfendere: vtputa in ea: que Carini Medea. Hi quidem accusant qꝛ putant: ꝙ pueros occidit propter non apparere enim ipsos: peccauit enim Medea fm emissionē puerorū. Hec autem respōdet: qꝛ nō vtique pueros: sed Jasonem vtiqꝫ interfecit. Hoc enim putauit: cum non fecisset: siquidem ꝛ alterum fecerat. Est autem locus iste enthi mematis: ꝛ spēs tota prior ars Theodori.

❡ Ponit locum dicēs: ꝙ alius locus est defendere: aut accusare alium ex his: que erant ibi peccata. Est autē iste locus cū aliquis ex vno peccato excusat se de alio pctō: vlꝫ ꝑ vnū pctm̄ accusat aliū de alio pctō: qđ mani festat ꝑ exēplū. qꝛ Medea Carini. i. apud illū locū cū incusaretur ab aliquibus: ꝙ occiderat pueros suos: eo ꝙ non apparebāt licꝫ peccasset Medea mittendo pue ros. i. filios ad mortē: excusauit se Medea: nō qꝛ non occiderat pueros: sed dixit ꝙ interfecit Jasonem ma ritum suū. Peccant vtiqꝫ sic faciendo. sed ex hoc pec cato videbat̄: ꝙ non fecisset crimē sibi impositū. idest ꝙ non occiderat filios: si fecerat alterum. i. si occiderat maritū: Medea forte; vt placeret marito: ex q̄ forte nō susceperat illos filios: occidit filios suos. si ḡ dicebat se oc cidisse maritū: videbat̄ ꝓbabile: ꝙ nō occidisset filios cum propter maritum perpetrasset homicidiū filiorū.

❡ Notandum autem. ꝙ sicut per vnum peccatū in cusare possumus aliquē de alio peccato: si illa cōnexi onē habeāt. Addit ꝙ iste locꝰ. ꝛ iste spēs enthimemati est tota ars Theodori: quā ipse prius tradidit. ❡ Dei. ꝛc.

❡ Alius a noie: puta Sophocles plāe ferro induens nomen: ꝛ in deorum laudibus cō sueuerit dicer̄: vt Conō Thrasibulo. Thra sibulum. i. audacis cōsiliū vocabat̄: ꝛ audax ꝑ Trāsimagus herodius: aut Polū tanq̄ polū celū: ꝛ Draconē legis latorē: qꝛ non vtiqꝫ hoīs leges: sed Draconis difficilis: ꝛ Euripidis Echaa contra Venerē: ꝛ nomē recte dee incipit ab insipientia: ꝛ Theremō pentheus a sequenti calamitate denoiatus.

❡ Ponit locū aliū vtilē ad defendendū: ꝛ incusandū: cō tingit. n. aliquē ꝑꝑ aliq̄ opa sortiri aliqđ nomē: qđ si sit prauū valꝫ ad incusandū: si sit bonū. valꝫ ad defendē dū: Dicit ḡ ꝙ aliꝰ locus sumit̄ a noie: puta Sophocles plane ferro induit tale nomē ꝑꝑ duriciā: siue ꝑꝑ forti tudinē. Aliud exēplū est: ꝙ in laudibꝰ deorū cantat̄ de Conō Thrasibulo. Thrasibulū. n. idē sonat: ꝙ audacis ꝯsiliū. Tertiū exēplū est de Herodio dictꝰ Trāsimagꝰ Trāsimagus. n. idē sonat: ꝙ audacis pugne ꝛ polus sic dictus ꝑꝑ polū: siue ꝑꝑ celū erat forte hō diuinꝰ: ꝛ cele stis: ꝛ quēdā legis latorē ciues Draconē appellabāt. qꝛ leges eiꝰ nō erat leges hoīs. sꝫ draconis: ꝛ ꝑꝑ castitatē forte Echaa Euripidis sic noiat̄ fuit. erat. n. ꝯ̄ Venerē: ꝛ nomē recte deę icipit ab ipsa isipiētia. i. a simplicita te: rectū enī ꝛ simplex in idē ꝯueniūt: ꝛ Theremō pen theꝰ a sequēti calamitate est sic noiatus. Ex oībꝰ ḡ istis noībꝰ fm ꝙ sonat in bonū possumꝰ inuenire locos ad de fendēdū: ꝛ vt sonāt i malū ad accusandū. ❡ Deide ꝛc.

❡ Approbat

¶ Approbantur autem magis enthimemata elentica q̃ ostensiua: quia collectio quidem contrariorum in vno est elenticum enthimema. Que autẽ secus fincere manifesta sunt magis auditori.

¶ Comparat enthimemata elentica ⁊ ostẽsiua. Et duo facit: quia primo dat dr̃iam inter ea dicẽs: ꝙ enthimemata elentica magis approbant̃ q̃ ostẽsiua: quia in vno syllo elentico est collectio ꝯtrariorum. talẽ collectionẽ ꝯtrariorum vocat elẽticum: enthimema magis ꝓbat̃ ad arguẽdũ: quia est magis manifestũ. ⁊ magis auget. Enthimemata aũt ostensiua: que possunt secus sibi inuicẽ: eo ꝙ cõcludunt alteram partẽ contradictiõis sunt manifesta auditori: ita non sunt ita approbata: nec ita decipiunt auditorem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Omnium etiam elenticorum: ⁊ ostensiuorum syllogismorum turbant maxime: que talia quecunque incipientia prouident: non superficietenus eẽ. Simile. n. vt ipsi in seipsis gaudent ꝑsentientes: ⁊ quecunque tantũ tardãt: vt simul cum dictis cognoscantur.

¶ Dat dr̃iam inter ostẽsiua ⁊ elentica dicens: ꝙ si enthimemata sunt de nũero elenticorum: siue ostẽsiuorum: ⁊ in hoc ꝯueniunt ꝙ turbant respondentẽ. si sunt talia: ꝙ a principio non sunt: perdent superficietenus: ita ꝙ statim appear quid virtutis sit in eis. Addit aũt: ꝙ ipsi auditores in seipsis gaudent: quando ꝑsentiũt enthimemata: q̃ tantum turbant: ꝙ simul cum dictis cognoscantur: quia. n. in principio non potest cognosci intentio dicentis finis tamen dicti a deo aperit intentionem dicentis. ꝙ tota virtus sermonis sit simul cognita: auditores huius sermonis gaudent: quia sic simul veritatem cognoscunt.

Ad intelligentiã dictorum notãdũ: ꝙ rhetor eo ꝙ considerat negociũ cõe applicatum ad mores sic põt considerare locos spãles cõuenientes cuilibet negocio rhetorico: ⁊ quia nõ põt dyalecticus sic locos cões: quos considerat: non opꝫ omnes esse ita cões: sicut sunt loci dyalectici. Est ergo rhetorica assecutiua dyalectice: quia est quedam dyalectica: propter quod dicere possumus ꝙ quodãmodo ꝺficit dyalectica. ⁊ est spãlior ea. Est tñ spẽs cõior specialibus amb°: ideo licet ad spãles artes spectet ꝙ huiusmodi nõ spectat assignare locos cões. Potest tñ rhetor: eo ꝙ ꝺficit a dyalectico: assignare magis locos spãles q̃ dyalecticus. Nõ est ergo mirandũ si aliquos locos assumit rhetor: quos assumit dyalecticus: vt locos assumit a maiori ⁊ minori: ⁊ a contrarijs: ⁊ huiusmodi: quia vt dcm̃ est: rhetorica est assecutiua dyalectice. Nec est etiam mirandum: si aliquos locos ponit rhetorica: quos ponere non spectat ad dyalecticum: ⁊ ꝙ nõ sunt ita cões: vt loci dyalectici: quia vt dicebatur rhetorica a dyalectica deficit: ⁊ est quodãmodo infra dyalecticaꝫ. Dicunt̃ ergo loci assignati esse cões: non ꝙ omnes sint ita cões: vt loci dyalectici: sed cõmunes appellati sunt: quia singuli sunt aliquo modo adaptabiles ad plura negocia politica. Uerum quia vt dicebatur aliqui sunt magis proni adaptabiles vni negocio q̃ aliquideo assignati loci aliqui dicebantur deliberatiui: aliqui exclamatiui: aliqui iudiciales. Attamen cum ponebãtur loci vnius negocij. a. ij negocio adaptari possunt: immo quia sicut aliq loci sunt magis prompte vni negocio q̃ aliqui: ita aliqui loci sunt magis prompte adaptabiles pluribus negocijs q̃ alij: ideo in aliquibus locis vnius negocij fit mentio de alio negocio: ⁊ non in omnibus: quia omnes loci sunt ita prõpte adaptabiles pluribus negocijs q̃ alij. ¶ Notandum autem: ꝙ sequendo diuisionem quam fecimus possumus dicere locos assignatos esse triginta: quorum. xij. sunt deliberatiui. viij. exclamatiui: ⁊ x. iudiciales. Deliberatiui sunt aũt hi. Primus est locus a contrarijs. Secũdus a similibus casibus. Tertius ab habitudine actiuorum. Quartus a maiori. Quĩtus a minori. Sextus a diuersitate tpis. Septimus a diuersitate ꝑsonarum. Octauus a diffinitione. Nonus a diffinitiuo. Decimus a diuisione. Undecimus ab inductiõe. Duodecim° ab auctoritate: siue a iudicio. ¶ Loci exclamatiui sunt hi. Quorum primus est ab actib°. Secundus a consequentijs ꝯtrariorum. Tertius a cõsequẽtijs oppositis. Quartus ab inopinatis. Quintus a ꝓportione. Sextus a consequentijs eisdem. Septimus a diuersitate electiõis. Octau° a fine loci. ¶ Judiciales aũt sunt hi. Quorum primus est a prouocantibus. Secundus ab incredibilibus. Tertius ab icõfessis. Quartus inopinabilium. Quintus a causis simpliciter. Sextus ab actiõibus melioribus. Septimus ab actiõibus contrarijs. Octauus ab actionibus repugnãtibus. Nonus ab actionibus annexis. Decimus a nomine. ¶ A contrarijs autem sic hortamur ⁊ dehortamur. Si habere pacem est bonum: bellare est malum. Et destructiue. Si habere pacẽ non est bonum: bellare non est malũ. Maxima talis. Si propositum in proposito: ⁊ oppositũ in opposito: si in proposito non est propositum: nec in opposito oppositum. ¶ A silibus casibus sic. Si iustũ est bonũ: ⁊ quod fit iuste fit bene. Et destructiue. Si iustum non est bonum: quod fit iuste non fit bene. Maxima talis. De silibus casibus idẽ est iudiciũ. ¶ Ab habitudine actiuorum ad passa. Si inimici nostri iuste patiũtur: nos iuste punimus eos. Maxima talis. De silr se hñtib°: de actiuis ⁊ passiuis idẽ ẽ iudiciũ. ¶ A maiori arguimus sic. Si maiores nobis nõ poterũt vincere ciuitatẽ: nec nos vicemus. Maxima talis. Qd nõ potest maius nõ põt minus. ¶ A minori sic. Si minores nři debellauerãt castrũ: nos debellabim°. Maxima talis. Qd põt min°: põt maius. ¶ A ꝯsideratiõe tpis sic. Antiq̃ seruitem° regi: nihil nobis ꝑmisit: seruiẽdo ei nihil nobis dabit. Maxima talis. Si añcedẽtia nõ añcedant: nec ꝯña ꝯsequũt̃. ¶ A ꝯdiõne ꝑsonarum. Si vilior nõ forefacit: nec melior forefaciet. Maxima talis. Ubicũq̃ forefactũ remouet̃ a viliori: remouebit̃ a meliori: vel in quo nõ forefacit vilior: nec melior. ¶ A diffõne sic. Iste facit gñosa. ḡ est generosus. diffõ. n. ⁊ notificatio generosi est factio generosorum operum. Maxima talis. Cui cõpetit diffinitio ⁊ diffinitũ: ⁊ a quo remouet̃ diffõ ⁊ diffinitum. Sic a diffinito possem° arguere: est gñosus. ḡ facit opera gñosa: nõ est generosus. ḡ nõ agit generosa. Maxima talis. Cui ꝯpetit diffinitũ: ⁊ diffõ: cui nõ ꝯpetit diffinitum: nec diffinitio. ¶ A diffinitiuo sic. Ut si bonũ est diffinitiuũ honesti. bonũ est honestum. ⁊ si diffinitiuum boni nõ est honestũ. ḡ bonũ nõ est honestũ. ¶ Locus a diffinitiuo. Maxima talis. De quo ꝑdicat̃ diffinitiuũ ⁊ diffinitũ. debemus. n. tale diffinitiuũ accipere: qd cũ diffinito cõcomitat̃. aliter. n. nõ possemus arguere cõstructiue ⁊ destructiue. ¶ A diuisiõe sic. Quicũq̃ iniuriat̃ vel est auarus: vel est supbus: vel est odiẽs. hic iniuriatur: ⁊ nõ est auarus: nec supbus. ḡ est odiẽs. ¶ Locus a diuisione: siue a ꝑtibus sufficiẽter enumeratis. Maxima talis. Quicquid conuenit alicui diuisio: necesse est conuenire alicui diuidentiũ. ¶ Ab inductiõe sic. Machea

mater iurauit p filiū: τ ymenia p filiū: τ sic ō singulis. ergo ōis mater iurat: τ determinat: qđ verū est p filiis suis. Locus ab iductiōe. Maxima talis. Qđ verificat de omnibus particularibus simul sumptis: verificatur de ipso vniuersali a iudicio. si omnes: aut plurimi: aut sapientes: aut boni: aut dij: aut diuini: filij: aut patres: aut doctores iudicāt virtutes eē seqnda. ḡ debem⁹ eas seq. Maxima talis. Qđ vī eis: quoꝝ iudicio stādū ē: est iudicandū sic eē. Post locos deliberatiuos sequunť exclamatiui. hi de facili sumi pñt: si videatur exempla posita in littera. τ modum quem tenuimus in assignando locos: ideo in locis sequentibus tam exclamatiuis q̄ƺ iudicialibus solū maximas assignauerim⁹. ¶ Prim⁹ locus exclamatiuus est ab artibus: siue operibus suis: quia ex vno malo actu arguimus plura mala: ex vno bono plura bona. Maxima talis. Qui forefacit ī vno: si posset: signuƺ est: q forefaceret in multis. τ qui bene se gerit in vno: signū est: q bñ se gerat ī multis. ¶ Alı⁹ a ꝯseqntibus diuersis: cū ex eodē diuersa sequūtur. Nā qñ ex eodē diuersa sequunť: possum⁹ ex illo diuersa exclamare: vel diuersimode exhortari: vel iudicare ƺ3 q volūt ad talē locū adaptare diuersa negocia. Maxima talis. Qđ de añte ꝓcedit: de ꝯsequēte cōcedit. ¶ Tertius est a consequentijs oppositis: quia ex eodē aliquo mō possunt sequi opposita. Maxima talis. Si ex eodē sequūtur opposita: sic ex illo possumus opposita exclamare: vel ꝑsuadere. ¶ Quartus locus ab iopinatis: cū aliquis ostendit aliquid esse contra opinionem occultā. vel manifestam. Maxima talis. Non est loquēdū quod est opinioni contrariū. ¶ Quintus a proportiōe cum aliqua proportionaliter se habēt. Maxima talis. Proportionabiliuƺ idem est iudiciū. ¶ Sextus a ꝯsequentijs ex eisdem: cum ad aliqua ideƺ sequitur. Maxima talis. Quorum consequentia est eadem. de eis eadem debet esse sentētia. ¶ Septim⁹ ē aduersitate electionis: prout aliqui diuersa elegerunt in diuersis temporibus. Maxima talis. τ^m q aliqui diuersa eligūt: sic sunt diuersimode cōmendādi. ¶ Octauus loc⁹ τ vltimus est a fine: cū aliquis agit gratia alicui⁹ finis. Maxima talis. Cuius finis bonus est: ipsiuƺ quoqƺ bonum est: vel cuius finis malus est: ipsum quoqƺ malum: oīa .n. a fine sunt iudicanda. Cuƺ ergo aliquis seruit alicui: illud seruitium est iudicandu bonū vel malū ƺ3 q seruiens intendit bonū: vel maluƺ finē. ¶ Utrū sufficiat ad hoc q sit bonum: q fiat bono fine: τ bona intentione. non est presentis speculationis. sed hoc spectat ad librum ethicorum. sufficiat aūt rhetori persuasibiliter loqui. ¶ Loci aūt iudiciales assignabunť decem: quorū vnus erat a ꝓuocantibus. cū alicui insunt ꝓuocātia ad aliquod negocium: vt q possit aliquid facere: τ q sit ei proficuū. Maxima talis. Cuƺ ꝓuocantia adsunt: pbabile est ꝓuocatū adesse. ¶ Secūdus locus ab incredibilibus: cum ex positione incredibiliuƺ arguimus remotioneƺ credibiliū. Maxima talis. Si cōtingit multa incredibilia esse: contingit multa credibilia nō esse. Uel cuƺ expositione vnius incredibilis arguimus positionē alterius. Maxima talis. Si aliqd icredibile esse potest: τ hoc iƺ sit incredibile esse pōt. ¶ Tertius ab inconfessis: cum aliquis accusat aliquem: q: qđ ꝯfitetur verbis: non confitetur factis: vel illud: qđ ꝯfitetur vno tempore: non cōfitetur alio. Maxima talis. Cuius v̄ba dıscordant factis: vel verba verbis. dignum est q eius eloquiuƺ contēnatur. ¶ Quartus a causis inopinabilib⁹: vt cū aliquis de aliquo incusatur: τ ostendit inde esse inopinabile. Maxima talis. Posita cā inopinabilis ꝯtingit illud inopinabile eē. ¶ Quintus locus a causis cuiuscūqƺ: vt ex causa arguimus aliquid quodcūqƺ sit illud. Maxima talis. Posita cā ponitur effectus: τ remota remoueť. ¶ Sextus est ab actiōibus melioꝝ: quia si potest aliquis ostendere: q ipse cognoscat: q potuit melius arguere q̄ƺ illud: quod ei imponitur: signū est eum nō fecisse illud. quod ei imponitur. Maxima talis. Cōtingit quelibet meliora eligere. si meliora cognoscat. ¶ Septimus locus ē ab actionibus ꝯtrarijs: cum aliquis incusat aliquem: τ incusando implicat ipsum egisse contraria: hoc enim ipso ostendit suaƺ incusationem esse nullam. Maxima talis. Non est recipiēda incusatio: si cōtingat eā contraria iplicare. ¶ Octauus est ab actionibus repugnantibus. vt cum aliqs incusatur de aliquo negocio: si potest ostendere: q fecit aliquid repugnans ei signum est ipsum non fecisse illud. Maxima talis. Probabile est: q nullus repugnantia opereť. ¶ Nonus ē ab actionibus cōceptis quia si aliquis cōmittit aliquod peccatum. signum est: q committat illud: quod hƺ cōceptionem ad ipsum. Probabile .n. est iuuentutem splendide vti venereis: τ pauperez τ lusorē esse furem. Maxima talis. Facientem antecedentia: probabile est ipsum cōnexa τ consequentia operari. ¶ Ultimus locus est a nomine: τ potissime valƺ iste locus: cū nomē est adinuentitiū. Multi .n. ꝑpter aliqua que egerūt: adepti sunt nomē aliquod: τ si illud nomē sonat in duritiē: possumus arguere ipm esse duruƺ. si sonat audacem esse possumus arguere ipsum esse audacem. τ sic de alijs. Maxima talis. Probabile est sic aliqueƺ operari: put nomen per opera acquisiuit.

Quoniam contingit hunc eē syllogismum: hunc autem non eē qdem: ƺ3 videri: sic necesse τ enthimema: hoc quidem esse enthimema: hoc aūt non esse: sed videri autem: quoniam enthimema syllogismus quidam.

¶ In parte ista vt dicebať determinat phs de locis apparentibus: siue de enthimematib⁹ sophisticis. Et duo facit: q: primo ostendit: q sicut in dyalecticis contingit esse syllogismos sophisticos. sic in rhetoricis contingit eē enthime^ta sophistica. Scđo determīat d hƺ locis sophisticis. Scđa pars ibi. (Loci aūt sophistici sūt). ¶ Dicit ergo primo: q sicut ꝯtingit q aliqd sit sylls. aliqd vero non sit sylls: sed videť esse: sic est in enthimematibus: q aliqd est enthimema veꝝ: τ aliquid nō est enthimema: sed vī. Et est ratio: qm̄ enthimema est sylls qdā. τ rhetorica est dyalectica quędam. Rōnabile ḡ ē q sicut in dyalecticis distinguimus syllogismū verū τ apparētē: sic τ in rhetorica distinguimus enthimema veꝝ τ apparens. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Loci autem sunt apparentium enthimematum: vnus qdam τ qui penes dictionē: huius vna quidē pars: vt in dyalecticis non syllogizatum cōclusiue vltimū dicere. Nō ergo hoc τ hoc necesse. ergo τ hoc τ hoc.

¶ Determinat de dictis locis. Ad cuius euidentiam notādū: q locus: vt ostēsum fuit in p^o. libro: est ꝯcementū τ ꝑn^m enthimematis. Et q: ꝑncipiata ex ꝑncipijs sumunt ortū: oportet enthimemata bona hr̄e bonos locos: τ enthimemata sophistica hr̄e locos defectiuos. Sicut ergo in veris enthimematibus assignauimus locum a maiori τ a minori

ni τ a minori:ꝙ quę roborantur a τ ī entbimematibus sopbisticis assignamus ęquiuocationem amphibologicã:per quę deficiũt. Sicut ergo loci assignati sunt loci entbimematũ verorũ:sic fallacię de q̄bus itēdimus possunt dici loci entbimematum sopbisticorum. ideo in omni fallacia assignatur causa apparētię τ defectus quia quodlibet entbimema sopbisticũ deficit τ apparet. Sicut ergo entbimema non ē ipse locus:sed sumit principium τ originem ab ipso loco sic entbimema sopbisticum non est ipsa fallacia:sed sumit principiũ τ originem ab ipa fallacia. ideo compositio τ diuisio nō est ipsum entbimema sopbisticum:quod peccat:sed tales fallacię sunt principia talium sopbismatũ. Isti autem loci apparentium entbimematum: qui possunt dici fallacię diuiduntur:vt potest baberi a pbilosopbo in libro elencorum. qz quędam sunt in dictione:q̄ faciũt fantasiam τ deceptionem ꝭm vocem: quędam vero sunt extra dictionem:ꝭm quas deceptio ex ipsis rebus potest contingere. Duo ergo facit pbs: quia primo determinat de fallacijs in dictione. Secundo de fallacijs extra dictionez. Secũda ibi. (Alius ex signo insyllogiçatus.n.) Fallacię in dictione ꝭm Alexandrum in cõmento super elencbis diuiduntur: quia quędam peccant secundum multiplicitatem actualem:quędam secũdũ multiplicitatē fantasticam. Quę diuisio verũ bona sit:τ qualiter:si cõtinget nos scribere in logicalibus eam declarare intendimus. sequendo tamen diuisionem pręd[i]ctam: quia sufficit in bac materia:vt spectat ad propositum: superficialiter loqui: possumus dicere:ꝙ pars illa:in qua determinat pbilosopbus de fallacijs in dictione:diuiditur in partes tres. quia p̄ τ 2° determinat de buiusmodi fallacijs prout peccāt secũdũ multiplicitatem actualem. Tertio prout peccant ꝭm multiplicitatem potentialem. Secunda pars ibi. (Est autem ad id:quod est locutiōe). Tertia ibi. (Alius diuisim componentem). Fallacia autem peccans ꝭm multiplicitatem fantasticam dicitur esse fallacia figurę dictionis. Hęc autem fallacia tripliciter potest contingere. Primo ex eo:ꝙ variatur suppositio. Secundo ex eo:ꝙ variatur prędicatum. Tertio ex eo: ꝙ variatur modus significãdi. Suppositio autem variatur sicut si diceret. sortes est bō. bō est spēs. ḡ sor. ē spēs. Et cum sic arguimus in ista fallacia: quodãmodo arguimus in quatuor terminis:inquantum bomo:quod est medium:aliam suppositionem babet in maiori. aliaz in minori.ideo medium est quasi duo termini:propter quod iste modus specialiter potest dici insyllogiçatus: quia specialiter peccat contra de necessitate accidere: τ non tenet figuram syllogisticam. Secundus modus contingit ex eo:ꝙ variatur prędicamentum: vt indicamus.ꝙ pati est agere:quia videre quod dicit quoddaz pati est syllogismus terminationis ad facere τ secare. Tertius autem modus contingit ex variatione modi significandi:vt interpretemur masculinum:fęmininũ quia cbatilina est velut musa:quę est fęminini generis licet non sit ita.sed magis sit econuerso. videre.n. non significat pati.sed magis econuerso: τ cbatilina nō est fęminini generis:sed opposite est masculini.omnes ergo modos figurę dictionis possumus reducere ad duo vel ad insyllogiçatum quantum ad variationem suppositionis:vel ad conuersiam:τ opposite differentię quantum ad variationem prędicamentorum τ modorum significandi. Duo ergo facit pbilosopbus in determinãdo de ista fallacia:quia primo determinat de illo modo:qui potest dici insyllogiçatus. Secũdo determinat de modo alio:qui potest dici cõuersus τ oppositus. Secunda ibi. (Et entbimematibus conuersim). ¶ Dicit ergo:ꝙ vnus locus de locis apparentium entbimematum est penes dictionem .i. penes figuram dictionis: τ vna pars buius fallacię: siue vnus modus est sicut in dyalecticis vltimum conclusiue insyllogiçatũ dicere exponatur: vt expositum fuit. Et ponit exemplum dicens. vnde ergo .i. nunq̄ ergo si sortes est boc .i. bomo: τ boc .i. bomo est species:necesse est ꝙ τ boc .i. ꝙ est sortes sit τ boc .i. sit spēs .q.d. non. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et qȝ entbimematibus conuersim τ opposite dicere videtur entbimema: talis enĩ locutio regio est entbimematis:qȝ tale esse penes figuram dictionis.

¶ Post illum modum figurę dictionis:quod dicitur insyllogiçatum. Assignat alium modum: qȝ dicitur conuersim τ opposite dicere dicēs:ꝙ videtur esse alio modo entbimema .i. in faciendo entbimemata consueuimus dicere conuersim:τ opposite exponatur: vt exponebatur. Addit autem ꝙ talis locutio est regio entbimematis. regio enim est nomen loci. Dictum est autem ꝙ fallacia non est ipsum entbimema sopbisticum: sed est quidam locus:τ quędam regio eius. siue bō idez est quoddam principium:τ quoddam elementum ipsius. locus enim videtur babere rationez principij respectu locati. Subdit autem:ꝙ bm̄oi locus:τ bm̄oi fallacia ē illa fallacia: quę dicitur esse penes figuram dictionis. ¶ Notandum autem:ꝙ potest aliter legi littera assignata:τ pōt totum:quod dictum est: referri ad ampbibologiam. τ non facere nouam fallaciam in littera sequenti:sed tamen sic diuidendo sicut diuisimus: completius babemus oēs fallacias. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Est autem ad id:quod est i locutiōe syllogistice dicere vtile: syllogismorum multorũ capitula dicere:ꝙ bos quidem saluauit:alios autem puniuit: grecos autem liberauit. Unumquodq3 enĩ borũ ex alijs τ alijs oñsum est:compositis autem ex bis fieri.

¶ Determinat de fallacijs peccantibus ꝭm multiplicitatem actualem. Huiusmodi autem fallacię sunt duę. quia buiusmodi multiplicitas dupliciter esse potest in oratione. τ tunc est ampbibologia in dictione τ tũc est ęquiuocatio. Ideo duo facit:quia primo determinat ꝺ ampbibologia. Secundo de ęquiuocatione. Secunda pars ibi. (Unum autem penes ęquiuocationem). In determinando autem de ampbibologia non ponit modos eius:quod forte ideo fecit:quia ydez modi assignari possunt ad ampbibologiam τ ad ęquiuocationem: quia vt dicitur in primo elencorum tres modi sunt cõmunes ad ampbibologiam:τ ad ęquiuocationem:τ q3 ergo assignabit modos ęquiuocationis: assignabit modos ampbibologię. In determinando autem de ãpbibologia docet nos quendam modum vtilem ad magis posse decipere ꝭm dictam fallaciam. ¶ Dicit ergo ꝙ illud est entbimema sopbisticum ꝭm ꝙ contingit syllogistice dicere in locutione:siue in oratiōe. Ad bãc ergo sopbisticationem vtile est dicere capitula multorum syllogismorum. idest dicere in summa multos syllogismos:q3 enim in capitulo dicit:in summa narrat. Ponit aũt exēplum. vt si dicerē Acbilles:vel Alexan-

der vel aliquis alius: hos quidem saluauit. alios autem puniuit. grecos autem liberauit. Et si hec exempla ponerentur s[ecundu]m infinitiuum modum. magis appareret intentum. Et forte sic est in greco: sed malitia translatorum multa deprauat. Si enim diceremus Alexandrum alios hos grecos saluare: punire: liberare: committeretur ibi multiplex amphibologia: quia nesciremus vtrum greci vel alij liberassent: vel punissent Alexandrum: vel econuerso. Item nesciremus qui essent liberati: et q[ui] puniti. per quod possemus alium facilius decipere componendo sic sophismata. Ideo q[uod] vnumquodq[ue] eorum ostensum est ex alijs et alijs. quia per alia et alia opera ostenditur Alexandrum saluare hos: punire alios: liberare grecos. Ex his autem diuisim ostensis compositis. i. si componantur sic diuisa fieri. supple contingit sophisticum enthimema. Unde alia littera habet. quando ergo componuntur. fit ex ipsis enthimema sophisticum: vel apparens supra.

Unum autem penes equiuocationem dicere quidem studiosum esse: a quo est honoratissimus ritus omnium. Ministeria enim omnium honoratissimus ritus.

¶ In parte ista determinat philosophus de fallacia equiuocationis. Fallacia autem equiuocationis tripliciter fieri contingit. Primo si aliqua dictio significat plura eque principaliter. Secundo si significet illa plura: quorum vnum significet proprie: et aliud transumptiue. Tertio si significet vtrunq[ue] proprie. sed vnum significet principaliter. aliud ex consequenti. ideo tria facit. Secunda ibi. (Aut siquis canem.) Tertia ibi. (Aut q[uia] nihil.) ¶ Dicit ergo. q[uod] vnum locum penes equiuocationem contingit dicere: cum aliqua dictio significat plura vnum principaliter. aliud ex consequenti: vt si q[ui]s dicat illud esse studiosum: a quo est honoratissimus ritus omnium. Honoratissimus enim ritus omnium ab aliquo contingit esse dupliciter vel effectiue: vt cum aliquis facit talia. propter que posteriores sumunt exemplum. et ex eo bonus ritus. et talis est simpliciter studiosus. Uel consulendo. vt cum aliquis dat aliquod consilium. propter quod consurgit aliquis bonus ritus. et hic est bonus studiosus s[ecundu]m quid. Ideo subditur. q[uod] ministeria. i. consilia: vt habet alia littera sunt honoratissimus ritus: et omnium studiosum est equiuocum: et significat facientem: et consulentem bona. sed facientem significat principaliter: consulentem ex consequenti. Uel vt sonat alia littera greca ministeria. i. sacrificia: et in idem redit: vt si dicatur aliquis studiosus equiuoce: vel quia facit bona: propter que consurgit mos bonus: et bonus ritus. et tunc est studiosus simpliciter: vel quia instituit bona sacrificia erga deos: propter que gentes prouocantur ad bonum ritum. et tunc est studiosus quodammodo. et ex consequenti. Non enim est studiosus simpliciter: quia alios prouocat ad benefaciendum: si ipse in se non benefaciat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Aut siquis canem commendans: eum q[ui] est i[n] celo describat: aut ipsum Pana et totalem quem Pindarus dixit o beate canis: q[uem] magnum dei canem te dico: q[uia] ex o[mn]i parte te vocant olympi.

¶ Determinat de equiuocatione prout alia dictio significat plura principaliter dicens. Aut contingit esse equiuocatio: siquis commendans canem vt latrabile: et describat eum: qui est in celo. i. celeste sydus: vel dicat describat: quia canis celestis est equiuocum. vno modo canis est vna stella in ore leonis: et ab illa stella tempore Julij dicuntur dies caniculares. Secundo modo canis celestis dicitur quedam descriptio stellarum representans signum canis: vt patet per Ptholomeum in almagesto: cum describit stellas representantes figuras animalium existentes in celo: quocunq[ue] modo intelligatur: non variatur sententia. semper enim intelligitur: q[uod] canis sit equiuocum. Subdit autem aliud exemplum quia potest esse equiuocatio: siquis ipsum canem latrabile animal dicat esse Panam: et totalem. i. laudabilem. propter quod Pindarus laudauit canem celestem dicens. O beate canis celestis q[uem] magnum dei canem te dico: quia olympi. i. laudantes in illo ludo te ex omni parte vocant: inuocant: et laudant. Est autem ibi equiuocatio q[uia] laus debita celesti syderi propter equiuocationem nominis attribuitur latrabili. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Aut q[uia] nihil e[st] dignus chiria inhonoratissimus est. Quare chiria palam: quia honorabile. Et communicatiuum dicere Mercurium maxime deorum. Solus enim vocatur communicatiuus Mercurius. Et logon esse studiosissimum: quia boni viri non pecunijs: sed logon sunt digni. Logon enim dignum non simpliciter dicitur.

¶ Determinat de equiuocatione prout aliqua dictio plura significat vnum proprie: et aliud transumptiue. et ponit circa hec tria exempla: quorum primum est: q[uia] quis nihil est dignus chiria. i. qui non est dignus aliquo sermone laudatiuo. ille est inhonoratissimus. ergo chiria. i. sermo laudabilis est quid laudabile. Nam honorandum: siue honorabile proprie significat personam dignam sermone laudabili. ideo transumptum est metaphorice: ipse sermo laudatus dicitur quid honorabile. Secundum exemplum ponit cum ait: q[uod] equiuocatio est dicere Mercurium maxime deorum esse communicatiuum. quia solus inter deos vocatur communis Mercurius. Communicatiuus enim proprie significat liberalem. sed metaphorice significare potest eum: qui sic vocatur. ¶ Ponit et tertium exemplum: vt siquis dicat logon. i. sermonem esse studiosissimum: quia boni viri non sunt digni: vt remunerentur pecunijs: sed logon. i. sermone. Honor enim et laus sunt maxime bona inter exteriora bona. et ideo boni viri: quia non potest fieri eis debita remuneratio p[er] pecunias. tribuunt eis homines quod magis habent laudando et honorando eis. logon enim. i. sermo non dicit quid dignus simpliciter: nec proprie: sed est quoddam signum dignitatis: propter quod metaphorice et transumptiue potest dici quid dignum. Istud autem exemplum concordat cum primo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius locus sophisticus diuisus componentem dicere: aut compositum diuidentem. Quoniam enim idem videtur esse: est ens et non est ens: hoc idem sepe: quod cum vtilius hoc oportet facere. Est enim hoc enthimema Euchiden.

¶ Determinat

¶ Determinat de fallacijs peccantibus secundum multiplicitatem. Et tria facit secundum q tres dicuntur esse dicte fallacie. s. compositio: diuisio: et accentus. Primo ergo determinat de fallacia compositionis. Secundo de fallacia diuisionis. Tertio de fallacia accentus. Secunda ibi. (Et in honesti Theodecti.) Tertia ibi. (Alius locus industria) ¶ Circa primum duo facit: quia primo premittit intentionem suam. Secundo adducit ad propositum plures paralogismos. Secunda ibi. (Utputa scire.) ¶ Dicit ergo q alius locus sophisticus diuisus est dicere componentem. i. q habet veritatem diuisim inferre ipsum modo composito: prout habet fieri falsitatem. et hoc quantum ad fallaciam compositionis. Aut compositum diuidentem quantum ad fallaciam diuisionis: ut quoniam videtur idem esse: est ens: et non est ens: et ut esse scitum et non esse scitum: quia aliquis scit aliqua diuisim: qui nescit illa coniunctim: tunc scit illa et nescit: et potest probari esse et non esse bonum: quia aliqua sunt bona diuisim et non sunt bona coniunctim. et econuerso. Hoc idem ergo. i. sic diuidere et sic componere oportet sepe facere: et quodcumque inuenire poterimus ad paralogiçandum: est etiam faciendum. Aliquis enim non paralogiçatur una vice: q si sepe fiant ei paralogismi: paralogiçabitur: et aliquis non paralogiçabitur uno paralogismo: qui paralogiçatur alio. Addit autem: q hec est fallacia: siue hic paralogismus est sermo et ars Euchiden. i. illius philosophi: vel illius poete. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Utputa scire: q triremis in pyreo est: unum quodque enim nouit.

¶ Adducit plures paralogiçantes peccantes secundum dictam fallaciam. Et quatuor facit secundum q quatuor paralogismos ponit. Secunda ibi. (Et elementa). Tertia ibi. (Et quoniam bis.) Quarta ibi. (Rursum id quod Policratis.) ¶ Primus paralogismus est talis. puta scire aliquid ut q triremis. i. nauis est in pyreo. i. in illo portu: quia nouit unumquodque. i. nouit nauem et portum. Formetur sic paralogismus. Tu nouisti nauem et portum. ergo nosti q nauis sit in portu. potest enim scire aliqua diuisim: que nescit coniunctim. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et elementa sciente: q versum nouit: versus enim idem est.

¶ Ponit secundum paralogismum: ut si diceremus de aliquo sciente elementa. i. litteras q nouit versum: versus. n. est idem quod littere: ex quibus componitur: formetur sic paralogismus. Tu nosti litteras: ex quibus compositus est versus. ergo nosti versum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quoniam bis tantum egritudinale: neque unum dicere salubre esse. Inconueniens enim si duo bona unum malum est. Sic quidem igitur magis elenticum: sic autem ostensiuum est. Non enim est unum malum duo bona: totus autem paralogisticus.

¶ Ponit tertium syllogismum: quia bis tantum est egritudinale. ergo unum tantum. i. idest semel non est salubre: inconueniens enim videtur: q duo bona sunt unum malum. Sed hoc enim oportet: quia aliquid in se acceptum est bonum: quod coniunctum alteri est malum. Alicui. n. esset sanum comedere unum panem: q si comederet duos esset sibi egrum. Potest autem iste locus formari ostensiue: ut si probaremus bis tantum esse bonum: quia quodlibet unum tantum est bonum: et posset formari elentice: ut si quis negaret unum tantum esse malum: possemus redarguere: quia bis tantum est malum. ergo unum tantum est malum. Sed siue formetur iste locus elentice: siue ostensiue: quomodocumque enim concludatur unum malum non esse duo bona: totus locus est paralogisticus. ¶ Deinde c. d.

¶ Rursum id: quod Policratis ad Trasibulum: q triginta Tyrannos peremit. Componebat. n.

¶ Ponit quartum paralogismum: quod potest esse secundum illud dictum Policratis ad Transibulum: qui peremit triginta tyrannos: componebat enim. Potest aute sic formari paralogismus. Transibulus peremit triginta et peremit tyrannos. ergo peremit triginta tyrannos. ¶ Deinde cum dicit.

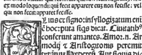
¶ Aut q in Honeste Theodecti: ex diuisione. n. est. Justum est: si que utique occiderit maritum mori hanc: et patri punire filium: igitur et hec acta sunt. Componentem enim forte non est iustum. Erit autem utique et penes suppressionem aufertur enim a quo.

¶ Ponit paralogismum diuisionis: quia paralogismus: qui fiebat in Honeste Theodecti erat ex diuisione. i. peccabat secundum talem fallaciam. Dicebatur enim si iustum esset: si qua mulier occiderit maritum suum mori hanc: et si iustum est patri. i. pro patre punire filium. Additur autem hec igitur acta sunt: ex quo concludebatur q non erant acta iniusta: sed iusta: sed non oportet: quia forte componentem non est iustum. Nam si iuste punitur filius pro patre: et iniuste moritur occidens maritum: non tamen iuste moritur ex hoc: vel ab illo. et ideo cum actum iniustum componitur cum agente: ad quem non pertinet iniustitia: potest fieri iniustum. Potest enim iuste factum quis non iuste facere: adeo subditur: q utique effectus huius fallacie erit penes suppressionem. i. penes separationem. separatur. n. et aufertur a quo iniuste illa moriatur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius autem locus sophisticus industria construere: aut destruere. Hoc autem cum si non ostenderit quod fecerit: augmentabit negocium. facit enim apparere aut q non fecit: cumque causam sustinet augmentabit: aut q fecit cum accusans irascitur: igitur enthimema: paralogizatur enim auditor: qui fecit: aut non fecit non ostenso.

¶ Determinat de fallacia accentus. Ad cuius evidentiam notandum: q accentus potest dupliciter sumi. Uno modo in syllogismis: et in dictionibus secundum q alia syllaba est longa vel breuis: vel secundum q aliqua dictio regitur uno accentu: vel duobus. Et iste modus paralogiçandi non est congruus in voce: sed in scripto: cum tali voce proferuntur: et determinantur effectus: et non paralogiçatur aduersarius: et de hoc modo accentus determinatur in elenchis. ideo ibidem dicitur: q in hiis: que sunt sine scriptura. i. in hiis que sunt in voce: non est idoneum dialecticis facere deceptionem: seu orationem deceptoriam secundum accentum. sed in scripturis et in poematibus magis potest fieri talis deceptio. Talis autem modus acceptus non videtur multum valis negocio rhetorico: quia persuasio: per quam est rhetorica: magis fit verbo quam scripto: quia habet nescio quid latentis energie vocis actus. propter quod vox viua plus mouet quam scripta. Secundo modo potest accipi accentus quantum ad modum loquendi. et iste maxime conuenit rhetorico. Eadem. n. verba potest quis taliter dicere: et tali accentu et modo proferre: quod facit apparere verum: et taliter quod facit apparere aliud: propter quod ex ipso modo proferendi contingit paralogiçari auditores

De hoc autem modo accentus determinatur cum dicitur: ꝙ alius locus sophisticus est industria. idest industria modo loquendi construere aut destruere aliquid. Hoc autem contingit cum aliquis si non ostenderit quia fecerit. ⁊ non dicat se fecisse: sed augmentat negocium ostendens illud esse malum vel valde reprehensibile: propter quod ex ipso modo loquendi facit apparere ꝙ non fecit illud: cum sustinet causam negocij: ⁊ augmentat ipsam causam ostendens eam valde esse reprehensibilem: vel valde malam: aut etiam ex ipso modo loquendi facit apparere quod fecit illud: cum accusans irascitur: quia nemo irascitur nisi de eo: quod tangit ipsum. Est igitur hoc enthimema syllogisticum: quia paralogizatur auditorem ex quo non ostenditur. ⁊ non dicitur qui fecit: fuit qui non fecit negocium: sed ex modo loquendi: qui fecit apparere eum non fecisse: vel qui non fecit: apparet fecisse.

Lius ex signo: insyllogizatum enim ē hoc: puta si qs dicat. Ciuitatibus conferunt amantes. Amor. n. Armodij ⁊ Aristogitonis peremit tyrannum Hypereum. Aut si quis dicat: ꝙ fur est Dionysius: quia ē malignus. insyllogizatum enim hoc: neque enim omnis malignus est fur.

¶ Postquam philosophus determinauit de fallacijs in dictione. in parte ista determinat de fallacijs extra dictionem. Et diuiditur pars ista in partes sex. Nam licet fallacie extra dictionem sint septem. hic non determinatur de petitione principij. quia in materia rhetorica debilis probatio sufficit: petitio autem principij non impedit syllogismum inferentem. sed probantem. Primo ergo determinat de fallacia secundum ignorantiam elenchi. Secundo de fallacia accidentis. Tertio de consequente. Quarto de secundum non causam vt causam. Quinto de secundum plures interrogationes. Sexto de secundum quid ⁊ simpliciter. Secunda ibi. (Alius penes accidens.) Tertia ibi. (Alius penes consequens.) Quarta ibi. (Alius penes non causam.) Quinta ibi. (Alius penes suppressionē.) Sexta ibi. (Adhuc sicut in litigiosis.) ¶ Notandum autem: ꝙ elenchus est syllogismus contradictionis. Potest ergo aliqua fallacia peccare secundum elenchum dupliciter. Primo generaliter: vt quia peccat contra syllogismum vel contradictionem: quelibet fallacia potest dici ignorantia elenchi. Secundo modo potest peccare syllogismus contra elenchum specialiter: vt quia peccat contra contradictionem: quam specialiter addit elenchus supra syllogismum simpliciter: ⁊ sic ignorantia elenchi est specialis fallacia. Et distinguuntur modi eius secundum modos: quibus impeditur contradictio: vt secundum idem ad idem: similiter ⁊ in eodem tempore. Hi autem modi potissime contingunt: cum aliquis consideratur diuersis modis: ⁊ alio ⁊ alio modo acceptum pretendit aliam ⁊ aliam veritatem. Et ꝙ huiusmodi diuersitas acceptionis contingit ex signis: quia secundum aliud ⁊ aliud signum aliter ⁊ aliter iudicamus: ideo syllogismi facti ex signis possunt reduci ad ignorantiam secundum ꝙ ignorantia elenchi est specialis fallacia: quia per signa contingit concludere vtramque partem contradictionis: contra quam specialiter ē ignorantia elenchi. vt est fallacia specialis. Hoc est ergo ꝙ ait. ꝙ alius locus sophisticus sumitur ex signo. insyllogizatum enim hoc est: quia syllogismi per signa deficiunt: vt puta: si quis dicat: amantes cōferūt ciuitatibus. Quod patet: si cōsideretur amor Armodij ⁊ Aristogitonis: quia Armodius ⁊ Aristogiton propter amorem quem habebant ad ciuitatem peremerunt Hypereum tyrannum: cum forte tyrannizans male tractabat ciuitatem. Conferre enim ⁊ proferre est signum amoris: non tamē semper proficit amātibus. Posset ergo sic formari paralogismus. Amans aliquando cōfert amato: aliquando non confert. ergo confert ⁊ non cōfert. ¶ Ponit aliud exēplum: ꝙ si qs dicat: fur est Dionysius quia est malignus: non facit syllogismum: quia non omnis malignus est fur. malignus enim potest dici quilibet vitiosus. siue sit fur: siue homicida. Posset autem sic formari paralogismus. Quidam malignus est fur: ⁊ quidam malignus non est fur. ergo malignus est fur ⁊ non fur. Posset autem ista fallacia condigne adaptari ad fallaciā secundum quid ⁊ simpliciter: vt infra dicet. Sed secundum superficiē: videtur ꝙ debeat reduci ad fallaciam consequentis: sed artificiosius est quod reducatur modo: quo dictum est: quia de fallacia consequentis expresse habetur infra. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Alius propter accidens: puta quod dicit Policrates ad mures: ꝙ adiuuerūt corrodētes cordas. Aut si quis dicat ad cenam inuitari honoratissimum est. Quia enim non fuit inuitatus Achilles nūciauit Achaicis i Thenedo. Hoc aūt velut inhonoratus nunciauit. Accidit autem hoc propter non inuitari.

¶ Determinat de fallacia accidentis dicēs. ꝙ alius locus sophisticus est per accidens secundum ꝙ Policrates dicebat ad mures: ꝙ ipsi iuuerant eum: quia corroserant cordas arcuum inimicorum: vel forte corroserunt cordas: cum quibus Policrates erat ligatus. sed hoc fuit per accidēs. Mures enim non intendebant auxiliari Policrati: sed ex corrosura cordarum querebant cibum. ¶ Ponit autem aliud exemplum: aut si quis dicat inuitari ad cenam honoratissimum: quia Achilles eo ꝙ non fuit inuitatus nunciauit Achaicis in Thenedo: idest in illo loco: vel in tenendo: vt habet alia littera. volebat enim Achilles tenere bellum cōtra illas gentes: quia non inuitauerant eum. Unde velut inhonoratus nunciauit eis iram suam. sed hoc accidit: nō enim propter non inuitari irasceretur Achilles: sed propter vilipensionem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius penes consequens: vt puta in Alexandro: quia erat magnanimus: despiciens. n. multorum societatem morabatur solus. Quia enim si magnanimi tales: ⁊ iste magnanimus videbitur vtique.

¶ Determinat de fallacia consequentis. Et tria facit secundum ꝙ tres paralogismos ponit. Secunda ibi. (Et quoniam comptus.) Tertia ibi. (Simile autem.) ¶ Dicit ergo: ꝙ alius locus sophisticus est penes consequens: vt puta: si diceremus: ꝙ Alexander magnanimus despiciebat societatē multorum: ⁊ morabatur solus. ergo qui moratur solus est magnanimus. Nō enim si esse solitarium ē: sequitur magnanimum. propter hoc: qui moratur solus est magnanimus. Ideo subdit: ꝙ non magnanimi sunt tales. i. solitarij. adeo hic solitarius videbitur magnanimus. sed non oportet ꝙ sit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quoniam comptus ⁊ nocte vagatur adulter: quia adulteri tales.

¶ Ponit secundum syllogismum: vt si diceretur: adulter est comptus: ⁊ nocte vagatur: iste est huiusmodi. ergo ē adulter: quia ergo adulteri sunt tales. i. vagabundi de nocte: ideo vagabundi iudicantur adulteri. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Simile autem ⁊ ꝙ in templis pauperes ⁊ cātant ⁊ tripudiant: et ꝙ vagis licet inhabitare vbiqꝫ voluerint. Quia enim his: qui putantur felices insunt hec: ⁊ quibus insūt hec: videbūtur vtiqꝫ felices esse. Differūt autē in eo ꝙ qͣliter: ꝑꝑ quod ⁊ ex suppressione incidit error.

¶ Ponit hic materiam tertij paralogismi. Naꝫ pauperes ⁊ vagi .i. ribaldi ⁊ goliardi videntur esse felices: qꝛ habent ea: que felicibus insunt. Nam pauperes cantant in tēplis: ⁊ tripudiant: ⁊ vagi habitant vbi volunt. iō reputant̄ felices: qꝛ felices tripudiāt ⁊ hitāt vbi volūt. Differūt ñ in eo ꝙ qualiter: quia non eodem modo tripudiant pauperes ⁊ diuites: nec eodem modo habitant vbi volunt felices ⁊ goliardi. ergo ex suppressione .i. ex defectu: quia non exprimuntur conditiones. quibus predicta insunt pauperibus ⁊ diuitibus. iō icidit dictus error ⁊ dicta fallacia. Possunt autem sic formari paralogismi. Felices tripudiāt. pauperes tripudiant. ergo pauperes sunt felices. Item felices habitant vbi volunt: goliardi habitant vbi volunt. ergo sunt felices. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius penes non causam: puta eo ꝙ simul: vel vt post hoc: ⁊ ꝑꝑ hoc esse. Quod .n. post hoc tanqꝫ propter hoc accipiunt: ⁊ maxime in ciuilitatibus: puta vt Demades Demosthēis ciuitatem omnium malorum causam: post illam enim accidit bellum.

¶ Determinat de fallacia ƒm non causam vt causam. Nā quia causa est: ad cuius eē sequitur aliud. ideo credimus ꝙ quicquid habet esse post aliud sit causatum ab illo: immo plures assignamus causam que non est causa. Credimus .n. ꝙ sit idem esse post hoc: ⁊ propter hoc. quod maxime contingit in ciuilitatibus .i. in ciuibus. quia vulgares de leui paralogiçant. vt patet: qꝛ Demades Demosthenis dicit ciuitatem esse causam omnium malorū: propter hoc ꝙ post constitutionē ciuitatum acciderunt bella ⁊ multa mala. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius penes suppressionem eius: ꝙ quando ⁊ qualiter: vt puta ꝙ iuste Alexander accepit Helenaꝫ. Electio enim ipsi Helene data fuit a patre: non enim semper forte: sed hoc primo. etenim pater vsqꝫ ad hoc domin⁹. Aut si quis dicat verberare liberos contumeliam esse: nō enim semper: sed quando verberaret manibus iniustis.

¶ Determinat de fallacia ƒm plures interrogationes: vt vnam. Nam ad interrogationem vbi non exprimūtur dictiones: non est danda vna responsio: quia talis interrogatio est quodāmodo plures. Nam querenti vtrum sit contumelia verberare liberos: est vt sic: est vt nō. Verberare enim eos spe correctionis. non est cōtumelia: sed verberare eos manibus iniustis: est contumelia: ideo si ad ꝑdictaꝫ interrogationem: qꝛ est quodāmodo plures: daretur vna responsio: contingeret paralogiçari. Hoc est qꝺ ait: ꝙ alius locus est penes suppressionem eius: quod est quare: ⁊ qualiter vt qꝛ non exprimuntur ibi debite circunstantie: vt puta: ꝙ Alexander iuste accepit Helenam: quia electio fuit data ipsi Helene a p̄re suo. Sꝫ hmōi electio forte nō fuit data Helene semꝑ: vt ꝙ semꝑ posset accipe virū in quocūqꝫ statu eēt. Nā viro accepto nō licebat ei vlterius accipe viꝝ qꝺdiu viueret vir suus. Sꝫ hec .i. talis electio cō petebat Helene primo: quia priusqꝫ virum acciperet. Et subdit causam: quia pater est dominus filie vsqꝫ ad hoc .i. vsqueqꝫ tradit eam viro. Naꝫ si pater potest tradere filiam cui vult ante traditionem: tamen postqꝫ tradidit eam vni viro: non licet eam tradere alteri. Et dicit forte: qꝛ forte nondum philosophus determinauerat: vtrū liceat vni mulieri habere plures viros: vel vtrū sint licita diuortia vt post acceptionē vni⁹ viri: liceat mulieri dare se alij viro. Cum ergo queritur vtrum Helena potuerit accipere Alexandrum in virum: non est danda vna responsio. sed dicendum est anteqꝫ se traderet alteri viro potuit: post traditionem non potuit. Subdit autem materiam secundi paralogismi cū ait. (Aut si quis dicat) qui pꝫ per iam dicta.

Adhuc sicut in litigiosis penes nō simpliciter aliud aliquid fit apparens syllogismus: velut in dyalecticis: qꝺ est: non est ens: est ens eniꝫ: qꝺ nō ens: ⁊ quia scitū: ignotum: est eniꝫ scitum qꝺ ignotum: qꝛ ignotum: ita ⁊ in rhetoricis ⁊ apparens enthimema penes non simpliciter verisimile: sꝫ ƒm quid verisimile.

¶ In parte ista determinat de fallacia ƒm quid: ⁊ simpliciter. Et duo facit: quia primo ostendit quomodo habet fieri secunda fallacia. Secundo obijcit contra determinata ibi. (Est autem hoc non vl̄r.) ¶ Dicit ergo ꝙ adhuc est alius locus rhetoricus: qui vocatur sꝫ quid ⁊ simpliciter: quia sicut in litigiosis penes non simpliciter aliud aliquid sit apparens syllogismus: vel vt apparet in dialecticis. qꝺ est .i. ens probatur esse non ens. Est enim ens simpliciter: quod non est ens aliquid: sic etiam ostenditur: ꝙ scituꝫ sit ignotum. Est enim qꝺ ē scitū simpliciter: quod est ignotū sꝫ quid. ⁊ sicut est in dyalecticis: ita se habet in rhetoricis: quia potest fieri apparens enthimema penes non simpliciter verisimile: sed ƒm qꝺ verisimile. ¶ Deinde. c. d.

¶ Est autem hoc non vl̄r: sicut ⁊ Agathon dicit: forte vtiqꝫ quis verisimile hoc ipsuꝫ esse dicit: hominibus multa accidunt nō verisimilia fit enim quod ꝑpter verisimile. Si autē hoc erit: qꝺ non verisimile: verisimile.

¶ Obijcit circa determīata. Et tria facit: quia primo obijcit. Secundo soluit: ꝙ secundum dictum paralogismum componebatur tota ars cuiusdam philosophi. Secunda ibi. (Sed non simpliciter.) Tertia ibi. (Est autē ex hoc loco.) Obiectio autem in hoc loco consistit: quia non oportet verisimile ƒm quid non esse veruꝫ: propter quod dicta fallacia non vniuersaliter paralogiçat. Si enim homo mortuus ƒm quid est homo simpliciter: non fiet paralogismus procedendo ƒm quid ad simpliciter: ideo ait: ꝙ hoc quod dictum est: non est vniuersaliter veruꝫ: vt Agathon dicit: quia forte aliquis diceret hoc ipsum esse verisimile: quod supple apparet: dato ꝙ non sit. Nam hominibus multa accidunt non verisimilia. fit enim propter verisimile: ⁊ si contingit verisimile non esse. continget etiaꝫ non verisimile esse. ergo potest contingere: ꝙ aliquid nō sit verisimile: ⁊ tamen fit. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Sed non simpliciter: sed sicut in litigiosis: ꝙ secundum quid: ⁊ ad quid: ⁊ que non apposita faciunt calumniam: ⁊ hoc penes verisimile esse non simpliciter: sed ƒm qꝺ verisīle.

¶ Solvit: quia quicquid est falsum: non est verisimile simpliciter: et quantum est de se ex parte ipsius rei: sed potest esse verisimile hominibus secundum conditionem aliquam. Semper ergo cum ostendimus aliquid falsum esse: quia est verisimile: facimus fallaciam secundum quid: et falsa non sunt verisimilia simpliciter: et ex parte ipsius rei. sed quo ad nos: ideo circa principium praemi bimus dicitur: quod quantum ad res subiectas semper vera et meliora nata syllogizabiliora et persuasibiliora sunt: ut vere est dicere: ideo talia non sunt verisimilia simpliciter. Sed sicut in litigiosis ea que sunt secundum quid: et ad quod: et quo. i. ea que sunt vera secundum conditionem aliquam non apposita illa conditione faciunt calumniam: quia reputantur simpliciter talia: sic hic in rhetoricis est penes verisimile esse falsum. Non enim simpliciter verisimile est secundum quid: non. n. ex parte rerum: a quibus dependet scientia nostra est. quod falsa appareant vera. sed hoc ex parte nostra est. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Est autem in hoc loco ars Thoracis composita sive enim non reus sit in accusatione: utputa: debilis existens: puta: non fortis existens. non. n. verisimile: quod verisimile debeat videri. Similiter autem et in aliis.

¶ Ex hoc loco ostendit totam artem Thoracis pendere ex isto sophismate. Et tria facit: quia primo ostendit quomodo dicta erat utilis defendenti. Secundo quomodo erat utilis accusanti. Tertio comparat accusantem ad defendentem. Secunda ibi. (Aut enim reum.) Tertia ibi. (Et minorem autem.) ¶ Dicit ergo: quod ex hoc composita est tota ars Thoracis. i. illius philosophi. Nam sive incusatus esset reus accusationis. sive non: dabat Thorax viam ad ostendendum: quod accusatus ostenderet se non reum: et non vulnerasse: utputa: si diceret incusatus: quod erat existens debilis: vel quod erat timidus: timidi. n. consueverunt fugere ictus. Hoc. n. posito ostendebat se non esse reum: quia non esset verisimile: quod aliquis non fortis et timidus percussisset alios: propter quod non apparebit verisimile: quod debeat verisimile videri: et quod dictum est in praedicto exemplo intelligendum est in aliis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Aut enim reum esse in accusatione: apparent quidem igitur ambo verisimilia. Est autem hoc quidem verisimile: hoc autem non simpliciter: sed sicut dictum est.

¶ Ostendit quomodo dicta ars utilis est accusanti. quia homo vel est reus: vel non est reus incusationis. Ambo enim apparent verisimilia. quia utraque pars contradictionis potest esse probabilis. Sicut ergo praedicta ars utilis erat defendenti: quia poterat ostendere non esse verisimile: quod alteri imponit. Addit autem: quod utraque pars contradictionis est verisimilis: et non simpliciter: sed hoc. i. si alterum membrum contradictionis est verisimile: et non simpliciter: sed sicut dictum est. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et minorem autem sermonem meliorem facere hoc est.

¶ Comparat accusantem ad defendentem. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo ostendit: quod a praedicta comparatione detrahebat dictum Pithagore. Secunda ibi. (Et hinc iuste moleste.) ¶ Comparat autem accusatum ad accusantem dicens: quod sermonem minorem. i. sermonem accusati. quia semper accusatus in causa videtur se habere quasi minor: talem autem sermonem debemus facere meliorem: quia semper partem accusati debemus interpretari in meliorem partem. Addit autem: hoc est. i. ista est ars Thoracis: quod debemus magis favere partem accusati quam accusantis: vel hoc est: quod est observandum in iudiciis: quia semper debemus esse promiores ad miserendum quam ad condemnandum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et hinc iuste moleste ferebant homines Pithagore sponsionem: falsum quidem enim et non verum: sed apparens verisimile. Et in nulla arte sed in rhetorica et litigiosa. Et de enthimematibus quidem entibus: et apparentibus dictum est.

¶ Ostendit quod a praedicta arte detrahebat dictum Pithagore dicens: ex hoc homines iuste moleste ferebant sponsionem Pithagore. i. dictum Pithagore: vel monitus eius: ut sonat alia littera. Forte. n. Pithagoras dicebat magis tuendam esse partem accusantis quam accusati: quod valde durum erat dicere: quantumcunque. n. sit verisimile crimen: quod alteri imponitur: semper homo debere timere: ne illud impositum sit falsum: et si non est verum: est tamen apparens verisimile. Addit autem quod in nulla parte potest syllogizari utraque pars contradictionis: nisi in rhetorica et in litigiosa. ¶ Posset autem haec fallacia adaptari ad ignorantiam elenchi: quia hic docetur syllogizari utraque pars contradictionis. et fallacia illa posita in principio fallaciarum extra dictionem: ubi ex signo est aliquid in syllogizatum: ut cum ostenditur: quod aliquis est fur: quod est malignus: posset adaptari ad fallaciam secundum quid et simpliciter. Nam malignus est aliquo modo fur: quia in quolibet vitio quodammodo omne vitium continetur. ideo vitia opposita se quodammodo continent. Nam prodigi quodammodo sunt avari: quia tales ut plurimum inclinantur: ut accipiant unde non debent: sic et qui amat quodammodo confert: quia confert voluntate: et si non opere. Expositio autem littere patere potest per iam dicta: qualitercunque legatur textus. ¶ Ultimo epilogat: quod de enthimematibus entibus quantum ad enthimemata vera: et apparentibus quantum ad sophistica dictum est. i. determinatum est.

De solutione autem habitum dictis est dicere aut contra syllogizantem: aut instantiam ferentem.

¶ Postquam philosophus determinavit de enthimematibus tam existentibus quam apparentibus in quo instruxit opponentem et accusantem. in parte ista determinat de solutionibus et instantiis. Secundo de quibusdam annexis. Secunda ibi. (Augere autem et minuere.) ¶ Circa primum duo facit: quia solutio dupliciter potest considerari. s. ad eius partes. in quas dividitur: et ad enthimemata: que per solutiones solvuntur. Primo ergo determinat de solutione quantum ad eius partes. Secundo quantum ad enthimemata: que solvuntur per ipsam. Secunda ibi. (Quum autem enthimemata.) ¶ Circa primum duo facit: quia primo dicit quod dicendum est de solutione: et ostendit quot modis contingit solvere. Secundo determinat de quocunque illorum modorum. Secunda ibi. (Contra syllogizare quidem.) ¶ Dicit ergo: quod habitum dictis. i. consequenter dictis est dicere de solutione. Addit autem quot modis contingit solvere: quia dupliciter. Nam enthimemata solvimus vel contra syllogizando: vel instantiam ferendo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Contra syllogizare quidem igitur palam: quia ex eisdem locis contingit facere syllogismos: quedam enim ex probabilibus: que autem videntur multis contraria adinvicem sunt.

¶ Determinat de membris divisionis. Et duo facit: quia primo determinat de contra syllogizare. Secundo de instantiam ferre. Secunda ibi. (Instantie feruntur autem.)

¶ Dicit

Dicit ergo: q de solutione illa: que est cōtra syllogiçare. palam pōt esse ex dictis: qz ex eisdē locis contingit contraria syllogiçare. Nā syll's rhetoricus: cui assignati sunt loci: est ex probabilibus: que aūt videnť multis contraria sumpta adinuicē: ⁊ que videnť multis sunt pbabilia: opz pbabilia esse ꝯtraria. Nō ḡ opz speciale facere tractatū de ꝯtra syllogiçatione: qui eni scit ex probabilibus syllogiçare: scit ex eis ꝯtra syllogiçare. ¶ Notādū aūt: q cōtra syllogiçare nō est soluere: etiaz si ad mille incōueniētia reducant. nō tamē est incōueniēs: qz qd nō est solutio simpl'r esse solutionē rhetoricā ꝯtra syllogiçare. ergo pōt eē solutio rhetorica: quia rhetor quasi in omnibus superficial'r videť incedere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Instantie autem ferunť: queadmodū ⁊ in topicis quadrupl'r: aut enim ex eodē: aut ex contrario: aut ex iudicatis.

¶ Determinat de alio modo soluēdi: vt de istātia. Et duo facit: qz prio enarrat instantias. Scdo determinat de vnaquaqz illarū. Scda ibi. (Dico autem ex eodē.) Dicit ergo q instātie: sicut dictū est in topicis: quadrupl'r possunt ferri: quia aut homo instat ex eodē: aut ex similii: aut ex ꝯtrario: aut ex iudicatis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dico autem ex eodez quidē. puta si de amore sit enthimema: q est studiosus. Instātia fit dupl'r. Aut eni vniuersal'r dicere: qz ois idigētia mala. Aut particulariter: qz non vtiqz diceretur optimus: aut pessimus amor: nisi essent etiam mali amores.

¶ Determinat de vnoquoqz dictorū. Et duo facit: qz prio determinat de instantia sumpta ex eodem. Scdo de sumpta ex contrario. Tertio de sumpta ex similibus. Quarto de sumpta ex iudicatis. Scda ibi. (In cōtrario autē instātia.) Tertia ibi. (In similibus autez.) Quarta ibi. (Iudicia autem.) Dicit ergo: q ex eodē pōt fieri instantia dupliciter: si qs de amore faceret enthimema dicens: q omnis amor est studiosus: dupl'r pōt fieri instantia: aut vniuersaliter: quia ois indigentia mala: quicūqz autē amat: videť indigere. ergo ois amor malus. nullus igiť studiosus. Aut potest fieri instantia contra dictū enthimema particulariter: qz cum dicať: q aliquis est amor optimus: aliqs pessimus: hoc non diceretur: nisi essent aliqui amores mali. non ergo omnis amor studiosus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In contrario aūt instātia fertur. puta si enthimema sit q bonus vir omnibus amicis bene faciat: sed q qui malus male.

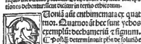
¶ Docet sumere instantiā in contrario: sed si quis faceret aliquod enthimema: q vir bonus beneficiat oibus amicis posset instare i cōtrario: q vir malus maleficiat oibus amicis. Ista autem instantia est a contrario: maleficium enim est cōtrarium beneficio. si eniz malus non maleficit oibus: neqz bonus benefacit oibus. ¶ Deide cū dicit.

¶ In similibus autem si sit enthimema: q qui male receperunt: semper odiant.

¶ Docet instare in similibus dicens: q si fiat enthimema q qui male receperunt semp odiant: possunt instare in similibus: qz qui bene receperunt: nō semp diligunt. Similiter enim qui bene recipit: videť ei debere diligere: sicut qui male recipit odire: loquēdo de vita politica: vt phs logť. sz q amicis bñfacere ⁊ inimicis male nō sūt ꝯria. sz verū qz est boni moris: vt dicit in scdo topicoꝝ. Scdz tñ veritatē ecōtrario est dicēdū: qz debemus diligere inimicos nfos: ⁊ benefacere his qui oderunt nos: vt veritas dicit: qd quō sit intelligendū non est pñtis speculatiōis. ¶ Deide. c. d.

¶ Iudicia autez que a notis viris. puta si aliqs enthimema dixit: q inebriatis oportet veniam habere: ignorantes autem peccant. Instat igitur Pithacus laudabilis. Ipse eniz vtiqz maius dānū lege statuit: si qs iebriat⁹ peccauerit.

¶ Docet ferre instantiā ex iudicatis dicens: q si quis fecerit enthimema: ⁊ dixerit q inebriatis debemus dare veniam quia peccant ignorantes: potest fieri instantia circa hoc per iudicia: que sunt iudicata a notis viris. Nam Pithacus laudabilis ⁊ famosus: sicut vtiqz iudicauit sic est faciendum. Ipse enim per legem maius damnum statuit si quis inebriatus peccauit. Ebrys enim duplices increpationes debentur: sicut dicitur in tertio ethicorum.

Uoniā aūt enthimemata ex quattuor. Quattuor āt hec sunt ycbos exemplū: dechameriū ⁊ signum.

¶ Postq̄ determinauit phs de solutiōe quantū ad suas partes: in parte ista determinat de ipsa solutiōe vt pōt adaptari ad omnia genera enthimematū. Et tria facit: qz pmo distinguit quattuor genera enthimematū. Scdo exemplificat de eis. Tertio docet adaptat solutionē ad qōlibz eoꝝ. Scda ibi. (Sunt autez.) Tertia ibi. (ycbos autē nūq̄.) Dicit ergo: q enthimemata dicunť esse ex quattuor: quia quattuor sunt: ex quibus possunt fieri enthimemata. sciz ycbos exēplū dechameriū ⁊ signū. ¶ Notādū aūt: q oēs persuasiones cōmunes sūt exēplū ⁊ enthimema. vt supra dictuz ē: que quō differunt supra osten sum fuit. Enthimema quidē pōt fieri in triplici figura. Et sz q in alia ⁊ alia figura fit: sic ex alys ⁊ alys fieri dicit: qz vt dicat in pria figura dicit fieri ex thechinenis. in scda ex ycotib⁹: i tertia ex signis. Proprie ergo enthimema fit ex tribus: sed large sumptū icludit exemplū: ppter qd enthimema cōiter sumptū dicit fieri ex quattuor. ¶ Itē notādū q sm tres figuras signū tripl'r pōt accipi. Primo vt accipit in tertia figura: ⁊ sic accipit hic vt diuidit ꝯtra ycotē: ⁊ thechamerū: q fortē ideo cōtingit: qz signū in ppria figura hz propriū nomē: qz dicit thechamen: in scda dicit ycos. in tertia aūt qz nō habuit ppriū nomē: retinuit sibi cōe nomen ⁊ dicit signū. Scdo mō pōt accipi signū: vt diuidit contra ycotē: ⁊ sic signū includit thechamerium. ⁊ hoc modo accipit signū phs pmo huius. ⁊ scdo poriū: q enthimema fit ex ycotibus ⁊ signis. Tertio mō pōt accipi figura oīno cōmuniter: vt includit oia signa: ⁊ sic accipit signū phs scdo priorū: cū distinguit signū in tres figuras. Sic ⁊ ycos pōt cōiter accipi ad oēs tres figuras. ycos enim vt dicitur sonare alia littera: idem est qd imago: vel silitudo. Et qz oē signū est quoddā visibile: oē signū pt dici ycos. ¶ Dei. c. d.

¶ Sunt autem quidem ex his: que vt in pluribus: aut existentibus: aut opinatis cōclusa enthimemata ex ycbotibus: que aūt per inductionem per simile: aut vnū: aut plura: cuz postq̄ acceperit vniuersale: deinde cōcluserit per exēplum particularia.

¶ Exponit illa quattuor genera enthimematū. Et duo facit: qz primo exponit dicta enthimemata accipiendo ycotem large: put icludit oia signa triū figurarū. Scdo spāl'r diuidit signū sm tres figuras. Scda ibi. (Que autez valde.) Dicit ergo q enthimemata: que sunt ex his: que vt in pluribus quantum ad signa scde figure: aut existentibus

quantũ ad signa prime figure que dicunt existentia: quia sunt quasi ex necessario: aut ex inopinatis quãtũ ad signa tertie figure que sunt valde debilia. talia aũt enthimemata dicuntur esse cõclusa ex ycotibus. Dictũ est aũt ꝙ accipit ycotem large: vt includit signũ cuiuslibꝫ figure. Exposita sunt ergo tria genera enthimematũ. Quartũ autem genus enthimematũ: que fiunt per inductionẽ .i. est p exẽplum: sic fieri debet: qꝛ fiunt per vnum simile: vel p plura. qđ sic fit: quia p̃mo accipimus vle. deinde concludim⁹ particularia per exemplũ. Naꝫ p̃mo accipimus: ꝙ ois expetens munitiones vult tyrãnizare. deinde cõcludimus: ꝙ Dionysius expetens munitiões tyrãnizabit: quia ꝓpistratus prius hoc faciẽs tyrãnizauit. ℭ Deinde cuꝫ dicit.

ℭ Quod autem valde necessarij ⁊ entis per techameriũ. Que autem per vniuersale: aut per parte ens siue ens: siue non: per signa.

ℭ Distinguit signũ ẽm tres figuras dicens: ꝙ enthimemata q̃ sũt ꝯclusa ꝑ efficaciã signi valde necessarij: ⁊ entis: talia sũt enthimemata ꝯcludũt̃ ꝑ techameriũ. que aũt fiũt per signũ vle ens .i. per signũ qđ hꝫ esse: vt in plurib⁹ quantum ad secundã figurã. aut ꝙ habꝫ esse: aut nõ esse in parte quantũ ad tertiã: talia enthimemata fiũt per signa. Accipit autẽ hic signũ: vt icludit ycotẽ. Et dicit. siue ens: siue non per signũ possumus arguere affirmatiue ⁊ negatiue. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Ycos aũt nunq̃ꝫ semp: sed vt in pluribus manifestum ꝙ talia enthimemata semper est soluere ferendo instantiam.

ℭ Docet soluere omnia dicta genera enthimematũ ꝓpter qđ q̃tuor facit: quia p̃mo docet soluere ad ycota. secundo ad signa. tertio ad exẽplaria. quarto ad ðtinieria. Secũda ibi. (Soluũt̃ aũt.) Tertia ibi. (Ad exẽplaria aũt.) Quarta ibi. (Detineria aũt.) Circa primũ duo facit: qꝛ p̃mo docet soluere ad ycota. Scđo ostẽdit q̃ꝺo ꝯtingit paralogizari circa talẽ solutionẽ. Scđa ibi. (Solutio autẽ appar ẽs) Dicit ergo ꝙ ycos nunq̃ꝫ est semp: sed vt in plurib⁹. Ycos enim est signũ in scđa figura. In scđa aũt figura nõ ẽ signũ necessariũ: sed est vle .i. est vt in pluribus. ideo manifestum est: ꝙ semp contingit soluere talia enthimemata ferendo instantiã in his: in quibus deficit. ex quo tale signũ nõ est in oĩbus: deficit in aliquo particulari: in quo potest fieri instantia. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Solutio autem apparens: sed non vera semper. Non enim ꝙ nõ ycos soluit qui instat: sed qđ non necessariũ: ꝓpter qđ ⁊ semper cõtingit abũdare defendentem magis q̃ꝫ accusantem propter hunc paralogismum.

ℭ Ostẽdit q̃ꝺo contingit paralogizari circa tales solutiões: Et tria facit: qꝛ primo facit quod dictũ est. Scđo quoddã qđ sumpserat ꝓbat. Tertio ex hoc docet sufficienter soluere. Scđa ibi. (Nõ eni qđẽ.) Tertia ibi. (Igit̃ sufficiẽs.) Dicit ergo: ꝙ solutio data per instantiã nõ est semp vera: sed aliquãdo est apparens. Uere enĩ soluere ad ycota est ostendere: ꝙ ycos non sit ycos: ⁊ ꝙ ꝓpositũ tanq̃ꝫ verisile non est verisimile. Qui ergo instat non soluit: ꝙ sit ycos: sed soluit: ꝙ signum assignatum non sit necessariũ ꝓpter hoc ꝙ hunc paralogismuꝫ .i. ꝓpter hoc: ꝙ hic paralogizatur in soluendo ad ycota ẽm talia genera enthimematũ contingit magis abundare defendẽtẽ q̃ꝫ accusantẽ: qꝛ melius possumus soluere ycota. ℭ Deinde cuꝫ dicit.

ℭ Quoniam enim qui accusat per ycota ostendit. Est autem non idẽ soluere: aut qꝛ nõ ycos aut qꝛ non necessariuꝫ. Semp aũt hꝫ instantiã ꝙ in pluribus ycos: sed non eñi vtiqꝫ eẽt semper ⁊ necessariũ. Iudex autem putat: si sic solutum est: aut non ycos esse: aut nõ sibi indicandum paralogizatus: sicut diximus. Nõ enim ex necessarijs opꝫ ipsum soluꝫ iudicare: sed ex ycotibus. Hec enim est snĩa optima iudicare.

ℭ Probat qđ assumpserat. vꝫ. ꝙ instare nõ est soluere ad ycotem. Soluere eñi ad ycotẽ est destruere. ycos autem non destruit per instantiã qualẽcũq: quia de ratione ycotis est. ꝙ non sit in oĩbus: sed in pluribus. Et ꝙ possit ad ipsum fieri instantia adeo aũt: ꝙ ille qui accusat: ostendit ꝑ ycota: sed soluere: qꝛ non est ycos: siue destruere ycotẽ: nõ est enim idem qđ ostendere ipsuꝫ non esse necessariũ. De ratione tñ ycotis est: ꝙ habꝫ instantiã: ⁊ ꝙ sit vt in pluribus. imo si esset in omnibus non: vtiqꝫ esset ycos: sed esset semper: ⁊ necessariũ. Iudex aũt paralogizat̃: sicut dixim⁹ quãdo sic solutũ per instantiã. vt dictũ est: aut non credit illud signũ esse ycos: aut putat sibi non esse iudicandũ: ꝙ accusatus sit reus ꝓpter talia ycota. Sꝫ hoc non opꝫ: quia non solũ oꝫ iudicẽ iudicare ex signis necessarijs: sꝫ etiã ex verisimilibus: siue ycotibus: ⁊ aliq̃ñ hec est optima snĩa sic iudicare. Nũq̃ꝫ eñi quis posset cõuincere: ꝙ esset ad vle per signa necessaria. sed per ycota. ⁊ per signa verisimilia: vt si inuentus sit nudus cũ nuda: solus cũ sola: tẽporibus suspectis: que omnia: si nõ sunt necessaria: sed ycota: iuste tamẽ lex per talia iudicat. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Igit̃ insufficiẽs si soluat ꝙ nõ necessariũ: sed opꝫ soluere ꝙ non ycos. Hoc aũt accidit si sit instãtia magis vt in plib⁹. Cõtingit eẽ talẽ dupl̃r aut i tꝑib⁹: aut i reb⁹: ꝓpriissime aũt si in ambobus. Si eñi q̃ sepius. ita hoc est ycos magis.

ℭ Docet soluere vere ⁊ cõuertere dicẽs: erit igit̃ isufficiẽs solutio: si soluat ꝙ nõ est necessariũ: quasi dicat nõ in vno sed si debꝫ esse vera solutio: opꝫ soluere ꝙ nõ sit ycos: ⁊ ꝙ non sit verisimile. Hoc ꝯtingit si ferat̃ instantia vt in pluribus quia tunc ostendet̃: ꝙ non sit ycos. Ferre aũt instãtiam in pluribus ꝯtingit dupl̃r: vel in tẽporibus: vel in rebus: ꝓpriissime autẽ soluet̃ ycos: si in ambobus ferat̃ instantia. Siquis eñi inculpatus de adulterio: qꝛ fuit solus cũ sola repertus dupl̃r posset excusare. P̃rimo respectu rationem rei ostendens plures hoies fuisse solos cũ mulieribus: ⁊ tamẽ nec cõmisisse verenda: vel ratione tempoꝝ ostendendo ꝙ sepius sic inuentus nõ est operatus maluꝫ: ⁊ sic magis proprie destruit̃ ycos: vel cõstruit̃. Quia si aliquis sepe male facit cũ aliqua. si inueniatur solus cuꝫ illa est violenta suspicio cõtra eum. adeo aũt. si enim que sepi⁹ ita hoc est magis ycos. ℭ Deinde cum dicit.

ℭ Soluuntur autẽ ⁊ signa: ⁊ per signa enthimemata dicta: ⁊ si sint existentia: sicut dictum est in primis. Quod enim insyllogizatum est omne signum palam nobis ex analogicis.

ℭ Docet soluere ad signum dicens: ꝙ signa ⁊ enthimemata dicta: si fiant per signa soluunt̃: dato ꝙ sint existentia sicut dictum est in primis .i. in prioribus palã est eñi nobis ex analogicis .i. est libro priorũ: ꝙ insyllogizatũ est omne signum. Signũ enim accipit̃ prout contrahit̃ ad tertiam figurã: ⁊ diuidit̃ cõtra detinetũ ⁊ ycotẽ. Tale enĩ signũ vt dicit̃ circa finem scđi priorũ: semper est insyllogizatũ. Sᵃᵃtia autẽ arguendi nunq̃ꝫ valet arguere per signuꝫ in tertia figura nõ .n. significatus est sapiẽs ⁊ significatus est

studiosus

studiosus: sapiens est studiosus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ad exemplaria autem eadem solutio: et ad ycota. Si enim habemus aliquid non sic solutum: est non necessarium: nisi que plura: aut sepius aliter. Si alias: et que plura: et que sit oppugnandum: aut quod presens non simile: aut non similiter differentiam quandam habet.

¶ Docet soluere ad enthimemata constituta ex exemplis dicens: quod eadem est solutio: et ad exemplaria: et ad ycota. Nam si probatur nobis aliquid per exemplum: possumus ostendere quod in aliquo non sic solutum erit: quod non est necessarium: sed etiam erit solutum simpliciter. nam sicut instando ycoti ostendebamus ycotem non est necessarium: sed non simpliciter est solutum. Si ergo volumus soluere exempla simpliciter: oportet nos ostendere: quod in pluribus: et sepe est aliter quam ponatur. Sed si contingat: quod aduersarius ponat plura exempla contra nos: et ostendat sic fuisse: vt ait: sic poterimus ipsum oppugnare ostendentes: quod presens negocium: de quo versatur questio modo non est simile negocium assignatum quantum ad rem: aut non similiter factum quantum ad modum: aut habet quandam differentiam quantum ad circunstantiam. Dupliciter enim possumus soluere ad exemplum: aut quia non est in pluribus: et sepe: et tunc quasi peccat in materia: aut quia non bene adaptatur ad propositum: et tunc quasi peccat in forma. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Tecmeria autem et techmerioda enthimemata secundum insyllogizatum quidem non est soluere. Palam autem et hoc nobis ex analeticis. Reliquum autem quod non existunt: sed quod dicitur: ostendere. Si autem manifestum sit: et quod existit: et quod accipit vera tunc tecmerium insolubile iam hoc fit. Omnino enim fit demonstratio iam manifesta.

¶ Docet soluere ad enthimemata facta in prima figura: que sunt conclusa ex tecmeriis: siue ex prodigiis: vt sonat alia littera. Dicit ergo: quod tecmeria. et enthimemata techmerioda. idest enthimemata facta ex talibus signis: palam quod non contingit soluere: secundum insyllogizatum: quia semper talis articulus tenetur gratia forme: vt patet ex analeticis. idest ex prioribus. In secundo enim priorum capitulo de enthimematibus dicit quod enthimema: siue syllogismus electus factus in prima figura: est insolubilibus: si sit verus. Non ergo possumus soluere: quod non syllogizet: et quod peccet in forma: sed solum relinquitur nobis ostendere quod non existunt premisse: sed quod dicitur idest quod peccat in materia. Si manifestum sit quod existit: et quod accipit vera: tunc tecmerium est insolubile: omnino enim iam fit manifesta demonstratio: secundum quod est possibile in materia rhetorica.

Augere autem et minuere non sunt enthimematum elementum. Idem enim dico elementum et locum. Est enim elementum locus: in quo multa enthimemata incidunt. Ipsius autem augere et minuere sunt enthimemata ad ostendendum: quod magnum aut paruum et sicut quod bonum aut malum: aut iustum aut iniustum: et aliorum quodcunque. Hec autem si non sint omnia circa que syllogismi et enthimemata. quare neque horum vnumquodque enthimematis locus.

¶ In parte ista determinat philosophus de augmento et diminutione: que videtur esse annexa persuasionibus: augere enim et minuere sunt annexa enthimematibus: et quodammodo

per enthimemata concluduntur. non tamen sunt eis annexa sicut loci: nec sicut solutiones. Duo ergo facit philosophus. quia primo ostendit: quod augmentum et diminutio non sunt annexa persuasionibus et enthimematibus tanquam principia: quia non sunt locus. Secundo ostendit non esse huiusmodi annexa tanquam solutiones. Secunda ibi. (Neque augere.) Dicit ergo: quod augere et minuere non sunt elementum enthimematum. idest non sunt annexa enthimematibus: sicut elementa sunt annexa elementatis: nec etiam sunt locus enthimematum: quia idem voco locum et elementum. Subdit autem: quod elementum est locus: in quo multa enthimemata incidunt. Dictum enim fuit in primo libro: quod loci respectu enthimematum sunt quasi principia extrinseca et sicut dignitates. Sicut ergo per vnam dignitatem roborantur multi syllogismi: sic per vnum locum roborantur multa enthimemata. Cum igitur enthimemata ipsius augere et ipsius minuere fiant ad ostendendum: quod aliquid est bonum aut malum: aut iustum aut iniustum: aut quodcunque aliorum. hec autem omnia sunt circa: que fiunt syllogismi et enthimemata. Est ergo vis rationis in hoc: quod loci roborant enthimemata. magnum autem et paruum non roborant enthimemata. imo quasi per contrarium: quia per enthimemata ostenditur aliquid magnum: et paruum. Non ergo augere et minuere sunt loci et principia enthimematum: sed magis sunt conclusiones et principiata ab eis. Ideo concluditur si vnumquodque eorum: quod concluditur per enthimemata: non sunt locus enthimematis: nec augere: nec minuere: que sunt annexa erunt eius locus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neque augere et minuere: sed solutiua est enthimematis species. Palam enim quod soluit quidem: aut qui ostendit: aut qui instantiam tulerit.

¶ Ostendit quod augere et minuere sunt annexa enthimematibus sicut solutiones: et duo facit: quia primo distinguit solutionem. Secundo exequitur de vnoquoque membro. Secunda ibi. (Contra ostendit.) Dicit ergo quod augere et minuere non sunt aliqua species solutiua enthimematis. idest non sunt aliquod genus solutionis: per que soluuntur enthimemata. Palam enim qui soluit vel ostendit supple contrarium. vel fert instantiam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Contra ostendit autem oppositum. vtputa si ostendit: quod factum est: iste quod non factum est. Si autem quod non factum est: iste quod factum est. Quare hec quidem non erit differentia: ex eisdem enim vtuntur vtique: quod enim non est: aut enthimemata fuerunt.

¶ Exequitur de membris diuisionis. Et duo facit: quia primo ostendit: quod augere et minuere non sunt solutio: que est instantiam ferre. Secunda ibi. (Instantia.) Dicit ergo: quod ille qui syllogizat ostendit oppositum: vtputa si accusans ostendit quod est factum. iste scilicet accusatus ostendit quod non est factum. Si autem hec est differentia inter syllogizantem: et contra syllogizantem: quia vnus ostendit esse factum alius non. cum igitur non sit differentia inter maius et minus: non est idem syllogizare: et contra syllogizare: quod augere et minuere. Nam augentes et minuentes non vtuntur eisdem. idest equalibus. sed vtrique tam syllogizantes quam contra syllogizantes vtuntur eisdem. idest equalibus. Non enim est differentia inter syllogizantes et contra syllogizantes: quod isti probant maius: alii vero minus. Sed differunt: quia contra syllogizantes fuerunt enthimemata probantia quod non est: syllogizantes vero quod est. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Instantia autem non est enthimema: sed quemadmodum in topicis: dicere opinionem quandam ex qua erit palam quia syllogizatum est: aut quia falsum aliquid assumit.

¶ Ostendit quod augere et minuere non sunt idem quod instantia. Nam

qui auget: ⁊ minuit propositū: format enthimema: per q̄d probat aliquid esse maius vel minus. sed qui instat nō format enthimema. ergo ⁊c. Quō aūt instantia non sit enthimema: sed quēadmodū dictū est in topicis instātia aggenerat quandā opinionē. idest quandā extimationē: ⁊ fantasiam. Ex quo erit palam .i. manifestū: q̄ nō est syllogizatum quantū ad peccatū in forma: vel q̄ falsum assumpsit quantū ad peccatū in mā. Dupliciter eni instamus. vel obstando q̄ ratio facta contra nos peccet in forma aut in materia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniā autē tria sunt: que opz negociari circa orationē: de exemplis quidē: ⁊ sententiis: ⁊ enthimematibus. Et vniuersaliter de his: que circa rōcinationē magis vnūquodq3 abūdabimus ⁊ quō ipsa soluemus dicta sunt nobis tanta. Reliquū ē aūt ptrāsire de elocutiōe ⁊ ordinatiōe.

¶ Epilogat circa determinata in scda parte huius libri. Liber enim iste secūdus diuidebatur principaliter in partes duas quia primo determinabat de passionibus. Scdo de psuasionibus cōibus. Tractatus autē de persuasiōibus cōmunibus: ppter quē fit iste epilogus. pt diuidi in partes tres: q2 primo determinat de exēplis: sententiis: ⁊ enthimematibus. Scdo de locis tam existētibus q̄ apparentibus. Tertio de solutionibus ⁊ instantiis. Ideo ait tria esse: que opz negociari circa orationē quātū ad locos: que sunt principia ratiocinationū: ⁊ enthimematū: quibus cognitis magis abūdamus in illis: ⁊ quō ista soluemus quantū ad tertium .s. quantū ad solutiones: ⁊ instantias dicta sunt nobis tāta. Ulterius continuat se ad tertiū librū dicens: q̄ reliquum est pertransire de locutione: ⁊ de ordinatione: de quibus determinabit in tertio libro. Et in hoc finit sntia scdi libri.

¶ Rhetoricorum Aristotelis: cum Egidii romani expositione liber tertius.

Quoniam autem tria sūt: que opz tractata esse circa orationem. Unum quidē: ex quibus psuasiones erūt. Secūdū autem circa locutionem. Tertium aūt quomodo opz ordinare ptes orōnis.

¶ Ut dicebatur in principio primi libri huius artis. vbi distinximus istū tertium librum a precedentibus. In hoc libro docet phs formare ⁊ componere orationē. Non enim sufficit: q̄ sciamus sumere persuasibilia tam cōmunia q̄ propria circa vnūquodq3 genus: q̄d factū est in primo ⁊ scdo libro. Sed opz vt sciamus ex illis formare ⁊ cōponere orationē: quorū doctrina traditur in hoc tertio libro. ¶ Componere autē orōnem dupliciter potest intelligi. Primo quantū ad partes: ex quibus oratio constat: ⁊ sic componere orationē: non distinguitur a formatione orationis: quia q̄ sic orationē cōponit: id est orationem format. Scdo modo potest accipi compositio orationis: non prout vna pars orationis alteri componitur: sed prout vna oratio alteri orationi annectitur: ⁊ sic orationem componere nihil aliud est q̄ orationem ordinare: vt sciamus in quo loco illa orō sit ponenda. ¶ Ne ergo laboremus in equiuoco dicamus: q̄ in hoc tertio libro duo determinantur. scz formatio orationis: ⁊ ordinatio. Uel q̄d idē est elocutio ⁊ ordinatio eius: vel q̄d idem est elocutio: ⁊ ordinatio. Duo ergo facit phs: q2 primo continuat dicta dicendis. Scdo exequitur de intento ibi. (De persuasibilibus quidem.) Dicit ergo q̄ tria sunt: que opz tractata esse circa orationem: vnum quidem ex quibus persuasiones erūt quantum ad primum ⁊ scdm librum: vbi docuit sumere persuasibilia circa vnum quodq3 genus. Scdm q̄ oportet tractare circa locutionem quantū ad formationem orationis. Tertium autem est quomodo oportet ordinare partes orationis. ¶ Notandum q̄ oratio dupliciter pōt sumi large ⁊ stricte. Stricte sumpta orō est quelibz clausula: in qua dicitur aliquid de aliquo: sed large sumpta oratio quilibet sermo oratio dici potest: etiam dato q̄ multas clausulas cōtineat. Sicut perorare dicitur ille: qui aliquo sermone: vel aliqua hystoria persuadet. sicut totus ille sermo: vel tota hystoria oratio dici potest. Secundū autem hūc modum potest exponi quod dicitur in prioribus: q̄ syllogismus est oratio. Nam si tota vna hystoria: vel totus vnus sermo oratio dici potest: non obstante q̄ ibi sunt plures clausule: syllogismus oratio dici potest: non obstante q̄ plures ppositiones contineat. Cum ergo dicit phs determinare de ordine partium orationis: non accipit ibi orationem secundum q̄ dicit clausulam vnam: sed prout quilibz sermo pōt nominari oratio. Cum enim determinabit de isto ordine: ostēdet quō vna clausula debz aliam clausulā antecedere: vt quō prohemiū precedit narrationē: narratio persuasionē: persuasio prologum. Cum ergo dicebamus: q̄ componere orationem quantū ad eius partes non differt a formatione: vel ab elocutione: accipiebamus orationē: vt dicit clausulam vnam: hic autem ordinare partes orationis distinguitur cōtra elocutionem. ⁊ accipitur oratio prout nominat sermonem quemlibz: non prout dicit clausulam vnam: vt patet per iam dicta. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De psuasionibus quidem dictū est ex quot hnt esse: q2 ex tribus sūt: ⁊ hec que: ⁊ ppter quid tota sola. Aut enim eo q̄ dictum existimet quales quidam: aut in ostēdendo persuadentur oēs: vt dictum est: enthimemata vnde opz acquirere. Sunt enim hec quidem spēs enthimematū. hec autem loci: de locutiōe aūt habitum est.

¶ Exequitur de intento. Et duo facit secundum q̄ duo determinanda sunt in hoc tertio. Primo enim determinat de ipsa elocutione: siue de ipsa formatione orationis. Scdo de ordinatione eius. Secunda ibi. (Reliquum autem de oratione dicere.) Circa primū duo facit: quia primo tractatum istum: in quo determinat de formatione orationis: continuat ad precedentia. Secūdo ostendit talem tractatum esse vtilem ⁊ necessarium. Scda ibi. (Non enim sufficit habere.) Dicit ergo de persuasionibus quidem dictum est: ex quot habēt esse: quia ex tribus: ⁊ dictū est ppter quid tot sola sunt: ⁊ non plura: neq3 pauciora. Nam vt habitum fuit persuasio aut fit ex parte audientis per sermones passionales: vt cū ipsi iudicantes aliquid passi fuerint: aut ex parte loquentis per sermones morales: vt cum ipsi dicentes existimant quidē quales .i. desit quidem boni morigerati ⁊ virtuosi: aut fit persuasio ex parte rerum in ostendendo aliquid per enthimemata. omnes enim persuadentur aliquo dictorum modorum. Addit autem dictum esse: vnde oportet accipere enthimemata quantum ad persuasiones cōmunes. Unde oportet accipere que sunt species enthimematum quantum ad persuasiones proprias: ⁊ que sunt

loci

loci quantū ad elemēta psuasionuz. Et qꝛ nō sufficit scire genera persuasibilium: ꝛ quot modis fit persuasio: sed opꝫ scire formare locutionem de his persuasibilibus: ideo habitum est dicere de locutione. idest consequēter dicendū est: q̄lr de psuasibilib⁹ sit formāda locutio. ℂ Deinde ꝛc̄.

ℂ Non enim sufficit habere: que oportet dicere: sed necessarium ꝛ hoc vt oportet dicere: ꝛ confert multum ad apparendum qualez quādam orationem.

ℂ Assignat causam dicti: vel ostendit talem tractatuz esse vtilem. Et duo facit: quia primo facit quod dictū est. Secundo exequitur de intento. Secūda ibi. (Primum quidem igitur.) Dicit ergo: ꝙ non sufficit habere persuasibilia: que oportet dicere: sed necessarium est dicere quomodo oportet ea dicere: quia talia multā conferunt: vt oino appareat qualis quędam. idest vt appareāt credita ꝛ persuasiua. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Primū quidem igitur inquisitū est ẜm naturam: qđ quidem natum est primo ipso. scꝫ res ex quibus habent persuasibilitatē. Scđm aūt locutioni hic disponi. Tertium autem horū: qđ virtutem quidem habet maximam: nondum autē ē expositū: que circa hypocrisim.

ℂ Exequitur de intento. Ad cuius euidentiā notandoꝫ ꝙ locutionis due sunt partes. scilicꝫ scriptū: ꝛ agonisticū. Ad scriptum reducitᷣ id: quod loquimur: vt sciamus ipsam locutionē disponere. Ad agonisticū reducitur modus loquēdi: vt sciamus quomō: ꝛ quo accentu proferenda sit locutio disposita. Duo enim facit phs: quia primo has partes locutionis continuat ad pręcedentia. Scđo determinat de eis. Secūda ibi. (Et eni in tragediā.) Dicit ergo: ꝙ primum inquisitum est de ipsis persuasibilibus quantuꝫ ad ea: que determinata sunt in pręcedentibus libris: qꝛ pmo debet determinari quid ẜm naturā natuꝫ ē eē prius. Naturaliter enim ipsę res: ex quibus enthimemata habent persuasibilitatē: pręcedunt locutionez ipsam. Scđo. idest post ipsa: que determinata sunt in pręcedētib⁹: opꝫ sermonem disponi locutioni quantū ad primaꝫ partem huius tractatus. Tertio dicendū est de hypocrisi: de gestibus: de modo loquendi: vt sciamus hypocriçare: ꝛ repręsentare modum debitum: quia habꝫ magnā virtutē ad persuadēdū: ꝛ nondū est expositū qualr̄ fiendū sit. ℂ Deīde cū dicit.

ℂ Et enim in tragediam tarde deuenit: hypocrizabant eniꝫ in ipsis tragedijs poete primuꝫ. Palam igitur quia circa rhetoricam est: quid tale: sicut erat circa poeticam.

ℂ Exequitur de intento: quia primo ostendit determinare de prędictis partibus locutōis: vt de scripto: ꝛ agonistico vt spectāt ad rhetoricaꝫ. Scđo incipit determinare de ipsis. Scđa ibi. (Et detinetur locutionis virtus.) Circa primū duo facit: quia primo ostendit: ꝙ spectat ad rhetoricaꝫ determinare de illa parte locutionis: quę dicitᷣ scriptuꝫ. Secunda ibi. (Quę enim scribuntur.) Circa primum duo facit: quia primo adducit rationes ad ostendendū: ꝙ rhetor debꝫ determinare de hypocrisi. siue de modo loquēdi: vel de agonistico. Secūdo ostendit quomodo talis tractatus se habet ad rhetoricam. Secunda ibi. (Sed totum negocium.) Circa primū duo facit: qꝛ pͦ pręmittit itentionē suā. Scđo manifestat propositū. Scđa ibi. (Quę quidem alij.) Dicit ꝙ tragędia siue ad tragędiā: vt hꝫ alia lr̄a: vł ad rapsodiā: idest ad comędiam tarde deuenit negocium rhetoricum. Nam ipsi poetę primum hypocriçabant ipsis gestibus circa tragędiam. Palam igitur ꝙ sicut est circa poeticam: ita est circa rhetoricam. quia non solum spectat ad poeticam determinare de gestibus: de modo loquendi: sꝫ hoc spectat aliquo modo ad rhetoricā. Tandem ergo venit negocium rhetoricum in tragędiaꝫ: quia gestibus quibus vtebantur tragędi prius: postea per longum tempus vsi sunt rhetores. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Quę quidez alij tractauerūt ꝛ glauc ōhtelis.

ℂ Manifestat qđ dixerat: ꝛ tria facit: quia tripliciter pbat quod spectat ad rhetorem determinare de huius gestib⁹ ꝛ de hypocrisi. Scđa ibi. (Est āt ipsa.) Tertia ibi. (Triūphos quidez.) ℂ Prima ratio talis. Illud spectat ad rhetoricam: de quo rhetores determinauerunt: sed Glaucon thelis. ꝛ quidam alij rhetores tractauerūt de huiusmodi hypocrisi. ergo ꝛc̄. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Est autē ipsa quidem in voce. Qualiter ipm oportet vti ad vnāquāqꝫ passionē. puta quando magna: ꝛ qn̄ pua: ꝛ media: ꝛ qualr̄ tonis. puta acuto: ꝛ graui ꝛ medio: ꝛ rithmis: qbus ad singula. Tria eni sūt circa: que itēdūt. Hec aūt sunt magnitudo: armonia: ꝛ rithmus.

ℂ Ponit secundā rationem: quia ad rhetorem spectat determinare illud: quod habꝫ reddere auditorē passionatuꝫ sed in voce est virtualiter hypocrisis: per quā redditur auditor passionatus: ideo oportet scire qualiter: ꝛ quo tono: ꝛ quo accentu opꝫ: vt ipsa voce ad vnāquāqꝫ passionē. Puta quando debet esse vox magna: quando parua: quando media: ꝛ quali tono debemus vti in ea: ꝛ quibus rithimis vtendum est ad singula eloquia. Rithmus eni potest pertinere ad agonisticū inquantū pertinet ad modum loquēdi. Ipsi enim rithmi taliter possunt proferri. ꝙ non apparent rithmi. igitur modus loquendi deseruit rithmationi. Non est enim inconueniens ꝙ vnū ꝛ idem aliter ꝛ aliter acceptum deseruiat locutioni: ꝛ modo loquendi. Tria ergo sunt attendenda in modo loquendi. Prima est magnitudo: vt sciamus q̄ alte sit loquendū. Secundum est armonia: vt sciamus quo accentu sint dictiones proferendę. Tertium est rithmus. vt sciamus quibus rithmis ad eloquia sit vtendum. ℂ Deinde cum dicit.

ℂ Triumphos quidem igitur fere ex agonib⁹ hi accipiūt: ꝛ quēadmodū ibi maius possunt hypocrite. Et ẜm ciuiles agōes ppter malitiā ciuitatū. Modū autē composita ē ars de ipsis. Qm̄ ꝛ circa locutionē tarde prouenit: ꝛ videtur esse bene susceptum.

ℂ Adducit tertiam rationem: quia ad rhetoricam spectat determinare de illo modo locutionis: per quē triumphamur: sed hi. idest hypocritę: qui bene sciunt repręsentare gestus in loquendo accipiunt triumphos ex huius agonibus. igitur sicut ibi. idest sicut in poetrijs: quia hypocritę poetaruꝫ plus possunt. ideo spectat ad poetas determinare de hypocrisi. Sic ꝛ ẜm ciuiles agōes: quia ppter malitiam ciuitatuꝫ hypocriçantes vincunt: ꝛ creduntur eis. ideo spectat ad rhetoricaꝫ determinare de hypocrisi. Et maxime bene se habet: quia de ipsa hypocrisi: ꝛ de ipsis gestib⁹ nundum est ars composita: quia vt tactum fuit superius de modus loquēdi. Et ista hypocrisis: que est circa locutionē tarde prouenit ad rhetoricam: cum propter rationes tactas tale negocium est magni ponderis ꝛ bene susceptum est in arte rhetorica.

Ed toto negocio ad gloriam existente: eo q circa rhetoricam non recte habēte: sed vt necessario curam faciendum.

¶ Postq̃ ostēdit philosophus: q spectat ad rhetorē determinare de negocio agonistico. ⁊ de hypocrisi: siue de gestibus: in parte ista ostendit quomodo se habet tale negocium ad rhetoricam. Et duo facit: quia primo premittit quod intendit. Secundo assignat causam dicti. ibi. (Quoniaz iustū nihil.) ¶ Notandum autem: q determinata in arte aliquādo sunt arti essentialia: vt ea circa: quę pncipaliter versatur ars. Aliquando non sunt essentialiā: sed sunt aliqua dicta: vt propter auditores. Totum autem negocium ad gloriaz idest totum negocium agonisticum: quod fit per gestus: ⁊ per hypocrisim: quibus mediantibus acquiritur gloria ⁊ triūphus: tale autem negocium non est existens: q se habeat circa rhetoricam recte: quia rhetorica directe ⁊ essentialiter non est de talibus. sed rhetor debet curam facere de eis: vt de necessarijs ꝓpter malitiā auditoꝝ. ¶ Dei. cū. d.

¶ Qm̃ iustum nihil plus querere circa orationem q̃z vt neq3 contristet neq3 letificet: iustū est ipsis agonizare rebus: quare alia extra ostē sionem superflua sunt. Sed tamē multa possunt: sicut dictū ē: ꝓpter auditoris malitiam.

¶ Assignat causaz dicti: ⁊ duo facit: q2 primo facit quod dictum est. Secundo distinguit hypoteticaz hypocrisiz. ibi. (Conati autem sunt.) Circa primum duo facit: fm q duplicem causam assignat. Ponit eni duas rationes ad manifestandum propositum. Secunda ibi. (Qđ quidez igitur.) ¶ Prima ratio talis. Iustuz est nobis non plus querere iuxta orationem: nisi quod recte reprę sentet propositum: vt q non contristet propter obscuritatem: neq3 letificet ꝓpter consonantiam. Non enim debemus agonicare per verba: essentialiter enim totum negocium rhetoricū est circa persuasiones sumptas ex ipsis rebus. Omnia ergo alia sunt superflua: ⁊ extra ostensionē rhetoricā: hypocrisis ergo ⁊ gestus non sunt essentialia rhetoricę. Nō tamē sunt omnino spernēda quia fm talia rhetores multa possunt ꝓpter auditorum malitiā. ¶ Deide cū3 dicit.

¶ Quod quidem igitur locutionis habet aliquam paruam necessitatez in omni doctrina. Differt enim aliquid ad declarare sic vel sic: nō tamen tantum: sed omnia hec fantasia sunt: ⁊ ad auditorē: ꝓpter q nullus geometrizare docet. Illa quidem igitur cum venerit idem faciet cum ⁊ sine hypocrisi.

¶ Ponit secundam rationem: quia huiꝰ gestus locutionis habet quandam paruā necessitatez in cōmuni doctrina: quia aliquid. idest nō modicū differt aliquid ad declarare. idest dicere sic: vel sic. idest habere in dicendo tales: vel tales gestus. Istud tamen aliquid non est tantū. idest non est maximum: quia talia non sunt essentialia doctrinę, sed omnia sunt fantasia. idest sunt propter apparentiam: ⁊ propter auditorem: ⁊ inde est: q in scientijs realibus nō docetur hypocriçare. Nullus enim ita geometriçare docet. idest cum geometria: ⁊ cum quelibet alia realis scientia venerit in visum nostrum: eadez faciet cum hypocrisi: ⁊ sine hypocrisi. Ad persuadendum eniz hypocrisis ⁊ gestus possunt esse vtiles: ad demonstrandum autem sunt omnino inutiles. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Conati sunt autem ad modicum de ipsa dicere quidā. puta Thrasimacus in eleis: ⁊ nature hypocritū esse: ⁊ minus artificiale circa locutionez: aut artificiale. Propter qđ ⁊ his q hoc possunt fiunt iterū triumphi: ⁊ his qui rhetoribus fm hypocrisim.

¶ Distinguit ipsam hypocrisim. Hypocrisis quędam est naturalis quędam artificialis: siue enim accipiatur: vt est moralis: siue vt est passionum illatiua: quędam est naturalis: quędam artificialis. Naturalē enim quidaz habent gestus bonorum morum quidam vero artificialiter conformant se talibus gestibus: sic etiam naturaliter aliqui habent gestus per quos alios ad passionem mouent. aliq vero arte idustria sic agūt. Ideo aūt: q aliqui conati sunt dicere modicum de ipsa hypocrisi. puta Thrasimacus in eleis. idest in illis suis versibus: vbi distinxit hypocrisicaz quod est quoddam naturale: ⁊ quoddam artificiale. Ad minus enim hypocrisis hab3 ista duo membra. Alia aūt littera nō habet ibi minꝰ. Vel potest referri minus ad artificiale: vt sit sensus: q artificiale positum minus mouet q̃ naturale: mouet tamen. Ideo aūt: q circa locutionē cōtingit esse artificialē hypocritam. propter hoc q possunt. idest sciūt hypocriçare naturaliter: triumphant sicut rhetores fm hypocrisim. idest sicut illi qui sciunt hypocriçare rhetorice ⁊ artificialiter. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que enim scribuntur orationes maius psit propter eloquium q̃z propter intellectum.

¶ Ostendit q ille modus locutionis: qui dicitur scriptum spectat ad rhetoricam. Et tria facit: quia primo ostēdit veritatem ipsius scripti. Secundo ostendit: q determinare de talibus spectat ad rhetorez. Tertio manifestat quomodo diuersimode de locutiōe determinat rhetor ⁊ poeta. Secunda ibi. (Inceperunt quidem.) Tertia ibi. (Quoniam autem poetę.) Dicit ergo: q locutiones: quę scribuntur genus locutionis: fm q dicitur scriptum. idest magis potest. idest magis habet virtutem propter eloquium q̃ propter intellectum. Dictum est eniz: q locutio potest cōsiderari: vel quantum ad ipsas dictiones: vel quantum ad modum dicendi. Quantuz ad ipsas dictiones dicitur quid scriptum: quia dictiones ipsę scribuntur: sed quantū ad modum dicendi dicitur agonisticum. Si enim ꝓpter istas dictiōes scriptas fit persuasio: magis hoc fit pp eloquium q̃ propter intellectum. Enthimemata eniz: de quibus terminatum est: sūt in pręcedentibus: q̃tum ad intellectum: ea vero de quibus determinatur in hoc tertio magis persuadent fm eloquium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Inceperunt quidem igitur mouere primo: sicut aptum natum fuit poete. Nomina enim mutationes sunt: existit aūt ⁊ vox: omni maxime mutatiua partium nostrarū. Propter qđ ⁊ artes constitute sunt rapsodia ⁊ hypocritica: ⁊ alie.

¶ Ostendit q determinare de hoc genere locutionis spectat ad rhetorem. ⁊ intendit talem rationez. Illud qđ nos immutat: ⁊ qđ imitatur: quia per talia cōtingit persuadere determinare: spectat ad rhetorem: sed dispositio vocis ⁊ locutionis est huiꝰ. ergo ⁊c. De hac autem ratione non plus ponit nisi q vox maxime h3 imitare. Dicit ergo: q poetę primo inceperunt mouere per voces: ⁊ per nomina fm q aptum natum fuit. nam nomina quędam mutationes sunt. Vox autem maxime est imitatiua partium

nostrarū

nostrarum .i. idest potentiarum nostrarum. potentie autem sunt que dã partes anime nostre. ergo per voces: et per eloquia contingit persuadere: et triumphari: et inde est ꝙ rapsodia: et hypocritica: que innititur gestibus; et alie artes: vt tragedia et poetria inuente sint: vt per eloquia. et per gestus triumphemur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam autem poete loquentes leuia propter eloquium videbantur acquisiuisse hanc gloriã. Propter hoc poetica locutio primo facta ẽ. puta Gorgie. Et nũc adhuc multi ineruditorum tales putant disputare optime. Hoc autem non est. sed altera orationis: et poeseos locutio. Manifestat autem ꝙ accidit.

¶ Ostendit quomodo diuersimode spectat ad poeticam et ad rhetoricam determinare de locutione. Nam rhetorica essentialiter est de persuasibilibus. si autem est de locutionibus: hoc est inquantum per ea fit persuasio. Sed tragedia et poetica essentialiter non sunt circa persuasiones. sed credulitatem: quam inducunt. potissime efficiunt per sermonem representatiuũ: et per sermonem ornatum: et quia secundum diuersa tpa diuersa gña metrorum sunt in vsu. io locutio vt spectat ad poeticã magis est variabilis: vt spectat ad rhetoricam magis est vniformis. Tria ergo facit philosophus. Primo enim ostendit: ꝙ aliter determinat de locutione rhetorica aliter poetica. Secundo quod dixerat manifestat per quoddam signum. Tertio concludit qualiter terminandum sit de locutione ab ipso rhetore. Secũda ibi. (Neqꝫ enim qui tragedias.) Tertia ibi. (Propter quod erit ridiculum.) Dicit ergo ꝙ poete loquentes leuia propter eloquium acquirebant gloriam: licet illis verbis non subesset ponderositas sententie: et propter hoc. idest propter gloriam habendam facta fuit poetica locutio. puta illa que est Gorgie. Et in hoc videtur cõuenire poetria cũ rhetorica. quia ex locutione videtur triumphare et vincere. sicut rhetor. immo adhuc multi eruditi loquendo et faciendo plura latina. putant optime disputare. hoc autem non est ita: sed altera virtus est orationis: secundum ꝙ per põderositatem sententie aggenerant credulitatem. Et ostendit ꝙ dicitur: et alia est locutio poeseos secundum ꝙ per ornatum verborum demulcet aures audientiũ. Et quia magis spectat determinare de locutione: vt est persuasiua. Ad poetam autem magis. vt est demulsiua: et representatiua: non eodem modo considerabit de locutione poeta et rhetor. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neqꝫ enim qui tragedias faciũt adhuc vtũtur eodem modo: sed quemadmodum exametri in iambicum transierunt: quia orationi. hoc metrorum genus simillimũ est aliorum. Sic et nomẽ dimiserũt quecunqꝫ penes ydiomata sunt. Quibus autem priores ornabant: et adhuc nunc qui exametra dimiserunt.

¶ Manifestat quod dixerat per quoddam signum. Nam quia poeta potissime intendit demulcere et representare et diuersa diuersis temporibus demulcẽt: magis determinat de locutiõe poeta modo mutabili: et rhetor modo immutabili. Cõtinuet ergo sic. Dixi ꝙ altera est locutio orationis rhetorice: et altera poeseos. Hoc autem manifestat quod accidit: quia qui tragedias faciunt: non semper vtunĩ eodem modo: nec eisdem versibus exametris: trãsierunt. n. in iambicum. Qui autem sunt versus exametri: qui iambici: et quomodo se habꝫ rapsodia ad tragediam: et quomodo poetria ad hypocritatem determinare nõ est presentis speculationis. Sed si contingit nos super poetriam aliquid ostendere: declarabimus quod dictum est. Dat autem causã: quare ex versibus exametris transierunt poete ad iambicos dicens: ꝙ hoc genus metrorũ est simillimum aliorum: ad similia autem et commouentia facilis est transitus. Addit autem ꝙ sicut poete dimiserunt aliquod genus versuum: sic dimiserunt aliqua genera nominum. vt nomina fictiua: que sumũtur penes ydiomata. ideo subdit: ꝙ nomina quibus priores ornabant versus suos exametros: qui nostra exametra faciunt; dimiserunt ad alia trãseundo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter qꝺ erit ridiculum mutari istos: si ipsi non adhuc vtuntur illo modo. Quare manifestum: ꝙ non omnia quecunqꝫ de locutione dicere pertractandum est nobis. Sed quecunqꝫ de tali qualem dicimus de illa dictum est in his autem que de poetica. sunt igitur illa consideratiua.

¶ Concludit qualiter determinandum sit a rhetore de locutione dicens: ꝙ ridiculum est immitari illos poetas: ex quo ipsi sic imitantur: et non vtuntur eodem modo: quo prius vtebantur. Ergo manifestum est: ꝙ non est tractandum a nobis omnia quecunqꝫ possunt dici de locutione: sed dicenda sunt a nobis quecunqꝫ dicenda sunt de locutione tali. qualem dicimus locutionem rhetoricam. Sed de illa. siue de illo modo loquendi. qui sic variatur dictum est in his que de poetica. idest poetria. quã edidimꝰ. Sunt igitur illa consideranda a nobis: que non sic variantur.

ET determinetur locutionis virtus claram esse signum est. Quia oratio que nõ manifestauerit: nõ faciet suum opus.

¶ Postquã philosophus ostẽdit: ꝙ spectat ad rhetorem determinare de illo genere locutionis. quod dicitur scriptum et agonisticum: vel quod idem est: postquã ostendit ꝙ rhetor debet determinare de dispositione dictionum: et de modo dicendi. Hic in parte ista determinat de predictis generibus locutionis secundum se: et quasi in communi. Secundo determinat de locutione sigillatim circa vnum quodqꝫ genus politicum. Secũda ibi. (Concionalis quidem igitur.) Circa primum duo facit: quia primo determinat de dispositione actionum; siue de illo genere: quod dicitur scriptum agonisticum. Secũda ibi. (Oportet autem non latere: ꝙ vnicuiqꝫ generi.) Locutio autem potest tripliciter considerari. Primo per comparationem ad istas dictiones: quas continet. Secũdo ad ornatum. Tertio ad intellectum. Locutio enĩ rhetorica non solum debet continere debitam dispositionem dictionum sed etiam debet esse decens secundũ ornatum et debet esse clara secundum intellectum. Tria ergo facit: quia primo ostendit: ꝙ locutio debet esse debite disposita secundum dictiones: quas continet. Secundo ostendit qualiter debet esse ornata. Tertio qualiter debet esse clara secundum intellectum. Secunda ibi. (Ad dilationem autem.) Tertia ibi. (Elocutionem autem necesse est.) Debita autem dispositio dictionum potest attendi quantum ad tria. Pri

mo ꝙ locutio sit propria. Secũdo ꝙ nõ sit abusiua. Tertio ꝙ sit congrua. Ideo tria facit. Secunda pars ibi. (Insipida autem.) Tertia ibi. (Est autem principale locutionis.) Prĩa pars in qua docet disponere dictiões vt sit locutio propria: diuiditur in partes duas: quia pmo pmittit quasdam proprietates orationis. Secundo exequitur de intento ibi. (Nominum autem ⁊ verborũ.) Circa primum duo facit. Pmo ꝙ duas proprietates ponit. Secũda ibi. (Et neqʒ humile.) Prima proprietas orationis rhetoricę est: ꝙ virtus eius sic determinetur: quod debet esse clara ⁊ manifesta: cuius signum est quia oratio: quę non manifestat intentum est frustra: non enĩ facit opus suũ: nec agit id: ad quod est ordinata. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et neqʒ humilem: neqʒ super dignitatem: sʒ decentem: poetica eius forte non humilis: sed non decens orationem.

¶ Ponit secundam proprietatem. ꝙ oratio rhetorica non debet esse multum humilis: vt ꝙ vtatur verbis infimis ⁊ nominibus nimis grossis. Nec etiaʒ debet eẽ supra modum digna: vt ꝙ vtatur verbis nimis ampulosis. sed debet esse decens media inter stilum nimis altum: ⁊ nimis infimum. Et in hoc differt a poetica locutõe: quia poetica locutio: licet forte non debet esse humilis. non tamen huiusmodi orationem oportet esse quid decens. sed est quid ampliosum ⁊ ornatuʒ. Et dicit forte: quia in hoc libro nõ traditur ars poetricę. ideo sub dubio dicit: qualis debeat esse locutio poetica. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nominum autem ⁊ verborʒ planam quidẽ faciunt propria: non humilem: aut ornatam. Alia nomina quecunqʒ dicta sunt in his: quedam poetica.

¶ Exemplificat de intento. Ad cuius intelligentiam notãdum: ꝙ quattuor sunt: quę videntur reddere locutionem impropriam. videlʒ ꝙ nomina aliena ⁊ ficticia: metaphorica. ⁊ equiuoca ⁊ synonyma. Ideo quattuor facit: quia pmo ostendit quomodo oratio rhetorica se habet ad nomina aliena. Secundo quomodo se habet ad nomina ficticia. Tertio quomodo se habet ad metaphoras. Quarto quomodo se habet ad equiuoca ⁊ synonyma. Secunda ibi. (Propter quod non oportet.) Tertia ibi. (Et metaphorę solę.) Quarta ibi. (Nomen autem sophistę.) Circa primum tria facit: quia pmo dicit: ꝙ rhetor nõ debʒ vti nominibus alienis. Secundo quod dixerat probat per simile. Tertio ostendit: ꝙ ars poetica potest talibus nominibus vti. Secunda ibi. (Dissueta eniʒ loqui.) Tertia ibi. (In metris quidem igitur.) Dicit ergo: ꝙ propria nomina: siue propria verba faciunt orationem planaʒ: ⁊ faciũt eam non humilem. sed decentem. ergo propriis nominibus debet vti rhetorica. Hę due sunt proprietates orationis rhetoricę. videlicʒ. ꝙ debet esse plana ⁊ clara: ⁊ nõ humilis. sed decens. Nominibus autem alienis nõ debʒ vti: quia nomina alia. idest aliena. de quibus dictũ est in his: quę tradidimus de poeta: reddunt locutionem ornataʒ. idest ampliosam: ⁊ excelsam: ⁊ non competit rhetoricę. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dissueta enim loqui fecit videri venerabiliorem. Sicut enim ad extraneos: ⁊ ad ciues homines idem patiuntur: ⁊ ad eloquium: ppter qđ oportet facere extraneum ydioma. Admiratores autem aduenarum sunt. Delectabile autem qđ mirabile est.

¶ Probat quod dixerat per simile dicẽs: ꝙ loqui dissueta ⁊ aliena facit videri orationem venerabiliorem ⁊ ampliorem ꝙ̃ requirat sermo rhetoricus: quod patet per simile: quia sicut nos habemus ad extraneos: ⁊ ad ciues: ꝙ extranei propter dissuetudinem sunt nobis admirabiles: ciues vero propter consuetudinem redduntur cõtemptibiles: sic hoc quidem patimur ad eloquium quod extraneũ eloquium est admirabile: propter quod facere extraneuʒ ydioma: est reddere auditores admirabiles: quia singuli sunt admiratores aduenarum ⁊ extraneoruʒ. Talis ergo locutio non est rhetorica: sed poetica: ⁊ non est proprie persuasiua: sed solum demulcet. ⁊ delectat auditum. ideo subditur: delectabile autem mirabile est. ¶ Deĩde cuʒ dicit.

¶ In metris quideʒ igitur ⁊ multa faciũt: hoc ⁊ congruit ibi: plus enim distant circa que ⁊ circa quos sermo. In nudis autem orationibꝰ multo paucioribus: hypothesis eni minor.

¶ Ostendit: ꝙ talis locutio non est rhetorica: sed poetica. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo adducit quoddam exemplum ad manifestanduʒ propositum. Secunda ibi. (Quoniam ⁊ hic.) Dicit ergo: ꝙ poeta multa hęc. idest multa talia vt multa dissueta faciunt in metris. ⁊ cõgruit ibi: ⁊ est ratio: quia plus distant in metris: circa quę ⁊ circa quas est sermo: ꝙ̃ sit in nudis orationibus. Non enim oportet ita extranee loqui in multis orationibus: sicut in metris. multo ergo paucioribus extraneitatibus vtitur rhetorica ꝙ̃ poetica. Minor eniʒ est hypothesis. idest suppositio in nuda oratione ꝙ̃ in metrica. In metrica enim oportet esse consonantiaʒ peduʒ ⁊ syllabarʒ. ⁊ multa alia oportet ibi supponere: propter quod recipiuntur ibi multę extraneitates. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Quoniam ⁊ hic si seruꝰ cõptius fiat ꝙ̃ decet aut valde iuuenis indecentius ꝙ̃ de valde paruis. Sed est ⁊ in his contractum ⁊ augmentatum quod est decens.

¶ Manifestat quod dixerat per exemplum dicens: ꝙ hic in oratione rhetorica: quę est quasi nuda respectu orationis metricę. Si seruus describatur valđ comptus: vt pulcer: magnus: ⁊ elegans: aut valde iuuenis ⁊ paruus: ⁊ imbecilis indecens esset; quoniam de valde paruis non debet esse seruus: nec supple de multum elegantibus: sed debet esse decens: vt sit medius: nec vt sit contractus. idest paruus ⁊ despectus: sed ꝙ oportet: ⁊ augmentatus. idest magnus ⁊ elegans ſm ꝙ conuenit: itaque quia dixerat: ꝙ licʒ in oratione metrica sustineatur: ꝙ res describatur infra suũ statum. vel etiam supra in rhetoricis non debent describi nisi medio modo ſm ꝙ oportet. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter quod oportet latere facientes: ⁊ nõ videri dicere ficte: sed apte nate. Hoc enim psuasiuum: illud autem contrarium. Ut enim ad fraudulentos criminantur: quemadmodũ ad vina mixta.

¶ Ostendit qualiter se habeat oratio rhetorica ad nomina ficticia. Et tria facit: quia pmo ostẽdit talibus nominibus non esse vtendum. Secundo quod dixerat manifestat per exemplum. Tertio ex dictis concludit quibus

nõibus

nominibus: ⁊ quibus verbis debeamus vti in sermone rhetorico. Secunda ibi. (Et quale vox Theodori.) Tertia ibi. (Existentibus autem nominibus.) ¶ Dicit ergo: ꝙ si volumus persuadere debemus latere: idest abscṓdere nos a sermonibus fictitijs: vt non videamur ficte dicere. Et est ratio: quia hoc est persuasiuum. illud autem: idest ficta locutio facit contrarium huius: sic enim terminamur ad fraudulentos sicut ad vina mixta. Quia ergo ficte loquitur: quasi assimilatur fraudulentibus ⁊ vinis mixtis: que non sunt talia: vt apparent. propter quod eo ipso videtur: ꝙ ei non sit credendum.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quale vox Theodori passa est ad eam: que est aliorũ hypocritarũ. Hec quidem enim dicentis videbãtur esse. hec autem aliena. Furatur autem facile: si quis ex consueto ydiomate eligens componat. Quod quidem Eurypides facit: ⁊ ostendit primum.

¶ Manifestat quod dixerat dicens: ꝙ vox Theodori fuit hec passa ad eam vocem: que erat aliorum hypocritarum: quia Theodorus sua voce increpabat alios hypocritas: eo ꝙ videbantur ficte loqui accipientes aliena ydiomata miscentes cum proprijs: ideo ait. ꝙ hec dicta videbantur esse: dicens quantum ad id: quod proprie loquebantur. hec autem aliena quantum ad id: quod dicebant fictitie. ¶ Et notandum ꝙ alienum dicitur dupliciter. Uno modo alienum idem est quod extraneum ⁊ inconsuetum: ⁊ sic non licet vti dictis alienis. Alio modo: ꝙ licet dictum alterius potest dici dictum alienum: ⁊ sic bene licet vti dictis alienis: quia possumus per dicta aliorum confirmare ⁊ declarare nostra: ideo subdit: ꝙ si homo faciendo orationem rhetoricam vult eam ornare dictis alienis furando dicta aliorum facile ⁊ congrue fit: si componat: ⁊ eligat ydiomata consueta non fictitia. quod Eurypides primus fecit: ⁊ etiam ostendit sic fieri.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Existentibus autem nominibus ⁊ verbis: ex quibus oratio constituitur: nominibus autem tot habentibus species: quot considerata sunt in his: que de poesi. Horum linguis quidem est duplis nominibus fictitijs raro ⁊ in paucis locis vtendum. Ubi autem posterius dicere: propter quid autem dictum est. Plus enim variat ꝙ deceat. Proprium autem ⁊ conueniens.

¶ Ostendit quibus nominibus ⁊ verbis sit vtendum dicens: ꝙ cum nomina ⁊ verba: ex quibus componitur oratio tot sint: ⁊ tot sint species eorum: quot considerata sunt in his: que dicemus de poesi: idest in arte poetica. ⁊ subdit: ꝙ in omnibus enim linguis vtimur horum duplis nominibus: videlicet fictitijs ⁊ proprijs: sed fictitijs raro ⁊ in paucis est vtendum. vbi autem vtendum sit eis: dicemus posterius in isto eodem capitulo. Et quia fictitia nomina sunt quasi superflua: ideo dictum est: ꝙ vtenti talibus nominibus. ꝙ plus narrant ꝙ deceat. Non ergo accipiendum est nomen fictitium: sed proprium ⁊ conueniens.

Et metaphore sole vtiles ad ea: q̃ nudarum elocutionum.

¶ In parte ista comparat philosophus sermonem rhetoricum ad metaphoras. Et duo facit: quia primo proponit quod intendit. Secundo manifestat propositum suum ibi. (Signum autem quia his solis.) ¶ Dicit ergo: ꝙ inter alias extraneitates sole metaphore sunt vtiles ad eam locutionem: que est nudarum orationum. i. ad locutionem rhetoricam: que est nuda respectu metaphorice. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Signum autem: quia his solis omnes vtuntur. Omnes enim metaphoras alloquuntur ⁊ conuenientibus ⁊ proprijs.

¶ Manifestat quod dixerat. Et duo facit secundum ꝙ dupliciter manifestat propositum. Secunda ibi. (Quare palam.) Prima probatio sumitur ex signo: natam signum est: ꝙ inter alias extraneitates solis metaphoris sit vtendum in sermone rhetorico: quia omnes rhetores his solis vtuntur. Omnes enim alloquuntur metaphoris conuenientibus ⁊ proprijs. ¶ Deinde cuz dicit.

¶ Quare palam quidem: si bene fecerit quis erit peregrinum: ⁊ latere cõtingit: ⁊ deificabit. Hoc autem erat rhetorice orationis virtus.

¶ Adducit secundam probationem: que talis est. Uirtus orationis rhetorice est: ꝙ sit aliquo modo media inter peregrinum ⁊ clarum: ita ꝙ vtrunqz percipiat. Nam debet aliquo modo esse latens ⁊ peregrina: quia non debet esse multum humilis: ⁊ debet esse clara: quia non debet esse minus excellens ⁊ ampulosa. Cum ergo palam sit: ꝙ qui bene fecit metaphoras: loquitur peregrine ⁊ clare: manifestum est. ꝙ vti metaphoris spectat ad rhetorem.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Nomen autem sophiste quidem est equiuocationis opportune. Penes has enim malignãtur: poete autem synonyme. Dico autem propria: que ⁊ synonyma: puta progredi ⁊ ambulare. Hec enim ambo ⁊ propria: ⁊ synonyma inuicem.

¶ Comparat sermonem rhetoricum ad equiuoca ⁊ synonyma. Et duo facit: quia primo ostendit: ꝙ non spectat ad rhetorem vti nominibus equiuocis ⁊ synonymis. Secundo quia dixerat: ꝙ rhetor debet vti metaphoris: determinat de his metaphoris: qualiter eis sit vtendum. Secunda ibi. (Quod quidem igitur.) ¶ Intendit ergo primo talem rationem. Proprium est sophisticum vti equiuocis. ⁊ poetarum synonymis. Rhetor nec est sophista: nec est poeta. ergo nec equiuocis nec synonymis vti oz. De hac autẽ ratione ponit solum maiorem dicens: ꝙ sophiste optime operantur circa equiuocationes nominum: ⁊ penes tales equiuocatiões malignantur. Poete autem vtuntur synonymis: ⁊ exponit quid appellat synonymum dicens: ꝙ nomina propria ⁊ synonyma sunt: puta progredi: ⁊ ambulare. Hec enim ambo sunt propria: quia non sunt extranea: ⁊ quia idez significant sunt synonyma adinuicem. Sunt enim synonyma plura idem significantia. ¶ Dein. cũ. d.

¶ Quod quidem igitur horum vnumquodqz est: ⁊ quot species metaphore: ⁊ ꝙ hec plurimum possit: ⁊ in poesi: ⁊ in orationibus metaphore dictum est: quemadmoduz diximus in in his: que de poetica.

¶ Determinat de metaphoris. Et duo facit: quia primo ostẽ

dicit ꝙ distinguere metaphoras spectat ad poeticam. Secundo presupposita distinctione metaphorarum ostendit qualiter metaphoris sit vtendum. Secunda ibi. (Tanto autem in oratione.) ¶ Dicit ergo: ꝙ quid sit vnumquodque eorum .i. qua sit vnumquodque eloquium metaphoricum: ⁊ quot species metaphorice ⁊ ꝙ genus metaphore posuit plus dictum est in poesi in diuisionibus metaphorice. In hoc tractatu ita vbi de metaphoris agetur quia etiam ad rhetorem spectat aliquo modo determinare de metaphoris. vnde dicitur in hoc libro aliqua de metaphoris: que etiam diximus in his: que dicta sunt de poetica. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Tanto autem in oratione oportet magis laborare de ipsis: quanto ex paucioribus auxilijs omnino est ꝗ metra: ⁊ euidentiam: ⁊ delectationem: ⁊ extraneitatem habet maxime metaphora: ⁊ accipere ipsam non est ab alio.

¶ Ostendit quomodo metaphoris sit vtendum. Et duo facit: quia primo ostendit hoc in vniuersali. Secundo in speciali. Secunda ibi. (Est autem in syllabis.) ¶ Circa primum tria facit: quia primo dicit: ꝙ difficile est vti debitis metaphoris in rhetorica. Secundo dat regulam qualiter metaphoris sit vtendum. Tertio docet adaptare vsum metaphoricum ad negocium laudatiuum ⁊ vituperatiuum. Secunda ibi. (Oia autem imposita.) Tertia ibi. (Et si ornare.) ¶ Dicit ergo primo: ꝙ si volumus vti metaphoris in oratione rhetorica: tanto magis oportet laborare ad vtendum ipsis: quanto oratio rhetorica ex paucioribus auxilijs est constituta ꝗ metra. Non enim ita auxiliamur ⁊ defendimus orationem nudam: quando continet extraneitates: sicut defendimus orationem poeticam: ideo cum metaphora videatur magis habere euidentiam ⁊ delectationem extraneitatem: ꝙ vtamur metaphora in sermone rhetorico: vbi modica extraneitas conceditur est valde difficile: ideo subditur: ꝙ in rhetorica non est accipere ipsam metaphoram ab alio .i. alieno ⁊ extraneo eloquio. sic enim vti debemus metaphoris: ꝙ ibi modicas extraneitates coconmitatur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oportet autem imposita ⁊ metaphoras congruentes dicere. Hoc autem erit ex proportionali. Si autem non indecens apparebit: quia secus inuicem contraria maxime apparent. Sed oportet intendere: quomodo iuueni palma conueniens sit: seni aliquid. Non .n. eadem decet vestis.

¶ Ostendit quomodo metaphoris sit vtendum dicens ꝙ oportet nos facere imposita: vt ꝙ vtamur metaphoris ita tamen. ꝙ dicamus metaphoras congruentes. Hoc autem erit: si sumatur metaphora ex proportionali: quia si non sit metaphora proportionata: indecens apparebit: quia contraria iuxta se posita maxime elucescunt. Si ergo metaphoram non adaptant ex eius conuenit secundum contraria: itaque apparebit indecens. Oportet ergo intendere ꝙ diuersis diuersa conueniunt. Iuueni enim aliquid conuenit vt palma idest victorie ⁊ agones: ⁊ seni aliquid vt quies: ⁊ etiam in indumentis ⁊ in alijs intendendum: quia diuersis diuersa conueniunt. Non enim eadem vestis conuenit seni ⁊ iuueni: domino ⁊ seruo: cuilibet ergo debemus congruas metaphoras adaptare. ¶ Deinde ⁊c.

¶ Et si ornare volueris a melioribus eorum: que in eodem genere fere metaphoram: ⁊ si vituperare a deterioribus.

¶ Docet adaptare vsum metaphore ad laudem ⁊ vituperium. Et duo facit: quia primo proponit quod intendit. Secundo manifestat quod dixerat ibi. (Dico autem.) ¶ Dicit ergo: ꝙ si aliquis vult aliquem ornare ⁊ laudare: debet sumere metaphoram a meliori. Si vero vult eum vituperare: debet sumere eam a deterioribus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dico autem puta ꝙ contraria in eodem genere dicere. hunc autem petentem paupertescere: q: ambo petitiones: quod dictum est facere.

¶ Exponit quod dixerat. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo adducit ad hec multa exempla. Secunda ibi. (Quomodo erit Ipsicrates.) ¶ Ostendit ergo quomodo vnum ⁊ idem negocium possumus proferre laudabiliter ⁊ vituperabiliter dicens: ꝙ contingit contraria dicere in eodem genere: vt si aliquis sit pauper ⁊ petat: possumus illam petitionem proferre laudabiliter. Nam petens ascendit ⁊ descendit: ascendit: si aliquid acquirit. descendit: quia se humiliat petendo. Si ergo dicimus hunc demonstrato paupere petere ascendere. proferrimus petitionem laudabiliter. Si vero dicamus hunc petentem paupertescere: idest se humiliare ⁊ descendere: proferrimus eam vituperabiliter. Et quia hec ambo dicta sunt circa petitiones in eodem genere eloquij est facere quod dictum est .s. proferre illud contrarie: vt laudabiliter ⁊ vituperabiliter. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quomodo Ipsicrates Calliam sacrorum tractatorem accensorem lampadum. hoc autem ineruditum ipsum esse. Non enim vtique sacrorum tractatorem ipsum vocare: sed lampadum accensorem. ambo enim circa deum. Sed hoc quidem honorabile: hoc autem inhonorabile.

¶ Adducit ad hoc plura exempla. Et quatuor facit secundum ꝙ quatuor exempla adducit. Secunda ibi. (Et hi quidem.) Tertia ibi. (Et predones.) Quarta ibi. (Illud autem ꝙ Telephus.) ¶ Primum exemplum tale. Nam si aliquis ministraret ecclesie tractando necessaria ecclesie posset nominari turpiter: si diceretur accensor lampadum. pulchre autem si diceretur tractator sacrorum ⁊ diuinorum. Ipsicrates autem volens vituperare Calliam qui erat tractator sacrorum: appellauit ipsum accensorem lampadum non tractatorem sacrorum: vt ostenderet ipsum esse vilem ⁊ ineruditum. Nam licet ambo predicta sint circa deum: vnum tamen est honorabile: vt tractare sacra: aliud est vituperabile: vt accendere lampades. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et hi quidem Bacchi adulatores: ipsi autem ipsos artifices vocant. Hec autem ambo metaphora: hi quidem sordidantium. hoc autem contrarium.

¶ Ponit secundum exemplum secundum ꝙ Bacchi adulatores: idest illi qui sunt quasi dij ⁊ astuti ad adulandum: vnde alia littera habet: calidi ⁊ astuti non vocant se adulatores: sed dicunt se esse artifices: ⁊ subtiles: ⁊ ingeniosos. Nam licet hec ambo metaphorica: ⁊ de vno ⁊ eodem negocio. hoc tamen est sordidum: ꝙ aliquis sit adulator

lator: illud vero est contrarium .i. laudabile: quod aliquis sub tilis ⁊ ingeniosus sit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et predones quidem seipsos acquisitores vocant. Nam propter quod licet dicere iniusta facientem quidem peccare: peccantem autem iniusta facere: ⁊ furantem: ⁊ accipere ⁊ acquirere.

¶ Ponit tertium exemplum: quod predones non vocant se fures: sed vocant acquisitores. Nam licet iniusta facientem possumus dicere ipsum peccare: ⁊ peccantem dicendum sit iniusta facere. Et licet furantem contingat accipere ⁊ acquirere: non tamen est ita turpe quod aliquis vocetur acquisitor sicut si diceretur fur: nec videtur ita turpe quod aliquis dicatur faciens iniusta: sicut si diceretur peccator: quia probi ⁊ valentes homines videntur facere iniusta ⁊ iniuriari aliis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Illud autem: quod Telephus euripidis ait: super capulos gladiorum regnare: ⁊ progrediens in Mysiam. Indecens enim erat: quia maius id: quod est regnare quam secundum dignitatem. Non igitur furatur.

¶ Ponit quartum exemplum: quod Telephus euripidis ait se regnare super capulos gladiorum. Erat enim ille rex latronum: ⁊ rex capientium gladios: vt sonat alia littera: ille ergo progrediens in Mysiam .i. in partes illas nominabat se regem ⁊ non furem: quia indecens est: quod aliquis sit fur: maius .i. melius ⁊ decentius erat: quod determinaretur a regnare: ⁊ diceretur rex: quam si vocatus fuisset secundum indignitatem: ⁊ nominatus fuisset fur: ideo subditur: non igitur furatur .i. ex eo quod sic nominabatur: non appellabatur fur.

Est autem ⁊ in syllabis peccare: si non sint delectabilis signa vocis: vtputa: Dionysius errarius appellat in elegiis clamorem Calliopem poesim: quoniam ambo voces: praua autem metaphora eius significatiua vocibus.

¶ Postquam determinauit de metaphora in vniuersali: hic magis specialiter determinat de ipsa. Et duo facit: quia primo ponit ea: que requiruntur ad metaphoram augmentare ⁊ diminuere. Secunda ibi. (Adhuc enim similiter.) ¶ Ad metaphoram autem tria requiruntur. Metaphora enim si sit decens: debet esse ex propinquis: ⁊ congruis ⁊ debet esse clara: ideo tria facit: quia primo ponit metaphoram debere esse ex propinquis. Secundo ex congruis. Tertio ex claris. Secunda ibi. (Totaliter est bene.) Tertia ibi. (Adhuc autem tertium.) Ex propinquis autem non est metaphora dupliciter. Primo: si sit similitudo modica: quia que propinqua sunt alicui: non attingunt illud modicum: sed multum. Secundo: metaphora non est ex propinquis: si sit ex communibus: communia enim dicuntur rem attingere: non ex propinquis: quia non ducunt in cognitionem rei secundum quod est in huiusmodi: ideo duo facit: quia primo dicit metaphoram debere esse ex propinquis: quia non debet esse debilis. Secunda ibi. (Adhuc autem non.) ¶ Dicit ergo: quod circa metaphoras contingit peccare in syllabis: vt quando metaphora est indebita. Sicut enim per subtractionem syllabarum non fit debita representatio dictionis: sic per subtractionem debitarum circumstantiarum fit indebita representatio metaphore: ⁊ non ducunt in cognitionem eius: propter quod metaphora est inducta. Ponit autem exemplum dicens: vt si non sint signa delectabilis vocis: vel melius: vt habet alia littera: si non fuerit proprium signum vocis. Debet enim esse metaphora per propria: non per communia: ⁊ tunc delectat: quia ex propinquo representat ea cuius est metaphora. Unde ait: vtputa Dionysius erarius in ellegiis: idest in illis suis versibus sonos eris appellat clamorem. Hec autem metaphora est valde per communia: sic enim ⁊ fragor arborum posset appellari clamor: ⁊ Calliopem appellabat poesim: quia ambo voces. Hec autem metaphora est nimis praua: ⁊ sic significatur vocibus: nimis enim est per communia augere: appellare Calliopem poesim: quia Calliopes est quedam vox: ⁊ poesis quedam est vox existit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc autem non de longe: sed ex cognatis ⁊ eiusdem speciei: transferre que non nominata nominando: quod prenunciatum: manifestum est: quia cognitum.

¶ Ostendit quod metaphora non debet esse debilis dicens: quod non debet esse de longe. Huiusmodi sunt ea: que debiliter representant: sed debet esse ex cognatis: ⁊ ex his: que sunt eiusdem speciei: ⁊ eiusdem manerie: cuiusmodi sunt illa: que efficaciter representant. Sic ergo debemus transferre nominando ⁊ imponendo nomina etiam in his: que non sunt nominata. Eo enim quod aliquid est prenunciatum videbitur esse manifestum ⁊ cognitum: ⁊ videtur efficaciter representatum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Vtputa in enigmate approbato. Virum vidi ignitum enim super virum collisantem .i. adherere facientem. Innominata enim passio. Sunt autem ambo appositio quedam: collisim igitur dixit notans ventose appositionem.

¶ Manifestat quod dixerat per exemplum dicens: quod hoc est videre in enigmate: idest in metaphora appropriata: vtputa in illo versu. Virum vidi ignitum enim super virum collisantem .i. adherere facientem. Ista metaphora est ex cognatis: cum aliquis propter suam viuacitatem appellatur esse ignitum: ⁊ innominata passio appellatur. Non enim habemus proprium nomen ad significandum virum: qui ex ipso intuitu facit homines sibi adherere: sed fingimus tale nomen: ⁊ nominamus ipsum collisantem. Ex quo apparet quod superius tangebatur: videlicet quod possumus aliquando vti nominibus fictitiis. Addit autem: quod ambo .s. ista duo .s. facere ⁊ adherere sunt vna appositio: ⁊ dicitur collisatio: collisim igitur dicit denotans appositionem ventose: vel ventosam .idest excellentem ⁊ gloriosam: quia propter gloriam ⁊ excellentiam vnus homo adheret alii. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et totaliter ex bene enigmatizatis est metaphoras accipere congruas. Metaphore enim enigmatizantur. Quare palam: quia bene translate sunt: ⁊ ab honestis: honestas autem hec quidem: sicut Lichinius dicit in sono: aut significato est turpitudo: aut eodem modo.

¶ Dicit quod totaliter ex bene enigmatizatis: idest ex bene ⁊ congrue representatis contingit accipere metaphoras congruas. Enigma enim dici posset quelibet representatio aliquo modo obscurata: ideo subdit: quod quia metaphore enigmatizantur ⁊ transferuntur: ideo palam est: quod tunc bene sunt translate metaphore: quando ab honestis accipiuntur honestas: ita quod honesta per honesta figurantur: pulchra enim per nomina pulchra ⁊ per res pulchras figurantur: ideo dicebat Lichinius: quod in sono quantum ad nomina: siue quantum ad voces: ⁊ in significato

quantum supple debet esse pulchritudo: si pulchra representari debent. Et turpitudo eodem modo debet figurari per personas turpes: et per res turpes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc autem tertium: quod soluit sophisticum sermonem: non intelligitur. Ait Brito. neminem turpe loqui: siquidem idem significat hoc pro hoc dicere. Hoc enim est falsum: est aliud alio magis proprium: et assimilatum magis: et conuenientius in faciendo rem pre oculis.

¶ Ostendit quod metaphora debet esse ex claris: que est tertia proprietas metaphore. Hec autem proprietas soluit sermonem sophisticum: quia ex hoc aliquis sophisticatur: eo quod non intelligitur quod dicitur. Unde Brito dicebat: quod nullus turpiter loquitur: siquidem significat hoc pro hoc dicere. cum enim sermo non intelligitur non magis significat unum quam alium. Si ergo tollitur intellectus sermonis: tollitur turpitudo significati: quia non loquitur unus pulchrius alio: nisi quod aliud significat hoc: quod dicit unus: et hoc quod dicit alius. Ideo subdit: quod hoc est falsum. scilicet quod idem significet dicere hoc: quod habetur: quia est diuersitas ex significatis: et ideo aliud est alio magis proprium: et magis assimilatum et magis conueniens: et facit rem pre oculis. id est magis claram et intelligibilem. Et magis potissime est attendendum in metaphoris: quia metaphora clara esse debet: non quod nullam obscuritatem contineat: quia tunc non esset metaphora. Sic enim metaphora debet esse clara. quia etiam debet esse latens: et sic debet esse aperta: quod etiam debet esse enigmatica. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc autem non similiter habens significat hoc et hoc. Quare et ita aliud alio pulchrius et turpius ponendum. ambo quidem enim honestum: aut turpe significant. Sed non in quem honestum: aut in quem turpe: aut hoc quidem: sed magis et minus. Metaphoras autem hoc est faciendum: aut ab honestis. Tales autem vocant potentia: aut visu: aut alio aliquo sensu dicunt.

¶ Postquam dedit proprietates metaphore: quia primo debet esse ex propinquis. Secundo ex congruis. Tertio ex manifestis. hic docet augmentare et diminuere metaphoras. Duo ergo facit: quia primo docet augere. Secundo minuere. Secunda ibi. (Adhuc ibi diminutiua.) ¶ Circa primum duo facit: quia primo docet augere metaphoram ex aliquo considerato in se. Secundo docet hoc idem per adiectionem alterius. Secunda ibi. (Et in adiectiuis.) In se autem possumus augmentare metaphoram quantum ad laudem: quando illud. quod potest dici minus pulchre dicimus magis pulchre: vel quantum ad vituperium: vt quando illud idem: quod potest dici minus turpiter dicimus magis turpiter. Duo ergo facit. quia primo proponit quod intendit. Secundo manifestat quod dixerat per exemplum. Secunda ibi. (Differt autem dicere.) ¶ Dicit ergo: quod aliquid non similiter se habens. id est non similiter nominatum significat hoc et hoc. id est magis et minus turpiter: vel magis et minus pulchre. ergo secundum nominationem ponendum est aliud alio pulchrius quantum ad laudem: et turpius quantum ad vituperium. Nam licet ambo. id est tam illud. quod significat minus pulchrum: quam illud: quod significat magis pulchrum: licet enim vtrumque istorum significet quid honestum: vel licet vtrumque significet quid turpe significant magis et minus turpe. Differentia est tamen in quantum honestum: quia non significat tantam honestatem vnum sicut aliud: aut inquantum turpe: quia non tantum turpitudo importatur per vnum sicut per aliud: aut hoc quidem significant. ergo ambo. id est ambo significat pulchritudinem: vel turpitudinem: sed secundum magis et minus. Hoc vero est faciendum metaphoras: aut augmentando eos ab honestis: si volumus laudare: aut supple a turpibus si volumus vituperare. Tales autem: quas vocamus metaphoras differunt: aut potentia: aut visu: aut aliquo alio sensu. Alia autem littera: quod metaphore assumuntur maiores ab his: que sunt bona. Nam quantum ad substantialia: aut virtute quantum ad accidentalia. aut visu: et alio sensu quantum ad apparentiam. Et sic possemus concordare litteram: quod metaphore debent augeri: vt ab his: que vocamus. Et dicimus quod sunt honesta potentia: et virtute. id est in se: vel sunt talia visu et sensu. id est apparentia. Laudamus enim aliquem non solum per ea: que sunt vere honesta: sed etiam per ea: que apparent talia: et quod dictum est de honestis et laude: intelligendum est de turpibus et vituperio. ¶ Dein. c. d.

¶ Differt autem dicere: vtputa: redondactylus quam adhuc magis aut puniceodactylus quam adhuc peius rubeodactylus.

¶ Manifestat per exemplum quomodo idem potest magis pulchre et minus pulchre nominari dicens: quod differt dicere: si aliquis nominetur redondactylus. id est odoriferus: adhuc quoniam magis pulchre nominaretur: si diceretur puniceodactylus. id est floridus color: puniceus est color cuiusdam floris: pulchrius est dicere de aliquo: quod sit floridus quam quod sit odoriferus sed peius. id est minus pulchre nominaretur rubeodactylus. id est rubicundus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et in adiectiuis est quidem adiectiones facere: aut a prauo: aut a turpi: vtputa magis violator: est autem a meliori: vtputa patris defensor.

¶ Ostendit quomodo per adiectiua possumus argumentari laudem et vituperium. Non enim solum vnum et idem potest nominari magis pulchre: vt si dicatur rubicundus: sed vni et eidem possumus addicere magis et minus pulchrum: vt si diceretur aliquis floridus defensor: esset pulchrius quam floridus violator. Duo autem facit philosophus quia primo premittit intentionem suam. Secundo adducit exemplum ad propositum ibi. (Et Symonides.) ¶ Dicit ergo: quod in adiectiuis contingit sumere augmentum secundum laudem et vituperium: et possunt fieri adiectiones a prauo et turpi: vt si quis dicatur violator: vel a meliori et pulchro: vt si dicatur patris defensor. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et Symonides quando quidem dabat postquam vicerat mercedem modicam suis mulis nolebat poetizare tanquam contemnens ad semiasinos poetizare. Quando autem sufficiens dedit poetizauit. Gaudete filie equorum pedibus expeditorum: quamquam et asinorum filie essent.

¶ Adducit exemplum de Symonide: qui postquam vicerat: si dabat modicam mercedem suis mulis. nolebat poetiçare: idest non bursabat: neque truffabatur: sed dicebat contemptibile esse poetiçare ad semiasinos. In hac autem adiectione mulis: qui sunt semiasini: eo quod sint ex equo et asino denominarentur a turpi: idest a peiori: quia ab asino. Sed quando Symonides dabat sufficientem cibum et sufficientem mercedem mulis suis. tunc poetiçabat: et turpbabatur: et non appellabat mulas suas semiasinos: sed nominabat eas meliores: quia vocabat eas filias equorum; vnde ipse dicebat. Gaudete filie equorum

expeditorum

expeditorum pedibus. i. habentes pedes expeditos quamquam et asinorum filie essent. Muli enim nati sunt ex equa et asino: vnde ibi equorum ponitur pro equarum: masculinum pro feminino. mula enim equidem non oritur ex equo: sed ex equa. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Adhuc idem diminutam fieri. Est autem diminutio: que minus facit et bonum et malum. Quemadmodum et Aristophanes irridens babilonijs pro auro quidem auriolum: pro indumento autem induméticulum: pro maledictione autem maledictiunculam. Veri autem oportet et obseruare in ambobus moderamen.**

¶ Docet minuere laudem et vituperium dicens: quod contingit idem .i. eandem rem fieri diminutam. Diminutio enim est id: quod facit apparere minus bonum quantum ad diminutionem vituperij. Et ponit exemplum de Aristophane: qui irridens Babilonijs pro auro dicebat diminutiuum auriolum: et pro indumento indumenticulum: et pro maledictione maledictiunculā. Addit autem quod debemus vereri .i. timere: et cauere nobis. quod in ambobus .i. augmento et diminutione seruemus moderamen: quia nō debemus nimis augere bona et mala: nec nimis minuere.

Insipida autem in quatuor fiunt secundum locutionem.

¶ Postquam phus determinauit: quod oratio rhetorica debet esse propria. hic in parte ista ostendit: quod non debet esse abusiua. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo quia in precedentibus fecerat mentionem de metaphoris: ne aliquis crederet: quod assimilatio esset idem omnino quod metaphora. ideo determinat de assimilatiōe dans differentiam inter assimilationem et metaphoram. Secunda pars ibi. (Est autem et assimilatio.) ¶ Ad euidentiam autem prime partis est notandum: quod abusiuum opponitur ei: quod est proprium. Tot ergo modis potest fieri oratio abusiua: quot modis potest fieri propria. Hoc autem contingit quadrupliciter. Primo si fiat per nomina fictitia. Secundo si fiat per aliena. Tertio si fiat per synonyma. Quarto si fiat per incongruentes metaphoras: que omnia patere possunt ex dictis. Posset autem addi quintus modus: vt quod fieret talis impropietas et abusio per equiuoca. Sed iste est modus sophistarum: et rhetor non de facili labitur in modum sophisticum: sicut in modum poeticum. ideo illam abusionem de equiuocatiōe tacet. Vel possumus dicere: quod ideo tacet eam: quia talis abusio computata fuit inter locos sophisticos. Duo ergo facit philosophus quia primo dicit: quod abusiua locutio fit quatuor modis. Secundo exequitur de vnoquoque mēbro. Secunda ibi. (In duplis nominibus.) Dicit ergo primo: quod insipida .i. frigida et abusiua. vt sonant alie translationes: fiunt secundum locutionem in quatuor. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **In duplis noibus: puta Lycofron celū multarum facierum: seu magne virtutis terrā: et radium quam stricti meatus: et vt Gorgias noiauit paupē: sapiēs adulator et deierātes: et vt Alchidamas manesiū qdē aiam repletā: ignei coloris autem visum factum: et finis reportatiuus: puta vt promptitudinem ipsorum fore. Et finis reportatiuam persuasibilitatem orationum statuit: et subobscuri coloris maris pauimentū.**

¶ Exequitur de predictis. Et quatuor facit secundum quod quatuor exequitur de abusione. siue de impropietate: que reducitur ad nomina fictitia. Secundo de ea: que reducitur ad nomina aliena. Tertio de ea: que reducitur ad synonyma. Quarto et vltimo de ea: que reducitur ad incongruentes metaphoras. Secunda ibi. (Una autem in linguis.) Tertia ibi. (Tertium autem in adiectiuis.) Quarta ibi. (Et adhuc quarta.) ¶ Notandum autem: quod ad nomina fictitia reducitur omnis circumlocutio. Fictitium enim est circumloqui aliquid: et nominare ipsum pluribus nominibus: quod potest solo nomine nuncupari: propter quod hec abusio: et si non est impropietas in poetica: est tamen quid improprium in rhetorica. In determinando autem de hac abusione duo facit: quia primo premittit quod intendit. et adducit plura exempla ad propositum. Secundo dat causam dicti ibi. (Omnia enim hec.) ¶ Dicit ergo: quod in duplis nominibus .i. in circumlocutionibus: quia circumlocutiones fiunt per plura nomina: in talibus supple contingit fieri abusionem vtputa Lycofron celum appellabat multarū facierum: quia forte sic circumloquebatur ipsum: quia in eo secundum dispositiones stellarum describitur multitudo imaginū. Et loco terre dicebat aliquid magne virtutis. quod forte ideo dicebat: vt sonat alia littera: quia terra videtur esse genitrix populorum: et radium appellabat strictam viam: siue strictum meatum: quia radius videtur esse quid lineare. Et Gorgias volens circumloqui pauperem dicebat: sapiens adulator: omnes isti sic loquentes deierantes .i. diuinantes: et denotantes .i. circumloquentes supple vt non debent. Adducit autem alia exempla dicens: quod Alchidamas manesium inania appellabat animam repletam malorum. repleri enim malicijs est tendere ad vanitatem: visum autem appellabat factum ignei coloris: quia in visu videtur abūdare lux et ignis: et reportationis finis: et putauit fore promptitudinem ipsorum. adeo et Alchidamas reportatiuam finis statuit esse persuasibilitatem orationū. Duppliciter enim quis reportat finem et intentum: vel propter promptitudinem: vel propter persuasibilitatē. Et pauimētum maris obscuri coloris .i. sermonem obscurum. siue sermonem obscuri coloris appellauit pauimentum maris. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Omnia enim hec poetica propter duplationem videntur.**

¶ Dat causam dicti: quia ista sunt impropria dicēs: quod omnia hec propter duplationem .i. propter circumlocutiones videntur esse poetica non rhetorica: vna igitur cā quare est abusio in locutione: est hec quā assignauimus. ¶ Deinde.

¶ **Una quidem igitur causa hec: dico autem vt in linguis: vtputa Lycofron Xersem pelorum virum: et Syrorisus vir: et Alchidimas a carina poesi: et nature atasckbulina: et mētis iram.**

¶ Ponit secundam abusionem: que fit per nomina extranea dicens: quod vna alia abusio fit in linguis .i. in ydiomate extraneo: vt supplet alia littera: vtputa Lycofron Xersem appellauit virum pelorum. i. virum magnum: vt habet alia littera: forte apud grecos extraneo vir pelorus dicitur vir magnus et Syrorisineo quod erat vir: quem homines fictiebant dimittebāt: et Alchidimas nominauit fuit a carina et poesi: quia forte in magna carinat: et in magna copia erat poeticus. Vel forte erat multum iocosus poeta: poesis enim ad ludum vergit: vnde alia littera habet: quod erat in ludis est stultitia: et nare atascbulina appellat in iram mentis nature. Aut atascbalma: vt possumus ex alia littera cōiecturari: idē est quod naturalis cōcupiscentia: que extranee

dicitur ira mentis: concupiscentia enim s3 mentē gturbet nō tñ dicitur ira mentis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Tertium autem adiectiuis vti: aut longis: ut in operationibus: aut spissim positis.

¶ Determinat de abusiōe: que reducitur ad nomina synonyma. Ad cuius euidentiam notandū: q̄ s̄m cōmentatorem in quarto metaphisice synonyma sunt illa: que dicūt vnum t idem super vna ratione pro quo idem est. Omnis enim inutilis adiectio potest reduci ad istam abusionem. ideo tertia abusio hec accipitur s̄m adiectiua. In ponēdo autem hanc abusionem duo facit: quia primo premittit quod intendit. Secundo exequitur de intento. Secunda ibi. (In poesi quidem.) ¶ Dicit ergo: q̄ tertia abusio est vti adiectiuis: aut longis: vt in operationibus: aut spissim positis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In poesi quidem enim decet: lac album si dixeris: in oratione autem hec quidem indecētiora. Hec si sint importuna: arguūt t faciunt im manifestum: quia poesis est.

¶ Exequitur de intento. Et tria facit: quia primo ostendit qualiter t quomodo cōmittitur abusio: si vtamur adiectiuis importunis. Secundo si spissis. Tertio si longius. Secunda ibi. (Ita spissim.) Tertia ibi. (Homines autem.) ¶ Circa primum duo facit: quia primo dicit esse abusionem: si ponantur adiectiua importuna. Secundo probat quod dixerat ibi. (Quoniam maius facit.) ¶ Dicit ergo: q̄ in poesi decet: q̄ aliquis ponat ibi adiectiuum importunum dicendo. lac album: si enim in oratione rhetorica hoc dixerit: videbitur indecens. Addit ex hoc: q̄ adiectiua importuna. i. non inopportuna: si ponantur in oratione: statim arguunt: t manifestum faciunt: q̄ illa oratio nō ē rhetorica: sed poesis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam oportet vti ipsis: transmutat eniz morem: t abducentem facit locutionem: sed oportet coniecturare medium.

¶ Probat tales locutiones non esse rhetoricas. Et tria facit s̄m q̄ tria hic ostendit. Secunda ibi. (Quoniam maius facit.) Tertia ibi. (Non enim vt condimento.) ¶ Prima ratio talis. Oz oportet vti ipsis adiectiuis: sed opportunis: vt spectat ad propositum: sed importunis non. Et est ratio: quia talis locutio transmutat t transcendit moreʒ rhetoricaʒ. t facit locutionem abducentem. i. peruersam. oportet ergo coniecturare mediū vt non omittamus adiectiua opportuna: nec assumamus importuna. Formetur autem sic ratio. Quicquid transuertit morem rhetoricuʒ non spectat ad rhetoreʒ: vti adiectiuis importunis est huiusmodi. ergo tc̄. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quoniam maius facit malum q̄ȝ fortuito dicere. Hoc quidem enim nō hȝ: q̄ bene ăt: hoc aūt q̄ male. Propter q̄d ea: que sunt Alcbidimātis insipida videntur.

¶ Ponit secundam rationem. Oz talis est peior q̄ȝ locutio casualis t fortuita: q̄ nō ē rhetorica: sed huiusmodi est dicta locutio. ergo tc̄. Oz autem loquens per adiectiua importuna faciat maius malū q̄ȝ ille qui loq̄tur fortuito: p3 quia fortuito loquens non de necessitate male loquitur. sed tamen s̄m q̄ huiusmodi non habet: q̄ bene loquatur: sed loquens predicto modo: semper loquitur q̄ male. Et quia talia erant eloquia Alcbidumātis. i. illius poete: ideo videbantur insipida t abusiua. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non enim vt condimento vtitur: sed vt edulio adiectiuis.

¶ Ponit tertiam rationem. Nam adiectiua nō sunt ipsius edulium. vel non se habent vt cibus: vel condimentuʒ. quia sunt quedam adiacentia: t dantia quendam saporem eloquiis: inquantuʒ clarificant quod dicitur. Qui ergo vtitur adiectiuis importunis: vtitur eis ac si essent cibus: t ac si essent substantia locutionis: cum sint condimentum: t adiectiua quedam. Formetur autem sic ratio. Ad rhetorem spectat vti dictionibus vt debet: vt vti cibo vt cibo: t condimento vt condimento: sed hoc non facit locutio continēs adiectiua importuna. ḡ talis locutio nō ē rhetorica.

¶ Ita spissim positis t maioribus q̄ȝ regrant: vt puta: nō sudoreʒ: sȝ umidū: t non ad festa: sed ad eāque festorum solēnitatem: t non leges: sȝ ciuitatū leges legales: t nō cursu: sȝ cursuali anime ipetu. Et non museum: sed naturaʒ obtinens distrahentem solitudinem anime. Et non grossus: sed popularis gratie conditor: t dispensator delectationis audientium. Et non ramis: sed sylue ramis ascendit: t non corpus tenuit: sed corporis pudorem: t honorabile q̄rēs: eamq3 anime concupiscentiam. Hoc autem simul: t duplum: t adiectiuum.

¶ In parte ista determinat de abusione locutionis: que continet adiectiua spissa: vt cum aliquis illam eandem sententiam: quam posset dicere per vnum nomen: dicit per multa. Et duo facit: quia primo dicit talem locutioneʒ eē abusiuam. Secundo dat causam dicti. Secunda ibi. (Quare poema fit.) ¶ Dicit ergo: q̄ ita etiam cōmittitur abusio adiectiuis positis ita spissim t superflue: vt cum maiora t plura ponantur ibi adiectiua q̄ȝ euidentia requirat: vt si quis non diceret sudorem: sed humidum sudorem: superflue ibi additur humidum. Et non dicitur ad festa: sed ad eam solemnitatem: que est festorum. t non leges: sed legales leges ciuitatum: t non cursu: sed cursuali anime impetu. in omnibus his est quedā superflua locutio. Sic etiaz si quis volens dicere museum. i. musam: t scientiam diceret muse: sed obtinens naturam distrahentem sollicitudinem anime: scientia enim naturam perficit: t distrahit a sollicitudinibus aliis. Et si vellemus dicere de aliquo: q̄ est grossus: diceremus q̄ est conditor gratie popularis: t dispensator delectationis audientium. inquantuȝ facit audiētes delectari. Et nō diceremus ramis: sed sylue ramis ascendit: superflue ponitur ibi sylue: t non corpus tenuit: sed tenuit corporis pudoreʒ: t querens eam honorabilem concupiscentiam: que est anime. Cōtinentes enim corpus t anime passiones continent se t obseruāt se a pudoribus carnalibus: t honorabilia querunt: t non cōcupiscunt. Addit autem: q̄ omnia hec sunt simul duplum t adiectiuum: quia in omnibus his sunt duplicantes t circumlocutiōes t adiectiua superflua. ¶ Notandum autē: q̄ sicut in vno t eodem sophismate possunt cōcurrere plures fallacie: sic in vno t eodem vitio possunt concurrere plures abusiōes: ideo vna t eadeȝ locutio potest esse importuna spissa t longa aliter t aliter accepta. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quare poema fit: t ita inmiscebat malicie excessum: propter quod poetice dicentes indecētia: ridiculositateȝ: t insipiditatē faciūt: t obscuritatem

scuritatem

scuritatem propter nugacitatem. Cum eniz co gnoscenti proponuntur: dissoluerunt euidētiā et superintendere.

¶ Dat causam quare tales locutiones nō sunt rhetoricę dicens: q in talibus locutiōibus ē poema. et in eis inueniuntur excessus maliciç propter superfluam locutionez. Talia ergo sunt poetica et cont.nent indecentia: et ridiculositaté.i. abusionem et obscuritatem faciunt propter nugacitatem .i.propter superfluam repetitionem. Quod autem faciant obscuritatem manifestat cum dicit q proponuntur talia cognoscenti et scienti soluunt euidentiam.i.tollunt claritaté reddunt enim locutionem obscuram propter superintendere.i.propter superflue intendere. et si talia dicta sunt obscura cognoscentibus multo magis sunt obscura ignorantibus. Non ergo sunt rhetorica: quia omnino rhetorica os esse clara. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Homines autem duplis vtuntur: cum innominatum fuerit: et cū sermo ē bene componibilis: vtputa: canotribem. tempore demorari. Sed si multū: semper poeticū.

¶ Ostendit quomodo fit abusio per adiectiua longa. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secūdo dat vtilitatem talium elocutionum. Secunda ibi. (Propter quod maxime.) ¶ Dicit ergo: q homines potissime vtūtur duplis.i.circumlocutionibus: et adiectiuis: siue locutionibus longis qū id: de quo loqui volunt fuit innominatū. et potissime si sermo sit bene componibilis: vtputa canotribem: quę est dictio bene componibilis: et hęc dictio contribem significat idem quod demorari per tempus. Et si tale adiectiuum fuerit multum. et in his: quę superflue componuntur: sicut adiectiuis longis: semper est poeticum et abusiuum. Ponit autem et vtitur philosophus in hoc loco adiectiuo: non prout distinguitur contra substantiuum sed pro omni adiectione. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter quod maxime vtilis dupla locutio his: qui tytarabū faciūt: hi minime pbrosi. Lingue aut versificatoribus venerabile eniz et licētiatum. Metaphora aut iambicis his. n. nūc vtuntur: sicut dictum.

¶ Ostendit quibus est vtilis talis locutio dicēs: q locutio dupla.i.longa et replicata vtilis est hisqui faciunt tytarabum.i.his etiam: qui faciunt sermones legales incutiētes terrorem corporibus: et verecundiam animabus ne cōcomittantur illicita. Tales enim non potissime videntur eē probrosi: quia dicunt obprobria malefacientibus. talibus enim vtile est replicare: vt magis timorem incutiant. Addit autem quibus est licitum in talibus dicens: q linguę .i.poeticę quę potissime consistit in locutiōe: et versificatoribus prędictum eloquium est vt venerabile et licentiatū. Versificatores enim sic loquendo metaphoris: aut iambicis.i.transferunt se ad versus iambicos: quia vt dictuz est versificatores vtuntur talibus versibus. Dicebat̄ eniz fuisse q dimiserant versus exametros: et adhęserant iambicis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et adhuc quarta insipiditas in metaphoris fit. Sunt enim et metaphore indecentes. Hę quidem propter ridiculum: vtuntur.n. et fortiores comedie metaphoris. Hę autem ꝑpter vetustatem nimiam: et turgitatem: obscure autem si a longe.

¶ Determinat de abusiōe circa metaphoras. Et duo facit. quia pręmittit primo quod intendit. Et ostendit quot modis fit talis abusio. Secundo determinat de membris diuisionis. Secunda ibi. (Vtputa Gorgias.) ¶ Dicit ergo: q quarta insipiditas fit in metaphoris. Addit autez quot modis fit talis abusio. quia duobus modis. Dupliciter.n. sunt metaphorę indecentes. Primo propter ridiculuz: vt si sint nimis apparenter derisorę. Nam fortiores comędię.i.comędię satyricę: quę sunt fortes et reprehensibiles vtuntur huiusmodi metaphoris nimis apertis et ridiculosis ad reprehendendum: et increpandum alios. Hę autem .i.alio modo sunt metaphorę indecētes: si sunt nimis clausę propter nimiam vetustatem sermonis. hoc est sunt nimis obscurę propter turgitatem.i.propter obscuraz picturam poeticam: et maxime sunt tales: si sunt a longe: et si sumatur metaphora a remotis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Vtputa Gorgias viridia et sanguinea habētia negocia: tu autem hoc turpiter festinasti: et male messuisti: poetice eniz nimis.

¶ Exequitur de prędictis. Et duo facit: quia primo exequitur de metaphoris: quę sunt indecentes: quia sunt nimis apertę. Secundo de his: quę sunt nimis clausę. Secunda ibi. (Et vt Alcbidamas.) ¶ Dicit ergo: q metaphora ē nimis aperta et indecens: vtputa: illa quę dicebatur Gorgias. vt aliquis habebat negocia sanguinea.i.turpia et viridia: quia recenter fecerat illa mala: dicebat ei tu turpiter festinasti: et male messuisti. Ista metaphora erat nimis aperta: forte erat nimis consueta: ideo eam appellat nimis poeticam.i.nimis ridiculosam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et vt Alcbidamas philosophiā superstructuram legum: et odisseyam honestum humane vite speculum: et nullum indicium poesi afferens. Omnia enim hec impersuasiua propter ea: que dicta sunt.

¶ Ponit metaphoras nimis obscuras. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo ponit ea. quę reducunt ad talia ęloquia ibi. (Illud autem Gorgię). ¶ Dicit ergo. q Alcbidamas faciebat metaphoras nimis obscuras: quia philosophiam appellabat superstructuraz leguz: quia structura et adiectio philosophica excedebat editiones legum: ideo erat super leges: et odissyeiam.i. illum hominem honestum. vna alia littera habet Vlyssem honestū appellabat speculum humanę vitę. In talibus eniz dictis non profertur fm poesim aliquod iudicium. i. aliquod ridiculosum. Prędictus enī modus est nimis clausus et philosophicus. Qui eniz bene sunt scientes laborant ad intelligendum: quomodo honestū ē speculum humanę vitę: et est regula humanorum actuum. Addit autem. q omnia hęc sunt impersuasiua propter ea: quę dicta sunt: vt quia sunt nimis aperta: vel nimis clausa: et ideo sunt metaphorica. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Illud autem Gorgie ad hyrundinem: quoniam aduersus volans dimisit superfluū. Optima tragicorꝫ. Dixit.n. tibi turpe o Philomena: alijs quidem enim si fecit non turpe: virginitatez turpe. Bene igitur male dixit dicens: qđ dixit erat: sed non qđ erat.

¶ Ponit quędam dicta: quę propter sui obscuritatem reducunt̄ ad ꝑdictū modū dicēdi. Et sunt duo: quorꝫ primū est: q Gorgias dicit ad hyrūdinē. q volans aduersus ipsum dimisit suꝑfluū.i.dimisit stercora cadere sup eū. Secundus

enim est de superfluo nutrimenti. hoc aũt est obscurũ: q̃a nõ quilibet p superfluũ itelligeret fecẽ fm dcm: sz q dixit optima tragicorũ. i. illa persona: que sciebat optime cõponere tragedias. Nra lra hz turgiorũ: sz littera falsa: vt pz per aliam translationem. Dixit aũt o Philomena. i. o tu q sic vocaris: siquis fecisset que tu fecisti: nõ fuisset ei turpe tibi q dicens virgo: est turpe qd fecisti dicẽs bene. i. recte. Male dixit ei q̃tum ad id: qd ẽ: qr forte fuerat prius mala: que nunc est bona. in talibus. n. locutionibus potest esse obscuritas pp̃ter variationez tpis: qr aliquo. n. tpe aliqua sunt clara: q̃ post tps: variatis negocijs: fiunt obscura.

Est autem ꝛ assimilatio metaphora. differt. n. modicum. Cum eñ dicaẽ. Achilles vt leo fremuit: assimilatio est. Cuz aũt leo fremuit metaphora. Propter ãbos. n. eẽ verisimiles appellauit trãsferens in leonem Achillem.

¶ In parte ista determinat de assimilatione. Et tria facit: qr primo dat dñam inter assimilationem ꝛ metaphoraz. Scdo ostẽdit ad quid est vtilis assimilatio. Tertio adducit multa exempla de assimilatiõe. Secunda ibi. (Utilis autẽ.) Tertia ibi. (Sunt aũt assimilationes.) ¶ Notãdũ aũt: q metaphora large accepta includit assimilationem aliquo tñ mõ sumpta metaphora differt ab assimilatiõe: ideo ait: q assimilatio est quedam metaphora. differt tñ modicum ab assimilatione. ideo ait: q assimilatio est quedam metaphora. differt tñ modicum vna ab alia: qr in assimilatione ponitur vt ꝛ quasi: siquis dicat. Achilles fremuit vt leo: vel fremuit quasi leo: est ibi assimilatio: sz cũ dico. Leo fremuit: ꝛ per leonem intelligo Achillẽ: est ibi metaphora. propter hoc. n. q ambo. i. leo ꝛ Achilles sunt siles. io trãsferimus Achillẽ in leonẽ. ¶ Deinde cuz dicit.

¶ Utilis autem assimilatio ꝛ in oratione. raro autem. Poeticum. n. ferende quemadmodũ metaphore. Metaphore. n. sunt dñtes eodẽ

¶ Determinat de vtilitate illius assimilationis dicẽs: q assimilatio est vtilis in oratione rhetorica: non tñ est freq̃ntanda: sed rara: ꝛ cũ expedit est vsitanda. Frequẽtare tñ assimilationes non est quid rhetoricum: sed poeticum. hẽ enim assimilationes sunt ferende. i. tolerande: sicut ꝛ metaphore. Differũt tñ hec ab illis: sicut dcm ẽ. Illud. n. dicitur toleran: quia permittitur: ꝛ causa necessitatis sustinetur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sũt autem assimilationes: vt puta ad ydreia q̃a similaẽ his: q sũt i vinculis catulis. Illi eñ icidẽtes mordẽt: ꝛ qr idreia soluũt ex vinculis ipm ꝯtingit eẽ seuũ. Et quõ Theodomas assimilabat Alcbidumũ Euxeno geometrizare nescienti. Ex proportionali erat Eusenus ꝛ Alcbidumus geometricus.

¶ Ponit multa exempla. Et duo facit: quia primo ponit dicta exempla. Secundo docet ex assimilationibus facere metaphoram: ꝛ econuerso. Secunda ibi. (Omnes autez has.) ¶ Prima assimilatio est: qr quidam poeta ydreia assimilauit catulis: qr canes mordent eos: qui incidũt cordas: cum quibus ligantur: sic ydreia solutum eẽ ex vinculis contingit esse seuum. i. crudelem contra eos: qui soluũt ipsum. Est. n. ydreia in hoc loco casus accusatiui: qr nomina greca faciunt accusatiuum in an: vel in a: vt ydreiam

vel ydreia. Consequenter tñ dicit. (Et quõ Theodomas) ¶ Ponit secundum simile: quia Theodamas. i. ille poeta assimilabat Alcbidumum Euxeno nescienti geometrisare: qr proportionabiliter Alcbidumus erat quasi Euxenus geometricus. Et forte ideo inoleuit istud prouerbiuz quia Alcbidumus volebat se intromittere de mensura terrarum: cuz non plus sciret de geometria q̃ Euxenus. i. q̃ ille rusticus. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et inde est: q in politia Platonis: qui mortuos spoliant: assimilãtur catulis: qui lapides mordent iacentium non tacti.

¶ Ponit tertiam assimilationem. qr Plato in sua policia assimilabat expoliatores mortuorum canibus. Canes eñ cum aliqui proiciunt eis lapides etiam si non sint tacti a dictis lapidibus: currunt post eos: ꝛ mordent: sic illi cũ nõ tãgant a mortuis: mortuos expoliant. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et ille ad populum: q̃a assimilatur naute forti qdẽ ꝛ surdo. Sunt aũt ꝛ illi ad metra poetarum: qr assimilantur his: qui sine pulchritudine formosi. Hi quidem enim cum efflorũerint dissoluta non similia videntur.

¶ Ponit aliam assimilationem: qr quidam assimilãt quẽdaz populũ naute forti ꝛ surdo. Et forte ideo fecit: qr ppls ille erat magne potentie: sed non erat susceptibilis disciplinẽ. Adducit aliud simile: qr metra poetarũ assimilanẽ formosis sine pulchritudine. Appellanẽ hic formosi sine pulchritudine: qui se formant coloribus: ꝛ formositatibꝰ alienis: qui. n. sic formosi sunt: cũ efflorũit. i. cuz euaporauit ille color appositus: non videnẽ pulchri: sic ẽt metra poetarum cum dissoluentur: non apparent pulchra: io si sententia illa dicaẽ prosaice: delectat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et Periclẽ dicit Samios assimilari ipsis pueris: qui cibos qdẽ suscipiunt: plorant autẽ. Et quasi ad violentos: q similes pinnis. Pinni enim a seipsis deiecti: ꝛ violenti adinuicem pugnantes. Et Demosthenes populuz: quia similis est nauibus nauigantibus.

¶ Ponit aliã assimilationẽ. qr Pericleus dicit Samios. i. illas gentes assimilari ad ipsos pueros: q cũ accipiũt cibuz plorãt. sic forte illi hoies de suis benefactoribus murmurabant. Alia assimilatio est: q violenti superbi sunt similes pinnis. Pinni. n. sunt quedam arbores alte: que vento concusse seipsas deiciunt: sic ꝛ violenti elati per supbiã contra seipsos pugnant. Et Demosthenes assimilauit quẽdam populum nauigantibus: quod forte ideo dixit: qr populus ille erat instabilis. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Et vt Democrates assimilauit rectores nutricibus: que cibum degluttẽtes saliua pueros liniũt. Et vt Antisthenes Cuphisodocũ tenuẽ thuri assimilauit: qr pereptus letificat.

¶ Ponit aliam assimilationem. quia Democrates rhetores ꝛ gubernatores ciuitatum assimilauit nutricibus: que cum pueros cibant maiorem partem cibi deglutiunt: ꝛ de residuo cibi: quod est quasi saliua pueros liniunt: ꝛ mitigant. sic ꝛ principes cum tyrannizant possessiones ciuiũ accipiunt: ꝛ verbis eos mitigant. Et Antisthenes quẽdam hominem: qui vocabatur Cuphisodocus tenuis assimilauit thuri: quia sicut thus combustum ꝛ mortificatum redolet ꝛ letificat: sic ille homo: qr forte malus erat peremptus letificauit populum. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Omnes

¶ Omnes aũt has ⁊ vt assimilatiões: ⁊ vt metaphoras licet dicere. Quare que eis vtiq3 approbate fuerint: vt metaphore dicte palam: q2 ⁊ assimilationes metaphore rõne indigentes.

¶ Docet ex metaphoris facere assimilationes: ⁊ ecõuerso. Notandũ autẽ q̄ metaphora sumit: cum aliqs introducit̃ sub specie alterius: vt si sub specie cęli intelligant̃ principes. Sẽper ergo in metaphora p vno exponitur aliud: s3 assimilatio: vt dictum est: habz fieri: cum aliquid comparatur ad aliũ. ego dicerẽ vt si leo est timẽdus: ⁊ per leonẽ intelligerem Achilem: esset ibi metaphora. sed si dicerem Achiles vt leo est timendus: q2 in hac locutione nõ intelligerẽ vnum per aliud: nõ esset ibi metaphora que est idẽ qđ transformatio. sed est ibi assimilatio ⁊ pportio. Assimilatio ergo est planior: ⁊ minus habz de iproprietate. Cum ergo qcqd dicitur metaphorice: possit dici assimilatiue: ponendo ibi: vt, quasi sicut quę assimilationẽ importãt: semper ex metaphoris possumus facere assimilationes: ⁊ ecõuerso. Duo ergo facit: quia primo dicit: q̄ ex dictis exemplis possumus vti vt assimilationibus ⁊ metaphoris. Secundo dat quãdã regulã generalẽ: fm quã debemus accipere metaphoras ⁊ assimilationes. ibi. (Semp aũt ops.) Dicit ergo: q̄ oẽs has ppositiones: ⁊ oia p̄dicta exempla: licz dicere vt assimilationes: ⁊ metaphoras. igit̃ quęcũq3 metaphore fuerant approbate possum⁹ vti illis: vt assimilationibus. Assimilationes enĩ sunt metaphore indigẽtes rõne i. rõnabiles assimilationes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Semper autem oportet eam metaphoram ex proportionali reassignare: ⁊ alterutra: ⁊ in homogeneis. puta si phiala scutũ bachi: ⁊ scutum congruit dicere phialã martis: oratio quidem igitur componitur ex his.

¶ Dat quãdã vlez maximã. s. metaphoras ad assimilationem: q2 oĩa talia debent sumi ex pportionabilibus: ⁊ ex alterutris: ⁊ ex homogeneis. opz enĩ assimilata alterutra. i. ad se inuicẽ eẽ pportionabilia ⁊ homogenea: vt si phiala sit scutũ bachi: oz q̄ scutũ sit phiala martis. Bachus enĩ est deus vini: potatores enim pro scuto habẽt ciphũ ⁊ potũ: siue phialam: Mars est deus belli. Bellatores autem pro phiala ⁊ pro cipho habẽt scutũ. cõgrue g̃ dictũ est: q̄ si ciphus est scutum potatorũ: scutũ est ciphus bellatorũ. ¶ Epilogat q̄ oratio rhetorica cõponit̃ ex his metaphoris: ⁊ ex his silibus: aliter põt itroduci epilogus ⁊ melius: q2 oratio rhetorica ⁊ assimilatiua cõponit̃ ex his. i. ex proportionalibus ⁊ homogeneis.

Est autẽ principale electionis grecizare. hoc autem est in quinq3.

¶ Postq̃ phs ostẽdit q̄ oratio debet esse ppria: ⁊ q̄ nõ dz esse abusiua: in parte ista ostendit q̄ oratio dz esse cõgrua. Et duo facit: q2 primo in speciali assignat quędã documenta gñalia: quę requirunt ad cõgruitatem eius. ibi. (Totaliter aũt ops.) Circa primũ duo facit: q2 primo premittit modos: qbus cõtingit incongrue loqui. Scdo exeqtur de vno quoq3 mẽbro. Scđa ibi. (Principiũ qdẽ.) Dicit ergo: q̄ principale vitiũ locutionis est grecizare. i. barbalogizare siue cõmittere barbarismũ. Accipit̃ aũt hic barbarismus large put includit solecismũ: ⁊ vicia annexa. huiꝰ autem barbaralogizatio quãtũ ad pńsens fit quinq3 modis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Principium quidem cõiunctionibus si assignet quis vt apte nate sint priores: ⁊ posteriores inuicem. vt puta quedaz requirere. hec quidem: ⁊ ego quidẽ reqrũt: hãc aũt: ⁊ hãc vero.

¶ Exequitur de dictis modis. Ad cuius euidentiã notãdũ q̄ vt dicebat superius. sic in vno ⁊ codẽ argumẽto pñt assignari diuerse fallacię: sic vnũ ⁊ idẽ peccatũ rhetoricũ pot dici abusio: ⁊ incõgruitas: ppter hoc nõ est incõueniens si tangit aliqua: quę videnť esse dicta in locutione insipida: siue in locutione abusiua. Quinq3 aũt facit in hac parte fz q̄ quinq3 incõgruitates ponit. Nam primo ponit icõgruitatẽ sumptã penes cõiunctiões. Scdo penes noia. Tertio penes orationes. Quarto penes genera. Quinto penes numeros. Scđa ibi. (Scdm autẽ.) Tertia ibi. (Tertiũ non dubys.) Quarta ibi. (Quartũ vt Pythagoras.) Quinta ibi. (Quintũ in eo q̄.) Circa primũ duo facit: fm q̄ in cõiunctionibus dupl'r contingit peccare. Primo quantũ ad ordinẽ. Scdo quantũ ad multitudinẽ ⁊ quantũ ad lõgaz suspensionem. (Scđa ibi. (Opz autẽ donec.) Dicit ergo: q̄ prima incongruitas est attendenda quantũ ad cõiunctiones: vt siquis assignat eas prout sunt apte natę quędã enĩ cõiunctiones sunt priores: quę sunt ordinis prępositiui: ⁊ q̃dam posteriores: quę sunt ordinis subiunctiui. vt ille quę dicimus: qm̃ semper pręponit̃ enim: ego quidẽ postponitur. vt hęc dictio quidez. Dicimus enim: ego quidẽ: ⁊ postponitur quidem non pręponit̃: quędã vero coniunctiões reliquũt hanc ordinationẽ: quia pñt pręponi: vt vero put etiam: ⁊ reperiuntur etiaz illę quę sunt ordinis cõmunis. ¶ Notandũ autem: q̄ hic accipitur coniunctio large p oĩbus ptibus orõnis sincathegorematicis: quarũ prima ip pręponitur: sicut prępositiones: quę semper pręponuntur nunq̃ postponunť in ordine partium orationis: exceptis quibusdã partibus: vt mecũ: tecũ: ⁊ cęteris: de quibus nõ sit nobis curę. sic etiam semp pręponunť cõiunctiones p̄positiui ordinis: quędã vero dictiones semper postponũť si g̃ in his nõ seruem⁹ ordinẽ debitũ: peccam⁹. ¶ Dei. tẽ.

¶ Oportet autez donec memoria fuerit respõdere inuicem: ⁊ neq3 longe dependere: neq3 coniunctionem ante cõiunctionẽ assumi preter necessariuz. Raro enim congruit.

¶ Determinat de scđa in cõgruitate. Et duo facit: q2 primo pręponit dictum vitiũ. Scdo manifestat qđ dixerat p exẽplũ ibi. (Ego autem.) Dicit ergo q̄ opz vti coniunctionibus non longis. sed debent respõdere sibi inuicẽ: ⁊ nõ facere longã dependentiã: tñ cuim debet depẽdere cõstructio locutionis donec memoria nostra bene recordeť pręcedentiũ ⁊ sequẽtiũ: ⁊ sciamus. quę cũ quibus sunt cõstruenda ⁊ nõ debemus ponere cõiunctionẽ ante cõiunctionez nisi raro: vt qñ est necessariũ: sed pręter necessariũ nõ est fiendum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ego autem: qm̃ mihi dixit. Uenit eniz Cleõ deprecans: ⁊ dignificans: ambulabã recipiẽs eos. In his enim multe coniunctiones p̄misse sunt ante respondẽdam coniunctionẽ. Si aũt multum q̄ in intermediuz fiat eius qđ est ambulabam obscurũ. Unũq̃dq3 itaq3: qđ quidẽ bene in coniunctionibus.

¶ Manifestat qđ dixerat p exẽplũ: vt si quis diceret: Ego autẽ qm̃ Cleon venit: ⁊ dixit mihi dignificans ⁊ deprecans me: ⁊ ãbulabã recipiẽs ipsos: in his enĩ locutionibus multę locutiones p̄misse sũt ante cõiunctionẽ respondendaz. i. dest anteq̃ deueniat̃ ad verbũ: qđ debz cõiungi ⁊ respõdere suo noiatiuo. Nã in dicta locutione: ego cõstruit̃ cũ ambulabã: ⁊ tñ inter illa duo sunt multe cõiunctiões ⁊ par

ticule intermisse. Ideo subdit: quod si sit multum intermedium inter hanc dictionem ego et ambulabam: est obscurum eloquium: obscuram enim locutionem facit nimius recessus a proprio verbo: unumquodque ergo in orationibus ordinandum est bene secundum debitas coniunctiones. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Secundum autem propriis nominibus dicere et non ambientibus.

¶ Determinat de secunda incongruitate: quia nos debemus uti nominibus propriis: et non circumstantibus multa. Incongrua enim sunt talia: que reddunt locutionem obscuram. ¶ Dei. etc.

¶ Tertium non dubiis: hoc autem si non contraria velint: quod quidem faciunt cum nihil quidem habeant dicere: fingunt autem aliquid dicere. Tales enim in fictione dicunt hoc.

¶ Determinat de tertia incongruitate: et duo facit: quia primo ponit incongruitatem ipsam. Secundo exponit quod dixerat per exemplum ibi. (Ut puta empedocles.) Dicit ergo quod tertium congruitatis genus est quod non utantur dubiis orationibus: quia utendo dubiis committimus incongruitatem. Hoc autem .i. dubium orationis non dubie sint. si non velint contraria quam appareant dicere: sed si contraria apparent dicere quam velint: tunc sunt dubie: quoniam dubitare faciunt homines: ergo nihil habent dicere: et nesciunt quid dicunt: propter quod tales fingunt dicere aliquid: fingendo hec eloquia dubia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ut puta Empedocles. Simulant enim per circuitum: cum sit multus: patiuntur auditores.

¶ Exponit quod dixerat per exemplum: ad cuius evidentiam notandum quod tam in agibilibus quam in speculabilibus homines propter ignorantiam loquuntur dubia. Doctrina enim prudentum est facilis: et signum omnino scientis est posse docere: sed cum homines ignorant veritatem: vel loquuntur dubia: que omni intellectu carent: vel dicunt dubia: que possunt trahi ad diversos intellectus: sicut in agibilibus contingit. Quia cum isti divinatores quid sit fiendum enunciant: nunquam debent aliquid determinare: quia veritatem futurorum nesciunt. Duo ergo facit: quia primo dicit quomodo contingit loqui dubia in speculabilibus. Secundo in agibilibus. Secunda ibi. (Quod quidem multi.) Dicit ergo: quod aliqui loquuntur dubia speculabiliter: sicut empedocles simulabat se loqui scientifica faciens eloquiorum circuitum: et quia multas circumlocutiones proferebat: licet nihil determinate diceret: patiebantur tamen auditores credentes ipsum bene dicere. ¶ Deinde cum d.

¶ Quod quidem multa divinatoribus. Cum enim dixerint dubia coambiunt. Charosius Alencum transierit: magnum principatum dissipabit.

¶ Ostendit hoc idem contingere in agibilibus. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo dat causam dicti. ibi. (Et quia universale.) Dicit ergo quod multi patiuntur hoc idem a divinatoribus: cum non dicant nisi dubia. Isti enim divinatores nihil certum dicunt: sed in quadam confusione et universalitate divinant. Dicunt enim: cum Charosius .i. cum ille dominus: vel ille alius dominus Alen transierit: magnum principatum dissipabit: nunquam tamen determinant: quando istud debet esse. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quia universaliter minus est peccatum per genera negocii: dicunt divinatores pertinget utique quis et magis utuntur divinationibus paria aut imparia dicentes magis quam quot habent: et quam erit: quot et quando: propter quod veraces non determinant unquam omnia itaque hec similia. Quare si non tale alicuius gratia: fugiendum.

¶ Dat causam dicti: quare sic universaliter loquuntur divinatores dicens quod hoc contingit: quia in generali minus homo decipitur aliquando quam quererent ab eo: quod divinaret de aliquo numero: et ille responderet in universali quod esset par: vel impar: quam si responderet in particulari: quod esset tot quot erant. Sic etiam nos minus comprehendimur in mendacio: si dicimus quod erit: quam si diceremus: quando hoc esset. Ideo vates et prophete gentilium siquam rem prognosticabant: ne comprehenderentur in mendacio: non determinabant tempus. Addit autem: quod omnia ista sunt similia .i. omnia talia eloquia sunt dubia. Ideo per se sunt fugienda. Possunt tamen tollerari alicuius necessitatis gratia.

Quartum ut Pythagoras genera nominum dixit: dimisit masculina: et feminina: et instrumentalia. Oportet enim assignare: et hec recte hec progressa: et allocuta recedit.

¶ In parte ista determinat de quarto modo incongruitatis dicens: quod quartus modus est ille quem committebat Pythagoras: qui dimittebat genera nominum masculina: feminina: et instrumentalia: et neutra. ut sonat alia littera. Iste modus incongruitatis quantum in locutione est discordantia generum: unde ille dimittebat genera: quia non curabat de incongruitate generum. Ideo subditur: quod hec .s. genera oportet signare recte: ut loquendo de muliere loquantur in feminino genere. non masculino: hec est progressa et locuta recedit. ¶ Dei. etc.

¶ Quintum in eo quod multa et pauca: et unum recte nominare: advenientes autem verberabant me.

¶ Dicit quod quintum genus incongruitatis est secundum numerum: quia multa debemus nominare ut multa et pauca: ut unum aut de multis debemus dicere in plurali dicendo advenientes verberabant me. ¶ Notandum autem has quinque incongruitates sic posse accipi: quia omnis incongruitas vel sumit originem ex significatis vel ex modis significandi. Si ex significatis dupliciter: quia huius significatum vel est simplex: ut dictio: vel compositum: ut oratio. Si est simplex: hoc etiam est duplex: quia vel est sincathegorica .i. consignificativa. Unius sunt adverbia coniunctiones et cetera talia. et secundum hoc sumitur primus modus incongruitatis et talia non assignamus ut debemus. Si vero huius dictio sit significativa: sic sumitur secundus modus incongruitatis: quia non utimur propriis nominibus. ¶ Notandum autem: quod hic loco nominis ponitur quelibet pars significativa. sicut in ipso modo per coniunctionem intelligebat quelibet pars consignificativa. Ipsa enim verba secundum se sumpta nomina sunt: et participium pro nomine ponitur: quia partem capit nominis partemque verbi. Si vero huius significatum sit compositum: sic sumitur tertius modus: qui dicitur ex eo quod loquimur orationes dubias. Tres igitur sumuntur modi penes significata. duo vero alii accipiuntur penes modos significandi. Ad modos autem significandi reduci possunt omnia accidentia tam nominis quam verbi. Unius autem accidentia pertinentia ad modos significandi: vel sunt ea: in quibus distinguitur nomen a verbo: ut masculinum et femininum: et cetera genera: et sic accipitur quartus modus: qui sumitur penes discordantias generum: vel in huius accidentibus: convenit nomen cum verbo sicut numerus singularis et pluralis. et sic est quintus modus: qui accipitur penes discordantias numerorum. ¶ Deinde c. d.

¶ Totaliter autem oportet facile legibile esse quod scriptum est: et facile edissenibile. Est autem idipsum quod quidem multe coniunctiones non habent: neque que non facile punctare: sicut ea: que Eraclit. Id enim quod Eracliti puncta est laboriosum: quia immanifestum est utro: adiaceat ei: quod posterius: aut ei: quod prius: ut puta in principio ipsius libri: aut enim sermonis operum semper imperspicaces homines fiunt. Jun-

ctū enim id: qd̄ est semꝑ: cū quo punctādum.

¶ Dat quedā documenta gn̄alia ad cōgruitatē. Nam locutio congrua ꝛ clara tria habere debz. Primo debz esse bene distincta ꝛ punctata. Scd̄o debz esse bene ordinata. Tertio debz esse bene constructa ꝛ cōnexa. Tria ergo facit: qꝛ p̄mo ostēdit ꝙ cōmittitur incōgruitas si nō sit oratio bene distincta ꝛ punctata. Scd̄o si nō sit bn̄ ordinata. Tertio si nō sit bene ꝯnexa. Scd̄a ibi. (Adhuc h̄ faciūt.) Tertia ibi. (Obscura autē si nō.) Dicit ergo: ꝙ oratio scripta debet esse facile legibilis: ꝛ faciliter edissenbilis. idest declarabilis ꝛ intelligibilis. Iste aūt modus locutionis: q nō est facilis ꝛ apertus: est ille: in quo nō sunt multe locutiones. i. non sunt ibi tot cōiunctiones: quot requirit locutio: ꝓpter defectū enī eorū non est facile punctare. Huiꝰ erant dicta Eracliti: que laboriosum erat punctare: ꝛ non erat manifestū. vtrū dictio adiaceret: ꝛ copularet̄ ei: qd̄ posterius: vel ei quod prius. nam in principio libri sui dixit Eraclitus: ꝙ sermonis oportani semꝑ in ꝓspitate sunt homines. In huius enim locutione ꝓpter defectū cōiunctionis incertū est: cū quo sit punctandū semper. vtrū cū oportuni: vel cum prosperitate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc hoc faciūt soloecizare ꝛ reassignare qdē: si nō adiūgas ambobus congruit: vtputa aut sonum: aut colorem. hoc quidez vidēs nō cōmune: hoc autem sentiens cōmune.

¶ Ponit scd̄am incōgruitatē: que cōtingit ex defectu ordinis: ꝙ enim nesciamus que dictio cū qua sit coniungēda: dupl'r pōt contingere. Primo si oratio sit male ordinata: vt dicitur nunc. ideo aīt: ꝙ adhuc facit soloecizare: ꝛ reassignare: siue copulare indebite dictiones. si orō sit inordinata: vel si nō adiungas ambobus: qd̄ congruit: vtputa siquis diceret: sonum aut colorem: hoc quidem videns hoc aūt sentiens. Nam cū sentire sit quid cōmune ad sonū. ꝛ colorem: licz videre non sit quid cōmune: incertum est. vtrum sentire debeat referri ad sonū: vel ad colorē. ¶ Dein. c. d.

¶ Obscura autem si non apponēs dixeris mēsuris multa itermedia: vtputa. Facturꝰ. n. erā multa: cum disputassem cum illo: hec ꝛ illa sic progredi: sed non debebam enim cum disputassem: deinde hec: ꝛ sic fiebant.

¶ Determinat de tertia incōgruitate sumpta penes compactionē. Orō eniz bene debz esse cōpacta: ita ꝙ inter nomē ꝛ ꝓpriū verbū nō debēt esse multa intermedia. Ideo aīt ꝙ obscura est oratio. si nō apponēs. i. cōiungens appositū supposito: si nō ꝑcipale verbū ꝓprio nomini: sed eis ꝛ inseris. vtputa siquis diceret. Facturus eni eraz multa. tū cū disputassem cū illo: ꝛ narrat hec: ꝛ illa que disputabat: ꝛ sic progredit̄ recitādo magnā hystoriā: ꝛ postea addit. sed nō debebā. Ista oratio est obscura: qꝛ inter facturus: ꝛ debebā: qd̄ est proprīū verbū eius: sunt multa intermedia. Addit aūt: ꝙ cū dicit eraz aliqd̄ facturus. Deinde subdit hoc: ꝛ hoc: que d̄bebat facere: ꝛ qualiter illa fiebāt: Et postea addit vtrū velit illa facere: vel nō. Hec etiā locutio est valde obscura: qꝛ īter nomē ꝛ v̄bū multa īserunt̄.

Ad dilatationē aūt locutōis faciūt hec ratione vti pro nomine. vtputa non cursum: sed planum ꝙ ex qualis medio: ad abbreuiationem autē cōtrariū pro ratione nomen.

¶ Postq̄ ph̄s determinauit de elocutione quātū ad dispositionē eius. hic aūt in parte ista determinat de ea quātū ad ornatum ipsius ornatus autē locutionis potest attēdi in tribus. Primo quantū ad dilatationē: vt ꝙ sit breuis: ꝛ longo modo debita. Scd̄o quantū ad decentiam: vt ꝙ sit decens ꝛ cōueniēs auditoribus: ꝛ loquentibus: ꝛ etiam rebus: de quibus est ista locutio. Tertio huius ornatus attendi pōt quantū ad cursum ꝛ consonantiā. quod facit ad quandam locutionis venustatez: quā appellat ph̄s sonā. Tria ergo facit: qꝛ p̄mo determinat de ornatu locutionis quantū ad dilatationē. Scd̄o quantū ad decētiā. Tertio quantū ad venustatē ꝛ cōsonantiā. Scd̄a ibi. (Sine quātū ad armoniā.) Tertia ibi. (Decentia aūt.) Quarta ibi. (Sonā aūt.) Circa primū quattuor facit: sm̄ ꝙ quadrupliciter docet dilatare ꝛ abbreuiare locutionē. Scd̄a ibi. (Et nō annectere.) Tertia ibi. (Et cuz cōiunctione: ꝛ illō autumatn.) Circa p̄mū duo facit: qꝛ p̄mo dat regulā ipsā. Scd̄o ostendit qūo ea sit vtendū. Scd̄a ibi. (Et si turpe.) Dicit ergo ꝙ ad dilatationē locutiōis facit: ꝙ ꝓ noīe vtamur ratione. i. diffinitione: ꝛ loco circuli ponamus superficiē planā: a cuius medio linee ducte ad circūferentiā sunt equales. Si vero volumus abbreuiare facimus cōtrariū vt pro rōne ponamus nomē. Sic eni abbreuiabimus sermonē: qꝛ diffinitio datur per noīa. diffinitū vero significatur vno nomine. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et si turpe: aut indecens siquidem in ratione sit turpitudo nomen dicere. Si autē in noīe ratiōe: ꝛ metaphoris manifestare: ꝛ adiectiuis: cauere igitur id poeticum. Et id quod est multa facere: qd̄ quidem poete faciunt ex vno existente portu: tamē dicunt ad portus achaicos ꝛ protracte multarū ianuarū aperte porte.

¶ Ostēdit quādo debemus vti: ꝛ quādo non. qꝛ si turpitudo: ꝛ indecentia a diffinitione debemus vti noīe: qū vero ipsuz nomē est turpe a diffinitione: vt per metaphoras: ꝛ per quedaz adiacentia debemus illud manifestare. ita tn̄ ꝙ caueamus nobis: ne incurramꝰ in id: qd̄ est poeticū: ꝛ ꝙ plures faciamus metaphoras q̄ decet: qd̄ poete faciunt: vt enim ampulosa loquet̄: loquit̄ de vno: ac si loqueretur de pluribus: ꝛ vno existēte portu illius ciuitatis. dicit ad portus achaicos: ac si multi essent portus: ꝛ illi dicunt protracte porte multarū ianuarū. i. apertione eniz intelligitur protractio. Cuz ergo porta h̄ns multas ianuas. i. habens multas particulas: cum aperitur de necessitate protrahit̄ ociose. q̄ ꝛ poetice ibi addit̄ protractio. ¶ Deīde cū dicit.

¶ Et non annectere: sz vtrilibet vtrūlibet ipsiꝰ vxoris eiusqz nostre. Si autem breuiter cōtrarium ipsius nostre vxoris.

¶ Dat scd̄m modū dilatationis ꝛ abbreuiatiōis: qꝛ si volumus dilatare: nō debemus cuilibet mēbro annectere alteram partem: sed vtrilibz annectat̄ vtrūlibet: vt si duo homines se diligerent: siquis vellet dilatare sermonem: diceret tua sunt mea: ꝛ mea sunt mea ꝛ tua. Ideo cuz aliquis de amico suo loquit̄: ait ipse dn̄s ipsius vxoris ꝛ nostre: ꝛ sic etiā econuerso: dica possemꝰ sumꝰ domini vxoris nostre: ꝛ vxoris eius. Si nollemus abbreuiare: adderemus: cuilibz mēbro alterū membrū: ꝛ nō vtrūqz. dicendo: amicus noster est dn̄s ipsius vxoris nostre: ꝛ nos sumus domini vxoris eius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et cum coniunctione dicere. Si autem breuiter sine coniunctione quidem: non autez nō copulata: vtputa progressus ꝛ allocutus progressus alloquebar.

¶ Dat tertiū modū ampliationis τ restrictionis dicēs: φ si volumus dilatare sermonē: debemus proferre cū coniunctione: si abbreuiare sine cōiunctione: qꝛ oratio: que nō est nisi copulata .i. que est copulata: est lōga: vt puta si dicerē. Progressus τ allocutus: sed si proferat̃ sine copula est breuior dicēdo. Progressus alloquebar. ¶ Dei. c. d.

¶ Et illō Antimachi vtile: de quibus nō habet loqui: qō ille facit sup Rhecinussuz φ ē quedā regio ꝑflabilis: τ modicus: τ altus locus. Crescit enim sic in infinitum.

¶ Ponit quartū modū dilatationis. τ duo facit: quia ꝑmo ponit dictū modū. Scdo dicit ipsum adaptabilē ad bona τ mala. Scda ibi. (Est autem hoc.) Dicit ergo: φ ad dilatandū sermonē vtile est illud Antimachi loquēdo .i. ordinando sermonē nostrum pro negatiua: ille enī Anthimacus sic faciebat: cum loquebat̃ super Rhecinussum .i. illam regionem dicendo: φ erat quedaz regio perflabilis. idest ventosa non quieta: τ erat locus modicus .i. non magnus: τ altus .i. nō imus. Ista eni hec dicta affirmatiue: debēt exponi negatiue. Or aūt affirmatiue dicta sunt: culpa est translationis. Addit aūt: φ iste modus augmenti crescit in infinitū: in infinitū eni possumus dilatare sermonē describendo aliquid negatiue. Infinita eni possunt remoueri ab eodem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Est autem hoc τ in bonis τ in malis qūo nō se habet vtroqꝫ enim modo sit vtile.

¶ Ostendit hunc modū esse adaptabilē bonis τ malis. Et tria facit: quia primo facit qō dictuz est. Scdo qō dixerat probat per signū. Tertio ostēdit: in quibus acceptat̃ talis modus. Scda ibi. (Unde τ noia.) Tertia ibi. (Acceptat̃ enim.) Dicit ergo: φ describere aliquid qūo non se habet idest ostendere aliquid negatiue est adaptabile in bonis: τ malis: vtroqꝫ eni mō .idest quocunqꝫ modo fiat: hoc sit vtile. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Unde τ nomina poete fecerūt non concordatam τ non lyratam melodiam ex priuationibꝰ eius addiciunt.

¶ Manifestat qō dixerat per signuz. Nā φ manifestatio negatiua possit eē bona τ mala: signū est φ poete: quoruz est laudare τ vituperare: τ facere comedias τ tragedias: ipsi fecerunt noia priuatiua. Manifestant enīz aliquid per priuationē dicēdo melodiā aliquā esse nō ꝯcordatā: non lyratā. In talibus eni addiciunt manifestationē in priuationibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Acceptat̃ eni hoc in metaphoris dictū ꝓportionalibus: vtputa dicere: tubam esse melodiam non lyratam.

¶ Ostendit in quibus est bene acceptabilis talis modus: τ hoc dictum acceptans in metaphoris ꝓportionabilibus Si enīz aliquid negatiue manifestare volumus: ꝓportionabiliter debꝫ hoc fieri: vt si volumus ostendere quid sit tuba: dicemꝰ φ est melodia nō lyrata. Lyratū eni est aliquid ꝓportionatū melodie: stulte eni diceret̃ tuba melodia non sua. Suaue enim τ inconsonale non sunt differentie proportionales melodie.

Decentiam autem habebit locutio si passiōis illatia ſm aliqd sit τ moralis: τ rebꝰ subiectis ꝓportiōalis.

¶ In parte ista determinat de decētia orationis. Et duo facit: qꝛ ꝑmo distinguit modos decēt̃e. Secūdo determinat de vnoquoqꝫ membro. Scda ibi. (Or autē ꝓportionales.) Oro autem comparat̃ ad tria. scꝫ ad dicente a quo est: τ ad auditorem ad queꝫ: τ ad res: de quibus est. Triplicē ergo decentiā pōt hr̃e oratio. Nam respectu auditoris habꝫ decētiam. si sit ſm aliquid passionū illatiua: respectu dicentis habet decentiā. si sit moralis: respectu vero rerū hꝫ decentiā: si sit rebus subiectis ꝓportionalis. ¶ Deīde cuz dicit.

¶ Ꝙ ō aūt ꝓportiōales: si neqꝫ de ingētibus viliter ipꝫ dicat̃: neqꝫ de rebꝰ leuibꝰ venerabilr̃. neqꝫ sup vilia noia dicat̃ ornatus. Si autem nō: comedia apparet: velut facit Cleophon. Silr̃. n. qdā dixit: ac si diceret: honorabil' ficꝰ.

¶ Determinat de vnoquoqꝫ membro: ſꝫ φ tria membra premiserit. Primo eni determinat de decētia orationis respectu rerū: que fit per ꝓportionabilitatē. Scdo respectu auditoris: que fit per passiones. Tertio respectu dicentis: que fit per mores. Scda ibi. (Illatiua autem passionis.) Tertia ibi. (Et moralis autē.) Dicit ergo: φ decentia orationis quantū ad ꝓportionalia fit. si sermo sit ꝓportionatus rebus: quare de ingentibus .i. de arduis nō debemus loqui viliter τ immunde: vt sonat alia lr̃a: τ de leuibus non debemus loqui venerabiliter. Naz super vilia noia nō dꝫ dici ornatus: qꝛ si hoc non fiat: apparebit ibi comedia .i. erit locutio poetica: sicut Cleophon faciebat: qui de vilibus loquebat̃ sublimiter. Et similr̃ quedā mulier volēdo loqui de vilibꝰ: vt de ficubꝰ dixit: honorabilis ficus. ¶ Dei. c. d.

¶ Illatia aūt passiōis siqdē sit ꝯtumelia: irascētis locutio. Si aūt ipia τ turpis: moleste ferēdo: τ verēdo etiā dicere. Si aūt laudabil' hylariter. Si aūt mirabilis miserabilr̃: τ in alijs aūt silr̃.

¶ Determinat de scdo membro: τ duo facit: qꝛ ꝑmo facit qō dicm̄ est. Scdo mūifestat qō dixerat. Scda ibi. (Persuadet autē.) Dicit ergo φ oratio hꝫ decentiā ex parte auditoris: si modo debito sit passionis illatiua: vt si homo loquitur de contumelijs: loquit̃ modo irascitiuo. Si loquit̃ de impijs ac turpibꝰ: loquit̃ ac si huius dicta inferent sibi molestiam. τ ac si verendū esse dicere talia ꝓpter abhominationem. Si aūt loquit̃ de laudabilibus: loquit̃ hylariter de miserabilibus miserabilr̃. τ in alijs similr̃: qꝛ semꝑ debet se conformare passionibus: ad quas vult inducere auditores. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Persuadet aūt negociū τ ꝯueniēs elocutio paralogizatur enī taꝫ anīa q̄ꝫ uera dicere: qꝛ in talibus se habēt: vt putent: τ si non se haberēt qūo qui dicit negocia ita se habere.

¶ Manifestat qō dixerat ostendens talem modū esse decentem τ competentē rhetoribus rhetor eni intendit persuadere τ aggenerare fidem τ credulitatez in alio. Deinde facit ſm φ duplr̃ probat φ per predictū modū aggeneratur fides: τ credulitas in alio. Scda ibi. (Et simul compatitur.) Dicit ergo: φ cōueniens locutio persuadet negociū idest reddit auditorē magis credibilē paralogiçatur enīz anima auditoris tanq̄ꝫ si loquēs vera diceret: qꝛ in talibꝰ dato φ sic se non haberent negocia: vt loquens dicit: auditores tamē ita se habent: vt putent ita se habere negocia: quo modo se habꝫ ille: qui dicit ea. Sicut enīz loquens se habꝫ in dicendo miserabiliter: sic auditores credunt vera esse miserabilia: que proponit: iudicant eni de dictis ſꝫ φ credunt esse passionatā faciē dicentis. ¶ Deīde cuz dicit.

¶ Et simul cū patit̃ qui audit semper ei: qui loquitur passionaliter: τ si nihil dicat: ꝓpter qō

mala

multi stupefaciunt auditores tumultuantes.

¶ Adducit secunda rationē: q̄ homo passionatus inclinatur vt credat sm̄ passionē predominantē in ipso: et q̄ audiēs semp̄ compatit̄ ei qui loquit̄ passionate: dato q̄ loquens nihil dicat: et nesciat persuadere: eo tn̄ ipso q̄ passionabilr̄ audiens compatitur sibi: et inclinatur: vt credat que ꝓponit. Qr̄ autē modus loquēdi iducat hoies ad passiones pz: quia multi tumultuantes ex ipso tumultu stupefaciūt auditores inducēdo eos ad passiones stuporis ad quā iducti magis credunt qd̄ dicit̄. Est ergo decenter se conformare passionibus. qr̄ reddūt homine credutum: vt duplr̄ ostensum est. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et morales hec autē que ex signis ostensio assequit̄ vnicuiqz gn̄i et habitui: que congruit.

¶ Determinat de tertio mēbro: et duo facit: qr̄ pmo pmisit qd̄ intēdit. Scd̄o exponit qd̄ dixerat. ibi. (Dico autē.) Dicit ergo: q̄ decentiā hz oratio ex parte dicētis: si sit moralis. Huius autē ostensio fit ex signis: vnicuiqz enim generi et vnicuiqz habitui congruunt quedam signa p̄ que dicens pōt ostēdere se esse illius gn̄is: et illius moris. siue illius habitus: si signa proferat cōgruentia illi habitui: et illi generi. Est aūt ista decentia vtilis: quia non sufficit auditorem passionare: et sermonē ꝓportionalē rebus dicere: sed requirit̄: q̄ ipse dn̄s ostendat se per signa: q̄ sit boni moris et boni habitus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dico autē genus qdē sm̄ etatē puer: aut: vir aut senex: et mlier: aut vir: aut latro: aut Thessalus. Habitus autē sm̄ quos qualis: quis vita. non eni sm̄ oium vite habitus quales quedā. Si igitur facere morē: neqz similiter rusticus velqz: et eruditus dicat.

¶ Manifestat qd̄ dixerat: et duo facit: qr̄ pmo ostendit: q̄ diuersis generibus. et diuersis moribus cōpetunt diuersa signa. Scd̄o dat quasdā regulas gn̄ales vtiles ad cōem talem decentiā. Scd̄a ibi. (Patiunt̄ autē aliquid.) Dicit ergo: q̄ genus hoium appellat̄ sm̄ etatē ipsorū: vel sm̄ sexum. Nam puer: vir: et senex differunt sm̄ etatē: mulier et vir sm̄ sexum. vel diuersitas generis pōt sumi sm̄ regiones: sm̄ q̄ Latro .i. ille homo est vnius regiōis: et Thessalus pōt referri ad diuersitatē progenitorū: qr̄ aliquis est nobilis sm̄ genus: aliquis nō. Subdit autē q̄ habitus appellāt̄ sm̄ quos aliquis est qualis. idest est bonus vel malus sm̄ vitam: qr̄ nō sm̄ omnē habitū vite sunt boni. ergo sz diuersitatem: et diuersitatē generis insurgunt diuersi mores. Si igitur volumus facere: et ostēdere morē per signa: quia ille: qui est alius genere: habitū et aliū morē hz: qr̄ non eadē. Nec similr̄ dicit: qui est rusticus genere: sicut q̄ est eruditus et nobilis: si volumus ostēdere esse eruditos: debemus sic viuere vt eruditi viuūt. Tunc enim locutio nostra habebit decentiā ex parte dicentis: et erit moralis: si ex hiis: que loquimur ostendimus nos esse boni moris.

Patiuntur aūt aliquid auditores et illo: quo pro tpe vtūtur sermonū scriptores. Quis enim non nouit que omnes sciunt. Confitetur eni audiens erubescēs quū participet quoquidem: et alij omnes.

¶ In parte ista inducit quedā gn̄alia passibilia adaptari ad diuersas decentias. Et duo facit: qr̄ pmo facit qd̄ dictū est. Scd̄o specialr̄ nos istruit quomodo nos debemus habere in sermonibus passionalibus. Scd̄a ibi. (Adhuc aūt a proportionibus.) Circa primū duo facit sm̄ q̄ duo documēta ꝓponit. Primū est. q̄ pro loco et tēpore debem' loqui admiratiue. Scd̄m est: q̄ debemus loqui audacter Scd̄a ibi. (Oportūe autē.) Dicit ergo: q̄ si loquimur admiratiue pro illo tēpore: auditores patiunt̄ aliqd. Unde et scriptores sermonū. idest poete: qui cōponunt sermones vtunt̄ admiratione pro illo tēpore: quo volunt passionare auditores. Ondit aūt quid est sermo admiratiuus: et quō per talem sermonē passionat̄ auditor. Nā siquis admiratiue diceret: quis nō nouit hec: que omnes sciūt: tūc passionatur auditor: et erubescens ꝯfitetur se credere: et scire illa quatenus participet eo: quo oēs alij participant: verendū est eni eū carere: qd̄ omnes habent. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Oportune aūt aut iportune vti cōe ē oium speciē. Hebos aūt in excessu: aut q̄ tumultuatur. oportet eniz seipsum sibi conformare. Uidetur enim verū esse: quoniaz non latet loquētem quod facit.

¶ Dat scd̄m documentū dicens: oportunū esse vti eloquio importune .i. audacter: tēpore eni oportuno debemus audacter et iportune loqui. hoc eniz est cōmone oium specierū: et omni speciei: et omni decentie: qr̄ in omni excessu cū aliqs tumultuat̄ .i. cū audacter loquit̄: habz ibi esse hebos idest cōgruentia. Ut aūt ex audacia tēpore oportuno cōsurgat cōgruentia patz. qr̄ opz hoiem seipsum cōformare sibi audacter loquēdo: qr̄ tūc videt̄ esse verū qd̄ dicit: qr̄ non latet loquentē qd̄ facit .i. qd̄ dicit. Que eniz audacter loquimur: videmur illa scire: ꝓpter qd̄ videmur illa loqui quia potissime vera dicimus ea hic que scimus: et nō latet nos ignorantia eni cū aliter vera dicit. Si ergo audacter vera loquamur: videmur habere scientiā eorum: que dicimus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc aūt a proportionibus quidē non oibus simul: vti ita eni subripitur auditor. Dico autem. puta si nomina non dura: sicut et non voci: et faciei et congruentibus.

¶ Docet quomodo nos debemus habere in sermonibus passionalibus. Et duo facit: qr̄ pmo ondit quō debemus nos habere: cū auditores sunt ipassionati sm̄ q̄ sunt ipassionati. Scd̄o put sunt in passionato eē. Scd̄a ibi. (Et tūc habuit.) Circa primū duo facit: quia pmo pmittit congruentiā ipsam. Scd̄o manifestat qd̄ dixerat. ibi. (Si aūt non.) Dicit aūt: q̄ anteq̄ auditores sunt in passionato eē: si volumus eos passionare: nō debemus vti simul oibus ꝓportionalibus. que possunt eos passionare: qr̄ si hoc fiat: auditor subripit̄ .i. deberat̄: et nō suscipit sermonē. vt puta si nomina sint dura: talia non debent proferri voce molli sed facie hylarius reputet ficticium: quod dicit̄: sz et cōgruentibus debēt admiscere: ne obstupescat auditor. Duo ergo sunt attendenda cū proferimus passionalia: vt cum dicimus dura: quia debemus proferre dura facie: et dura voce. Scd̄o debemus ea ꝓportionare cōgruentibus proportionibus: vt nō simul proferamus eane deberetur auditor. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si autē non manifestū sit vnūqdqz qd̄ est. Si vero hoc quidē: hoc vero nō latebit: faciet idez. Si igitur molia rigide: et dura suauiter dicantur: impersuasibile fit.

¶ Manifestat quod dixerat. cōtinuet̄ ergo sic. Ita dixi q̄ dura non debent dici moli voce et moli facie: qr̄ si hoc nō fiat vnumqdqz erit manifestū sm̄ q̄ est. idest ex modo

dicendi non aggenerabit fidem: et ex dicente non preualebit quam secundum quod est in se. imo forte minus. ¶ Notandum autem quod idem sermo prolatus ab uno propter modum dicitur magni valoris: prolatus ab alio videtur parum. Tunc ergo facit homo valere sermonem etiam vilem: cum illum taliter pronunciat quod latet vilitas eius: et videtur magni ponderis ex modo dicentis. Ideo subdit: quod si hoc. durum proferatur dure. hoc vero. idest molle proferatur non dure: facies idem quod intendis: et persuadebis: et latebit virtus illius sermonis: quod creditur maioris virtutis quam sit. Ideo subdit: quod si mollia rigide et dura suauiter dicantur: impersuasibile fit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nomina autem dupla: et adiectiua plura et extranea maxime congruunt loquenti passionabiliter. Indulgetur enim irato malum manifestare prolixe: aut immensum dicere.

¶ Dat scdam cognitatem: quia cum volumus passionare alios debemus loqui per nomina dupla rei reiterando sermonem nostrum: addendo plura: et extranea: quia passionabiliter potissime congruit loqui magna et extranea: et est ratio: quia indulgetur irato manifestare malum prolixe: et dicere immensum. i. excedere aliquo modo in loquendo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et cum habuerit iam auditores: et fecerit extra se inuehi: aut laudibus: aut vituperijs: aut ira: aut amicitia: velut et Isocrates facit in festinali in fine.

¶ Ostendit qualiter nos debemus habere cum auditores sunt in passionato esse. Et duo facit: quia primo premittit documentum. Secundo manifestat quod dixerat. Secunda ibi. (Fama autem.) Et sententia continuatur sic. Dedi documenta quomodo quis debet auditores passionare. sed cum habuerit auditores iam passionatos: et fecerit eos extra se: debet eos inuehi. idest deinare: vt habet alia littera. et inducere eos ad laudes: vel ad vituperia: vel ad iram: vel ad amicitiam: sicut faciebat Isocrates in quodam ludo festinali. idest in fine illius ludi inducebat iacentes ad quod volebat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Fama autem et sententia: et qui perdurauerit loquuntur talia rapti. Quare et acceptant videlicet similiter habentes: propter quod vti poesi. diuinum enim poesis. Aut ita sic oportet: aut cum ironia: sicut Gorgias faciebat. Et ea que in phedro.

¶ Manifestat quod dixerat: videtur autem alicui impossibile quod auditores passionati possent induci ad libitum. Sed hoc non est inconueniens: quia per sermones quis abstrahitur. et alicitur: et ponitur extra se: propter quod dictum facile ducitur. Ideo cum auditores perdurauerint in passione: oportet eis famam: et sententiam. i. famam et opinatiuam: quia rapti loquuntur talia. adeo auditores per sermonem habentes similiter sicut rapti et abstracti: quicquid eis dicitur acceptant. Uel per famam et sententiam possumus intelligere laudem. vnde alia littera loco huius habet laus. Est enim laus quid famosum et desideratum: secundum communem sententiam: auditores autem quia rapti sunt omnem sententiam laudant: et quicquid eis dicitur approbant. adeo cum talibus congruit vti poesi. Poetica enim in sibi adherentibus continet quid diuinum: in se tamen est truphatoria et yronica. Sic passionati sententiam: que in se est truphatoria et famam laudant quasi quid diuinum. adeo addit: quod yronice oportet nos habere ad tales: sicut Gorgias docuit in phedro. idest in illo suo libro.

Tema autem locutionis oportet neque metricum esse: neque sine rithmo.

¶ In parte ista determinat de ornatu locutionis: qui dicitur consonantia: siue scema. Scema enim grece imago vel figura interpretatur: et quia imago in quadam representatione et consonantia consistit ornatus ille: qui ex cursu et consonantia dictionum sumitur: scema et imago dici potest. Circa hanc autem partem duo facit: quia primo premittit quod intendit. Secundo exequitur de intento ibi. (Hoc quidem enim.) Dicit ergo: quod scema. i. ornatus ille: qui dicitur consonantia locutionis rhetorice est: quod oratio non sit metrica: et non sit sine rithmo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Hoc quidem enim non persuasiuum. Fictum enim esse videtur.

¶ Manifestat quod dixerat. et duo facit secundum quod duo dixerat atque manifestat. Primo enim ostendit. quod oratio rhetorica non debet esse metrica. Secundo quod debet esse penitus sine rithmo. Secunda ibi. (Or autem sine rithmo.) Circa primum tria facit: secundum quod tres rationes adducit ad propositum. Secunda ibi. (Simulque et distrahit.) Tertia ibi. (Sicut igitur preconibus.) ¶ Prima ratio talis. Illud quod est fictum non est persuasiuum sed huiusmodi. i. eloquium metricum videtur esse fictum et compositum non ergo est persuasiuum et rhetoricum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Simulque et distrahit. Attendere enim facit ad sententiam quando iterum veniet.

¶ Ponit secundam rationem: quia huius eloquium metricum maxime si sunt versus leonini distrahit mentem hominis a sententia verborum: et facit eam intendere ad voces. est enim intenta: quando iterum venit simile. i. quando veniet concordantia: sed persuasio non fit ratione verborum: sed ratione sententie. igitur talis sermo non est persuasiuus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sicut igitur preconibus preaccipiunt pueri quem eligit procuratorem: quia absoluit Cleon.

¶ Ponit tertiam rationem ad idem. que est per simile: quia sicut preconibus qui precones annunciant: quem populus elegit in procuratorem: quia absoluitur Cleon: tunc si tale preconium dicatur metrice: et per consonantiam pueri preaccipiunt illam consonantiam: et clamant quod impeditur vox preconum et distrahitur vox audientium. Forte sic erat consuetum apud grecos quod cum vox preconis finiebatur in. o. omnes pueri propter consonantiam preaccipiebant illud: et clamabant. o. et non permittebant mentes astantium esse intentas dictis preconum. Sic supple: quia consonantia non permittit mentem esse intentam ad sententiam dictorum: adeo est impersuasiuum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod autem sine rithmo interminatum. oportet autem esse quidem terminatum non metro autem. Indelectabile enim et scibile quod indefinitum.

¶ Probat scdam partem: et duo facit: quia primo ostendit orationem rhetoricam non debere carere omni rithmo. Secundo distinguit species rithmorum: vt ostendat: de quo rithmo intendat rhetor. Secunda ibi. (Bene rithmatarum.) Circa primum duo facit: quia primo premittit quod intendit: et assignat causam dicti. Secundo dicit: quod diuersimode vtitur rithmus poetica idest rhetorica. Secunda ibi. (Terminantur autem numero.) Dicit ergo: quod oratio rhetorica non debet esse sine metro: et sine omni consonantia: quia tunc esset quid indeterminatum. oportet autem eloquium rhetoricum esse quid determinatum. Sed non oportet quod vtatur et exquisito et eleganti metro: quia tunc esset quid poeticum: terminatum enim esse oportet: quia si esset indefinitum: esset indelectabile: et non scibile. ¶ Notandum autem quod rithmus siue consonantia: qua vtitur rhetorica communi nomine appellatur cursus: oportet enim aliquem cursum aliquam armoniam habere sermonem rhetoricum: sed non sicut sermo poeticus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Terminantur autem numero omnia: numerus autem scematis elocutionis: rithmus enim cuius et

habere

metra sunt decisiones; ppter qd ritbmum oz babere orationē: metrū aūt non. poema enim esse. Ritbmum autez non exquisite. Hoc aūt fuisset: sed ad aliquid.

¶ Ostendit qualis debz esse ritbmus rhetoricus dicēs: ꝙ omnia terminant numero: opz eni aliquē numerū syllabarū esse in oratione rhetorica. Sz huius numerus appellatur ritbmus: qui est scema .i. ornatus locutiōis. Sz illa locutio supple est poetica. cuius locutionis metra sunt decisiones: quia per metra distinguunt. que sunt quedā decisiones. Et quia sufficit: ꝙ sermo rhetoricus babeat cōpetentē ornatū: τ non debz diuidi in pedes: ne videat̄ quid ficticiū: orōnē rhetoricā opz babere ritbmū. sed non metrū: si eni baberet metrū esset poema. Addit autē qualis ritbmus debet esse: qz non debz esse exquisitus. ideo subdit ꝙ hoc .i. hic ritbmus erit rhetoricus: si cōtinebit ornatum vsqz ad aliquid. sufficit eni ꝙ sit cursus. Nō. n. opz ꝙ ibi sit figmentū. neqz metrū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Bene ritbmizatū aūt: que qdē heroica venerabilis: τ locutiōalis: τ armonia indigens.

¶ Quia dixerat ritbmū rhetoricū non debere esse nimis exquisitū: distinguit species ritbmoꝝ vt ostēdat quo ritbmo vtitur rhetor. ¶ Ad cuius euidentiā notādū ꝙ ritbmus acceptus large includit tantū cōsonantiā: ppter qd metrū: siue versus est qdā ritbmus. In versu aūt vtimur pedibus. pedes autē sic distingui possūt: qz sm cōez vsuz quinqz pedes sunt: quibus vti possumus in plibus locis: vt dactilus τ spōdeus: dactilo eni vti possum⁹ i plib⁹ locis imo in omnib⁹ locis pterꝙ in vltimo. Ultimus eniz pes nunꝙ dz esse dactilus: sicut etiā spondeo vtimur in multis locis: τ potissime in versibus exametris. qz quilibz pes versus exametri pōt esse spōdeus. excepto quinto: siue excepto penultimo. Secus āt est de vsibus pētametris: vbi duos pedes opz esse dactilos: in quo genere vsuuz vtimur spondeo in multis locis: qz primi pedes pñt esse spondei. Quidaz aūt pedes sunt: quibus non vtimur nisi in vno loco trocheo non vtimur nisi in fine: iambo aūt nō vtimur nisi in tertio pede. Hec autē genera pedum sic differunt: qz spondeus constat ex duabus syllabis lōgis. dactilus vero ex prima longa: τ duabus breuibus: trocheus ex duab⁹ syllabis cōstat ex prima longa: τ altera breui: iambus ecōtrario ex prima breui: τ altera longa. Sunt aūt alia genera pedū sed de eis nihil ad ppositū. ¶ Ex bis aūt pedib⁹ constituunt̄ tria genera versuuz .i. heroyca. iambica: τ trocheica. Uersus aūt heroici sunt a diuisione: cresis eniz sonat idem qd diuidere: vel separare: ꝙ forte tale nomen accepit: qz huiꝰ versus sunt decisiones alioꝝ versuum: qz sm Priscianū in minori volumine circa principiū cū dicimus. Quicunqz Jouem: nūc mare: nūc siluē: hoc est dyametrū iambicū iunctum pentametro heroyce. Nam vnꝰ pars dicit vsus. vz. Nūc mare ē heroye .i. dictio: τ medietas versus pentametri. Uel huiꝰ versus constantes ex pedibus spondeis τ dactilis dicti sunt heroyci: quia sūt venerabiliores τ pulchriores aliis: sz inter genus vsuū est iambicum: qui constat ex iambis: τ tertiū trocheicū: qui cōstat ex trocheis. Sz qui a rhetorica nō vtit̄ metro: omnes isti modo sunt inutiles rhetori: opz ergo dare alium ornatum τ aliam consonantiā: qua vtatur rhetor. Hec aūt cōi noie dicit̄ cursus: grece aūt pōt dici palan. Intendit ergo phs talē rationē. Utitur rhetor aliqua cōsonātia: sed ois cōsonantia nūc vsitata vel est heroyca: vel iābica: vel trocheica: vel peanica: sz rhetor nō vtitur heroyca: nec iambica: nec trocheica: qz talia sūt metrica. relinquit̄ ergo ꝙ vtatur peānica .i. cursu. Quattuor ergo facit: qz pmo declarat que sit ꝯsonātia heroyca. scdo que iambica. tertio que trocheica. quarto qz oia ista sunt metrica ꝯcludit ꝙsi manifestū esse τ relinqui. ꝙ rhetor vtat̄ paianica ꝯsonātia. Scda ibi. (Que autē iambica.) Tertia ibi. (Que aūt troche⁹.) Quarta ibi. (Relinquit̄ autē.) Dicit ergo: ꝙ cōsonantia heroyca est illa: que est de numero cōsonantiarū bñ ritbmicatarū. Est eni venerabilis locutio: τ indigēs armonia: qz postꝙ est venerabilis in se: dignū est ꝙ armonice τ eleganter proferatur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que aūt iambica ipsa est locutio: que in multorum ppter quod maxime metroꝝ oēs iambica proferunt loquentes: opz aūt venerabilitatem fieri τ esse.

¶ Determinat de locutione iambica dicens: ꝙ talis locutio est multoꝝ. multi eni vtuntur ea: ppter sui facilitatē: ppter qd oēs loquētes maxime metroꝝ .i. potissime inter omnia metra proferunt̄ iambica: τ qz consuetū sm ꝙ hz videt̄ pulchrū: opz in huiusmodi locutione fieri venerabilitatē: τ esse ibi venerabilitatē. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que autem trocheus turpius saltans manifestāt tetrametra. Sūt trocheales tetrametra.

¶ Determinat de trocheo dicens: ꝙ huiꝰ locutio inter oīa metra turpius saltat: hoc aūt tetrametra manifestant: tetrameter enim .i. versus quattuor pedū sunt ritbmus trochealis. Et quia in huiꝰ versibus fit quasi turpis saltus a longo in breue: qz trocheus constat ex prima longa: τ altera breui. ideo dr̄ huiꝰ vsus turpiter saltare. ¶ Deīde cū dic.

¶ Relinquit̄ autem palam. Qua vtebantur qdam a trāsimaco incipientes. Non babebant autem dicere quis esset.

¶ Cōcludit reliquū esse ꝙ spectat ad rhetorē vti cōsonātia: que dicit̄ cursus siue palan. Et duo facit: qz primo pmittit qd intendit. Scdo assignat causam dicti. Scda ibi. (Aliꝫ quidē igit̄.) Circa primuz duo facit: qz primo dicit reliquū eē qd spectat ad rhetorē vti palāe. Et addit: ꝙ nūdū manifestū est quid importet̄ noie palanis. Scdo manifestat quid est palan. Scda ibi. (Est autē tertius.) Cōtinuat̄ sic. Qz nō spectat ad rhetorē determinare de trib⁹ cōsonantiꝫs predictis. relinquit̄ ergo quarta consonantia scz palan. Hec autē consonantia rhetorica q̄ vtebantur a transimaco .i. a tēpore illo incipiēdo: tunc vti nō babebāt dicere .idest nesciebant dicere quis esset talis cursus: vel que esset talis consonantia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Est autem tertius palam τ cōsequēs dictis est. Est enim tria ad duo. Illoꝝ aūt hoc qdez vnum ad vnum. hoc autem duo ad vnū. Consequitur aūt rationibus his: que emolia. Ista autem est palā. Aliꝫ quidē igitur ppter ea que dicta sunt: dimittendi: τ quia metrici: palā aūt sumendus. A solo eniz nō est metricare dictorum ritbmoꝝ: vt τ maxime lateat.

¶ Manifestat quid sit huiꝰ cōsonantia. Ad cuius euidētiam notandū: ꝙ cursus quibus nunc vtimur: sunt nimis flexibiles: τ nimis cursiui: ppter qd licz videamur rhetorice loqui. non tamē ppe est sermo rhetoricus: qz nimis est ibi de figmento. ppter qd non bene persuadet. Cursus autem: qui hoc docent̄ sunt magis planet constant autez ex quattuor syllabis: ex tribus breuib⁹: τ vna lōga. Sylla ba autē longa habz duo tempora: breuis autē habz vnum.

tempus. In huius ergo cursu põt esse triplex cõparatio: quia vel comparant tres syllabę breues ad quartã longaz: et tunc est ibi proportio trium tempoꝝ ad duo: qz tres syllabę breues hñt tria tempora. et lõga habẽt duo. Et potest esse comparatio: cũ ibi sint quattuor syllabę: qz vna cõparet ad vnam: et reliqua ad aliaz: et tũc cõparabit breuis ad breuẽ: et longa ad breuem: siue breuis ad longam: cum ibi sint tres breues: et vna lõga. Cum aũt cõparat breuis ad breuẽ: erit ibi proportio vnius ad vnũ. Cũ autẽ breuis comparat ad longam: erit ibi proportio vnius ad duo. Si aũt comparet longa ad breuẽ: erit ibi proportio duoꝝ ad vnũ: quia longa habz duo: et breuis vnũ. Hoc est ergo qd̃ dicit: qꝫ paian ſm pũs dictus. i. ſm ethimologiã nois dicit tertius. qz ibi est proportio triũ ad duo: cũ tres breues comparantur ad longã. si sumitur proportio ſm totum cursũ. Sed si diuidant illę syllabę: ita qꝫ duę veniãt ex vna parte: et duę ex alia: tunc illorũ duorũ. i. illarũ duarũ partiũ. hec cõparabit vnũ ad vnũ quantũ ad duas breues. Ꝺ aũt quantũ ad alias duas. quarũ vna est breuis: et altera lõga: comparabunt duo ad vnũ. Omnibus ergo his rationibus et oibus his cõparationibus cõsequit proportio: quę est emiola. i. sexquialtera: qz vnũ et vnũ: et duo et vnũ faciũt qnqz: qnnarius autẽ numerus diuidit in tria: et duo: quę se habent in sexqualtera proportione. pꝫ ergo qd̃ est paian: quia est ista proportio sexquialtera. Deinde cũ dicit. (Alij qdẽ.) Dat causam: quare rhetor non vtitur tribus rithmis pręd dictis. vꝫ. heroyco: iambico: et trocheo. sꝫ vtitur quarto. scꝫ paianico dicens. qꝫ alij. i. qꝫ tres dicti rithmi: siue tres dictę cõsonantię sunt dimittẽdę ppter ea: quę dicta sunt: qz sunt metricę. paiã aũt. i. cursus sumẽdus est: qz iter alios iste solus nõ est metricus. isto ergo solo debet vti rhetor: vt maxime lateat. i. minus appeat loq ficte. ¶ Deide. c. d.

¶ Nunc quidem igitur vtuntur vno paiane incipientes: opꝫ autẽ differre finem a principio. Sũt autez paians duę species opposite inuicẽ quarũ vna quidẽ principio cõgruit: sicut et vtitur: hec aũt est vbi incipit quidẽ longa: sequũt autez tres breues vt famegenes: et auree capillature: apollo puer Jouis.

¶ Determinat de speciebus paiãis. siue de spẽbus cursus. Et duo facit: quia cursus duę sũt spẽs: vna qua vtimur in pncipio locutionis: et alia q̃ in fine. Pmo g̃ determinat de cursu: quo vtimur in pncipio. Scdo de eo: quo vtimur in fine. ibi. (Altera aũt ecõtrario.) Dicit ergo: qꝫ incipiẽtes. idest in pncipio locutiõis vtimur vno paiane: et quia finis differt a pncipio: opꝫ esse duas spẽs paianis. i. cursus. Et huiusmõi spẽs sunt q̃si oppositę: quarũ vna cõgruit pncipio locutionis. et altera fini. Semp eni in pncipio locutionis: si volumus paiance loqui: debemus pmittere aliquã dictionẽ: quę sit quattuor syllabaꝝ: quarum pma sit lõga: et tres sequẽtes sint breues: vt in hac locutione: famegenes aureę capillaturę Apollo puer Jouis. In hac eniꝫ locutione famegenes: qd̃ est pmũ verbũ: habꝫ pmã longaz: et tres sequentes breues. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Altera autem econtrario: vbi tres breues icipiunt: longa autem vltima. Post terrã aquosumqꝫ occanum dissipauit.

¶ Determinat de altera specie cursus: quę ꝯgruit fini. Hec autẽ fit si vltima dictio habeat quattuor syllabas: quarũ tres pimę sint breues et vltima longa: in omni enim pmane sunt tres syllabę breues: et vna longa: sed in paiane ſm pncipiũ syllaba longa pręcedit: et tres breues sequuntur In eo autẽ qui est ſꝫ finẽ est ecõtrario: qz tres breues pręcedũt et lõga sequit. Duo aũt facit determinãdo de specie cursus: quę congruit finiqz pmo dicit qualis sit huiꝰ species. Scdo dat cãm dicti. ibi. (Interea vox ista.) Dicit g̃: qꝫ altera spẽs cursus: quę ꝯpetit fini est ecõtrario ei: quia in pncipio: qz huiꝰ spẽs est illa: vbi tres breues incipiunt: et longa est vltima: vt in hac locutiõe. Post terrã aquosũqꝫ occeanũ dissipauit. Ista dictio dissipauit hꝫ q̃ttuor syllabas: quarũ tres pręmissę debẽt esse breues: et vltima lõga si autẽ non est ita hoc est ratione trãslationis. Uerba eni versuũ in lingua latina translata in aliam lingua non faciunt versum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Interea vox ista aũt finem facit: breuis enim quia imperfecta est: facit colobũ. Sed oportꝫ per longam abscindi: et euidentez esse vltimaz non propter scriptorem: neqꝫ propter scripturam: sed propter rithmum.

¶ Dat cãm dicti dicens: qꝫ ista vox: quę habꝫ vltimaz longã: facit finem. finis enim dicit quid perfectũ. Et qz breuis syllaba est imperfecta: et facit colobũ. i. diminutionez. ideo dicit: qꝫ locutio abscindat. i. terminet per syllabã lõgam. Unde opꝫ vltimã syllabã esse euidentẽ. idest esse lõgam. longa eni syllaba dicitur euidẽs. qz plus durat cum habeat duo tẽpora: hanc aũt euidentiã opꝫ hre locutionẽ: nõ ppter scriptorẽ: vel ppter scripturã: qꝫ melius scribat: sed ppter rithmũ: vt qꝫ pulchriꝰ sonet. ¶ Deide cũ dicit.

¶ Quod quidẽ igitur oportet bene rithmizatã esse elocutionem: et non sine rithmo: et qui rithmi faciunt bene rithmizatam: et qui sunt hi et qualiter habentes dictum.

¶ Epilogat dicens dictũ esse locutionez esse bene. i. solemniter rithmiçatã quantũ ad locutionẽ poeticã: et non esse sine rithmo q̃tũ ad rhetoricaz. Et ẽt dictũ est q̃ sunt hi rithmi q̃ faciunt locutionẽ poeticam bene rithmiçatam: et qui sunt hi: qui faciunt rhetoricaz: et qualiter se habent.

Locutionẽ autem necesse ẽ eẽ aut continuam: et de ꝯiunctionibꝰ vnam: sicut quę i diatyrambis suspensiones: aut decisionalẽ: et similẽ vicissitudinalibus antiquorum poetarum.

¶ Ut dicebat locutio comparat ad tria: ad dictiones: q̃s ꝯtinet: ad ornatũ. et ad itellectũ. Respectu dictionũ debẽt ei cõpetere tria: qz debꝫ esse propria: nõ dꝫ esse abusiua: et dꝫ esse ꝯgrua: respectu aũt ornatus ẽt tria determinata sũt de ipsa. vꝫ dilatatio. decẽtia: et ꝯsonãtia. His ergo determinatis restat ingrere de cõpatione locutiõis ad itellm: qd̃ dupl̃r dꝫ fieri. Duo eni sunt: q̃ videt ipedire itellectũ rõnis: ꝯiunctiões et metaphorę: ꝯiunctiões eni icertãt itellꝫ: et nõ sinũt itelligere: qd̃ etiã et metaphorę faciunt. Ex quo apparet nõ esse icõueniẽs supra determinasse phꝫ de metaphoris: et hic ẽt determinare de eisdẽ: qz ibi determinauit de his put cõparant ad ppꝛietatẽ locutionis: hic aũt determinant ad intelligibilitatẽ eius. Pmo g̃ determinat phs de locutione vt cõparat ad cõiunctiões. Scdo vt comparat ad metaphoras. Scda ibi. (Qm̃ aũt determinati.) Circa pmũ duo facit: qz pmo diuidit elocutionẽ. Scdo determinat de vnoquoqꝫ mẽbro: ibi. (Cõsuspensa quidem.) Dicit ergo: qꝫ elocutionẽ aut oportet esse consuspensam: et esse vnaz de coniunctionibus: et tũc est intricata: et non bene intelligibilis. Huiꝰ erãt suspensiones i dy

cytrãbis

atyrambis.i.suspensiones facte in illo metro: aut ops locutionem esse decisionalē: et tūc est similis vicissitudinalibus antiquorum poetarum. Antiq.n. poete vtroque genere locutionis vtebantur: loquebantur enim decisionaliter et consuspensiue. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Consuspensa quidem igitur locutio aliqua ē vt Eradocrij thurij hystorie recitatio. Hac eni prius quidem oēs. Nunc aūt non multi vtuntur. Dico aūt cōsuspensam: que nullū hʒ finē sm se: nisi negocium qd dicitur terminetur.

¶ Determinat de cōsuspensa. Secundo de decisionali. Secunda ibi. (Decisionalis aūt.) ¶ Circa primum duo facit: qr primo ondit: que sit locutio consuspensa. Scdo manifestat talem locutionem esse indelectabilē. propter qd nō ē rhetorica. Ex quo apparet qualiter debemus vti cōiunctionibus: qr non debemus vti eis: q faciat locutionē consuspensam et non bene intelligibilē. Secūda ibi. (Est aūt indelectabilis.) ¶ Dicit ergo: q cōsuspēsa locutio ē sicut erat recitatio antique hystorie: quam faciebat Erodotus thurius. hac.n. locutōe multi vtebant. Nūc aūt n̄ multi.i. pauci vtunt tali locutiōe. In hʒ aūt talis suspēsa oratio est infinita: nisi id: quod dicitur: termineitur per negocium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Est indelectabilis propter infinitatē: finem .n. omnes volunt conspicere: ppter quod quidem in opusculis exsufflant et exoluunt: puidentes.n. terminum non laborant prius. Que quidem igitur cōsuspēsa locutionis hec est.

¶ Ostendit ipsam idelectabilem esse dicens: q est indelectabilis propter infinitatem. Omnes.n. volunt conspicere finem: ideo in opusculis: quando est aliquid coopertum exsufflant et exoluunt.i. per flatum: vel per aliquem aliū modum remouent inde coopertulum: vt possint videre finē et terminū. Orationes ergo cōsuspense: qr infinite sunt indelectabiles sūt. alie vero sunt delectabiles: qr pmittentes in eis prius.i. statim finem: et terminum non laborant. Addit aūt que quidem igitur est consuspensa.i. cōsupēsio locutionis hec est: que dicta est. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Decisionalis aūt q̄ in clausulis. Dico autem clausularē locutionem habentem et finē ipsiꝫ: et principium sm se: et magnitudinem bene cōspicabilem.

¶ Determinat de alio membro. Et duo facit: qr primo determinat de hoc genere locutionis in generali. Secundo in speciali. Vel melius pmo describit hoc genus locutionis: quod dicitur decisionale. Secundo diuidit ipsum ibi. (Clausularis autem.) ¶ Circa primum duo facit: qr primo dicit: que sit locutio decisionalis. Scdo ostēdit talem locutionem esse delectabilem. 2ª ibi. (Delectabilis autem.) ¶ Dicit ergo: q decisionalis locutio est illa: que fit sm clausulas idem est enim locutio decisionalis et clausularis. Clausularis autem est illa: que sm seipsam hʒ principium et finem: et hʒ magnitudinem bene conspicabilem qr nō ē ita lōga: qn bn̄ posset ↄspici. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Delectabilis autem talis et facile adiscibilis: delectabilis quidem: qr contrarie se hʒ ad indeterminatam. Et qr semper existimat aliqd hr̄e auditor: eo q semꝑ terminatū aliquid sibi. Nihil aūt puidere: aut nihil aperiri idelectabile.

¶ Ostēdit eaꝫ esse delectabilē. Et tria facit: qr primo facit quod dictum est. Secūdo manifestat quod dixerat. Tertio dat causam dicti. Secūda ibi. (Bene aūt adiscibilis.) Tertia ibi. (Cōtrarium quidem.) ¶ Dicit ergo: q locutio decisionalis est delectabilis: qr ē facile adiscibilis: et ita est delectabilis: qr est finita et terminata hʒ se.n. contrarie ad locutionē indeterminatā. Semꝑ.n. auditor audiendo talem locutionem existimabit sibi aliquid habere.i. aliqd intelligere: eo q sit quid clarum. qd eni est indeterminabile: est indelectabile: qr nihil potest preuidere auditor. et nihil ei aperitur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Bene autem adiscibilis: quia facile meliorabilis: hec aūt qr numerum habet: quem in clausulis locutio. Qd oium facillime memorabile est: propter quod et metra omnes memorantur magis q̄ que non ligata. Numerum enim habent: quo mensurantur. Oportet enim processum: et apud intellectum finitum esse: et nō interrumpi: sicut q̄ Sophodei iambica: Chalidonius: vel ista terra: Pelopeias regio.

¶ Ostendit talem locutionem esse bene adiscibile dicens. Bene aūt adiscibilis est: qr est facile meliorabilis. hʒ eniꝫ hec locutio numerum.i. mensuram quandam in suis clausulis: et omne tale ē facillime meliorabile. Et ide est q metra oēs melius memorant: eaq̄ non sunt ligata.i. q̄nō sūt numerata. Metra.n. hn̄t numerū: quo mensurant: qr oꝫ pcessum apud intellectū esse finituꝫ: et nō interrūpi: sicut erāt iābica Sophodei.i. illius poete: q̄ interpellabant. Fecerat.n. ille poeta versus suspēsos dicens. Chalidonius q̄dē.i. ista terra: Pelopeias regio est: supple: ista.n. qr diuisa et suspensa sunt: non sunt ita memorabilia: ppter qd locutio suspēsa nō est adeo memorabilis: qr non hʒ cōpletum intellectū: sicut est clausularis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Contrarium quidem est suscipere ei: quod ē diuidi: sicut et in eo: quod dictuꝫ est. Chalidonem esse Pelopi insule.

¶ Dat cām dicti. Cā aūt quare diuisum nō ita bene memorat aliqs: sicut colligatū: qr nostrū intelligere ē in suscipiēdo: et in recipiēdo. Suscipe aūt est ↄtrarium ei: qd est diuidere. qui.n. diuidit nō suscipit: sed spargit. sicut apparet i illo metro: qd dicit ē: Chalidonē eē Pelopi insule: qd metrum propter suspensionem: non est bene proportionabile intellectui. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Clausuralis autem hec quidem inchaolis: hec autem affelles. Est autem inchaolis qdeꝫ elocutio: que perfecta et bene respirabilis: non in diuidendo: quemadmodum et que clausularis: sed tota chaolum. Chaolum autem ē altera pars huius: affelleam autem dico eam: q̄ vnius solius chaoli.

¶ Diuidit locutionē clausularem. Et duo facit: qr pmo ponit diuisionē ipsam. Scdo determinat de mēbris diuisionis. 2ª ibi. (Oꝫ aūt.) ¶ Dicit ẽg: q clarus locutio hʒ duas spēs: quarꝫ vna dr̄ ichaolis. altera do vocat affelles. Pōt ēt hȩ due spēs sic distigui: vt ichaolis vocet ppō hypothetica: et affelles cathegorica: vel inchaolis ppō plex: et affelles ppō vna. Et ponit aūt qd est inchaolis dicēs: q ē ppō plexa: et bn̄ respirabilis: et bn̄ intelligibilis: et nō in diuidendo sicut clausularis: sed tota qr nō pōt diuidi in plēs clās: sed tota propositio est vna clā. Propositio enim plurex: et ppō hypothetica non hʒ perfectionē in altera parte: sicut i vna

cla. Est enim quoddā chaolum. i. quoddā mēbrū: et est altera pars huius ppositionis: que est plures. Talis. n. ppositio hz plura chaola: siue plura mēbra: sed illa ppositio: q̄ est affelles hz vnum solum chaolum. i. vnam solaz clam: siue vnum solum membrum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Opz aūt et chaola et clausulas: neqz abbreuiatas esse: neqz longas. Quod quidem enim paruum offendere sepe facit auditorez. Necesse enim cum adhuc: motus ad id: quod longe: et mēsurā: cuius hz in seipso terminū ztrahat cessante: velut ostēsionē fieri ztra pulsionem.

¶ Determinat de mēbris diuisiōis. Et duo facit: qz p° determinat de ppōne: que dr affelles. Scdo de ea: q̄ dr inchaolis ibi. (Eius aūt que inchaolis.) ¶ Circa p™ duo facit: qz pmo dicit clausulas et chaola ipsius affelles nō debere eē nimis breuiatas: neqz lōgas. Scdo quod dixerat manifestat ibi. (Qd quidē. n. paruū.) Circa quod duo facit fz q duo pmiserat. qz bene dicit hz clausulas dbere esse abbreuiatas. Scdo ōndit eas non debere eē lōgas ibi. (Que autē longa.) ¶ Dicit ḡ q illud: quod est paruū: sepe facit offendere auditorē. Necesse ē. n. cū quis mouet impetu ad id: qd est longe fm terminū et mēsuram: quā hz in seipso: qz non pōt ad illum terminum ire cessando: siue cedēdo ztbitur. Imaginat. n. phs: q intelligendo est quidā motus cū nr̄m intelligere sit cū ztinuo: et tpe suo mō: sic eē in motu intellectuali: sicut in motu locali: cū aliqs nō pōt pficere totū motū fm impetū: quo mouet: sed inuenit obstaculum: quo inuento retrocedit et offendit. Sic cū aliquis fz intellectum pconcipit magnam clam esse ōndendam: si modica pferatur: retrocedit: et fit ibi velut quedā offensio ppterea cōtra pulsionem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que aūt longa deseri faciunt: sicut qz multū extrinseco recuruātes ab extremitate. Deserūt enim et hi eos: qui concludunt.

¶ Ondit tales clausulas esse longas. Et duo facit fm q duplicater hoc ostendit. Scda ibi. (Similiter aūt.) ¶ Dicit ergo q hē clausule: et hē chaola non debent esse longa: qz longe faciunt deseri: sicut. n. incipiēs magnū iter fastidit⁹ deserit et nō pringit ad finē. Cū. n. est ibi multū de itinere extrinseco ambulantes retrocedunt: et recurrunt ab extremitate: siue a fine. Sic qn̄ sermo ē lōgus: hi. i. auditores deserunt eos. qui concludunt: qz non sunt attenti vsqz ad finem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Similiter autem et clausule longe existentes improportionales fiunt: et suspensionuz similes. Quare fit q irrisit Democrit⁹ chius in eū q poesim fecerat ad Melāpidē p vicissitudini b⁹ suspēsiōes: vtputa sibi mala adipiscēs: vir alij mala adipiscēs: lōge aūt suspēsio ei: q poesim fecit pessima. Congruit autem hoc dicere et adeo: que longorum chaolorū. Que vero breuium nimis chaolorū non fiunt: clausulanis precipitem igitur ducit auditorem.

¶ Adducit secundam causam: quare vitanda sit lōgitudo dicens: q cū hoc q longitudo fastidiū generat: est siir alia cā: quare vitanda sit longitudo: qz clausule longe sunt improportionales: et sunt similes suspensioni. vn̄ in talib⁹ fit simile ei: qd Democritus chius derisiōe dixerat ad eum: qui fecerat poesim de Melampide: qz in illa poesi erant vicissitudines et suspensiones: vtputa vir sibi mala adipiscens: vir alij mala adipiscens. In talibus. n. qz sunt lōge et multe suspensiones: iō sunt pessima ei: qui fecerit poesiz: ne ergo rhetori fiat irrisio nō dz vti clausulis suspensiuis cōgruit dicere. i. dicere suspēsiue ppter magnitudinē chaolorum. i. membrorū. Nō ḡ debē. chaola esse nimis longa: neqz breuia. qz nimis breuia faciunt precipitare auditorē inquantum contra pulsus offenditur: vt dictum est.

Eius autem: que in oculis locutionis: hec quidem diuisa est: hec aūt oppositiōalis. Diuisa quidez velut. Sepe miratus sum cōgregantium solemnitates: et statuentiuz luctatiuos agones.

¶ In parte ista determinat phs de ppositione: que dicit inchaolis. Et duo facit: qz pmo diuidit hmōi propositionē qz ppositio inchaolis q̄dam dr diuisa: q̄dā oppositionalis. Scdo determinat de membris diuisiōis. Scda ibi. (Diuisa quidez.) Circa quod duo facit: qz pmo determinat de propositione diuisa. Secūdo de oppositionali ibi. (Oppositionalis autem.) ¶ Dicit ergo: q locutio inchaolis diuisa est: qn̄ vnum membrum non habet oppōnez respectu sui: nec respectu alterius mēbri: vt si dicerem. Sepe miratus sum solemnitatem congregantiuz: vt sepe miratus sū luctatiuos agones statuentium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oppositionalis autez: in qua vtriqz chaolo aut respectū contrarij contrarium componitur aut idez copulatur cōtrarijs: vtputa. Ambos quidem appreciati sunt: et expectantes: et secutos. His quidez. n. plus: et his qui domi adiecerunt: his autem sufficientem eam: que domi erat diuiserūt. Cōtraria expectatio subsecutioni: sufficiens plus. Quare et pecunia indigentibus: et assumere volentibus consumptio acquisitioni opponitur.

¶ Determinat de locutione: que dicit inchaolis oppositionalis. Et duo facit: qz pmo ondit qn̄ in mēbris ppositionis inchaolis est oppositio. Scdo qz zsonātia et coequatio sunt q̄dā oppositiones ōndit qn̄ ibi pūt eē zsonantia et coeq̄tio. Scda ibi. (Coequatio aūt.) Oppositio in locutiōe: q̄ ē inchaolis pōt attēdi q̄druplr. Pmo rōne mēbrorū. Scdo rōne subiti. Tertio rōne additiōis impositis. Quarto pp additionē ineptā. Sz hec q̄tuor facit. 2ª ibi. (Et adhuc accidit.) 3ª ibi. (Nauigare quidē.) 4° ibi. (Et nō omnes existentes.) ¶ Dicit ḡ q oppōnalis inchaolis ē illa: q̄ vtriqz chaolo. i. vtriqz mēbro inuenit zrietas. et h vel qz zriū opponitur: et assumit respectu zrij: vel qz idē copulat zrijs: vtputa i h exēplo. Appciati sunt ambos expectātem: et appciati sunt ambos secutos. Et his q habebant plus: adiecerunt de his: siue de illis thesaurisq erāt domibus: vō q hebāt sufficiēter nihil dederūt. sz eā pecuniā: q̄ erat domi diuiserūt nō coicādo eis pecuniā illā. In his ē zrietas appciati: et expectātes zriant ei: qd est appciati eūtes et seq̄ntes: qz expectatio zriat subsecutiōi. Sic ēt dare hñtib⁹ plus: et non dare hñtib⁹ sufficiēter opponunt: qz sufficiēs oppōnit ei: qd est plus. Sic ēt si dicerē. Pecunia dat idigētib⁹ et possidētibus: et assumere volētib⁹. hic ē oppositio: qz assūptio: et datio oppōit acqsitiōi. Ad idigētes. n. spectat accipere: ad possidētes vō assumere. i. nō sumere: sz dare. Uñ. n. oppositio q tā indigētib⁹ q̄ possidētibus dat pecunia. ¶ Deīn. c. d.

¶ Et adhuc accidit sepe in his: et prudentes infortunari

fortunari: et imprudentes dirigi. Hor quidem virtuosis dignificati sunt: multo autem posterius principatum maris acceperunt.

¶ Ponit oppositionem ex parte suppositi dicens: sepe accidere prudentes infortunari: et imprudentes dirigi. Est enim in hoc opposito respectu persone posite ex parte subiecti: vel ex parte suppositi incongruum est enim personam prudentem infortunari. Addit autem quod ipsi imprudentes sunt dignificati i. perfecti virtuosis: et non multo post talem perfectionem acceperunt principatum maris: indignum enim et repugnans bonis moribus imprudentes principari: tamquam virtuosis. ¶ Deinde etc.

¶ Navigare quidem per aridam: ambulare autem per mare: Elespontum quidem coniungens: ipsum autem athos fodiens.

¶ Ponit oppositionem ex parte additionis impossibilis: ut si quis diceret navigare per aridam i. per terram: ambulare per mare. Elespontum quidem i. mare coniungens i. calcans: pedibus athos i. terram perfodiens i. dividens remis navigando per eam. Huiusmodi autem oppositiones sunt per additiones impossibiles. Impossibile enim est per terram navigare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Incognitum enim cives existentes lege civitatis privari. Hi quidem ipsorum male perierunt: hi autem turpiter salvati sunt. Et seorsum quidem barbaris preministris uti. Communiter autem multos simul pugnatorum despicere servientes: aut viventes exaltare: aut mortuos derelinquere. Et quod ad Pitholaum aliquis dixit: et ad Lycofronem in pretorio. Isti domi quidem sinentes vendebant: postquam autem venerunt ad nos empti sunt. Omnia enim hec faciunt quod dictum est.

¶ Ponit oppositiones ex parte additionis incognite. Incognitum est enim existentes cives privari lege civitatis: ex eo enim quod non observant leges civitatis: et fugientes de bello non puniuntur: ut lex dictat. Contingit quod aliqui civium male perierunt: alii vero turpiter salvati sunt: ut fugientes: et seorsum preministris uti i. clientes et servi utuntur barbaris i. alienis. Contingit enim aliquam civitatem que deberet dominari alicui ville: quod cives non puniantur: si fugiant de bello: sed bellum perdatur: propter quod quidam fugiunt: quidam vero barbarice et extranee in servitutem rediguntur. Et incongruum enim est: quando aliquis habet multos pugnatores servientes et ut convenit in omnibus ut decet: et tamen ipse despicit eos. Et est incongruum ut aliquis exaltet et laudet homines: quamdiu vivunt: et postquam mortui sunt derelinquere et vituperare eos. Ad hoc idem facit illud: quod quidam dixit ad Pitholaum: quod dictum fuit ad Lycofronem in pretorio de quibusdam advenis et peregrinis quod cum essent domi vendebantur: et superabundabant rebus. Postquam autem venerunt ad nos: facti sunt indigentes et empti sunt i. emebant: ut habet alia littera. Inconveniens enim est alios esse peioris conditionis postquam associati sunt nobis quam ante. Addit autem quod omnia hec faciunt quod dictum est: et in omnibus dictis exemplis reservatur aliquis modus oppositionis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Coequatio autem si equa sint cola. Consonantia si similia extrema habeant utrumque colorum.

¶ Ostendit quomodo in propositione hec est consonantia et equatio. Et duo facit: quia primo ostendit quomodo talia in oratione esse possint. Secundo specialiter exequitur de consonantia ibi. (Necesse autem.) ¶ Dicit ergo quod in propositione que dicitur incholis: tunc est coequatio quando chola i. membra sunt equaliter: sed tunc est inconsonantia quando utrumque i. utrumque membrum habet extrema similia. Dictum est enim quod propositio incholis est propositio habens plura chola i. plura membra: quasi forte incholis dicta est quasi non cholis: proprie propositio dicitur cholaris: cum constat ex uno cholo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Necesse autem aut in principio: aut in ultima habere. Et principium quidem secundum nomina. Ultima autem extrema: syllabas autem eiusdem nominis: casus autem idem nomen.

¶ Exequitur de consonantia. Et duo facit: quia primo dicit quot modis fit consonantia. Secundo determinat de membris divisionis ibi. (In principio quidem.) ¶ Dicit ergo quod consonantia habet extrema similia: sed hec similitudo aut sumitur secundum extrema in principio: aut secundum extrema ultima. quando autem secundum principia attenditur consonantia: oportet quod fiat secundum nomina. quando autem fit in ultimo sufficit quod fiat secundum syllabas. Addit etiam quod potest fieri consonantia aut secundum casus eiusdem nominis: aut secundum idem nomen. ¶ Deinde.

¶ In principio quidem: talia agrum accepit aridum: ab ipso sauciati divisi sunt: abysso inciderunt. In ultima autem putatur ipsum puerum genuisse: et ipsius causam extitisse. In plurimis autem auxiliis rebus: et in paucissimis speciebus.

¶ Determinat de dictis modis. Et duo facit: quia primo determinat de consonantia prout habet esse secundum principium: et secundum finem. Secundo prout habet esse secundum casus et secundum nomina et syllabas ibi. (Casus autem.) ¶ Dicit ergo quod in principio attenditur consonantia secundum talia: ut si dicatur ab ipso: agrum accepit aridum: ab ipso sauciati divisi sunt: abysso inciderunt: in his locutionibus semper principium clausule incipit ab ipso: nec refert quod in una ponitur abysso: quia ab ipso et abysso secundum vocem videntur idem nomen: et consonantia potissime videtur aspicere identitatem vocis. In fine autem consonantie si diceretur putaverunt ipsum puerum genuisse: et ipsius causam extitisse. Et etiam si diceret aliquis expertus sum auxilius eius in plurimis rebus: et in paucissimis speciebus. Hoc dici posset: cum aliquis iuvaret alium non quantum ad multas materias. vel ad multas species negociorum: sed in uno et eodem negocio prestaret sibi multa auxilia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Casus autem eiusdem. Vir dignus est resistere. Non dignus est ere. idem autem nomen. Tu autem ipsum etiam viventem maledicebas: et nunc pingis male: assimilia autem. Quid utique pateris dirum: si virum videris ociosum.

¶ Ostendit quomodo se habet consonantia quantum ad casus nominis: et syllabas. Et duo facit: quia primo ostendit quomodo talia possint esse divisim. Secundo quomodo possint esse coniunctim ibi. (Est autem similis.) ¶ Dicit ergo quod aliquando fit consonantia eo quod accipiuntur casus eiusdem nominis: ut si diceretur: dignus est iste resistere et retinere es: quia non est dignus ere: unus enim nominativus alter ablativus. Ironice enim dictum est quia avari retinent argentum: non sunt digni argento. Addit autem quod consonantia secundum idem nomen: si diceremus tu maledicebas illi: dum vivebat. nunc autem cum est mortuus male pingis ipsum. In utraque enim clausula ponitur male: accipitur autem hic nomen large pro quocunque parte orationis. A syllaba autem fit consonantia si diceremus: quare pateris i. sustines videns ociosum dirum virum i. crudelem virum: vel quare pateris dire i. fert moleste si vides virum ociosum. Hoc autem dici posset dominus austerius quando nunquam vellet suos operarios quiescere. Est autem in dicto exemplo consonantia: quia dirum et virum conveniunt in syllaba. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Est autem similis omnia idem: et appositionem esse idem: et coequatum: et similis terminationis principium clausularum fere in Theodectis enumerata sunt. Sunt autem et false opiniones

velut Epicharius faciebat. Dedimus felleum omni. Edimus de cibo melleo.

¶ Addit ꝙ omnia predicta esse possent in eadez oratione. Contingit enim aliq̃ orationem esse oppositionalem: que non est coequata: nec consonantia. sed põt ↄtingere: ꝙ eadẽ oro hẽat oppositionẽ: aliqui textus hñt appositionez: sꝫ ꝓdicta lr̃a est correctior: vt pꝫ ex alia trãslatione: cũ h̃ aũt ꝙ talis oro est oppositionalis: põt cẽ coequata: ⁊ esse similis terminationis q̃tũ ad ↄsonãtiã in fine: ⁊ hr̃e silia ꝑncipia claꝝ q̃tũ ad ↄsonantiã in ꝑn°. Hec aũt oia numerata fere sunt repta in theodectis. i. in sermonibus illius poete: qꝛ forte dictus poeta fm oia ꝓdicta pungebat sua eloqua. Addit aũt ꝙ ↄtingit aliq̃ñ facere falsas oppositiões: sic faciebat Epycharꝰ cũ dicebat. Dedimus oĩ felleum ⁊ edimus de cibo melleo. s. de melle: nõ. n. est recte oppositũ: ꝙ aliquis det alteri comedere fel: ⁊ sibiipsi mel. Posset autẽ istud caplm reduci ad tractatũ de ornatu: cum hic determinet̃ de ↄsonãtia: ⁊ de coequatiõe: que sunt ornatus quidã. Sed siue hoc caplm ↄtineat̃ sub tractatu: vbi ↄparat̃ oro ad itellm: siue vt ↄparat̃ ad ornatũ: multũ nõ iterest.

Qnoniaz aũt determinatũ ẽ de his dicẽdũ vnde dicuntur asteya.

¶ Postq̃ dictum est quo cõparat̃ oro ad ↄiunctiones: ⁊ ad suas clas: ꝑ quas oro dꝫ esse suspensa: vel decisionalis. In pte ista determinat de orone put cõparat̃ ad metaphoras. Uel si volumus: ꝙ caplm ꝓcedẽs ↄtineat de ornatu. dicamus ꝙ postq̃ determinauit ꝑhus de orone vt cõparat̃ ad ornatũ: hic in pte ista determinat de ea prout cõparat̃ ad intellectũ. Et qꝛ potissime pulchre metaphore viđr demulcere: ⁊ delectare aium auditoꝝ. iõ determinat de orone put comparat̃ ad decentes metaphoras. Et duo facit: qꝛ primo ↄtinuat se ad dicẽda. Scđo exeqt̃ de intento ibi. (Incõplacentia facere.) ¶ Dicit g̃ qꝛ determinatũ est de his. i. de ↄsonãtijs: ⁊ coequationibus: ⁊ oppositionibus: ⁊ ceteris talibus: deinceps dĩm est: vñ dicuntur asteya. Asteya aũt dicã prit eloqua ex quibꝫ ↄtinẽtes decẽtes metaphoras. Asteyũ aũt forte est nomẽ grecũ de vocabulis grecoꝝ: qꝛ ꝓpinqua est illi cõtrate. que ↄdaz magna grecia vocabat̃: noiat orones occultas eloqꝫ astosa. Dr̃. n. in partibus nostris: cũ aliqꝫ latẽter loqtur: ⁊ pulchras metaphoras: ꝙ astose loquitur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Incõplacentia facere qdem igit̃ apti nati: aut exercitatis: ostendere aũt methodi: hmõi igitur adinuenimus.

¶ Exeqtur de intento. Et duo facit: qꝛ primo oñdit: ꝙ ↄtingit scire per artem eloquia asteya. Scđo dat modũ ⁊ viaz q̃uo possumus asteyce loq ibi. (Principiũ aũt sit nobis.) Supponit aũt eloquiũ asteyũ esse eloqum: qđ cõsistit i delectatiõe ⁊ in cõplacẽtia. Tale aũt eloquiũ facere est aptinati: aut exercitati: sed oñdere est methodi. ⁊ huiꝰ methodũ adinuenimus: ꝙ quẽ possumus placide ⁊ delectabilr loqui. nõ aũt ꝙ inexercitati: aut inexpti. Et illi qui ex vsu i dustria hñt aptitudinẽ ad aliqđ prit facere ⁊ operari illud sed oñdere ⁊ docere est solũ scientis ⁊ hñtis artẽ. Iõ in pmo metaphi. dr̃. ꝙ expertus plus ꝓficit in ope q̃ artifex: tñ hñtes artẽ ⁊ sciẽtes magis prit oñdere ⁊ docere q̃ aliq: qꝛ oĩno signũ sciẽtis ẽ posse docere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Principium aũt sit nobis hoc adiscere qdez facile delectabile: nam oibus est: nomina autẽ significant aliquid. Quare quecũqꝫ nominuz faciũt adiscere sũt delectabilissima: lingue igit̃ ignote: que autem ꝓpria scimus.

¶ Dat modũ ⁊ viã quo ↄtingit asteyce ⁊ delectabilr loq. Et tria facit: qꝛ ꝑmo oñdit. qđ facit locutionẽ delectabilẽ. Scđo ex hoc ↄcludit metaphorã maxime cẽ talẽ. Tertio in summa narrat oia: q̃ faciũt ad delectabilẽ oronez. Scđa ibi. (Metaphora aũt.) Tertia ibi. (Scđꝫ locutionẽ ãt.) ¶ Dicit g̃ ꝙ si volumus scire qđ facit locutionẽ delectabilẽ: debemus h̃ supponere tanq̃ ꝑncipiũ: ꝙ faciliter adiscere est delectabile. Cũ g̃ oia noia significẽt aliqđ: q̃cũqꝫ n oia: ⁊ quecũqꝫ eloquia faciunt nos facilr adiscere: sũt delectabilissima. Addit aũt: ꝙ hꝰ noia debẽt cẽ lingue ignote. i. debent ↄtinere q̃tũ ad linguã q̃dã extraneitatẽ: qꝛ si sint ꝓpria: ⁊ nihil extraneitatis ↄtineant: cũ talia sciamus nõ faciũt nos adiscere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Metaphora aũt facit hoc maxime: qñ. n. dixit: hr̃e senectutẽ ⁊ calamũ facit disciplinam ⁊ notitiã per genus: ambo. n. florẽ perdiderũt.

¶ Oñdit ꝙ metaphora maxima est hꝰ. Et tria facit: qꝛ p° facit qđ dcm̃ ẽ. Scđo ↄparat metaphorã ad assimilationẽ. Tertio oñdit q̃lis dꝫ cẽ metaphora vt sit delectabilis. 2° ibi. (Faciũt qdẽ igit̃.) Tertia ibi. (Necesse itaqꝫ.) ¶ Dicit g̃ ꝙ metaphora maxime facit h̃: vꝫ: ꝙ ↄtinet q̃daz extraneitatẽ: ⁊ facit nos adiscere: ꝑꝑ qđ est qđ delectabile: vt pꝫ in hac metaphora: hr̃e senectutẽ ⁊ calamum facit disciplinã ⁊ notitiã ꝑ genus. i. fm genus ↄperẽs. Nõ. n. fm idez genus fit notitia fm senectutẽ ⁊ calamũ: qꝛ senectus magis facit sciam practicã: sed calamus. i. pẽna ⁊ studiũ facit notitiã speculatiuã. Addit aũt: ꝙ ambo. i. tam senectus q̃ calamus perdiderunt florem. i. delectationem sensibiliũ amiserunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Faciũt quidẽ igit̃ ⁊ poetaꝝ assimilationes: ꝓpter quod vtiqꝫ bene asteri videnẽ. Est eni assimilatio sicut dictum est prius. Metaphora differens a prepositione: propter quod minus delectabile: qꝛ longius: ⁊ non dicit vt hoc illud: igit̃ neqꝫ querit hoc anima.

¶ Cõparat assimilationẽ ad metaphorã dicẽs: ꝙ assimilatiões poetaꝝ viđr hoc facere. qꝛ viđr ↄtinere extraneitatẽ: ⁊ faciũt nos adiscere sicut ⁊ metaphore: igit̃ metaphora ẽ qđ asteẓ. Differt ãt assimilatio a metaphora: qꝛ sicut dictũ fuit prius: in assimilatiõe oꝫ aliqđ ꝓponi: vel aliqđ apponi: qđ non apponit̃ in metaphora. Hꝰ aũt appositiões: ꝑꝫ q̃s differt assimilatio a metaphora sunt vt: q̃si: sicut: ⁊ cetera aduerbia silitudinis. Et ide ẽ ꝙ metaphora ẽ minus delectabilis q̃ assimilatio: qꝛ lõgius intẽdit: ⁊ magis a remotius notificat: cũ nõ dicat h̃ est: vt illud. Addit ꝙ hoc nõ q̃rit aia: in quo alludit his: q̃ dixerat i arte poetica. vbi dixit ꝙ aia delectat̃ potissime i assimilatione: ⁊ qꝛ assimilatio vtit̃ hꝰ aduerbijs assimilatiuis: q̃ sũt: vt: q̃si: sicut: ⁊ ceteris talibus. iõ anima magis querit assimilationes q̃ metaphoras. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Necesse itaqꝫ elocutiõez ⁊ enthimemata hec esse asteya: quecunqꝫ faciunt nos adiscere celeriter: ꝓpter quod neqꝫ superficialia enthimematum bene complacent. Superficialia enim dicimus: que oĩno mãifesta: ⁊ que nihil oportet exquirere: neqꝫ quecunqꝫ dicta ignorantur si quorum metunqꝫ: aut simul cum hoc: ꝙ dicuntur notitia fit: si non prius extiterit: aut parum tardat intelligentie: fit enim velut adiscere. Il

lo autem modo neutrum: secundu3 intellectū quidem igitur eius: quod dicitur talia complacerent enthimemata.

¶ Ostendit quid oz continere metaphora: vt sit delectabilis. Dicit ergo: φ locutio ɀ enthimema sunt asteyca: si faciunt nos adiscere celeriter. ideo talia non debent eē nimis superficialia: qz tunc non placent: cu3 superficialia sint nimis. ɀ sint talia: quę non faciunt nos adiscere: cu3 nō oporteat nos ea acquirere. Rursum hō dicta non debent esse nimis obscura. quia talia ignorantur. sed illa sunt delectabilia: quę simul cum dicunt̄ fiunt nota. ɀ si non prius nota extiterunt: tū statim parum post intelligimus ea. agit̄ neutro modo nec illa: quę sunt nimis superficialia: nec nimis occulta ſm intellʼm talia enthimemata placēt. ¶ Deide.

¶ Secundum elocutionem autez scemate quidem: si opposinonaliter dicantur: vtputa alijs cōem pacē reputantibus suis ꝓprijs dedit bellū: bellū. n. opponitur paci. Nominibus aūt si habeant metaphoram: ɀ hanc non extraneaz: difficile eniz conspicere: neqz superficiale. nihil enim facit pati. Adhuc si pre oculis facit: videre enim oportet que proponūtur magis φ̄ futura. Oportet ergo coniectare tria hic: metaphorā: oppositionem: ɀ efficaciam.

¶ Narrat omnia: quę videntur facere orationem delectabilem. Ad cuius euidentiam notandum: φ locutio tripliciter potest considerari. Primo ſm sui totalitatem. Secūdo quantum ad dictiones: quę sunt partes eius. Tertio φ̄tum ad tempora: quę sunt de significato verborum cōtentorum in oratione. Tripliciter ergo debet esse delectabilis locutio. Primo ſm se vt sit bene ordinata. Secūdo φ̄tū ad nomina: si continet pulchras metaphoras. Scema enim: ɀ ornatus magis respicit ipsam locutionez: ɀ orationem ſ3 φ est bene ordinata ɀ composita. Metaphora vero magis respicit ipsa nomina: vt cum aliquis dicitur leo: vel lapis: vel hō. Tertio modo fit delectabilis locutio ratione verborū. vt si contineat pręsentia: ɀ ea quę sunt pręoculis. Duo ergo facit: quia primo dicit orationez esse delectabilem ratione elocutionis si sit ornata. ratione noīum si sit metaphorica. ratione verborum si sit pręoculis. Secūdo exequitur de his delectabilibus ibi. (Metaphoris autem quatuor.) ¶ Dicit ergo: φ ſm elocutionem est delectabilis oratio: si sit oppositionalis. vt si dicerem de aliquo: φ dederit cōmunem pacem alijs. i. alienis: quia qui reputabant eam ex suis proprijs: dedit bellum. Hic est oppositio: quia bellum opponitur paci. Secundo quantū ad nomina est delectabilis oratio si habeat metaphoraz: quę non debet esse nimis extranea. i. occulta: quia tunc difficile est conspicere eam: nec debet esse nimis superficialis. quia tunc nihil nos facit pati: nihil nos facit adiscere. Tertio autem est delectabilis oratio: si facit φ dicitur apparere pręoculis: ideo oportet quę proponuntur videre. i. esse pręsentia magis φ̄ futura: vt ergo sit delectabilis oratio. tria oportet coniecturare: φ habeat metaphoram oppositionem: ɀ efficaciam. i. φ sit pręoculis.

Metaphoris autem quatuor existētibus complacere maxime que ſm analogiam.

¶ Postφ̄ dictum est orationem esse triplicitet delectabilez: vz propter metaphoram: oppositionem: ɀ efficaciaz. Hic in ꝑte ista determinat de illis: sed de oppositione dictū ē prius. Restat ergo dicere de metaphora: ɀ de efficacia. sine ꝺ eo quod est esse pręoculis. Duo ergo facit: quia primo ponit multa exempla de metaphoris: ɀ de esse: quod est esse pręoculis. Secundo determinat de vtrisqz ibi. (Dōm quidē dicimus.) ¶ Circa primum duo facit: quia primo ponit multa exempla ꝺ metaphoris. ɀ dicit quę metaphora magis placet. Secundo ponit multa exempla de eo: quod est esse pręoculis ibi. (Hęc enim metaphora.) ¶ Circa primum duo facit: quia primo dicit: quę metaphora magis placet. Secūdo ponit multa exempla de metaphoris ibi. (Sicut Pericles.) ¶ Dicit ergo: φ quatuor existentibus metaphoris illa ē metaphora: quę ſm analogiā magis placet. Metaphora enim large sumpta diuiditur in quatuor partes: vz in asteyum: prouerbium: transumptionez: ɀ assumptionem. Quomodo autez istę metaphorę distinguūtur. ɀ quomodo accipiuntur infra patebit. Inter has autē metaphoras illa: quę est ſm analogiam. i. assimilatio magis videtur placere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sicut Pericles ait iuuentutem pereuntē in prelio: ita existimatam esse a ciuitate: sicut si quis ver ab anno extrahat.

¶ Ponit exempla de huiusmodi metaphoris. Et quatuor facit ſm φ quatuor genera metaphorarū sunt. Primo. n. exemplificat de metaphora: quę est assimilatio. Secūdo de ea: quę est prouerbium. Tertio de ea: quę est asteyum. Quarto de ea: quę est transumptio. Secunda ibi. (Et Chefisidorus.) Tertia ibi. (Et Ephiolatis.) Quarta ibi. (Chefisidorus metes.) ¶ Circa primum duo facit secundum φ duo exempla ponit. Secunda ibi. (Et Leptines) ¶ Dicit ergo: φ metaphora ſm analogiam est sicut Pericles dicebat: φ iuuentutem perire in prelio esse existimatam a ciuitate: ac si ver extraheretur ab anno. Iuuentus enim respectu ciuitatis se het: sicut ver respectu anni. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et Leptines de Lacedemōijs φ nō sinebāt circūspicere Eladē monoculam factam.

¶ Ponit secundum exemplum: φ Leptines dicebat de Lacedęmonijs: φ non sinebāt respicere Eladem. i. mulierem monoculam factam. Est hic assimilatio quędam: quia apud Lacedęmōes se habebat mulier sicut oculus apud habentem vnum oculum. Custodiebant enim mulieres in tantum φ non sinebant eas videri ab alijs. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et Chefisidorus festinante charesha vindictas dare circa Olinthiacum bellum indignatur: dicens in suffocationem populum habentes vindictas tentare dare.

¶ Ponit exempla de metaphora: quę dicitur prouerbiū. Et tria facit ſm φ talia tria exempla ponit. Secunda ibi. (Et ?solamur alteri.) Tertia ibi. (Et Ipsicrates) ¶ Dicit ergo: φ Chefisidorus indignabatur dicens festinante charesha. i. gratia est accipienda vindicta circa Olynthiacum bellum. charisha enim in gręco. i. est gratia in latino. Erat enim forte prouerbium: φ quando aderat gratia. i. quādo aderat locus ɀ tempus: debebat fieri vindicta cōtra bellum [illegible]: φ quando homo habet populum in suffocatione. i. in anxietate ɀ angustia tempus: tūc est locus ɀ tps vindicandi. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et consolans aliquando Athenienses in Eubo yam depastos oportere exire Melchiadi sententiam.

¶ Ponit secundum exemplum: ꝙ quidaz poeta consolās aliquando Athenienses depasci .i. debellari Meleboyani .i. in illo loco ait: ꝙ oportet exire sententiam Melchiadi. Forte fuerat sententia Melchiadi: quia depascentes .i. depredantes: oportet autez depasci ꝛ depredari. Et quia hec sententia versa erat in prouerbium: adeo adducebat in cōsolatione Atheniensium: ꝙ non curarent si erant depasti ꝛ debellati: quia aliquando ipsi depascerent ꝛ debellarēt alios. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et Ipsicrates presentatis Atheniēsibus ad Epidarum ꝛ Palliam: qui indignabantur: dicēs ipos accessus declinasse.

¶ Ponit tertium exemplum: ꝙ Ipsicrates presentatis .i. presentibus Atheniensibus dixit ad Epidarum ꝛ Palliaz .i. ad illos homines: ꝙ indignabātur circa eos. ꝙ accessus declinauerant. Forte erat prouerbium: ꝙ nullus deberet accessus ibi declinare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et Phitolaus parochustim endi. Sextum aut predonē pyretri.

¶ Ponit exempla de metaphora: que dicitur Asteycum. Ad cuius euidentiam notandum ꝙ asteycum est omnis aliena locutio: dum tamē sit bene addiscibilis: quia asteycum super metaphoram addit disciplinatiuum: vt patebit. Quinqz autem facit ꝫ ꝙ quinqz talia exempla ponit. Secūda ibi. (Et Periodes.) Tertia ibi. (Et Myrodes) Quarta ibi. (Et illud Alexandrum.) Quinta ibi. (Et Poliecho.) ¶ Dicit ergo: ꝙ Parochustim endi .i. ille homo sic noiatus dixit Phitolaus; ꝙ Sextus .i. ꝙ ille hō erat predo pyretri .i. ignis. Est enim extraneus modus loquendi: ꝙ aliquis dicatur predo ignis: quod forte de hominibus valde audacibus dici posset: quia tales accipiunt quedam ab igne .i. ab his: q sunt maxime actiui. ¶ Deinde cū .d.

¶ Et Periodes autez Eginam auferre ꝑcepit pupillam pyretri.

¶ Ponit secundum exemplum dicens: ꝙ Periodes ꝑcepit ꝙ Egyna acciperet pupillā pyretri .i. ignis. Forte erat Egyna nimis audax in tantum ꝙ ab igne .i. ab homine valde austero ꝛ feroce accipiebat pupillam .i. id: quod habebat magis charum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et Myrodes nihil ait maligniꝰ esse: cū nominasset quendam epiechorum: illum quidez et in tertijs partibus malignari: ipsum autem in decimis.

¶ Ponit tertium exemplum: ꝙ cum Myrodes nominasset quendam epiechorum .i. quendam qui videbatur esse epieches ꝛ bonus: imo nihil erat malignius: eo ꝙ alij malignabantur in tertijs partibus .i. de vita sua maligna per tertiam partem quiescebāt: vel malignabantur in tertijs partibus: qꝫ est tantum ꝙ alij homines malefaciebant: sꝫ ipse malus: qui nominatus est: malignabatur ī decimis. i. decies: alꝫ tm̄ quātū alij peccabat ꝛ malignabat̄. ¶ Deīn.

¶ Et illud Alexandrum iambicū pro filiabus ad nuptias morantibus. Superdiurnales nuptiarum virgines.

¶ Ponit quartum exēplum: ꝙ Alexander fecerat quoddam iambicum .i. quoddam metrum de filiabus morantibus ad nuptias: in quo metro dicebatur ꝙ virgines nuptiarum .i. virgines amantes nuptias erant et superdiurnales .i. fastidiose. videtur enim alienum qđ studiosius vocetur superdiurnale. Quod forte pro tanto dictum est: qꝛ superdiurnale dici potest quicquid nimis durat .i. qꝛ fastidiosa nimis durare videntur: adeo quicquid generat fastidium pōt dici supdiurnale. ¶ Deinde cūz dicit.

¶ Et Poliecho ad apoplecticū quēdā Speusippū nō posse qetam ducere vitam a fortuna in egritudine quinqz siringaꝝ cordali illigatū.

¶ Ponit quintum exemplum: ꝙ Poliecho dixit ad quendam: qui vocabatur apoplecticus Speusippus: ꝙ non poterat ducere quietam vitam. ꝙ erat valde infortunatus. ꝛ subditur: ꝙ erat illigatus a fortuna in egritudine .i. ꝫ egritudinem in quinqz cordali siringaꝝ .i. instrumētoꝝ: vt videtur sonare alia littera. Forte dictus homo habebat quinqz genera egritudinum: per que tenebatur ligatus quasi ꝑ quinqz cordas siue ꝑ qnqz instrā. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et Chefisidotus trietes vocabat molares varios. Ochion autē tabernacula attrica amicabilia. Asion autem: quia insulam ciuitatem effuderunt.

¶ Ponit exemplum de metaphora: que dicitur transumptio dicēs: ꝙ Chefisidotus .i. ille poeta trietes .i. duces terrarum vocabat molares varios. Trietes enim sunt domini nauium habentium tria genera remorum: isti enim dici possunt molares varij: qꝛ vario modo molūt ꝛ terūt alias naues: sic etiaz Ochion .i. ciues illius ciuitatis vocabat tabernacula atrica: quia forte erant feroces ꝛ fortes: atrium enim tale edificium nominat .s. forte ꝛ durū. Et Asion .i. homīes illius ciuitatis vocabat amicabilia: quia forte largi ꝛ curiales erant. ideo subditur: ꝙ insulam ciuitatem effuderunt. Forte in illa insula se habuerunt curialiter dando ꝛ effundendo pecuniam suam. In omnibus autem his quedā ē transumptio. non enim absqz transumptiōe fit: ꝙ nauta dicat̄ mola: ꝛ fortis atriū: ꝛ largus amicabilis.

H Oc enim metaphora ꝛ pre oculis ꝛ vocant Elade.

¶ In parte ista ponit exempla de eo: qđ est pre oculis. Pre oculis enī dicitur illud quod manifestum est. Et qꝛ presentia sunt nobis magis manifesta q̄ preterita ꝛ futura. ideo si debet esse metaphora pre oculis: debet sumi a ꝑsentibus: imo ipsum nomen hoc insinuat: quia tunc dicit̄ aliquid pre oculis eē qđ presentialiter existit. Exempla ergo: que ponentur sufficit: ꝙ sint pre oculis quantum ad tēpus hoc: ꝛ ꝙ fuit sumpta ab his: q̄ contingebant circa tēpora illa. Quatuor aūt facit in ponēdo talia exempla ꝫm ꝙ sunt quatuor genera metaphoraꝝ. Quelibet enim metaphora pōt eē ꝑ oculis: si sumat originē ab his: q̄ sunt in ꝑsenti. Primo ḡ ponit exēplū de his: q̄ sunt pre oculis q̄tū ad ꝓuerbia. Scđo q̄tū ad syllationes. Tertio q̄tū ad trāsumptiōes. Quarto q̄tū ad asteya. 2ᵐ ibi. (Et vt Ipsicrates.) 3ᵐ ibi. (Et Chacholeon.) 4ᵐ ibi. (Et qꝛ intellectus.) ¶ Circa primum quatuor facit ꝫm ꝙ quatuor exempla ponit. Secūda ibi. (Et hoc modo.) Tertia ibi. (Et Ipsicrates.) Quarta ibi. (Et velut in epitaphio.) Dicit ꝙ hoc dictum .s. vocare Eladem .i. mulierem est metaphora: ꝛ ē pre oculis. Forte tunc temporis erat prouerbium: ꝙ quilibet deberet vocare mulierem: ne esset vagabūda per plateam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et hoc modo quomodo metaphora ꝛ pre oculis: ꝛ sicut Chefisidotus vereri ꝑcepit: ne multas faciāt concursales conuocationes.

¶ Ponit secundum exemplum: ꝙ isto etiaz modo est metaphora ꝛ pre oculis: sicut dixit Chefisidotus precipiens eiā vereri ꝛ timere: ne faceret multas conuocationes cō

cursales

cursales. Forte tūc temporis quando domini videbant ciues facere conuenticulas. ⁊ concurrere ad conuocationes timebāt: quia timebant ne machinarentur in malū: ⁊ nomē voluerūt p̄ puerbiū h̄ eē timēdū. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Et Ipsicrates ad currētes in solēnitatibus.

¶ Ponit tertiū exēplū. q̄ sī Ipsicrates ad cōcurrentes in solēnitatibus. supple irascebat ⁊ maledicebat. Forte erat puerbiū tūc tpis q̄ maledicendus erat is: qui nimius diligebat festa. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et velut epitaphiū: q̄z digni erat sepulchro eorū: qui in Salamine mortui fuerunt: decapillari Eladem: quasi cum sepulta virtute ipsorum liberantes. Siquidem enim dixit: q̄a dignum plorare cū sepulta virtute: metaphora ē pre oculis. Hoc autē virtute libertatis oppositionem habet quandam.

¶ Ponit quartū exēplū: ⁊ istud est puerbiū: q̄z in quodam epitaphio. i. in quadā supraſcriptione scriptū erat dignū ⁊ p̄gruū eē q̄ Eladē. i. mulier decapillaret se sup̄ sepulchro eo⁊: q̄ fuerant mortui in Salamine: ac si mulier esset tūc sepulta simul cū virtute ipso⁊ viro⁊. ⁊ p̄p̄ hoc mulieres essent liberātes viros. In multis. n. partibus mulieres in p̄ mortuos se depillant: ⁊ tantū dolorē ostendunt: q̄ vidētur velle sepeliri simul cū viris q̄z faciēdo oñdūt: q̄ q̄cq̄d possent facerent: vt viros suos liberarent. Dictū. n. puerbiū ista cōtinet: metaphorā p̄ę oculis: ⁊ oppositionem: eo. n. q̄ dixit dignū esse mulierē plorare cū sepulta virtute. est ibi metaphora: ⁊ p̄ę oculis. Metaphora. n. locutio ē: q̄ mulier dicat̄ sepulta rōe doloris ꝯcepti. gaudens. n. vī in alto positus: dolēs in imo. i. ō q̄z multū dolet quasi reputat̄ sepultus. Est ēt p̄ę oculis dicta metaphora: q̄z tunc tpis. ⁊ adhuc in aliq̄bus p̄tibus fit: q̄ mulieres oñdūt excellētiā doloris sui sup̄ mortuo. Eo vero q̄ addit̄ v̄tute libertatis ptinet q̄dā oppositionē: est enim oppositum in obiecto: q̄ mortuus liberetur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et Ipsicrates dixit. Uia mihi sermonū per medium eorum: que a Charete acta sūt: metaphorā f̄m analogiam pre oculis facit.

¶ Ponit exēpla de metaphora: q̄ dē assimilatio. Et duo facit f̄m q̄ duo exēpla ponit. Sc̄da ibi. (Et dicere.) ¶ Dicit q̄ Ipsicrates dicebat: q̄ ei erat facta via p̄ mediū f̄mo⁊: ⁊ ita erāt acta. i. facta: q̄ a Charete. i. a greca apō latinos. Ista aūt metaphora ē f̄z analogiā. Quędā. n. analogia est: q̄ñ hū intelligit v̄ba ⁊ nō inuenit repugnationē i sermonib⁹ p̄p̄ q̄ð eloquiū planū metaphorizę f̄m metaphorā: q̄ dē analogia. ⁊ assimilatio dē via. Q̄ð v̄o addit̄ ibi per mediū: fac̄ metaphorā eē p̄ oculis: ⁊ māifestū. ¶ Deide dc̄.

¶ Et dicere aduocare pericula periculis adiutrix pre oculis metaphora.

¶ Ponit 2ᵐ exēplū. Est. n. metaphora ⁊ p̄ę oculis: q̄z pericula aduocant̄ picullis: sicut vno incōueniēti dato multa sequunt̄. sic. n. ex vno piculo puocant̄ multa picula: sicut ex vno bono puocant multa bona. Est. n. an h̄ q̄dā metaphora: q̄dā assimilatio: siue q̄dā analogia. ¶ Deinde cū dic̄.

¶ Et Chacboleō pro Sabris: neq̄ ministeriū erubescentes ipsius p̄ imaginē ereā: metaphora enim que presenti: sed non semper: sed pre oculis: periclitāntibus enim ipsis famulat̄ imago. Inanimatum itaq̄ animatum.

¶ Determinat de metaphoris: quę accipiuntur f̄z trāsumptiones. Et tria facit f̄m q̄ tria exempla ponit: q̄z trāsumptio potest fieri triplicit̄er propter imitationem: casualitatem ⁊ excellentiā. Secunda ibi. (Et memoratio.) Tertia ibi. (Et f̄m commnem moduz.) ¶ Dicit ergo q̄ Chacboleon dicebat pro Sabris. i. pro illis gētibus: q̄ non erubescebant ministerium ipsius representatiōis: quę fiebat per imaginem ereaz. Forte tūc temporis erat imago erea quę descripta erat in confusionem periclitantium ⁊ fugientiū de bello. Ideo addit: q̄ ista metaphora est p̄ę oculis. i. in presenti non est p̄ę oculis semper: sed q̄ñ p̄ęsentialiter periclitantur. Dictū est enim q̄ illa imago famulabatur ipsis periclitantibus: q̄z tales representabant. Ista eniz metaphora est f̄m transumptionem: q̄z inanimatū: vt statua erea transumebatur ad significandum aiatū: vt ad significandum periclitantes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et memoratio ciuitatis operum.

¶ Ponit secundum exemplum: q̄z aliqui quādo volūt memorari aliq̄ ciuitatem. ⁊ laudare eam: memorant̄ ⁊ laudant opera. Ista enim transumptio fit f̄m casualitatem: sicut primo fiebat f̄m imitationē: sicut enim imago imitatur id: cuius est imago: sic opera causantur ab eo: cuius sunt. Est autem ista transumptio p̄ę oculis: cum enim loqui volumus de Alexandro: congrue transferimus nos ad loquendum de operibus eius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et f̄m cōmunē modum paruum sapere meditantes. Meditari enim ē augere aliquid.

¶ Determinat de transumptione penes excellentiam. Cū enim loqui volumus de homine: possumus trāsferre nos ⁊ loqui de intellectu: q̄ est excellens in ipso. Sed hoc antiq̄ per omnem modum illud paruum sapere ad illud modicum intelligere: q̄ð habemus debemus meditari. ⁊ considerare de ipso. Licet enim nostrum intelligere sit aliquid. s. modicum: sic poterimus augere ipsoꝫ meditādo de eo. ¶ Notandum autem: q̄ homines modicum sunt intellectuales: multum autem rationales: q̄z modica intelligūt sine discursu: multa autem cū discursu: quia principia sunt modica f̄m numerum ⁊ f̄m quantitatem: multa autē f̄m virtutem: principiata autem sunt multa f̄m numeruz. Et q̄z solum cognitio principiorum dicitur intellectus. q̄z ad principia non est ratio: nec ea intelligimus cum discursu. intellectus in nobis dicitur modicus. Unde vbi nos habemus sapere. alia littera habet intellectuz. Licet tamen iste intellectus sit modicus. est tamen summopere custodiendus: quia in cognitione principiorum clauditur cognitio conclusionum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quia intellectum deus lumen accēdit in anima: ambo enim significant aliquid.

¶ Ponit exempla de asteyciis. Et quatuor facit f̄m q̄ quatuor exēpla ponit. Secunda ibi. (Non. n. dissoluimus.) Tertia ibi. (Et pacta.) Quarta ibi. (Et quia ciuitates.) ¶ Est ergo primuz exemplum: q̄ asteyca locutio est: si dicimus: q̄ deus accendit in anima lumen intellectuū verbi eius: tam lumen q̄ intellectus significant aliquid: q̄z dicunt aliquid manifestatiuum. ⁊ ratione huius similitudinis intellectus dicitur accendi in anima: sicut accendit̄ lumen quod dictum propter extraneitatem est asteycuz. Non enim proprie competit intellectui q̄ð accendatur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nō eniz dissoluimus bella: sed differrimus. ambo. n. sunt futura: ⁊ dilatio: ⁊ talis pax.

¶ Ponit sc̄m exēplum: q̄ dilatio belloꝝ est quasi q̄dam pax. i. ō aūt: q̄ nō dissoluimus bella si differrimus. Dr̄ tñ dilatio asteycę pōt dici pax: q̄z ambo tam dilatio q̄ pax sūt

futura.i.sunt ventura: q̄dam.n.extraneitatem cōtinet: q̄ bellū dilatū.i.futurum dicat̄ pax: q̄ dilatio belli ordinat ad futuram pacem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et pacta condicere trophe𝑢z esse multo pulchrius q̄ ea: que in bellis fiunt. hoc quidez.n. pro modicis ⁊ vna fortuna. hoc autem pro toto bello. ambo enim victorie signa.

¶ Ponit tertiū exēplum: q̄ pacta sunt condicenda: ⁊ componēda multa. Multo.n. pulchrius est habere tropheū p pacta q̄ per bella: q̄ victoria p pacta nō est magnū piculū: ideo ait: q̄ p modicis.i. pro modico periculo supra est ibi victoria. Sed victoria p bella est: fortuna p tota bella vbi est magnū piculū. Addit aūt: quare pōt fieri talis metaphora: q̄.s. ambo.s. tam pactū q̄ bellū pñt esse signa victorię. Posset āt q̄ vellet hęc tria exēpla adaptare ad metaphoram s̄m analogiam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quia ⁊ ciuitates vituperio hominum multas vindictas dant. Vindicta enim nocumētū quoddam iustum est.

¶ Ponit quartum exemplū: q̄ ciuitates dant multas vindictas cū vituperio hoīum: cum.n. q̄s forefacit. fit vidicta ⁊ iustitia de eo cū vituperio eius: q̄ vindicta est quoddaz nocumētū iustū. Asteycū.n. eloquium est: q̄ aliquod dicatur iustū nocumentū: q̄ cū iustum sit bonū: nocumentuz vero malum: extraneum quid est dicere nocumentum iustū: cū extraneū sit dicere: q̄ bonū sit malū. ¶ Dein.c.d.

¶ Que quidem igitur asteyca ex metaphora proportionali dicantur: ⁊ ex eo q̄d est pre oculis facere dictum est.

¶ Epilogat. Ad cuius euidētiā notandū: q̄ lz oē dcm̄ extraneū posset dici asteycū. potissime tn̄ est dcm̄ asteycū si cōtineat metaphorā pręoculis. ⁊ maxime si illa metaphora sit s̄m analogiam. Et q̄ exēplificatū est de metaphora s̄z analogiam: ⁊ de eo: q̄d est esse pręoculis: exēplificatuz est de eloquio asteyco. imo iste epilogus pōt eē ꝯclusio oīum p̄dictoꝝ. Ideo ait dcm̄ eē asteyca eloquia ꝯstare ex metaphora pportionali. ⁊ ex eo: quod est facere esse pręoculis. Cuz.n. asteyca elocutio sit disciplinatiua: q̄ pportionalia: ⁊ ea quę sunt pręoculis sunt talia: ideo asteycuz dr̄ ꝯstare ex proportionali: ⁊ ex eo: quod est pręoculis.

Dicendum autē quid dicamus pre oculis: ⁊ quid facientibus hoc.

¶ Postq̄ phs posuit exempla de metaphoris: ⁊ de pręoculis: ex quibus cōstat locutio asteyca. hic in parte ista determinat de veris q̄. Et duo facit: q̄ primo determinat de eo: q̄d est eē pręoculis. Scdo de eo: q̄d est esse asteycū ⁊ metaphoricū ibi. (Sūt aūt ⁊ q̄ asteyca.) ¶ Circa p̄m duo facit: q̄ primo ꝯtinuat se ad dicēda. Scdo exequit̄ d̄ intento ibi. (Dico itaq̄.) Cōtinuet̄ sic: q̄ posuimus multa exēpla de eo: q̄d est eē pręoculis: ideo dicendum est q̄d dicamus esse pręoculis. ⁊ q̄d facientibus fit hoc.i. fit metaphora pręoculis. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Dico itaq̄z pre oculis hoc facere q̄cūq̄z operantia signant: vtputa: bonum virum diceret esse tetragonum metaphora: ambo enim perfecta: sed non significat operationez. Sed hūc floridum habentem statum operatio.

¶ Exequitur de intento. Et duo facit: q̄ p̄io dicit quid est eē pręoculis: q̄ illa faciunt hęc: q̄ metaphorę sint pręoculis q̄cūq̄ sunt significatiua opationē aliq̄. Scdo q̄d dixerat manifestat p exēpla ibi. (Vtputa bonū.) ¶ Circa quod duo facit. q̄ p̄o adducit multa exēpla ad ppositum. Scdo ostēdit q̄lr debeat fieri talis trāsumptio ibi. (Oz aūt transferre.) ¶ Circa p̄m tria facit: q̄ p̄o ponit exēpla de reb' aīatis. Scdo spālr exēplificat i his: i q̄b' inaīata repñtēt aīata Tertio docet adaptare talia ad metaphorā s̄m analogiā. Scda ibi. (Et visus vt ē.) Tertia ibi. (Est āt.) ¶ Circa p̄mū tria facit s̄m q̄ tria exēpla ponit. Scda ibi. (Et h̄ ⁊c.) Tertia ibi. (Et h̄ libertatē.) ¶ Dicit ḡ: q̄ metaphora est pręoculis: si significat opationē: nō q̄ bonū vir: diceret eē tetragonū: metaphora eēt. q̄ bon' vir tetragono assimilatur: vt pz ex p̄ ethi. Vterq̄z.n. significat q̄d pfectū: sed talis metaphora nō eēt pręoculis: q̄ nō signat opōnem: ⁊ opōnes sunt illę: quę occulta fide ꝯspicimus. ⁊ p q̄s innotescūt habitus. Sed dicere de aliquo: q̄ h̄ret florētē statū. quia opatio significaret̄ p tale dictū: esset hic metaphora p̄ oculis: q̄ non hz aliquis statum floridum: nisi qui agit opera: q̄ videntur oībus florida ⁊ clara. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et hec te aūt velut relinquēdū operationez.

¶ Ponit z̄m exēplū: q̄ hęc ēt esset metaphora pręoculis: si metaphorice psuaderem' alicui: q̄ aliq̄ relinqueret: ⁊ alia ageret: in talibus.n. opōnes signaremus. ¶ Deinde cū.d.

¶ Et hec: libertatem autez greci accersentes pedibus. hec accersiua opatio cito.n. dicit.

¶ Ponit tertiū exēplū: q̄ est metaphora pręoculis: si q̄s diceret: q̄ gręci sunt accersentes libertatē pedibus. accersiri .n. opationē denotat. ille.n. ppue accersit̄ libertatē pedibus: q̄ suis opib' magnā libertatē sortit̄. Tale ḡ dcm̄ ē operatio. q̄ est pręoculis. ⁊ ē metaphora: q̄ cito dr̄. metaphorę.n. cito dicūt: q̄ in paucis multa ꝯprehēdūt. ¶ Deide.

¶ Et vt visus est in multis Homerus: inanimata animata facere complacet.

¶ Exēplificat de metaphoris pręoculis: in q̄b' inaīata aīata significāt. Et tria facit: q̄ p̄o ꝯtinuat se ad dicēda. Scdo adducit multa exēpla. Tertio ostēdit oīa illa exēpla facere ad ppositū. Scda ibi. (Vtputa i his.) Tertia ibi. (In oībus.n. his.) ¶ Dicit ḡ: q̄ pñt fieri metaphorę pręoculis: sicut Homer' vtebat̄ i multis iducēdo p metaphorā rē inaiatā tanq̄ aiatā. Rō aūt q̄re tales metaphorę pręoculis placēt: est q̄ facere opationē.i. inducere aliquid tanq̄ operans in omnibus placet. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Vtputa in his. Rursum super terram volutabatur lapis per metaphoram. In omnibus autem operationem facere complacet: vt puta in his. Rursum super terram volutabatur lapis inuerecundus: ⁊ volabat sagitta: ⁊ volare desiderans: ⁊ instabant desiderātes corone saciari: ⁊ acumē laceę vigore pertrāsibat volēs.

¶ Adducit multa exēpla ad ppositū dicēs: q̄ metaphorę d̄ inaiatis sūt: si q̄s diceret: q̄ verecund' volutat̄ sup terrā q̄si lapis: ⁊ q̄si sagitta volat: ⁊ volare d̄siderat. ⁊ q̄ coronę stabāt in terra d̄siderātes saciari. modus ē.n. loq̄ndi: q̄ horū: q̄ p̄nt itelligi p coronā: cū aliq̄s passus ē verecundiā: d̄ bonor ei' i terra. ⁊ d̄siderat saciari p vindictā: ⁊ sīlr p q̄dā metaphorā acumē lāceę vigore ptrāsire volēs: cū.n. lācea ex magno vigore vi pertransit: videtur leuiter quasi volūtarie pertransire. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In omnibus enim his: quia animata sūt operantia videntur: inuerecundari enim ⁊ velle: ⁊ alia operatio.

¶ Ostendit

¶ Ostēdit p̄dicta exempla esse ad ꝓpositū. Et tria facit: q2 p̄mo facit qḋ dictū est. Scḋo reducit p̄dictū modū metaphorę ad metaphorā ſm analogiā. Tertio ostendit quō tales metaphore sunt sumendę. Scḋa ibi. (Hoc aūt adaptauit.) Tertia ibi. (Opꝫ aūt trāsferre.) Dicit ergo: ꝙ in oībus his inaiata videnť quasi aiata: aiata eni sunt operantia. Cū ergo per verecūdari: ꝛ per velle: ꝛ per alia talia opera quędā importet: cū inaiatis talia attribuimus: loquimur de inaiatis q̄s de aiatis: ꝛ ecōuerso. ¶ Deīde cū dic.

¶ Homerus aūt adaptauit per eā: que ſm analogiam: metaphorā. Sicut enim lapis ad sensum: sic qui inuerecundus ad facile verecūdabilē: poesim aūt facit: ꝛ in complacentib9 assimilationib9 de iaiatis: vt sydera gibbosa ꝛ lucētia. secūdū autem quidē alia: post vero alia. Mota enim ꝛ viuentia fingit omnia: operatio autem immutatio.

¶ Reducit hūc modū metaphorę ad metaphorā ſm analogiā dicēs: ꝙ Homerus: qui hoc mō metaphorę vtebať: adaptauit hunc modū metaphoricū ad metaphorā ſm analogiā. Utputa i hoc exemplo: ꝙ sicut se lapis habꝫ ad sensum: ita inuerecundus se habꝫ ad facile verecūdabile. inuerecūdus eniꝫ est quasi lapis: q2 de nullo curat: ꝛ nihil sentit. Ecōtrario aūt verecūdus est quasi totus sensus: q2 de facili illata persentit. est ergo poesis quędā in talibus locutionibus. Addit aūt ſm exemplū dicens: ꝙ de aiatis siue de iaiatis: vt habꝫ alia littera: istę sunt complacentes ad similationes: vt si quis dicat: sydera esse gibbosa: ꝛ rotūda esse flamātia .i. lucentia: vt hꝫ alia littera: ꝛ esse incēdētia alia: ſm accidētalia nō post. In hoc eni exēplo sydera inducunť: ac si essent aialia ꝛ viuentia: motus eni est opus vitę. Ideo subdit: ꝙ mutatio est quędā operatio: ꝛ dicēdo sydera esse sic mota dicim9 ea oia eē q̄si viuētia. Fuit aūt de intentione Aristotelis: ꝙ corpora cęlestia eēnt aiata: sꝫ non ꝙ fieret vnū ex corporibus cęlestibus ꝛ aiabus eorū quantū ad esse: sed solū quantū ad opatione. Nō ergo sūt aiata illa corpora sicut aialia: vel sicut plāte: ꝓpter quod non aiata dici pñt. Utraq3 eni littera saluari pōt: siue habeať in littera mētio de aiatis: siue de iaiatis. Uel dicere possumus: ꝙ ſm esse sydera sunt inaniata. In p̄dicta tñ metaphora introducunť ac si essent aniata: adeo ꝛ aiata ꝛ metaphorę quantū ad operationē. ꝛ inanimata ſm esse dici possunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oportet autem transferre: quemadmodū dictum est a conuenientibus ꝛ manifestis velut in ph̄ia. Similitudinē etiā in multū distātibus cōsiderare bene coniecturatis.

¶ Ostendit qualiter p̄dictę metaphorę sunt sumendę: ꝛ duo facit: q2 p̄mo facit quod dictū est: scḋo adducit plura exempla ad propositū. ibi. (Sicut Architas.) Dicit ergo: ꝙ sicut superius tangebať: opꝫ huiu9 metaphoras trāsferre a conuenientibus ꝛ manifestis. Nam sicut in ph̄ia dicitur esse bene cōiecturans: qui similitudinē scit ꝯsiderare in multū distantibus: sic in qualibus: est bene metaphorizans: qui scit inuenire similitudines in his q̄ multum distant. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sicut Architas dixit: idē esse arbitrū ꝛ altare: ad ambo eni qḋ iniustū patitur refugit. Aut siquis dicat anchorā ꝛ suspensoriū idem esse: ambo eni ad idē aliquid: sed differūt per desuper: ꝛ de subtus. Et ꝓ hoc equales fieri ciuitates in multum distantibus. nam in superficie: ꝛ potentis ꝛ impotentis equale.

¶ Adducit plura exempla ad propositū. quoꝝ p̄mū est tale: ꝙ Architas dixit idem esse arbitrū: ꝛ altare. idē quodam mō esse regē per cuius arbitriū regiť ciuitas: ꝛ deum qui in altari colitur. Pro tāto eni sunt idem: ꝙ eodē ꝛ pari modo patientes iniustum refugiūt ad ambo .i. ad altare ꝛ arbitrium. Nam iniuriā passi cōqueriūtur: ideo ꝛc. Scḋm exemplum est: siquis dicat idem esse anchoram cū qua retineť nauis: ꝛ suspensoriū: cū quo retinenť alia vasa. Ambo enim tā anulus suspensorius q̄ anchora idē aliquid faciunt: quia retinent ea quorū sunt. Sꝫ differūt: quia anchora retinet nauē de subtus: anulus vero suspensorius retinet de supra. Tertiū exēplū est: vt siquis dicat ciuitates esse inequales in multū distantibus. Nā ſm rei veritatē ciuitas potēs multū iniuriať ciuitati impotēti si nō vni domino subsint. Ideo tales quantō ad ęqualitatē. ꝛ iusticiā multū distant ſm rei veritatem: cum ſm superficiē ciuitatis potētis ꝛ ipotētis est quędā ęqualitas. Potentes eni debilibus ſm superficiem ꝛ ſm quandam apparentiam iusticiam seruant.

Sunt autē: ꝛ que asteya plurima per metaphoram: ꝛ hoc ex eo: qḋ est ad ipsū: decipi. Magis enim fit palā: q2 didicit penes idem: qḋ est ecōtrario se hr̄e: ꝛ videre dicere anima tanq̄ vere: ego autem peccabam.

¶ Postq̄ ostendit ph̄s per exempla: quō habent fieri metaphorę. ꝛ docuit quō fieri habꝫ: ꝙ metaphora sit p̄cognita: q2 per ea: q̄ dicta sunt: non sufficienter tradita ē ars de modis metaphorarū: ideo hic in parte ista: vt suppleat quod diuisum est: determinat de asteya: ꝛ de alijs modis metaphoricis. ¶ Ad cuius intelligentiā notādū: ꝙ sicut dictū est supra: modi metaphorarū sunt quattuor. vꝫ. trāsumptiuū: assimilatiuū: prouerbiale: ꝛ asteycū. Hi autem quattuor modi sic se hn̄t adinuicē: ꝙ transumptionē simplicē metaphoraꝝ noiant: cęteri vero modi supra metaphorā aliquid addunt. Si eni ſm quandā trāsumptionē Achilē noiemus leonē: simplicē metaphorā facim9. ideo nō īmerito transumptio nō diuidiť ex opposito circa metaphorā: quia nihil supra metaphorā addit. Assimilatiuū vero ꝓuerbiale: ꝛ asteycū cōtra metaphorā diuidi. p̄t: ꝙ supra locutionē metaphoricā aliquid addit. Ideo ph̄s circa p̄ncipiū huius tertij dixit: ꝙ assimilatio erat metaphora: tamē modicū .i. aliquo modo differt assimilatio a metaphora. Ista eni differētia est: q2 assimilatio addit aliqḋ supra metaphorā. addit enim analogiā quandā. Si enim iuuenes appellaremus vernos: faceremus metaphoram: sed si supra huiu9 transumptionē addimus analogiā: ꝛ proportionē quandā: ꝛ dicimus: ꝙ sicut se habet ver ad annū: ita iuuētus ad ciuitatē: assimilatio dici pōt. Et sicut assimilatio addit supra metaphorā: siue supra trāsumptionē ꝓportionē quādā ꝛ analogiā: sic ꝛ ꝓuerbiū addit aliqḋ supra ipsam transumptionē: addit eni cōem visū. Nā ꝓuerbia: vt plurimū sumūt originē ex aliquo notabili dicto: vel facto: et ex eo trāsumūť ad alia. Ut q2 forte aliqua vetula requirēs virū: voluit in suis nuptijs cātilenas: sumptū est inde prouerbiū. Nō sufficit vetulę: ꝙ nuptijs tradatur: sed requirit in suis nuptijs cātilenas: ꝓpter qḋ quotienscunq3 aliquis aliquid vltra idqḋ ei decebat petit: dici potest cōtra eū metaphoricę prouerbiū p̄dictū. In oī g̊ ꝓuerbio quędā transumptio hꝫ esse. verū quia nō est proprie ꝓuerbiū: nisi eo hoīes cōiter vtanť: ꝓuerbiū supra

transumptionẽ addit cõem vsum. Asteyũ vero supra trãsũptionẽ addit disciplinatiuũ. Tunc est enĩ locutio asteyca quãdo per eã cõtingit de faci aliquid adiscere. ideo si sit pre oculis: vel si sit bene enigmatiçata: vel quocunqꝫ alio modo sit bene disciplinatiua: asteyca dici põt. Possumus ergo presentẽ partẽ: vbi phs determinãdo de speciebꝰ metaphore supplet si quid de ea superius omiserat: diuidere in partes duas dicẽs. qꝛ pmo determinat de modo metaphorico: qui dicit̃ asteycus. Scdo determinat de alijs modis metaphoricis. Scda ibi. (Sunt aũt assimilationes.) Circa pmũ tria facit. quia asteycũ pot fieri dicto ⁊ scripto nam licet quicqd dicit̃ scribi posset: ⁊ quicquid scribit̃ dici: tñ aliquẽ deceptiones magis fiunt scribẽdo q̃ dicẽdo: aliquẽ ecõtrario sic asteyca aliqua magis fiunt dicto: aliq̃ magis scripto. Uel dicere possumus: ꝙ in locutione duo sunt consideranda. s. litterẽ quẽ dictiones constituunt: ⁊ sensus qui ex dicto resultat. Primo ergo phs ponit eloquia asteyca sumentia originẽ ex ipsa sentẽtia: siue ex ipso sensu: qui ex dicto capit̃. Scdo determinat de asteycis sumentibus originẽ ex ipsis litteris ⁊ syllabis dictione cõstituentibus. Et tertio ostẽdit ꝙ asteyca magis placẽt. Scda ibi. (Sed sicut.) Tertia ibi. (Opꝫ aũt ambo.) Propter pmũ notandum: ꝙ cũ asteycũ addat supra metaphorã disciplinatiuũ tot modis fit locutio asteyca: quot modis cõtingit esse disciplinã: qꝺ quattuor modis quantũ ad presens esse cõtingit. Primo si sit oppositionalis. Nã cũ aliquis videt̃ habere ecõtrario q̃ dicat: si datur auditori intellectus dicti: statim in corde suo fatet̃ se aliquid adiscere. Scdo hoc cõtingit: si sit locutio latens. Tertio si sit bene enigmatiçata: ⁊ quarto si sit noua: ⁊ quasi inopinata. ideo quattuor facit: quia primo determinat de asteyco: qꝺ idẽ est qꝺ oppositionale. Secũdo determinat de asteyco latitatiuo. Tertio de enigmatiçato. Quarto de inopinato. Scda ibi. (Et eloquiorũ autẽ.) Tertia ibi. (Et q̃ bene enigmatiçata.) Quarta ibi. (Et qꝺ dic̃ Theodorus.) Dicit ergo: ꝙ plurima asteyca sunt per metaphorã deceptiuã. Ex eo ꝙ est ad ipsũ decipi. i. plurima asteyca sunt per metaphorã oppositionalẽ. Quantũ ad primũ ergo asteycoꝝ. Talia enĩ eloquia sunt maxime asteyca. qꝛ in talibus magis fit palam qꝺ didicit. Nam in talibus quẽ sunt penes idẽ: qꝺ videt̃ cõtrario mõ se habere: aĩa audiens videbit̃ dicere: ego didici ⁊ peccabam: qꝛ non intelligebã illud dictũ: vt debebã. ¶ Dei. ⁊c.

¶ Eloquiorũ autẽ asteyca sunt ex non dicere quod ait. vt puta id Stepsicori: ꝙ Cicade sibi ipsis de subtus cantabant.

¶ Determiat de asteyco qꝺ ẽ latitatiuũ. Tale enĩ asteycũ fit qñ quis nõ dicat qꝺ ait. quis ita latente loquit̃ ꝙ non vĩ dicere qꝺ dicit: sic illud dictũ Stepsicori. Stepsicorꝰ enim cum volebat persuadere principibus: ne aliquid nephandũ facerent: dicebat ꝙ nõ facerent illud qꝺ Cycadẽ cantabant ipsis de subtus. i. iferiores: ⁊ populares murmurabunt. si hoc fiet. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et que bene enigmatizata propter idem delectabilia. Disciplinatiua ãt. n. dñr metaphorica.

¶ Ponit tertiũ modũ: ꝙ asteyca locutio dici põt: si metaphora sit bene enigmatiçata. idest si sit pulchris similitudinibꝰ ornata. Talia enĩ sunt delectabilia pp idem. ⁊ enĩ metaphora. i. metaphorica eloquia dicunt̃ disciplinatiua. idest quod disciplinatiuũ. vnde alia littera habꝫ. declinatiua enĩ dicit̃ metaphora. Si igit̃ locutio sit bene enigmatiçata: ⁊ metaphoriçata asteyca dici põt: qꝛ ẽ doctrinatiua ⁊ disciplinatiua. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et qꝺ dicit Theodorus noua dicere: fit aũt cum inopinatũ fuerit: ⁊ vt ille dicit: ad eaꝫ que anterius opinionem.

¶ Ponit quartũ modũ asteycũ: dictũ enĩ Theodori erat quia ipse semper videbatur dicere noua: ⁊ dicere aliquid inopinatũ. Ideo ille Theodorus semper dicebat auditores ad eã opionẽ: quẽ erat alterius. i. ad opionẽ antiquã: q̃ ppter mãsuetudinẽ videbat̃ noua. Uidet̃ enĩ noua asteyca esse ⁊ disciplinatiua. quia talia cum magna accensione audimus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed sicut qui in ridiculosis: que sequuntur ficta: q̃ quidem valent: ⁊ que penes scripturam irrisiones.

¶ Determinat de asteycis: quẽ fiunt penes scripturã: ⁊ sꝫ litteras. Et duo facit: qꝛ pmo ostẽdit duplex eẽ asteycũ. Scdo exẽplificat de vnoquoqꝫ membro. ibi. (Decipiunt enĩ.) Dicit ergo: ꝙ sicut in ridiculosis. i. in factis puerilibꝰ contingit esse deceptio duplr̃. Uno modo secus ficta. i. pp ipsam fictionem. Contingit enĩ aliqd dictũ ita pulchre fictum esse ⁊ compositũ: ꝙ aliquis decipit̃ circa illud. Alio modo cõtingit irrisiones. i. deceptiones penes scripturã: vt cũ litterẽ sic cõpositẽ sunt: ꝙ non discernit̃ clare qd dicat̃. Et simili mõ supple asteyca fiũt duplr̃. s. ppter fictionẽ: vt qꝛ pulchro modo composita sunt: ⁊ etiam ppter scripturam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Decipiunt enim ⁊ in metris: non enim sicut qui audit suspicabatur. Stetit autem hñs sub pedibus vlcera. hoc aũt putabat oportũa dicere. hoc autẽ dico simul oportet palam esse.

¶ Exẽplificat de vtroqꝫ modo: ⁊ duo facit sm ꝙ duo sũt tales modi. Primo enĩ exemplificat de deceptione ficta. Scdo de scripta. ibi. (Quẽ aũt penes.) Dicit ergo: ꝙ aliq decipiunt auditores in metris: qñ per metrũ non dẽ sicut suspicabatur. i. sicut credebat qui audit: vt si quis diceret de aliquo ꝙ sedit. i. stetit: ⁊ geuit habens pedes vlceratos idest fastidiatos. Cõsuetudo enĩ erat: ꝙ vlcera ligãtur fascia: ppter qꝺ ⁊ sm quandã fictã locutionẽ pedes fasciati vlcerati dici pñt. Ideo addit ꝙ hoc. s. dicẽs: putabat. i. intẽdebat dicere oportuna. i. cum dixit pedes vlceratos intẽdebat dicere fasciatos ⁊ coopertos. Et si sic dixisset: palã esset eloquium eius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que aũt penes litteraturã faciũt dicer̃: nõ qꝺ dicit: sed ꝙ trãsumit̃ nomẽ. puta illud Theodori ad Nichonem cytharedum: se traxit. i. cõfidit vel decipit se: fingit enim dicere traxit. i. ꝙ decipit: ⁊ aliud dicit enim: ppter quod adiscenti delectabile. Qui sine existimat trahẽ illũ esse non videbitur asteiũ esse. Et illud vult ipsum per se: opꝫ ambo conuenienter dici.

¶ Determinat de deceptiõe scripta. Nã sicut est deceptio ppter ipsum significatũ. ⁊ loquimur de vno sicut de alio: sic cũ aliqua quasi simili modo scribunt̃: ⁊ pronunciant̃: decipimur circa ea intelligendo vnũ pro alio. Et duo facit: qꝛ pmo determinat de asteyco: qꝺ fit per coĩcidentiã litterarũ. Scdo determinat de asteyco: qꝺ fit per coincidentiã dictionũ. Scda ibi. (Sic etiam aũt asteyca.) Dicit ergo: ꝙ ea quẽ fiunt circa litteraturã sm ꝙ ibi ppter coincidentiã litterarũ trãsumit̃ nomẽ. videt̃ talis locutio dicere ad Nichonẽ cytharedũ: cũ dicebat se traxit. idest cõfidit: vel decipit se. Est enĩ quedam coĩcidentia vocis ⁊ litterarum inter traxit se: ⁊ traxisse: trahes enĩ appellari possunt homines

mines deceptores. Cũ ergo dicimus de aliquo ꝙ cõuenit ei traxisse:est sensus:q2 decepit te ⁊ aliũ. sed cum dicimus traxit:sensus est ꝙ seipsum decepit:adeo aliquãdo aliquis fingit dicere:ꝙ ille traxit.idest decepit te: ⁊ tñ aliud dicit: quia dixit decepit se:fingit eni se dicere traxisse:⁊ dicit traxit se. Talia enim ꝑpter adiscere sunt delectabilia. omne enim circa qḋ contingit decipi.cõtingit ⁊ adiscere. Addit autẽ:ꝙ si audiẽs nõ existimat ipsum illum esse trahem.i. deceptorẽ:nõ videbit esse asteycũ. videbit ergo ęloquiũ illud dicere:ꝙ ille sit deceptor: ⁊ decipiat aliquẽ:⁊ tamen vult illud per se.i. vult dicere ꝙ seipsũ decipiat. ¶ Dei.⁊c.

¶ Sit autem asteya etiam asteya. vt puta dicere Athenensibus:maris archen: non archen esse malorũ: ciuitatis archẽ esse malorũ: vtroqz eniz modo:qḋ non vtiqz putaret quis dicere. hoc dictum est:⁊ cognitũ est:ꝙ verum est ab archen:archen dicere:esse archen nihil sapiẽs. Sed non ita dicit:sed aliter.

¶ Determinat de asteya:q̃ hz fieri ex coincidentia dictionum. Et duo facit:q2 primo facit qḋ dictũ est. Scḋo ostẽdit: quę sunt ꝑncipalr attendenda in ęloquio asteyco.ibi. (Species quidem igitur.) Circa primũ tria facit:q2 primo docet sumere asteycũ ⁊ coĩcidentiã vocũ. Scḋo ostẽdit sꝫ quas coincidẽtias hz fieri asteycũ. Tertio manifestat quotiens in eodeꝫ asteyco tales coincidentia fieri debeat. Secũda ibi. (In oibus aũt his.) Tertia ibi. (Sꝫ cõuenient.) Cõtinuet ergo sic. Dictũ est:ꝙ in negocijs puerilibus põt fieri deceptio ⁊ rõne significatiõis:⁊ rõne vocũ. sic ⁊ asteyca non solũ fiunt rõne signĩcati:sed etiã ex coĩcidẽtia vocũ:⁊ ex coicidentia vocum non solũ fit penes litteras:vt ostensum est:sed etiam fit penes dictiões:vt pꝫ in illo ęloquio qḋ fuit dictũ Athenensibus:ꝙ maris Archen.i. maris ꝑncipiũ:siue maris ꝑncipatus. Archos enim latine dicit̃ ꝑncipatus. maris ergo principiũ non est malorũ principium. sed ciuitatis principiũ est malorũ. hoc aũt ęloquiũ dicitur asteycũ ex coincidentia dictionũ:q2 in ipsa voce:⁊ in ipsis dictionibus videt̃ repugnantia. Nam vno modo dicitur ꝙ ꝑncipiũ nõ sic est ꝑncipiũ:ꝙ ꝑncipiũ maris nõ est ꝑncipiũ malorũ. Et alio modo dicit̃:ꝙ ꝑncipiũ sit ꝑncipiũ: vt ꝙ pn̄m ciuitatis sit ꝑncipiũ malorũ:hoc eni dictũ vtroqꝫ modo non putaret vtiqꝫ aliquis.ꝙ diceret̃ non cognosceret quilibꝫ quid est:qḋ importatur per sermonẽ p̃dictũ. ideo addit:qḋ est cõgruũ.idest manifestũ:⁊ veruꝫ dicere Archen esse archen:quilibꝫ eniꝫ cognoscit ꝙ principium est ꝑncipiũ. Sed in tali locutione non apparet aliquis sapientie:⁊ ęloquiũ ita dicit.sed aliter. Non solum eniꝫ ibi dicitur:ꝙ ꝑncipiũ sit ꝑncipiũ:sed etiam ꝙ ꝑncipiũ nõ est ꝑncipiũ. Et rõne huius opiõis tota locutio cõtrahit quãdam venustatem:⁊ quandã decentiã:propter quod asteyca dici potest. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In omnibus aũt his si cõuenienter nomẽ inferat equiuocatio:aut metaphora:tunc bene velut anasteycus non anasteycus equiuocationem enunciauit.

¶ Ostendit quę coincidentiꝫ vocum attendendę sunt in asteyco. Duius autẽ coĩcidentię sunt duę. vꝫ. metaphora ⁊ equiuocatio. vt in h̃ exẽplo. anasteycus:siue icontinens: vt hꝫ alia littera:nõ anasteycus esse dicit̃. Est eni equiuocatio hic in hoc noĩe incõtinẽs:q2 põt esse ꝓpriũ nomen alicuius. Uel põt signĩare hoĩes incõtinẽtes deditos voluptatibus. Si ergo qui vocaret̃ incõtinẽs:dici posset nõ incõtinẽs esse debes:in hoc exemplo posset sumi asteycũ ex metaphora. Nam incontinens ꝓprie dicit̃ qui nescit se continere in voluptatibus:metaphorice vero formidolosi:qui nesciũt se cõtinere in periculis:incõtinẽtes dici pñt. Posset ẽ esse sensus incontinens metaphorice:vt formidolosus.nõ dꝫ eẽ icõtinẽs q̃tũ ad voluptates:q2 nõ absqꝫ periculo gustat̃ ex cõcupiscẽtia mulierũ. ¶ Deĩde cũ dicit.

¶ Sed cõuenienter semꝑ his. At nõ vtiqꝫ fias magis q̃ te opꝫ extraneus:extraneus aũt non magis q̃ te opꝫ:idem: ⁊ non opꝫ extraneũ eẽ semper:esse alienum enim: ⁊ hoc idem.

¶ Ostendit quotiẽs talis vocũ coincidentia fiat:est attendenda in sermone asteyco:q2 cõueniens videt̃ eẽ:ꝙ talis coĩcidentia semper bis fiat:vt si dicerẽ. Tu extraneus nõ fias extraneus magis q̃ te opꝫ:aut nõ magis q̃ te oportet debes esse extraneus:vel qḋ idem est: non oꝫ extraneum ex̃neũ semper esse. Et hoc etiaꝫ est idem:si diceret̃. Alienũ non opꝫ alienũ semper esse. Differunt aũt ista exempla:q̃ quodãmodo sunt idem:adeꝫ eni aliquo modo sunt: quia quodlꝫ cõcludit:ꝙ extraneus dꝫ esse non plus extraneus q̃ deceat. Sꝫ quis põt excedere i extraneitate tripliciter primo intensiue.scḋo vno ⁊ eodẽ modo extraneitatis excedit plusq̃ debeat:⁊ quantũ ad hoc põt referri primus modus:cũ dr. Et nõ vtiqꝫ fias magis ⁊c. Scḋo põt quis excedere in extraneitateꝫ extensiue:vt si sit extraneus pluribus modis q̃ oporteat:⁊ quantũ ad hoc referri põt qḋ subditur. Aut non magis ⁊c. Tertio hoc põt contingere quantũ ad diuturnitatẽ tẽporis:vt si quis pluri tẽpore sit extrane⁹ q̃ oporteat. Et quantũ ad hoc addit̃:ꝙ nõ opꝫ extraneuꝫ esse semꝑ. Qḋ vero subiungitur de alieno:adeꝫ est cuꝫ p̃missis:sꝫ differt in voce solũ. Hac aũt locutiõe asteyca sic vti debemus:vt si aliquis eẽt aduena:⁊ peregrinus apud nos:q2 tales aliquando ostendunt se magis extraneos q̃ opꝫ:dicere possemus. Tu extraneus nõ debes extraneus semper esse. Una alia littera habet:ꝙ nõ oportet aduenã semper esse. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et id Anaxãdriũ. Quia laudabile bonũ eni mori. Haud morte dignũ agere. Idem eni est hoc dicere:dignũ mori:nõ autẽ dignuꝫ mori: aut dignum mori:non morte dignũ autẽꝫ:aut non facientem morte digna.

¶ Ponit exemplũ. Nam Anaxander dicebat:qḋ est laudabile ⁊ bonũ mori:haud.i. non agere digna morte. Pri⁹ eniꝫ homo debꝫ eligere mori q̃ peccare agere digna morte. Uel ꝙ ideꝫ est:homo nõ debet velle mori iniuste:sꝫ iniuste quodãmodo bonũ ⁊ dignũ morte:vt nõ facientẽ morte digna. Aut hęc locutio asteyca ꝑꝑ oppositionẽ ex coincidentia vocũ. Nã cuꝫ dicatur:potius eligẽdũ est mori:nõ dignũ mori.i. mori iniuste:q̃ mori dignuꝫ mori.i. mori iuste.in voce quędã oppositio esse videt̃. ¶ Deĩde cũ dic̃.

¶ Species quidẽ igitur eadem elocutionis horum. Sed quãto vtiqꝫ minori ⁊ oppositionaliter dicantur:tanto magis complacent. Causa quia adiscere:propter opinionẽ quidem magis:ꝑpterea autem citius fit.

¶ Ostendit quę sunt ꝑncipalr attenda in sermone asteyco Et duo facit sm ꝙ duo documẽta ponit. Scḋa ibi. (Opꝫ aũt semper adesse.) Cõtinuet̃ aũt sic. Dictũ est:ꝙ fit locutio asteyca ex ipso significato:sed ipsa species locutiõis de numero horũ ęloquiorũ:quę fiunt ex coincidentia vocum est eadẽ.i. est asteyca:sicut illa:quę fit ex significato.tñ in talibus hoc documẽtũ attendendũ:ꝙ quãto talia asteya

minori.i.breviori eloquio: et magis oppositionaliter dicuntur: tāto magis placēt. Causa aūt huius est: qꝛ locutio ppter opponi facit nos addiscere qꝛ oppositōalis locutio est magis determinativa. vt superius dicebatur: sed ppter ea ꝙ est panca ꝛ brevis: facit nos adiscere. Cū ergo asteyca locutio debeat esse ato doctrinativa: congruū est ꝙ sit brevis ꝛ oppositionalis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Oportet semp adesse: aut ad quem dicunt: aut recte dici: si qd dicit veruz: ꝛ non superficiale. Est eni hoc separatū habere. vt puta. Mo do oꝫ nihil supra peccātē: sꝫ nō asteyū. Dignitatē oꝫ desponsare dignū: sed non asteycum.

¶ Ponit scōm documentū: ꝛ duo facit: qꝛ primo facit qd dictū est. Scdo cōcludit: ꝙ quāto locutio plura talia cōprehendit: tanto est magis asteyca. ibi. (Quāto autez vtiqꝫ.) Dicit ergo: ꝙ eloquia asteyca semper opꝫ adesse. idest semper esse ppinqua ad illū sensuz: ad quē dicunt: aut pro. i. oꝫ recte dici: si qd verū dicit per eloquiū asteycū: ita tamē recentiado existit: si pulchre non extranee fiat transumptio: ꝛ assimilatio. Nec sufficit: ꝙ assimilatio sit conveniēs: sed requiritur: ꝙ sit non superficialis. nā aliquādo cōtingit eloquiū asteycū habere hoc separatim. idest habere conveniētiaz sine profunditate: puta. Nihil peccantē supra nō opꝫ. Tale enim eloquiū lꝫ sit cōvenienter dictū: nō tamē est asteycum: qꝛ est nimis superficiale. ꝛ nō pfundū. Similiter si diceret. Dignū opꝫ despōsare dignitatē. i. quilibꝫ est dignus vt fm suā dignitatē premiet: hoc nō est asteycū: qꝛ est superficiale. Sed si amba ista copulant dicendo nunquid est dignū mori non entem dignū mori: est locutio asteyca. ¶ Notandū autē: ꝙ superficiale eloquiū pōt dici dupliciter. Primo qꝛ nō sit redditivū causę. vnde hoies dicunt superficialiter loqui quādo non dant causaz sui dicti. Scdo hoc cōvenit si dictū sit oratio patens: qꝛ qui sunt in superficie de facili vident. Sermo ergo ille concludēs ambas predictas clausulas. vꝫ. nō est dignū mori nec entē dignū mori: pōt dici non superficialis dupliciter: tū qꝛ est redditivus causę: tū quia est aliquo mō latitivus ppter oppositionalem locutione ibi cōcurrenté. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quādo autē vtiqꝫ: ꝛ si simul ambo habeāt dignū mori non dignum entem mori. Quanto aūt vtiqꝫ plura habeat: tāto magis asteycū videtur. puta si ꝛ noia metaphorica sint ꝛ metaphora. ꝛ talis oppositio ꝛ coequatio habeant efficatiam.

¶ Ostendit ꝙ quanto plura talia: q̄ faciūt ad decentiam sermonis habeat locutio. tanto est magis: non videt eniz idest nō est supficialis. puta. si noia sint ibi metaphorica ꝛ talis: quę sit placēs ꝛ cōveniēs: si sit ibi locutionis oppositio: ꝛ si sit ibi coequatio: vt qd membra sermōis sibi correspondeāt: ꝛ si habeat efficatiā: ꝙ si persuasiva: ꝛ cōvenienter causę redditiva. cetera talia augmētant asteycum eloquiū. quia reddit ipsum magis disciplinativum.

Sunt autē assimilationes: sicut dictuz est: in his que superius semp complacentes modo quodaz metaphore. Sēper eni ex duobus dicūtur: sicut que ppotionalis metaphora: vt dicimus scutum est phiala martis: ꝛ arcus cythara sine cordis. Sic igitur quidem dicentibus nō simpliciter dicere arcū cytharam: aut scutum phialam simpliciter.

¶ Postq̄ phs determinavit de mō illo metaphorico: quod dicit asteycus. in parte ista determinat de alijs modis metaphoricis: qui vt dicebāt sunt. vꝫ. assimilativus: pverbialis: transumptivus: ideo tria facit: qꝛ primo determinat de metaphora assimilativa. Scdo de proverbiali. Tertio de transumptiva. Scda ibi. (Assimilationes autē.) Tertia ibi (Sunt aūt ꝛ placidę.) Circa primū tria facit: quia primo ostendit qūo fit metaphora assimilativa. Secūdo ostendit qūo plẽs assimilationes cōcurrere possunt in eodem eloquio. Tertio ostendit qūo tales metaphorę adaptabiles sunt ad artē poeticā. Scda ibi. (Assimilāt aūt.) Tertia ibi. (Est eniz assimilare.) Dicit ergo pmo: ꝙ sicut dictū est superius assimilationes sunt metaphorę quodāmodo semp placētes: assimilatio eni placet. Ideo quia est metaphora ppotionalis ex aliquibus duobus: sicut si diceremus: ꝙ scutum est phiala Martis: ꝛ ꝙ arcus est cythara sine cordis. Sic eni dicēdo non simpliciter dicimus arcuz esse cytharaz: sed cytharā sine cordis. i. sine melodia. Habet eni se arcus: sicut cythara non lyrata: qꝛ nō infert melodiaz: sed planctū: ꝛ scutū nō dicit phiala simpliciter: sꝫ phiala Martis. idest belli. sicut. n. potatores cū phiala ꝛ ex pho potant: sic bellatores cuz scuto dimicant. Talia autē placent: qꝛ naturale est intellectui nr̄o itelligere cū discursu: ꝛ cū quadā analogia. ideo representationes ꝛ analogię nobis naturaliter placent. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Assimilant aūt ꝛ sic. puta simię fistulāti: aut lucerne stillanti in plagam: ambo eniz concludūtur. Ipsuz aūt bene est: qn metaphora fuerit.

¶ Ostendit qūo plures similitudines in vnū concurrūt: qꝛ aliquādo vnū ꝛ eundē viuum assimillamus simię fistulanti: ꝛ lucernę distillanti in plagā. Tyrānt eniz sunt simia fistulans: qꝛ deceptorie applaudent: ꝛ sunt lucerna distillās in plagam: quia crudeliter cruciāt. vnde subdit: ꝙ ambo hęc cōcludunt: qꝛ vni cōvenire possunt. Addit aūt: ꝙ ipsum eloquiū est bene supple assimilatuz: qn metaphora fuerit supple cōvenienter bene enigmatiçata. ¶ Deinde cū dic.

¶ Est enim assimilare rapsodiam facientez scutum: phialā martis: ꝛ flabellū ꝺ primo rupto domus: ꝛ dicere inchiratū philoctea esse morsum a Precio: sicut assimilavit Thrasima videns Inchiratum victum a pretio.

¶ Docet adaptare talem metaphorā ad artem poeticam. Et duo facit. quia primo ponit qd dictū est. Scdo ostēdit qūo circa talia peccare cōtingit. ibi. (Komodiā autem.) Dicit ergo: ꝙ rapsodiā. i. illū modū poeticū: q dicit rapsodia. i. tragedia est. i. ptingit assimilare: qꝛ pōt vti metaphora assimilativa faciēdo. vel dicēdo: scutū eē phialā Martis: ꝛ dicēdo flabellū de pmo rupto domus. i. domū ruptā. Et primū noiando flabelluz ꝛ tormētū hęc adaptari ptit ad tragediā: qꝛ si poetice aliquid de bello reprehēdere vellemus: diceremus yronice: qd eēt phiala Martis. Uel si vellemus eū de latrocinio repręhēdere: diceremus ꝙ eēt sicut flabellū rumpēs domos: ꝛ faciens eas pmas. Sic ēt modo poetico per quandā assimilationē quidaz locutus est dicens. Hic Inchiratū philotea. i. illū hominē eē morsum a pręcio. Precius eni vicerat ichiratū: ppter qd per quādā metaphorā dici poterat ꝙ momordisset eū. Istaz aūt assimilationē fecit Thrasima: qui vidēs. Inchiratus victū a pręcio: dixit ꝙ precius momordisset eū. ¶ Dei. rē.

¶ Komodiaz autē dicentē ꝛ rudius adhuc. In quibus maxime excedūt poete: si non bene: ꝛ

si non

si non bene complaceant. Dico autē cum assignēt: sicut id. Sicut apij sertū plagatas tybias geris: sicut Philamon subingo pugnans cū Corico: ꝛ talia omnia assimilationes sunt.

¶ Ostendit quō circa talia contingit peccare dicens: ꝙ facienti comodiā .i. rapsodiā: vt sonat alia littera: siue cōponentem poesim adhuc ridiculus: vel ridens ꝯuenit assimilare: ꝛ hoc potissime in hijs in quibus maxie excedūt ꝛ peccant poetę: si non bene assimilant: ꝛ si nō placeāt in assimilando. Dico aūt cū assignāt: sicut illud. vt puta siquis hūi tybias ligatas ꝛ fasciatas: ꝛ crispas: ꝛ rugosas diceret. tybias geris plagatas. sicut sertū apij .i. dest sicut corona apij. Uel vt hꝫ alia lr̄a diceret̄ ei tybie tue sūt crispę sic apiū. vł etiā si diceretur alicui bene pugnāti: tu es sicut Philamō idest sicut ille hō pugnās subingo cū Corico .i. cū illo alio hoīe: oīa eni talia sunt assimilatiōes nō ꝯuenētes supple. Corpus enim plagatum inconuenienter assimilatur apio.
¶ Deinde cum dicit.

¶ Assimilationes autē ꝙ sint metaphore dictū est sepe: ꝛ prouerbia a spē metaphore ad spēꝫ sunt. puta siquis tanꝗꝫ bonū suadens ipsuꝫ nō ducat: deide ledatur: vt Capatius ait leporeꝫ. ambo eni: vt dictū est: passi sunt. Unde quidē igit̄ asteya dicunt̄: ꝛ ꝓpter qđē fere dicta ē cā.

¶ Determinat de metaphora ꝓuerbiali dicens: ꝙ per ea quę dicta sunt sępe appet: ꝙ assimilationes sint metaphorę: sicut etiā apparere opꝫ: ꝙ ꝓuerbia sumpta sint similr̄ a specie metaphorę ad aliquā spēm: siue ad aliquā assimilatonē. Prouerbiū eni dictū sup cōmune cōpendiosuꝫ: ꝛ sententiosum ꝙ per quandā metaphorā: ꝛ trāsumptionē ad aliquā spēm particularē: ꝛ ad aliqđ simile particulare adaptari potest. Ut puta si quis persuadet bonū alicui ad effectuꝫ: nec faciat fm cōsiliū eius: si postea inde ledatur: poterit eū appellare leporē. Forte ꝓuerbiū erat in gręcia ꝙ homines nō vtentes cōsilijs appellabant̄ lepores. Lepus enim cū currit: vt dicit̄: modicū aut nihil videt: sic homines non acquiescentes cōsilijs se pręcipitāt: ꝛ cū currūt ad sua negocia exercenda: non bene vident quid eis faciēduꝫ. Isto modo Capatius quendā non acquiescentē suis consilijs ait esse leporeꝫ. Nam ambo passi fuerant: quod dictum est .i. dest lesionē. Lepus enim non videndo cum currit sępe lęditur ꝛ capitur. Et homo non consulendo nec deliberando quid agat lędit̄ non consequēdo intētū. Addit aūt quasi cōcludēdo: ꝙ vnde dicunt̄ eloquia asteyca quodāmodo oēs metaphorę cōcurrunt inquantū quilibꝫ modus metaphorę est quodāmodo disciplinatiuus. ideo ponit metaphorā prouerbialē ꝛ assimilatiuaꝫ. Dixit phs dictam esse cām sermonis asteyci: qꝛ ad eloquiū tale tā ꝓuerbiū ꝗꝫ assimilatio pñt ꝯ currere. ¶ Deinde c. d.

¶ Sūt autē ꝛ placide traiectiōes metaphore. vt puta ad lumē Ipopio. putarū fuit vtiqꝫ ipsuꝫ eē moroꝝ calathū. Rubeū eni quid Ipopiū.

¶ Determinat de transumptione: ꝛ tria facit: quia pmo facit quod dictū est. Scđo ostendit qualiter sit loquēdū: cuꝫ transumptio est multuꝫ remota. Tertio manifestat quō circa tales transumptiones contingit loqui ostendendo aliquas transumptiones esse pueriles. Scđa ibi. (Sꝫ qđ multū.) Tertia ibi. (Sunt aūt hyperbolę.) Dicit ergo: ꝙ placidę traiectiones .i. modestę transumptiones: vt habꝫ alia littera: metaphorę sunt dicendę: vt puta: ad lumen Ipopio .i. illum homines putarū fuisse esse calathū mororum. Nā quia ille Ipopius erat quid rubicundū: per quādam trāsumptionē vocabat̄ calathus moroꝝ: mora enim sunt fructus rubicundi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sed ꝙ multū valde. hoc autē vt hoc: ꝛ hoc hyperbole locutione differēs: sicut Philamō subingo pugnās cū Corico. Putares ārvtiqꝫ ipꝫ Philamōa esse pugnantē cū Corico: sicut serta apij: siue plagatas tybias gerere: putauerit aūt nō tybias: sed serta apij hr̄e sic plagata.

¶ Ostendit qualiter agendū sit: cum transumptio est multum differens: qꝛ tunc ꝓpter nimiā distantiā non est dōs hoc esse hoc. sed hoc esse vt hoc: vł quasi hoc. ideo aūt: ꝙ si hyperbole .i. dest transumptio sit valde multum locutiōe differens: dicendū est ꝙ hoc est vt hoc ꝛ hoc: qꝛ si diceremus: vt dixit ille: ꝙ Phylamō erat pugnās subingo cum Corico. Putares autē vtiqꝫ ipsum Phylamona pugnātē esse cū Corico. De aliquo ergo dato ꝙ bene pugnet: nō est dicendū ꝙ sit Phylamon pugnās cum Corico. sed est vt Phylamō sic pugnās. Sic etiā: qꝛ quidā dicēs de quodaꝫ alio: cū deberet dicer̄. Crura sūt apij: siue ꝙ haberet plagatas: ꝛ crispas tybias admodū apij: qꝛ hoc nō dixit: sed simpliciter protulit eū hr̄e serta .i. coronas apij nō putauerūt aliqui eū habere serta: vel loqui de tybijs eius: sed putauerunt eum habere serta apij sic plagata .i. dest sic ligata.

¶ Sunt aūt hyperbolę pueriles. nimietatē eni significāt: ꝓꝑ qđ irati dicūt maxie. Neqꝫ si mihi tātā dederis arenā quātus est ī mari puluis puellā nō traduco Agamenōis attridę: neqꝫ si aureę Ueneris pulcbritudinē equaueris: operam Palladis. Utunt̄ aūt maxime hoc attriti rhetores: ꝓpterea ꝙ se indicere indecens.

¶ Ostendit ꝙ circa transumptiones opꝫ ꝓcurare: qꝛ aliquę hyperbolę: ꝛ aliquę trāsumptiones sunt pueriles: qꝛ significant nimietatē. vnde irati maxime vtunt̄ talibus transumptionibus: sicut quidā iratus dixit. Ego nō traducerē neqꝫ despōsarē puellā Agamenonis Attridę .i. filiā illi' hominis. si dederis mihi tanta in auro ꝛ argento: quanta est arena: ꝛ quātus est puluis in mari. Nec etiā eā despōsarē si equares pulchritudinē eius pulchritudini aureę Ueneris .i. dest illius deę. Neqꝫ hoc facerē. si opera illius puellę essent opera Palladis .i. dest illius deę. Addit autē ꝙ rhetores quādo sunt attriti .i. qui per attritionē ꝛ vexationem sunt ad iram ducti. maxime vtunt̄ talibus trāsumptionibus. Et hoc ꝓpterea indecens est se indicere .i. se enunciare .i. dest appellare: quia cum se appellant: se victos asserūt. Magis enim volunt rhetores recurrere ad trāsumptiōes pueriles: ꝛ defendere se cum puerilibus eloquijs ꝗꝫ appellare se: ꝛ vocare se victos.

Portet aūt nō latere: ꝙ vnicuiqꝫ generi alia cōgruit elocutio. Non enim eadem scripturalis: ꝛ agonistica: neqꝫ concionalis ꝛ iudicialis. Ambo aūt necesse: hoc quidē enim elinizare. hoc autē non cogi conticere siquid velint tradere alijs. Qui quidem patiuntur: qui nesciunt scribere.

¶ Postꝗꝫ phs egit de illo genere orationis: qđ dicitur scriptum: in parte ista determinat de eo genere: qđ nominat̄ agonisticū. Et duo facit: quia primo distinguit agonisticū

a scripto. Scḋo determinat de colorib⁹. siue de ipsis decẽtys agonistici. idest ostendit: que reddant orationẽ agonisticam decentẽ ⁊ coloratam. Scḋa ibi. (Necesse autẽ trãsmutare.) Oratio aũt agonistica ⁊ scripturalis quadrupliciter potest considerari. Primo ſm se. Scḋo prout cõparatur ad negocia politica. Tertio prout cõparatur ad vsuз ⁊ exercitiũ. Quarto prout referẽ ad ornatus ⁊ decẽtias. Jō circa primũ facit quattuor ſm ꝙ quadrupliciter distinguit illa genera orationũ ad ſinuicẽ. Primo eni ostendit agonisticũ differre a scripturali quãtũ ad negocia politica qꝛ ad aliud negociũ est adaptabile vnũ: ⁊ ad aliũ est adaptabile aliud. Scḋo ostendit ea differre ſm se. Tertio quantũ ad vsum ⁊ exercitiũ: qꝛ aliqui sunt exercitati in scripturali qui sunt ydiote in agonistico. Quarto quãtũ ad ornatus: ⁊ decentias: qꝛ aliqua reddunt ornatã ⁊ decentẽ locutionẽ agonisticã: que scripturalẽ reddũt abusiuã. Secũda ibi. (Est aũt elocutio.) Tertia ibi. (Et ꝯparati.) Quarta ibi. (Et sepe idem.) Dicit ergo primo: ꝙ non opꝫ latere: ꝙ vnicuiqꝫ generi. i. vnicuiqꝫ negocio politico: vel vnicuiqꝫ generi negocioꝝ politicorũ: congruit alia ⁊ alia locutio. Nõ. n. est eadẽ locutio scripturalis ⁊ agõistica: nec est idẽ negociũ politicũ ⁊ concionale: ⁊ iudiciale: ⁊ qꝛ agonisticũ magis est adaptabile concionali: vbi magis fit inquisitio ſm apparẽtiã: ⁊ scriptũ est magis adaptabile iudiciali: qꝛ ibi tractanẽ magis negocia ſꝫ veritatẽ. Differũt ergo scriptum ⁊ agonisticũ vt comparanẽ ad negocia politica. Et quia si vtrũqꝫ adaptari potest cuilibꝫ negocio politico: tñ vnũ est magis adaptabile aliꝫ. Addit aũt: ꝙ opꝫ scire ambo tã agonisticũ ꝙ̃ scriptũ. vel tã concionale ꝙ̃ iudiciale. Jdeꝫ subdit: ꝙ hoc. idest iudiciale est scire bene elinçare idest scire bene applaudere: ⁊ persuadere: vel vt habꝫ alia littera. i. scire decentẽ probationẽ adducere. Hoc aũt. s. cõcionale est non cogi ꝯticere. i. conticescere ⁊ obmutescere. Et si aliqd velit aliꝫ tradere: qḋ quidẽ qui nesciunt scribere patiuntur a scientibus scribere. Nã qui nesciunt scribere: qui ignorant orthographias obmutescunt coram scientibus illas. (Deinde cum dicit.

(Est autẽ elocutio scripturalis quideꝫ: q̃ diligẽtissima ẽ agõistica: aut q̃ maxie hypocritica.

(Dat differentiã inter agonisticũ ⁊ scriptum prout consideranẽ ſm se. Et duo facit: qꝛ primo facit qḋ dictũ est. Secundo diuidit agonisticum. Scḋa ibi. (Huius aũt duę.) Dicit ergo: ꝙ scripturalis elocutio differt ab agõistica: qꝛ est diligentissima: cõsiderat enim sic. Naꝫ hęc potissime considerat apparentiã: ⁊ hypocresim. est eniꝫ maxima hypocrita: vel hypocritica. (Deinde cum dicit.

(Huius aũt due spẽs: hec quidẽ eni moralis. hec aũt passionis illatiua: ꝓpter qḋ ⁊ hypocrite talia operũ persequuntur: ⁊ poete tales adducunẽ. Aut luctiui velut Charemõ: diligens eniꝫ sicut Legograteś ⁊ Licbimus de numero dictamina facientium.

(Diuidit agonisticũ in duas partes dicẽs: ꝙ huius. s. ꝫ negocij agonistici. duę sunt spẽs. Una est moralis. nã per gestus ⁊ hypocrisim simulat se aliquis bonorũ morũ. Alia spẽs dicitur passionalis: qꝛ per gestus: ⁊ per simulationes: vt plurimũ reddunẽ auditores passionati. Et inde est ꝙ hypocrite: qui maxime vtuntuẽ gestibus. prosequuntur talia opera. qꝛ ostendũt se bonoꝝ morũ. ⁊ per suã hypocrisim reddũt auditores passiõatos. Et poete etiã sunt tales: quia ⁊ ipsi vtuntuẽ gestibus: ⁊ representationibus. iõ ait: ꝙ poete adducunẽ. i. ducunẽ tãꝗ̃ luctiui. i. tanꝗ̃ luctatiui. siue tãꝗ̃ agõistici: vt hꝫ alia lr̃a vł vt Charemõ: siue Legograteś: qui fuit diligens agonisticus: ⁊ Licbimus: qui fuit de numero facientium dictamina ⁊ facientiũ illa genera versuũ agonistica. Predicti eniꝫ poete fuerunt: ⁊ vtebanẽ elogo hypocritico: ⁊ agonistico (Deĩde cuꝫ dicit.

(Et comparati qui qdeꝫ scripturarũ industrij videntur. Qui auteꝫ locorũ nõ dictorum instructi ydiote tales in manibus.

(Ponit tertiã differentiã: ⁊ duo facit: qꝛ primo facit qḋ dictum est. Scḋo dat causaꝫ dicti. ibi. (Causa aũt.) Dicit ꝗ̃ ꝙ tertia dr̃ia est inter agonisticũ ⁊ scriptũ quantũ ad vsuꝫ ⁊ exercitiũ: aliqñ eni exercitati in vno sunt idiotę in alio. ideo ait: ꝙ illi qui sunt operati: ⁊ experti ⁊ qui videnẽ industrij scripturarũ. isti sunt: qui nõ sunt instructi dictoꝝ locorum: sed tales sunt ydiotę in manibus: ⁊ in gestibus. ⁊ presentationibus. (Deinde cum dicit.

(Causa autẽ quia in agone cõgruit: ꝓpter qḋ ⁊ hypocritica remote hypocrisis ñ faciẽtia suũ opus: videnẽ friuola: velut que inconiuncta.

(Dat cãm dicẽs. ꝙ causa huius est: qꝛ in agoe ꝯgruit supple: qḋ in scripto non cõgruit: ꝓpter qḋ hypocritica. Et eloquia si sint. i. remota hypocrisis: non sũt faciẽtia suũ opus idest sunt frustra: ⁊ non persuadẽtia: videnẽ eniꝫ friuola. Et huiꝰ sunt eloquia incõiuncta. quę ꝓpter gestus videntur pulchra: ⁊ persuadent: ⁊ si proferenẽ ab his. qui nesciũt facere hos. i. gestus friuola apparebunt. (Deĩde. c. d.

(Et sepe idem dicere in scripturali recte probatur. In demonstratiua aũt ⁊ rhetores dicuntur: sunt enim hypocritica.

(Dat quartã differentiã sumptã penes ornatũ. aliuꝫ eniꝫ ornatum: ⁊ aliam decentiã requirit agonisticũ ꝙ̃ scriptũ. Nam sepe idem dicere est recte ⁊ iuste. Probanẽ in negocio scripturaꝝ. ſm locutionẽ representatiuã rhetores vtũtur: qꝛ idem iterant sepe. Et hoc faciendo eorum eloquia sunt hypocritica. (Deinde cum dicit.

(Necesse autem transmutare idem dictis: qḋ quidẽ quasi viam facit ei: qḋ est hypocrisiꝫ fieri. Iste est: qui depredatus est nos. Iste est: q seduxit nos. Iste ẽ: q tãdẽ ꝓdere conatus fuit nos: velut ⁊ Philemõ hypocritic⁹ faciebat. Vigerontemõnea Anaxãdrieli: quos dixit in Rhadamãtẽ ⁊ Palamedes: ⁊ in prologo eusebo ipsum. Si enim aliquis talia non hypocritauerit: fit trabem portans.

(Postꝗ̃ dedit differentiã inter scriptũ: ⁊ agonisticũ ostẽdit qui ornatus: ⁊ quę decentię requirunẽ ad agonisticum eloquiuꝫ. Et duo facit ſm ꝙ tales duas decentias docet. Secũda ibi. (Et inconiuncta.) Dicit ergo: ꝙ si volumus elocutionẽ agonisticã facere decentem. necesse est ideꝫ repetere plures transmutãdo ⁊ vertendo ipsum: qꝛ hoc facẽ quandã viã: vt fiat hypocrisis. i. vt fiat locutio apparens: vt si diceres. iste depdatus est nos. iste seduxit nos. Iste ẽ qui tandẽ conatus est prodere nos. in omnibus enim his quasi idẽ repetiẽ. sed sub alijs verbis. Et addit ꝙ sic faciebat Phylemon hypocriticus vigerõtemonea. i. illos versus Alexãdrinos. quos versus. i. illos versus dicebat ⁊ recitabat ĩ alterã Athis. i. illis gẽtibus. Et Palamedes. i. ille poeta tenuit talẽ modũ. Et ego etiã tenui ipsum modũ in prologo Euseborũ. i. illarũ gẽtiũ: qꝛ si in eloquio agonistico aliquis non hypocrisauerit: ⁊ nõ fecerit apparẽteꝫ dorẽtẽ: fit trabẽ portãs. i. reputaẽ hebes ⁊ grossus. (Dei. c. d.

(Et cõiuncta

¶ Et inconiuncta eodē modo venerunt: occurrerunt depredatus sum.

¶ Assignat scḋaz decentiā: r duo facit: q2 primo facit quod dictū est. Scḋo qḋ dixerat probat. ibi. (Necesse enim hypocrisim.) Dicit ergo: q̄ si locutio agonistica fuerit inconiuncta eodē modo: supra videt̄ decens: r ornata: vt si dicerem: inimici venerunt: occurrerūt: ab eis depredatus sū. Talis enim locutio est cōiuncta: quia amote sunt inde cōiunctiones: tñ in agonistico eloquio n̄ laudat̄. ¶ Dei. rc.

¶ Necesse enim hypocrisim fieri: r non vnū dicentem eodem more r condicere.

¶ Probat qḋ dixerat: r tria facit fm q̄ tripl'r hoc probat. Scḋa ibi. (Adhuc autē h3 propriū.) Tertia ibi. (Hoc aūt vult facere.) Dicit ergo: q̄ si fiat locutio inconiuncta: necesse est fieri hypocrisim .i. necesse est eā apparere decētē. q2 huius eloquiū contingit dicere eodē more .i. tali more: r tali bono qḋ non videt̄ vnū dicere .i. locutio iconiuncta quia in pronunciando requirit talē modū: q2 videt̄ m'lta dicere: ideo appet decens r appenter psuadet. ¶ Dei. rc.

¶ Adhuc habēt ppriū aliquid dicere que icōiuncta. Inequalia eni3 tēpore multa videntur dicta esse. Coniunctio eni3 vnū facit que multa. Quare si remoueat̄ palā: q2 econtrario erit qḋ vnū multa: hab3 igitur incrementū. Veni disputaui: ministraui multa: vident̄ ostētari: quecunq3 dixit.

¶ Addacit scḋam probationē: q̄ oratio incōiuncta sit hypocritica. Prima eni probatio sumebat̄ ex tono: r accētu: quē requirit locutio inconiuncta. Hoc aūt sumitur ex ipsa coniunctione. Ideo ait: q̄ eloqa incōiuncta rōne ipsius cōiunctionis an ate habēt aliqd ppriū: r vident̄ persuadere: quia in tēpore: put h3 alia littera: videt̄ multa dicta esse. Et est rō. q2 cōiunctio coniungit: r multa facit videri vnū. Scḋo si remoueat̄ cōiunctio: e contrario erit: q2 vnū videbit̄ multa. Ammotio eni cōiunctionis hab3 incremētū. idest auget orōnē: r facit apparere: q̄ plura sint dicta. vt in hoc exēplo veni: ministraui: disputaui. Multa eni3 vident̄ esse dicta. vident̄ enim ostentari .i. ostendi r apparere quecūq3 dixit: quasi dicat: q̄ oia dicta ostendunt̄ r apparent plura pp amotionē cōiunctionis. ¶ Deinde cū. d.

¶ Hoc autē vult facere r Homerus. Nereus venit de Simia. Nereus splēdidus. Nereus q optim9: de quo eni sepe dictū est. necesse r sepe dicta eē. Sic igitur r sepe r multa vident̄. Quare augumentauit semel memoratus propter paralogismum: r memoriam fecit: q̄ posterius ipsius rationem faciens.

¶ Ostendit hoc idē per dictū Homeri: qui sepe vtebat̄ h genere locutionis dicens: q̄ Homerus vult hoc facere: cū dixit. Nereus venit de Simia .i. d' pub' illis. Nereus splēdidus. Nereus qui optimus: de quo sepe dictū ē. Necesse est hoc sepe dictū esse de eo. Et si Nereus sepe noiatus ē videt̄ multa dicta eē de eo: quare Nereus fm veritatē semel ē memoratus: sed augumētauit per paralogismū. Na3 sepe ipsiu3 nominās paralogistice visus est multa dicere de ipso: cum tamē vnū solum diceret: ideo subdit: q̄ memoriā fecit de ipso reiterādo nomē eius. Nunq̄ tamē posterius fecit nouā rationē de eo: q2 fm veritatē vnū solum dixerat: sed ppter modū loquēdi multa dixisse videbatur. ¶ Notandū aūt: q̄ omnes iste pbationes ostēdūt q̄ inconiunctio facit ad decētia3 orationis agonistice: q2 facit vnum apparere multa.

Concionalis quidem igitur locutio penitus assimilatur ꝓtracture vmbre. Quāto eni3 maior fuerit populus remotior itell's ē. Propter qḋ que ergsita supficialia: r deteriora videntur in ambobus: litigantiū autem diligentius.

¶ Postq̄ phs determinauit de oibus locutionibus cōmuniter: q2 in cōi determinauit tā de locutione agonistica q̄ scripta. in parte ista determinat de locutione sigillatī circa vnūquodq3 genus politicū: r q2 negocioꝝ politicorum tria sunt gña. s. cōcionale: iudiciale: r exclamatiuū: io tria facit: q2 pmo oñdit: que obseruāda sunt in ipsa: vt cōparatur ad exclamatiuū. Scḋa ibi. (Adhuc magi.) Tertia ibi (Exclamatiua quidē.) Dicit ergo: q̄ concionalis locutio penitus assimilatur ꝓtracture vmbre. Sufficit eni3 q̄ talis locutio in superficie habeat aliquā apparentiā. Nō est aūt curandū qualis sit in pfundo. Nā ille qui ꝯcionat̄ loquitur populo r malus: r quāto populus fuerit maior: tanto intellectus est remotior: ppter qḋ in talibus q̄ sunt exquisita: sunt superficialia. Sic etiā r iudicans nō requirit valde subtiliter exquisita: in ambobus eni .s. scil3 in concione: r in iudicio: que sunt valde exquisita: sūt deteriora: tamē negocia3 litigantium diligentius est q̄ concionale. Tota enim rhetorica circa quedā grossa r materialia versatur. Nihil enim aliud videt̄ esse rhetorica: nisi quedā grossa dialectica: ideo omne negocium: circa quod versat̄ rhetor: simpl'r r absolute grossum est. Cōparatiue tamen pōt dici diligēs re' ꝯcionalis: qḋ ē grossius. ¶ Deide. c. d.

¶ Et adhuc magis que vni iudici. Minimum enim est in rhetoricis.

¶ Specialiter determinat de locutione: vt cōparat̄ ad iudiciale negociū. Et duo facit: q2 pmo ostendit tale locutionem esse diligentiorē in concionali. Scḋo ex hoc cōcludit q̄ aliqui sunt boni in vno negocio: qui nō sunt boni in alio ibi. (Propter qḋ nō id.) Circa primū tria facit: fm q̄ tripliciter probat propositū. Scḋa ibi. (Cōspicabile autem magis.) Tertia ibi. (Et lita abest.) Dicit ergo: q̄ adhuc ratione pbari pōt iudiciale esse magis exquisitū q̄ concionale: q2 in iudicio est iudex vnus. vnus est eni qui causas audit: sed in concionali est iudex totus populus: sed q̄ dicunt̄ vni iudici debent esse magis exquisita q̄ que dicuntur multis: q2 cū vulgus cōiter a rōne deficit: ideo iudiciale eloquiū debz dici exquisitius concionali: adeo addit: q̄ concionale negociū est minimū rhetoricis .i. minimū hab3 de persuasione exquisita rhetorica. Na3 respectu iudicialis concionalis modicū h3 de exquisitione. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Conspicabile autē magis qḋ propriū negocium q̄ q̄ alienum.

¶ Addudit scḋaz probationē ad ostendendū iudiciale eē exquisitius concionali. Nā causa r iudiciu3 est de ppriō: cōcio vero est de cōi: nā negociū concionale potissime videtur versari circa bona respiciencia ciuitatē. Totū iudiciale vero videtur respicere ppria bona ciuium fm q̄ aliqui duo ciues versant̄ sub vno iudice: r cōmune bonu3 quasi reputatur alienū respectu boni ppriī. Inde est ergo q̄ iudiciale est exquisitius concionali: quia qḋ est propriū est magis cōspicabile: r exquisiti: vo: qḋ est alienū nō est ita cōspicabile: nec ita exquisitū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et lita abest. Quare paruum iudicium.

¶ Ponit tertiã rationẽ. Nã in populo vt plurimũ ẽ tumultus: ⁊ rixa: adeo que proponunt multis audiunt in maiori tumultu: tũ maiori lite q̃ꝫ proposita: vnde in iudiciali sunt proponenda magis exquisita: q2 ibi tumultus abest; quare iudiciũ ibi est magis purum. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Propter quod non id. imo quidẽ in omnib9 his pbant rhetores. Sed vbi plurimũ hypocriphos: his minimũ examinatiõis est. Hoc autem vbi vocis: ⁊ maxime vbi magne.

¶ Cõcludit aliquos esse bonos ⁊ probatos in negocio concionali: qui non approbantur in iudiciali. ⁊ econuerso. adeo aitq̧ non ydez rhetores comprobant. i. approbant in oĩbus his negocijs. s. in concionali. vbi plurimũ est inter hypocriphos. i. vbi plus valent gestus ⁊ boatus: ibi minime habet locuꝫ exaĩatio: ⁊ hoc contingit in negotio concionali: vbi voces sunt multe ⁊ potissime: siue maxime hoc contingit: si voces sint ibi magne: quia tunc ꝓpter tumultuꝫ nulla percipit̃ ratio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et exclamatiua quidẽ igit̃ elocutio maxime scripturalis: opus eniꝫ ipsius legere. Secũda autem iudicialis.

¶ Determinat de exclamatiua locutione. Exclamatiua ãt locutio dupl'r põt ꝓponi populo: scripta. s. ⁊ non scripta. cõtingit enĩ aliqñ aliquẽ laudare ⁊ vituperare aliũ legendo huius laudes ⁊ vituperia: aliqñ hoc contingit absq̧ lectura. Ideo duo facit: q2 p̃mo docet cõditiones: que requiruntur ad locutionẽ exclamatiuã scriptã. Scdo quedã documenta general'r respicientia cõeꝫ locutionẽ exclamatiuã: tã scriptã q̃ꝫ nõ scriptã. Scda ibi. (Simul ãt elocutiõeꝫ.) Dicit ergo: q̧ exclamatiua locutio ê maxime si sit scripturalis: si sit scripta duplex est op9 ipsi9. P̃rio enĩ dꝫ legi. i. dꝫ ꝓponi pp'lo. Scdo dꝫ iudicari. i. dꝫ exponi. ¶ Deide. c. d.

¶ Simul autem elocutionẽ diuidi q̃ delectabile esse oportet: ⁊ magnificaꝫ superfluũ quidem magis q̃ꝫ temperatam ⁊ liberalem: ⁊ si qua alia moralis virtus.

¶ Assignat quasdã cõditiones gñaliter respicientes locutionẽ exclamatiuã tã scriptã q̃ꝫ nõ scriptã. Et duo facit: q2 p̃mo facit q̃ dictũ est. Scdo q̃ dixerat manifestat. ibi. (Delectabilẽ aũt.) Dicit ergo: q̧ simul cũ dictis conditionibus: que requirunt̃ ad locutionẽ exclamatiuaꝫ scriptaꝫ sunt alie cõditiones respicientes gñaliter dẽm taleꝫ locutioneꝫ. Diuidi. i. pũtari ⁊ distingui opꝫ enĩ eam punctatiꝫ ⁊ distincte proferre: ⁊ est ratio: q2 opꝫ talẽ locutionẽ delectabilẽ esse: non auteꝫ esset delectabilis: nisi distincte proferat̃. Alia aũt cõditio: que requirit̃ general'r ad talẽ locutionẽ est: q2 debꝫ eẽ tẽperata: ⁊ liberalis. i. ⁊ media nõ magnifica: nec delecta. Liberale enĩ est mediũ ĩter prodigũ ⁊ auarũ: siue ĩter magnificũ ⁊ delectũ. Nã magis est sup̃fluũ talẽ locutionẽ esse magnificã q̃ꝫ tẽperatã ⁊ liberaleꝫ: ⁊ sicut in tali locutione reqrit̃ tẽperamentuꝫ. ⁊ superfluit magnificẽtia: ita requirit̃ ibi oĩs alia virtus. i. oĩs alia conditio: que est illius v̉tutis. q̃ põt facere apparere locutionẽ esse moralẽ. Laus vero ⁊ vituperiũ: que final'r itendũtur in exclamatione: ad mores ptinẽt. Deinde cum dicit.

¶ Delectabilẽ autem esse faciẽt. videliceꝫ: que dicta sunt. Siquideꝫ recte diffinita est virtus elocutionis.

¶ Manifestat que dixerat: ⁊ tria facit: q2 p̃rio manifestat q̃ñ dꝫ esse locutio delectabilis. Scdo ostendit q̃ñ habꝫ esse decens: ⁊ temperata. Tertio assignat quasdã conditiones respiciẽtes vtrũq̧. Scda ibi. (Cuius enĩ gratia.) Tertia ibi. (Que dicta sunt facient.) Dicit ergo: q̧ si recte superius circa p̃cipiũ huius tertij diffinita est virtus elocutionis. vꝫ. q̧ debꝫ eẽ clara ⁊ manifesta: ea que dicta sunt. sꝫ punctatio ⁊ distinctio: siue diuisio facient locutionẽ eẽ delectabilem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cuius enim grã opꝫ planã ⁊ non humilem: sed decentẽ. Si enim nugatio fiat non plana: neqꝫ si breuiata. Sed palã quia mediũ ꝯgruit ⁊ id quod est esse delectabile.

¶ Oñdit q̃d facit locutionẽ esse decentẽ ⁊ tẽperatã dicẽs: cui9 grã opꝫ locutionẽ esse planã: ⁊ nõ magnificã: nec etiã humilẽ. i. delectã: sed decẽtẽ. Et oñdit. q̧ mediũ est id: cuius grã locutio est decẽs. Nã si sit ibi nugatio: ⁊ si sit ibi superfluũ: locutio nõ erit plana: sic etiã si erit abbreuiata: locutio nõ esset plana: neq̧ decens. Palã ergo q̧ mediũ cõgruit. Cõuenit enĩ locutionẽ esse mediã ĩnter superfluũ ⁊ abbreuiatũ: ⁊ si locutio erit medio modo se hñs: erit in ea q̃ contingit esse delectabile. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que dicta sunt faciẽt si bene misceantur q̃ consuetum ⁊ extraneum: ⁊ rithmus: ⁊ persuasibilitas ex decenti.

¶ Assignat quedã: que respiciunt vtrũqꝫ. s. delectationem: ⁊ decentiã dicens: tunc fient in locutione: que dicta sunt. i. tunc erunt in ea delectatio: ⁊ decentia: si bene misceantur extraneũ ⁊ consuetũ. Nã cũ homo bene miscet dictiones extraneas cũ dictionibus cõsuetis: reddit locutionẽ decẽtẽ ⁊ delectabilẽ. Sic etiã si mõ decenti in locutioe fit rithmus. i. ornatus. ⁊ p̃suasibilitas: erit etiaꝫ locutio decens: ⁊ delectabilis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De locutione quideꝫ igitur dictũ est: ⁊ cõiter de oibus: ⁊ sigillatim circa vnũquodqꝫ gen9.

¶ Epilogat q̃ dictũ est de locutione. Et q2 dictum est de oi locutiõe tã de scripta q̃ꝫ de nõ scripta: ⁊ dictũ est sigillatiꝫ de locutiõe: put ꝯpatur ad vnũq̃dqꝫ negocioꝝ politicoꝝ.

Eliquũ ãt de ordinatione dicere.

¶ Postq̃ꝫ p̃hs docuit sumere p̃suasibilia circa vnũq̃dqꝫ genus negocioꝝ politicoꝝ: ⁊ docuit de talib9 p̃suasionib9 orõnes formare. In p̃te ista docet orõnes formatas ordinare. Hec. n. tria ꝯplẽt negociũ rhetoricũ: ⁊ q2 p9 duo sũt expedita: q2 oñsum est q̃lr sumẽde sũt p̃suasiões. ⁊ oñsuꝫ est q̃les de eis sũt orõnes formãde. Restat g̃ p̃sequi tertiuꝫ. vꝫ. scire ordinare p̃tes orõnis formãde. Duo ergo facit: q2 p̃mo cõtinuat se ad dicẽda. Scdo exequit̃ de intẽto. ibi. (Sũt ãt orõnis.) Dicit ergo: q̧ expedito qual'r sit dicẽda p̃suasio: ⁊ qualiter de eo est ratio formãda. reliquũ est dicere de ipsa ordinatione orationum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sũt aũt orõnis due partes. Necessariũ eniꝫ negociũ dicere: de quo ⁊ hoc demonstrare.

¶ Exequit̃ de intẽto: ⁊ quia non possumus scire ordinare aliq̃d totuꝫ: nisi cognoscamus partes eius: ideo duo facit: quia primo ostẽdit quot sunt partes orationis rhetorice: ⁊ sumit ordinẽ earũ adinuiceꝫ. Scdo determinat special'r de vnaquaqꝫ earũ partiũ. ibi. (Proemiũ quideꝫ.) Ad euidentiam autem dicendoꝝ notanduꝫ: q̧ oratio nõ hic sumit̃ fm q̧ dicit clausulã vnã vel cõstructionẽ vnã put videtur grãmaticus de oratione loqui: sed quia rhetoris est orare: siue perorare: orõ apud rhetoricũ sumit ethimologiã nominis ab orando. i. a perorando. Totus quoqꝫ ille sermo: ⁊ totum illud eloquium: per quod rhetor suam

perorationem complet. vna oratio dici potest: qz est vna peroratio. Huius autē perorationis. siue huius orationis: duo sunt genera partium: quia quedā faciūt ad esse: q̄dā ad bene esse: siue quedam sunt de necessitate orōnis rhetorice. quedā aūt non sunt oīno de necessitate rhetorice: sz magis de ɔgruitate. Nec debemus eis vti in oībus ꝑorationibus rhetoricis: sed in aliqbus partibus. Partes autē essentiales que sunt de necessitate cuiuslibet orationis rhetorice sunt due: narratio: τ ꝑsuasio. Opꝫ n. oratorem oꝫ narrare suū ꝓpositū: τ ꝑsuadere: vt possit assignare fidē in auditore: vt assentiat his: q̄ ꝓposuit. Partes aūt: q̄ nō sunt de necessitate oium orōnū rhetoricaꝝ: sed sunt de congruitate aliquaꝝ sunt ēt due: ꝓemium: τ epilogus: ꝓpter quod ꝑoratio rhetorica ad minus oꝫ hr̄e duas ptes: vz narrationē τ ꝑsuasionē. Ad plus aūt pōt hr̄e quatuor: vz: p̄dictas duas: τ ꝓemium: τ epilogum. Pōt g̊ pars prima diuidi in ptes duas: qz primo determinat de ptibus essentialib⁹ orōnis. Scđo p̄dictis ptibus essentialibus: τ q̄ sunt de necessitate cuiuslibet orōnis. addit ptes alias: q̄ sunt magis de cōgruitate q̄ de necessitate. Scđa ibi. (Proemium.) ¶ Circa primū duo facit. qz primo facit qđ dictū est. Secundo ex hoc derisoriam dicit esse opinionē quorūdā ibi. (Nūc autem diuidunt.) ¶ Circa primū tria facit: qz primo dicit has partes orōnis esse necessarias τ essentiales. Secundo dicit eas esse cōnexas. Tertio qz rhetorica est assecutiua dyalectice reducit hunc modū rhetoricum in modum dyalecticū. Scđa ibi. (Propter qđ cū.) Tertia ibi. (Dorū aūt.) ¶ Dicit g̊ qꝫ partes orationis sunt due. narratio: τ ꝑsuasio. τ he partes sunt essentiales τ necessarie: qz volēte ꝑorare necessariū est dicere: de quo est negociū q̄tū ad narrationē: τ demonstrare q̄tū ad ꝑsuasionē. ¶ Deinde.

¶ Propter quod eum qui dicit non demōstrare: aut demonstrare eum: qui dixit: impossibile. Etenim qui demōstrat aliqd demōstrat: τ p̄dicens grā demonstrationis predicit.

¶ Ostendit huiusmodi partes non solum esse necessarias: sed etiam esse connexas: qz eum qui dixit non demonstrare: aut demonstrare eum. qui non dixit: non est possibile. ergo qui dicit: vel qui narrat: vel non perorat: vel opꝫ eum persuadere: τ demonstrare: que dixit. Narrationi ergo annexa est persuasio: si etiaꝫ persuasioni annexa est narratio: qz nullus demonstrat: nec persuadet: nisi prius ꝓposuit τ narrauit. que demonstrare oportet. Ideo subdit: qꝫ qui demonstrat: non persuadet: nisi prius proposuerit: τ narrauit q̄ demōstrare oꝫ. Iđ subdit: qꝫ q demōstrat aliqd demonstrat: qz demonstrat quod prius narrauit. sic τ p̄dicens. i. ꝑnarrans gratia demōstrationis predixit. Predicte ergo due partes. s. dictio: τ demōstratio: suppositio: τ persuasio sunt necessarie orationi: τ non sunt abinuicem separande. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Horū aūt hoc qdē ꝓpositū ē. hec aūt ꝑsuasio. Quemadmodū vtiqꝫ siquis diuidat in dyalecticis. Or hoc qdē ē ꝓblema. hec aūt demr̄atio.

¶ Reducit hunc modum rhetoricum in modū dyalecticum. Nam harum partium rhetoricarum: quarum vna vocatur propositum: siue narratio. τ alia persuasio ē similis diuisio: sicut si aliqs diuideret in dyalecticis: qꝫ hoc qdeꝫ est problema. hec aūt demōstratio. ¶ Deinde cum. d.

¶ Nūc aūt qdā diuidunt risibiliter. Narratio enim iudicialis orationis solius est. Exclamatiue autem: τ concionalis quomodo contingit esse qualem dicunt.

¶ Ostendit opinionem quorundam derisoriam esse. Dicebant enim quidam: qꝫ narratio solum pertinebat ad orationem iudicialem: quod dupliciter ītelligi potest. Primo qꝫ ly solum excludit alia negocia politica. vt sit sensus: qꝫ exclamatiua τ iudicialis non vtitur narratione. Secūdo qꝫ ly solum potest excludere alias partes orationis rhetorice: vt sit sensus. Narratio solū ꝑtinet ad iudiciale. τ alie ptes: vt epilogus: τ demōstratio: τ he nō ꝑtinent ad iudicialem. Ideo duo facit: qz primo excludit primū modū. Secūdo secundū. Scđa ibi. (Aut que aduersario.) ¶ Dicit ergo: qꝫ quidam derisorie diuidunt dicentes: qꝫ narratio est solius orationis iudicialis τ exclamatiue: quod falsum est: qz cum narratio sit essentialis pars orationis rhetorice: opꝫ tam concionatorem q̄ exclamatorem vti narratione: cū de talibus se intromittit rhetor. ¶ Deinde. c. d.

¶ Aut que ad aduersarium: aut epilogum demonstratiuum.

¶ Ostendit narrationē non esse solum iudicialis: ita qꝫ ly solū excludat alias partes orōnis rhetorice. qz tūc ad aduersarium non diceremus epilogum: aut demonstratiuū quod falsum est: qz tam epilogus q̄ demonstratio ad aduersarium ꝑtinent. Sic demonstratio: siue ꝑsuasio ꝑtinēt ad eum de necessitate: epilogus vero magis ex ɔgruitate. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Proemium autem: τ econtra cōparatio: τ replicatio in concionibus tunc fiunt: quando ɔtradictio fuerit. Et. n. accusatio τ defēsio sepe.

¶ Determinat de partibus orōnis: que faciunt ad bn̄ esse: siue que sunt de cōgruitate orōnis rhetorice: non omnium sed aliquoꝝ. Et tria facit: qz primo enumerat partes illas. Scđo ostēdit nō omnes partes esse necessarias. Tertio cōcludit numerum partium orationis rhetorice. Scđa ibi. (Sed non.) Tertia ibi. (Necessarie igitur.) ¶ Dicit ergo: qꝫ ꝓemiū τ cōparatio: τ replicatio nō sunt necessarie ꝑtes orōnis rhetorice: qz in ɔcionibus: τ in aliis negociis rhetoricis nō semꝑ fiunt: sed tūc fiunt qñ ɔdictio fuerit. Nō g̊ sunt ptes essentiales τ necessarie: sic ēt i negocio iudiciali sepe ēt semꝑ hꝫ ibi fieri accusatio τ defensio: sed non deliberatio siue ɔsultatio: vt hꝫ alia lr̄a. Appellat aūt illā cōsultatio ipsa ɔcōparatio. Quid aūt sit ɔcōparatio stati patebit. Nō g̊ ɔcōparatio ē essentialis ps. ¶ Deinde cum. d.

¶ Sed non iudicialis omnibus: vtputa: si parua oratio: aut negociū facile memorabile. accidit enim a longitudine a memoria auferri.

¶ Probat p̄dictas ptes nō eē essentiales negocio rhetorico. Et īducit talē rōnē. Inter cetera negocia: de qbus īntēdit rhetor. iudiciale magis vtit̄ p̄dictis ptib⁹: sꝫ nō oīs orō iudicialis vtit̄ semꝑ oib⁹ p̄dictis ptib⁹. g̊ nō oēs p̄dicte ptes sunt necie orōni rhetorice. Hoc ē g̊ qđ ait: qꝫ neqꝫ iudicialis vtit̄ oib⁹ ptib⁹ p̄dictis: vtputa si talis orō sit parua: aut si negociū facile ē memorabile. nūc nō ē vtēdū epilogo. nā epilogus iō fit: vt reducant̄ ad memoriā: q̄ dcā sunt. Et qz accidit a lōgitudine. i. ꝓp lōgitudineꝫ auferri a memoria: qz lōga nō bn̄ memoramur: iō q̄lꝫ orō nō idiget epilogo sꝫ lōga solū: sic τ ꝓemio nō indiget q̄lꝫ orō: qz si facile comprehēdi pōt ꝓponēdo nō egemus ꝓemio: ꝑ quo habeat̄ precognitio de dicendis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Necessarie igitur partes propositum τ persuasio: proprie. n. hoc. Que aūt plurime ꝓemium: ꝓpositū: persuasio: τ epilogus.

¶ Assignat numerum partium rhetorice: qz maior numerus partiū p̄dictaꝝ est quaternarius: τ minor est binari⁹.

duo ꝙ facit: qꝛ primo facit qđ dcm̄ est. Scđo remouet q̄dā cauillationē: seu rn̄det cuidā tacite q̄ōni ibi. (Que eni aduersarium.) ¶ Dicit ꝙ ꝙ partes necessarie oꝛonis rhetorice ꝓprie sunt due. ꝓpositū: ꝛ ꝑsuasio. propter qđ oꝛo rhetorica ad minus hꝫ duas ptes. ad plus autē hꝫ q̄tuoꝛ. ꝓemiū. ꝓpositū. persuasionē. ꝛ epillogū. ¶ Aduertēduꝫ aūt: ꝙ in numerando has ptes: innuit eoꝝ ordinē. qꝛ cum oratio constat ex duabus ptibus: solum prima pars oꝛonis est ꝓpositum. ꝛ secūda persuasio. Cū aūt ꝯstat ex quatuoꝛ: tunc etiam habent ordinem: vt describūtur in textu. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que eniꝫ ad aduersariū de persuasionibus sunt: ꝛ contra comparati argumentationum suorum. Quare pars quedam persuasionuꝫ. Renumerat. n. aliquid: qui facit hoc. sed nō ꝓemium: neqꝫ epillogus: sed recordatur.

¶ Respondet cuidam tacite questioni. Dixerat. n. partes orationis esse proemium contra comparationem: ꝛ replicationem: propositum: persuasionē: ꝛ epillogū. propterea videnť esse oꝛonis rhetorice sex partes nō quatuoꝛ. Tria ergo facit: qꝛ primo reducit cōtra comparationē ꝛ replicationē ad persuasionem: ostēdens ea non ꝓprie ponere in numerū cū ꝑsuasione. propter qđ non sunt sex partes oꝛonis rhetorice: sed quatuoꝛ. Scđo ostēdit: qđ sit ꝑsuasio: q̄ ē vna essentialis pars oratiōis rhetorice: q̄ hꝫ plures ptes: ꝛ plura cōnexa. Sic ꝛ narratio: que est alia ps ēentialis: plures partes: ꝛ plura nexa hr̄e pōt. Tertio ostēdit: ꝙ talibus differentijs: ꝛ talib⁹ distinctionibus: si nō hn̄t ꝓpria noīa: sunt eis noīa iponenda. Scđa ibi. (Erit igiť). Tertia ibi. (Oꝫ aūt species.) ¶ Dicit ꝙ: ꝙ ipsa replicatio: que est ad aduersariuꝫ. i. circa aduersariū: ꝛ ecōtra ꝯparatio sunt de persuasionibus. i. pertinent ad ꝑsuasiones. Est. n. taꝫ ꝯ cōparatio q̄ꝫ replicatio: quedaꝫ replicatio suoꝝ argumētoꝝ. siue suarum ꝑsuasionū: quare talia sunt quedam ps persuasionū. Nā qui facit hoc. i. qui cōtra cōparat: vel q̄ replicat. aliqđ demōstrat: vel persuadet. Ille. n. qui replicat dicta: vel cōparat sua dicta dictis eius. hoc ideo facit: vt magis persuadeat: ꝓpter qđ cōtra comparatio ꝛ replicatio non ponunt in numeꝝ cū ꝑsuasiōe: sed nō est sic de ꝓemio ꝛ epillogo. Naꝫ ꝛ si h̄ aliqua huic ꝑsuasioni deseruiant: principaliter tamen hec sunt propter recordationem: non propter persuasionem. ¶ Deinde cuꝫ dicit.

¶ Erit igitur siquis diuidat talia: qđ quidem faciebat: qui circa Theodoꝛum narratio: ꝛ altera insuper narratio: ꝛ prenarratio: ꝛ elencus: ꝛ post elencus.

¶ Declarat ꝙ sicut persuasio hꝫ quedā ānexa: sic narratio annexa hr̄e pōt. Ideo ait. ꝙ siqs talia diuidat: ita ꝯtinget de eo: sicut ꝯtingebat de illo poeta: qui circa Theodoꝝ. i. contra illū viꝝ faciebat suaꝫ poesim. Dicebat. n. ille poeta in narratione q̄dā annexa. Distinguebat. n. ꝓpositū i tres ptes. s. in narrationē: postnarrationem: ꝛ p̄narrationē: sic ꝛ ꝑsuasio pōt distingui in suas partes: in elencū: post elencū: ꝛ supra elencuꝫ. Ipsa. n. ꝑsuasio pōt appellari elencus. i. ꝓbatio. Replicatio aūt pōt appellari p̄elencus. ꝛ contra cōparatio postelēcus: ita ꝙ p̄elēcus: ꝛ postelencus sunt annexa persuasioni: sicut etiam supernarratio: ꝛ p̄narratio sunt annexa variationi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Opoꝛtet autem specialē aliq̄ꝫ dicentem differentiam: ꝛ nomen aliquod ponere. Si autē non: fit inane ꝛ delirum: velut Lichimus facit in arte: ypoychosim: idest postcaudationē noians: ꝛ apoplanesiū. i. seductionēꝫ ꝛ ramos.

¶ Dicit ꝙ q̄ñ diuidimus aliquid per suas dr̄ias: oꝫ eis iponere nomina: sicut annexis narrationi ꝛ persuasioni noia imponimus. Hoc est ergo qđ ait: ꝙ dicentem aliq̄ꝫ dr̄iam spālē opꝫ aliquod nomen imponere illi dr̄ie: qꝛ si hoc non fiat: totum erit inane ꝛ deliriū. Sicut. n. faciebat Lichim⁹ in arte sua: ꝙ oībus adaptabat ꝓpria noia. Nam postcaudationē noiabat ypoychosim. i. seductionē ꝛ ramos. nam id vnde causabať seductio: ꝛ rami. i. vie: illc ꝑ quas seductio fiebat. hoc totum appellabat vno nomine. vocabat enim ipsum apoplanesium.

Proemium quidem igitur est principium orationis: sicut in poesi ꝓlogus: ꝛ in fistulatione preludiū. Omnia enim hec principia sunt: ꝛ velut p̄uiatio ad sequens.

¶ Postq̄ꝫ ph̄s ostēdit quot pn̄t esse partes oꝛonis: ꝛ innuit quē ordinē hn̄t ille partes adinuiceꝫ. Hic in parte ista determinat de vnaquaqꝫ illaꝝ partiū ꝑ ordinē. Et qꝛ hꝫ partes sunt quatuoꝛ: nō quatuoꝛ facit: qꝛ p̄mo determinat de ꝓemio. Scđo de narratione. Tertio de persuasiōe. Quarto de epillogo. Scđa pars ibi. (Narratio autem in exclamatiuis.) Tertia ibi. (Persuasiones autē.) ¶ Circa primū duo facit: qꝛ primo distinguit quid est ꝓemiū. Scđo ostendit quō est vtendum ad quodlibet negocium politicuꝫ. Scđa ibi. (Quod quideꝫ igitur.) ¶ Dicit ergo: ꝙ ꝓemium est oꝛonis principium: qđ exponit per simile: ꝙ ita se hꝫ ꝓemium in oratione rhetorica. sicut se hꝫ ꝓlogus in poesi. ꝛ ꝓludiuꝫ in fistulatione. Nā oīa hec sūt quedam principia. ꝛ quedam p̄uiatio respectu sequētiuꝫ. Describentes. n. poemata p̄mittūt ꝓlogum: propter quod facilius credimus poematibus sequētibus. Sic et isti lusores ꝛ fistulatores anteq̄ꝫ suos ludos seriatim exerceant: p̄mittunt quoddā ꝓludium. quod est quedā ꝑgustatio ludoꝝ sequentiū: sic ꝓemium est quedam p̄uiatio rhetorica ad ea: que dicēda sunt in oꝛone rhetorica. ¶ Deinde. c. d.

¶ Quod quidem igitur preludium est simile proemio exclamatiuoꝛum. Etenim fistulatores quodcunqꝫ bene habent fistulare: hoc cū preludiauerint prosequunť seriose. Ei in exclamatiuis orationibus opoꝛtet ita describere qđ cunqꝫ eniꝫ voluerit: mox cū dixerit: ꝑseq ꝛ cōtingere. Quod quidem omnes faciunt.

¶ Ostendit quō vtenduꝫ est ꝓemio in negocijs politicis qꝛ non possumus scire quō vtendum sit aliquo in aliqbus negocijs: nisi scinerimus illud esse adaptabile ad negocia illa. Ideo duo facit: qꝛ primo ostendit proemium esse adaptabile ad quodlibet negocium politicum. Secundo declarat quomodo vtenduꝫ sit ꝓemio in quolibet tali negocio. Secunda ibi. (Que aūt iudicialis.) ¶ Circa primuꝫ tria facit s̄m ꝙ triplex est negociū. Primo. n. docet proemiū esse adaptabile ad negociū exclamatiuū. Scđo ad deliberatiuū. Tertio ad iudiciale. Scđa ibi. (Et si a ꝯsilio.) Tertia ibi. (Adhuc aūt ex iudicialib⁹.) ¶ Circa p̄m duo facit: qꝛ p° ostēdit ꝓemiū esse adaptabile negocio exclamatiuo. z° ait: ꝙ si adaptareť ꝓemiū tali negocio: oꝫ incipe a laude vel vitupio ibi. (Diceuť aūt.) ¶ Nota aūt ꝙ exclamatores q̄dē potissime assimilanť fistulatoribus: qꝛ tales suas cātilenas i laudē: vel vituperiū alioꝝ faciūt. Hoc viso dicamus: ꝙ circa primū tria facit: qꝛ primo ex ꝓludio fistulatōis docet adaptare ꝓemiū ad negociū exclamatiuū. Scđo adducit quoddā exēplum ad ꝓpositū. Tertio circa

pretacta

prefacta assignat quoddam documentum. Secunda ibi. (Exemplum illud.) Tertia ibi. (Simul autem) ¶ Dicit ergo primo: quod preludium in fistulatione est simile prohemio exclamatiuorum. Nam boni fistulatores quicquid bene volunt fistulare: hoc primo preludiant: et cum preludiauerunt illud: et fecerunt quandam introitum ad ludum suum postea ludos suos seriose prosequuntur. Sic et in orationibus exclamatiuis oportet ista describere: quod quicquid declamator laudare voluerit: oportet summarium in prohemio illud includere: ita quod prohemium sit quedam preparatio ad sequentia et aliquo modo virtualiter claudant ea: sic et preparatio claudit ea: respectu quorum est preparatio. Et cum tale prohemium dixerit: oportet prosequi et coniungere: et seriatim describere laudes et vituperia dicenda. et hunc modum tenent omnes exclamatores. Omnes enim volentes bene exclamare sic faciunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Exemplum illud Ipsicratis Helenes prohemii. Nihil enim domesticum existit litigiosis et Heleni.

¶ Adducit quoddam exemplum ad propositum. et huius exemplum est prohemium: quod Ipsicrates fecit de Helene. Ipsicrates volens commendare Helenem de benignitate premisit hoc quasi preludium: quod nihil domesticum id est nihil commune existit litigiosis et Heleni. In hoc ergo prohemio preludebat quicquid laudis potest dici de Helene quantum ad benignitatem. Nam recedere ab opposito est quoddam principium accessus cuiuslibet ad propositum. ergo recedere a litigio est quoddam principium. vt videtur de accessu ad benignitatem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Simul autem si digrediatur congruit non totam orationem similis speciei esse.

¶ Dat quoddam documentum contra prefacta. Nam prohemium est quedam digressio. omne enim quod non est pars essentialis sermonis quedam digressio dici potest. Sed autem digressio debet esse communis et decens. in eo quodammodo continetur tota oratio: in qua seriose traditur quod in prohemio preambulabatur. Talis autem oratio non debet esse similis speciei: quia in modo loquendi debet differre propositum: et prohemio: et dictionibus quibus vsi sumus in prohemio: non debemus vti in narratione. Vituperatur enim perorator: si vtraque decent: easdem dictiones repetit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Dicuntur autem que exclamatiuorum proemia ex laude: aut vituperio: velut Gorgias quidem in oratione olympica a multis vult admirari. O viri Elienes: laudat: Ipsicrates autem vituperat: quia corporum quidem virtutes donis honorauerunt. His autem qui bene sapiunt nullum premium fecerunt.

¶ Ostendit quod si proemium adaptatur negocio exclamatiuo: debet incipere a laude: vel vituperio. Ideo autem quod illa dicuntur esse proemia exclamatiuorum: que sunt ex laude et vituperio: sicut Gorgias id est sicut ille poeta in oratione olympica id est in oratione: quam fecit de ludo olympico volens admirari a multis ait. O viri Elienes: supple: vituperabiles estis. Nam aliquis applaudens vobis laudat vestras introductas solemnitates: et commendat vestros ludos. Ipsicrates autem et homines sapientes eos vituperant: in olympio enim id est in illo monte: vbi fiebant tales ludi premiabantur habentes bene dispositum corpus: quia tales obtinebant. Vituperandi ergo erant Elienes: et vniuersaliter gentes ille: quia virtutes corporum donis honorificauerunt. His autem: qui bene sapiunt: nullum premium fecerunt. Sollicitudini enim erat quomodo honorarentur bene ludentes. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et si a consilio: puta: quia oportet bonos honorare. propter quod et ipse Aristides laudat tales: qui neque complacent: neque plani sunt: sed quicunque boni existentes immanifesti sunt: vt Alexander: qui Priami. iste enim consulit.

¶ Ostendit quomodo proemium est adaptabile negocio deliberatiuo. Nam tale negocium circa consilia consistit. ideo si a consilio incipit proemium: pertinebit ad negocium deliberatiuum: vt puta: quod oportet bonos consiliatores honorare: et ostendit qui sunt boni consiliatores. Nam illi sunt boni: quos Aristides laudat. Dicebat enim Aristides quod consiliatores boni non debent placere: nec debent esse plani. si enim consiliator non consulit vera: sed placentia malus est. Rursus si est planus id est si est manifestus et propalat: et manifestat consilium: est malus est. Ideo subdit quod illi boni consiliarii quicunque boni existentes immanifesti sunt id est non propalant consilia: sicut Alexander qui laudabat consilia Priami. dicebat enim de eo. Iste est qui consulit quod nullum consilium est tantum appreciandum quam istius. Si quis enim vellet in aliquo consilio concionari: bonum prohemium esset: quod consiliator bonus non debet esse placens: neque planus: sed debet esse verus et occultus: et super hoc vlterius suum fundaret sermonem. ¶ Deinde.

¶ Adhuc autem ex iudicialibus proemijs. Hoc autem ex his: que ad auditorem: si de inopinato fit sermo: aut de difficili: aut de tumultuoso multum: vt veniam habeat: velut Chorillus.

¶ Ostendit prohemium esse adaptabile iudicialibus. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo epilogat circa determinata. Secunda ibi. (Nunc autem quando omnia.) ¶ Dicit ergo quod tunc est ex iudicialibus prohemijs id est tunc in oratione premittitur iudiciale proemium: quando est ex omnibus que sunt ad auditorem: prohemium enim quantum pertinet ad iudiciale magis spectat ad defendentem quam ad accusantem. Iudicium enim versatur inter accusantem et defendentem. Accusans enim debet vti epilogo: et defendens debet vti prohemio. ideo prohemium iudiciale debet esse ad auditorem id est apud iudicem: qui est eius auditor: quod tripliciter contingit. Primo si per orationem ostendit id esse inopinatum: quia si ex inopinato et preter intentionem aliquis forefacit: vt excusandus. Secundo si ostendit esse difficile: quia difficilia non attingimus: et ipsa impotentia nos excusat. Tertio si ostendit illud esse tumultuosum multis: quia sunt de eo diuerse opiniones: et ideo est quedam lis et quedam litigium inter multos: quia aliqui dicunt: id esse bonum. alij vero malum. ideo in talibus homo meretur veniam excusando se per ignorantiam: quia non credebat illud esse malum. Sic enim Typillus chorillus faciebat: qui volunt vt haberet veniam de commissis: vel excusaret se: quod preter intentionem suam factum erat vel per impotentiam vel ignorantiam. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Nunc autem quando omnia donata sunt. Proemia quidem igitur sunt exclamatiuarum orationum ex his: ex laude et vituperio: ex adhortatione: ex reuocatione: ex his: que ad auditorem: oportet autem extranea: aut domestica esse: que sunt introductoria orationum.

¶ Epilogat circa determinata dicens: quod omnia sunt donata id est omnia prohemia sunt diuisa: vt sonat alia littera: vel sunt distincte attributa: quia prohemia exclamatiuarum orationum sicut ex laude et vituperio. Proemia ex adhortatione sunt ex reuocatione: siue ex repudiatione: vt sonat alia littera: quia bonus consiliator debet repudiare: ne sit placens: vel planus. Proemia vero que sunt ad auditorem quantum ad iudiciale debent esse aut extranea quantum ad inopinata: aut difficilia: aut domestica quantum ad ea de quibus sunt opiniones. Quicunque enim se excusat: vel se excusat per infortunium: vt si fecit illud preter inopinatum: et preter intentionem: vel se excusat per impotentiam si sunt difficile: vel se excusat per ignorantiam: si sunt de eo diuerse opiniones: et a multis creditur illud esse bonum. Subdit autem quod talia sunt introdu

ctoria orationu3:idest talia sunt proemia:qualia descripsimus per que introducimur ad orationes rhetoricas.

Q Ue autem iudicialis proemia oportet accipere:quia idem possunt: quod quidem operum fictorum prologi: et versuum proemia. Que quidem. n. tyramborum similia sunt exclamatiuis. sequuntur. n. pp te et tua dona: siue pdas.

¶ Postquam phs intendit pemium esse adaptabile cuilibet negocio politico. In parte ista ostendit quo vtendum est in quolibet tali negocio:vt melius itelligant dicenda. ¶ Notandum quod negocium iudiciale: vt superius tangebat:potissime indiget epillogo propter accusantem:sed indiget pemio propter defendentem. Et quia spale negocium criminati et incusati indiget pemio. ideo in hoc capitulo specialr docet quo criminationes sunt soluende, et qualiter incusatus se debet defendere criminatione positam sibi soluendo quod ad proemium pertinere videt. Duo ergo facit phs: quia primo ostendit quomodo vtendum sit pemio in quolibet negocio politico. Scdo docet ipsam criminatione soluere. Scda ibi. (De criminatione aut.) ¶ Circa primu3 tria facit sm quod triplex est negocium politicu3. Primo. n. docet quo vtendu sit pemio in oi negocio iudiciali. Scdo docet eo vti in exclamatiuo. Tertio i deliberatiuo. Scda ibi. (In exclamatiuis aut.) Tertia ibi. (Que aut concioa tiue.) ¶ Circa primu duo facit. quia primo determinat de pemio quantum ad ea:que videnf ee ppria pemio. Secudo quantum ad ea:que vnr esse coia ibi. (Alie aut sunt species) ¶ Circa pm duo facit. quia primo pmittit quandam coparationem necessariam ad ppositu. Scdo exeqtur de intento ibi. (In plogis aut.) ¶ Dicit ergo primo: et ondit accipere negocia pemij iudicialis. et ponit tale comparationem: quia ide possunt pemia respectu negocij iudicialis: quod prologi pnt respectu versuum et opez fictorum. Nam ea que sunt tyramboz. i. fistulatorum sunt similia exclamatiuis. Nam sicut fistulatores intendunt laudem et vituperium. ideo sequuntur te propter te. i. propter tua damna: siue propter tuas pdas. laudant. n. fistulatores vt depredetur et dam nificent. Est ergo comparatio: quia sicut proemium in exclamatiuis respondet preludio: quod est pncipium fistulationis: sic proemium in iudicialibus respodet plogo: quod est pncipium versuu et opez poeticoz. ¶ Deinde cum. d.

¶ In prologis autem et versibus ostensio est verbi: vt preuideat de quo sit sermo: et non suspendatur mens. Quod interminatum errare facit vias: igitur sicut ad manum inchoatione facit volenti intendere orationi.

¶ Exequitur de intento. Et duo facit. quia primo facit quod dictum est. Secundo quod dixerat manifestat per exeplu ibi. (Propter hoc iram.) ¶ Dicit ergo: quod in prologis et versibus est ostensio verbi: quia ideo vtimur versibus in poematibus prologis: vt preuideant auditores id: de quo sit sermo: et non suspendatur mens eorum. Et est ratio: quia illud: quod est quid indeterminatum: facit errare. Et quia prologus determinat dicendo: quia in prologo trabitur quedam precognitio dicendarum: ideo bene est vti prologo. Ipse enim prologus respectu dicendorum facit vias quasi ad manum. Et volenti intendere orationi dicende facit quandam inchoationem: per quam facilius possit eius intellectum concipere. Propter quod patet: propter quod vtendum sit proemio: quia vtendum est eo: vt habeatur quedam precognitio dicendoru3: vt sciatur cuiusmodi gratia

oratio dicēda pmittatur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter hoc. Iram pande mihi musa viri. Propono sermonem querere: ab Asia regioe venit Achilles i Europa bellu magnu comittes.

¶ Manifestat quod dixerat per exemplum. Et tria facit. quia primo ponit exemplum in poeticis. Secundo specialiter descendit ad tragediam: et comediam. Tertio cōcludit intentum quasi declaratum et ostensum. Secunda ibi. (Et tragyci.) Tertia ibi. (Quod quide3 igitur.) Cōtinuetur autem sic. Quia patet verum esse quod dictum est. vz: quod vtendum est prologo: vt sciamus: cuius gratia dicitur oratio proponenda. Et propter hoc in sua poesi sic fuit visus prologo ille poeta: cum dicit. O musa pande: et dic mihi iram virum. i. virum iratum. In hoc enim prologo ostendit: de quo volebat loqui: quia de Achille: qui per anthonomasiam dicebatur vir iratus: vel ira virilis. Sic etiā visus est prologo in sua poesi ille poeta: quia ait. Propono sermonem querere quomodo Achilles venit ab Asia regione. et iuit in Europam cōmittens magnum bellum. Hoc. n. dicēdo ondit cuius gratia volebat sermonē facere. ¶ Deinde cum. d.

¶ Et Tragici insimulant circa quod gestu: et si non mox sicut Eurypides. Sed in prologo alicubi insinuat: quemadmodum et Sophocles. Mihi pater erat grandeuus: et comedia eodem modo.

¶ Manifestat quod dixerat per comediam et tragediam dicens: quod tragici. i. tragedi in suo prologo insinuant circa quod gestum. i. dant precognitionem eius: quod gestu3 est: de quo volūt sermonem facere: licet aliquis poeta non mox. i. nō statim siue non recte: vt habet alia littera: insinuet in prologo quid gestu: sicut Eurypides forte vt celaret propositum non statim dicebat: cuius gratia proponebat sermo. Vel forte quantu ad hoc nō bonus poeta erat: ideo nō recte faciebat: siue non statim predicebat in prologo: cuius gratia fiebat sermo. Ideo subdit: quod aliquis poeta in suo prologo statim hoc insinuat: sicut Sophocles: qui volēs poesim facere de patre suo: incepit suam poesim a patre dicēs. Mihi pater erat grādeuus. Et addit quod dem e de tragedia: eodem mō intelligēdu ē de comedia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod quidem igitur necessarium opus pemij et proprij hic ē manifestare quis est finis: et cuius gratia oratio. Propter quod quidem si manifestum sit: et paruum negocium: nō vtendum proemio.

¶ Concludit quasi declaratum ad quid vtendum sit proemio dicēs: quod opus proemij maxime necessarij: et opus quod est proprium ipsi proemio est manifestare quod est finis orationis dicende. et cuius gratia proponitur dicenda oratio. Propter quod si negociu3 dicendum sit paruum et manifestum proprie et per se loquendo: non est vtendum proemio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alie autem species: quibus vtuntur de medio et cōmunes. Dicuntur aut hec ex loquente et auditore: et negocio: et contrario.

¶ Determinat de quibusdam cōmunibus. Et duo facit: quia primo continuat se ad dicenda. Secundo exequif de intento ibi. (De ipso quide3.) Continuetur sic. Facere precognoscere quod sit finis sermōis dicēdi. et cuius gra pponitur orō: sunt ppria ipsi pemio: sed alie pprietates sunt quedam species communes: quia non solum competunt ipsi proemio: et talia non solum possumus dicere de ipso pro

cipio orationis: sed etiam de ipsa oratione media. Et exponit que sunt illa dicens: quod hec dicuntur illa que sunt accepta ex loquente et ex auditore dupliciter: ex negocio quando vult ipsum reddere attentum: et ex contrario quando vult ipsum reddere non attentũ. ¶ Deinde cum dicit.

¶ De ipso quidem: et de aduersario quecunq circa soluere criminationem: et facere.

¶ Exequitur de intento. Et duo facit: quia primo exequitur accepta ex loquente. Secundo accepta ex auditore. ¶ Circa primum duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo remouet quandam cauillationem. Secunda ibi. (Sunt autem non.) ¶ Dicit ergo: quod ea que accipiuntur ex ipso defendente: et ex ipso aduersario sunt pertinentia ad soluere criminationem: et ad facere criminationes. Loquẽs enim potest dici tam aduersarius et accusans quam defendens et incusatus. Ad aduersarium autem et accusantem pertinet criminationem facere. Ad incusatum autem: et ad defendentem pertinet criminationẽ soluere. ¶ Deinde c. d.

¶ Sunt autem non similiter: defendenti quidem enim proemio que ad criminationem: accusanti autem epilogo. Propter quid autem et non immanifestum. Defendentem quidem enim cum debeat introducere seipsum: necessarium est auferre probibentia. Quare soluendo primo criminationem. Criminanti autem in epillogo criminandum: vt memorentur magis.

¶ Remouet quandam cauillationem. Dixerat enim: quod soluere criminationem et facere pertinebant ad proemium: ne aliquis crederet: quod hoc similiter et equaliter hoc ad proemium pertineret: ita quod pari modo deberet vti proemio: loquens accusans et aduersarius: cuius est criminationem facere: et defendens: cuius est eã soluere aut: quod accusatus magis debet vti proemio: et accusans epillogo. Ideo dicit: quod criminationem facere et soluere non similiter pertinent ad proemium: sed defendenti est vtendum proemio. Nam primo debet dicere: que sunt ad criminationem soluendam. Accusanti autem: cuius est criminationem facere: vtendum est epillogo ad faciendũ criminationem. Et subdit quod causa huius non est imanifesta. Nam defendens cum debeat seipsum introducere et ostendere: quod habet iustitiam: necessarium est: quod a se auferat prohibentia. ergo primo debet soluere criminationem factam contra ipsum. quare debet vti proemio quod est orationis principiũ. Sed criminanti vtendum est epilogo: qui est conclusionis finis. Debet enim criminans formare suas criminationes summatim: et in epillogo recolligere: vt magis memorie teneãtur. Potest ergo tam criminans quam criminatus vti proemio et epillogo. Sed criminatus magis debet vti proemio vt criminationes a se primo tollat. Criminans magis debet vti epillogo: vt in cõtrario finaliter: et memoriter criminationes concludat. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que autem ad auditorem: ex eo quod est beniuolũ facere et prouocare: et aliquando facere attentum: aut contrarium. Non enim semper prodest facere attentum: propter quod multi in risum tentant producere. In eum ãchebeiam autem oĩa reducet: si quis voluerit videri epicheia.

¶ Determinat de his que possunt competere proemio ex parte auditoris. Et quia dixerat talia non esse propria ipsi proemio. ideo duo facit: quia primo ostendit: que sunt permittenda in proemio propter auditores. Secundo ostendit talia non esse propria proemio ibi. (Oportet autẽ nõ latere.) ¶ Circa primum duo facit. quia primo dicit quantum ad auditorem: quod proemiũ debet reddere ipsum beniuolum et attentum. vel etiam non attentum: et que non attentum ibi. (Attendunt autem.) ¶ Dicit ergo: quod ea que sumuntur in proemio ex parte auditoris est facere auditorem beniuolum et attentum: aut contrarium. i. aut non attentum. Bonum est enim aliquando reddere auditorẽ non attentum: vt cum quis habet malam causam. Ideo subdit. quod non semper prodest facere auditorem attentũ. Propter quod multi tentantur adducere. i. prouocare auditores ad risum. Quia si quis voluerit benefacere: si habet malam causam: non volet videri: nec volet quod factum suum sciatur: sed reducet omnia ad eum ãchebeiam. i. in doctrinam bonam et iocosam. i. totam causam. et totum negociũ conuertet in iocum: vt homines non attendant: sed quando homo est in epicheia et habet iustam causam: tũc bonũ est videri: et reddere auditorem attẽtũ. ¶ Deinde c. d.

¶ Attendunt autem magis proprijs mirabilibus et delectabilibus: propter quod oportet insinuare tanquam de tali sit oro. Si aũt non attentos: quod paruũ: quod nihil ad illos: quod contristans.

¶ Quod dixerat aliquando reddendum esse auditorem attentum: et aliquando non attentum: ostendit que auditores attendunt: et que nõ attendunt dicẽs: quod auditores attendunt magnis et mirabilibus quia quilibet vult audire magna et magnalia sic etiam attendunt ipsum: sic etiam attendunt delectabilibus: quia quilibet vult audire placentia. Si ergo vis reddere auditores attentos: debes insinuare: quod oratio tua sit de talibus. s. de magnis: proprijs: et delectabilibus. Si autem vis reddere eos non attentos debes dicere opposita eorum. vt. quod tu dicturus es non magna: sed parua: non propria auditoribus. sed ea: que nõ spectãt ad ipsos: non delectant: sed contristans.

OPortet autem non latere: quod omnia talia sunt extra orationem: et ad prauum eius auditorem: et que extra negocium audientem. Quoniã si non talis esset: nihil opus eẽt proemio nisi iquãtum negocium dicere summatim vt habeat sicut corpus habet caput.

¶ Quia dixerat philosophus manifestare quid sit finis sermonis: et cuius gratia proponitur oratio dicenda esse propria proemio. Alia vero vt reddere auditorem attentum vel non attentum nõ esse propria proemio. Hic in parte ista hoc probat: sed non esse proprium alicui: quantum ad presens potest intelligi dupliciter. Primo si competat ei per accidens: et sit ei quid extraneum. Secundo si non solum competat ei: sed etiam alijs. Duo ergo facit: quia primo ostendit: quod reddere auditorem attentum: vel non attentum nõ proprium est proemio: quia competit ei per accidẽs. Secundo ostendit hoc non esse ei proprium: quia non solũ competit proemio: sed etiã alijs orationibus. Secunda ibi. (Ad hoc autem attentos.) ¶ Dicit ergo quod oportet nõ latere: quod oĩa talia vt reddere auditorem attentum: sunt extra orationem et per accidens competunt proemio. Sunt enim talia introducta propter prauum auditorem: et ideo talia sunt ad ipsum auditorẽ: quia sunt extra negociũ. Ideo autem quod si nõ eẽt prauus: nõ eẽt opus proemio: nisi vt diceret negociũ summatim: et oro haberet ipsum proemiũ: sicut corpus habet caput. Nã per caput corpus cognoscitur. sic et proemiũ dicitur: cuius gratia introducitur oratio: et quid sit finis sermonis dicendi. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc attentos reddere omnium partium cõmune si oporteat. In omni enim loco remittuntur magis ꝙ̃ incboatiõe. Propter quod ridiculum in principio precipere: quia maxime omnes attenti audiunt. Quare vbi fuerit tempus dicendum.

¶ Ostendit talia non esse propria proemio: quia cõpetunt orationi medie: et etiam alijs partibus sermonis. Et duo facit. q2 primo facit quod dictum est. Secundo resumit quomodo debemus reddere auditores attentos. Secũda ibi. (Et nihil adhibere.) ¶ Dicit ergo: ꝙ adhuc reddere auditores attentos non est proprium proemio: quia est cõmune omnium partium orationis: si oporteat. i. si indigeat tali attentione: imo magis videtur oportere reddere auditores attentos in omni alia parte sermonis ꝙ̃ in proemio. Quia in omni alio loco auditores magis remittũtur et fastidiuntur ꝙ̃ in incboatione: ideo ridiculum est precipere attentionem in principio: quia omnes auditores maxime tunc attente audiunt. ergo vbicunq3 fuerit tempus. i. quãdocunq3 viderimus auditores esse remissos tunc dicẽdũ est ꝙ attendant. Attẽtio igitur vt videtur non plus respicit proemiũ ꝙ̃ alias partes orõnis. ¶ Deinde cum dic.

¶ Et nihil adhibere intellectui. Nihil. n. magis meum ꝙ̃ vestrum. Dicam enim vobis: quale nunꝙ̃ audistis dirum: aut ita mirabile. hoc autez est: sicut ait Prodicus: cũ dormiuerint auditores immittere qñq̃ginta dragmas iter ipos.

¶ Resumit quomodo reddendus est auditor attentus. et quia non solum reddẽdus est attentus immo beniuolus. ideo duo facit: quia primo resumit quomodo reddendus est auditor attentus. Secundo ostendit quomodo reddẽdus est humilis. Secundo ibi. (Unde autez beniuolus.) ¶ Circa primum duo facit: quia primo facit quod dictũ est. Secundo quedam que proposuerat probat ibi. (Quõ autem ad auditorem.) Dat autem primo plures cautelas quibus redditur auditor attentus. Naz cum videmus auditores non attendere increpãdo debemus eis dicere. Nihil adhibere intellectui. i. vos non habetis intellectum ad sermonem meum: male facitis. Nam quod dico non est magis meum ꝙ̃ vestrum: et quia negocium spectat ad vos: debetis esse intenti. Uel si volumus eos aliter attentos reddere dicendum est. dicam vobis vnum dirũ et extraneum qd̃ nunꝙ̃ audistis: aut ita mirabile: quale nunꝙ̃ est visum. nam quisq3 talia auide audit. Uel si non possumus per talia eloquia eos attentos reddere: debemus eos facere attentos cominando penas: sicut fecit Prodicus: qui cum auditores dormitarent: et non attenderent: ait ꝙ volunt mittere in ipsos quinquaginta dragmas. i. quicunq3 decetero dormitauerint et nõ attenderint: soluant dragmas quinquaginta. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod autem ad auditorem: non ſm ꝙ auditor palam: omnes enim aut cõmouent: aut timores soluunt in proemijs. Rex dicat: quidẽ non quatenus a studio in aliquo in formis.

¶ Quedam que proposuerat probat. Supposuerat enim: ꝙ reddere auditorem attentum et non attentuz est extra negocium: et nõ est ad auditores vt auditor est: sed vt prauus est. Preduxerat etiam: ꝙ qui habet magnum negociũ vult reddere auditores non attentos. Ideo duo facit: quia primo declarat primum. Secundo secundum. Secunda ibi. (Et qui malum.) ¶ Dicit ergo: ꝙ reddere auditorez attentũ: vel nõ attentũ est reddere auditorẽ: non vt est auditor: sed supple vt prauus est. Naz hoc est extra negociũ quod patet. q2 vt in principio primi huius dictuz fuit. Passionare auditorem est extra negocium rhetoricum: sz omnes sic facientes auditores passionant. Nam omnes vel cõmouent auditores in proemijs suis dicendo: ꝙ est locuturus magna et magnalia. et soluunt timores cõminando penas: quas omnes timent dicendo: quicunq3 non attenderit soluat tantum. Ideo subdit: ꝙ rex: vel imperator: vt habet alia littera: debent dicere: dicat. i. statuat in formis meis: supple. i. in regulis et statutis meis. quatenus non a studio. i. non a negocio principali: ꝙ non debemus intẽdere in aliquo: recedamus. Naz in bona politica dz ꝑcipi: ꝙ nihil dicatur extra negocium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et qui malum negocium habent: aut videntur. vbiq3 enim melius morari ꝙ̃ in negocio: propter quod sed non ꝙ interrogantur dicũt: sed circa que etiam proemizant.

¶ Declarat secundũ vz: ꝙ hñs malum negociũ vult reddere auditores non attentos. ideo ait. ꝙ qui habẽt maluz negocium: vel saltim videntur habere malũ negocium tanꝙ̃ vellent: ꝙ auditores attẽderent immorari vbiq3: et in alio loco est eius melius ꝙ̃ morari in negocio proprio: ideo nunꝙ̃ tales dicunt. nec respondent ſm ꝙ interrogãtur ſm proemium: aut que sunt circa adiacentia et extranea. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Unde autem beniuolos oportet facere dictũ est: etiam aliorũ vnumquodq3 taliũ: quod ait bene dicitur. da mihi in amicuz venire. hoc autem miserabile: hec duo opz coniectare.

¶ Ostendit quomodo auditor reddendus est beniuolus: dictum est supra circa principium secundi huius: vbi ostẽsum est: quomodo debemus passionare auditores: et non solum ibi dictum est de amore et beniuolentia: sed etiam de vnaquaq3 aliarum passionum. Addit aũt ꝙ bene dictum est: et bonum ẽ venire in amicum. i. esse auditoribus amicum et beniuolum. Hoc autem. s. contrarium: vt esse maliuolum est miserabile. Hec tamen duo. s. beniuolentiam et maliuolentiam debemus coniectare: quia sic debemus ordinare sermonem. vt auditores sint nobis beniuoli. aduersarijs aũt maliuoli. ¶ Deinde cuz dicit.

¶ In exclamatiuis autem putari opz facere simul laudari auditorem: aut ipsum: aut genus aut inuentionez huius: aut aliter qualiter. Quõ enim dicit Socrates in epitaphio. Uerũq3 nõ difficile Athenienses inter Carthaginẽses laudare: sed inter Lacedemonienses.

¶ Ostendit quomodo vtendum est proemio in exclamatiuis. Nam cum volumus aliquem vituperare: debemus aliquam superficialem laudem immiscere in vituperio: vt magis credatur nobis quod dicimus. i. ad hoc debemus proemicare in exclamatiuis: vt putetur laudari auditorem: aut ipsũ: aut suum genus: aut suam inuentionẽ. i. suum ingenium: et suam scientiam: et postea ipsis laudibus putatiuis immiscere vituperia. sicut fecit Socrates in suo epitaphio. i. in sua poesi dicens: ꝙ non est difficile laudare Athenienses inter Carthaginenses: sed inter Lacedemonienses. an hoc autẽ laudando ipsos: vituperauit eos. Dz aũt quisq3 sic scire proemicare: vt sciat laudando vituperare: et vituperãdo laudare. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que autem concionatiue ex his: que iudicia

lis orationis sunt: natura autem minime bẽt. etenim de quo sciunt. Et nihil indiget negociũ proemio: nisi propter ipsum aut ꝯtradicentẽ: aut si non quantum voluerit estimant: sed aut maius: aut minus: propter quod aut criminari: aut absolui necesse: et aut augere: aut minuere. Hoc autem gratia proemio opus est: aut ornatus gratia: tamquam eloqa videãtur turpia: nõ si nõ habeãt. Talis.n. Gorgie cõmendatio de Hele ciuitate. Nihil.n. predisponens: neqꝫ pexercitans statim incipit. Helis ciuitas felix.

¶ Ostendit quõ concionatiua indiget pemio dicens: qꝛ in concionatiua debemus vti pemio: non ppter se sed pp auditorem: sic in iudiciali. Naliter.n. sm se cõcionatiua minime hꝫ pemium. nam pemiuꝫ iõ est: vt habeat cognitio negocij dicendi. Oẽs aũt qui ꝯsulunt: sciunt de quo est negociũ. ergo negocium p se non indiget pemio: et si indiget: hoc nõ est nisi ppter ipm auditorem: vel ppter ꝯdicentẽ. Aut si astantes non estimant tm negocium quãtum ipse voluerit. Ergo vtendũ est pemio p criminari et absolui quãtuꝫ ad ꝯdicentem: et ppter augere. et minuere ppter astantes: vt faciat eis tantũ apparere negocium: quantũ vult. Ornatus igit̃ gratia indiget pemio: vel ẽt indiget eo grã ornatus tã quam eloquia videant̃ turpia: nõ si non habeant ornatũ. sed si nihil hoꝝ fuerit eloquiuꝫ: non indiget pemio. Addit autẽ gratia exempli: qꝛ talis fuit cõmẽdatio Gorgie: quaꝫ fecit de Hele. de illa ciuitate: quia nihil pdisponens: nec pexercitans: sed absqꝫ proemio incepit cõmendationem illam dicens. Helis ciuitas felix.

De criminatione autem vnum quidẽ: ex quibus vtiqꝫ quis existimationẽ depravauerit: soluat. Nihil enim differt siue subexistente aliquo: siue non. Quare hoc vlẽ.

¶ Quia inter cetera negocia politica iudiciale magis indiget pemio. Et qꝛ iudiciale nõ ꝓprie indiget pemio rõne accusantis: sed rõne defendentis: et nõ ppter ipsum defendentẽ: qui maxime indiget pemio: et ad queꝫ spectat in principio criminationẽ soluere: facit hic quodaꝫ spãle caplm de solutione criminationis. Et diuidit̃ ps ista in duas partes: qꝛ ad solutionẽ criminatiõis primo dat quasdam ꝯsiderationes generales. Scdo ponit consideratiões magis spãles. Scda ibi. (Alius modus: qꝫ est peccatum.)

¶ Notandũ aũt. qꝫ istud caplm: qđ est de solutiõe criminationis: spãliter pertinet ad pemiuꝫ: sicut recolligere criminationes factas spãliter ptinet ad epilogũ. Ponendo aũt cõsiderationes generales de solutione criminationis duo facit: qꝛ primo sumit documẽta generalia ad destruendum oẽs argumẽtationes: et oẽs criminationes impositas ꝑ solutionẽ et instantiaꝫ. Primo ergo ponit documenta quõ talia debemus destruere soluẽdo. Scdo instãdo ibi. (Alius modus vt ad obiecta.) ¶ Dicit ergo qꝫ vnum documẽtũ de criminatione imposita soluenda est: qꝫ soluat illud: ex quibus aduersarius depravat estimationẽ: qꝛ facit nos estimari et reputari reos. Et addit qꝫ nihil differt: vtrũ hoc fiat sub existẽte aliquo: siue non sub existẽte: qꝛ si nos possumus soluere rõnem aduersarij ostendẽdo: qꝫ ibi est peccatuꝫ in forma: nihil refert: vtrũ illa dicta subexistant. vel vtrũ in eis sit peccatuꝫ in mã: vel non sit ibi tale peccatũ. Quare iste locus est vniuersalis ad cõmunem rationem peccantẽ in forma. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius modꝰ vt ad obiecta obuiare: aut qꝫ nõ sunt: aut qꝫ non nociuum: aut non huic: aut qꝫ non tantum: aut non iniustum: aut nõ magnũ: aut non turpe: aut non habens magnitudinẽ: de talibus enim altercatio.

¶ Dat alium modum generalem qui fit per instantiaꝫ: qꝛ magis respicit peccatum in materia. Et duo facit: quia primo facit quod dictum est. Secundo quod dixerat manifestat per dictum Ipsicratis. Secunda ibi. (Sicut Ipsicrates.) ¶ Dicit ergo: qꝫ alius modus destruẽdi criminationes appositas est. vt obuiẽmus et instemus ad obiecta: ostendendo: qꝫ vel peccant simpliciter in materia: qꝛ non sunt vera que ait: vel si nõ simplr sunt falsa: sunt tñ aliquo modo falsa: qꝛ nõ sũt nociua: vt aduersarius dicebat. Aut nõ nocuerunt huic: vt dicebat aduersarius: aut non tantum: aut non multum: aut non magnum iniustum: aut non turpe: aut non habens magnam turpitudinem. Nam de talibus est altercatio: qꝛ talia imponuntur accusato. Cuicũqꝫ ergo talium obiectionum accusatus potest obuiare ostendendo non esse sic: vt accusatus ait: probabit accusationeꝫ illam peccare in materia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sicut Ipsicrates ad Nausicratem: ait eniꝫ fecisse qđ dicebat: et nocuisse: sed non iniustuꝫ fecisse: aut contra variare iniusta facientẽ si nocuum: sed honestum: si contristans: sed proficuum: aut aliquid aliud tale.

¶ Manifestat quod dixerat per dictum Ipsicratis dicens qꝫ isto modo defendit se Ipsicrates contra Nausicratem ait enim se fecisse quod dicebat: et nocuisse. sed non fecisse iniustum: vt ipse imponebat ei. Aut debemus ꝯtra narrare. Iniustum enim multis modis fit. Nam nocumentuꝫ: inhonestas. cõtristatio: damnum: et cetera talia ad iniustitiam pertinent. Debemus ergo cõtra variare concedẽdo vnum: et negando iniustuꝫ qꝛ si nocuimus: fecimus tñ honestũ. si contristauimus. fecimus pficuuꝫ. aut aliqd aliud tale: vt qꝛ forte ꝯtristauimus vt corrigeret̃: vl vt efficeret̃ bonus: vel aliqd aliud hmõi. In oĩbus.n.his soluit̃ criminatio imposita. ostendendo eam peccare in materia: quia aduersarius: vel simpliciter: vel saltem aliquo modo assumit falsa. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius modus qꝫ est peccatũ: aut infortuniũ: aut necessariuꝫ: vtputa: Sophocles ait tremere: non vt criminatus: aut videatur senex: sed ex necessitate. Non.n. voluntarium aliquid eẽ circa annorum octuaginta.

¶ Ponit documenta magis specialia. Et duo facit: quia primo ponit huiusmodi documenta specialiter deseruientia ipsi criminato. Secundo addit alia documenta: que nõ solum deseruiunt criminato: sed etiam criminanti. Secunda ibi. (Alius ex criminatione.) In criminatione autem tria sunt consideranda. vꝫ. ratio criminationis: ipsum criminans: et iudiciuꝫ de criminatione. Primo ergo nos docet soluere criminationem quantum ad rationes et causas criminandi. Secundo quantum ad ipsum criminantem. Tertio quantum ad iudicium de criminatione factum. Secũda ibi. (Alius si in tali.) Tertia ibi. (Alius si fcin.) ¶ Circa pm duo facit: qꝛ primo docet soluere criminationẽ quãtum ad cãm efficientẽ. Secundo quantum ad finalẽ ibi. (Et variare qdẽ.) ¶ Dicit ergo qꝫ alius modus soluẽdi criminationẽ est ostendendo peccatum siue impositũ non fuisse voluntarium: sed accidisse ex infortunio: aut

ex necessitate: sicut Sophocles ait se tremere: nō vt crimināns: nec ppter peccatū qd fecerit: sed qz videbaſ senex: ideo faciebat hoc ex necessitate nō volūtate. Nullus est volūtate senex: vel octuaginta annoꝝ: sed quadā necessitate nāli talia contingunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et variare q̄ vnius gratia: qz non nocere volebat: sed hoc ⁊ hoc: quod culpatur fecisse accidit: aut nocuisse iustū: aut odire: sed quatenus hoc fieret: fecisset.

¶ Ponit aliā ↄsiderationez ex pte finis dicēs: q̄ debemus soluere criminationē variando finē. cuius gratia alia fuīt ostēdendo: q̄ non volebamus nocere: nec intendebamus nocumentū: nō hoc ⁊ hoc: qd culpaſ aduersarius incusatꝰ fecisse: dz dicere: q̄ accidit ppter illa nocuisse: qz fuit nocumētū pter intētionē. Jō opz dicere incusatus: q̄ iustū eēt q̄ accusans eū odiret: si fecisset illud: vt hoc fieret: vt noceret. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Alius in tali deprehensus est criminans: aut nunc: aut prius: aut ipse: aut propinquorū aliquis. Alius si alij in hoc deprehēdūtur: quos confitetur non reos esse criminationi: puta: quia si purus adulter: ⁊ aliqs ego. Alius si alios criminatur: aut alius ipsum: aut sine criminatione credebantur: sicut ipse nunc: qui apparebāt non rei. Alius econtra criminari criminantem. Inconueniens enim si ipse nō credēdus. huiōi sermones sunt incredendi.

¶ Ponit ↄsiderationes sumptas ex parte ipsius criminantis. Et q̄tuor facit s̄m q̄ tales criminationes ponit. Scōa ibi. (Alius si alij.) Tertia ibi. (Alius si alios.) Quarta ibi. (Alius econtra.) ¶ Prima consideratio talis. Qr alius modus soluendi criminationē est: si criminans dephēsus fuerit in tali crimine: aut nūc: aut prius: ipse aut aliqs ꝓpinquoꝝ: qr si hoc pōt ostēdere: ↄtingit nō esse iniustuz: qr si iniustū esset criminans: hoc nō fecisset: nec argueret alios de quo ipse est irretitus. ¶ Scōa cōsideratio talis. Qr alius modus soluendi talia est: si in illo crimine eō quo culpaſ: deprehensi sunt: quos nō ↄfiteſ eē reos s̄m criminatione: vt puta: si de adulterio est incusatus: cōfiteſ aliquem adulteꝝ eē bonū ⁊ puꝝ: dz dicere incusatus. q̄ ⁊ ego sū bonus ⁊ purus. ¶ Tertia talis. Qr alius modus est talia soluendi: si criminās criminaſ alios ⁊ alius criminaſ ipm: ⁊ maxime si criminatur eos q̄ credebanſ sine criminatiōe. Propter qd dz dicere incusatus: q̄ sicut ipse criminās criminabaſ tūc eos. q̄ apparebant: ⁊ erant nō rei: ita nunc criminaſ me: q̄ nō appareo: neq̄ sum reus. ¶ Quarta talis. Qr alius modus est econtra criminari criminantem. alleuiatur. n. culpa accusati ex crimine incusantis. Dz ergo dicere incusatꝰ incōuenientes esse: supple nō est credenduz: ⁊ sermōes incusantis sunt incredēdi. Et si pōt obtinere: q̄ credaſ incusatus criminosus: nō credeſ sermonibus incusantis: nec adhibeſ fides dictis eius. ¶ Deinde cū. d.

¶ Alius si factum est iudicium: sicut Eurypides ad conualescentem Anthidosem accusantē quo ipsius qui fecit precipiēs deierare: lingua deierauit: mens autem impotēs iurare. Ait. n. ipsum iniustum facere contra iudicia ex Dionisiaco agone ad pretoria ducentem. Ibi enim ipsum dedisse rationem: aut daturum.

¶ Docet soluere criminationē ex iudicio facto: qz si alicui in aliqua cā iudicatū est p nobis: ⁊ aliquis vellet nos de illo crimine criminari: debemus dicere ipsum esse iniustū: qz facit ↄtra iudiciū iudicatū. Jō aīt q̄ alius locus est ad soluendū criminationes. si factū est iudiciū p nobis: sicut Eurypides dixit ad ↄualescētē Anthidosem accusantē: ad illū hoiez: q̄ incusauit eū: q̄ esset impius. qz pceperat deierare ⁊ asserens: ⁊ q̄ ēt ipse lingua deierauit. Jurauit. n. vt dicebat: q̄ mēs iurare nō poterat: eo q̄ esset falsum. Euripides aūt ostēdit ipz ↄualescentē esse iniustū: qz faciebat ↄ iudicia iudicata. ideo dicebat ipm ad ꝓtoria ex Dionysiaco agone. i. ad iudicia iudicata sub agone Dionysij. Qñ. n. sub aliquo iudice iudicatum est p nobis. debemus dicere aduersario. q̄ sub tali iudice: vt sub Dionysio. vel sub aliquo alio dedimus rōnem ipsius negocij: ⁊ parati essemus dare sub eodem: si qs nos incusare vellet. ¶ Deinde. c. d.

¶ Si voluerit accusare quantum ⁊ hec: qz alia iudicia facit: ⁊ qz non credit negocio.

¶ Ponit quasdā ↄsiderationes deseruiētes nō solū incusato. sed ēt incusanti. Et duo facit s̄m q̄ tales cōsiderationes ponit. Scōa ibi. (Alius criminanti.) ¶ Circa primū duo facit: qz primo ponit considerationem ipsam. Scōo ostendit talem considerationem esse cōem criminanti ⁊ criminato ibi. (Cōis autem ambobus). ¶ Est aūt ↄsideratio talis: q̄ nos debemus accusare criminantem de ipsa criminatione: ⁊ hoc qz alia iudicia facit pro alijs q̄ pro nobis. Debemus. n. dicere: q̄ non credit negocio q̄ iudicet. i. non credit vt iudicat: quia si sic crederet pro omnibus idem iudicaret. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cōmunis autem ambobus locus id: quod est symbola oratiōe: velut in theatro Ulysses qz domesticus Priamo thelamō: ⁊ q̄ non cōtradixit insidiatoribus.

¶ Ostendit hunc locum esse cōmunem. Nam cuz aliquis aliter iudicat pro vno: aliter pro alio: possumus de hoc ipsum accusare ⁊ criminare: ⁊ tunc iste locus deseruit criminanti. Et possumus etiaz ex hoc nos defendere: si ille nos criminaret: ⁊ tunc deseruit criminato. Ideo aīt: q̄ iste locus: q̄ homo debet symbola dicere. i. q̄ homo debet conueniētia iudicare. ⁊ semper in simili casu dz dare simile iudicium. est consequens ambobus criminanti. s. ⁊ criminato. vt domesticus Ulysses in theatro dixit Priamo: q̄ Thelamon. i. ille homo non contradicat insidiatoribus: si ergo in alio loco volebat contradicere: supple ppter diuersitatem iudicij erat criminādus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Alius criminanti parum laudantem vituperare fortiter magnum: aut multa bona cum ꝓposuerunt: q̄ negocium facit vnū vituperare. Tales aūt artificiosissimi ⁊ iniustissimi: bonis . n. necesse tentant admiscentes ipsa malo.

¶ Ponit aliam considerationem. Et duo facit: qz pmo ponit quod dictum est. Secundo ostendit illam cōsiderationem etiam ee cōmunem ibi. (Cōe aūt criminanti.) ¶ Dicit q̄ primo: q̄ alius locus est ad criminationem faciēdā. ⁊ deseruit ipsi criminanti. q̄ dz laudare paꝝ: ⁊ vituperare fortiter: ⁊ multum dz ꝓponere multa bona: ⁊ in eo qd non facit ad factum: ⁊ in eo quod est ad ꝓpositum: debet ipsuz vituperare. Et addit: q̄ tales loci sunt artificiosissimi ⁊ iniustissimi. multū. n. valēt: vt oñdaſ aduersarius esse iniustus. Nā ppter locos pmissos magis creditur nota ipositatiō: ⁊ q̄ p hōs locos multi conanſ nocere ipsis bonis vtētes miscētes bona malo: ⁊ laudes vitupio. ¶ Deiñ. c. d.

¶ Cōmune

¶ Commune autem criminanti: et ei qui absolvitur: quoniam idem contingit propter plura actum esse criminanti quidem malignandum indeterius: accipienti: ei autem qui absolvitur in melius. ut puta: quod Diomedes Ulixem pelegit. Huic quidem: quia optimum existimavit Ulixem: huic autem quia non: sed quia solus: non contra agonizator tamquam pravum. Et de criminatione quidem dicta sunt tanta.

¶ Ostendit quod iste locus non solum deservit criminanti: ut visum est: sed etiam deservit ipsi criminato qui debet absolvi a criminatione. Nam cum idem negocium possit multis modis accipi: quoniam laus est annexa vituperio: potest homo ponderare: et magnificare laudem: et vituperium palliare. Propter quod debet converti iste locus: et erit in melius ei qui absolvitur: et ideterius ei qui accipit malignationem et criminationem: sicut Diomedes increpando loquebatur dicens. Preeligis Ulixem: quasi dicat non est eligendus: quia licet hinc .i. ex una parte non est optimus: quia ipse solus. idest ipse plus aliis: non est contra agonizator .i. non contra bellator tamquam pravum sit non esse bellatorem: et sic iste locus est in malum: quia ibi plus ponderat vituperium quam laus. Si autem fieret econverso: fieret in bonum. ergo iste locus consequens est: ut patet. Ultimo epilogat: quod de criminatione dicta sunt tanta.

Narratio autem in exclamativis est non continuatim: sed secundum partem. Oportet enim actiones pertransire: ex quibus oratio.

¶ Expedita una parte perorationis. scilicet prohemio. hic philosophus determinat de narratione. Et tria facit: quia primo determinat de ea ut comparatur ad negocium exclamativum. Secundo ut comparatur ad iudiciale. Tertio ut refertur ad deliberativum. Secunda ibi. (Nunc autem risibiliter.) Tertia ibi. (In concione autem.) Circa primum duo facit secundum quod dat duo documenta ad propositum. Secunda ibi. (Oportet autem notos.) Circa primum duo facit: quia primo ponit documentum ipsum. Secundo quod dixerat probat. ibi. (Componitur enim breve.) Est autem documentum tale: quod narratio in exclamativis non debet proferri continuatim: sed secundum partem. Nam oportet pertransire .i. particulariter transire: et distincte enumerare actiones et opera: ex quibus est oratio laudativa. Est ergo intentio huius documenti: quod distincte sunt proferende actiones: ita quod ex qualibet actione bona surgamus in laudem sibi correspondentem: et tunc quelibet laus habebit suam causam annexam .i. immo etiam ipsarum actionum est causa reddenda. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Componitur enim brevis oratio: hoc quid inartificiale. Nihil enim est causa actionum quas solvit: hoc autem ex arte. Hoc autem est ostendere: aut quia est si sit incredibile: aut quia quale aut quia quantum: aut etiam omnia.

¶ Ponit quod dixerat: et duo facit secundum quod dupliciter hoc probat. Secunda ibi. (Propter hoc autem aliquando.) Dicit ergo: quod breviter loquendo: si oratio laudativa componitur .i. connectitur: et continuatur est quid inartificiale: quia narratio continuata non assignat causam dicti. Ideo cum huiusmodi oratio vel narratio solvitur: et distinguitur: non invenitur ibi aliqua causa actionum narratarum: adeo est inartificiale. Sed tunc est artificiale: quando ipsa narratio interrumpitur: et secundum partes orationis assignantur sue cause: et ostenditur: aut quia est ut dicitur: si illud videatur incredibile: aut quia est quale ut bonum: aut quantum ut magnum: aut etiam omnia sunt ostendenda: si de omnibus dubitatur. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Propter hoc autem aliquando non continue oportet narrare omnia: quia difficulter memorabile ostendere sic ex his quidem igitur quod sit fortis ex his autem quod sapiens: aut iustus: ut simplicior oratio est illa: aut varia: et non evidens.

¶ Assignat secundam causam dicens: quod aliquando propter hoc. idest propter aliam causam non oportet narrare omnia continue. quia tale difficulter memorabitur. Debemus ergo si volumus aliquem laudare: dividere narrationem: narrando primo quedam. ex quibus ostendatur quod sit fortis. et postea narrare alia. et ex illis ostendere quod est sapiens: aut iustus. sic enim faciendo erit oratio simplicior. idest planior. Nam si primo narrantur omnia. et postea subduntur laudes: esset locutio varia. et non evidens. sed intricata. quia nesciremus ex quibus operibus narratis: que laus consurgeret. sed sub confusione laudes referuntur ad opera. ¶ Dei. etc.

¶ Oportet autem notos quidem rememorari propter quod multi nihil indigent narratione: ut puta: si vis Achilem laudare. sciunt enim omnes actiones. sed oportet ipsis uti. Sed si Criciam oportet non enim multi sciunt.

¶ Ponit secundum documentum: et duo facit: quia primo ponit documentum: secundo probat quod dixerat. ibi. (Est autem laus.) Dicit ergo quod oportet rememorari actus notos: quia laudes consurgentes ex talibus actionibus sunt magis digne fide. adeo addit: quod multi in suis laudibus non indigent narratione: ut puta si vellet laudare achilem: quia omnes sciunt actiones eius: non oportet eas narrare: sed debemus ipsis uti tamquam notis. Sed si Critiam laudare vellemus: oporteret narrare opera eius: quia multi nesciunt ea. ¶ Dei. c. d.

¶ Est autem laus sermo elucidans magnitudinem virtutis. Oportet igitur actiones ostendere quoniam tales. Commendatio autem oportet esse.

¶ Probat quod dixerat: in predictis autem documentis suppositum fuit: quod ex actibus consurgit laus. ideo hic hoc probat: propter hoc quod iste probationes sunt communes ad utrumque documentum. Duo autem facit: secundum quod dupliciter probat intentum per diffinitionem laudis: secundo probat hoc idem comparando laudem ad consilia. ibi. (Debent autem quadam.) Circa primum duo facit: quia primo per diffinitionem laudis ostendit: quod per opera bona et virtuosa probatur laus. Sed aliqualiter persuadet. ibi. (Que sunt circa.) Dicit ergo quod laus est sermo elucidans magnitudinem virtutis. Si ergo volumus laudare aliquem debemus ostendere actiones eius fuisse tales .i. virtuosas: et commendatio ergo et laus est ipsorum operum .i. est per ipsa opera. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Que autem circa persuasionem: puta nobilitas: et eruditio. Verisimile enim ex bonis bonos: et sic nutritum tale esse: propter quod commendamus eos: qui egerunt opera: aut signa actionis sunt: et laudabimus utique: et eum qui non egit si crediderimus esse talem.

¶ Ostendit quod circumadiacentia ad virtutem persuadent ipsam laudem: et duo facit: quia primo facit quod dictum est: secundo ostendit talia circumadiacentia continere aliquo modo virtutem ipsam. ibi. (Beneficatio autem.) Continuatur ergo sic. Actiones virtuose arguunt laudem et commendationem secundum circumadiacentia virtutibus et actionibus vir-

mosis: ⁊ si nõ directe arguunt laudem: persuadent tamẽ eam: ergo persuasionem laud[is] facit nobilitas ⁊ eruditio. Probabile eniꝫ est nobiles eẽ bonos: quia verisimile est ex bonis bonos esse ortos. Sic etiaꝫ verisimile est homĩnẽ nutritũ .i. eruditum esse talem .i. est esse laudabilem ⁊ comendandũ. Ideo nos comendamus eos: quia egerũt exteriora opera: quia opera exteriora bona signa sunt interioris actionis virtuose: sicut etiam nos laudamus eum qui nõ egit opera exteriora. si credimus ipsum esse taleꝫ ꝙ elligeret bene operari. Opera ergo exteriora circũadiacent virtuti: persuadent tamen virtutẽ: siue fiant: siue nõ fiant. Dũꝫ tamẽ probabiliter credatur: ꝙ quis proponat ea facere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Benefactio aũt ⁊ felicitatio his quidem eadem: his aũt non eadem: sed quẽadmodũ felicitas virtutem: ⁊ felicitatio continet hoc.

¶ Ostẽdit huius circumadiacẽtia aliquo mõ cõtinere virtutem. Ad cuius euidentiam notãduꝫ: ꝙ vt alludamus verbis textus: differentia est inter virtutem: felicitatem: ⁊ benefactionẽ. Uirtus eniꝫ est ipse habit[us]: felicitas est actus virtutis perfecte: benefactio vero est opus exterius. Ex vĩtute ergo tendimus in felicitatem: quia ex habitu progreditur actus vĩtutis. Ex felicitate vero progredimur in benefactionẽ: quia si adsit facultas: ex actione interiori progreditur opus exterius: quia cum aliquo modo reseruatur in suo effectu: aliquo modo reseruatur in felicitatẽ: ⁊ felicitas in benefactiõe. Benefactiões ergo ⁊ bona opera exteriora licet sint circũadiacentia virtuti: quia aliquo modo felicitatem continent. dici potest ꝙ aliquo modo sint cõtentiua virtutis. Ideo ait: ꝙ benefactio: ⁊ pro .i. felicitatio his virtutibus est vno modo eadeꝫ: alio vero modo ipsis virtutibus non eadem. Nõ enim est eadem per essentiam. sed est eadem: qꝛ aliquo modo continet eas. Naꝫ sicut felicitas continet virtuteꝫ. sic ⁊ felicitatio .i. benefactio: ⁊ bona operatio continet hoc. scꝫ felicitatẽ: propter ꝙ ipsa benefactio siue felicitatio aliquo modo continet virtutem: quia continet felicitatem contentiuam virtutis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Habent autem quandam cõem spẽm laus ⁊ cõsilia. Que eniꝫ in consulendo supposueris vtiqꝫ hec transposita locutione cõmendatiões fiunt. Quũ igitur habemus que oportet agere ⁊ qualem quendaꝫ oportet esse hoc tanq̃ꝫ supponẽtes dicentem locutionẽ transponere opꝫ ⁊ vertere: vt puta: ꝙ non opꝫ magnũꝫ sapere in his: que ꝑꝑ fortunã: scꝫ in his: que ꝑꝑ seipꝫ.

¶ Probat ꝙ opera arguunt laudem comparando laudeꝫ ad consilia: ⁊ duo facit: quia primo ponit comparationẽ ipsam: secũdo ex hoc concludit intentũ ibi. (Quare quãdo laudare.) Dicit ergo ꝙ laus ⁊ cõsilia habent quãdam cõmunem speciem: vt ostẽsum fuit in primo libro: in tractatu de negocio exclamatiuo capi[tu]lo. (Sumẽdum auteꝫ ⁊ propinqua.) ibi enim ostẽsum fuit: ꝙ que in cõsulendo supponimus transposita locutione comendationes fiũt. in consulendo enim supponimus bonum: ⁊ concludimus ꝙ sic debeamus operari: vt possimus id bonum cõsequi. In laude auteꝫ ecõtrario: quia supponimus: ꝙ aliquis sit bene operatus: ⁊ ex bonis operibus arguimus eius bonitatem ⁊ laudem. Cũꝫ ergo habeamus que opꝫ agere: qꝛ opera virtuosa: ⁊ qualẽ quendam oportet esse: quia bonũ hoc quod supponimus in consiliis dicentem ⁊ supponentem illud: si vult laudare: oportet locutionem transponere ⁊ vertere: vt puta: ꝙ non oportet sapere magnũꝫ in his que propter fortunam: sed in his: que ꝑpter ipsũꝫ. Si ergo volumus laudare dicamus: ꝙ in cordibus nostris debemus cogitare talem fuisse magnum ⁊ bonum: quia non fortuitu: sed per seipsũꝫ operatus est bona op[er]a. Si auteꝫ vellemus consulere. cõuerteremus propositũ. ⁊ supponeremus aliquid esse magnũ ⁊ bonũ: ⁊ cõcluderemus opa per que illud bonum consequeremur. ¶ Deinde cũ d[icit].

¶ Quare quãdo laudare volueris: vide qđ vtiqꝫ supponas: ⁊ quãdo suppõas vide qđ vtiqꝫ laudabis. Locutio autem opposita erit ex necessitate: quãdo hoc quidẽ obsistens. hoc aũt non obsistens transponatur.

¶ Premissa comparatione laudis ad cõsilia: concludit intentum dicens: ꝙ quando vis aliquid laudare: vide quid supponas: ⁊ quando supponas. Et vide etiaꝫ qđ ẽ laudandum: quia de necessitate locutio erit opposita ⁊ trãsposita in laude ⁊ consilio. Naꝫ in laude opera non obsistunt: sed sunt nota: bonum autem non est notum. sed cõcludimus per bona opera: semper enĩ arguendo principia nobis nõ resistunt: sed sunt quasi locus ianue in domo: vt dicit Cõmentator sup[er] scđm metaphysice: conclusiones autem nobis obsistunt ⁊ resistunt: quia eas inuestigãdo querimus. Cum ergo in consulẽdo hoc. scꝫ bonũ nobis non obsistat: qꝛ se habꝫ vt p̃ncipiũ: hoc aũt. s. opus obsistat: qꝛ se habet vt conclusio: transponatur vero sermo: ⁊ cõclusio fiat premissa: ⁊ cõcludit ecõuerso: ⁊ habebit[ur] laudatiua locutio.

Nunc aũt risibiliter aiunt narrationem oportere esse celerem q̃ꝫq̃ꝫ si pastam facienti: querenti si durã aut molleꝫ: pastabit. Q: aũt bene dicat impossibile. Et sic similiter oportet enim non prolixe narrare: sicut neqꝫ ꝑsuasiones dicere. Neqꝫ eniꝫ hic est in eo ꝙ bene: aut in eo ꝙ cito: aut in eo ꝙ breuiter: sed in eo ꝙ medio modo. hoc autem est in dicẽdo quecũqꝫ manifestabunt negocium: aut q̃cũqꝫ faciunt opinari factũ: aut nocuisse. aut iniusta fecisse: aut tãta q̃ta vult aduersario: aut ꝯria.

¶ In parte ista determinat ph[ilosoph]s de narratione: vt comparatur ad negociũ iudiciale. Et duo facit qꝛ p̃mo remouet quandã falsam opionẽ. Scđo ponit quedã documẽta necessaria ad propositũ. Scđa ibi. (Secus narrari auteꝫ.) Dicit ergo: ꝙ quidã derisorie opinant[ur] dicentes oportere narrationem esse celerem: quia sicut faciens pastam. si q̃rit eam durã vel molẽ: pastabit eã. supple nõ. Pasta eniꝫ debet esse medio modo: aliter enim impossibile erit: ꝙ aliquis eã bene ducat: vel impo[ssibi]le erit: ꝙ aliquis bene dicat dicens: pastam esse bene ducibilem: si sit dura vel mollis: debet enĩ esse medio modo. Sic simil[ite]r ⁊ narrationẽ non opꝫ prolixa narrare. Nam sicut in dicendo persuasiones non fit bene. si non fiat cito: nec si fiat breuiter: sed si fiat medio modo: sic supra ⁊ narratio medio se debꝫ habere. Hoc auteꝫ. s. medio modo se debꝫ habere: est quecũqꝫ cõgruunt negotio. igitur quecũqꝫ in dicendo manifestabũt negocium: aut facient ipsum opinari factum: aut nocuisse aut iniusta fecisse: aut esse tanta quanta vult aduersario autem esse contraria: ⁊ que ipse non vult: quecunqꝫ enim hoc faciunt: media dici debent. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Secus narrari aũt quecũqꝫ facient opinari

factum

factum: aut nocuisse: aut iniusta fecisse: aut tãta quanta vult aduersario: aut contraria.

¶ Dat quedam documenta necessaria ad ꝓpositũ. Et duo facit: quia primo documẽta respiciẽtia negocij distinctionem ponit. Secundo respicientia negocij causã. ibi. (Si autẽ incredibile.) Circa primũ duo facit fm ꝙ duo documenta ponit. Scḋa ibi. (Secus narrari aũt.) Dicit ergo: ꝙ debemus distincte negocia narrare: quia secus: ꝛ per se narrari debent queçũqꝫ faciunt opinari negocium esse factum. Sic etiam sunt per se narranda faciẽtia opinari aduersariũ nocuisse: aut iniusta fecisse: aut etiã facientia opinari negocia esse tanta quanta ipse vult: ꝛ qualia vult. Sunt ergo per se narranda: que sunt per se: ꝛ que sunt contraria aduersario. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Secus narrari autem queçũqꝫ ad tuam virtutẽ faciunt. vtputa. ego monebaꝫ semper iusta dicens non pueros derelinquere: aut alterius maliciam. Ille autem respondebat mihi: ꝙ cuiuscunqꝫ sint ipsi: sed tanq̃ꝫ ab electione. ego autem volui: ꝛ preelegeram enim hoc: scꝫ ꝛ putabam melius. Hoc quideꝫ enim prudẽtis: hoc autem boni: prudentis quidẽ in eo qḋ est proficuũ persequi: boni aũt in eo qḋ hõestũ.

¶ Ponit aliud documentum ꝙ deberent secus per se narrari queçũqꝫ faciunt ad virtutẽ tuã: vtputa in hoc exemplo. Ego semꝑ monebã iusta dicens: nõ derelinquere pueros: ꝛ quando tu narrasti omnia facientia ad virtutẽ tuã. debes narrare: que faciũt ad maliciã alterius. Aut debes dicere quãdo ego monebã nõ derelinquẽdos esse pueros: ridebat mihi ille. idest aduersarius: cuiuscũqꝫ sint illi pueri. non est mihi cure: ab electione enim ago: volui enĩꝫ ꝛ preeligebam hoc. scꝫ derelinquere pueros: qꝛ putabã hoc esse melius. idest esse proficuuꝫ. lꝫ illud. scꝫ nõ derelinquere: esset honestum. Nam inter agibilia hoc quideꝫ est prudentis: hoc autem boni ꝛ virtuosi. Prudentis quideꝫ est prosequi proficuuꝫ boni autẽ honestum. Si ergo poteris ostendere aduersarium non elegisse honestũ sed ꝓficuũ ostendes ipsum esse iniustũ ꝛ prauũ. ¶ Deinde cũꝫ dicit.

¶ Si aũt incredibile sit: tunc cãm addendã eẽ: sicut Sophocles facit exemplũ ex Antigona: ꝙ magis de fratre curabat q̃ꝫ de viro: aut pueris. Hec quideꝫ eniꝫ forsan fierent adhuc perdita. Matre enim apud inferos ꝛ patre cum vitã trãsegerint: nõ est frater ꝙ exurgat aliqñ.

¶ Ponit duo documenta sumpta ex parte cause. Et duo facit: quia primo docet qualiter debeamus nos habere: cũ scimus reddere causam dicti. Secũdo qualiter cum nesci mus. ibi. (Si autem non habes cãm.) Dicit ergo: ꝙ si negociũ est incredibile: addendaꝫ eẽ causam: sicut Sophocles ponebat exemplũ de Antigona. idest de illa muliere a qua cũ quesitũ fuisset: de quo plus curaret: an de fratre: an de marito ꝛ filijs. Respõdit: ꝙ plus curaret de fratre: q̃ de viro: aut de pueris. idest de filijs. Et quia h̃ videbatur incredibile: qꝛ mulieres intime diligebant filios ꝛ viros. Statĩ reddit causam dicens: ꝙ si hec perdita essent: adhuc forsan fierent. i. si virum: ꝛ filios perdidissem: possem aliuꝫ virũ capere: ꝛ alios filios procreare: Sed matre mea apud inferos descendẽte: ꝛ patre de hac vita transeunte: non est ꝙ aliqñ exurgat frater meus. Volebat eniꝫ ex hoc arguere: ꝙ quia frater erat bonum irrecuperabile. vir autem: ꝛ filij recuperabile: eligendum esse potius perdere virum: ꝛ filios q̃ꝫ fratrem. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si autẽ non habes causaꝫ: dicas ꝙ nõ ignoras incredibilia: sed q̃a talis es: discredunt eniꝫ ad aliqḋ agere voluntariũ: nisi conferens.

¶ Docet qualiter nos debeamus habere: si dicta nostra videantur incredibilia: ꝛ tamẽ nesciamus assignare causam: per quã credibilia fiãt: ꝛ tria facit fm ꝙ tripliciter hoc docet. Primo enim hoc docet facere inculpando auditores. Scḋo passionando eos. Tertio ostendendo nos boni moris. Scḋa ibi. (Adhuc auteꝫ ex passionis.) Tertia ibi. (Et mox introducit.) Dicit ergo: ꝙ si non habes causam: per quã probes dicta tua: debes inculpare auditores dicẽs: ꝙ non ignoras dicta tua esse incredibilia: sed hoc nõ est quantum de se: cum vera sint: sed quia talis es: ꝙ nunq̃ꝫ auditores tibi credunt: quia persuades eis honesta nõ vtilia. ipsi auteꝫ discredunt: ꝛ nunq̃ꝫ volunt agere voluntarie: nisi cõferens. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc ex passionis illatiuis narrãs ꝛ sequẽtia: ꝛ que sciunt: ꝛ propria: aut sibi: aut illi conuenientia. Hic aũt residebat me inspiciens: ꝛ sicut est de Cratili enthimã: ꝙ discerpens erat manus ꝛ proijciens.

¶ Dat scḋm documentũ sumptum ex passione auditoruꝫ Et duo facit: quia primo facit qḋ dictũ est. Scḋo dat quãdam ydoneitatem ad passionanduꝫ. ibi. (Persuasibilia enim.) Dicit ergo: ꝙ si non habemus causaꝫ: adhuc dicta tua potes facere credibilia ex illatiuis passionis narrãdo sequẽtia auditoribus: dicẽdo. Si nõ creditis dictis meis hec sequuntur vobis: ꝛ huiusmodi sequentia debent esse talia: vt que ipsi sciant: ꝛ que sint auditorum ꝓpria: aut illis conuenientia: quia per talia: que sunt conuenientia: ꝛ propria auditori: magis passionatur auditor. Sicut etiã ipsuꝫ potes passionare ducendo auditorẽ ad iram contra aduersariũ ostendendo eum esse insidiatorẽ. Debes enim dicere: hic residebat semper me inspiciẽs. i. semꝑ fuit insidiator. Sic etiã debes ostendere aduersariũ esse maleficuꝫ: dicendo de aduersario: ꝙ ille est ita sicut de Cratili enthimã. i. sicut de illo viro: qḋ est discerpens: ꝛ manus proijciens. idest est adeo maleficus: ꝙ vbicũqꝫ manum suam proijcit: totuꝫ destruit: ꝛ discerpit. Et quia malefici ꝛ insidiatores naturaliter odiunt: ꝛ odiẽtes de facili credũt mala de his: quos odiunt. si possimus auditorem passionare: vt aduersariũ nostrum odiat: etiam si incredibilia mala loquamur de eo. credetur nobis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Persuasibilia enim quia consona fiunt hec que sciunt illis que nesciunt: plurima aũt talia est accipe ex Homero: vt ergo ait. Vetula aũt continebat manibus faciẽ: qui enim lachrymari incipiunt: deprehenduntur in oculis.

¶ Dat quandam ydoneitatem ad passionandũ dicens: ꝙ que hoĩes sciunt magis sunt ꝓxima ꝛ persuasibilia: ꝛ magis congrua q̃ illa que nesciunt: ideo prouerbia: que sunt in cõmuni vsu: sunt magis persuasibilia. talia auteꝫ dicta cõmunia plurima est accipere ab Homero. Ipse enim ait. i. dicit aliquando prouerbium: sicut illud dictum cõmune: ꝙ vetula plorans continebat. i. cooperiebat manibus faciem suam: quia qui lachrymari incipit: deprehenditur in oculis: ideo ne illa vetula videretur plorans: ponebat manus ante faciem suam. Ex hoc enim prouerbio innuitur aliqui possunt: ꝙ miserabiliter se habentes libenter se abscondunt.

dunt.illud autem proverbium ideo introducit: vt ostendat dicta communia et nota esse magis persuasibilia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et mox introduc etiam teipsu3 qualem quedam: vt tanquam talē cōsiderent: et adversariū nō talē. sicut autē fac: qd aut facile videre oportet ex enunciantibus. De quibus autē nihil scimus tamē accipimus existimationē quādā. Ubique autem oportet narrare: et aliquando nō in principio

¶ Dat tertiū documentu3: quō debem⁹ reddere documenta nostra credibilia ex parte moris: ostendēdo nos bonos et morigeratos: quia talib⁹ magis creditur: ideo ait: q statim debes te introducere qualem quendam .idest bonu3 vt auditores considerent te tanquam tale3 .idest tanquam credēdum: et adversariū debes ostendere esse tanquam non credēdu3: et hoc debes facere latēter. Et addit q facile est videre qualiter ex enunciantibus: et ex eloquijs nostris possumus nos ostendere bonos: et morigeratos: quia de ea: quibus nihil scimus: per eloquia sunt nobis credibilia: et accipimus de eis existimationē opinando esse ea vera. Et subdit q talem ostensionem debemus facere vbilibet et vbicunque oportet narrare talia. Nam aliquando talia nō sunt narranda in principio: aliquando aūt in principio: sicut ergo requirit negociu3: sic est agendum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In concione autē minime narratio est: quia de futuris nullus narrat: sed si quidē narratio fuerit: factorū erit: vt reminiscentes illorū melius cōsulant de his: que posterius: aut criminantes: aut laudantes: sed tunc non consulentis facimus opus.

¶ Comparat narrationem negocio deliberativo. Et duo facit. quia primo ostendit narratione3 deservire tali negocio non per se: sed per accidens. Scdo docet: si contingat nos narrare circa tale negocium aliquid incredibile: qualiter debeamus nos habere. ibi. (Si autē sit.) Dicit ergo q in cōcione narratio minime habe3 locū: quia tale negociū est de futuris. de quibus nullus narrat: sed si narratio fuerit: erit factorū per se. ergo narratio non deservit consilio: per accidens tamen servit: quia reminiscentes illoru .idest factorum melius consulant de his: que posterius .idest de futuris. Nā per preterita possum⁹ aliquid coniecturari de futuris: criminantes ea .s. preterita: si sunt mala: vel laudātes: si sunt bona: sed considerando preterita per se nō facimus consulentis opus: propter quod narratio directe et per se non deservit consilio. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si autem sit incredibile: spondere: et tamen dicere mox: et vadiari quibuslibe3 volūt velut Iocastacarchum Nordipode semp spondet scrutans querentis filiū: et Hamō sophocles.

¶ Docet qualiter debeam⁹ nos hre qō qū dicimus videatur incredibile dicens: q si sit incredibile dictum nostru3: debemus spondere: q sumus pati mox .i. statim dicere causa3 nostri dicti: et debemus vadiare .i. vadium ponere: et fidem dicere: sive promittere omnibus: qui volunt q sumus parati reddere rationem dicti nostri: velut faciebat Iocastacarchum .i. illa mulier Nordipode. idest in illa villa. vbi semper spondebat se reddituram ratione3 cause: et scrutabat .i. scrutabat filiū querētis: et Hamō sophocles .i. investigabat hominem: qui querebat: et qui esset sapiens ad querendū. Sophos enim sapientia interpretatur: et hamo dicitur esse filius ei⁹: qd diligit: et eius in quo abundat: vt dicatur esse denariorum filius: qui eos diligit: et eis abūdat sic est questionis. et sophos filius: qui libenter querit: et bene scit: et sapit querere. Illa ergo mulier: quia semper se offerebat ad reddendum causam dicti sui: semper investigabat. si esset qui huius causam scire vellet.

Persuasiones autem oportet demōstrativas eē. Demōstrari aūt oportet: quoniā de quattuor elemētis. De eo qd obijcitur ferēte3 demonstratione3. vt puta. si q nō factū est: dubitatur in iudicio: o3 huius maxime demonstrationem ferre. Deinde quia non novit hoc: et q tantu3: q iuste eodem modo et defectum esse. de hoc lis est.

¶ In parte ista determinat phs de illa parte oratiōis rhetorice: que dicit persuasio. Et dividitur hoc capitulum in partes duas. Nā persuasio ad duo potest cōsiderari. Primo ad negocia politica: ad que adaptatur. Secundo ad interrogante3 et respondentē: inter quos vertitur. Primo ergo determinat de persuasione: vt adaptatur ad negocia politica. Secūdo determinat de ea: vt vertitur inter īterrogātem et respondentem. Scda ibi. (De interrogatōe autē.) Possumus autem melius dividere: quia primo determinat de persuasionibus. Scdo de quibusdā ānexis. Scda ibi. (Enthimemata aūt.) Circa primū duo facit: quia primo enumerat ea: de quibus fiunt persuasiones. Scdo ostendit quō talia operātur ad negocia politica. Scda ibi. (Nō lateat autem.) Dicit ergo: q op3 persuasiones esse demōstrativas: qui enim persuadet aliquid demonstrat: oport3 autem demonstrari .idest oportet esse demōstrationes ex quattuor elementis .idest ex quattuor principijs .idest de quattuor principalibus: vel vt habet alia littera: est cōtroversia de quattuor maneriebus. Nam prius debemus ferre demonstrationē: de eo quod obijcitur .idest de ipso facto: vt puta dubitatur in iudicio. si aliqd non est factu3. immo potissime op3 ad ea: que sunt eius ferre demōstrationem. Deinde postquā ostensum sit: q sit factū: restat ostēdere: quia non novit hoc: vel quia non novit .idest q fecit illud ex electione: vel non ex electione. Tertio est litigandum: vtrum hoc sit tantū: vel non sit tantū. Quarto eodē modo est lis: q hoc est defectum .idest est non factum iuste. Pricipalr ergo lis est de quattuor. v3. de facto: de electione: de tanto: et de iusto. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non latet autem q necessarium in hac litigatione sola: alterum esse malignū. Non eni3 est ignorantia causa: sicut si aliquid de iusto litigaret: quare in hoc vtendū. In alijs autem non.

¶ Comparat talia ad negocia politica. Et duo facit: quia primo ostendit quomodo negocia politica comparantur ad ea: de quibus est persuasio. Secundo manifestat quomodo politica negocia vtūtur persuasionibus. Secūda ibi. (Sunt autem exempla.) Circa primum tria facit: quia primo ostendit quomodo ea: de quibus est persuasio: comparantur ad iudicium negociale. Secundo quomodo cōparantur ad exclamativū. Tertio quō ad concionale. Secunda ibi. (In exclamativis aute3.) Dicit ergo primo: q non lateat nos: q in hac sola litigatione: in qua scilic3 litigatur. sc3 de iusto et de iniusto: necesse est alterum esse malignum vel non malignū. ideo aut: q litigare de ignorantia non est ita causa malignitatis: sicut si aliqui litigarent de

iusto

iusto: vel de iniusto. Facit ergo ignorantia vel scia ad malignitatem: quia qd ex electione vel non fit aggrauat: vel alleuiat negocia: tamen ignorantia non ita per se et essentialiter respicit malignitatē: sicut iusticia. cum ergo in negocio iudiciali sit principalis intētio excusare de malignitate: vel ostendere aduersarium esse malignū: solum in h negocio. scilicz iudiciali vrēdū est principalr litigio: vt respicit iustum. vel non iustuz. In alijs aūt negocijs: et si vtimur iusto et iniusto: nō tn̄ ita pncipalr. ¶ Deide cū dic.

¶ In exclamatiuis aūt ꝙ multū: quia honesta et proficua augmentatio erit. Acta enim opz credi. Raro enim et horum demonstrationes ferunt: si icredibilia: sz si alius causam habeat.

¶ Ostendit quomodo negocium exclamatiuū comparatur ad ea: de quibus est lis. Continuetur autē sic. Litigare de ignorantia: vel non ignorantia: siue litigare. vtruz aliquis egerit ex electione: vel non electione in iudicialibus directe non valet: licz valeat ex consequēti. tamē in exclamatiuis electio: vel non electio multū facit. talia eniz sūt honesta et laudabilia: nullus enim laudatur in his: quę a fortuna: sed in his quę agit per seipsum: et ex electione. Talia ergo sunt proficua ad laudandū. et per ea erit augmentatio exclamatiui negocij. Addit autem: ꝙ acta oportet credi: quia raro sunt demonstrationes horum actoruz: si sint incredibilia ipsa acta: quia raro contingit: qꝫ alius habeat causam ad probandam huiusmodi acta et huius operas: sed supponit ea: et ex eorū suppositione laudat tanꝗ agentez virtuose et ex electione. ¶ Deinde cum dicit.

¶ In concionatiuis autez quomodo non erūt dubitabit vtiqz quis: aut quomodo erit quidē qd precipitur: sed nō vt iusta: aut nō pficua: aut non tanta. Oportet autem itēdere: si quis mētitur ex tāto negocio: argumēta eniz ad hoc videntur ex aliorum ꝙ mentitur.

¶ Ostendit quomodo talia comparantur ad negociū concionatiuū dicens ꝙ si talia: de quibus pōt esse lis: comparantur ad negocium concionatiuum: hoc est inquantum sunt proficua: et respiciunt tempus pręsens. ideo ait: ꝙ i cōcionatiuis dubitabit aliquis: quomodo erūt proficua: aut suppole: quomodo erit proficuum qd pręcipitur. Sz vtruz res: quę pręcipitur: sit iusta: vel non iusta: talis dubitatio et litigatio: vel non est proficua: et est oīno impertinēs ad negocium deliberatiuum. Uel si spectat ad eum: nō tantuz pertinet ad ipsum dubitare de iusto: sicut de conferente: quia in deliberatione principalr intēditur conferens. Addit autem: ꝙ oportet intendere: si quis mentiatur ex tanto negocio: quanto consulit. Argumēta aūt ad hoc cognoscēdum videntur sumi ex alijs negocijs: qꝛ si aliquis consiliator mentitur in negocijs aliorū: signum est ꝙ mentiatur in nostro. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Sunt autem exempla quidem magis cōcionalia: enthimemata autem magis iudicialia. Hec quidem enim circa futurū: quia ex factis necesse exemplum dicere. Hec autem de entibus: aut non entibus: cuius magis demōstratio ē: et necessitas: hz eni qd factū ē necessitatē.

¶ Ostendit quomodo politica comparantur ad ea: de quibus est persuasio: in parte ista intendit ostendere quomō huiusmodi negocia persuasionibus vtuntur. Et tria facit: quia primo ostendit quomodo vtitur persuasionibus negociū iudiciale. Secundo quomodo concionale. Tertio qūo exclamatiuum. Secunda ibi. (Concionari autē difficili⁹.) Tertia ibi. (In exclamatiuis autez oportet.) Circa pmū duo facit: quia primo ostendit iudiciale negocium principaliter vti enthimematibus. Secūdo hoc ostenso declarat: quomodo debeat enthimematib⁹ vti. Scda ibi. (Nō oportet autem.) Dicit ergo: ꝙ exempla sunt concionalia. Enthimemata autē magis sunt iudicialia. Subdit autez dictorum causaz: ꝙ hęc. scz concionalia: sunt circa futurū et quia de futuris pfecta iudicamus: necesse est dicere exēplū de factis: vt per ea concionator arguat de futuris. ideo exempla magis sunt cōcionalia. Sz hęc. s. iudicialia sunt de pręteritis entibus: vel de non entibus: cuius est demōstratio: et necessitas: quia quod factū est habz necessitatē. ideo ad talia possum⁹ arguere per enthimemata necessaria. Est ergo intentio huius partis: ꝙ iudiciale negociū principaliter vtitur enthimematibus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Non oportet autem continue dicere enthimemata: sed intermisceri. Si autez non: offendūt inicē: est eni et quāti terminus sui amicus: qm̄ tot dixisti quot vtiqz sapiēs vir: sz nō talia.

¶ Ostendit quomodo iudiciale negocium enthimematibus vti debeat. Et duo facit: quia primo ostendit quomodo debeat vti enthimematib⁹. Scdo qūo debeat vti alijs persuasionibus. ibi. (Et qui passionē fecerit.) Circa pmū duo facit fm ꝙ duplr nos docet qūo enthimematibus sit vtendū. Scda ibi. (Et de omnibus.) Ad euidentiā autez primę partis notandū: ꝙ quęlibz narratio: et quodlibz dictum dubiuz suaz probatione habere potest. Duplr ergo potest quis ordinare persuasiones: vno modo: ꝙ prīo narrat omnia dicta probanda: et postea per se ponit pbationes. et enthimemata oīuz dictorū. Uel potest ordinari ꝙlo quium: vt intermisceant narrationes enthimematibus. ita ꝙ cuilibz narrationi sit anexū enthimema. Primus modus reprobatur. Scdus laudatur. Sicut ergo in negocio exclamatiuo: vt dicebat in capl'o de enarratione: non sunt continuandę narrationes: sed actionibus ennarratis sunt intermiscendę laudes: quę ex actionibus probant: sic in iudicialibus non sunt continuanda enthimemata: sed sunt ibi intermiscendę laudes. vt cuilibet narrationi sit annexum propriū enthimema. Ideo ait: ꝙ nō oportet cōtinue dicere enthimemata: sed oportz ea misceri propriis narrationibus. Qz si intermisceant: inuicē offendunt. vnū enim impedit persuasionem alterius: et sicut obseruādus est ordo permixtionis: vt ordinent ordine: quo debent: ita obseruandus est terminus quātitatis: vt fiant tot enthimemata: quot debent: et iste terminus debz esse amicus sui negocij: et debēt esse talia enthimemata: qualia requirit suum negocium. i. negociuz iudiciale. vnus eni amic⁹ dz esse talis qualem alius requirit. Si eniz dicta enthimemata ordinarem⁹ vt debem⁹: et tot quot debemus: et non dicam⁹ talia qualia debemus: non bene faciemus: sic eniz increpatus fuit quidam: quia dixerat tot quot sapiens vir dixisset: sed non dixerat talia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et non de omnibus enthimemata querere. Si autem non facies: ꝙ quidam philosophātium faciūt: ꝙ syllogizant notiora et credibiliora ꝗ̄ ex quibus dicunt.

¶ Dat secundū documentū. vz. ꝙ non de omnibus debemus querere enthimemata: ꝙ si non seruamus hoc documentum: sed volumus omnia probare: faciemus sicut faciunt quidam philosophantiū: qd syllogizāt notiora et credibiliora ꝗ̄ ex quibus dicunt. i. ex quibus arguunt. Si eni omnia probarentur: principia probarent. Sed cum talia

non habeant notiora:probaret magis notum per minus notum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et quando passionē feceris nō dicas enthimema: aut enim expellit passionem: aut frustra dictum erit enthimema: expellunt eni motus inuicem: qui similiter se exterminãt: aut debiles faciunt.

¶ Ostendit quomodo alijs persuasibilibus sit vtendum. Persuasio aūt est triplex. vna pncipalis ex parte negocij: hec per enthimemata. Alia ex parte auditoris: hec est per passiones. Alia ex parte dicentis. hec est per mores: expedita illa persuasione: que est per enthimemata: ostendit qūo in iudicio persuadēdū sit per passiōes mores. Ideo duo facit: quia primo ostēdit qūo persuadendū sit per passiones. Scd̄o qūo p mores. Scd̄a ibi. (Neqꝫ qñ morale.) Dicit ergo ꝙ quādo passionē feceris .i. quādo psuasisti p passionē: nō dicas enthi[ma]: qꝛ enthi[ma] expellit passionem: aut frustra erit dictum enthimema. Duci enim ratiōe enthimemate opponitur ei: qd̄ est duci passione. Et quia motus cōtrarij simul facti vel se expellunt: vel se debilitant. ideo subdit: ꝙ huiusmodi motus: qui simul fiunt. se inuicē expellunt: vel simplr̄ se exterminãt: vel se expellunt aliquo modo: cū se debiles faciunt. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Neqꝫ quando moralem sermonē non opꝫ enthimematizare simul. Non enim habet morem: neqꝫ electionem demonstratio.

¶ Ostendit qūo vtendum sit persuasione morali: duo facit: quia primo ostendit ꝙ etiam moraliter persuasio non debet vti enthimemate. Scd̄o ostendit ꝙ pōt vti prouerbijs: sententijs. ibi. (Sententijs autē.) Dicit ergo: ꝙ qñ quis vult facere sermonē moralē: vel si oportet enthimematiçare: quia demonstratio enthimema non habꝫ moralem electionem: videtur enim ratio cogere. mos autem electio inducunt. ¶ Deinde cū dicit.

¶ Sententijs autem vtendum: in narrationibus: in persuasione: morale enim: ego dedi hoc sciens: ꝙ non oportebat credere. Si aūt passibiliter: non penitet me: q̄uis iniuriam passum: huic quidem acquisitum est pulchrū: mihi autem iustitia.

¶ Ostendit qūo sentētijs possum⁹ vti dicēs: ꝙ in narrationibus: in persuasione morali vtendum est sentētijs. qꝛ si sententie sunt quid morale: vt si aliquis prestitisset alicui aliquid. cui no debuisset prestare illud: posset se excusare per illud prouerbiū: qd̄ magis est sequendum honestum: mutuare potenti q̄ non mutuare: sequi vtile. debꝫ ḡ dicere. ego dedi mutuaui ei sciens eū: ꝙ non oportebat ei credere: si passibiliter. .i. si passus sum inde damnū: non penitet me: q̄uis contingat me esse passum iniuriā. Nam illi acquisitū est pulchrū .i. conferens vtile: mihi autem acquisitū est iusticia virtus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Concionari autē difficilius q̄ in iudicio contendere merito: quia circa futurum: ibi autem circa iam factum: quod est scibile: iam etiam diuinatorib⁹. vt ait Epimenides cretes. Ille enim de futuris non diuinabat: sed de iam factis quidem occultis autem.

¶ Ondit qūo se habꝫ psuasio ad negociū cōcionatiuū. Circa qd̄ notādū: ꝙ quo gn̄e psuasionū pncipalr̄ vti cōcionatorib⁹ ondere nō expedit. Dictū est eni ꝙ exēpla sūt magis concionalia: solū igit hic determinat qūo vtit cōcionator enthimemate: vbi ostendit ꝙ difficilius est cōcionatorē vti enthimemate q̄ iudicali. Enthimema eni exēplū respiciūt psuasiones rhetoricas: sicut syllis inductio respiciūt argumentatiōes dialecticas. Dicto ergo qūo se hꝫ cōcionator ad exēplum: qꝛ est principale in tali negocio: non aūt est pncipale in iudiciali. Restat dicere qūo se hꝫ ad enthimema: quia difficilius ē vti enthimemate in cōcionali. Diuidit hec pars in partes tres sm̄ ꝙ tripliciter hoc probat. Scd̄a ibi. (Et lex.) Tertia ibi. (Et non hꝫ.) Dicit ergo: ꝙ concionari per enthimemata multo est difficilius q̄ cōtendere per enthimemata in iudicio: est rō qꝛ cōcionatio est circa futurū. scꝫ. vtile. s. in iudicio est intētio circa iā factū: qd̄ est iam sabile. imo ab ipsis diuinatorib⁹: ad quos magis videt pertinēs enūclare futura ppter incertitudinē futurorū: ab eis iudicant preterita: vt ait Epymenides. .i. vt dicit ille vaticinator. ille enim de futuris non diuinabat: sed ex iam factis actibus: tñ occultos actus iudicabat. Nr̄a aūt littera hꝫ oculos āūsꝫ debꝫ eē scripta p duplex. c. ab occulo occulis: qd̄ stat p occultare. ¶ Dei. &c.

¶ Et lex suppositio in iudicialibus: habentem aūt principiū facile ē inuenire demōstrationē.

¶ Ponit scd̄am rationē. vꝫ. ꝙ in iudicialibus lex est quedā suppositio: quodā pncipiū: sed habentē principiū facile est inuenire demōstrationē. ergo facilius est demōstrare: enthimematiçare in iudicio: vbi supponūt leges q̄si principia enthimematū q̄ in concione: vbi non sunt talia principia. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Et non habꝫ multas determinationes. puta ad aduersarium: aut de ipso: aut passionare facere: sed minime eni si non disgrediat: oportet igitur egentē hoc facere: qd̄ quidē apud Athenas rhetores Socrates. Et enim consulens accusat. puta Lacedemonios quidem in panegyrico: Tharetam autem in symnatico.

¶ Ponit tertiā rōnem ꝙ cōcionatiuū negociū non habet determinationes: quas habꝫ iudiciale. determinat enim iudiciale quantū ad aduersariū: quantū ad ipsum negociū. Et quantū ad facere passionare: de quibus oībus pōt facere enthimemata: sed exclamatiuū inter oīa negocia minime habꝫ tales determinatiōes nisi disgrediatur. Addit tamē: ꝙ qñ indiget: debꝫ disgredi criminari contradicentem: criminari leges statuta. si non videtur eis ꝙ sint recta: ꝙ sint facta ppter bonum ciuitatis. Opꝫ enim facere ꝙ faciebat Socrates apud Athenas: qꝛ accusabat legē statutum: ac si esset quid incōueniēs: non bene ordinatum. Incusabat enim Lacedemones in panegyrico. idest in illo statuto: qd̄ fecerant de celebratione solēnitatū: circūdabat Tharetā i symnatico. .i. illo statuto: qd̄ ordinauerāt de bello: vt sonat alia lr̄a. ¶ Deinde cū dicit.

¶ In exclamatiuis autem oportet orationē interpolari laudibus velut Socrates facit. Sēper enim aliquē iducit: qd̄ dicebat Gorgias ꝙ non deficit sibi oratio: idem est: si Achillem dicens Peleum laudat.

¶ Ondit qūo vtēdū est psuasiōe in negocio exclamatiuo. Et tria facit: qꝛ primo dicit qūo est persuadēdū in tali negocio. Scd̄o qd̄ dixerat manifestat. Tertio ostendit qbus psuasionib⁹ vti debemus in exclamatiōe. Scd̄a ibi. (Uñ tunc quidē.) Dicit ꝙ in psuasiuis sic persuadere debem⁹: ꝙ orationi iterponamus aliqd de laudib⁹ aliorū: quia per

aliorū

alioꝝ acta possumus ↄsurgere in laudē ꝑsonę cōmēdādę: sicut Socrates faciť q semꝑ inducit aliquē aliū: ꝑ cuius acta cōmēdat ꝑsonā quā cōmēdare intēdit. ideo dicebat Gorgias: ꝙ nō deficiebat sibi orō: qñ. n. volebat aliquē cōmēdare nō deficiebāt sibi vba: qꝛ recitabat facta alioꝝ. ꝛ ꝑ illa cōmēdabat ꝑsonā quā volebat. ꝯ dicebat. ꝙ cū cōmēdabat Achillē idē erat ac si laudaret Peleū: qꝛ ꝑ laudē Achillis cōmēdabat Peleū. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Cōmēdabat Eacbum: postea deum.

¶ Qꝛ ꝑ effectus laudat deus: ꝛ qꝛ tot negocia vidimus nūq̄ deficiūt nobis vba in cōmēdatōe alicuius: ꝛ quo ꝑ scā alioꝝ ipsum laudare possumus. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Similiter ꝛ fortitudinē: aut hoc ꝛ hoc facit.

¶ Quod dixerat manifestat. Et ↄtinuet sic. Dixit ꝙ per facta vnius pōt alius cōmēdari: vt si laudam⁹ aliquē de fortitudie: dicere debem⁹: ꝙ ꝑsona illa: quā laudar itēdim⁹. sīmili mō fortitudinē būt. Ondere. n. debem⁹: ꝙ ipe fuit q̄si alter Achilles: vt qꝛ fec̄ B ꝛ B vl̄ fuit talis ꝛ tal. Deide.

¶ Habētē gdē igiť demōstrationes: ꝛ moralr loquēdū ꝛ demōstrātē. Si aūt nō hēas enthimemata moralr: ꝛ magis epicheio cōpetit bonam videri orōnem examinata.

¶ Ostendit gbus ꝑsuasionib⁹ vti debemus dicēs: ꝙ si habemus demōstratiōes. i. enthimemata: loquēdū ē moraliter demōstratiue. i. enthimematice: sꝫ si nō hēm⁹ enthimemata: loquendū ē moraliter tm̄. Et addit: ꝙ hoi epicheio. i. hoi bono ꝛ iusto magis cōpetit: ꝙ videať loq orōnē bonā q̄ꝫ orōnē examinatā. Magis. n. adhibeť ei fides. si loqtur humiliter: ꝛ in mō reuerendi q̄ꝫ si loqueretur de enthimemate: ꝛ vellet examinare ꝛ ꝓbare quod dicit.

Enthimematū aūt elentica magis cōplacēt ostsiuis: qꝛ q̄ꝫ eo elēcū facit magis palā qꝺ syllogizatū: qꝛ syllogizatū ē: secus inuicem enim magis contraria nota fiunt.

¶ Postq̄ determinauit pl̄bus de ꝑsuasionibus ꝓut adaptanť cuilibet negocio politico. In pte ista determinat de gbusdā annexis dādo q̄dā documenta necessaria ad ꝓpositū. ¶ Et notandū: ꝙ vt supra dicebatur ꝑsuasio tribus modis fit: per enthimema: per mores: ꝛ per passiones ꝛ ꝑsuasiones tamen per mores ꝛ passiones q̄si in idem coincidunt. Item sciēdum: ꝙ ꝑsuasio per enthimemata est ꝓprie ꝑsuasio. Alia vō sunt magis annexa persuasiōib⁹: ꝛ q̄si ꝑ accns ꝑsuasionē recipiūt: qꝛ enthimemata est q̄si totū corpus ꝑsuasionis: vt dcm̄ fuit in principio pmi huius. Possumus aūt hāc partē diuidere in partes duas: qꝛ primo ponunť documēta de ipsis ꝑsuasionibus. Scđo qꝛ ꝑsuasiōes vertunť inter interrogātē ꝛ rńdentē ponūtur documēta ptinentia tā ad interrogantē q̄ꝫ ad rńdentē. ibi. (De interrogatiōe aūt.) ¶ Circa pͫ duo facit: qꝛ pmo ponunť documēta sumpta ex pte enthimematū. Scđo ex parte moꝝ ibi. (Ad morē.) ¶ Prima pars diuidiť in partes duas qꝛ primo docet: gbus enthimematib⁹ sit ꝑsuadēdū. Scđo ondit q̄liter sit sermo ordināndus: cū ꝑsuadere volumus. Scđa ibi. (Opꝫ aūt.) ¶ Circa pmū duo facit. qꝛ primo ponit documētū. Scđo remouet quādā cauillationē. ibi. (Que aūt adest.) ¶ Est aūt pmum documētū: ꝙ debemus potius vti enthimematibus elēticis q̄ꝫ ostēsiuis: qꝛ elēnca magis placēt. Elēcus. n. est syllus ↄdictionis. In elēco. n. vel ↄcludiť vtraqꝫ pars ↄdictiōis: vel ↄcludiť ibi aliqd cōtra aduersarius ↄdicit. Et ꝓp contradictionē aduersarij: qñ aliqs elencū facit: est magis palā qꝺ syllogiçatū est: qꝛ secus inuicē posita ↄtria magis nota fiūt. Dat. n. vnū ↄtriū q̄dā apparētiā alteri ↄtrio. ¶ Deī.

¶ Que aūt ad aduersariū non altera aliq̄ spēs: sed persuasionum est: hec quidem soluere instantia. hec autem syllogismo.

¶ Remouet q̄dā cauillationē: qꝛ dixerat gbus enthimematibus vti debemus: qꝛ in hoc videbať instruxisse opponētē: vt crederet: ꝙ rńdens indigeret alio genere enthimematū ait: ꝙ ad aduersariū. i. ad rńdētē ↄ aduersariū nō ē aliqua altera spēs enthimematū: sed ꝑsuasiōes de numero ꝑsuasionū factaꝝ ab aduersario: vel debemus soluere instātia. vel syllo ↄdictiuo. Ideo arguēs potius dꝫ eligere enthimemata elētica. sic ꝛ rńdens si arguendo vult rńdere dꝫ elētice rńdere arguēdo ↄ aduersariū instātia vel syllo: Et dico si vult respondere arguendo. qꝛ posset soluere distinguendo. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Opꝫ aūt ꝛ in deliberatione ꝛ diiudicatione: incboantē gdē dicere eas: q̄ sunt ꝓpsius ꝑsuasiones prius. Posterius aūt ad ↄtraria obuiare soluentē: ꝛ ꝓdissipātē. Si aūt multiplex fuerit ↄtrariatio prius ↄtraria. Calistratus qualē fecit in meseniaca ecclesia: qꝺ. n. dicturi erāt ꝓin terimēs: ita nunc ipse dixit.

¶ Dat scđm documētū. Scđo qꝺ dixerat manifestat. ibi. (Posterius aūt dicentē.) ¶ Dicit ergo ꝙ in deliberatiōe. i. in negocio deliberatiuo. ꝛ iudicatiōe. i. i iudiciali inchoās primo dꝫ dicere ꝑsuasiōes sui ꝓpsius. i. ichoās prius dꝫ ꝑsuadere. sed ille qui dicit posterius: ꝛ dꝫ respondere ad ꝑsuasionem factas. primo dꝫ obuiare ad ↄtria soluendo ꝛ dissipādo ea: ꝛ potissime si fuerit ↄtraria ꝓus dꝫ illa enthimemata soluere q̄ꝫ ponat enthimemata sua. sicut fecit Calistratus in ecclesia mesaniaca in ↄgregatiōe illa. vbi ꝓterimisit q̄ dicturus erat ipse ꝛ socij ei⁹. ꝛ tūc ipse dixit ita. i. tali modo sm ꝙ dcm̄ est: qꝛ primo soluit ad obiecta. post eu addit enthimemata propria. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Posterius aūt dicentē primo ad ↄtrariā orationē dicendū soluētē ꝛ syllogizantē: ꝛ maxime si bene complacuerint.

¶ Probat qꝺ dixerat. Et tria facit: qꝛ pmo resumit documentū. Scđo dat cām dicti. Tertio ↄcludit intentū. 2ͫ ibi. (Quēadmodū. n.) 3ͦ ibi. (Propter qꝺ aūt.) Dicit ergo ꝙ ille q posteri⁹ dicit primo añq̄ ponat enthimemata sua: dꝫ soluere ad orōnē ↄtrā ꝛ syllogiçare ↄ illā. ꝛ maxime hoc dꝫ facere si bn̄ placuerunt dicta ↄtra. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quēadmodū. n. hoiem ꝓterminatū non recipit aīa: eodē mō neqꝫ orōnē: si ↄtraria bn̄ dicanť dicta eē. opꝫ igiť locum facere in auditore future orationis: erit aūt si interemeris.

¶ Probat qꝺ dixerat dicēs: ꝙ sicut hoiem repudiatū. i. ꝓterminatū aīa nō recipit ipm̄: nec credit si qua bona dicātur de ipso: sic eodē mō aīa nō recipit: nec credit orōne aliq̄ꝫ si ↄtria orō videať: ei ē bn̄ dicta. Si ergo facta sūt argumēta ↄ te: ꝛ vis ꝙ orō tua recipiať in auditore dꝫ facere i ipo auditore locū orōnis future. hoc aūt erit: si interemeris dicta ↄ te ꝓp q̄ repudiatꝰ pōt sermo tuus. ¶ Deinde cū. d.

¶ Propter quod aūt ad omnia autem: aut ad maxima: aut a dicto placentia: aut ad bene arguibilia: qui oppugnauerit sic: que sūt credibilia faciendum pro dijs primo pugnare: sic aūt

ego.n.affectabã in his primuz:tetigit q stultissimum. De persuasibilibus quidẽ igit hoc.

¶ Concludit intentum:vz:q ita est:vt diximus: anteq̃ ponamus orationem ppriam.debemus prius soluere oia argumenta facta in 3rium:aut saltẽ soluenda sunt maxima .i.meliora z coplacẽtia:qz qui oppugnauerit z soluerit bene prius argumẽbilia:sic.i.isto mõ facit sua dicta credibilia. Ideo subdit:q primo dz pugnare p his:que sunt falsa fz se:z apud deos:quos non latet veritas. Si aũt supra dicta contra ipsum sint falsa:sic vnde dz dicere. Ego affectabaz in his supple habere deum testem:vel supple affectabam in his.i.delectabar in istis propositis: z volebam q talia proponerentur:qz apparet ea esse falsa. Et tunc sic faciendo primum tetigit q stultissimus.i.primo ostendit dicta contra ipsum esse falsa z fatua apud deuz qz possunt esse verisimilia apud hoies. Unde alia littera hz q danda est solutio in sermone decẽti proposito:z verisimiliter habẽte apud homines:etiaz si non sit verax z sanus apud deũ. Postea epilogat:q de persuasionibus dicta sunt hec:z dicit de persuasionibus:qz enthimemata:respectu quorũ data sunt predicta documenta:potissime merẽtur persuasionis nomen. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Ad morem autem:quoniam quedam de ipso dicere habet: aut inuidiosum: aut de plixitate: aut 3tradictionẽ: z de alio aut maledictionez: aut rusticitatẽ ipõere: alterũ oz dicentẽ facere.

¶ Ponit documenta sumpta ex parte morum. Et duo facit fm q dat duo documenta ibi.(Oz aũt z trãsponere.) ¶ Circa primum duo facit:qz pmo ponit documentuz. Secundo qd dixerat manifestat per exẽpla.ibi.(Quod quidem Isicrates.) Est autem tale documentum:q si psuadere fm morez vult perorator:dz dicere:q hz dicere quedam de ipso aduersario:adeo opz ipsum criminare ostẽdẽdo eum esse inuidiosum:aut dz ipsum inculpare de plixitate:vt qz forte dixit extrauagantia: z non pertinentia ad propositum:aut dz ei imponere contradictionem ostẽdendo:q sit dilcolus z litigiosus.aut inculpando ipsum de aliquo alio vicio:imponẽdo ei maledictionem: ostendendo q sit maledicus aut rusticus:qz si poterit ipsum ostẽdere criminosum:minus credetur ei. Addit autem:q dicentez z criminantem alium opz q faciat:z q assimilet criminatum alteri:qz opz ipsũz introducere sub persona alterius. Debet enĩz loqui de aduersario sub metaphora alterius: vt propter metaphoram auditores magis attendant sermoni eius. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quod quidez Isicrates facit in Philippo z in Antidosei: z vt Archilogus vituperat:facit enim patrem dicentem de filia in iambo pecuniarum. Nihil est.n.deieratuz: z Charonẽ fabrum in iambo:cuius principiũ. Non mihi que tua: z vt Sophocles Armonem pro Antigona ad patrem tanq̃ dicentibus aliis.

¶ Manifestat qd dixerat p plura exẽpla dicẽs: q Isicrates ita faciebat in Philippo.i. de Philippo: qz loquebat de eo sub metaphora alterius:z ẽt ista faciebat i Antidosei.i.in Antidoseo ponit ibi more grecoꝝ genitiuus pro ablatiuo:z debemus vituparare vt Archilogus vituparat:q volẽs vitupare quẽdã:fingit q pr loquebat p filia: vnde fecit quoddã poema:qd appellant iambũ pecuniaruz. in quo 3tinebat:q nihil ẽ:nec aliqd peccatũ ẽ qualiscũq ac grat pecuniam:nec deieratũ ẽ:nec cõmittit ibi piuriũ q̃ liter cũq q̃s mẽtiat p pecunia acqrẽda. Forte mulier illa:quã Archilogus vitupare volebat:acqsiuerat aliq pecuniã iniuste:z vt magis vituperet eã memorabat crimẽ illo sub metaphora pris loq̃ntis ad eã:z psuadẽtis sibi. q h faceret:qz nihil ẽ:z nullũ peccatũ ẽ:si h fiat:nec deierat: vl cõmittit piuriũ:si p pecunia mẽtiat. Add t ẽt Charonem fabrũ tenuisse hũc modũ in iambo.i.in quodã versu:cui9 principiũ erat. Nõ mihi q̃ tua.i.in illo.n.versu:q sic icipiebat loquebat de vno sub metaphora alteri9:sic ẽt Sophocles itroducit in suo sermõe Armonẽ loq̃ntẽ ad prẽz p Antigona.i. p illa muliere. Et hoc itroducit tanq̃ dicẽtibus aliis .i.sub metaphora alioꝝ. ¶ Deinde cũ dicit.

¶ Oportet autem z transponere enthimemata: z sententias facere aliquando: vtputa oportet mercationes facere intellectum habentes ad bene fortunatos.

¶ Dat documẽtũ 2m. Et duo facit:qz p° ponit documẽtũ. 2° ondit quõ vtẽdũ sit eo.ibi.(Si.n.vtiqz.) ¶ Dicit g q aliqñ opz trãsponere.i.trãsmutare enthimemata z facere sñias:qz qdã nõ capiũt enthimemata: q capere põt sñias z pũerbia. Nã sicut nõ semp hñtes intellm têrandi sunt ad mercatiões:sz oz mercationes facere hñtes intellm q̃ntũ ad bñ fortunatos. Sunt.n.idonei mercatores:q hñt intellectũ z discretionẽ q̃ntũ ad bonã fortunã. Sic g̃ i agibilib9 lucrũ nõ semp seq̃t intellm: sed aliqñ seq̃t fortũa bona.sic i psuasibilib9 nõ semp psuadẽdũ ẽ p enthimemata: sed p sñias z pũerbia:que ex diuersis fortunis propter diuersa opera sunt exorta. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Si enim vtiqz maxime abundabũt enthimematice antem. Sed enim oportet quãdo maxime proficue fuerint: z maximi lucri mercationes:tunc cõmutationes fieri bene ad fortũatos oportet cõmutationes tractare.

¶ Ondit quõ vtẽdum ẽ h documẽto dicẽs:q si auditores maxie abũdabũt:enthimematcie loquẽdu ẽ z p pũerbiũ pũerbialr: z p sñias. Et addit:q sicut qñ maxime pficuũ fuerit:z qñ maximi lucri fuerit:mercatiões sunt faciẽde: z 3mutatiões debet fieri:ita q hñ fortunati mercatiões z 3mutatiões tractẽt:sic qz in psuadẽdo sñie z prouerbia sunt quasi quedam bona fortuna:eo q sepius persuadeãt fiẽda ẽ cõmutatio.qñ videmus immere pfectuz: z cognoscimus auditores per talia induci posse.

De interrogatione autem opportunum est fieri:maxime quidem cũ alterum dictum sit: vt vno coninterrogato accidat inconueniens: velut Pericles Lamponem interrogatum de ritu sacrorum Soteyras: z cum dixisset:q non est possibile euz qui sine ritu est audire:interrogabat si ipe nosti respondere aũt:qz z quõ sine ritu existens.

¶ Positis documentis sumptis tam ex enthimematibus q̃ ex more. In parte ista ponuntur documenta posita ex parte interrogantis z respondentis. Et quia contingit taz interrogantem q̃ respondentem cum malum habeat negocium:conuertere ipsum in risum. Ideo duo facit: quia primo docet interrogantem z respondentem. Secundo determinat de ipsis risibilibus. Deseruiunt enim risibilia persuasioni. Nam optime persuadet ille:qui cum malam causam habet:conuertit ipsam in risum: vt auditores non

attendant

attendant negocia eius. Secunda pars incipit ibi.(De risibilibus autem.) ¶ Circa primum duo facit: quia primo docet interrogantem. Secundo respondentem ibi. (Respondere autem.) ¶ Circa primum quattuor facit. Primo ꝙ quattuor documenta ponit: quorum secundum documentum ibi incipit. (Secundo autem.) Tertium ibi. (Adhuc quando.) Quartum ibi. (Quarto autem.) ¶ Dicit ergo: ꝙ maxime opportunum est fieri interrogationem: quando alterum quod est dictum est tale: ꝙ vno interrogato accidit aliquod inconueniens. Est ergo hoc documentum: ꝙ debemus interrogare aliquid: ad quod possit deduci inconueniens contra aduersarium: sicut Pericles interrogauit Jamponem de ritu sacrorum circa Soteyras .i. circa illas partes: vel circa Soteyras .i. circa tributa: vt sonat alia littera. Fuit autem interrogatio talis. vtrum deberet intrare templum ille: qui est sine ritu soteyco .i. ille: qui non tenet ritum in soluendo tributa dijs: siue templis. Et cum dixisset: ꝙ existens sine ritu: et non soluens tributa non est possibile audire sacra. Interrogauit eum: ꝙ responderet si sciret. quare ipse erat sine ritu illo: et tributa nō soluebat: supple et vellet audire sacra. ¶ Deinde cū. d.

¶ Secundo autem quando hoc quidem manifestum fuerit. hoc autem interroganti palam sit qđ dabat: querentem enim vnam propositionem oportet non interrogare qđ maximū: sed conclusum dicere.

¶ Ponit secundum documentum. Et duo facit: quia primo ponit documentum. Secundo quod dixerat manifestat per exemplum. ibi. (Velut Socrates.) Est autem documentum tale: ꝙ non debemus interrogare conclusionē: sed debemus interrogare aliquid: ad quod sequitur conclusio: et statim absq; interrogatione debemus illam conclusionem inferre. Ideo ait secundum documentum esse quando aliquid manifestum fuerit sequi ex aliqua propositione. Et hoc .i. illa propositio sit palam interroganti: ꝙ respondens dabit eam. tunc interrogans debet illam vnā propositionem querere: et non debet interrogare quod maximum .i. conclusionem: sed debet ipsam conclusionem dicere .i. inferre absq; interrogatione. ¶ Deinde. c. d.

¶ Velut Socrates tanq̄ non dicentem ipsum deos putare dixit. ac si demonium aliquod diceret: interrogabat si non demones: an deorum pueri erunt: aut diuinum aliquid: et cum dixisset sic. Nō ē igitur ait deorum quidem pueros opinari esse: deos aūt non.

¶ Manifestat quod dixerat per exemplum de Socrate. qui volens probare deos esse: non interrogauit ipsum respondentem: si putaret deos esse. sed dixit: si diceret respōdens .i. concederet esse aliquod demonium: et interrogabat etiam: si non essent demones. vtrum essent pueri deorum vel aliquid diuinum: si respondens dixisset ꝙ sic: subdit inconueniens esse opinari esse pueros deorum. et nō deos. Et hac ergo premissa: ꝙ erat dare pueros deorum absq; alia. intulit ꝙ erat dare deos esse. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Adhuc quando poterit ostendere: aut contraria dicentem: aut inopinabile.

¶ Ponit tertium documentum dicens: ꝙ adhuc debet interrogare respondentem: si per interrogationem suam potest ostendere: ꝙ respondens dicat contraria: vel ꝙ dicat aliquid inopinabile. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Quarto autem cum non insit nisi sophistice respondentem soluere. Si enim sic respōdeat quia est: quid est autem non: aut hoc quidem. hoc autem non: aut quo quidem: quō aūt nō: turbantur velut deficientes.

¶ Ponit quartum documentum. Et duo facit: quia primo ponit documentum. Secūdo ostendit qualiter nos debeamus habere circa premissum documentum ibi. (Aliter autem.) ¶ Dicit ergo quartum documentum esse: cum non insit: et cum non contingit respondentem soluere nisi sophistice. Sunt enim multi. qui omnibus argumētis volunt vnam solutionem tribuere. Respōdent enim ad quodlibet argumentum per hanc distinctionem: ꝙ est vt sic. est autem non. vel qđ idem est hoc: aut non. Sic autē respondentes debemus interrogare quo quidem est. i. quomodo est: quomodo autem non: tunc enim turbantur velut deficientes: et ignorantes. n. licet sciant dicere: est vt sic. est vt nō. deficiunt tamen et nesciunt assignare quomodo sic: et quomodo non. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Aliter autem non conari. Si enim institerit obtinere videtur. Non enim possibile etiā multa interrogare propter imbecillitatem auditoris: propter quod et enthimemata: quia maxime conuertere oportet.

¶ Ostendit qualiter debeamus nos habere circa documētum pretactum dicens: ꝙ postquam respondent: est vt sic: est vt non: non debemus aliter conari. sed debemus instare: ꝙ assignarēt quomodo sic: et quomodo non. et sic instando videbimur obtinere. Addit autem: ꝙ non debemus multa interrogare propter imbecillitatem auditoris. Auditor enim orationum rhetoricarum presupponitur esse grossus: vt dicitur in primo huius. et propter grossitiem auditoris debemus quam maxime enthimemata conuertere formando inde sententias et prouerbia. quia talia sunt applicabilia mentibus grossorum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Respondere autem ad amphibola oportet quidem diuidere sermonem et non breuiter. Ad ea autem que videntur contraria solutionem ferre. mox cum responsione antequam interroget superueniens: aut syllogizet. Nō enim difficile preuidere ꝙ in equo oratio sit. Manifestū autē nobis fit ex topicis: et etiam solutiones.

¶ Instruit respondentem. Et duo facit. quia primo ostendit qualiter debeat se habere anteq̄ sit conclusum. Secūdo anteq̄ debeat se habere: postq̄ est ei cōclusum ibi. (Et concludentem.) ¶ Notandum: ꝙ omnis solutio vel est per distinctionem. vel per interemptionem: vt cum queritur a nobis aliqua propositio: ex qua potest concludi nobis incōueniens: debemus distinguere: vel in crimine: antequam conclusio inferatur. Ideo ait. ꝙ respondens ad amphibola .i. ad dubia et multiplicia: siue ad ea: que peccant in forma: debet soluere diuidendo sermonem. i. per distinctionem. Ad ea autem que videntur contraria. idest ad falsa: que peccant in materia: debet solutionem inferre supple instando et interimēdo: et talem responsionem debet dare statim antequam superueniat eum .i. antequam cōcludat sibi ex eo quod interrogauit: siue antequam syllogizet. Et subdit: ꝙ nō est difficile preuidere quomodo oratio sit in equiuoca ꝙ non possit ex ea concludi aliquod obliquum contra nos. Est enim hoc manifestum ex topicis: vbi ostensum est hoc. i. qualiter sit instandum: et qualiter etiam sit soluendum. ¶ Notandum autem hec non esse.

difficilia quantum ad artem tradendam in vniversali ratione: tamen materia specialis: ad quam applicantur: contrahunt difficultatem: vbi aliquando est difficile assignare quid sit multiplex: ꝛ distinguendum quid sit falsum: ꝛ interimendum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Et concludentem si interrogationem fecerit ipsam conclusionem causam dicere.**

¶ Docet qualiter respondens debet se habere post conclusionem illatam. Et duo facit: quia primo ponit quod dictum est: ꝛ ponit documentum. Secundo quod dixerat manifestat etiaȝ per plura exempla ibi. (Velut Sophocles.) Continuatur autem sic. Antequam fiat conclusio debet respondens interimere: vel distinguere propositioneȝ interrogatam: sed si non fecit hoc autem: ꝛ contingit ipsuȝ opponentem esse concludentem .i. concludit: contingit ipsum postquam interrogationem fecerit: ipsam interrogationem inferre conclusionem omnibus his practicis. respondens oportet dicere omnes defectus ipsius argumenti. Melius enim fecisset: si assignasset defectum ante illationem. non tamen debet hoc dimittere: etiam si sit illatio facta. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Velut Sophocles iterrogatus a Lisandro si videbatur sibi sicut ꝛ aliis proconsulibus instituere quadringentos. Ait quidem nõ. Mala tibi hec videntur esse ait: igitur tu hec egisti mala. Utiqȝ ait non: erant. n. sed meliora.**

¶ Manifestat quod dixerat per exempla. Et duo facit ſm ꝙ duo exempla ponit. Secunda pars ibi. (Et sicut Lacon.) ¶ Dicit ergo: ꝙ sic debemus facere: sicut fecit Sophocles: qui cum esset interrogatus a Lisandro: si videbatur ei. sicut ꝛ aliis ꝓconsulibus instituere quadringentos .i. facere constitutionem illam: quo supra respondente: ꝙ non. Dixit Lisander tibi hec videntur mala esse: tu vel qȝ egisti illa mala. Tūc Sophocles ait. ꝙ illa non erant mala in casu: quia meliora non poterat facere. Melius ergo fecisset Sophocles: si antequam ei esset conclusum: cum interrogatus fuit ab eo. verum illa constitutio: siue illud statutum de institutione quadringentorum esset malū si respondisset: ꝙ erat malum simpliciter: poterat tñ esse non malum in casu. vt si non posset quis melius: tamen si hoc non fecit ante conclusionem: nihilominus benefecit: si conclusione illata sic respondit. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Et sicut Lacõ correctus ab Eniphoria ꝛ iterrogatus: si videnẽ sibi iuste perisse alii. Ait sic. Nõne tu his hoc imposuisti ille ait. igitur iuste vtiqȝ ꝛ tu perisses. Nequaquam inquit. Hi quidem pecunias accipientes hoc egerūt: ego autem non: sed sententia.**

¶ Ponit secundum exemplum. Et duo facit: quia primo facit quod dictuȝ est. Secundo ex habitis ponit quoddā documentuȝ necessariuȝ opponenti. ibi. (Propter quod neqȝ.) ¶ Dicit ergo: ꝙ sic est Lacon: qui correctus ab Eniphoria: ꝛ interrogatꝰ ab eo: si alii homines: qui fecerant tale constitutum: videntur sibi iuste perisse. Ait Lacon. Vi sic imponentes: ꝛ sic statuentes supple iuste perierunt: tūc ille Eniphoria ait. Nonne tu his hoc iposuisti: igitur iuste ꝛ tu perisses. Inquit Lacon. Nequaꝙ̄ quia illi fecerunt hoc pecunia. Ego autem feci sententia: ꝛ iussu regis. Debuisset autem Lacon sic respōdisse in principio: nihilominus tamen facta conclusione melius fuit respondere ꝙ̄ tacere. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Propter quod neqȝ iterrogare oportet post conclusionem: neqȝ añ conclusionem interrogare: si non multum circūdet veritatis.**

¶ Infert ex dictis quoddam documentum necessarium opponenti. Nam quia contingit. ꝙ facta conclusione solvitur ad rationem: opponens nec dȝ interrogare añ conclusionem: nec post conclusionem: vbi illud conclusum multum veritatis circumdet. i. nisi conclusio ista sit adeo vera: ꝙ non sit fas contradicere ei. ¶ Deinde cum. d.

¶ **De risibilibus autem: quoniaȝ aliquẽ oportet vsum habere in agonibus: ꝛ oportere ait Gorgias: serium quidem dissipare contrariuȝ risu. Risum autem serio recte dicens.**

¶ Determinat de risibilibus. Et duo facit: quia primo ostẽdit quomodo talia deserviunt persuasioni. Secundo ꝙ non est locus hic. s. locus determinādi de eis: remittit nos ad poeticam suam: vbi de risibilibus est plenius dictū. ꝛᵒ ibi. (Dictuȝ est quot.) ¶ Dicit ergo: ꝙ de risibilibus qr̄ oportet aliquem vsum habere in agonibus .i. in causis: patet per id: quod Gorgias ait. Sed ꝙ videtur oportere serium: quod est contrarium risui dissipare risu. ꝛ risum dissipare serio: sicut recte dicit. Deserviunt ergo risibilia persuasioni inquantum per ea impedimus: ne adversarius persuadeat. Impediuntur enim ꝛ dissipantur dicta seriose: ꝛ ordinate per risum. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Dictum est quot species risibilium sunt i his que de poetica: quarum hec quidem cōgruit libero. hec autem non: quatenus qᵒ congruit sibi sumat. Est autem ironia liberalius ꝙ̄ bomolochia: hic quidem enim ipsius gratia facit risibile: bomolochus autem alterius.**

¶ Remittit nos ad artem poeticam dicens: quot sunt species risibilium: dictum est in his. que sunt de poetica: quia specierum risibilium hec quidem conveniunt libero. hec autem non. Liberi enim filii liberorum non debent quibuslibet risibilibus vti. Ideo bonum est scire: que risibilia congruunt libero: ꝛ que non: nec vnusquisqȝ sumat ex eis: prout sibi congruunt. Et addit: ꝙ ſm ironiam est quid liberalius ꝙ̄ bomolochia: quia iron facit risibile a gratia ipsius risus: sed bomolochon vtitur risu gratia alteriꝰ: ꝛ deridet: vt contristetur ꝛ vituperet. Nomen enim bomolochi sumptum est secundum grecam linguam a milvis volantibus circa aras templorum: quia sicut illi quicquid de carnibus imolatis possunt accipere accipiūt: sic aliqui hystriones quodcumqȝ verbum possunt accipere de dicto alterius: statim accipiunt ipsum: ꝛ faciunt inde derisiones vt contristent ꝛ vituperent.

Epilogus autem componitur ex quattuor: ex preparare bene auditorem ad seipsum ꝛ ad adversarium male: ꝛ exaugere ꝛ humiliare: ꝛ ex in passiones deducere auditorem: ꝛ ex rememoratione: natum est. n. post ꝙ̄ ostenderit se quidem veracẽ adversarium autẽ mendacem sic laudare ꝛ vituperare. Et inculcare duorum alterum oportet cōiectare: aut qr his bonus: aut simpliciter.

¶ Expositis perorationibus partibus. videlicet: ꝓemio narratione: ꝛ persuasione: hic intendit determinare de ꝙ̄

ta ⁊ vltima parte: videlicet de epillogo. Et duo facit: quia primo ostendit ex quibus constat epillogus. Secūdo exequitur de eis: ibi. (Ex quibus autem oportet.) ¶ Dicit ergo ꝙ epillogus componitur ex quatuor. Una enim pars epillogi est: ꝙ disponit auditorem ad seipsum bene ostendendo se veracem. ⁊ aduersarium male ostendendo illum mendacem. Alia pars epillogi est scire: augere: ⁊ humiliare. i. ⁊ minuere eam dicta sua ꝙ̄ aduersarij. Tertia pars eius est ducere auditores in passiones congruas a negocio suo. Quarto ad epillogum pertinet scire rememorare: ⁊ compendiose dicere ea: quę sunt dicta. Nam postquā ostēdit se veracem. aduersarium vero mendacem. ⁊ induxit auditores ad passionem ⁊ inculcauit. i. minuit: vel augmentauit negocium modo debito. Si hęc tria facit animatum est: supple ꝙ faciat quartū: videlicet: ꝙ rememoret: ⁊ breuiter recolligat quę dicta sunt. Et addit ꝙ alterum duorū oportet coniecturare: quia debemus vel dicere bona simpliciter: vel ea: quę sunt his. i. audientibus. Omnis enim circunclusio est ex probabilibus simpliciter: vel ex persuasibilibus auditori. ⁊ omnis bonus perorator vel est bonus auditoribus: vel simpliciter. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Ex quibus autem oportet preparare dicti sunt loci. Unde studiosos oportet preparare: ⁊ prauos.**

¶ Exequitur de predictis. Et duo facit. quia primo ostēdit de quibus est dictū. Nam per ea: quę habita sunt: potest haberi ⁊ ars de tribus partibus epillogi. Secundo ostēdit de quibus restat dicere: quia de quarta. i. de rememoratione. Secūda pars ibi. (Quare restat rememorari.) ¶ Circa primum tria facit sm̄ ꝙ ostēdit tria esse dicta. Primo enim ostendit dictum esse quomodo auditores sunt preparandi. Secundo quomodo est negocium augendum ⁊ minuendum. Tertio quomodo sunt auditores in passione ducendi. Secundo ibi. (Quod autem post hoc.) Tertia ibi. (Post hoc autem.) ¶ Dicit ergo ꝙ dicti sunt loci: ex quibus ostendit preparare auditores: ⁊ manifestare auditores. vt ostenderemus nos esse studiosos: ⁊ aduersarios prauos. Dictū enim fuit in primo libro in tractatu de exclamatiuis. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Quod autē post hoc ostensū iam augere est sm̄ naturam: aut humiliare: oportet enim acta confiteri: si debeat quantitatem dicere. Etenim corporū augmentatio ex preexistentibus est. Unde autem oportet augere ⁊ humiliare expositi sunt loci prius.**

¶ Dicit ostensum esse quomodo sit negocium augendum ⁊ minuendum dicens: ꝙ post hoc. i. postꝙ̄ preparauimus auditores ostendendo acta nostra esse bona. ⁊ aduersarij praua sm̄ naturam. Restat ostendendum quomodo negocium possumus humiliare ⁊ minuere. Nam opꝫ acta confiteri: si debeamus eorum quantitatem dicere. sic enī videmus in augmento corporū: quod est ex preexistentibus. Augmentum enim est preexistenti quantitati additamentum. Unde in primo libro cum ostensum fuit: vnde sumenda sunt acta. ostensum fuit etiam ibi: vbi sumendi sunt loci: quibus est negocium augendum ⁊ minuendū. Omnia enim hęc ordine debito sunt tradita in primo libro. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Post hoc autem manifestis existentibus: ⁊ qualia: ⁊ quanta in passiones ducunt auditorem. Hec autem sunt: timor: crudelitas: ⁊ ira: ⁊ odium: ⁊ inuidia: ⁊ zelus: ⁊ cōtentio. Dicti sunt autem ⁊ hi loci prius.**

¶ Ostendit dictū esse: quo sunt passionandi auditores dicens: ꝙ post hęc manifesta existunt: qualia ⁊ quanta ducunt auditorem in passionem. Nam in secūdo libro dictū fuit: ꝙ hęc omnia sunt: timor: crudelitas: ira. odium: inuidia: zelus: contentio: ⁊ cęterę passiones. ergo dicti sunt hi loci prius: cum talia determinata sunt in secundo libro. ¶ Deinde cum dicit.

¶ **Quare restat rememorari predicta: hoc autē congruit fieri ita: sicut aiunt: in procmijs nō recte dictis. Unde enim bene discibilis sit: precipiunt sepe dicere. Ibi quidem igitur oportet negocium dicere: vt non lateat de quo iudicium. hic aūt per q̄ demōstratum est summatim.**

¶ Ostendit de quo restat dicere. Et duo facit. quia primo ostendit de quo restat dicere. Secundo exequitur de intēto ibi. (Principium autem.) ¶ Dicit ergo: ꝙ restat dicere de rememoratione: quia sicut in procmijs non recte dictis. i. sicut illi: qui non dant rectam artem procmiçandi precipiūt tamen sepe dicere in procmio ea: per quę oratio sit bene discibilis. ita in epillogis supple dicenda sunt ea. per quę oratio sit bene memorabilis. Uult enim philosophus adeo in promptu esse: procmium debere facere orationem bene discibilem: ꝙ etiam non tradentes rectam artem ab ipsa veritate coacti hoc dicunt. Addit autem: ꝙ ibi .s. in procmio oportet negocium sm̄ quandam precognitionem dicere: vt non lateat de quo est iudicium. hic autem .s. in epillogo oportet rememorationem facere summatim: vt non lateat per quę demonstratū est. ¶ Deinde cum .d.

¶ **Principium autem: quia que promisit exoluit: quare: ⁊ que: ⁊ propter quod dicendum.**

¶ Exequitur de intento. Et duo facit. quia primo ostendit quę sunt rememoranda in epillogo. Secundo manifestat qualiter illa rememorata sunt ordinanda ibi. (Finis autem locutionis.) ¶ Circa primum duo facit: quia primo ostendit: quę sunt in epillogo rememoranda. Secundo qualiter sunt rememoranda ibi. (Dicitur autem ex contra.) ¶ Dicit ergo: ꝙ principium. ⁊ causa: ⁊ ratio quare facienda est rememoratio in epillogo sumitur: vt perorator ostendit: quia exoluit ⁊ compleuit: quę promisit: quare dicendū in summa ea: quę sunt proposita quantum ad narrationem: ⁊ propter quę quantum ad persuasionem. ista ergo sunt rememoranda propositum: ⁊ persuasio. Debemus enim in epillogo summatim dicere: quę sunt proposita: ⁊ qualiter persuasa. ¶ Deinde cū dicit.

¶ **Dicitur autem ex contra comparatione conteri. Comparare autem: aut quecunqꝫ circa idē ambo dicere: si non ex loco ⁊ regione. Sed iste qdē hoc de hoc. iuxta autem ⁊ hoc.**

¶ Ostendit qualiter talia sunt rememoranda ⁊ recolligenda. Et tria facit: quia primo ostendit hoc esse faciendum per comparationem. Secundo per ironiam. Tertio per interrogationē. Secunda ibi. (Ex ironia.) Tertia ibi. (Aut ex interrogatione.) Continuetur ergo sic. Ea quę sunt in epillogo rememorāda. ⁊ id: quod in epillogo dicitur summatim debet conteri. i. coadunari: ⁊ recolligi per circa cōparationem. Et ostendit qualiter debeamus contra comparare: quia debemus contracomparare ambo negocia tā opponentis ꝙ̄ respondentis contingit dicere circa idem. Debemus enim contracomparare ea: in quibus conueniūt accusans ⁊ defendens. Et si non est contracomparatio ex loco ⁊ regione: debet esse contracomparatio ex operibus

vt ꝙ iste fecit: vel dixit ꝙ erat laudabile. Aduersarius autē vel fecit: vel dixit q̄ erāt vituperabilia. ¶ Deinde cū. d.

¶ Aut ex ironia: puta. Iste enim hec dixit: ego autem hoc: et quod vtiqȝ faciebat: si hoc opinabatur: sed non hoc.

¶ Ostendit ꝙ debemus hanc recollectionem facere per ironiam: vt ironice loquendo. Iste enim aduersarius dixit hec tam vilia. Ego autem hoc magis: et si opinatur hoc quid vtiqȝ faciebat: qui enim male opinatur: peius facit. Semper eniȝ loquimur et opinamur rectissimas orones. facimus autem contrarium. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Aut interrogatione. Quid non demonstratum est. Aut ita. quid ostendit. Aut itaqȝ sicait et comparatione fm naturam: vt dictum est itaqȝ sua: et iterum si velit separatim: que ꝯtraria orationis.

¶ Ostendit talia recolligenda esse per interrogationem. In epillogo enim interrogatiuo debemus loqui. et suspensiue dicendo. quid non sit: demonstratum est in eloquijs meis. Aut qd ostendit aduersarius. et ita sicut ego: et istud itaqȝ sit: vt dictum est preter siue fm naturam: ostendendo que sunt dicta sua esse naturaliter melius ita persuasa et ostensa q̄ que aduersarij. Et ꝙ si vult: potest separatim dicere dicta sua: et dicta aduersarij: que sunt contrarie orationis: vt magis appareant dicta sua bona: et aduersarij mala. ¶ Deinde cum dicit.

¶ Finis autem locutionis congruit incōiūctus quatenus epillogus: sed non oratio sit. Dixi. Audistis. Habete. Iudicate.

¶ Postquam ostendit que in epillogo sunt rememorāda: et qualiter sunt rememoranda: ostendit quo ordine sunt rememoranda dicens: ꝙ finis locutionis .i. epillogus: qui proprie dicitur finis orationis: hunc ordinem habere debet: quia debet esse inconiunctus: quia quando aliqua inconiuncte proferuntur plura apparent. Preterea quia orationi potest congruere coniunctio. finis locutionis proferendus est inconiunctus: vt sit epillogus: non oratio. Ultimo imponit finem dicens. Dixi artem tradendo. Audistis artem traditam percipiendo. Habete artem traditā. Iudicate fm eam. Et sic finit sententia super librum rhetoricorum Aristotelis. Laus sit ipsi Christo: qui est dei virtus: et dei sapientia: et cū patre et spiritu sancto est vnus deus benedictus in secula seculorum amen.

¶ Explicit luculentissima expositio super tribus libris rhetoricorum Aristotelis edita ab eximio artiuȝ et theologie doctore domino Egidio de Roma ordinis heremitaruȝ sancti Augustini nunc primū in lucē emissa: optime recognita: cunctisqȝ erroribus castigata.

